UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Origenis In Prophetam Jeremiam Homiliæ XIX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-79842

Visual Library

ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΙΕΡΕΜΙΑΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ιθ'.

ORIGENIS IN PROPHETAM JEREMIAM HOMILIÆ XIX.

ΟΜΙΛΙΑ α'.

HOMILIA I.

Τὸ ῥῆμα ὃ ἐγένετο ὑπὸ ἱερεμίαν τὸν τοῦ χελκιου. καὶ τὰ ἑξῆς.

(*juxta Hieronymum* I.)

Verbum DEI *quod factum est ad Ieremiam filium Chelciæ, &c.* Ierem. 1. 1.

Interprete S. HIERONYMO.

Ὁ Θεὸς εἰς ἀγαθοποιΐαν προχειρός ἐστιν, εἰς δὲ τὸ κολάσαι τοὺς ἀξίους κολάσεως μελλητής· δυσάμυνος γοῦν ἐπάγειν τὴν κόλασιν τοῖς ἅπαξ αὐτὸν καταδικάζουσιν μὴ σιωπῇς, μὴ δὲ μὴ προδιαμαρτύρασθαι, ἀδάμως δέ ποιεῖ· ἀλλὰ κἂν καταδικάζῃ, προλέγει αὐτῷ τὸ προκείμενον, ὑπὲρ τοῦ ὑπερβαλεῖν ἀπὸ τῆς κακοδικίας τὸν κακοδικασθησόμενον· τούτων μὲν παραδείγματα ἔστιν ἀπὸ τῶν γραφῶν λάβειν πολλά. ὀλίγα δὲ προσάξω μόνον τὰ ὑπὲρ τοῦ παρόντος ὑποπίπτοντα, ἵνα ἐλθόντες ἐπὶ τὸν σκοπὸν τῶν προκειμένων ἀναγνωσμάτων· οἱ νινευῖται γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἐγεγόνεισαν, καὶ κατεδικάσθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὴ κατασκαφήσεται· οὐκ ἐθέλων εἶπεν ὁ θεὸς καταδικάσαι αὐτούς. ἀλλὰ διδοὺς αὐτοῖς τόπον μετανοίας καὶ ὑπεροφῆς ἔπεμψεν ἑωρακὼς προφήτην, ἵνα εἰπόντος αὐτοῦ· ἔτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ καταστραφήσεται), οἱ καταδεδικασμένοι μὴ καταδικασθῶσιν, ἀλλὰ μετανοήσαντες τύχωσι τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ· οἱ ἐν Σοδόμοις καὶ Γομόρρας ἦσαν καταδεδικασμένοι, ὡς δῆλον ἐκ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ τῶν πρὸς τὸν Ἀβραάμ. ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτῶν πεποίηκαν οἱ ἄγγελοι, θέλοντες σώζεσθαι τοὺς μὴ θέλοντας σώζεσθαι, λέγοντες τῷ Λώτ· εἰσί τινες σοι ὧδε γαμβροί, ἢ υἱοί, ἢ θυγατέρες; οὐκ ἀγνοοῦντες ὅπου ἔχ' ἑπου) ἐκεῖνοι τῷ Λώτ, ἀλλὰ ποιοῦντες τὰ τοῦ ἐπέμψαντος αὐτοὺς χρηστότητος καὶ φιλανθρωπίας· τὸ ὅμοιον εὑρήσετε καὶ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὸν Ἱερεμίαν· ἀναγέγραπται ὁ χρόνος τῆς προφητείας αὐτοῦ, πότε ἤρξατο, καὶ μέχρι πότε προεφήτευσεν· εἶτα ὁ ἐντυγχάνων, ἐὰν μὴ προσέχῃ τῇ ἀναγνώσει, μηδὲ ἐξετάζῃ τὸ

DEus ad benefaciendum promptus est: ad puniendos autem eos qui pœna A digni sunt, dissimulat. Cum possit quippe tacens sine contestatione venturi punire eos quos semel dignos supplicio judicavit, nunquam hoc facit: sed etiam si condemnaverit, dicit, quod sibi semper dicere propositum est, ut liberentur à condemnatione per pœnitentiam, qui condemnati fuerant per delictum. Horum exempla cum de Scripturis multa possimus accipere, sufficiunt ad præsens incidentia, ut veniam[9] ad eorum quę lecta sunt, contemplationem. Ninivitæ peccatores condemnati erant à B Deo; *Adhuc enim tres dies, & futurum ut Ni-* Ion. 3. 4. *nive subvertatur.* Noluit Deus cum silentio punire damnatos, sed dans eis locum pœnitentiæ & conversionis, misit ad gentes Hebræorum Prophetam; ut dicente illo: *Adhuc tres dies, & Ninive subvertetur*, qui condemnati fuerant, non perirent: sed agentes pœnitentiam, impetrarent misericordiam Dei, qui in Sodomis & Gomorrhis jam erant exitio destinati, ut manifestum est ex sermonibus Dei, quos locutus est ad Abraham; attamen quod erat suum, fecerunt Angeli, volentes eos salvare, qui se indignos salute judicaverunt, hæc dicentes ad Lot: *Est tibi hic aliquis gener, aut fi-* Gen. 19. 12. *lii, aut filiæ?* Neque enim ignorabant non esse eos secuturos Lot, sed ostenderunt suam pariter, & ejus qui eos miserat, benignitatem in homines & amorem. Horum quiddam simile invenimus & in Hieremia scriptum esse: est enim annotatum tempus prophetiæ ejus, quando cœpit prophetare, & quousque. Ergo qui Scripturas legit, si

lectioni diligenter intendat, & requirat eorum quæ scripta sunt voluntatem, dicere

MSS. R. historiæ superscriptiæ est, quo

potest * ex historiæ superscriptione, quo tempore Jeremias exorsus sit, & quo consummaverit Prophetiam. Quid igitur ad me tempus historiæ? Legens didici, quia cœperit prophetare in diebus Josiæ filii Amos Regis Juda, usque ad annum tertium decimum regni ejus; deinde prophetaverit in diebus Ioachim filii Josiæ, regis Juda, usque ad consummationem undecimi anni Sedeciæ filii Josiæ, Regis Juda. Et legens didici quia per tres reges prophetia ejus contepta sit, usque ad captivitatem Hierusalem in quinto mense. Quid ergo docemur per hæc, si lectioni simus intenti? Condemnaverat Deus Hierusalem propter peccata quæ fecerat, & hæc erat extrema sententia,

MS. R. relinqueretur

ut captivitati *relinqueretur. Veruntamen cum hominum sit amator, nec quenquam velit perire, antequam depopulationis tempus instaret, misit & hunc Prophetam, ut per sermones ejus ad pœnitentiam*con-

MS. converterentur.

verteretur; misit eundem & sub secundo Rege post primum, misit quoq; sub tertio. Quid plura? jam captivitas imminebat, & adhuc adhortabatur Deus tribuens (ut ita dicam) & ante unam diem locum pœnitentiæ: unde scriptum est, usque ad captivitatem Hierusalem, & usque ad quintum mensem prophetasse Hieremiam. Jam hostium vincula restrinxerant manus, & nihilominus hæc quodammodo dicebat Deus: Ecce captivi facti estis: agite, licet fero, pœnitentiam: rogate me, & parcam vobis: possum eruere de captivitate, qui tradidi.

MS. R. quiddam necessarii

Habemus itaq; * quædam necessaria ex superscriptione ista, quæ continet tempora prophetiæ, quia juxta suam clementiam exhortatur Deus semper homines ad salutem, ut cessante delicto etiam captivitas conquiescat. Hæc autem & de nobis possumus intelligere: si peccaverimus, & nos

1. Cor. 5. 5.

captivi futuri sumus. Etenim tradi peccatorem Satanæ, nihil distat ab eo quod Judæi sunt traditi Nabuchodonosor. Utque illos Deus concessit adversario, propter frequentes impietates? sic nos propter peccata quæ fecimus, tradimur spiritali Nabuchodonosor: & quos tradidi, inquit, Sa-

1. Tim. 1. 20

tanæ, ut discant non blasphemare, Apostolus de aliis peccatoribus. Puta quantum malum est peccare, ut * tradamur Satanæ

MS. R. tradar. al. tradat

captivanti animos eorum qui relinquuntur a Deo. Non sine causa autem, neque sine judicio *Deus relinquit quos deserit. Cum

MS. R. Dei relinquentis, al. Deo relinquente.

enim miserit pluviam super vineam, & vinea pro uva attulerit spinas, quid faciet nisi ut mandet nubibus, ne pluant super eam imbrem? Quapropter in proximo est propter delicta nostra, quorum nobis conscii sumus, & nos captivari. Futurum est enim,

βέλημα τῶν γεγραμμένων ἀναγνωσμάτων, ἐρεῖ ὅτι ἱστορία ἐστί, καὶ γέγραπται πότε ἤρξατο προφητεύειν ἱερεμίας, καὶ μέχρι πόσου προφητεύσας χρόνου κατέληξε προφητεύων· τί ἐν τούτοις ἐμοὶ αὐτῇ ἡ ἱστορία; ἀνέγνων ἔμαθον ὅτι ἤρξατο προφητεύειν ἐν ἡμέραις ἰωσίου, υἱοῦ ἀμώς, βασιλέως ἰούδα, ἕως ἔτους τεσσαρδεκάτου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ· εἶτα ἐγράφετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἰωακεὶμ, υἱοῦ ἰωσίου, βασιλέως ἰούδα, προφητεύων ἕως τοῦ συντελείας τοῦ ἑνδεκάτου ἔτους σεδεκίου, υἱοῦ ἰωσίου, βασιλέως ἰούδα. καὶ ἔμαθον ὅτι κατὰ τρεῖς βασιλεῖς ἡ προφητεία αὐτοῦ συνεξέτεινεν, ἕως τοῦ αἰχμαλωσίας ἱερουσαλὴμ ἐν τῷ πέμπτῳ μηνί· τί οὖν διὰ τούτων διδασκόμεθα, ἐὰν προσέχωμεν τῇ ἀναγνώσει; κατεδίκασεν ὁ θεὸς τὴν ἱερουσαλὴμ διὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς, καὶ ἦσαν κεκλεισμένοι εἰς αἰχμαλωσίαν ἐγκαταλειφθῆναι. ὅμως ὁ φιλάνθρωπος θεὸς ἐνεστηκὸς ἐκ καιροῦ πέμπτῃ καὶ ἦν ἐν τοῖς προφήταις αὐτοῦ τρίτης βασιλείας τοῦ ὑπὸ τὴν αἰχμαλωσίας. ἐδίδου γὰρ αὐτοῖς ὁ μακρόθυμος θεὸς, καὶ πρὸ μιᾶς ἡμέρας, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, τοῦ αἰχμαλωσίας, μετανοεῖν τοὺς ἀκούοντας, ἵνα παύσηται τὰ τῆς αἰχμαλωσίας ἱερουσαλὴμ, προεφήτευσεν ἱερεμίας ἕως τοῦ πέμπτου μηνὸς * ἤρξατο ἡ αἰχμαλωσία, καὶ ἐπροφήτευεν οὕτως λέγων. αἰχμάλωτοι γεγόνατε, κἂν ἔτι μετανοήσατε. μετανοησάντων γὰρ ὑμῶν προκόψεται τὰ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ τὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ ἐπισπάσεται ὑμῖν· ἔχομεν ἐν χρησίμου ἀπὸ τῆς ἀναγραφῆς ἐκθέσεως τοὺς χρόνους τῆς προφητείας, ὅτι πρέπει τῷ φιλανθρωπίαν ἔχειν τὸν θεὸν τοὺς ἀκούοντας μὴ παθεῖν τὰ τῆς αἰχμαλωσίας. τοιαῦτα καὶ περὶ ἡμᾶς ἐστιν. ἐὰν ἁμαρτάνωμεν, αἰχμάλωτοι καὶ ἡμεῖς μέλλομεν γίνεσθαι· τὸ γὰρ παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ, οὐδὲν διαφέρει τοῦ παραδοῦναι τοὺς ὑπὸ ἱερουσαλὴμ τῷ ναβεχοδονόσορ· ὡς γὰρ ἐκεῖνοι παραδίδονται διὰ τὰς ἁμαρτίας ὑπὸ ναβεχοδονόσορ **, καὶ οὗτος παρέδωκε τῷ σατανᾷ. ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν, φησὶ περὶ ἄλλων ἁμαρτωλῶν ὁ ἀπόστολος. ὁρᾷς ἐν πτωλίκον κακόν ἐστι τὸ ἁμαρτάνειν, ἵνα παραδοθῶσι τῷ σατανᾷ, αἰχμαλωτίζοντα τὰς ψυχὰς τῶν ἐγκαταλειπομένων ὑπὸ θεοῦ· οὐκ ἀνιάτως δὲ κἀκείνους ἐγκαταλιπόντος θεοῦ ἃς ἐγκαταλελοιπε· ἐπὰν γὰρ πέμψῃ τὸν ὑετὸν ὑπὲρ τὸν ἀμπελῶνα, ὁ δὲ ἀμπελὼν φέρῃ ἀντὶ σταφυλῆς ἀκάνθας, τί ποιήσει ὁ θεός; ἢ τὰς νεφέλας ἐντελεῖται δὲ μὴ βρέξαι ὑετὸν ὑπὲρ

ἢ τὸν ἀμπελῶνα; ἐπεὶ δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν καὶ ἡμῖν αἰχμαλωσία, καὶ μέλλομεν ἁλίσκεσθαι, ἐὰν μὴ μετανοῶμεν, τῷ ναβοχοδονόσορ καὶ τοῖς βαβυλωνίοις, ἵνα ἡμᾶς ἀναθέξωσιν ὡς νοητοὶ βαβυλώνιοι· ἐπεὶ μεγίστων, οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, οἱ λόγοι τοῦ νόμου, οἱ λόγοι τῶν ἀποστόλων, οἱ λόγοι τοῦ κυρίου, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγουσιν ἡμῖν περὶ μετανοίας, προκαλοῦνται ἡμᾶς εἰς ἐπιστροφήν· ἐὰν ἀκούσωμεν, πεισθῶμεν τῷ ἐλεγκτῇ· μετανοήσω κἀγὼ περὶ πάντων τῶν κακῶν ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς ταῦτα μεγίστων εἰς τὸ προοίμιον· μὴ γάρ τι προοίμιον γέγραπται ὅτι ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς αὐτόν, δῆλον ὅτι τὸν ἱερεμίαν· τί γὰρ λέγει ὁ λόγος τοῦ κυρίου πρὸς αὐτόν; ἡγίακά σε πρὸ τοῦ ἐμέ σε πλάσαι ἐν κοιλίᾳ, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε· ἀλλὰ ὕστερόν ποτε ἡγιάσθη ὁ ἀβραάμ, ὅτε ἐξῆλθεν ἐκ γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐξ ἐπαγγελίας γεγένηται ὁ ἰσαάκ, καὶ ἐχ εὑρομεν ἀδὲ πρὸς αὐτὸν τὸν λεγόμενον τὸν λόγον· καὶ τί με δεῖ καταλέγειν περὶ τῶν ἑξῆς; ἱερεμίας ἐξαίρετα ἐχέδωρεᾶς, τὰ πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε· οὐκ ἀγνοοῦμεν ὅτι ταῦτα ἀναφέρουσί τινες, ὡς μείζονα ἱερεμίαν, ἐπὶ τὸν σωτῆρα καὶ κύριον ἡμῶν· καὶ ἴσως ὅτι μὲν πολλὰ αὐτῷ σημαίνει, καὶ δικαίως ἀναφέρεται ἐπὶ τὸν σωτῆρα, ἀλλ' ὀλίγα δέ τινα πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐφαρμόσαι τῷ σωτῆρι· τίνα δ' ἂν εἴη τὰ ἐφαρμόζοντα τῷ σωτῆρι; πρὸς πάντας, ἐὰν ἐξαποστείλω σε, πορεύσῃ, καὶ πάντα ὅσα ἐὰν ἐντείλωμαί σοι λαλήσεις· μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· ὅτι μετά σου εἰμι τοῦ ἐξελέσθαί σε. λέγει κύριος· ἕνα τοῦτο ἀναργῶς πρὸς τὴν σωτῆρα δόξειαν ἀναφέρεσθαι, τὰ ἑξῆς δέ. καὶ ἐξέτεινε κύριος τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρός με, καὶ ἥψατο τοῦ στόματός μου, καὶ εἶπε κύριος πρός με. ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου· ἰδοὺ καθέστακά σε σήμερον ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας, ἐκριζεῖν καὶ καθαιρεῖν ἱερεμίας ποῖα ἔθνη ἐξερρίζωσε; ποίας κατέσεψε βασιλείας; γέγραπται γάρ· ἰδοὺ καθέστακά σε σήμερον ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας ἐκριζεῖν καὶ καθαιρεῖν· ποίαν οὖν εἶχεν ἐξουσίαν ὁ ἱερεμίας εἰς τὸ ἀπολλύειν; ὅπερ εἰρηται

A ut tradamur, si non egerimus pœnitentiam, Nabuchodonosor, atque Babyloniis, qui nos sensibiliter excrucient. Istis jam adjacentibus sermones Prophetarum, sermones Legis, sermones Apostolorum, sermones etiam Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi hortantur ad pœnitentiam, provocant ad salutem. Si autem audierimus, credimus ei qui dixit: *Et ego pœnitentiam agam de omnibus malis, quæ locutus sum facere eis.* Et hæc quidem in proœmium. Post proœmium autem ita scriptum est: *Factus est Domini sermo ad eum*; certum est quia ad Hiere- Ierem. 18. 3
B miam. Quid dicit sermo Domini ad eum? præcipuum ab omnibus quæ Propheris dicta sunt cæteris. Hoc enim nunquam ad ullum Prophetarum dictum invenimus. Abraham Propheta nuncupatus est, in eo quod dicitur: *Propheta est, & orabit pro te:* Gen. 20. 7.
& tamen non dixit ad eum Deus: *Priusquam te plasmarem in utero, novi te, & priusquam exires de vulva, sanctificavi te.* Ierem. 1. 5.
Sed postea in extremo jã tempore sanctificatus est Abraham, quando egressus est de terra Gen. 12. 1.
suа, & de cognatione sua, & de domo patris sui. Ex repromissione natus est Isaac, &
C tamen neque ad eum reperimus hunc dictum esse sermonem. Et quid me necesse est per singulos currere? Hieremias præcipuum inter cunctos consecutus est donum, dicente Domino: *Priusquam te plasmarem in utero, novi te: & priusquam exires de vulva, sanctificavi te.* Neque vero ignoramus quosdam esse qui ista referant, quasi major sit Hieremia, super Salvatore nostro & Domino Jesu Christo: sciendumque plurima ex his esse quæ possunt Salvatori convenire, quæ etiam nos interponemus. Pauca autem
D [eorum quæ ad Hieremiam dicta sunt, coarctant intellectum, quasi non possint] ut plures existimant, ad Dominũ referri. Quæ sũnt ergo quæ possunt convenire Domino? *Ad omnes, ad quoscunque mittam te, ibis, & omnia quæ mando tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, ut eruam te; dicit Dominus.* Nec dum ista otiose videntur ad Salvatorem referri: ea vero quæ sequuntur: *Extendit Dominus manum suam ad me,* Ierem. 1. 9.
& tetigit os meum, & dixit Dominus ad me: 10.
Ecce dedi sermones meos in os tuum; ecce constitui te hodie super gentes & regna, eradicare,
E *& dissperdere*: [de Hieremia difficilem faciunt interpretationem:] quas enim gentes eradicavit Hieremias? quæ regna subvertit, ut merito ei dictum sit: *Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, eradicare, & suffodere?* quam habuit potestatem ad disper-

dem-

dendum, ut audierit: *& disperdere?* * Quæ-
nam vero ædificavit, ut consequenter ad-
datur, *ædificare?* Hieremias dixit: *Non pro-
fui, neque profuit mihi aliquis*, & quomodo
data est ei ædificatio atque plantatio? Hęc,
ut diximus, ad Salvatorem relata non coar-
ctant interpretantem. Hieremias enim in
istis Salvatoris figura est. Sed & ea quæ se-
quuntur, & doctissimo homini difficulta-
tem expositionis important, quomodo pos-
sint congruere Domino: *Et dixi:* * *Quis es
dominator Domine, ecce nescio loqui.* Qui est
sapientia, qui est virtus Dei, in quo pleni-
tudo divinitatis inhabitat corporaliter,
quomodo huic aptari potest: *Nescio loqui?*
Sed & illud: *Quia juvenis ego sum*: interdi-
* enim quasi non bene responderit. Si
etenim ei dicit Dominus; *Noli dicere quia
juvenis sum*, manifestum est quasi non bene
dicentem fuisse reprehensum. Hęc sunt quę
Salvatori videntur non convenire. Superi-
ora autem facili intellectu ad eum referun-
tur. Dicere vero alia super Hieremia, alia
super Salvatore interpretanda esse, non
pessimum est. Sed qui bene Scripturas nosse
conatur, vehementer in isto instabit loco,
videns sub uno textu sermonis dividi intel-
lectum, & dici hæc, quoniam minora sunt,
non conveniunt Salvatori, sed Hieremiæ:
illa vero, quoniam majora sunt, non Hiere-
miæ, sed Christo. Ob id cuncta nos ad Hie-
remiam referre tentabimus: hoc est, & ea,
quæ quum majora sint, videntur condition-
nem ejus excedere. Quicunque à Deo acce-
pit verba, sumens gratiam cœlestis eloquii,
idcirco ea accipit, ut regna, gentesque era-
dicet atque subvertat. Sed quum nominen-
tur gentes, & regna, omnis qui divina verba
suscipit, nolo eum corporaliter intelligere
regna, & gentes, sed considerans animas
hominum regnatas à peccato, juxta id quod
in Apostolo scriptum est: *Non regnet pecca-
tum in vestro mortali corpore*: videns quoq;
multas species delictorum, allegorizet re-
gna, & gentes per varia delicta, quæ huma-
nas animas possederunt: & hæc erunt quæ
evellentur atque suffodientur à sermonibus
Dei, qui dati sunt sive Hieremię, sive cęteris
Sanctis. Ita fiet, ut prima quæ non videban-
tur congruere Salvatori ad Hieremiam re-
ferantur; & secunda ab eo qui scit * figura-
te dicta quæ dicta sunt, Hieremiæ deputen-
tur. Dicet mihi aliquis auditorum, etiam
alium pande sermonem, & cuncta quæ scri-

MSS. R. Quæ vero ædificavit

MSS. R. Quis est. Leg. *Quis es*

Ierem. 1. 6.

Coloss. 2. 9.

MSS. R. ei

Rom. 6. 12.

MSS. R. figurate quæ dicta sunt

ὡς πρὸς ἱερεμίαν ἐν τῷ καὶ ἀπολύειν· τίνας
ᾠκοδόμησεν ἱερεμίας, ἵνα λέγηται
καὶ ἀνοικοδομεῖν; ἱερεμίας φησίν· οὐκ ὠφέ-
λησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδείς. πῶς οὖν δέ-
δοται αὐτῷ τὸ οἰκοδομεῖν καὶ καταφυτεύειν;
πῶς ἐπὶ τὸν ἱερεμίαν ἐφαρμόσει τὸ καταφυ-
τεύειν; ταῦτα ἐπὶ τὸν σωτῆρα ἀναφερόμενα
θλίβει τὸν ἑρμηνεύοντα. ὅτι ὁ ἱερεμίας ἐν τύ-
τοις σύμβολον τοῦ σωτῆρός ἐστι· τὰ δὲ ἐφαρ-
τησόμενα πάνυ θλίβει καὶ τὸν πάνυ σωφρονοῦν-
τα. βλέπομεν δέξαι πῶς καὶ ταῦτα δυνάται
ἁρμόσαι ἐπὶ τὸν σωτῆρα· καὶ εἶπα. ὁ ὢν δεσπό-
τα κύριε, ἰδοὺ οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν· ὅστις ἐστὶ
σοφία, ὅστις ἐστὶ δυνάμις θεοῦ, ὃς ἤνεγκεν
ἡμῖν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ὃ κατῴκησεν
ἐν αὐτῷ σωματικῶς. πῶς οὖν δυνάται ἁρμό-
ζειν τὸ, οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, τῷ σωτῆρι;
ἀλλὰ καὶ τὸ. νεώτερος ἐγώ εἰμι, ἀπαγορεύ-
εται πρὸς τὸν σωτῆρα, ὡς λέγοντα αὐτὸν οὐ κα-
λῶς· εἰ γὰρ αὐτῷ λέγει ὁ κύριος· μὴ λέγε τοῦ-
δε, δῆλον ὅτι οὐ καλῶς λεγόμενον ἀπαγορεύει
αὐτόν· οὐχ ἁρμόζει οὖν ταῦτα ἐπὶ τὸν σωτῆρα.
ἐκεῖνα δοκεῖ δυσωπεῖν ἐπὶ τὸν σωτῆρα· εἰπεῖν
ὃ ὅτι ταῦτα μὲν ἐπὶ τὸν ἱερεμίαν ἀναφέρε-
ται, ἐκεῖνα δὲ ἐπὶ τὸν σωτῆρα, ἃ χαλεπόν· ὁ
μὲν τοι εὐγνώμων πάνυ θλίβεται ἐν τῷ τό-
πῳ, ὁρῶν ὅτι τὸ διακόψαι ἐν ἐρεμῷ λόγων
λόγους ἑρημώσεις ἐστὶ πρὸς τὸν ἱερεμίαν, ἐπὶ
πρὸς τὸν σωτῆρα. καίτοι λέγειν ταῦτα, ἁρμό-
ζοντα, οὐ χρεισῷ, ἀλλὰ τῷ ἱερεμίᾳ ἁρμόζειν, καὶ ταῦ-
τα, ἐπεὶ μείζονά ἐστιν ἱερεμίᾳ, ἃ τῷ ἱερε-
μίᾳ, ἀλλὰ τῷ χρεισῷ ἁρμόζειν, ἀγνωμόνων
ἐστίν· ὅλον ἐν ἐπὶ τὸν ἱερεμίαν ἀναφερέσθω,
καὶ ταῦτα τὰ δοκοῦντα εἶναι μείζονα, ἱερεμίᾳ
ἑρμηνευέσθω· πᾶς ὁ λαβὼν λόγους ἀπὸ θεοῦ,
καὶ ἔχων τὸ χάρεν τῆς ἀρχαίων λόγων, ἔλα-
βεν αὐτὸς, ἐπὶ τὰ ἔθνη καὶ βασιλείας, ἐκρι-
ζῶν καὶ κατασκάπτειν· ἀλλὰ ἔθνη καὶ βασιλείας
ἐὰν λέγηται ἐκριζῶν πᾶς ὁ λαβὼν λόγους
ἀπὸ θεοῦ, μὴ σωματικῶς μοι νόει τὰ ἔθνη καὶ
τὰς βασιλείας, ἀλλὰ κατανόησας τὰς ἀνθρω-
πίνας ψυχὰς βασιλευομένας ὑπὸ τῆς ἁμαρ-
τίας, καὶ τὸ ἱερεμιάζον πρὸς τὸ ἀποστόλου,
μὴ ἐν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ
ὑμῶν σώματι· βλέπων δὲ καὶ τὰ πολλὰ εἴδη
τῆς ἁμαρτημάτων, τροπολογεῖ καὶ τὰ ἔθνη, καὶ τὰς βασιλείας, * καὶ τὰ φαῦλα τὰ ἐν ταῖς *
ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων ὄντα, ἅπινα ἐκριζᾶν, καὶ κατασκάπτειν ὑπὸ τῆς δεδομένου εἴτε
ἱερεμίᾳ, εἴτε ὑπονοῶ λόγων θεοῦ· τὰ δυνάμενα καὶ τὰ πρῶτα, τὰ θλίβοντα ὡς πρὸς τὸν
σωτῆρα, ἐφαρμόσαι τῷ ἱερεμίᾳ, καὶ τὰ δεύτερα ὁμοίως τῷ εἰδότι τροπολογεῖν ἐφαρ-
μόσαι τῷ αὐτῷ· ἐρεῖ μοί πις τῶν ἀκουόντων, γύμνασον καὶ τὸν ἄλλον λόγον, καὶ ὅλα
περὶ-

πειράθητε ἅρασθαι τὰ γεγραμμένα ἁρμόζοντα τῷ σωτῆρι. περὶ δὲ δευτέρων μὴ ἀγωνία. φαίνεται γὰρ ὅτι ὁ σωτὴρ ἐξερρίζωσε τὰς διαβόλων βασιλείας, καὶ τὰ ἔθνη κατέσκαψε, τὸν ἐθνικὸν βίον καθελών. ἐνταῦθα, καὶ τὸ ἀκοῦσαι, λύσωμεν, ὡς πρὸς τὸν σωτῆρα, γυμνασόν πως τὸν λόγον. πῶς δύναται λέγειν ὁ σωτήρ. οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι, καὶ τὰ ἑξῆς; ὁρᾷς ὅτι ὁ λόγος ξενοχωρεῖται; τὸν σωτῆρα ὁ διάβολος κύριον. ζητῶμεν καὶ τίνι ἀξίαν τῶν λόγων, καὶ κατὰ τίνα ἀλήθειαν ταῦτα ἁρμόσει τὸν σωτῆρα ἀναγαγεῖν. μάρτυρας δεῖ λαβεῖν τὰς γραφάς. ἁμάρτυρα γὰρ ἁπλῶς ἡμῖν καὶ αἱ ἐξηγήσεις ἄπιστοί εἰσιν. ἁπτόμεθα δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα, μᾶλλον ἁρμόζει ἁπτὸ διηγήσεων, ἢ ἁπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἵνα ἔσω τὰ ῥήματα τῆς ἑρμηνείας, λαβὼν μάρτυρας δύο ἀπὸ καινῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης. λαβὼν μάρτυρας τρεῖς ἀπὸ εὐαγγελίου, ἀπὸ προφήτου, ἀπὸ ἀποστόλου. ἵνα γὰρ σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. πῶς ἂν δυνάμεθα ταῦτα ἁπτὸν σωτῆρα ἀναγαγεῖν; φέρε μάρτυρα παλαιὰν διαθήκην. διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. καὶ ἀνωτέρω ταῦτα περὶ τοῦ σωτῆρος ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ λέλεκται. ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. καὶ ἐπὶ ἁπφέρεται. πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον. εἰ δὲ καὶ ἀπὸ εὐαγγελίου δεῖ λαμβάνειν τὰ δείγματα. ἰησοῦς οὐκ ἀνὴρ γεγόνει, ἀλλ' ἔτι παιδίον ὤν, ἐπεὶ ἐκένωσεν ἑαυτόν, περιέκοπεν. εἰδεὶς γὰρ περικόπει τετελειωμένος, ἀλλὰ περικόπει δεόμενος περικοπῆς. οὐκοῦν περιέκοπεν ἡλικία, περιέκοπε σοφία, περιέκοπε χάρις παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις. εἰ γὰρ ἐκένωσεν ἑαυτὸν καταβαίνων ἐνταῦθα, καὶ κενώσας ἑαυτόν, ἐλάμβανε πάλιν ταῦτα ἀφ' ὧν ἐκένωσεν ἑαυτόν, ἐκὼν κενώσας ἑαυτόν. πῶς ἄτοπον αὐτὸν καὶ περικεκοφέναι σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις; καὶ ἀληθεύεται περὶ αὐτοῦ τὸ. πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν καλὸν ἢ πονηρόν, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν, καὶ ἀπειθεῖ πονηρίᾳ; τοῦτο παρεθέμην ἀπὸ τοῦ Ἡσαΐου. ἀλλ' ἐρεῖ τις. εἰ δύνασαι ἁπτὸν σωτῆρα ἀναγαγεῖν τὸ, οὐκ οἶδα, καὶ δύνασαι λέγειν ἁπτὸν σωτῆρα τὸ τοιοῦτο, καὶ παιδίον αὐτὸν λαμβάνειν. ὁ περικόπει σοι ταῦτα λέγειν περὶ τοῦ μονογενοῦς, περὶ τοῦ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, περὶ τοῦ πρὶν συλλήψεως διαγελιωθέντος, καὶ τὸ πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἁπὶ σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἁποκιάσει σοι. καὶ λέγει. οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν; ὅρα, εἰ δύνασαί τι ἀξιόλογον καὶ μέγα περὶ τοῦ σωτῆρος ἐν τῷ τόπῳ ἰδεῖν. ὅτι πνὰ μὲν ἁπτάμενος, μείζων ἐστὶ μὴ ἁπτάμε-

pta sunt super Salvatore, quasi de *eo sint scripta constitute: de secundis noli esse sollicitus. Apparet enim quia Salvator eradicaverit regna Diaboli, & nationes subverterit, gentilem destruens vitam. In istis quod intellectum difficilem facit, hoc est, quomodo possit Salvator dicere: *Nescio loqui, quia juvenis ego sum*, & cætera. In hoc sermone interpretantes coangustantur. Jesum Christum scimus Deum: quærimus verba quæ dicta sunt juxta personæ exponere dignitatem: quapropter necesse est nobis Scripturas sanctas in testimonium vocare; sensus quippe nostri & enarrationes sine iis testibus non habent fidem: & hoc quod dictum est: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*, magis convenit ad interpretantis probationem, quam quorumcunque hominum numerum: ut firmem verbum intellectus mei, accipiens duos testes de Novo & Veteri Testamento, accipiens tres testes de Evangelio, de Propheta, de Apostolo. Sic enim stabit omne verbum. Quomodo igitur valebimus ista conjungere Salvatori? Det mihi testimonium Vetus Testamentum: *Quia priusquam agnoscat puer bonum aut malum*, & cætera. Det etiam Esaias: *Ecce Virgo concipiet in utero, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel*: ibique additur: *Priusquam cognoscat puer.* Si autem & de Evangelio accipere oportet testimonium, Jesus necdum vir, sed adhuc infans, quia se exinaniverat formam servi accipiens, proficiebat. Nemo autem proficit, qui est perfectus, sed ille proficit, qui indiget profectu. Ergo proficiebat ætate, proficiebat sapientia, proficiebat gratia, & apud Deum, & apud homines. Nam si evacuaverat seipsum ad nos descendens, & evacuans seipsum resumpsit iterum ea de quibus se prius evacuaverat, quid indignum est profeciisse eum sapientiâ, profeciisse ætate, profeciisse gratiâ apud Deum, & apud homines, & vera de eo esse ista quæ dicta sunt: *Priusquam cognoscat puer bonum aut malum*, & ea quæ de eodem interposuimus? Sed dicet mihi aliquis: Etiamsi potest de Salvatore intelligi dictum esse, quia nescit, & cætera hujusmodi quæ majora sunt, & si puerum eum accipias, nonne offendis ista sentiendo de unigenito, & primogenito universæ creaturæ; de eo qui antequam conciperetur, annunciatus est loquente Gabriele: *Spiritus sanctus veniet super te, & virtus Altissimi obumbrabit te*: & audes dicere quia nesciat loqui? Quamobrem videbo si potes

* MSS. R Deo.

Matth. 18. 16.

Esai. 7. 16.

Esaia 7. 14

Luc. 2. 38.

Es. 7. 16.

Luc. 1. 35.

ro aliquid dignum de Salvatore in hoc loco afferre, quod quædam nescíens major sit, si ea ignoraverit, quam si scierit. Utamur voce ejus, quomodo sint aliqua quæ nesciat. Respondit eis qui sibi dicebant: *Nonne in nomine tuo comedimus, & in nomine tuo bibimus, & in nomine tuo Dæmonia ejecimus, & virtutes multas fecimus? Discedite à me, non novi vos.* Putasne hoc quod ait: *Non novi vos*, minorem ejus virtutem approbat, an majorem atque mirabilem, quia malos periturosque nesciat? Scit enim ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos qui ejus sunt: & si quis ignorat, ignoratur. Igitur (ut constat) peccator ignoratur à Deo. Dicet mihi aliquis de auditoribus: ostendisti quia nesciat peccatores Deus, ostendisti quia ignoret eos qui operantur iniquitatem; neque enim digni sunt agnitione ejus: quomodo approbabis magnum & glorioſum esse quod ab eo dictum est: *Nescio loqui*, quod humanum est, & eloquio sæpe utimur, verbi causa, Hebræorum voce, sive Græcorum, sive reliquorum sermone? Ergo si ascenderis ad Salvatorem, & scieris eum in principio apud Deum verbum, inspice quia nesciat loqui, [quum humanum sit hoc quod dicitur loqui, si ideo nesciat, quia sint majora quæ noverit.] Si autem & Angelorum linguas humanis comparaveris linguis, & scieris quia iste major sit Angelis (sicut testatus est de eo Apostolus in Epistola sua quam scribit ad Hebræos) intelliges majorem eum & Angelorum linguis fuisse, quando tantum Deus Verbum erat apud Patrem. Discit ergo, & quodammodo accipit disciplinam non magnorum, sed inferiorum ac minorum. Sicut & ego balbutire disco, violentiam mihimet ipsi faciens, quando cum parvulis loquor, neque enim scio (ut ita dicam) infantiliter loqui, & infractis verbis jam grandævus cum pueris sermocinari: eodem modo Salvator in magnificentia gloriæ quidem Dei, & in Patre consistens, non loquitur humana, nescit affari eos qui deorsum sunt. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio: *Nescio loqui, quia juvenis ego sum*: juvenis, propter dispensationem: senex, juxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ: juvenis, quia in consummatione jam sæculorum, & in extremum hujus vitæ tempus advenit. Dicit itaque: *Nescio loqui*; scio enim quædam majora loqui, scio quædam majora isto sermone mortali. Vis me loqui terrestribus? nec dum assumpsi humanam fragilitatem, habeo eloquium tuum, Verbum tuum sum, tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, juvenis sum.

Matth. 7. 22.

Hebr. 1. 4, 5

Col. 1. 15.

μὴν, ἢ ἐπισάμην αὐτά. Ἐ χρῶμαι αὐτῇ τῇ φωνῇ μαρτυρομένου ὅτι τινὰ οὐκ ἐπίσατο, λέγει γοῦν τοῖς φάσκουσιν αὐτῷ· ἐ τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἆρα τὸ, οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς, οὐκ ἐλαττόνα λέγομεν εἶναι τοῦ σωτῆρος, οὐκ ἐλάττονα τὴν δύναμιν αὐτὸ παρίστησιν, ἀλλὰ μείζονα καὶ θαυμασιωτέραν, διότι τὰς χείρονας καὶ τὰς ἀπολλυμένας οὐκ ἔγνω; ἔγνω γὰρ τὰ διαφέροντα κρείττονα, καὶ ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. καί τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖται. ἐκεῖνο ἁμαρτωλὸς ἀγνοεῖται ὑπὸ τοῦ θεοῦ; ἐρεῖ μοί τις τῶν ἀναγαῖων. ἐδείξας ὅτι οὐκ οἶδε τὰς ἁμαρτωλὰς, ἐδείξας ὅτι οὐκ οἶδε τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν. ἐ γὰρ ἄξιοί εἰσι τῆς γνώσεως αὐτοῦ. πῶς οὖν ἐδάξησεις μέγα καὶ ἔνδοξον εἶναι τό. οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, λεγόμενον ὑπὸ τοῦ σωτῆρος; τὸ λαλεῖν, ἀνθρώπινόν ἐστι. τὸ λαλεῖν, διαλέκτῳ χρῆσαθαί ἐστιν, ὥσπερ εἰπεῖν ἑβραίων, φέρε εἰπεῖν, φωνὴν, ἢ ἑλλήνων τινῶν. ἐὰν ἀναβῇς ἐπὶ τὸν σωτῆρα, ἐ εἰδῇς αὐτὸν λόγον ὄντα ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν, ὄψει ὅτι οὐκ ἐπίσατο λαλεῖν. ἐὰν οὖν καὶ ἀγγέλων γλῶσσας συγκρίνῃς ἀνθρώπων γλώσσαις, καὶ εἰδῇς ὅτι ἔστι μείζων ἐστὶ ἐ ἀγγέλων, ὡς ἐμαρτύρησεν ὁ τῇ πρὸς ἑβραίους ὁ ἀπόστολος ἐπιστολῇ, ἐρεῖς ὅτι ἐ τῆς ἀγγέλων γλώσσης μείζων ἦν, ὅτε θεὸς ἦν λόγος πρὸς τὸν πατέρα. μανθάνει οὖν, ἐ οἱονεὶ ἀναλαμβάνει ἐπίμηλῶν ἐ μεγάλων, ἀλλ' ὑποδεεστέρων, καὶ μικροτέρων. καὶ ὥσπερ μανθάνω, βιαζόμενος ἐμαυτὸν ψελλίζειν, ὅτε παιδίοις διαλέγομαι. ἐ γὰρ ἐπίσαμαι παισὶ, ἵν' ἐτως εἴπω, λαλεῖν, βιάζομαι τέλειος ὢν. ὅτως ἐ ἐν τῇ μεγαλειότητι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ τυγχάνων, ἐ λαλεῖ ἀνθρώπινα, οὐκ οἶδε φθέγγεσθαι τοῖς κάτω. ὅτε ἦλθεν εἰς σῶμα ἀνθρώπινον, λέγει κατ' ἀρχάς. οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι. νεώτερος δὲ διὰ τὴν γένεσιν τὴν σωματικὴν, πρεσβύτερος ὢν κατὰ τό. πρωτότοκος πάσης κτίσεως. νεώτερος, ὅτι ἐπὶ σωτελείᾳ τῶν αἰώνων ἦλθε, καὶ ὕστερον τῷ βίῳ ἐπιδεδήμηκε. λέγει ἓν τό. οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν. οἶδά τινα μείζονα τοῦ λαλεῖν, οἶδά τινα μείζονα τοῦ φθόγγου τούτου ἀνθρώπινα. θέλεις με λαλεῖν ἀνθρώποις; ὅπως διάλεκτον ἀνθρωπίνην ἀνείληφα, ἔχω διάλεκτόν σε θεοῦ, λέγω εἰμί σε τοῦ θεοῦ, σοὶ οἶδα πρὸς διαλέγεσθαι, ἀνθρώποις οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτε-

ρός εἰμι. καὶ λέγε κύριος. μὴ λέγε ὅπως εὐ- A *Noli dicere; Iuvenis ego sum, quoniam ad* * *omnia, ad quæcunque mittam te, ibis.* Dein- * MS. R. *omnes quoscunque*
τερός εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας, οὓς ἐὰν ἐξα- de commovit manum ad tangendum os ejus,
ποστείλω σε, πορεύση. ἔτως ἐκτείνας τὴν χεῖ- ut ei det verba, quibus eradicet imperia.
ρα, ἅπτεται τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ δίδωσιν αὐτῷ Neque vero indigebat Salvator verbis, ut
λόγους, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λόγους διὰ τὰς ἁμαρ- ea acciperet, quando erat in Patre, nullis
τίας, ἵν' ἐκριζώσῃ. ἐ χειρὸν ἦν ἔχειν ἐκρι- in cœlo dignis, quæ mererentur everti.
ζόντων λόγων, ὅτε ἦν ἐν πατρὶ, ἢ χείρονα [Sed nunc accipit parva, * differens ma- * MS. R.
εἶχε κατασκαπτόντων λόγων, καὶ καθαι- jora paulisper.] Atque ita ex hoc appro- *deferens. al. dissérens*
ρούντων τὰ χείρονα. ἐδὲν γὰρ ἦν ἄξιον κα- batur, sicuti alibi glorioſe dixerat: *Neſcio* *Luc. 13. 27.*
τασκαφῆς ἐκεῖ, ἐδὲν ἦν ἄξιον ἐκριζώσεως. B *vos, quia operarii eſtis iniquitatis*, & nunc ver-
μέγα ἔν ἐστιν, ὡς τό. οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ὅτι ba glorioſe accepiſſe, cum Deus ſit, & juxta
ἐργάται ἔστε ἀνομίας. ἔτως καὶ τὸ σωτῆ- magnificentiam ſuæ dixiſſe gloriæ: *Neſcio loqui*,
ρος λεγόμενον, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγε- ideſt, humana non novi. Sive autem ad Hie-
θος τῆς δόξης αὐτοῦ. ἴσον γὰρ δυνάμενον remiam, ſive ad Salvatorem dicitur: *Priusquam te plaſmarem in utero, novi te*, legens Ge-
neſin & obſervans ea, quæ ibi de conditione
mundi ſcripta ſunt, invenies quia Scriptura
divina multum in ſermonibus cauta, non di-
xerit: *Priusquam te facerem in utero, novi te:* *Ierem. 1. 5.*
quando enim juxta imaginem conditio eſt, di-
cit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & ſi-* *Gen. 1. 26.*
militudinem noſtram; & non dicit, plaſmemus.
Quando autem accepit lutum de terra, non eſt
ſcriptum: Fecit hominem, ſed: *Plaſmavit ho-* *Gen. 2. 7.*
minem, & poſuit in Paradiſo hominem quem
plaſmavit, operari, & ſervare eum. Si potes
intelligere differentiam facturæ & plaſmatio-
nis, quum dicens ſive ad Hieremiam, ſive ad
Salvatorem, non dixerit: *Priusquam te face-*
rem in utero. Quod enim fit, non fit in ute-
ro; ſed quod creatur de terræ pulvere, hoc plas-
matur in utero. *Priusquam te plaſmarem in u-*
tero, ſcio te. Si omnes novit Deus, quomodo
quaſi præcipuo à cæteris Hieremiæ dicit; *Novi*
te? An eos tantum ſcit Deus qui ſcientia ejus
digni ſunt, & cognoſcit eos qui ejus ſunt; in-
dignos vero neſcit neque Pater, neque Filius,
dicens: *Non novi vos?* Nos cum ſimus homi- *Matt. 7. 23.*
nes, ſi aliqua fuerimus prædi ti dignitate, alios
noſtra notitia dignos, alios judicamus indignos:
& quos ſcire nolumus, neque audire volumus,
eos neſcimus. Quid arbitraris de univerſita-
tis Deo? Vult ſcire Pharaonem, vult Ægy-
ptios noſſe, ſed indigni ſunt notitia ejus, [ſed
ipſi faciunt ut ignorentur.] Scit autem Moyſen,
ſcit Prophetas, & ſi quis ſimilis eorum eſt. Mul-
tum te oportet laborare, ut noſci incipiaris à
Domino. Hieremiam quidem, priusquam plas-
maverit in ventre, cognovit: alium vero de Pro-

*ἐπίστασαι, inii *ἐπίστασαι

C ἐκριζόντων λόγων, ὅτε ἦν ἐν πατρὶ, ἢ χείρονα
D ἔχε κατασκαπτόντων λόγων, καὶ καθαι-
ρούντων τὰ χείρονα. ἐδὲν γὰρ ἦν ἄξιον κα-
τασκαφῆς ἐκεῖ, ἐδὲν ἦν ἄξιον ἐκριζώσεως.
μέγα ἔν ἐστιν, ὡς τό. οὐκ οἶδα ὑμᾶς, ὅτι
ἐργάται ἔστε ἀνομίας. ἔτως καὶ τὸ σωτῆ-
ρος λεγόμενον, διὰ τὸ ὑπερβάλλον μέγε-
θος τῆς δόξης αὐτοῦ. ἴσον γὰρ δυνάμενον
τῷ. οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν ἀνθρώπινα, τό.
οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν. εἴτε ὃ πρὸς τὸν ἱε-
ρεμίαν, εἴτε πρὸς τὸν σωτῆρα λέγεται. πρὸ
E τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσαμαί σε,
ἀναγνὸς τὴν γραφὴν, καὶ τηρήσας τὰ εἰρη-
μένα ἐκ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου, εὑρήσῃς
ὅτι ἡ γραφὴ πάνυ διαλεκτικῶτατα οὐκ εἶ-
πεν. ὅτι πρὸ τοῦ με ποιῆσαί σε ἐν κοιλίᾳ
ἔπλασάν σε. ὅτε μὲν γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα
ἐκτίζετο, εἶπεν ὁ θεός. ποιήσωμεν ἄνθρω-
πον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν. οὐκ
εἶπε, πλάσωμεν. ὅτε δὲ ἔλαβε χοῦν ἀπὸ τῆς
γῆς, ἐ πεποίηκε τὸν ἄνθρωπον ἀλλ' ἔπλασε
τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἔθετο ἐν τῷ παραδείσῳ
τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν, ἐργάζεσθαι αὐτὸν,
καὶ φυλάσσειν. εἰ δύνασαι, ὅσα διαφορᾶν
ποιήσεως. ὅτι ὁ λέγων κυρίῳ πρὸς τὸν ἱε-
ρεμίαν, εἴτε πρὸς τὸν σωτῆρα, οὐκ εἶ-
πε. πρὸ τοῦ με ποιῆσαί σε ἐν κοιλίᾳ ἔπι-
σαμαί σε. τὸ γὰρ ποιούμενον οὐκ ἐν κοιλίᾳ
γίνεται, ἀλλὰ τὸ πλασσόμενον ἀπὸ τοῦ χοῦ
τῆς γῆς, τοῦτο ἐν κοιλίᾳ κτίζεται. πρὸ τοῦ
με πλάσαι σε ἐκ κοιλίας ἔπισαμαί σε.
εἰ πάντας ἠπίστατο ὁ κύριος, πῶς λέγει τό.
*ἐπίστασαι ★ οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, ἐπεὶ πάντας ἠπί-
σατο ὁ κύριος; λεκτέον γὰρ ὡς ἂν ὡς τι ἐξαι-
ρετον ἔλεγε τῷ ἱερεμίᾳ τό. ★ καὶ ἔπισαμαί σε. ἐκεῖνος ὡς διαφέροντας ἔπίσατο ὁ
θεός, τοὺς ἀξίους τῆς γνώσεως αὐτοῦ ἔπίσατο ὁ θεός. καὶ ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐ-
τοῦ, τοὺς δὲ ἀναξίους οὐκ ἔπίσατο ὁ θεός, ὡς καὶ ὁ σωτὴρ λέγων. οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς.
ἡμεῖς ἄνθρωποι ὄντες, ὅσον προκόπτομεν, κἂν μικρά τινα, ἄξια ὄντα ἐπίσασαι ἡμᾶς
αὐτά. καί τινα οὐδὲ ἀκέραια θέλομεν, ἵνα μὴ αὐτὰ ἐπιζώμεθα, μηδὲ ἐιδῶμεν. τινὰ δὲ θέ-
λομεν ἐπίσασαι. εἰ δὲ τῶν ὅλων θεὸς ὁ θέλει ἐπίσασαι τὸν Φαραώ, ὁ θέλει ἐπίσασαι τοὺς
αἰγυπτίους, οὐκ εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θεοῦ. μωυσῆν δὲ ἄξιον καὶ ἔκτος τῶν προφη-
τῶν πλικτον. πολλά σε δεῖ κατορθῶσαι, ἵνα ὁ θεὸς ἄξιόν σε ἐπίσασαι. τὸν μὲν γὰρ
ἱερεμίαν πρὸ τοῦ πλάσαι ἐν κοιλίᾳ ἐπίσατο. ἄλλον δὲ ἀρχὴν ἐπίσασαι τελέσοντα ἐπι γε-

phetis triginta annorum cœpit nosse, alium quadraginta. Sermones sunt ineffabiles de Salvatore, & non magnopere quærendi: de Hieremia vero, eorum qui scientiam Scripturarum habent, auribus indigemus; quomodo dicat: *Priusquam te plasmarem in utero, novite; & priusquam exires de vulva matris tuæ, sanctificavi te*: Deus sibi ipse sanctificat aliquos. Istum non expectat, ut sanctificet genitum, sed prius sanctificat quam de vulva egrediatur. Si ad Salvatorem (ut dixi) referas, non est malum dicere prius eum sanctificatum esse, quam natum. [Sic & de Domino intelligas, qui antequam de vulva exierit, sanctificatus est, sed infinito ante tempore semper sanctus fuit: hic vero antequam de utero exiret, sanctificatus est.] *Prophetam in gentibus posui te.* [Si Hieremias quæris, quomodo sit Propheta in gentibus positus,] observa in consequentibus cum jubetur prophetare ad omnes gentes: nam istiusmodi scriptio est, quod prophetavit Hieremias super omnes gentes Elam, Damasci, Moab: & habebis quia prophetaverit ad omnes gentes, juxta id quod dictum est: *Prophetam in gentibus posui te*, si tamen volueris hæc de Hieremia dicta sentire. Si autem intelligentiam ad Deum transferas, iste vere in universas gentes prædicavit. Est quippe sicut *alia multa, sic & Propheta. Ut est princeps sacerdotum, ut est Salvator, ut est medicus; similiter & Propheta est. Moyses annuntians de eo, non solum Prophetam, sed admirabilem inter cunctos nominavit Prophetam, dicens: *Prophetam ex fratribus vestris suscitabit vobis, dicit Dominus Deus noster; quasi me audite eum. Quicunque non audierit Prophetam illum, interibit de populo suo.* Iste est Prophetes constitutus in gentibus, & accepit gratiam à Deo effusam in labiis suis, ut non solum cum præsens aderat corpore, sed etiam nunc cum adest virtute, & spiritu prophetet ad omnes gentes, & prophetia sua ex toto orbe attrahat homines ad salutem. *Et dixit: Quis est dominator Domine? Ecce nescio loqui, quia juvenis ego sum. Et dixit Dominus ad eum: Noli dicere quia juvenis ego sum; quoniam ad omnes ad quoscunque te mittam, ibis.* Sæpe diximus, solere esse aliquem puerum, juxta eum qui intus est hominem, licet etiam senili corporis sit ætate; & contrario frequenter inveniri parvulum secundum eum hominem qui extrinsecus est, & esse interius perfectum virum. Talis erat Hieremias habens jam sibi concessam à Deo gratiam in ætate corporis adhuc puerili, propter quod ait ei Dominus: *Noli dicere quia juvenis sum.* Signumque hujus rei, quia non sit juvenis, sed vir consummatus, *ostendit dicens: *Quoniam ad omnes ad quoscunque mittam te, ibis, & juxta quæcunque*

* MSS. R. princeps Propheta-rum, sic & Propheta.

Deuter. 18, 15.

Ierem. 1. 6.

* MSS. R. ostenditur: Quoniam

γονόζα, τεσσαρακονζαέτη γεγονότα. λόγοι θεῦ εἰσιν ἀπόρρητοι, θεῖ μὲν ὧν ὁ σωτὴρ ὁ ζητέμενοι, θεῖ ὁ ἱερεμίᾳ τοῖς ὧτα ἔχουσιν πρὸς ἀκρόασεως δεόμενοι. πῶς λέγει. θεῷ δὲ με πάσασε ἐν κοιλίᾳ ἔπλασά σε, καὶ θεῷ δὲ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε; ὁ θεὸς ἑαυτῷ ἁγιάζει πνάς. τοῦτον δὲ ἀπεκδέχεται, ἵνα ἐλθόντα εἰς γῆν ἁγιάσῃ, ἀλλὰ πρὶν ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἤδη ἡγίασεν. ἐὰν ἔπι τὸν σωτῆρα ἀναφέρῃς, ἀχαλεπὸν εἰπεῖν ὅτι πρὶν ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίασαι. θεοφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε. πρῆσον ἐν τοῖς ἔξῃς ὅτι κελεύεται θεοφητεῦσαι ἔπι πάντα τὰ ἔθνη, τῇ αἰλάμ, τῇ δαμάσκῳ, τῇ μωάβ. καὶ ἔχομεν ὅτι θεοφήτευσεν ἔπι πάντα τὰ ἔθνη, ὡς θεὸς τὸ ῥητόν, ὅτι θεοφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε, θεὸς ἐκεῖνον. ἐὰν δὲ θεὸς ἀναγάγῃς, ἐὰν μὲν ἔπι τὸν ἱερεμίαν, θεοφρήκαμεν. ἐὰν δὲ ἔπι τὸν σωτῆρα, πῶς δεῖ καὶ λέγειν; ὄντως ἀληθῶς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη θεοφήτευσεν. ἔστι γὰρ ὥσπερ ἄλλα πολλά, οὕτως καὶ θεοφήτης ὡς ἔστιν ἀρχιερεύς, ὡς ἔστι σωτὴρ, ὡς ἔστιν ἰατρὸς, οὕτως καὶ θεοφήτης. μωσῆς γοῦν θεοφητεύων περὶ αὐτοῦ, οὐκ θεοφήτην μόνον, ἀλλὰ ἐξαιρέτως εἶπεν εἰπών. θεοφήτην ὑμῖν ἀδελφῶν σου ἀναστήσει ὑμῖν κύριος ὁ θεὸς ὡς ἐμὲ αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἔσται ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ θεοφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. ὅτῳ οὖν ἔστιν, ὃς θεοφήτης εἰς ἔθνη τέθεικεν, καὶ ἔλαβε χάριν ἀπὸ θεοῦ ἐν χειλέσιν αὐτοῦ, ἵνα μὴ μόνον ὅτε παρῇ τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ νῦν ὅτε πάρεστι δυνάμει, καὶ τῷ πνεύματι θεοφητεύσῃ ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη, ὥστε ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν ἀνθρώπους αὐτῷ τὴν θεοφητείαν, καὶ ἕλκειν ἀνθρώπους ἐπὶ σωτηρίαν. καὶ εἶπα. ὁ ὤν, δέσποτα κύριε, ἰδοὺ οὐκ ἐπίσαμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι. καὶ εἶπε κύριος πρός με. μὴ λέγε, ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι, ὅτι πρὸς πάντας, οὓς ἐξαποστείλω σε, πορεύσῃ. πολλάκις εἰπομεν, ὅτι ἐστὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον εἶναι παιδίον, κἂν ἐν γερουσίᾳ ᾖ ἡλικία σώματος. ἔστι δέ ποτε καὶ τὸν ἔξω ἄνθρωπον, εἶναι παιδίον. καὶ δὲ τὸν ἔσω ἄνδρα, γέροντα. τοιοῦτος οὖν ὁ ἱερεμίας, ἤδη ἔχων τὴν χάριν ἀπὸ θεοῦ ἐπὶ ὢν ἐν τῇ δὲ παιδίᾳ ἡλικίᾳ καὶ τὸ σῶμα. διὸ φησὶν αὐτῷ ὁ κύριος. μὴ λέγε ὅτι νεώτερος ἐγώ εἰμι. σημεῖον καὶ δὲ μὴ εἶναι αὐτὸν νεώτερον, ἀλλὰ δεύτερα τέλεον, τό. πρὸς πάντας, οὓς ἐὰν ἐξαποστείλω σε, πορεύσῃ. καὶ καὶ πάντα, ὅσα ἐὰν ἐντει-

ἐντέλωμαί σοι, λαλήσεις. μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. οἶδεν ὁ θεῖος λόγος ὅτι οἱ πεσοῦντες τὸν λόγον κινδυνεύσουσιν ἐν τοῖς ἀκούσασιν. ἐλεγχόμενοι γὰρ μισοῦσιν αὐτούς, παροινοῦμενοι διώκουσι. πᾶν ὅτιοῦν πάσχουσιν οἱ προφῆται. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ πρώην ἐμνημονεύομεν· οἶδεν ὁ μόνος θεὸς πέμπων τὸν προφήτην, ὅσους κινδύνους ἀναδέξεται, ἀλλὰ καὶ λέγει αὐτῷ· μὴ φοβηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν. ὅτι μετά σοῦ εἰμι, τοῦ ἐξελέσθαί σε, λέγει κύριος· ἀπέπονθεν ἱερεμίας διαγελασθείς, εἰς λάκκον βορβόρου βέβληται, ἔμεινεν ἐκεῖ μόλις, ἄρτον ἐσθίων πολλὰς ἡμέρας, καὶ ὕδωρ μόνον πίνων. καὶ ἄλλα ἃ πέπονθεν, ἡ προφητεία αὐτοῦ δεδήλωκεν· τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; εἰρήκασι πρὸς τοὺς ἰουδαίους· καὶ ἀναλαβὸν ἐστὶ τὰς θελήσεις ζῆν εὐσεβῶς ἐν χριστῷ ἰησοῦ, πάντως ὑπὸ δυνάμεων αὐτοῖς ἀλλοτρίων δι' ὧν θλίβονται σκευῶν διώκεσθαι. διὰ τοῦτο μὴ ξενιζόμενοι ὁ διωκόμενοι πάλιν παραπέτασαν, μόνον εὐχόμενοι ἵνα ἀδίκως διώκωμεν, μὴ διὰ δικαιοσύνην, μὴ δι' ἀδικίαν, μὴ δι' ἁμαρτίαν, μὴ διὰ πλεονεξίαν· ἐὰν δὲ διώκηταί ποτέ τις διὰ δικαιοσύνην, καὶ ἀκούετω ὅτι μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίζωσιν ὑμᾶς, καὶ διώκωσι. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὅτι μετά σοῦ εἰμι, τοῦ ἐξελέσθαί σε, λέγει κύριος. καὶ ἐξέτεινε κύριος τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς μέ, καὶ ἥψατο τοῦ στόματός μου, καὶ εἶπε κύριος πρός με. τηρεῖ διαφορὰς ἱερεμίου καὶ ἡσαΐου. ὁ ἡσαΐας φησίν· ἀκάθαρτα χείλη ἔχων ἐν μέσῳ λαοῦ ἀκαθάρτων χείλη ἔχοντος ἐγὼ οἶκῶ. καὶ τὸν βασιλέα κύριον σαβαὼθ εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ ἐπεὶ ἐξωμολογήσατο οὐκ ἔχων ἔργα ἀκάθαρτα, ἀλλὰ μόνον ῥήματα· μέχρι γὰρ τότε ἁμαρτωλὸς ἦν. οὐκ ἐξέτεινε κύριος τὴν χεῖρα αὐτοῦ. * τὸ δὲ ἐν τῷ στόματι μου ἥψατο τῇ χειρὶ αὐτοῦ τῶν χείλεων αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας σου· ἐπειδὴ ἔτοιμος ἡγιάσθη ἐκ μήτρας, ἐκλεῖς αὐτὸν πέμπεται, οὐδὲ ὑπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνθρακὶς, οὐκ εἶχεν οὐδὲν ἄξιον τοῦ πυρός, ἀλλ' αὐτὴν ἡ χεὶρ τοῦ κυρίου ἥψατο αὐτοῦ· διὸ λέγει· ἐξέτεινε κύριος τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρός με, καὶ ἥψατο τοῦ στόματός μου. καὶ εἶπε κύριος πρός με. ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου. ἰδοὺ καθέσταικά σε σήμερον ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας ἐκριζεῖν· τίς * ἐστὶ μακάριος ἐστὶν, * ὃς τὰς βασιλείας πολλὰς ἴσας ἀεὶ δει-

*γρ. μου

*γρ. ὃς

A *mando tibi, loqueris: nec timeas à facie eorum.* Scit enim eos sermo Dei, qui verbi legatione funguntur, incurrere ab iis periculum qui audire contemnunt. Increpati enim oderunt increpationes, coarguti insequuntur arguentes. Omne quodcunque malum est, semper patiuntur Prophetæ: *Non est Propheta* Marc. 6. 4. *sine honore, nisi in patria sua & domo sua.* Cujus rei nuper quoque fecimus mentionem. Scit ergo (ut dicere cœpimus) Deus mittens Prophetam, quanta discrimina perpessurus sit, ideo exhortatur eum dicens: *Ne timeas* Ier. 1. 8. B *à facie eorum, quia ego tecum sum, ut eruam te, dicit Dominus.* Quæcunque Hieremias passus est, scripta sunt: in lacum missus est luti, mansit ibi comedens panem dici, & aquam tantum bibens, aliaque multa quæ pertulit, in libro ejus continentur. *Quem au* Act. 7. 52. *tem Prophetarum non persecuti sunt patres vestri?* dicit Dominus ad Judæos. Et necesse est eos qui vivere religiose in Christo cupiunt, omni genere à contrariis virtutibus, per ea quæ reperiuntur vasa, persecutionem pati. Qua de causa nihil novum aut peregrinum videatur his, * qui in tribulationibus affliguntur: C omnia quæ præcepta sunt, faciant, tantum orent ut persecutionis causa Christus sit; ne propter injustitiam, ne propter delicta, ne propter avaritiam deprimantur. Si quando autem propter justitiam aliquis exagitatur, audiat: *Beati estis cum exprobrant vobis, &* Matth. 5. *persequuntur, & dicunt omne malum adversum* 11. *vos, mei causa: gaudete & exultate, quia merces vestra magna est in cœlis. Sic enim persequuti sunt Prophetas, qui fuerant ante vos.* Quo- Ierem. 1. 8. *niam tecum sum ut eruam te, dicit Dominus.* Et 9. *extendit manum suam ad me Dominus, & tetigit os meum, & dixit Dominus ad me.* Ob- D serva differentias Hieremiæ & Esaiæ. Esaias ait: *Immunda labia habens in medio populi im-* Esa. 6. 5. *mundalabia habentis ego habito, & regem Dominum Sabaoth vidi oculis meis.* Et quoniam confessus est non habere facta immunda, sed verba tantum (usque ad hunc enim finem peccata commiserat) non extendit Dominus manum suam, neque unum ex Seraphim manu sua labia ejus tetigit, sed forcipe solum tangens ait: *Ecce abstuli iniquitates tuas.* Hieremiæ autem, quia sanctificatus fuerat in E vulva, non forceps mittitur, neque de altari carbo succensus; nihil quippe habebat igne dignum; sed ipsa manus Domini tetigit eum, propter quod dicit: *Extendit Domi-* Ier. 1. 9. *nus manum suam ad me, & tetigit os meum.* 10. *Et dixit Dominus ad me: Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te super gentes & regna eradicare.* Qui sic beatus est, ut regna multa quæ Christo Dia-

*MS. R. *Quod his tribut. alt. qui his.*

bolus ostendit, regna Dæmonum, regna pec- A
cati eradicet, opus habet iis qui ei dati sunt à
Ier. 1. 10. Deo sermonibus. Scriptum est enim: *Ecce dedi sermones meos in os tuum. Ecce constitui te hodie super gentes & regna* [*eradicare.*] Quomodo autem regna sunt plurima, plures similiter & gentes. [Nec potest aliquod regnum dici, nisi quod sub se continet nationes.] Verbi gratia dictum sit; regnat fornicatio [in homine peccatore,] necesse est ut regnum fornicationis habeat gentes suas. Ipsum illud generale delictum avaritiæ & fraudis, quo vix aliquis immunis est, habet regnum suum, & sub regno uno multas possidet gentes, per plurimas scilicet species avaritiæ, & ob id opus est sermonibus Dei, ut istiusmodi regna cum suis gentibus evellantur. Salvator in Evangelio
Matth. 15. 13. ostendit dicens: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Sunt quædam intrinsecus in animabus vestris insita, quæ non plantavit cœlestis Pater. Omnes quippe cogitationes pessimæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, plantationes sunt, quas non plantavit cœlestis Pater. Si autem vis scire, cujus sit plantatio istiusmodi cogita-
Matth. 13. 25. tus, audi quia *inimicus homo hoc fecit, qui superseminavit zizania in medio tritici.* Instat ecce Deus, instat & Zabulus habentes semina sua. Si dederimus locum Zabulo, inimicus homo superserit plantationem, quam non plantavit cœlestis Pater, utique eradicandam. Sin autem repulso Zabulo locum dederimus Deo, gaudens Deus sub principali cordis nostri sparget semen suum. Nec aliquis existimet triste quiddam Hieremiam recepisse, quia constitutus sit ad eradicationem regnorum & gentium. Bonitatis Dei istud est indicium, eradicare vitia per sermones, inimica cœlestis regni regna destruere, & bellantes cum sua gente evertere nationes, eradicare, & subvertere. Est quædam ædificatio Zabuli, & est quædam ædificatio Dei: quod super arenam extruitur, hoc Zabuli est, super nullo enim stabilitur,
* MS. R. Ab isto que solidatur. al. ab isto, quod solidetur. * abortumque non solidatur. Quod autem super petram ædificatur, hoc Dei est. Un-
1 Cor. 3. 9. de & his qui ejus sunt, dicitur: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis. Super gentes eradicare, & subvertere, & disperdere.* Si eradi-
* MS. R. disperit. catur aliquid, & eradicatio ipsa non * dispergitur, adhuc permanet quod evulsum est. Si subruitur domus, & lapides in ruina E
sunt integri, dissipata est domus, non tamen perdita. Opus est igitur benignitate

κνυσιν ὁ διάβολος, βασιλείας ἔσας δωάμεων
ἀπεμμένων, βασιλείας κῦ τῆς ἁμαρτίας,
σκεμζῶν τοῖς διδομένοις ὑπὸ τῦ θεῦ λόγοις·
γέγραπται γάρ. ἰδὲ δέδωκα τοὺς λόγους μυ
εἰς τὸ σόμα συ. ἰδὲ καθέσακά σε σήμερον
ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας· ὥσπερ ὁ βασιλεὺς
εἰσιν, ἔτως καὶ ἔθνη. οἷον, βασιλεία ἐστὶ τῆς
πορνείας, ἔθνη τῆς πορνείας· ἑκάστη πορνεία μία
βασιλεία ἐστίν· αὐτόχρημα ἁμάρτημα τῆς
πλεονεξίας καὶ τῆς ἀποστερήσεως. καὶ εἰσὶ πολλαὶ
βασιλεῖαι μὲν τοῖς πολλὰ εἰδηέχουσιν ἁμαρ- B
τημάτων· εἶτα καθ' ἕκαστον τῶν ἁμαρτωλῶν
νόει μοι τὰ ἔθνη τὰ ὑπὸ τὴν βασιλείαν, ὡς ἐ-
πεῖν, ὅτι ὁ δεῖνα ἔχει ἔθνη πολλὰ τῆς βασι-
λείας τῆς κῦ τῶν ἀποστέρησιν, τῆς κῦ τῶν κα-
λαλιῶν, τῆς κῦ τῶν ὀργῶν. ἔργον ἐστὶ τῶν λόγων
τῦ θεῦ ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας ἐξαιτοσαλεύων
σκεμζῶν καὶ καθασκάπτειν· σκεμζῶν μὲν διδά-
ξειν ὁ σωτὴρ λέγων· πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύ-
τευσεν ὁ πατήρ μυ ὁ ἐράνιος, σκεμζωθήσε-
ται· ἔστι τινὰ ἔνδον ★ τῶν ψυχῶν, ἃ οὐκ ἐφύτευσεν, ★ μὴ
ὁ πατὴρ ὁ ἐράνιος. πάντες γὰρ οἱ διαλογισμοὶ ὑμῶν
οἱ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, κλοπαὶ, ψευδο-
μαρτυρίαι, βλασφημίαι, φυτεῖαί εἰσι πε-
φυτευμέναι ὑπὸ τῦ ἐρανίυ πατρός· εἰ θέ-
λεις ἰδεῖν τίνος εἰσὶ φυτείαι οἱ τοιῦτοι διαλο-
γισμοὶ, ἄκουε ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποί-
ησεν, ὁ ὑπασπείρας τὰ ζιζάνια ★ μέσον τῦ σίτυ. ★ μὴ
ἐφύτευσεν δὲ ὁ θεὸς ἔχων τὰ σπέρματα, ἢ ὁ διά-
βολος ἐὰν διδῶμεν τόπον τῷ διαβόλῳ, ὁ ἐχθρὸς
ὑπασπείρας φυτείαν, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατὴρ
ὁ ἐράνιος, πάντως σκεμζωθήσομένην· ἐὰν μὴ D
διδῶμεν τόπον τῷ διαβόλῳ, ἀλλὰ διδῶμεν το-
πον τῷ θεῷ, χαίρων ὁ θεὸς σπείρει τὰ σπέρμα-
τα αὐτῦ ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν· μὴ νόμιζε τοί-
νυν τὸν ἱερεμίαν σύρφετον πεπιστεῦσθαι ὑπὸ
τῦ θεῦ. ὅτι καθίσαται ἐπὶ ἔθνη καὶ ἐπὶ
βασιλείας, σκεμζῶν ἀγαθὸς ὁ θεός. ἔστι διὰ τῶν
λόγων σκεμζῶν τὰ φαῦλα, ἵνα ἐχθρὰς βασι-
λείας τῶν ἐρανῶν τῇ βασιλείᾳ. τὰ πολεμικὰ
ἔθνη τῷ ἔθνει τῷ τῦ θεῦ σκεμζῶν καὶ καθασκάπτειν·
ἔστι τὶς οἰκοδομὴ διαβόλυ· ἔστι τὶς οἰκοδομὴ τῦ
θεῦ, ἡ ἐπὶ τῷ ἄμμον, οἰκοδομὴ διαβόλυ
ἐστίν· ἐπ' ἀδενὶ γὰρ ἐστήρικ') ἐδραίωμαι καὶ βεβαίω-
μαι καὶ ἠνωμένος· ἡ κὴ οἰκοδομὴ ἡ ἐπὶ τῷ πέτρᾳ
τῦ θεῦ ἐστιν· ὅρα τί λέγεται τοῖς τῦ θεῦ
θεῦ γεώργιον, θεῦ οἰκοδομή ἐστε· οἱ λόγοι τοίνυν τῦ θεῦ ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας εἰσὶν,
σκεμζῶν, καὶ καθασκάπτειν, καὶ ἀπολλύειν· ἐὰν σκεμζωθῇ μοι, μὴ ἀπόληται δὲ τὸ
ἐκριζωθέν. ἐὰν καθασκαφῇ μὲν, ★ οἱ λίθοι τῆς καθασκαφῆς μὴ ἀπόλωνται, ἔστι τὸ ★ μὴ
καθασκαφέν. ἔργον ἔν ἐστι τῆς ἀγαθότητος τῦ θεῦ, μὴ τὸ ἐκριζῶσαι, ἀπολέσαι τὸ ἐκρι-
ζα-

ριζωμένον, μὴ τὸ καθελεῖν ἀπολέσαι τὸ καθηνεμένον· ἀναγνωθι ἐπιμελῶς ἐπὶ μὲν τῶν ἀπολυμένων καὶ ἐκριζωμένων, πῶς ἀπόλλυνται τὰ τοιαῦτα· τὸ ὃ ἄχυρον κατακαύσατε πυρὶ ἀσβέστῳ. καὶ δήσατε δέσμας τὰ ζιζάνια, καὶ βάλετε αὐτὰ πυρί. ἵνα μὴ τὸ ἐκριζωθῆναι ἀπόλυται. εἰ θέλῃς ἰδεῖν καὶ μὴ καθαίρεσιν τὰ ἀπολύμματα τῆς οἰκοδομῆς τῆς ὕλης τῆς φαύλης. χᾶς γινέσθω ἡ οἰκία ἐκείνη, ἡ διὰ τὴν λέπραν καθηρημένη, καὶ ἐκβάλλεται χᾶς γλωμένη ἔξω τῆς πόλεως, ἵνα μηδὲ λίθος ἡ μένων· ὁμοίως * τὸ. ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς. δεῖ γὰρ μηδαμῶς σωθεσάναι τὰ χείρονα· κατεσκάφη γὰρ ἵνα μὴ οἱ λίθοι ἔσωσθεν χρήσιμοι τοῖς τὴν ἀλλὴν οἰκοδομὴν δύνασθαι οἰκοδομεῖν ὁ πονηρὸς ἐξερριζώθη, μὴ πάλιν ἐκ τῶν ἐξερριζωμένων σπέρματα, ἵνα σπείρῃ πάλιν τὰ ζιζάνια. πάντως γὰρ ἔχων τὰ σπέρματα τοῦ ζιζανίου, ἐπέσπειρεν αὐτά. διὰτοῦτο δήσατε τὰ ζιζάνια, καὶ κατακαύσατε αὐτὰ πυρί, ἵνα μὴ τὸ ἐκριζωθῆναι ἀπόληται, καὶ μὴ τὸ καταστραφῆναι ἡ δὲ διαβόλου οἰκοδομὴ ἀπόληται. ἀλλ' οὐκ ἐν τούτοις ἴσανται οἱ λόγοι δὲ θεοῦ, ἐπὶ τῷ ἐκριζῶν, καὶ καταστρέφειν, καὶ ἀπολλύειν· ἔστω γὰρ ἐξερριζωμένα ἀπ' ἐμοῦ τὰ φαῦλα, καταστραφέντα τὰ χείρονα, τί μοι ὄφελος, ἐὰν μὴ ἀντὶ τῶν ἐκριζωθέντων καὶ καταφυτευθέντα κρείττονα; τί μοι ὄφελος, ἐὰν μὴ αὖθις τὰ τῶν ἀνοικοδομηθῇ τὰ διαφέροντα. διὰτοῦτο οἱ θεοῦ λόγοι ποιοῦσι πρῶτον ἀναγκαῖα, τὸ ἐκριζῶν, καὶ καταστρέφειν, καὶ ἀπολλύειν τὰ φαῦλα. μεθ' ἃ καὶ καταφυτεύσει τὰ κρείττονα. καὶ ἀεὶ ἐν τῇ γραφῇ τετηρήκαμεν τὰ σκυθρωποφανῆ, ἵν' ὅτως ὀνομάσω, πρῶτα ὀνομαζόμενα, εἶτα τὰ δοκοῦντα εἶναι ἱλαρὰ δεύτερα λεγόμενα· ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω. πατάξω, παῦλον τὸν διώκτην. καὶ ζῆν ποήσω, ἵνα γένηται παῦλος ἀπόστολος ἐκ δεξιῶν. ταῦτα εἰ νενοήκεισαν οἱ ταλαίπωροι οἱ ἀπὸ τῆς αἱρέσεων, οὐκ ἂν αὐτὰ συνεχῶς προέφερον ἡμῖν λέγοντες· ὁρᾷς τὸν θεὸν τῷ νόμῳ, πῶς ἐστιν ἄγριος καὶ ἀπανθρωπος, καὶ λέγει· ἐγὼ ἀποκτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω, βλέπεις ἐν ταῖς γραφαῖς ἀπαγγελίαν ἀναστάσεως νεκρῶν, ἢ οὐχ ὁρᾷς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν ἤδη προοιμιαζομένην καθ' ἕκαστον, συνεταφημένῳ τῷ χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος, καὶ συναναστημένῳ αὐτῷ· οὐκοῦν ἀπὸ σκυθρωποτέρων μὲν φωνῶν, ἀναγκαίων ὄντων ἀρχεῖται, οἷον· ἀποκτενῶ. εἶτα ἀποκτείνας, καὶ ζῆν ποιήσω· πάλαξω, καγὼ ἰάσομαι, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν

A Dei, ut eradicatio ipsa & subversio tota dispereat, diligentius lege, quomodo eradicata perdantur: *Plateas autem comburet igni inextinguibili.* Et: *Ligate manipulos zizaniorum, & tradite eos igni.* Sic ea quæ sunt eradicata disperduntur. Si autem vis scire, quomodo disperſio redigatur in nihilum, quomodo ædificationis peſſima materia in pulverem comminuatur, domus ea quæ propter lepram deſtrui jubetur, cum fuerit pulvis effecta, extra civitatem projicitur, ut ne lapis quidem ex ea reſiduus ſit, juxta quod ſcriptum eſt: *Vt lutum platearum delebo eos.* Oportet quippe penitus B interire malitiam. Subverſum eſt aliquid, lapides quoque ipſi qui deſtructi ſunt, conterantur, ne ad aliquam ædificationem, quam Diabolus concinnare poteſt, aſſumi valeant. Eradicatum eſt quippiam, invenit adverſarius etiam inter ea; quæ eradicata ſunt, aliquam ſementem quam iterum ſeminet. Propter quod jubet Dominus: *Colligite*, dicens, *& comburite ea igni*, ſcilicet ut eradicatio quoque Zabuli, & ipſa ſubverſio conſumatur. Verum non tantum in hoc ſtat ſermo divinus, ut eradicet, & deſtruat, & diſperdat: eſto enim, eradicata ſint omnia in me mala, deſtructa & diſperſa ſint peſſima; quid mihi prodeſt, ſi non pro eis quæ eradicata & ſuffoſſa ſunt, meliora in me plantentur atque ædificentur? Propterea Dei verba primum faciunt quod neceſſe eſt, eradicant, deſtruunt, perdunt, & poſt hæc ædificant, atque plantant. Obſervavimus ſemper in Scripturis, primum ea quæ videntur triſtia nominari; deinde ea quæ hilariora ſunt, ſecundo dici: *Ego occidam, & ego vivificabo.* Non dixit prius, Ego vivificabo, & poſtea, occidam. Impoſſibile eſt enim, quod ſemel vivificavit Deus, aut ab eo ipſo, aut ab alio D occidi. Sed: *Ego interficiam, & ego vivificabo*, ut fiat Paulus Apoſtolus Chriſti Jeſu. Hæc ſi intelligerent miſerrimi Hæretici, nunquam ad nos deferrent, crebro iſta dicentes: videsne Deum Legis & Prophetarum, quomodo ferus eſt & inhumanus? quomodo dicit: *Ego occidam, & ego vivificabo*? non advertentes in Scripturis annuntiationem ſuſcitationis mortuorum; non conſiderantes reſurrectionem jam cœpiſſe per ſingulos; *Conſepelimur enim Chriſto per Baptiſmum, & conſurgemus cum eo.* A triſtibus ſemper, ſed neceſſariis inchoat Deus; veluti: *Ego occidam, & ego vivificabo: ego percutiam, & ego ſanabo*; *Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit*, & poſt hæc curat. Ipſe dolorem facit, & iterum reſtituit

Matth. 3. 12, 30. Levit. 14. Pſal. 17. 43. Deut. 32. 39. Rom. 6. 4. Coloſſ. 2. 12 Heb. 12. 6.

stituit lætitiam. Similiter & in præsenti Dominus ait: *Constituite hodie super gentes, & regna eradicare, & suffodere, & disperdere, & ædificare, & plantare.* Verumtamen primum est, ut mala auferantur à nobis. Non potest in loco ædificationis malæ ædificare Deus: *Quæ enim participatio justitiæ & iniquitatis? aut quæ communicatio luci ad tenebras?* Oportet malitiam ex imis sedibus eradicari: oportet & ædificationem pessimam ab animabus nostris penitus auferri, ut postea sermones ædificent atque plantent. Possumus siquidem & aliter intelligere quæ scripta sunt: *Ecce dedi sermones meos in os tuum.* Et quid faciant sermones, dicit: *Eradicare, & suffodere, & disperdere.* Sermones eradicant nationes, sermones regna suffodiunt, sed non regna ista carnis & seculi *digna destruentibus, *digna eradicantibus verbis. Ea quæ eradicata & subversa sunt senti; putas in his quæ dicimus modò non est virtus quam Dominus tribuit; secundum quod scriptum est: *Dominus dabit verba evangelizanti virtute multa?* virtus eradicans atque suffodiens, si qua infidelitas, si quod mendacium, si qua malitia, si qua luxuria, si qua discordia non est suffossa. Sicuti idolum in corde constructum est, illo deposito ædificetur Templum Dei, & inveniatur gloria ejus in eo, & fiat non infertilis, sive lucus exurgens, sed plantatio Paradisi, ubi Templum Dei sit in Christo JESU, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

2. Cor. 6, 14.

*MSS. R. digne

*MSS. R. digne

Psal. 67. 12.

ὀν ⸗δαδέχε᾽· πρῶτον παράστ, καὶ μὴ τὸν ἰᾶται. αὐτὸς γὰρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν. ἕτω ὃ καὶ ἐν τάδε· καθέσακά σε σήμερον ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλείας, ἐκριζᾶν, καὶ καθασκάπτειν, καὶ ἀπολλύειν, καὶ φυτοκοδομεῖν, ἢ καθαφυτεύειν· πλὴν πρῶτόν ἐστιν ἐκεῖνα τὰ φαῦλα * ῥηθῆναι ἀφ᾽ ἡμῶν. ὁ δυνά᾽ εἰς τὸν τόπον δ᾽ οἰκοδομῆς τῆς φαύλης οἰκοδομεῖν ὁ θεός· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνη καὶ ἀνομίᾳ; τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. δεῖ τὴν κακίαν ἐκ βάθρων ἐκριζωθῆναι. δεῖ τὴν οἰκοδομὴν τῆς κακίας καθαιρεθῆναι ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἵνα μὴ ταῦτα οἱ λόγοι θεοῦ οἰκοδομήσωσιν. ὁ δυνάμαι γὰρ ὅλως νοῆσαι τὰ γεγραμμένα. ἰδοὺ δέδωκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ στόμα σου· τί ποιοῦσιν οἱ λόγοι, ἐκριζοῦν, καὶ καθασκάπτειν, καὶ ἀπολλύειν· λόγοι ἐκριζοῦσιν ἔθνη, λόγοι καθασκάπτουσι βασιλείας ταῦτα τὰς σωματικὰς καὶ κοσμικὰς, * ἀξίας λόγων καθασκαπτόντων, * ἀξίας λόγων ἐκριζόντων νόει τὰ ἐκριζόμενα ὑπὸ λόγων, τὰ καθασκαπτόμενα ὑπὸ λόγων· ἆρα ἄρτι ἐν τοῖς λεγομένοις οὐκ ἐσι δυνάμις, ἐὰν μὴ ὁ θεὸς διδῷ, καὶ τοῦτο. κύριος δώσ῾ ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμ῾ πολλῇ. δύναμις ἐκριζοῦσα, εἴτις ἀπιστία, εἴτις ὑπόκρισις, εἴτις πονηρία, εἴτις ἀκολασία. ἔσι καθασκάπτουσα, εἴ πᾶ εἰδωλεῖον ἀκοδομῇ᾽ εἰς τὴν καρδίαν, ἵνα ἐκεῖνα καθασκαφέντ᾽ οἰκοδομηθῇ ναὸς θεοῦ, καὶ δόξα θεοῦ εὑρεθῇ ἐν τῷ ἀνοικοδομηθέντι ναῷ, καὶ γένηται οὐκ ἄλσος, ἀλλὰ φυτεία * παράδεισος θεοῦ, ὅπου ὁ ναὸς θεοῦ ἐν χριστῷ ἐστὶ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA II.

(juxta Hieronymum XIII.)

De eo quod scriptum est:

Jer. 2. 21. 22.

Quomodo conversa es in amaritudinem vitis aliena? usque ad eum locum in quo ait: *Maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis: dicit Dominus.*

ΟΜΙΛΙΑ β΄.

εἰς τό.

Πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία, ἐὰν ἀποπλύνῃ σε νίτρῳ, καὶ πληθύνῃς σεαυτῇ πόαν, κεκηλίδωσαι ἐν ταῖς ἀδικίαις σου ἔναντί μου. λέγ῾ κύριος.

Eodem Interprete.

Sap. 1. 13.

*MSS. R. fecit genes

*Deus mortem non fecit, neque delectatur in perditione viventium. Creavit enim ut essent omnia, & salutares *generationes mundi, nec est in eis venenum mortis, neque inferni regnum super terram.* Deinde paululum ultra pro-

Ὁ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐν ἀπωλείᾳ ζώντων. ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς φάρμακον ὀλέθρου, οὐδὲ ᾅδου βασίλειον ἐπὶ γῆς· εἶτα ὀλίγον

ὀλίγον ὑποστρέψας τὸ ῥητὸν *ἐρῶ. πόθεν ἦν θάνατος εἰσῆλθε. φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. εἴτε ἦν λοιπὸν ἐκεῖ ἡμᾶς ὁ θεὸς πεποίηκεν, ἡμεῖς ἑαυτοῖς *ἐπισπασάμενοι τῇ κακίᾳ καὶ ταῖς ἁμαρτίαις. διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀναγνώσματος ἡ ἐν τῷ προφήτῃ οἷον ἐπαπορητικῶς ἔλεγεν πρὸς τὴν πικρότητα ἐγκειμένας ἐν τῇ ψυχῇ, ἐνθυμίαν τῇ γλυκύτητι, ἵνα ὁ θεός· κατεσκεύασεν αὐτῆ. πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία, ὥστε ἔλεγε. χωλότητα οὐκ ἐποίησεν ὁ θεός, ἀλλ' ὑποδὰς πεποίηκε πάντας. τίς αἰτία ὑγιαίνειν καὶ χωλαίνειν τοὺς κεχωλωμένους, ἃ πεποίηκεν ὁ θεὸς τὰ μέλη πάντα προηγουμένως ὑγιαίνοντα. γέγονε δή τις αἰτία καὶ παθεῖν πάντα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ ἐξ ἀρχῆς μόνον γέγονε κατ' εἰκόνα, ἀλλὰ πᾶντος ἀνθρώπου. τὸ γὰρ. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν, φθάνει ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους. καὶ ἔστι πρεσβύτερον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀδὰμ ἐκεῖνο ὃ οἱ πολλοὶ νοοῦσι τὸ καθ' εἰκόνα, ἐξ ἀρχῆς εἰλημμένον αὐτῷ, ὅτε ἐφόρεσε διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν εἰκόνα ἐξοικοῦν. ἔτως ἐν πᾶσι πρεσβύτερον τὸ κατ' εἰκόνα, θεοῦ τῆς εἰκόνος *τῆς χειρός. ἐφορέσαμεν ἁμαρτωλοὶ ὄντες τὴν εἰκόνα ἐξοικοῦν, φορέσωμεν μετανοοῦντες τὴν εἰκόνα ἐξ *ἐπουρανίου. πλὴν ἡ κτίσις γέγονε καθ' εἰκόνα ἐξ *ἐπουρανίου. ἀπορεῖ ἐν ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐλεγκτικῶς λέγων ὁ λόγος. πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία, ἐγὼ γὰρ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· ἐν τίσι πρὸ τούτων λέλεκται, καὶ ἐπαναλαβὼν ὀλίγα πείσωμεν. ὅτι θεὸς μὲν καλὴν ἄμπελον ἐφύτευσε τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχήν, ἅπας ὁ στραφεὶς γέγονεν ἐναντίος τῷ βουλήματι ἐκτίσαντος· ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν, οὐκ ἐκμέρες, ἀληθινήν. ἐδὲ τὴν μὲν ἀληθινήν, τὴν δὲ ψευδῆ. ἀλλ' ἐγὼ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν. πῶς ἐστράφης ἐμοῦ κτίσαντος σε πᾶσαν ἀληθινὴν ἄμπελον, σὺ πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, καὶ γέγονας ἀλλοτρία ἄμπελος, μὴ ταῦτα ἴδωμεν. ἐὰν ἀποπλύνῃ σε νίτρῳ, καὶ πληθύνῃς σεαυτῇ πόαν. κεκηλίδωσαι ἐν ταῖς ἀδικίαις σου ἐναντίον ἐμοῦ. λέγει κύριος, ἆρα ᾠήθητε τις ἁμαρτήσασα ψυχὴ νίτρον λαβοῦσα, καὶ ἀποπλυναμένη νίτρῳ ἀιδίῳ, ὅτι παύεται τῆς κηλῖδος, καὶ παύεται τῆς ἁμαρτίας, ὑπολάμβανε δέ τις, πόαν ταύτην τὴν ἀνατείλασαν ἀπὸ γῆς λαβών, καὶ ἀποπλυνάμενος, καὶ ἀποσμηξάμενος, καθαρθῆναι τὴν ψυχὴν, ὅτι λέγει ἐνταῦθα ὁ λόγος τῇ στραφείσῃ εἰς πικρίαν, καὶ γρομένῃ ἀλλοτρίᾳ ἀμπέλῳ. ἐὰν ἀποπλυθῇ ἐν νίτρῳ, καὶ πληθυνῇς σεαυτῇ πόαν. κεκηλίδωσαι ἐν ταῖς ἀδικίαις σου ἐναντίον ἐμοῦ. λέγει κύ-

*γρ. ἐκβριζωθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ἰδίου.

*γρ. ἐλκύσαμεν.

*γρ. τοῦ

*γρ. ἐπουρανίου, καθ' ὃ ἐν.

A Acedens reperio, unde sit mors: *Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Sap. 2. 24.
Omnia igitur bona in nobis & propter nos condidit Deus, sed nosmetipsi *malitiam atque peccata propria in nobis attraximus voluntate. Unde & in præsenti lectione per Prophetam nunc quæritur Deus, & quodammodo dubius inquirit, quomodo in quibusdam amara sit anima, quam dulcem ipse condiderat, & ait: *Quomodo conversa es in amaritudinem vitis aliena?* Quod dicit tale est; Ego feci pedes quibus ingrederetur mortale genus; qua causa factum est ut claudicent plurimi? Ego feci omnia membra valida, atque integra; quomodo video in multis debilia atque inutilia? Itaque non solum primi hominis anima, sed & universorum ad imaginem & similitudinem Dei facta est, & antiquior est hæc imago quæ Dei est, imagine Zabuli, quam postea nobis induimus ob peccatum. Unde debemus magnopere laborare, ut quomodo delinquentes portavimus imaginem terrestris; ita ad pœnitentiam conversi portemus imaginem cœlestis, ad quam & universa primum condita creatura est, ob cujus inmalum conversionem nunc peccantes sermo corripiens ait: *Quomodo conversa es in amaritudinem vitis aliena? Ego autem plantavi eam fructiferam, universam veram.* Et ante diximus, & nunc eadem plenius ut intelligamus, repetimus, quia Deus bonam plantavit hominis animam, sed ipsa vitio suo adversus Conditoris depravata sit voluntatem. *Ego autem plantavi te vitem fructiferam, universam veram:* non ex parte veram & mendacem ex parte plantavi, sed universam veram. Quomodo contra plantationem meam conversa es in amaritudinem, & facta es vitis aliena? Post hæc sequitur: *Si abluta fueris nitro, & multiplicaveris tibi herbam poam, maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit Dominus.* Ergone hoc arbitrandum est, quia anima peccatrix nitro conata sit purgare maculas suas, & assumens poam, quæ oritur ex terra, immunditiam delictorum à se mundare contenderit? Unde nunc ad eam loquitur sermo divinus: *Si abluta fueris nitro, & multiplicaveris tibi poam, maculata es in conspectu meo, in iniquitatibus tuis, dicit Dominus.* Aniid quidem verius existimandum est, quia ut sacra volumina omni virtute sunt plena, ita & Dei sermo omni

*MS. R. malitia atque peccato proprio nobis attraximus mortem.

Gen. 1. 26.

virtute sit plenus, & habeat istiusmodi fortitudinem, quæ possit purgare vitia, & sordibus defricatis ad colorem pristinum revocare? *Vivus est quippe sermo Dei, & efficax, & acutus super omnem gladium utrimque acutum*, & reliqua. Ex quibus diximus pro passionibus animæ remedia habere sermonem, esse in eo nitrum, esse poam, quibus sordes abluantur. Neque vero omne peccatum nitro sermonis & poa potest emundari, sed sunt aliqua delicta, quæ non indigeant facili curatione, nec ad nitrum & poam tantum ablata discedant. Sic nunc dicitur: *Si ablueris te nitro, & multiplicaveris tibi poam maculata es in conspectu meo in iniquitatibus tuis, dicit Dominus.* Et quomodo sunt quædam vulnera quæ malagmatibus, & oleo, & alligaturis redduntur pristinæ sanitati: alia vero sunt istiusmodi de quibus dicatur: *Non est malagma imponere, neque oleum, nec alligaturas, sed terra vestra deserta, civitates vestræ igne exustæ:* Sic sunt quædam peccata quæ animam sordidant, & indigent homine qui habeat poam, nitrique sermonem; alia vero talia sunt, ut non possint supradicti sermonis virtute curari, neq; enim sordibus comparantur. Idcirco sciens differentias peccatorum, per Esaiam Dominus dicit: *Lavabit Dominus sordes filiorum sion (in sanguine.) Emundabit de medio eorum Spiritu judicii, & Spiritu combustionis sordes & sanguinem.* (Sordes spiritu judicii, sanguinem spiritu combustionis.) Si peccasti & peccatorum sorde pollutus es, lavabit Dominus sordes filiorum, & filiarum Sion, & sanguinem emundabit de medio eorum. Si autem mortale peccatum est, non possumus nitro poaque mundari, sed spiritu judicii, spiritu combustionis & pœnæ. Forsitan & Jesus baptizat Spiritu sancto atque igne: non quia eundem in Spiritu S. atque igne baptizet; sed quo sanctus baptizetur Spiritu sancto, & is qui post fidem & * magisterium Dei rursum ad scelera conversus est, cruciatu purgetur incendii. Beatus qui lavacrum accepit Spiritus sancti, & ignis lavacro non indiget. Miserabilis autem & omni fletu dignus, qui (post lavacrum Spiritus) baptizandus est igni. Utrumque siquidem habet Baptisma Jesus: *Exiit namque virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendit*; virga peccatoribus, (flos justis.) Sic Deus & ignis consumens, & lumen in Scripturis dicitur, ignis peccatoribus, lumen

Hebr. 4. 12.
Esa. 1. 6. 7.
Esa. 4. 4.
Luc 3. 16.
* MSS. R. mysterium
Esa. 11. 1. Heb. 12. 29. 1. Joh. 1. 5.

ἐμοῦ· ἀλλὰ χρὴ εἰδέναι, ὡς ὁ λόγος πᾶσαν δύναμιν ἔχει. ἔστω ὁ λόγος ἔχει πάντὸς φαρμάκου δύναμιν, καὶ πάντος δὲ καθαίροντος δύναμίς ἐστι, καὶ σμηκτικώτατος. ζῶν γὰρ ὁ λόγος δὲ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον· καὶ ὁ ἐὰν εἴπῃς, δ ἐστὶ χρεία, τοῦτό ἐστιν ἐν τῇ δυνάμει τοῦ λόγου. ἔστιν οὖν τις λόγος νίτρου, καὶ ἔστι τις λόγος ποᾶ, ὅσις τὰς τοιάδε ῥύπους καθαίρει λαληθείς· ἐπειδὴ ἀπὸ δὲ τοιούτου λόγου, ὅσις ἐστὶ νίτρου, καὶ ἀπὸ δὲ τοιούτου ὁ λόγος, ὅς ἐστι ποᾶ, ἡ πᾶσα ἁμαρτία θεραπεύεται. ἀλλ' ἔστιν ἁμαρτήματα, ἃ δὲ σώματα νίτρου, οὐδὲ ποᾶς. λέγεται πρὸς τὴν διόρθωσιν ἁμαρτήματα ἔχειν, ὡς δυνάμενα ἀποπλυθῆναι ἐν νίτρῳ καὶ ποᾷ, τό· ἐὰν ἀποπλύνῃ ἐν νίτρῳ, καὶ πληθυνῇς σεαυτῇ πόαν, κεκηλίδωσαι ἐναντίον ἐμοῦ ἐν ταῖς ἀδικίαις σου. λέγει κύριος· καὶ ὥσπερ τῶν τραυμάτων τινά ἐστιν, ἃ μαλάγμασι θεραπεύεται, καὶ ἄλλα ἐλαίῳ θεραπεύεται), καὶ ἄλλα δεῖ) καταδέσμου, καὶ ἔστιν ὑγιάζεται. ἀλλὰ δ' ἐστὶ τραύματα, ἐφ' οἷς λέγεται. οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους. ἀλλὰ ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος, αἱ πόλεις ὑμῶν πυρίκαυστοι. ἔστω ἐστί τινα ἁμαρτήματα, ἃ ῥυποῖ τὴν ψυχὴν, καὶ δεῖται ὁ ἄνθρωπος ἐπιτυγχάνει τοῖς ἁμαρτήμασι λόγου νίτρου, λόγου ποᾶς. ἔστι δέ τινα ἁμαρτήματα, ἃ οὐκ ἔστω θεραπεύεται). οὐδὲ γὰρ ῥύπῳ ἐμβάλλεται. διὰ τοῦτο τοῖς διαφορὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἐπιφέρων ἐν τῷ ἡσαΐᾳ κύριος, ὅρα πῶς λέγει τό· ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων σιών. καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν πνεύματι κρίσεως, καὶ πνεύματι καύσεως· εἰ μὲν θανάτου ἡμάρτες, πλὴν ἡμάρτες ἐν ῥύπῳ, ἐκπλυνεῖ ἐν ὁ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν, εἶτα ἀνταπόδοσις πρὸς μὲν τὸν ῥύπον πνεύματι κρίσεως· ᾗ δὲ ὁμεθα οἱ πολλοὶ, ὅταν χείρονα, ἁμάρτωμεν, ἐν νίτρῳ, οὐδὲ δ' ἐπλυθῆναι ποᾶι, ἀλλὰ δ' πνεύματος τῆς καύσεως· διὰ τοῦτο ὁ ἰησοῦς βαπτίζει, τάχα νῦν εὑρίσκω τὸν λόγον, ἐν τῷ πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. ἀλλὰ τὸν μὲν ἅγιον ἐν τῷ πνεύματι ἁγίῳ. τὸν δὲ μὴ τὸ πιστεῦσαι, μὴ τὸ ἀξιωθῆναι ἁγίου πνεύματος, πάλιν, ἡμαρτηκότα, λέει ἐν πυρί. ὡς μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι βαπτιζόμενον ὑπὸ ἰησοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· μακάριος ἐν ὁ βαπτιζόμενος ἐν ἁγίῳ πνεύματι, καὶ μὴ δεόμενος βαπτίσματος δ' ἀπὸ πυρός. τρισάθλιος καὶ ἐκεῖνος ὅσις χρείαν ἔχει βαπτισθῆναι τῷ πυρί· πλὴν ἀμφότερα ἔχει ὁ ἰησοῦς. ἐξελεύσεται γὰρ ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. ῥάβδος ἐπὶ τὰς κολαζομένους. ἔστω ὁ θεὸς πῦρ καταναλίσκον ἐστί. καὶ ὁ θεὸς φῶς ἐστι. πῦρ κατανα-

ταναλίσκον τοῖς ἁμαρτωλοῖς, φῶς τοῖς δικαίοις καὶ ἁγίοις· καὶ μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσῃ τῇ πρώτῃ. ὁ πρήσας τὸ βάπτισμα δεῖται πυρός· τίς ἐστιν ὁ ἐν ἑτέρᾳ σωζόμενος ἀναστάσῃ, ὁ δεόμενος βαπτίσματος, ὅταν ἔλθῃ ἐπὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, καὶ τὸ πῦρ αὐτοῦ δοκιμάζῃ, καὶ δύρῃ τὸ πῦρ ἐκεῖνο ξύλα, χόρτον, καὶ καλάμην, ὥστε αὐτὰ κατακαῦσαι· διὰ τούτων λεγομένων, ὅσον δυνάμεις συναγαγόντες τοὺς λόγους τοὺς τῶν γραφῶν, εἰς τὴν καρδίαν ἐπιθέμεθα αὐτούς, καὶ κατ' αὐτοὺς πειραθῶμεν ζῆν. ἵνα δυνηθῶμεν πρὸ τῆς ἐξόδου καθαρὰ γενέσθαι, καὶ ἑτοιμάσαντες εἰς τὴν ἔξοδον τὰ ἔργα ἡμῶν ἐξελθόντες ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγαθοῖς σωληφθῆναι, καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ σωθῆναι, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

A sanctis, & *Beatus qui habet partem in resurrectione prima.* Si quis servaverit lavacrum Spiritus sancti, iste in resurrectionis primæ parte communicat. Si quis vero in secunda resurrectione servatur, iste peccator est, qui ignis indiget Baptismo, qui combustione purgatur, ut quidquid habuerit lignorum, fœni, & stipulæ, ignis consumat. Quamobrem cum talia post mortem nobis residere videamus, Scripturas diligenter simul recitantes, reponamus eas in cordibus nostris, & juxta earum vivere præcepta nitamur, ut ante excessionis diem, si fieri potest, peccatorum sordibus emundati cum Sanctis valeamus assumi, in Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ γ'.

εἰς τό.

Μὴ ἔρημος ἐγενόμην τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ, ἢ γῆ κεχερσωμένη, καὶ τὰ ἑξῆς.

HOMILIA III.

in istud:

Numquid solitudo factus sum domui Israel, vel terra desolata, &c. Jer. 2. 31.

Interprete BALTHASARE CORDERIO.

ΦΗσὶν ὁ κύριος ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἀναγινωσκομένων περὶ ἰσραὴλ, ὅτι ἔρημος αὐτῷ οὐκ ἐγένετο, οὐδὲ γῆ κεχερσωμένη· τίς οὖν ἐνθυμούμενος ἐν τούτῳ, * οὐκ αἰτήσει ἐξετάζων τὸ βούλημα τοῦ γεγραμμένου, ἔστω, ὁ θεὸς ἐν τῷ ἰσραὴλ οὐ γέγονεν ἔρημος, οὐ γέγονεν ἐν τῷ ἰσραὴλ γῆ κεχερσωμένη· ἆρα ἦν ἔρημος γέγονεν ὁ κύριος * τῷ ἰσραὴλ σήμερον, ἢ γῆ κεχερσωμένη νῦν αὐτῷ ἐστιν, ὅτι ὅτε τῷ ἰσραὴλ οὐκ ἔρημος, οὐδὲ γὴ κεχερσωμένη, τοῖς ἔθνεσιν ἦν ἔρημος, καὶ γῆ κεχερσωμένη. εἰ γὰρ πᾶσιν ἀεὶ οὐκ ἔρημος ἐστι, καὶ πᾶσιν ἀεὶ ἐστιν ὁ γῆ κεχερσωμένη. τίς οὖν ἡ εἰκὸς τοῦτο ἰδίως περὶ τοῦ ἰσραὴλ κατ' ἐξαίρετον λεχθῆναι. μὴ ἔρημος ἐγενόμην * τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ, ἢ γῆ κεχερσωμένη, ἀλλ' ἐστιν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς καθολικὰς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ· εἶτα μὴ τὰς καθολικὰς * διεργείας αὐτοῦ ἐπὶ τὰς ἰδικὰς καταβαίνειν· ὁδὲν ἔρημός ἐστιν ὁ θεὸς, ἀνατέλλων τὸν ἥλιον ἐπὶ πονηροὺς, καὶ ἀγαθούς. οὐδὲ νὶ κεχερσωμένη * γῆ ἐπιβρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους· πῶς ἔρημος, ἀνατέλλων ἡμέραν, καὶ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν ποιῶν, πῶς ἔρημος τῷ γλῷ ποιῶν καρποφορεῖν, πῶς ἔρημος ἔκαστον οἰκονομῶν κῇ τῷ ψυχῷ, ἵνα λογικὸς ᾖ ἵνα ἐπιστήμῃ ἀναλαμ-

*Cod. Vat. ἀκαὶ ζητήσας.

*Cod. Vat. ἐν τῷ

*Cod. Vat. διαφορίας ἐπὶ τὰς ἰδικὰς καθόλου

*Cod. Vat. τῷ ἐπὶ, βρέχων.

Ait Dominus in principio eorum quæ lecta sunt de Israël, se minimè factum illi solitudinem, aut terram desolatam. Quis igitur in hunc locum incidens, non quærat, investigans sensum hujus scripti? Esto, Deus in Israël non sit factus solitudo, non sit factus in Israel terra desolata. Ergóne Dominus Israeli hodie factus est solitudo, vel terra desolata nunc illi existit? Quia quando Israeli non erat solitudo, nec terra desolata, gentibus erat solitudo, & terra desolata. Si enim omnibus semper non solitudo est, & semper omnibus est terra minimè desolata; quid opus est seorsum ad Israël per exceptionem dici. *Numquid solitudo factus sum domui Israel, vel terra desolata?* Cæterùm licet venire ad universalia Dei beneficia; deinde post universalia ejus beneficia descendere ad particularia. Neminі Deus est solitudo, *qui Solem suum oriri facit super bonos & malos:* nemini terra desolata est, *qui pluit super justos & injustos.* Quomodo sit solitudo qui oriri facit diem, & noctem concedit ad quietem? quomodo sit solitudo qui terram facit frugiferam? Quomodo solitudo qui unumquemque regit secundùm animam, ut ratione præditus sit, ut scientiam Matth. 5. 45.

acquirat,ut quod ex usu suo sit,exerceat per A sensus ? Nemini igitur est solitudo quoad universalem rationem Deus. Quantum autem ad particularem attinet, venio ad res gestas in Israel, & ajo: Neque solitudo, neque terra desolata erat,quando in Ægypto faciebat signa & prodigia populo. Si quod autem tempus fuit,quando derelicti erant, quodammodo ipsis solitudo,idque non frustrà,iis factus est. Quando utique non erat Israeli Deus solitudo, neque terra desolata; tunc Gentibus secundum justam rationem solitudo ac terra desolata erat: quando autem aversatus est Israelem, & factus ipsi solitudo & terra desolata; tunc effusa est gratia super Gentes, & factus est in nobis Jesus Christus non solitudo, sed plenus, & non
Gal. 4,27. terra desolata,sed frugifera: *Quia multi filii deserta, magis quàm ejus quæ habet virum.* Et minatur iis quibus non erat factus solitudo, nec terra desolata. Vos autem dixistis: Non subdemur dominio, neque veniemus ad te amplius. Cæterum dixerant filii Israel, Rebellavimus; quasi ad verbum, Non subdemur dominio.

βάνη, ἵνα γυμνάζηται τὸ * σωτελὲς αὐτοῦ κ῀ *Cod.Vat. συνέχη
*τὰ ἀξιοπτήεια; ἔστιν ἓν ὀδενὶ ἐρήμῳ ὡς πρὸς *Cod.Vat. πῶ κεχερσ.
τὸν καθόλου λόγον ὁ θεός. ὡς ὃ * πρὸς τὸν ἰδικόν, σν ὡς ἀ.
ἔρχομαι * ἐπὶ ἰσραὴλ πράγματα, κ λέγω. *Cod.Vat. ὅτε ἐρήμῳ, ὅτε γῆ κεχερσωμένη ἦν, ὅτε οὐ αὐ- ὁι
γύπτῳ ἐποίει τὰ σημεῖα, κ τὰ τέρατα τῷ λαῷ * εἰ ἐκ παρά- *Cod.Vat. δὲ πῆς καιρὸς γέγονεν ὅτε ἐγκατελείφθησαν, πρὸ τοῦ κρχ.
οἱονεὶ ἐρήμῳ αὐτοῖς, ὁδὲ καὶ τοῦτο μᾶλλον, αὐ- μᾶλλον
τοῖς ἐγένετο. ὅτε * μέντοι οὐκ ἦν τῷ ἰσραὴλ ὁ *Cod.Vat. θεὸς ἔρημος, ὁδὲ γῆ κεχερσωμένη. τότε ἔθνε- δὲ ὁ ἰσρ.
σιν κ῀ τὸν δίκαιον λόγον ἔρημος κ γῆ κεχερσω- B *Cod.Vat. αὐτοῖς
μένη ἦν. ὅτε ὃ ἀπεστράφη τὸν ἰσραὴλ, κ γέγονε *Cod.Vat. ἀφ' ὧν
τῷ ἰσραὴλ ἐκείνῳ * ἔρημος κ γῆ κεχερσωμένη, τῆ ἰσραὴλ
τότε ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐπὶ τὰ ἔθνη, κ * γέγονεν *Cod.Vat. ἐπὶ τὰ ἔθ. κ γέγ.
ἐν ἡμῖν χριστὸς ἰησοῦς οὐκ ἔρημος, ἀλλὰ πλή- *Cod.Vat. καιρὸν λόγον.
ρης, κ γῆ κεχερσωμένη, ἀλλὰ καρποφορέσα. *Cod.Vat. γῆ ἐκεχερ.
πολλὰ γὰρ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐ- *Cod.Vat. γὰρ ὑπὲρ τὰ
χούσης τὸν ἄνδρα. κ ἀπειλεῖ αὐτοῖς ὃς ἐγέγο- *Cod.Vat. γὰρ ὑπὲρ τὰ
νεν ἔρημος, ὁδὲ γῆ κεχερσωμένη. ὑμεῖς ὃ εἰρή- *Cod.Vat. ὑμᾶς ἐπ.
κατε. ἐ κυριευθησόμεθα, ἐκ ἥξομεν πρός σε κ.τ.λ. *Cod.Vat. ἀπονενόη-
ἔτι. * ἀλλ' εἰρήκασιν οἱ υἱοὶ ἰσραὴλ, * ἀπονενόη- κασιν
C μεν ὡς κ῀ τῷ λέξιν, ἐ κυριευθησόμεθα.

HOMILIA IV.

(*juxta Hieronymum XIV.*)

De eo quod scriptum est:

Ierem. 3.6. *Et dixit Dominus ad me in diebus Regis Iosiæ;* Usque ad eum locum in quo ait: *justificavit animam suam Israel à peccatrice Iuda.*
Ierem. 3.11

ΟΜΙΛΙΑ δ'.

Εἰς τό.

Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρός με ἐν ταῖς ἡμέραις ἰωσίου, κ τὰ ἑξῆς.

Interprete S. HIERONYMO.

IPsum primùm lectionis sermonem, qui perobscurus est,debemus excutere, & postea,si Dominus dederit viam intelligendi,ad altiorem sensum venire. In Regnorum libris fertur historia, quæ docet post Salomonis interitum,temporibus Roboam duodecim tribus fuisse divisas: id est in decem tribus regnasse Hieroboam, & vocatas eas esse Israel: duabus verò præfuisse Roboam, & vocatas eas esse Judam. Quæ
* *MS.R. discessio* *discretio populi juxta fidem libri, usque E ad præsentem diem permanet. Neq; enim in aliquibus voluminibus invenitur,ubi Israel & Juda sub uno rursus Imperio redigantur. Primus itaq; peccavit Israel sub Hieroboã, & cæteris successoribus ejus; & tanta peccavit, ut à Deo traderetur captivitati, & serviret apud Assyrios usque ad præsentem diem. Et Juda peccavit, traditusque est Babyloniis,non usque ad hodiernam diem, sed (ut Scriptura testatur) septuaginta an-

D Αὐτὸ τὸ ῥητὸν τῆς ἀναγνωσθείσης λέξεως ἔχει πᾶσαφὲς, ὅπως πρότερον νοηθῆται. κ μῆ τοῦτο, ἐὰν ὁ θεὸς διδῷ, εἰ σόμεθα τὸ βλῆμα αὐτοῦ τὸ μυστικόν. σκιὰν θέλει ἡμᾶς εἰδέναι ἐν τούτοις ὅτι, ὡς ἐν ταῖς βασιλείαις γέγραπται, διηρέθη ὁ λαὸς ἐν τοῖς χρόνοις ροβοὰμ εἰς τὸν τοῦ ιεροβοὰμ βασιλείαν τῶν δέκα φυλῶν, καὶ εἰς τὸν τοῦ ροβοὰμ δύο φυλῶν. καὶ ἐκλύθησαν οἱ μὲν τοῦ τῷ ιεροβοὰμ ἰσραὴλ, ἴσθα ὃ οἱ τοῦ τῷ ροβοὰμ. καὶ ἔμενεν αὕτη ἡ διαίρεσις ἕως σήμερον, ὅσον ἐπὶ τὸν ἰσοείαν, μέχρι δεῦρο. σκι οἶδα μὲν γὰρ ἰσοείαν σωάγσαν τὸν ἰσραὴλ καὶ ἰάσθαν ἐπὶ τὸ αὐτό. ἥμαρτεν ἓν πρὸς τὸν ἰσραὴλ πλείονα ὁ τοῦ τῷ ιεροβοὰμ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ. καὶ τοσαῦτα ἥμαρτε πρὸ τοῦ ἰάσθαν, ὥστε αὐτὸς καθοδηγῆναι τοῦ τῆς προνοίας ῥᾳδίως αἰχμαλώτως

λώτως εἰς ἀσυνέσιας, ὡς λέγει ἡ γραφὴ, μέχρι τῆς σήμερον. μὴ τέτοιο ἥμαρτον κύριος ὁ υἱὸς Ἰούδα, καὶ κατεδικάσθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Βαβυλῶνα, ἕως μέχρι τῆς σήμερον, ὡς ὁ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτεσιν ὧν ὁ Ἱερεμίας προεφήτευσεν. ἐπὶ τούτων ἐμνήσθη ὁ Δανιὴλ, εἰ νοήσωμεν ταῦτα ὡς πρὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον τὸν τότε. ἴδε πῶς λέξεις ἔχει προφήτου, εἰ μὴ τοιοῦτό τι δηλοῖ. κατηγορεῖ γὰρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς λόγον, καὶ φησιν, ὅτι τοσούτων ἁμαρτημάτων γεγυμνωμένων τοῦ Ἰσραὴλ, ἀκούσασα ἡ Ἰούδα σωφρονήσει ἀπὸ τῶν ἐκείνου παραπτωμάτων, καὶ φησι, τρόπον πεποίηκα αὐτὸς γυμνὸς ἐν αἰχμαλωσίᾳ, ὃν ἐπαιδεύθη, ἀλλὰ προσέθηκε ταῖς ἁμαρτίαις. ὥστε διὰ τὴν προσθήκην τῶν ἁμαρτημάτων συγκεκαλυμμένον τοῖς ἁμαρτήμασι τοῦ Ἰσραὴλ, δικαιοσύνην εὑρεῖν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἢ τὴν Ἰούδαν. εἶτα ἐπὶ τούτοις κελεύεται προφήτης προφητεῦσαι, ὡς χείμαρρος γυμνοῦται τοῦ Ἰούδα ἢ τὸν Ἰσραὴλ. εἶτα ἵνα μὴ τὰ ἁμαρτήματα ἐπισρέψῃ, μὴ τὴν προφητείαν ἐν τῷ πρὸς Ἰσραὴλ κελεύσαν ἐπισρέψαι αὐτὸν προφητεύει ὁ προφήτης ὅτι μέλλουσιν ἅμα γίνεσθαι Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδας, καὶ γίνεσθαί ποτε μίαν ἀμφοτέρων βασιλείαν. ὧδε γοῦν λαβέτω τὰ ῥήματα τῆς ὅλης σήμερον ἀναγνώσεως, καὶ τότε ὄψεται τὰ νοήματα ἐξῆς ἀλλήλων. καὶ εἶπε κύριος πρός με ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωσίου τοῦ βασιλέως. εἶδες ἃ ἐποίησάν μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ; οὐκ Ἰούδα, ἀλλὰ τοῦ Ἰσραὴλ. πᾶσαν ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπορνεύσατο, καὶ ἔσται μὴ τὸ πορευθῆναι αὐτὴν πάντα ταῦτα. ἀνάστρεψον πρός με. καὶ οὐκ ἀνέστρεψε. καὶ εἶδεν ἡ ἀσυνθεσία αὐτῆς τῆς ἰσραὴλ συναγωγῆς ἡ ἀσυνθέτου Ἰούδα. καὶ εἶδον οἱ ἀπὸ Ἰούδα, διότι πάντων ὧν κατέλειφθη, ἐν οἷς ἐμοιχᾶτο ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ. καὶ ἐξαπέστειλα αὐτὴν, καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου. δέον πεφυλάχθαι τὸν Ἰούδαν. ἐξαπέστειλα δὲ τῇ συναγωγῇ Ἰσραὴλ, ἐξένευκον αὐτὰς εἰς ἀσυνείας. καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον * ἀποστάσεως εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἡ ἀσυνθέτου Ἰούδα. μὴ τοσαῦτα ὧν ἐποίησε τῷ Ἰσραὴλ, ἐξαποστείλας * ἀποστάσεως αὐτὸν, δέον παιδευθῆναι τῆς Ἰούδα συναγωγῆς ἐξ ὧν πεπόνθασιν ἐκεῖνοι. οἱ οὐ μόνον οὐκ ἐπαιδεύθησαν, ἀλλὰ προσέθηκαν τοῖς ἁμαρτήμασιν ὥσε. τὰ ἁμαρτήματα τῆς Ἰσραὴλ συναγωγῆς συγκεῖσθαι τῶν ἁμαρτημάτων τῆς συναγωγῆς τῆς Ἰούδα, δικαιοσύνην εἶναι δοκεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἡ ἀσυνθέτου Ἰούδα ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς, καὶ ἐπορεύθη, καὶ ἐπορνεύσατο καὶ αὐτὴ, καὶ ἐγένετο αὐτῆς εἰς ὀδὸν ἡ πορνεία. καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον. καὶ ἐν πᾶσι τούτοις οὐκ ἐπέστρεψε πρός με ἡ ἀσυνθέτου Ἰούδα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐν ψεύδει ἐπέστρεψε πρός με. οὐκ * ἤθελεν με ἐξ ὧν ἐποίησα τῷ Ἰσραὴλ,

Annis, de quibus Hieremias prophetavit, & Daniel. Si intellexisti historiam quæ in Regnorum libris scripta est, considera verba Prophetæ, & videbis eundem exprimi sensum. Accusatur Israël & dicitur: Audiens congregatio Juda quod ob peccata sua Israël traditus sit captivitati, non egit pœnitentiam, nec conversa est ad me: sed in tantum peccata peccatis cumulavit, ut ad comparationem vitiorum ejus justior inveniatur Israël. Deinde Propheta prædicare jubetur ad Israël, ut quia Juda pejor illo factus sit, convertatur ad Dominum, & Israel, & Juda sub uno imperio futuros esse, & ad pristinam redituros concordiam. Quod ut planius fiat, ipsius Scripturæ verba ponenda sunt: *Et dixit Dominus ad me in diebus Regis Iosiæ: Vidisti quid fecit mihi habitatio domus Israel:* Non dixit Iuda, sed prius Israel. *Abiit subtus omnem montem excelsum, & subtus omne lignum nemorosum, & fornicata est illic, & dixi, postquam fornicata est hæc omnia: Convertere ad me, & non est conversa. Et audivit prævaricationem ejus, id est populi Israel, prævaricatrix Iuda. Et viderunt, id est ij qui erant de Iuda, quoniam de omnibus comprehensa est, in quibus mœchabatur habitatio Israel. Dimisi eam & dedi ei libellum repudii.* Dimisi enim populum Israel, & ejeci eos in Assyrios: *Et dedi ei libellum repudii in manu ejus, & non timuit prævaricatrix Iuda.* Post tanta quæ passa est Israel, dimissa à Deo, accipiens libellum repudii in manus suas, debuerat à vitiis Iuda converti, & per aliena peccata correpta, sibi similia præcavere: quæ non solum peccare non desiit, sed pristina scelera duplicavit, in tantum ut ad comparationem ejus congregatio Israel, quæ prius fuerat ipsa damnata, sit justior. *Et dedi ei libellum repudii in manus ejus, & non timuit prævaricatrix Iuda soror ejus, sed abiit, & fornicata est ipsa, & facta est fornicatio ejus in nihilum, & mœchabatur in lignum & lapidem: & in his omnibus non est conversa ad me prævaricatrix Iuda, ex toto corde suo, sed in mendacium:* nec timuit ex his quæ fecerat Israel, ut toto corde converteretur ad me, & depositio mendacio, in quo perseve-

Ier. 3, 6, 7, 8.

Ier. 3, 9.

Ier. 3, 9, 10

rabat, vere ageret pœnitentiam. *Et dixit*
*Ierem.*3.11 *Dominus ad me, justificavit animam suam Israel à prævaricatrice Iuda*: Peccata Israël cum Iudæ vitiis comparata justificant quo-
*Ierem.*3.12 dammodo animam ejus. *Vade, & lege sermones istos ad Aquilonem.* Si intellexisti historiam, videamus quid in his sermo mysticus significet. Vocatio gentium, expectatio Israel, habuit exordium ut testantur Apostoli, post annuntiationem quam Iudæo-
Act. 13,46 rum prædicaverunt Synagogis: *Ad vos, dicentes, erat missus sermo; sed quia indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Paulus quoque sacra voce loquitur:
*Rom.*11,11 *Illorum peccato salus gentibus facta est ad zelandum eos.* Igitur multa peccata illius populi fecerunt eum à Domino derelinqui, & nos ad spem salutis venire; qui alieni eramus testamentorum, & repromissionis. Unde etenim mihi nescio ubi extra sanctam terram nato, nunc de repromissionibus disputare, & credere in Deum Patriarcharum, Abraham, Isaac, & Iacob, & in Iesum Christum qui omnium Prophetarum vocibus prædicatus est? Si intellexisti duos populos, Israel & Gentium, intellige transmigrationem Israel de populo Iudæorum, & de eo scriptum esse: *Dimisi eam, & dedi ei libellum repudii.* Dimisit enim vere Deus populum Israel, & dedit libellum repudii, ut sequens firmat exemplum. Iubet lex Moysi mulieri displicenti viro suo dari libellum repudii, & dimitti eam, & tunc viro licere, ut alteram ducat. Juxta hunc sensum intelligite accipientes Judæos libellum repudii, & omnino derelictos à Domino. Ubi enim jam apud eos Prophetæ? Ubi signa virtutum? ubi manifestatio Dei? Non templum, non victimæ, non alius quilibet cultus voluminibus Legis expressus. Ejecti sunt de regionibus suis, atque ita dedit Dominus libellum repudii Israel. Post eos nos qui in Scripturis Iudæi vocamur, Iudæi autem propter tribum Iuda, ex cujus Salvator stirpe descendit, conversi simus ad Dominum; & novissima nostra, quæ utinam saltem in hoc tempore non complerentur, similia futura sunt peccatis Iuda, imo pejora. Et ut credas in consummatione sæculi deteriora, nobis eventura quam evenerunt Judæis, audi Salvatorem in Evangelio præ-

A ἵνα τελείως ἀπιρρέψῃ, ἀλλὰ δέον αὐτὴν ἀπορρέφειν ἐν ἀληθείᾳ. ἡ δὲ ἀπιστία δὲ ἐπέστρεψε, καὶ ἐν πᾶσι τούτοις οὐκ ἐπέστρεψε πρὸς με ἡ ἀσυνθέτος ἰούδα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῆς, ἀλλ' ἀπιστούδει, καὶ εἶπε κύριος πρός με. ἐδικαίωσε τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀσυνθέτου ἰούδα. τὰ ἁμαρτήματα δὲ ἰσραὴλ συγκεκόμματοῖς παίσμασιν ἰούδα, γέγονε δικαίωσις τῆς ψυχῆς ἰσραὴλ σωναγωγῆς. πόρρωθεν ἴδω, καὶ ἀναγνῶθι τοὺς λόγους τούτους πρὸς βορρᾶν. εἰ νενοήκαιτο ῥητὸν, ἰδωμεν τί βούλεται

B ἐν τούτοις δηλοῦν. κλῆσις τῶν ἐθνῶν ἀρχὴν ἔχει ἐκ δὲ σκανδάλου ἰσραὴλ, λέγουσιν οἱ ἀπόστολοι κηρύξαντες ταῖς τῶν ἰουδαίων συναγωγαῖς, ὅτι ὑμῖν ἐξαπεστάλη ὁ λόγος τῆς σωτηρίας. ἐπειδὴ δὲ ἀναξίους κρίνετε ἑαυτοὺς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. καὶ ὁ ἀπόστολος περὶ τούτων οἶδεν, ἃ οἶδε λέγει. τῷ αὐτῷ σκανδάλου ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. οὐκοῦν αἱ πολλαὶ ἁμαρτίαι ἐκείνου δὲ λαὸς πεποίηκασιν αὐτὸν ἐγκαταλειφθῆναι, καὶ ἡμᾶς

C ἥκειν ἐπὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, τοὺς ξένους τῶν διαθηκῶν, τοὺς ἀλλοτρίους τῶν εὐαγγελιῶν. πόθεν γὰρ ἐμοὶ ὁπουποτοῦν γνωρίζω ξένον τῆς λεγομένης ἁγίας γῆς, νῦν δεῖ τὴν εὐαγγελιῶν διαλέγεσθαι τοῦ θεοῦ, καὶ πιστεύειν εἰς τὸν θεὸν τῶν πατριαρχῶν, ἀβραάμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακώβ, καὶ ἰησοῦν χριστὸν τὸν προκεκηρυγμένον διὰ τῶν προφητῶν χάριτι θεοῦ παραδεχέσθαι. εἰ νοεῖς τὰ

D δύο τούτοις λαοὺς τὸν ἀπὸ δὲ ἰσραὴλ, καὶ τὸν ἀπὸ δὲ ἰούδα. ἐπὶ δὲ λαοῦ ἐκείνου δὲ ἰσραὴλ, καὶ δεῖ ἐκείνοις νόει μοι γεγράφθαι. ἐξαπέσταλκα αὐτὸν, καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου. ἐξαπέστειλε γὰρ τὸν λαὸν ἐκεῖνον ὁ θεὸς, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ βιβλίον ἀποστασίου. ὅπερ τοιοῦτόν ἐστιν ἀπὸ τῶν γεγαμηκότων. ἐὰν δυσάρεστος ᾖ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ, λέγει ὁ μωσέως νόμος, βιβλίον ἀποστασίου ἀπὸ δὲ ἀνδρὸς ἐγίνετο, καὶ ἐξαπεστέλλετο ἡ γυνή. καὶ ἐξῆν τῷ ἀποστείλαντι τὸν πρότερον γυναῖκα, διὰ τὸ δοκεῖν ἠχρειωκέναι, γαμεῖν ἑτέραν

E γυναῖκα. ἕτως τῷ λόγῳ ἰδοὺ ἐκείνους λαμβάνοντας βιβλίον ἀποστασίου. καὶ ἐπεὶ ἐλάχιστον τὸ βιβλίον δὲ ἀποστασίου, διὰ τοῦτο ἐγκατελείφθησαν πάντη. πῶς γὰρ φανῶσιν ἐπ' αὐτοῖς; πῶς σημεῖα ἐπ' αὐτοῖς; πῶς ἀπόφανσις θεοῦ; πῶς ἡ λατρεία, ὁ ναὸς, αἱ θυσίαι ἐξεβλήθησαν ἀπὸ τοῦ τόπου ἑαυτῶν. ἔδωκεν δὲ τῷ ἰσραὴλ βιβλίον ἀποστασίου. εἶτα ὑμεῖς ἰούδα. ἰούδα δὲ διὰ τὸν σωτῆρα ἐξ ἰούδα φυλῆς ἀνατείλαντα. φανερὸν γὰρ ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατείλαντος ὁ κύριος ἡμῶν. ἐπεστράφημεν πρὸς κύριον, καὶ τὰ τελευταῖα ἡμῶν. ἅπερ εἴθε μὴ ἤδη ἦν. παραπήσια ἔοικε γίνεσθαι τοῖς ἐκείνων τελευταίοις, εἰ μὴ ἄρα καὶ χείρονα. ὅπου γὰρ τοιαῦτα τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπὶ σωτελείᾳ τῆς αἰῶνος τότε ἔσται, δῆλον ἀπὸ τῶν ἐνα-

εὐαγγελίῳ τοὺς σωθησομένους ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐν οἷς φησι. διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ ποιήσει σημεῖα καὶ τέρατα ὁ ἐλευσόμενος, ὥστε ἀποπλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. καὶ τοιαῦτά ἐστι τὰ καθ' ἡμᾶς, ὥστε τὸν σωτῆρα λέγειν· Ἆρα εὑρήσει τὴν ἐπὶ τῆς γῆς; Ἀληθῶς ἐὰν κενωμεν τὰ πεφυσημένα τὰ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ ὄχλοις, καὶ κενώμεν τὰ πεφυσημένα θεωρήσει, καὶ μὴ τῷ βλέπειν πολλοὺς συναγομένους, ὀψόμεθα νῦν ὡς οὐκ ἐν πολλῷ πιστοί. ἀλλὰ τότε ἦσαν πιστοί, ὅτε τὰ μαρτύρια τῇ ὥρᾳ ἐγίνοντο. ὅτε ἀπὸ τῶν κοιμητηρίων ἐξεπέμποντες τοὺς μάρτυρας, ἠρχόμεθα ἐπὶ τὰς συναγωγὰς, καὶ ὅλη ἡ ἐκκλησία μὴ ἐκκομιζομένη παρεμένετο, καὶ οἱ κατηχούμενοι ἐπὶ τοῖς μαρτυρίοις κατηχοῦντο, καὶ ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ὁμολογούντων τὸν ἀληθινὸν μέχρι θανάτου, μὴ πειρώμενοι μηδὲ ταράσσοντες ἐπὶ τὸν ζῶντα θεόν. τότε οἱ δίκαιοι σημεῖα ἑωρακότες ἐδόξαζον καὶ τέρατα. τότε ἦσαν πιστοὶ ὀλίγοι μέν, πιστοὶ δὲ ἀληθῶς, τὸν στενὸν καὶ τεθλιμμένον ὁδὸν ὄντες ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωήν. νῦν δὲ ὅτε γεγόναμεν πολλοί, ἐπεὶ δυνατὸν εἶναι πολλοὺς ἐκλεκτούς. ἐγὼ δὲ ψεύδεται ὁ εἰπὼν ἰησοῦς. πολλοὶ κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί· ἐγὼ δὲ πλήθους τῶν ἐπαγγελλομένων θεοσέβειαν σφόδρα εἰσὶν ὀλίγοι, οἱ καλαντῶντες ἐπὶ τὸν ἐκλογὴν δὲ θεοῦ καὶ τὸν μακαριότητα. ἐὰν δὲ λέγῃ ὡς πρὸς τὸ ἐξαπέστειλα διὰ τὰ ἁμαρτήματα τὸν ἰσραὴλ, καὶ ἐξαπέστειλα εἰς μετοικίαν αὐτόν. ὁ δὲ ἰδὼν ἀκάνθας τὰ γνόμενα τῷ ἰσραὴλ, οὐκ ἐπέστρεψε. λέγῃ πρὸς τὰ ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, ὅτε ἀναγινώσκονται τὰ τῷ ἰσραὴλ συμβεβηκότα. εἶτα παίγματα πρὸς ἐκεῖνον τὸν λαὸν δέον ἡμᾶς φοβεῖσθαι, καὶ λέγειν εἰ τῇ φύσει κλάδων οὐκ ἐφείσατο, πόσῳ πλέον οὐδὲ ἡμῶν φείσεται; εἰ ἐκείνους τοὺς αὐχένας ἔναγ καλλιέλαιον τοὺς ἐρριζωμένους εἰς τὴν ῥίζαν τῶν πατριαρχῶν, Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, μὴ φείσαμένου ὁ χρηστὸς ἅμα καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ἐξέκοψεν, πόσῳ πλέον ἡμῶν οὐ φείσεται; ἴδε χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. ἐγὼ χρηστὸς μὲν, οὐκ ἀποτόμος. οὐδὲ ἀποτόμος μὲν, χρηστὸς δέ. εἰ γὰρ χρηστὸς μόνον ἦν, ἀποτόμος δὲ μὴ ἦν, ἐπὶ πλεῖον ἂν κατεφρόνησαν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ. εἰ ἀποτόμος μόνον ἦν, χρηστὸς δὲ μὴ ἦν, τάχα ἂν κατέγνωμεν ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. νῦν δὲ ὡς θεὸς ἀμφότερον ἔχει. χρήζομεν γὰρ οἱ ἄνθρωποι μετανοοῦντες τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, ἐμμένοντες δὲ ταῖς

A dicantem: *Cum multiplicatæ fuerint iniquitates, refrigescat charitas multorum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et in alio loco: *Fient signa & prodigia in cœlo & in terra, ad decipiendos, si fieri posset, etiam electos*: tantaque incredulitas in universo humano genere futura est, ut Salvator noster [qui omnia quæ sunt ventura, cognoverat] loqueretur: *Putas veniens Filius hominis inveniet fidem super terram?* Vere quippe si judicemus fidem & veritatem, non multitudinem, & respiciamus voluntatem hominum non congregationem, videmus B in tanto numero Ecclesiarum fidem difficile reperiri. Tunc erant vere fideles, quando Martyrum victimæ feriebantur; quando cruentas exequias prosecuti, tristes ad Ecclesiam revertebantur; omnis erat multitudo lugentium; quando catechumeni in prima statim fide pro ferendo martyrio ducebantur; quando mulierculæ & infirmus sexus usque ad mortem manebat intrepidus. Tunc vere signa de cœlo, tunc fiebant portenta de terra. Tunc erant pauci quidem sed vere fideles, angustam & arctam ingredientes viam, quæ ducit ad vitam. Nunc C vero quando facti sumus plures, quia difficile est plures esse bonos, neque enim mentitur Iesus dicens: *Multi vocati, pauci autem electi*, ex tantis Christianam fidem pollicentibus pauci sane reperiuntur qui habeant fidem, & veritatem, & beatitudine digni sint. Si itaque dicit: Primum propter peccata dimisi Israel, & reliqui eum in commigrationem: Iuda autem audiens ea quæ acciderant Israel, noluit ad me converti: de nostris loquitur peccatis, qui legentes ea quæ passus est populus Iudæorum, non timemus, neque dicimus: *Si naturalibus ramis non pepercit, quanto magis nec nobis parcet Deus?* Si illos gloriantes esse se olivam bonam, & radicem Patriarcharum, Abraham, Isaac, & Iacob, Christus clementissimus Deus pro suo merito eradicavit; quanto magis neque nobis parcet, si similia fecerimus? Vide benignitatem & severitatem Dei. Neque enim benignus tantum est, & non severus: neque severus tantum, & non etiam benignus. Si benignus esset tantummodo, bonitatem ejus contemneremus: si severus tantum, desperatio nos salutis, propter peccata quæ fecimus, præcipitaret in vitia. Nunc vero quasi * dans necessaria, quippe habemus omnes bonitatem ejus ob pœnitentiam, & severitatem ob delicta, & beni-

Matth. 24. 12.

Matth. 24 24

Luc. 18. 8.

Matth. 22 16.

* MS. R. Deus, necessariam quippe

benignus est, & severus, & loquitur ad nos per Prophetam dicens: *Vidisti quid fecit mihi habitatio domus Israel* (Israël in præsenti pro Judæorum populo accipe) *abiit super omnem montem excelsum, & subiit usque ad omne lignum nemorosum.* Si consideres Pharisæum ascendentem templum cum superbia, & non percutientem pectus suum, neque mala propria sentientem, quomodo dicat: *Gratias tibi ago, quia non sum ut cæteri homines, raptores, injusti, adulteri, & sicut iste publicanus: jejuno bis in Sabbato, decimas do de substantia mea.* Vides quomodo ascendit super omnem montem excelsum, & inflammatus arrogantia ista præsumat. Sunt autem alii qui ascendunt super colles, & fiunt subtus omne lignum non fructiferum, sed nemorosum: siquidem alterius naturæ est lignum quod ubertate fertile est, alterius quod tantum abundat fronde foliorum. In nemoribus & lucis nemo plantat ficum, nemo vineam, nemo arbores fertiles, sed oblectationi visus tantum ligna frondentia. Tales sunt Hæretici, qui orationem suam verborum decore componunt, non ut convertant audientes à vitiis, sed ut delectent. Igitur qui istiusmodi seductione persuasus est, abiit subtus omne lignum. Simulque attende quare non dixerit; omne lignum, & tacuerit; neque rursus addiderit; omne lignum fructiferum, sed significanter adjecerit: *subtus omne lignum frondosum.* Quamobrem si intelligas cur præcipiatur in Lege: *Non plantabis omne lignum juxta altare Domini Dei tui, nec facies nemus*: nominatim quippe interdicitur ne lucus plantetur in Templo, si observaveris quare dictum sit: *Fornicata est illic, & dixi postquam fornicata est hæc omnia; Ad me convertere, & non est conversa, & vidit prævaricationem ejus prævaricatrix Juda*; de nobis dici intellige, qui derelinquentes pactum quod cum Deo fecimus, non servamus; neque respicimus priorem populum, testamentum, & repromissiones, & nobilitatem generis per peccatum simile perdidisse. *Si essetis filii Abraham, opera patris vestri faceretis*: dicit eis Dominus. Et in alio loco Joannes Baptista. *Ne incipiatis*, inquit, *dicere in vobis, quia patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Dominus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*: lapides esse nos significans, quia ad similitudinem lapidum obdurantes corda nostra renuimus veritatem. Et vere omnipotens Deus suscitabit filios Abrahæ de lapidibus,

Luc 18.11.

Deuter.16, 21.

Joh.8.39.

Luc.3.8.

ἁμαρτίας τῆς ἀποστομίας. * εἰ χρηστός ἐστι καὶ ἀπόστομος ὁ θεός, καὶ λαλεῖ ἡμῖν διὰ τῶν προφητῶν, καὶ λέγει· εἶδες ἃ ἐποίησε μοι ἡ κατοικία τῶν Ἰσραήλ. τὸν Ἰσραὴλ τὸν λαὸν μου νόει ἐκεῖνον, ὃς ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου κατάσκιον. ἐὰν ἴδῃς τὸν Φαρισαῖον εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβαίνοντα ἀλαζονικῶς καὶ μὴ τύπτοντα ἑαυτοῦ τὸ στῆθος, μηδὲ κηδόμενον τῶν ἰδίων κακῶν, ἀλλὰ λέγοντα· εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡς οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων. ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί. ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ τὰ ὑπάρχοντά μου. ὁρᾷ ὅτι ἀναβέβηκεν ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλὸν ψευδῶς, καὶ ἀγαπήσας μεγαλοφροσύνην, καὶ τῇ ὑποκρίσει φανείσαν. ὃς δὲ ἀναβέβηκε μὴ ἐπὶ παντὸς βουνοῦ ὑψηλοῦ, καὶ γέγονεν ὑποκάτω παντὸς ξύλου, ἀκάρπου, ἀλλ' ἀλσώδους. ἄλλο γάρ τι ἄλσος ὄντες ξύλων, ἄλλο τὸ καρποφόρον. εἰς ἄλσος ὅταν φυτεύωσι, ξύλα φυτεύουσιν ἃ μὴ καρποφόρα, ἀσύκινα, ἀδένδρεα, ἀμπελῶνα, ἀλλὰ μόνον τέρψεως χάριν ἄκαρπα ξύλα. τοιούτοις οὖν ῥήσεσι τοὺς λόγους τῶν ἑτεροδόξων, καὶ τὰ κάλλη τῶν πιθανοτήτων αὐτῶν, οὐκ ἐπιστρέφοντων τοὺς ἀκούοντας. ὅταν οὖν τοῖς τοιούτοις λόγοις τις ἑαυτὸν ἐπιδῷ, πεπόρευται ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους. οὐκ εἴρηκε παντὸς ξύλου, καὶ σεσίωπηκεν. ἀδένδρεον πάλιν προσέθηκε παντὸς ξύλου ἄκαρπον, ἀλλ' εἴρηκεν. ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους. διὰ τοῦτο νοήσῃς, πῶς ποτε ὁ νομοθέτης λέγει· ἀφυτεύσεις πᾶν ξύλον παρὰ τὸ θυσιαστήριον κυρίου τοῦ θεοῦ σου, καὶ ποιήσεις ἄλσος. ἔχεις γὰρ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄλσους ἀπηγορευμένον. καὶ ἐπόρνευσεν ἐκεῖ. καὶ ἔτι, μὴ τὸ πορνεύσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα προῆκε μὲ ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψε. καὶ εἶδε τὴν ἀσυνθεσίαν αὐτῆς ἡ ἀσύνθετος ἰούδα. λεγοιδορήμεθα καὶ ἡμεῖς, λέγω δὲ ἁμαρτάνοντες, καὶ μὴ τηροῦντες τὰς συνθήκας τοῦ θεοῦ, μηδὲ βλέποντες ὅτι ἀπολωλέκασιν ἐκεῖνοι τὴν διαθήκην, δύναμεῖς ὄντες ἐξ ἀβραὰμ ὄντες, ἐπαγγελίαν λαβόντες. δέον ἔν ἡμᾶς λογίζεσθαι, ὅτι ἐκπεπώκασιν ἐκεῖνοι τὴν εὐλογιῶν καὶ τὴν ἐπαγγελιῶν, καὶ δὲν ὤνησεν αὐτοὺς τὸ εἶναι ἀπὸ τῶν πατέρων. πόσῳ πλέον ἡμεῖς ἁμαρτάνοντες ἐγκαταλειφθησόμεθα, εἰ ἦτε τέκνα τοῦ ἀβραὰμ, τὰ ἔργα τοῦ ἀβραὰμ ἂν ἐποιεῖτε, λέγει αὐτοῖς ὁ σωτήρ. καὶ πάλιν ὁ ἰωάννης. μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, ὅτι πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. λίθους αἰνιττόμενος ἡμᾶς, τοὺς σκληροὺς καὶ λιθίνην ἔχοντας τὴν καρδίαν, καὶ ἐσκληρυμμένους πρὸς τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἀληθῶς ὁ δυνατὸς θεὸς ἤγειρε τέκνα τῷ ἀβραὰμ ἀπὸ τῶν λίθων, ἐὰν μετανοήσωμεν

νωμεν ἐν τῇ τεκνογονίᾳ, καὶ τηρήσωμεν τὸ πνεῦ- A si permaneamus in adoptione ejus, & ſpiritum per quem adoptati ſumus, cuſtodiamus in nobis. Vidit ergo prævaricationem Iſrael prævaricatrix Juda, quæ non ſervavit pactum quod cum Deo fecerat: *Et vidit quoniam de omnibus in quibus mœchabatur, comprehenſa eſt illa generatio.* Omnia quippe quæ paſſus eſt Iſrael, nos qui ſumus Iuda legentes in ſacris voluminibus, invenimus, quoniam de omnibus mœchabatur habitatio Iſrael; dimiſit eam Dominus, & dedit ei libellum repudii. Et cum deberemus ex his quæ illi paſſi ſunt, nos ad meliora converti, & inſpicere quod illi propter peccata traditi ſunt captivitati, & interfecti ab inimicis, & civitates eorum igni exuſtæ ſunt: cum itaque, ut diximus, hæc nobiſcum deberemus reputare, quia ſi Deus naturalibus ramis non pepercit, quanto magis nec nobis parcet? ſi illos qui & Patriarcharum genere deſcendebant, ſic propter peccata dimiſit, quid nos neceſſe ſit vocatos ex gentibus pati? nihil horum reputamus; & ideo nos vocatos ut illi incitentur ad zelum, videntes ſervos aliquando liberos, ignobiles aliquando, nunc Dei filios. Si autem illi tanta paſſi ſunt, quanto magis nos, ſi peccaverimus, pejora patiemur? In quibus mœchabatur habitatio domus Iſrael, dimiſi eam, & dedi ei libellum repudii in manus ejus, & non timuit prævaricatrix Juda hæc quæ fecit habitatio Iſrael, quia dimiſi eam, & dedi ei libellum repudii. Nec timuit prævaricatrix Juda, ut ne ipſa propter peccata ſua, ſimilia ſuſtineret. Si quis nuper emptus domum emptoris & Domini fuerit ingreſſus, ſciſcitatur ab aliquo conſervo, ſi quis de prioribus ſervis offenderit Dominum, quid promeruerit: & ſi voluerit in domo Domini perſeverare, cavet ea facere, quæ eos feciſſe audivit, qui verberibus & tormentis, & relegatione digni extiterunt. Deinde diligentiſſime inquirens, quid fecerunt illi qui libertatem à Domino meruerunt, omni labore nititur ut ea faciat quæ eos feciſſe cognovit. Et nos itaque qui non eramus ſervi Domini, ſed idolorum, & Dæmonum, & poſtea ex gentibus congregati credidimus in Chriſtum, legamus Scripturas, videamus quis juſtificatus ſit, quis offenderit Deum, & cum omni obſervatione nitamur ea facere quæ juſtos legimus feciſſe, & caveamus in hæc incidere in quæ inciderunt hi qui traditi ſunt captivitati, & ejecti de hæreditate Dei. *Et non timuit prævaricatrix Iuda, ſed abiit, & fornicata eſt & ipſa.* Poſt fornicationem in qua primus corruit Iſrael, fornicata eſt etiam Iuda. *Et facta eſt fornicatio ejus in nihilum, & mœchaba-*

μα τῆς υἱοθεσίας. εἶδεν οὖν τὴν ἀσωθετοῦσαν αὐτῆς τῆς κατοικίας Ἰσραὴλ ἡ ἀσωθετοῦσα Ἰούδα, ἡ μὴ τηρήσασα τὰς συνθήκας τὰς πρὸς θεόν, καὶ εἶδον ὅτι ἐπὶ πάντων ὧν κατελήφθη ἐκείνη. ταῦτα γὰρ πάντα ἡμεῖς βλέπομεν οἱ ἐν Ἰούδα ἀναγινώσκοντες τὰς γραφάς. ὅτι ἐπὶ πάντων ὧν κατελήφθη ἡ κατοικία Ἰσραὴλ, ἐν οἷς ἐμοιχᾶτο. ἐξαπέστειλεν αὐτὴν ὁ θεὸς, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου. καὶ δέον ἡμᾶς παιδευθῆναι ἐξ ὧν ἐκεῖνοι ἐποίησε, κεῖνας αὐτὰς καὶ B τὰ ἁμαρτήματα, ἐγκαταλιπόντας, καὶ ἐπὶ ἀδοξίαν εἰς αἰχμαλωσίαν, καὶ ἐπὶ ἀδοξίαν εἰς φόνον, καὶ ἐπὶ ἀδοξίαν τοῖς πολεμίοις. δέον ἐκ τούτων ἡμᾶς ὑπερῆφθαι, καὶ ἕκαστον ἡμῶν λογίζεσθαι ὅτι εἰ ὁ θεὸς τῇ κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, πόσῳ πλέον ἡμῶν ἐφείσεται, εἰ τὰς ἀπὸ τῶν πατέρων ἕως ἐξέστε ἡμῶν ἁμαρτωλὰς, πῶς ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν κληθέντες πεισόμεθα; ἡμεῖς οὐκ ἐν τούτων ἐλογισάμεθα κληθέντες, ἵνα ἐπὶ ζηλώσῃ ἐκεῖνο ὁ λαὸς ὁρῶν τὸν ἀδ- C λον τεμημένον, βλέπων τὸν ἀγρὸν ἐπεστελλυθότα. εἰ ἤδη τοσαῦτα ἐκεῖνοι πεπόνθασι, πόσῳ πλέον ἂν ἁμαρτάνωμεν ἡμεῖς ἐγκαταληφθησόμεθα; ἐν οἷς ἐμοιχᾶτο ἡ κατοικία Ἰσραὴλ, ἐξαπέστειλα αὐτὴν, καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς. καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἡ ἀσωθετοῦσα Ἰούδα ἡ * πεποίηκα τῇ κατοικίᾳ Ἰσραὴλ ὅτι ἐξαπέστειλα αὐτὴν, καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου. οὐκ ἐφοβήθη ἐκ τῶν ἐκείνοις γεγρημένων. εἰσῆλθέ τις εἰς D οἰκίαν οἰκοδεσπότου, νεώνητός ἐστι, πιθανόν τι παρὰ τῶν πρωτέρων οἰκετῶν αὐτοῦ ὁ οἰκοδεσπότης πάντας ἠτίμασε τοὺς οἰκέτας, καὶ διὰ τί, καταμανθάνει εἰ βέλεται εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ οἰκοδεσπότου, φυλάσσεται τοῦτο ἁμαρτεῖν ἃ πεποίηκαν οἱ πρώτεροι δοῦλοι, καὶ ἡμαρτηκότες, καὶ ἐκβεβλημένοι, καὶ κολάσεως ἀξιωθέντες ἀπελθόντες δὲ καὶ μαθόντα τινὰ * πεποιηκέναι οἱ πρώτεροι δοῦλοι ἐκ δοκιμηκότες, καὶ ἐπὶ ποταποῖς ἐ- E λευθερίας τετυχήκασι, ζηλοῖ ἐκείνους. ἐκ ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν δοῦλοι τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ εἰδώλων καὶ δαιμόνων, ἐθνικοὶ, χθὲς καὶ πρώην προσεληλύθαμεν τῷ θεῷ, ἀναγινώσκομεν τὰς γραφάς. ἰδωμεν τίς ἐδικαιώθη, τίς κατεδικάσθη, μιμησώμεθα τοὺς δικαιωθέντας, φυλασσώμεθα ἁμαρτεῖν τούτοις, οἷς ἁμαρτήσαντες οἱ αἰχμαλωτισθέντες, οἱ ἐκπεσόντες ἀπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ οὐκ ἐ- κ ἑαυτῆ φοβήθη ἡ ἀσωθετοῦσα Ἰούδα, ἐπορεύθη, καὶ ἐπόρνευσεν ἐκ * αὐτῇ. πρώτερον πορνεύσαντος Ἰσραὴλ, πεπόρνευκεν ὕστερον καὶ Ἰούδα, καὶ ἐγένετο εἰς οὐδὲν ἡ πορνεία αὐτῆς. καὶ

*ηρ. πι- πώκασι ἡ κατοικία

*ηρ. πι- πώκασι, ἢ, πε- πωκότες

κ ἑαυτῆ

tur

tur in ligno & lapide. Quando peccamus duro contra Deum corde, nihil aliud facimus, nisi cum lapide fornicamur. Quando in
*MSS. R. voluntate *voluptate peccavimus, mœchamur subtus omne lignum nemorosum. *Et in his omnibus non est conversa ad me prævaricatrix Iuda ex toto corde suo, sed in mendacio.* Et nos conversi sumus ad Dominum, sed quia non ex toto corde conversi, dicitur: *Non est conversa ad me prævaricatrix Iuda ex toto corde suo.* Neque vero ait, Non est conversa ad me prævaricatrix Juda & tacuit: sed, *Non est*, inquit, *conversa ad me prævaricatrix Iuda ex toto corde suo, verum in mendacio*; ut ostenderet eos qui convertuntur, si non ex toto corde convertuntur, in mendacio, non in veritate converti. Quapropter legamus Veteris Testamenti historias, & Prophetas, & si quos justificatos invenerimus, imitemur eaper quæ illi justificati sunt. Legamus Evangelia, & omne Novum Testamentum. Legamus Apostoli Pauli Epistolas universas, & scribamus in cordibus nostris, viventes juxta præcepta cœlestia, ut non tradatur & nobis libellus repudii; sed co-
MSS. R. & plenitudine Gentium Ecclesiam Dei introeunte novissimus salvetur Israel. Rom. 11. 25. Ioh. 10. 16. hæredes efficiamur cum Christo Jesu, * & videbimus quod plenitudine Gentium Ecclesiam Dei introeunte, in novissimis salvetur Israel, secundum illud eloquium: *Cum autem plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel salvus erit, & fiet unus grex, & unus Pastor*, docens in commune populum suum magnificare omnipotentem Dominum cum Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον. ὅταν ἁμαρτάνωμεν, ἐὰν ἄλλο ποιῶμεν. καὶ λιθοκάρδιοι γινόμενοι μοιχευόμεθα τὸν λίθον. ὅταν ἁμαρτάνωμεν, καὶ πορνεύωμεν ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἡμεῖς μοιχευόμεθα τὸ ξύλον. καὶ οὐκ ἐπεστράφη πρός με ἡ ἀσυνθετοῦσα Ἰούδα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐν ψεύδει. εἰ ἐπεστρέψαμεν πρὸς τὸν θεόν, ἐλλιπῶς ὡς ἐγκαλέμεθα ὡς οὐκ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ἐπεστράψαντες. διὸ οὐκ εἶπε. καὶ οὐκ ἐπέστρεψεν ἡ ἀσυνθετοῦσα Ἰούδα, καὶ *ἔστι. ἀλλά. καὶ οὐκ ἐπεστράφη πρός με ἡ ἀσυνθετοῦσα Ἰούδα ἐξ ὅλης τῆς καρδίας αὐτῆς, ἀλλ' ἐν ψεύδει ἐπέστρεψε. ἡ δὲ ὄντως ἐπιστροφή ἐστιν ἀναγνῶναι τὰ παλαιὰ, εἰδέναι τὰς δικαιωθείσας, μιμήσασθαι αὐτὰς, ἀναγνῶναι ἐκεῖνα, ἰδεῖν τὰς μεμφθείσας, φυλάξασθαι πεπεσεῖν ταῖς μέμψεσιν ἐκείναις, ἀναγνῶναι τὰ βιβλία τῆς καινῆς διαθήκης, τῶν ἀποστόλων τοὺς λόγους, μὴ τὸ ἀναγνῶναι γράψαι ταῦτα πάντα εἰς τὰς καρδίας, βιῶσαι κατ' αὐτὰ, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν δοθῇ βιβλίον ἀποστασίου, ἀλλὰ δωρηθῶμεν ἡμεῖς ἐπὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ ἁγίου μετὰ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν σωθέντων, δωρηθῇ καὶ τότε ὁ Ἰσραὴλ εἰσελθεῖν. ἐὰν γὰρ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καὶ χορτασθήσονται μία ποίμνη, καὶ εἷς ποιμὴν διδάσκων δοξάζειν τὸν παντοκράτορα ἐν αὐτῷ τῷ χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA V.

in istud:

Ierem. 3. 22. Revertimini filii revertentes: & sanabo contritiones vestras. usque ad illud: *Accingite vos cilicio.* *Ioel. 4. 8*

ΟΜΙΛΙΑ ε.

Εἰς τό.

Ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες. καὶ ἰάσομαι τὰ συντεμάχματα ὑμῶν. μέχρι δὲ. περιζώσασθε σάκκους.

Interprete BALTHAZARE CORDERIO.

DIsertè quidem in Apostolorum Actis scriptum est, Apostolos primum ingressos in Synagogam Judæorum, annuntiantes ipsis, tanquam cognatis propter Abraham, & Isaac, & Iacob, quæ erant de adventu Iesu Christi: quando autem illis dicta non admittentibus oportebat esse alios eorum quæ dicebantur auditores, tunc præmissâ excusatione ipsos deseruerunt. *Act. 13. 46.* Scriptum est enim: *Quia vobis oportebat an-*

ΣΑΦῶς μὲν ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων γέγραπται πράξεσιν, ὅτι οἱ ἀπόστολοι εἰσιόντες πρῶτον εἰς τὴν τῶν ἰουδαίων συναγωγὴν, καταγγέλλοντες αὐτοῖς, ὡς συγγενέσι διὰ τὸν ἀβραὰμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακώβ, * τὰ περὶ τῆς παρουσίας ἰησοῦ χριστοῦ. ὅτε δὲ ἐκείνων τὰ λεγόμενα μὴ δεχομένων ἔδει ἑτέρους εἶναι τοὺς ἀκροατὰς τῶν λεγομένων, τότε ἀπολογησάμενοι ἐκείνοις * κατελίμπανον αὐτούς. γε-

*Cod. Par. τοῦ κυρίου ἡμῶν

*Cod. Par. καὶ λόγον

γρα-

γραπται γὰρ. ὅτι ὑμῖν ἐδόθη καταγγελθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. τοῦτο δὲ σαφῶς εἰρημένον ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, δηλοῦμεν πολλαχοῦ καὶ τῶν προφητῶν λελεκται. καὶ γὰρ προηγουμένως μὲν λαλεῖ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῶν προφητῶν τοῖς ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐκείνου. εἰ δέ ποτε μὴ τὸ πολλὰ εἰρηκέναι, οὐκ ἠκούσθη, προφητεύει * τὸν λόγον τὸν κηρυσσόμενον τοῖς ἔθνεσι. τοῦτο δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὸ σημερον ἀναγνώσματος γεγράπται, ἐπειδὴ μὲν πρῶτον τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ λέγεται * τὸ πατέρα με καλέσετε, καὶ ἀπ' ἐμοῦ οὐκ ἀποστραφήσεσθε. πλὴν ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συνοῦσαν αὐτῇ. ἔτως ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραὴλ λέγει κύριος. καὶ ὅτε προηγουμένως ταῦτα εἴρηται τοῖς ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἤκουσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ. ὅτι ἠδίκησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ἐπελάθοντο θεοῦ ἁγίου αὐτῶν. ἕξης καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μεταπέμπει τὸν λόγον ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, καί φησιν. ἐπιστράφητε οἱ υἱοὶ ἐπιστρέφοντες. καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν οἱ πεπληρωμένοι συντρίμματα. ἑκάστοτε ἔστι δ' ἂν, εἰ μὴ νῦν κεκαθάρισαι, καὶ ἰάσεται ἀπὸ τῶν συντριμμάτων. ἡμῶν γὰρ οἱ ἡμεῖς ἀπειθεῖς, ἀνόητοι, πλανώμενοι, διαλύοντες ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς πολλὰς καὶ ποικίλας, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους, ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἐπέτυχε τὸν ἔλεον ἀφ' ἡμᾶς. * καὶ τοι κἀκεῖνο τὸ ἀποστολικὸν, ἅπαξ μνησθεὶς, σαφέστερον πειράσομαι φράσαι. ὃ γὰρ εἴρηκεν. ἦμεν γάρ ποτε ἀνόητοι, ἀπειθεῖς. ἀλλὰ παῦλος * ὁ αὐτὸς ὁ ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ κατὰ τὸν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην γενόμενος ἄμεμπτος, λέγει. ἦμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς ποτε, οἱ ἀπὸ τοῦ Ἰσραὴλ, ἀπειθεῖς, ἀνόητοι. ἀλλ' οὐ μόνον οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀνόητοι ἦσαν, οὐδὲ μόνοι οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀπειθεῖς, οὐδὲ μόνοι ἐκεῖνοι ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἡμεῖς δὲ οἱ τὸν νόμον δεδεγμένοι, τοιοῦτοι ἐπυγχάνομεν πρὸ τῆς παρούσης χάριτος. λέγεται δὲ μὴ τὰ εἰρημένα τῷ Ἰσραὴλ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἐπιστράφητε οἱ υἱοὶ ἐπιστρέφοντες. ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. ἀλλ' ἐρεῖ πις. ταῦτα εἴρηται πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, τί δὲ αὐτὰ ἕλκεις ἐπὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. θέλομεν σαφῆσαι, ὅτι οὐ μετὰ πολλὰ, ἀλλ' εὐθὺς, ὅτε βάλεται πρὸς τὸν Ἰσραὴλ λέγειν τὰ πρὸς ἐπιστροφῆς, πρόσθησι τὸ Ἰσραὴλ ὄνομα. ἕξης γοῦν λέγεται. ἐὰν ἐπιστραφῇ Ἰσραὴλ, λέγει κύριος, πρός με, * ἐπιστραφήσεται καὶ ἐὰν περιέλῃ τὰ βδελύγματα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐ-

nuntiari verbum Dei: *sed quoniam indignos vos judicatis, ecce convertimur ad gentes.* Hoc autem perspicuè dictum in Actis Apostolorum, virtute multis in locis & Prophetis insinuatum reperitur. Etenim principaliter quidem Spiritus sanctus per Prophetas loquitur iis qui de isto populo sunt: si quando autem, postquam multa dixerat, non est auditus, vaticinatur verbum Gentibus prædicatum iri. Id ipsum quoque in principio hodiernæ lectionis factum est, quandoquidem in præcedentibus dicitur Israëlitis istud: *Patrem me vocabitis, & à me non avertemini.* Ierem. 3. 19
Veruntamen sicut prævaricatur mulier in cohabitantem ei; sic prævaricata est in me domus Israel, dicit Dominus. Et quando principaliter hæc dicta sunt de Israel, & audiverunt filii Israël: *Quoniam injustè egerunt in viis* Ierem. 3. 21
suis, & obliti sunt Dei sancti sui. Deinceps etiam Spiritus sanctus transfert sermonem ad nos qui sumus ex Gentibus, & ait: *Convertimini filii revertentes: & sanabo contritiones vestras.* Nos enim sumus repleti contritionibus: quod unusquisque dicere posset, etsi modò emundatus sit, & à contritionibus sanetur. Siquidem sumus & nos infideles, insipientes, errantes, servientes cupiditatibus ac voluptatibus multis variisque, in malitia & invidia versantes, execrabiles, invicem odientes. Quando autem benignitas & humanitas apparuit Servatoris nostri Dei, per lavacrum regenerationis effudit misericordiam suam super nos. Cæterum & illud Apostolicum dictum, cujus semel memini, magis elucidare conabor. Non enim dixit; Quoniam eramus aliquando insipientes, increduli; sed Paulus ipsemet ex Israël, qui secundum eam quæ in lege est justitiam factus erat inculpatus, ait: *Eramus* Tit. 3. 3.
enim aliquando & nos, qui ex Israel, *increduli, insipientes.* Itaque non solum qui ex Gentibus, insipientes erant, neque soli illi peccatores: quin & nos legem edocti, tales eramus ante adventum Christi. Post illa igitur quæ ad Israel dicta sunt, ad nos qui ex Gentibus sumus, dicitur: *Convertimini filii revertentes: & sanabo contritiones vestras.* Verum dicet non nemo: Hæc dicta sunt ad Israel, sed tu trahis ea ad illos qui ex Gentibus sunt. Volumus ostendere, quomodo non post multa, sed statim, ubi vult ad Israel dicere de conversione, apponat nomen Israel. Consequenter nempe dicitur: *Si conversus* Ier. 4. 1, 2.
fuerit Israel, ait Dominus, ad me convertetur: & si abstulerit abominationes suas de ore suo, &

à facie mea reveritus fuerit, & juraverit; Vivit Dominus, cum veritate & judicio, & justitia; & benedicent in eo gentes. Prima igitur dicta sunt ad eos qui ex Gentibus sunt. Deinde quoniam cum plenitudo Gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet, secundum ea quæ ab Apostolo dicta sunt in Epistola ad Romanos. Attende quo pacto quidem Deus hortetur nos convertentes perfectè converti; promittens, quod si convertentes conversi fuerimus ad ipsum, sanaturus sit per Iesum Christum nostras contritiones: nos autem minimè cunctabundi, neque tardi de salute, ut ille Israel, respondentes dicimus: *Ecce servi nos erimus tibi.* Deus quidem dixerat: *Convertimini filii convertentes: & sanabo contritiones vestras:* at illi de Gentibus: *Servi erimus nos*, cum prius non essemus, sed virtutum adversariarum essemus. Quando enim divisit Altissimus Gentes, facti sumus non oves ipsius neque cum populo Iacob funiculus hæreditatis ejus, sed partes eramus aliorum. Nihilominus eramus nos, qui eramus aliorum aliquando, ipso dicente nobis: *Convertimini filii revertentes; & sanabo contritiones vestras*, respondemus, Partes tuæ nos: solam enim vocationem expectabamus. Non prout illi vocati etiam renuerunt, ita & nos vocati recusamus: habemus namque in parabolis Evangelicis, ut ex quibusdam primo loco invitatis non nemo quidem dixerit: *Uxorem duxi, habeme excusatum*; alius verò, *Iugaboum emi quinque, & eo probare illa, habeme excusatum.* Non sic utique nos, qui ex Gentibus vocati sumus, etiam excusamus: circa qualem enim agrum, ut acquiramus; circa qualem uxorem sapientem; quin imò circa quid tandem aliud occupari possemus? Dixit igitur Deus nobis: *Convertimini filii revertentes; & sanabo contritiones vestras.* Et videntes nostras ipsorum contritiones, & sanitatis promissionem, statim nos respondemus, ac dicimus: *Ecce nos erimus tui, quia tu Dominus Deus noster.* Obedientes igitur & dicentes, *Erimus tui*, meminerimus nos subesse Deo repetentes id ipsum: *Servi erimus tibi:* & addicentes ipsi, *Erimus tui*, nullius alterius fiamus, non spiritus iræ, non spiritus tristitiæ, non spiritus concupiscentiæ, non ipsius diaboli, neque Angelorum ejus; sed vocati, ac dicentes, *Ecce nos erimus tui*, monstremus operibus, quod promittentes nos ejus fore, nulli alteri quam ipsi nosmet ipsi addixerimus, & di-

Rom. 11. 25.

Ier. 3. 22.

Luc. 14, 18 19.

τῶ, καὶ ἀπὸ ἔμπροσθέν μου δίλαβηθῆ, καὶ ὀμόσῃ, ζῇ κύριος, μετὰ ἀληθείας, καὶ ἐν κρίσει, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. καὶ εὐλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη. τὰ πρῶτα τοίνυν εἴρηται πρὸς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. εἶτ' *ἐπεὶ ἐὰν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς τὰ εἰρημένα * ἐν τῷ ἀποστόλῳ ἐν τῇ πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῇ. πρόχες πάνυ τρόπον ὁ μὲν θεὸς προτρέπει ἡμᾶς ἐπιστρέφοντας τελείως ἐπιστρέφειν. ἐπαγγελλόμενος, ὅτι ἐὰν ἐπιστρέφοντες ἐπιστρέψωμεν πρὸς αὐτὸν, ἰάσεται ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ συντρίμματα. ἡμεῖς δὲ ἀποκεκμήκοτες, οἱ μὴ μέλλοντες, μηδὲ βραδύνοντες περὶ τῆς σωτηρίας, ὡς ἐκεῖνος ὁ ἰσραὴλ, φαμέν. * ἰδοὺ δοῦλοι ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι. ὁ μὲν θεὸς εἶπεν. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες. καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. δοῦλοι ἐσόμεθα ἡμεῖς, ὄντες, σοί, ἀλλὰ δαιμόνων ὄντες, ἀλλὰ δυνάμεων ἀντικειμένων τυγχάνοντες. ὅστε γὰρ * διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ἐκληρώσατο ἡμᾶς ἀπὸ μερίδος * αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἐλαχεν ἰακὼβ σχοίνισμα κληρονομίας * αὐτοῦ, ἀλλὰ γεγόναμεν ἄλλων μερίδες. ὅμως ὁ ἡμεῖς, οἱ ἀμόμφοι ἄλλων * ποτὲ, ἐπόντος ἡμῖν. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες. καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν, * ἀποκεκόμεθα. μερίδες σὲ ἡμεῖς. καὶ γὰρ ἐπερρόμφαιαν τὴν κλῆσιν μόνον. ἐχ' ὡς ἐκεῖνοι ἐκλήθησαν ἐπαρρησιάσαντο, οὕτω καὶ ἡμεῖς καλέσαντες θαρσοῦμεθα. ἔχομεν γὰρ ἐν ταῖς εὐαγγελίοις θαλάσσας, ὅπου πόλεις κεκλημένων ἐπηγμένως, ὁ μὲν τις ἔλεγε. γυναῖκα ἔγημα, ἔχε με παρῃτημένον. ὁ δὲ τις. ζεύγα βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά, ἔχε με παρῃτημένον. ἐχ' ὅτως ἐν ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκλήθημεν, καὶ θαρσοῦμεθα. * ἐπὶ ποῖον γὰρ ἀγρὸν, ἵνα καταχρώμεθα; ἐπὶ ποίαν γυναῖκα σοφὴν; ἀλλὰ * καὶ ἐπὶ πάλλα ἀσχοληθῶμεν; εἴρηκεν ἐν ὁ θεὸς ἡμῖν. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ ἰάσομαι τὰ συντρίμματα ὑμῶν. καὶ βλέποντες ἑαυτοῖς τὰ συντρίμματα, καὶ ἐπὶ τῆς ἰάσεως * ἐπαγγελίας, δοῦλοι ἡμεῖς ἀποκεκόμεθα, καὶ λέγομεν· ἰδοὺ ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι σὺ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. * ἵνα κέσαντες ἐν καὶ ἐπόντες. ἐσόμεθά σοι, μνημονεύωμεν ὅτι * ὑπερχόμεθα θεῷ, λέγοντες * αὐτὸ τό. δοῦλοι ἐσόμεθά σοι, ὡς ἐπόντες αὐτῷ τό. ἐσόμεθά σοι, μηδενὸς ἄλλου ὀφώμεθα, μὴ πνεύματος ὀργῆς, μὴ πνεύματος λύπης, μὴ πνεύματος ἐπιθυμίας. * μὴ τοῦ διαβόλου ὀφώμεθα, μὴ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ἀλλὰ κληθέντες, καὶ ἐπόντες. ἰδοὺ ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, δείξωμεν τοῖς ἔργοις, ὅτι ἐπαγγειλάμενοι γε-νεσθαι αὐτῷ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἢ αὐτῷ ἑαυτοὺς ἀνεθήκαμεν, ὡς λέγομεν. ὅπου σὺ κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν εἶ. οὐδένα

Cod. Tat. ἐπεὶ τὸ

Cod. Tat. τῷ

Cod. Tat. ἐσόμεθά σοι ὁ θεὸς ἡμῶν

Cod. Tat. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες

Cod. Tat. διεκληρώσατο

Cod. Tat. τῶν

Cod. Tat. πάλαι ποτὲ

Cod. Tat. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες

Cod. Tat. ἀποκεκόμεθα

Cod. Tat. ἐπαρρησιάσατο

Cod. Tat. θαρσοῦμεν

Cod. Tat. ἐπὶ πάλλα

Cod. Tat. ἐπιστράφητε υἱοὶ ἐπιστρέφοντες

Cod. Tat. ἐσόμεθά σοι ὁ θεὸς ἡμῶν

Cod. Tat. ἐπαγγελίας

Cod. Tat. ἐσόμεθά σοι ὁ θεὸς ἡμῶν

Cod. Tat. ἵνα κέσαντες ἐν καὶ ἐπόντες

Cod. Tat. μνημονεύομεν

Cod. Tat. ὑπερχόμεθα

Cod. Tat. ἐσόμεθά σοι ὁ θεὸς ἡμῶν

Cod. Tat. μὴ πνεύματος λύπης

Cod. Tat. μὴ τοῦ

ἐδένα γὰρ θεὸν ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν. ἐ τῷ κοι-
λίαν ὡς οἱ γαστέμαργοι, * ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία.
ἐ τὸ ἀργύριον, ὡς οἱ φιλάργυροι, καὶ τῷ πλεο-
νεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία. ἐδὲ ἄλλο τί
ἐκ θεῶμεν, καὶ θεοποιοῦμεν, ὧν οἱ πολλοὶ θεοποι-
ῶσιν, ἀλλὰ ἡμῖν * ὁ ὑπὲρ πάσιν, ὁ διὰ πάντων,
ὁ ἐν πᾶσι θεός ἐστι, καὶ ἠρτήμεθα τ ἀγάπης
τῆς πρὸς τὸν θεόν· ἡ γὰρ ἀγάπη κολλᾷ ἡμᾶς
πρὸ θεῷ. λέγομεν. * ἰδὲ ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι,
ὅτι σὺ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν· εἶτα καταγνόντες
τὴν πρότερον ἡμῶν κακῶν, ὅτε μεγάλα μὲν
ἐνομίζομεν, καὶ ὑψηλὰ τὰ εἴδωλα προσεκυ-
οῦμεν, καὶ θαυμαστὰ ἐνομίζομεν οἷς ἐλατρεύο-
μεν, νῦν δὲ καὶ ἐγνωμεν. ὅτι ἐκεῖνα πάντα ψευδῆ
ἦν, καὶ ὃ ἐν ἐτύγχανεν, λέγομεν ἀπειρέφοντες·
οὕτως εἰς ψεῦδος ἦσαν οἱ βενοί. καὶ ἡμεῖς κα-
ταγνόντες τὴν πρότερον ὑψηλῶν, καὶ τὴν πρό-
τερον θαυμασίων, καὶ τάχα ἐὰν φιλοτεχνῶ-
μεν, ἐυρήσομεν τὴν διαφορὰν τὴν ἐν τοῖς ἔθνεσι
βενῶν καὶ ὀρέων· ἃ τινα καταλιπόντες, * εἰπον-
τες· ἰδὲ ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι σὺ κύριος ὁ
θεὸς ἡμῶν εἶ, κατηγορῶσιν αὐτῶν ὡς ψευδῶν,
καὶ τῶν βενῶν, καὶ τῶν ὀρέων· τίς ἦν ἡ διαφορὰ
τῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀρέων καὶ βενῶν, ὧν κατεγνω-
κότες λέγομεν· οὕτως εἰς ψεῦδος ἦσαν οἱ βε-
νοί, καὶ ἡ δύναμις τ ὀρέων; τοῦτο λέγομεν ἡ-
μεῖς καταγνόντες τῶν προτέρων τὰ προσκυ-
νούμενα ὑπὸ τοῖς ἔθνεσι, τὰ μὲν προσκυνεῖ ὡς
θεοί, τὰ * ὃ ὡς ἥρωες. ὁμολογοῦσι γὰρ καὶ τοῦ-
τοις τοῖς τότε προτερον ἦσαν, καὶ ἀπεθεώθησαν·
ἡρακλέα προσκυνοῦσιν οὐχ ὡς γεγονότα
θεόν, * ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπον δι' ἀρετὴν εἰς
θεὸν μεταβεβηκότα· ὅταν γὰρ προσκυνῶσι τὰς
πατέρας τούτων ὀνομαζομένας παρ' αὐτοῖς,
θεὰς προσκυνοῦσιν, οὐχ ὡς * μεταβληθείσας ἐξ
ἀνθρώπων θεὰς, ἀλλ' ὡς ἐκεῖνοι, οἴονται, θεὰς
ἐξ ἀρχῆθεν ὄντας. ἔσονται μὲν ἐν * ἀρχῆθεν μὲν
θεοὶ νομιζόμενοι τοῖς ἔθνεσι τὰ ὄρη, καὶ ἡ δυνά-
μις τῶν ὀρέων. οἱ γὰρ νομιζόμενοι παρ' αὐτοῖς νῦν
μὲν ἐναι θεοί, πρότερον δ' ἄνθρωποι γεγόνεναι.
ἔτοι ἔστιν οἱ βενοί· ἐγνωκότες δὲ ἀμφότερα
προσκυνούμενα τάγματα, φησίν· ὄντως εἰς
ψεῦδος ἦσαν οἱ βενοί, ἐ ἡ δύναμις τῶν
ὀρέων· νῦν δὲ καταλαμβάνουσιν οἱ αὐτὰ λα-
τρεύοντες ὅτι ψεῦδος ἐστι ταῦτα· διόπερ οἷον δ'
τὰς χρησμὰς καὶ τὰς θεραπείας ἀληθινὰς
ἔναι θεραπείας, οὐχ ὁρῶντες διαφορὰν πάσης
δυνάμεως, ἐ σημείων, καὶ τεράτων ψεύδους,
ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας τοῖς ἀπολλυμένοις, γινομένων, πρὸς πᾶσαν δύναμιν ἐν-
μείων καὶ τεράτων ἀληθείας· ἃ μὲν γὰρ ἐποίει χριστὸς ἰησοῦς, ταῦτα νῦν σημεῖα * ἀληθείας. καὶ

K 3 quæ

A camus: *Quia tu Dominus Deus noster es.* Nullum enim Deum nos confitemur, non ventrem sicut gulosi; *quorum Deus venter est*; non argentum, ut amatores pecuniæ, & avaritiam, quæ *est idolorum servitus*: neque aliud quidquam pro Deo habemus, ac deificamus, quæ plurimi in Deos referunt, sed nobis qui super omnes, qui per omnia, qui in omnibus Deus est, & coagmentati sumus charitate quæ est ad Deum; nam dilectio agglutinat nos Deo: dicimus: *Ecce nos erimus tui, quia tu Dominus Deus noster.* Deinde damnantes priora nostra mala, quando magna quidem putabamus, & excelsa idola adorabamus, & admiranda censebamus quibus divinum cultum deferebamus; nunc autem agnovimus quia ista omnia falsa erant, & nihil fuerunt, dicimus revertentes: *Verè in mendacium erant colles*: & nos cognoscentes priora excelsa, & priora mirabilia, si fortassis etiam accuratè indagaverimus, reperiemus differentiam eorum quæ in Gentibus sunt collium montiumque; quæ deferentes & dicentes; *Ecce nos erimus tui, quia tu Dominus Deus noster es*, condemnant ea tanquam mendacia, cùm colles, tum montes. Quænam igitur differentia eorum quæ in Gentibus sunt montium & collium, quos damnantes dicimus: *Verè in mendacium erant colles, & fortitudo montium?* Hoc dicimus nos damnantes priora quæ à Gentibus adorabantur partim tanquam dii, partim ut Heroës: nam & ipsi confitentur quibus ante addicti essent, & honorem divinum exhiberent: Herculem adorant non tanquam deum natum, sed ut hominem propter virtutem in deum mutatum: quando autem adorant horum patres ab ipsis nuncupatos, Deos adorant, non quasi Deos ex hominibus translatos, sed, ut ipsi opinantur, à principio Deos existentes. Erant itaque primitus quidem Dii putati à Gentibus montes, & fortitudo montium: qui verò æstimati ab ipsis nunc quidem esse Dii, sed priùs homines fuerunt, hi sunt colles. Cùm scirent igitur ambos illos ordines adorari ajunt: *Verè in mendacium erant colles, & fortitudo montium.* Nunc enim sibi persuadent qui ista colebant hæc esse mendacia. Quamobrem oracula & cultus istos veros existimant esse cultus, non cernentes differentiam omnis virtutis mendacis cùm signorum, tum prodigiorum, in omni deceptione iniquitatis perditis factorum, relatam ad omnem virtutem signorum & prodigiorum veritatis. Quæ enim Christus JESUS faciebat, hæc erant signa veritatis; & ante ipsum quidem

Phil. 3. 19.

Eph. 5. 5.

cap. 3. 23.

quæ fecerat Moyses, virtus erant veritatis: A quæ verò Ægyptii faciebant, signa erant & prodigia mendacii: sic etiam quæ post Jesum faciebat Simon Magus, ut gentem Samariæ deciperet, atque existimarent ipsum esse virtutem Dei: atque ista erant signa & prodigia mendacii. Quando igitur ista deprehendimus, postquam pernovimus, dicimus: *Verè in mendacium erant colles, & fortitudo montium.* Deinde quoniam nos, qui sumus ex Gentibus, scimus delicto Israelis viam nos cœpisse salutis, & illos foras ejectos, donec plenitudo nostra intraret: scimus item, postquam plenitudo Gentium B intraverit, tunc omnem Israel salvum futurum: Idcircò dicimus primùm quidem, verè in mendacium fuisse colles, & montium fortitudinem; secundò autem de Israele, ipsum salvum fore post Gentium plenitudinem: verumtamen per Dominum Deum nostrum salus Israelis. Cùm autem semel meminerimus Apostolici textus dicentis, delicto, quo corruit Israel, salutem ortam Gentibus; & quando plenitudo Gentium intrarit, Israele foris manēte, post ingressum plenitudinis Gentium, omnem C Israëlem salvatum iri. Agedum, ea quæ ad hæc loca pertinent, explicemus. Erat Israel servandus: excidit multus Israel: sed reliquiæ secundùm electionem gratiæ superfuerunt: de quibus reliquiis mysticè in Helia dictum: *Reliqui mihi septem millia virorum,* 3. Reg. 19. 18. *qui non curvaverunt genua ante Baal*: idque Rom. 11. 4. interpretans de reliquiis hisce Apostolus ait: *Sic ergo in hoc tempore reliquiæ secundùm* Ibid. 5. *electionem gratiæ salvæ factæ sunt.* Itaq; Israëlis reliquiæ servandæ derelicto Israële. Hos porrò duos ordines, si potes, transfer mihi etiam ad eos qui ex gentibus sunt. Non enim D ait: Quando omnes Gentes servatæ fuerint, tunc omnis Israël salvus fiet: sed, Quando plenitudo Gentium intraverit, tunc omnis Israël salvus fiet. Non quidem Israël salvus fiet post omnes Gentes, sed post Gentium plenitudinem. Si quis potest, residuum (prout reperit Israëlem salvum fore post Gentium plenitudinem) trajiciens oratione, cogitet omnes aliquando servituros (juxta illa quæ in Sophonia dicta sunt) Deo Soph. 3. 9. sub jugo uno, & de finibus Æthiopiæ allaturas victimas ei; quia, sicut in Psal. 67. dicitur, Æthiopia præveniet manus ejus Deo. Psalm. 67. 32. E Et Regibus terræ præcipit sermo dicens: *Cantate Domino, psallite Deo Iacob.* Itaque nos in nobismetipsis pœnitentiam agentes de mendaciis, quæ putabamus esse vera, di-

τοῦ αὐτοῦ μὲν ἃ ἐποίει Μωϋσῆς, δυνάμεις ἦν ἀληθείας. ἃ δὲ ἐποίουν οἱ Αἰγύπτιοι, σημεῖα ἦν καὶ τέρατα ψεύδους. οὕτως δὲ καὶ ἃ ἐποίει Σίμων ὁ μάγος, ὥστε ἀποπλανᾶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, καὶ νομίζεσθαι αὐτὸν εἶναι δύναμιν θεοῦ. ἃ αὐτὰ ἦν σημεῖα καὶ τέρατα ψεύδους. ὅταν οὖν καταγνῶμεν ἐκείνων, λέγομεν οἱ κατεγνωκότες. ὄντως εἰς ψεῦδος ἦσαν οἱ βουνοί, καὶ ἡ δύναμις τῶν ὀρέων. εἶτα ἐπεὶ ἡμεῖς ἐσμεν ἐκ τῶν ἐθνῶν, ὅτι τῷ σώματι τοῦ Ἰσραὴλ ὀδὸν ἐλάβομεν σωτηρίας, καὶ ἐκεῖνοι ἔξω εἰσὶν ἐμβεβλημένοι, μέχρι τὸ πλήρωμα ἡμῶν εἰσέλθῃ. ἴσμεν δὲ ὅτι ἐὰν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, μὴ τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· διὰ τοῦτο φανερὸν πῶς μὲν τὸ ὄντως εἰς ψεῦδος ἦσαν οἱ βουνοί, καὶ ἡ δύναμις τῶν ὀρέων. δεύτερον δὲ πῶς τοῦ Ἰσραὴλ, αὐτὸν σωθησόμενον, μὴ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν. πλὴν διὰ κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἡ σωτηρία τοῦ Ἰσραὴλ. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ ἐμνήσθημεν τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ λέγοντος, ὅτι τῷ τραυματίσματι, ᾧ παρέπεσεν ὁ Ἰσραὴλ, ἡ σωτηρία γέγονε τοῖς ἔθνεσι. καὶ ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, ἔξω μένοντος τοῦ Ἰσραὴλ, μὴ τὸ εἰσερχόμενον πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· φέρε· τὰ κατὰ τοὺς τόπους τούτους ἀναπτύξωμεν. ἦν Ἰσραὴλ σωζόμενος. ἐξέπεσεν ὁ πολὺς Ἰσραήλ· ἀλλὰ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονε. φεῦ δὲ λείμματος μυστικῶς ἐν Ἠλίᾳ λελεγμένου. κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτὰ χιλιάδας ἀνδρῶν, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. καὶ ἑρμηνεύων φησὶ δὲ λείμματος τούτου ὁ ἀπόστολος φησίν. ἀφ' ἑαυτῷ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. οὐκ ἦν δὲ Ἰσραὴλ λεῖμμα σῳζόμενον καὶ λειφθέντος δὲ Ἰσραήλ· ταῦτα δὲ δύο τάγματα, εἰ δυνατός εἶ, μεταλάγχανε καὶ ὅτι τὰ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἐνδέχεται, ὅταν πάντα τὰ ἔθνη σωθῇ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. ἀλλ', ὅταν τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. ὅπως Ἰσραὴλ σωθήσεται μὴ πάντα τὰ ἔθνη, ἀλλὰ μὴ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν. εἴ τις δύναται, τὸ λοιπὸν ὥσπερ εὑρὲ τὸ Ἰσραὴλ σωζόμενον μὴ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν· διαβὰς τῷ λόγῳ, καταναλίσκω ὅπου πόλεις πάντες ἐλεύσονται. κύριε τὰ ἐν τῇ σοφονίᾳ εἰρημένα. τῷ θεῷ ὑπὸ ζυγὸν ἕνα, καὶ ὀνείδη περάτων αἰθιοπίας ὀίσουσιν θυσίας αὐτῷ. ὅτι, ὡς ἐν ξζ' λέγει ψαλμῷ, Αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ θεῷ· καὶ ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς ᾄσατε τῷ κυρίῳ, ψάλατε τῷ θεῷ ἰακώβ. ἐκεῖ λέγομεν ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πρὸς μὲν ἑαυτῶν μετανοοῦντες ἐπὶ τοῖς ψεύδεσιν, ἃ ἐνομίζομεν εἶναι

εἶναι ἀληθῆ· οὕτως εἰς ψεῦδος ἦσαν οἱ βουνοί, καὶ ἡ δύναμις τῶν ὀρέων * τοῦ ὃ ἐστι μεθ' * ἡμῶν σωθησομένη ἰσραήλ. πλὴν διὰ κυρίου * ἡ σωτηρία ἡμῶν καὶ σωτηρία οἴκου * ἰσραήλ· εἶτα ἐξομολογούμενοι περὶ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐν οἷς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν γεγόνασι, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ εἰδωλολατρεύοντες φαμέν. ἡ δὲ αἰσχύνη κατενάλωσε τοὺς μόχθους τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπὸ νεότητος αὐτῶν, τὰ πρόβατα αὐτῶν, καὶ τοὺς βόας αὐτῶν, * τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας * αὐτῶν· B ὥσπερ εἰ μέλλει καταναλίσκειν ὁ μόχθος τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸ ψεῦδος ἔργον τῶν πατέρων, αἰσχύνην δεῖ γρύζειν. πρὶν γὰρ αἰσχύνης καταναλίσκεται ὁ μόχθος τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ τὰ διαφερόμενα. διὰ τοῦτο καταγνόντες ἁμαρτάνοντες διαφορᾶς. εἰσὶν ἁμαρτάνοντες, καὶ οὐκ αἰσχυνόμενοι, οὐδὲ ἐρυθριῶντες ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῶν, οὐδὲ ἐρυθριῶντες. τοιοῦτοί εἰσιν, οἱ ἀπηλγηκότες, καὶ ἑαυτοὺς παραδόντες πάσῃ ἀσελγείᾳ, καὶ πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ. βλέπεις γὰρ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν πάντα τρόπον ὡς ἀσελγείας ἔθ' C ὅτε καταλέγουσι τὰς πορνείας καὶ τὰς μοιχείας ἑαυτῶν, οὐδὲ αἰδήμονες ὁμολογεῖν τὰ τοιαῦτα πεποιηκέναι. καὶ ὃ λέγουσιν αὐτὰ ἁμαρτήματα, ὅτι οὐκ αἰσχύνονται, οὐκ ἀναλίσκονται αὐτῶν οἱ μόχθοι, οὐκ ἀναλίσκεται αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα. ἀρχὴ ἀγαθῶν ἐστι, τὸ αἰσχυνθῆναί πινα ἃ οὐκ ἠσχύνετο. διὰ τοῦτο ἐγὼ ἀκαθάρτους νομίζω ἐν τοῖς προφήταις λέγεσθαι ἐν τῷ αἰσχυνθῆναι καὶ ἐντραπῆναι πάντες οἱ μισοῦντες σιών· * ἔχεται γὰρ, τοὺς δυναμένους D * τῆς αἰσχύνης, ἔργον εἰς συναίσθησιν ἔρχεσθαι, ἵνα αἰσχυνθέντες δυνηθῶσιν ἀναλῶσαι τοὺς μόχθους καὶ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν. τὰ δὲ ἄλογα τῶν πατέρων κτήματα * πρόβατα εἶπε καὶ μόχθους· ἐγὼ πάντα τὰ ἄλογα ἐπαινέω. ἀλλ' ἔστιν ἄλογά τινα ψεκτὰ, ὥσπερ τὰ πρόβατα * τῶν πατέρων ἡμαρτηκότων. ἔστι δέ τινα ἄλογα ἐπαινετά, οἷον. τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς φωνῆς μου ἀκούσει· πρόβατα λοιπὸν καὶ ταῦτα οἷς ἀνάλογον ἔχομεν τὸν λόγον, ἔχοντες τὸν ποι- E μένα τὸν καλὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· ἐπὰν γὰρ λέγῃ ὁ σωτήρ· ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· οὐκ ἀκούω μόνον καθολικῶς, ὡς πάντες ἀκούσιν, ὅτι ποιμὴν ἐστι τῶν πιστευόντων. καὶ τοῦτο μὲν γὰρ ἡ ὑγιὴς καὶ ἀληθής. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ὀφείλω ἔχειν ἔνδον μου τὸν χριστὸν, ἔνδον μου τὸν καλὸν ποιμαίνοντα, ποιμαίνοντα τὰ ἐν ἐμοὶ ἄλογα κινήματα, ἵνα μηκέτι ὑπὸ τὴν νόμην, ὡς ἔτυχεν, ἐξέρχηται. ἀλλ' ἀγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιμένος, ταῦτα τὰ ἀλλοτριὰ πορευόμενα ἀπὸ τυγχάνοντα ἀπό, ἴδια γνώσεται ἀπό. διὰ τοῦτο νῦν ἐων ποιμὴν ἐν * ἐμοὶ, ὃς ἀρχὴ μετῶν ἀναθήσεων, οὐκέτι εἰσὶν ὑπὸ νεῦ ἀλλότριον,

regit

Acimus: *Verè in mendacium erant colles, & fortitudo montium.* De Israele autem qui post nos salvandus est: Verumtamen per Dominum Jesum nostrum est salus domus Israel. Exinde confitentes de peccatis, in quibus etiam patres nostri fuerunt, etiam nosipsi idololatræ dicimus: *Confusio autem consumpsit labores patrum nostrorum ab adolescentia eorum, oves eorum, & vitulos eorum, filios eorum, & filias eorum.* Itaque si nefarius labor, & mendax opus patrum in confusionem abire debet; ante confusionem enim non consumitur labor patrum nostrorum, & quæ subinferuntur; propterea peccatorum differentias considerabimus. Sunt qui peccent, & non confunduntur, neque verecundiam concipiunt, nec erubescunt de peccatis suis: istiusmodi sunt, qui desperantes, semetipsos tradiderunt omni impudicitiæ, & omni immunditiæ. Vides enim illos qui ex Gentibus sunt, quodammodò quasi optima subinde narrare fornicationes & adulteria, neque confundi confiteri se talia patrasse: & non vocant illa peccata, in quantum nō confunduntur, neque consumuntur ipsorum labores, non consumuntur eorum peccata. Principium bonorum est, aliquem confundi ob ea quorum pudore non afficiebatur. Quamobrem ego non æstimo execrationem quod in Prophetis dicitur: *Confundantur & convertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.* Consentaneum enim est, ut qui pudoris sensum non habent, in operum conscientiam veniant, ut confusi possint consumere labores & peccata sua. Irrationales porrò patrum motiones vocavit oves ac vitulos. Non enim omnia bruta laudabilia; sed sunt bruta quædam digna vituperio, sicut oves patrum peccatorum: sunt autem bruta quædam laude digna, juxta illud: *Oves meæ vocem meam audiunt.* Oves erant etiam hæ quibus non absimilem habemus rationē, habentes pastorem bonum in animabus nostris. Quando enim Servator ait; *Ego sum pastor bonus*; non capio solùm hoc communitur, prout omnes accipiunt, ipsum esse pastorem credentium: (quamquam & hoc sanum & verum:) verùm etiam in anima mea habere debeo intra me Christum, intra me bonum pastorem, qui in me regat motus irrationales, ne amplius pabulatum, prout solent, egrediantur; sed à pastore ducti, qui ab eo alieni quandoque erant, ipsius proprii fiant. Quamobrē modò cùm pastor sit in me qui

Ephes. 4.

Psalm. 128. 5.

Ioh. 10, 27

regit meos sensus, non ampliùs subsunt A menti alienæ, vel Pharaoni, vel Nabuchodonosori, sed bono pastori. *Et confusio consumpsit labores patrum nostrorum ab adolescentia eorum, oves eorum, & boves eorum.* Est in nobis excolere nos, scilicet benè vel malè, si in agricultore istud malè vel bene dicendum sit. Siquidem ergo quis malè agrum suum colat, labor est patrum, consumendus à confusione ipsorum; sin bene excolat, non est patrum labor; sed labor est eorum à quibus primogenita offeruntur super altare Dei. *Filios eorum, & filias eorum.* Dicunt B hi: Quorum eorum? An patrum filii consumuntur à confusione ipsorum, item filiæ? Sæpè diximus inter animæ fœtus cogitationes quidem esse filios, opera verò & actus quæ corpore fiunt, esse filias. Cùm igitur sint quædam cogitationes pravæ (quales hi qui ex Gentibus erant, excogitabant) sint item opera prava, propter hoc filii & filiæ consumuntur ab auctoribus suis, cùm confusio ipsis ingenerata fuerit de iis quæ peccaverant. Absit autem à nobis ut faciamus filios & filias quæ consumi debeant à confusione. Post hæc illi qui confessi sunt ajunt

Ier. 3. 25. istud: *Dormivimus in confusione nostra*; & postea subdunt: *Et cooperuit nos in ignominia nostra.* Sæpè nobis sermo fuit de velamine, quod incumbit super faciem eorum qui non convertuntur ad Dominum. Idcircò velamen, si legatur Moyses, peccator non intelligit ipsum; quia velamen cordi ipsius impositum est. Quamobrem velamen, si legatur Vetus Testamentum, non intelliges cùm audieris. Propterea velamen quoque Evangelium iis quæ pereunt est absconditum. Dicebamus itaque de velami C ne, confusionem esse velamen. In quantum enim habemus opera confusionis, manifestum est nos habere velamen, juxta quod

Ps. 43. 16. dictum est alicubi in 43 Psalmo; *Et confusio faciei meæ operuit me.* Adjecerim ego illum, qui non habet opera confusionis, non habere velamen; cujusmodi erat Paulus di-

2. Cor. 3. 18. cens; *Nos autem omnes revelatâ facie gloriam Domini speculamur.* Paulus itaque revelatam habet faciem: non enim habet opera confusionis. Quemadmodum igitur ibi, *Confusio faciei meæ operuit me,* dictum in Psalmo quadragesimo tertio; eodem modo dictum est hic, *cooperuit nos ignominia nostra.* In quantum ignominiæ opera operamur, velamen habemus super cor nostrum positum: si volumus velamē ignominiæ deponere, ad honoris opera grassemur, & cogitem°

ἢ ὑπὸ φαραὼ, ἢ ὑπὸ ναβουχοδονόσορ, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν καλὸν ποιμένα· καὶ αἰσχύνη * συνκατανάλωσε τοὺς μόχθους τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπὸ νεότητος αὐτῶν, τὰ πρόβατα αὐτῶν, καὶ τοὺς βόας αὐτῶν· ἔστιν ὃν ἡμῖν γεωργεῖν ἡμᾶς, * ἤτοι καλῶς ἢ κακῶς, εἴγε δεῖ λέγειν τὸ κακῶς ἐπὶ δὲ γεωργεῖντος * ἢ καλῶς· εἰ μὲν * ἔντις κακῶς γεωργεῖ, μόχθος, ἐστὶ τῶν πατέρων, καταναλισκόμενος ὑπὸ τῆς αἰσχύνης αὐτῶν· εἰ δὲ καλῶς γεωργεῖ, οὐκ ἔστι τῶν πατέρων μόχθος· ἀλλὰ μόχθος ἐστὶν ἀφ' ὧν τὰ πρωτότοκα ἀναφέρεται ἐπὶ δὲ θυσιαστηρίου θεοῦ· τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν· λέγουσιν ἔτοι, τίνων αὐτῶν; * ἢ τῶν πατέρων υἱοὶ ἀναλίσκονται ὑπὸ τῆς αἰσχύνης αὐτῶν, καὶ αἱ θυγατέρες, πολλάκις εἰσπορεύονται τὰ τῆς ψυχῆς ἐννήματα ὅτι ἐνθυμήματα μέν εἰσιν υἱοί, τὰ δὲ ἔργα καὶ αἱ πράξεις αἱ διὰ τοῦ σώματος θυγατέρες· ἐπεὶ ἔν ἐστι πανοήματα μοχθηρά. ὁποῖα ἐνόησαν οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἔστι δὲ καὶ ἔργα μοχθηρά. διὰ τοῦτο υἱοὶ καὶ θυγατέρες ἀναλίσκονται ὑπὸ τῆς πεποικότων, ἐὰν αἰσχύνη αὐτοῖς ἐγγένηται περὶ τῶν ἡμαρτημένων· ἡμᾶς δὲ ἀπείη ποιεῖν υἱοὺς καὶ θυγατέρας δεομένους ἀναλώσεως τῆς ἀπὸ τῆς αἰσχύνης· μὴ ταῦτα λέγωσιν ἔτοι οἱ ἐξομολογούμενοι τῷ. ἐκοιμήθημεν ἐν τῇ αἰσχύνῃ ἡμῶν. καὶ μὴ τοῦτο φασι. καὶ * ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν. περὶ δὲ καλύμματος πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, δὲ ἐπικειμένου τῷ προσώπῳ τῶν μὴ ἐπιστρεφόντων πρὸς κύριον. διὸ κάλυμμα, ἐὰν ἀναγινώσκηται μωσῆς, ὁ ἁμαρτωλὸς ἐνοεῖ αὐτόν. * κάλυμμα γὰρ ἐπὶ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κεῖται· διὸ κάλυμμα, ἐὰν ἀναγινώσκηται παλαιὰ διαθήκη, * ὑπονόησις ἀκεραίου· διὸ κάλυμμα καὶ τὸ διαγγέλιον τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον. ἐλέγομεν δὲ τοῦτο περὶ δὲ καλύμματος, ὅτι ἡ αἰσχύνη ἐστὶ τὸ κάλυμμα. ὅσον γὰρ ἐχόμεθα τὰ ἔργα τῆς αἰσχύνης, δῆλον ὅτι ἐχόμεθα τοῦ κάλυμμα, καὶ τὸ εἰσπεπτωκὸς πρὸ ὀμμάτων ψαλμῷ. καὶ ἡ αἰσχύνη δὲ προσώπου με ἐκάλυψέ με παρεθέμην, ὅτι ὁ μὴ ἔχων αἰσχύνης ἔργα, οὐκ ἔχει κάλυμμα· ὅποιος ὢν ὁ παῦλος λέγων· ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι παῦλος ἐν ἀνακεκαλυμμένῳ ἔχει τὸ πρόσωπον. ἀγαθὸν δὲ ἔχει αἰσχύνης ἔργα· * ὡς ἂν ἔχει· ἡ αἰσχύνη δὲ προσώπου με ἐκάλυψέ με, εἴρηται ὀνόματι τοῦ ψαλμῷ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰρηται ὀνόματι δαυὶδ, * ἐκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν. ὅσον ἀτιμίας ἔργα ἐργαζόμεθα, κάλυμμα ἔχομεν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν κείμενον. εἰ θέλομεν τὸ κάλυμμα τὸ ἀπὸ τῆς ἀτιμίας ἀποθέσθαι, ἐπὶ τα-

*Cod. Vat. ἔστιν κατανάλωσε

*Cod. Vat. ἐστὶ

*Cod. Vat. καὶ γεωργεῖ

*Cod. Vat. ἢ καλῶς

*Cod. Vat. θυγατέρες

*Cod. Vat. Οἱ

*Cod. Vat. ἐπὶ

*Cod. Vat. ἐστὶ

*Cod. Vat. ἐστὶ

*Cod. Vat. ἐστ

τὰ τ τιμῆς ἔργα καλωντήσωμεν, καὶ νοήσωμεν ἐκεῖνο τ τοῦ τ σωτῆρος εἰρημένον. ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. νοήσωμεν καὶ τ τῷ τ ἀποστόλῳ εἰρημένον. διὰ τ παραβάσεως τ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις· ὁ δίκαιος ὡς τιμᾷ τὸν πατέρα, τιμᾷ τὸν υἱόν· ἡ ἀτιμία, ὅταν ἀτιμάζω τὸν υἱόν, αὐτὴ καθ' ὧν ἀτιμάζω τὸν πατέρα, ἐπικάλυμμα γίνεται τ προσώπου μου, καὶ λέγω. * ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία. διὰ τοῦτο νοήσαντες τὸ κάλυμμα, τὸ ἐπικείμενον ἀπὸ τ τῆς αἰχμαλωσίας ἔργων, ἀπὸ τ τῆς ἀτιμίας παύσεως ἀφελώμεθα τὸ κάλυμμα· ἐφ' ἡμῖν ἐστι ἀφαιρεθῆναι τὸ κάλυμμα, οὐδενὸς ἄλλου ἐστίν· ἵνικα δὲ ἐπέστρεψε πρὸς κύριον μωσῆς, ἀφῃρεῖτο τὸ κάλυμμα· ὁρᾷς ὡς μωσῆς ποτε * τὸν λαμβάνεται καὶ ἐπὶ τ λαοῦ, ὅσον οὐκ ἐπέστρεφε πρὸς κύριον, σύμβολον * ὢν τ λαοῦ τ μὴ ἐπιστρεφόντων πρὸς κύριον, κάλυμμα εἶχεν ἐπικείμενον αὐτῶ τ τῷ προσώπῳ. ὅτε δ' ἐπέστρεφε πρὸς κύριον, σύμβολον γινόμενος τ τῶν ἐπιστρεφόντων πρὸς κύριον, * τότε ἀφῃρεῖτο τὸ κάλυμμα, καὶ ἐκ ὅτου ὁ θεὸς αὐτῷ ἐλάλησε. * ᾧ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος * πρὸς μωσῆν, ἀφέθω τὸ κάλυμμα. ἀλλ' ἰδὼν μωσῆς, ὅτι ἀδύνατον ὅλως ἰδεῖν τὴν δόξαν αὐτ, τότε ἐπέθηκε τὸ κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον· ἢ δ * ἀφαίρεσιν θεοῦ λέγοντα, ἀφελῶ τὸ κάλυμμα, ἵνικα ἂν ἐπιστρέψῃς πρὸς κύριον· τοῦτ ἐν γέγραπται, ἵνα καὶ σὺ τὸ κάλυμμα ἐπιθῇς σε τῷ προσώπῳ διὰ τ τῆς ἀτιμίας, καὶ τ τῆς αἰχμωσίας ἔργων, αὐτὸς ἐργάσῃ, καὶ τὸ ἀφαιρεθῆναι τὸ κάλυμμα, ἐὰν ἐπιστρέψῃς πρὸς κύριον, τότε ἀφαιρεῖς τὸ κάλυμμα, καὶ οὐκέτι ἐρεῖς τό· ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν. ὅτι ὀργὴ ἐπικειμένη τῇ ψυχῇ ἡμῶν, καθάπερ, ἐπίκειται κάλυμμα ἡμῶν ἐπὶ τὸ πρόσωπον· διὰ τοῦτο εἰ θέλομεν προσευχόμενοι ἀπεῖν. ἐσημείωσε ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τ προσώπου σου κύριε, ἀφαιρώμεθα τὸ κάλυμμα, καὶ ποιήσωμεν τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο τό. βλέποντες ἐν προσδοκίᾳ ἀδελφοὺς ἀνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ· ἐὰν, ἀφέλωμεν τὴν ὀργὴν ἀφέλωμεν τὸ κάλυμμα. ὡσαύτως, * ἐὰν τὰ πάθη πάθωμεν. ὅσον ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν, ἐν τῷ λογισμῷ ἡμῶν, ἐπίκειται τῷ ἔνδον προσώπῳ * ἡγεμονικῷ ἡμῶν τὸ κάλυμμα καὶ ἡ ἀτιμία, τ μὴ βλέπειν ἡμᾶς τὴν δόξαν τ θεοῦ τ ἀφελάμενον. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς ὁ ἀποκρύπτων αὐτ τὴν δόξαν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἡμεῖς τὸ κάλυμμα ἀπὸ τ τῆς κακίας * ἀποπιθέντες τῷ ἡγεμονικῷ. διὸ ἐναντ τ θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτομεν ἡμεῖς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν· ἐὰν δὲ καὶ ἡμεῖς λέγωμεν, ὡς ἔτοι τ τὴν προσωποποιαν τ προ-

A illud, quod à Servatore noſtro dictum eſt; *Vt omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem*; cogitemus & quod ab Apoſtolo dictum: *Per prævaricationem legis Deum inhonoras*. Juſtus ſicut honorat Patrem, honorat Filium. Ignominia, quando inhonoro Filium, eadem ſecundùm quam inhonoro Patrem, velamen fit faciei meæ, & dico: *Cooperuit nos ignominia*. Idcircò conſiderantes velamẽ, quod incumbit ab operibus confuſionis, ab ignominiæ actibus auferamus velamen. In noſtra poteſtate eſt amoliri velamen, nullius alterius. Quando enim converſus eſt ad Dominum Moyſes, auferebatur velamen. Viden' ut Moyſes quandoque illud ſumat etiam ſuper populo, in quantum non revertebatur ad Dominum, ſymbolum exiſtens populi ad Dominum minimè converſi, velamen habuit poſitum ſuper faciem ſuam; quando autem revertebatur ad Dominum, ſymbolũ exiſtens converſorum ad Dominum, tunc demebat velamen, idque non quale Deus ei juſſerat. Non enim dixit Dominus ad Moyſen, Circumpone velamen; ſed cùm videret Moyſes, quia non poterat populus videre gloriam ſuam, circumponebat velamen ſuper faciem ſuam: & non expectavit Deum dicentem, Detrahe velamen, quando revertebatur ad Dominum. Hoc itaque ſcriptum, ut & tu velamen cùm impoſueris faciei tuæ per opera ignominiæ & confuſionis, ipſemet etiam des operam, ut velamen illud amoveatur, ſi converſus fueris ad Dominũ, tunc auferes velamen, nec ampliùs dices iſtud: *Cooperuit nos ignominia noſtra*. Verbi gratia, ira dum incumbit animæ noſtræ, ſecundùm quid impoſitum eſt velamen ſuper faciem noſtram. Quamobrem ſi volumus precantes dicere: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, auferamus velamen, & faciamus juxta illud Apoſtolicum: *Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira & diſceptatione*. Si iramabſtulerimus, velamen amoverimus; ſimiliter, ſi paſſiones omnes: in quantum autem hæ ſunt in mente noſtra, in cogitatione noſtra, interiori faciei mentis noſtræ impoſitum eſt velamen & ignominia, neſplendidam Dei gloriam intueamur. Non eſt Deus qui abſcondit gloriam ſuam à nobis, ſed nos qui velamen malitiæ menti imponimus; *Quia coram Deo noſtro peccavimus nos, & patres noſtri*. Utinam quoque nos diceremus ſicut hi ſecundùm proſopopœiam Prophetæ;

Ioan. 5, 23.

Rom. 2. 23.

Exod. 34.

Pſal. 4. 7.

1. Tim. 2. 8

Cap. 3,25. *Peccavimus.* Nequaquam idem est, peccavimus, quod peccamus. Qui enim adhuc in peccato est, non dixerit, Peccavimus; sed qui anteà peccaverat, & exactam egit pœnitentiam, dicat Peccavimus, prout in Daniele describitur confessio ampliùs peccantium dicentium: *Peccavimus, iniquitatem fecimus*; & in Psalmis: *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum*, ait Propheta. Etiam nos igitur peccata confiteamur, utinam non hesterna, utinam non triduana, sed utinam confitentes confiteremur de peccatis ante quinq; ac decem annos commissis, eò quòd post illa quinque ac decem annorum spatia non ampliùs haberemus peccata: at si heri peccavimus, necdum sumus idonei qui confiteamur de peccatis nostris; neque spatium habemus abstergendi hæc peccata nostra: *Quoniam peccavimus nos & Patres nostri ab adolescentia nostra usque in diem hanc.* Illa quidem aliàs dicta sint ad tradendum modum optimæ confessionis: hæc autem sunt accusatio multi temporis peccando exacti: *Ab adolescentia*, inquit, *usque in diem hanc, & non obedivimus* usque in præsentiarum. Deinde resipiscentes, & initium conversionis habentes ajunt, *Peccavimus, & non obedivimus.* Neque enim simul ac volumus obedire, continuò obedimus. Etenim tempore opus est sicut in vulneribus ad curationem, sic in conversione ad plenè ac purè convertendum se ad Deum. Ad hæc de Israele Deus ait: *Si conversus fuerit Israel ad me, dicit Dominus, etiam convertetur.* Id est: Si perfectè conversus fuerit, etiam convertetur conversione, prout cœperat converti. Deinde dicit: *Etsi abstulerit abominationes suas de ore suo, & à facie mea reveritus fuerit, & juraverit, vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in justitia; & benedicent in eo Gentes.* Si hæc fecerint, *benedicent in eo Gentes.* Quænam porrò illa fecerint, benedicentur in eo Gentes? *Si abstulerit abominationes suas de ore suo.* Quid porrò est auferre abominationes de ore suo? Quæcunque malè dicimus, abominationes sunt in ore nostro. Auferamus igitur abominationes de ore nostro, auferendo contradictiones, sermones inanes, verba otiosa, & quæ efficiũt ut in die judicii accusemur, seu culpemur: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Si quidem igitur volumus obtingere nobis illud: *Et benedicent in eo Gentes, & in eo laudem dicent Deo in Ierusalem*, faciamus quæ à principio dicta

Dan. 9, 5.

Ps. 78, 8.

Ier. 4, 1.

Matth. 12, 37.

φήτης, ἡμάρτομεν. * ἑαυτὸν ἐστι τὸ, ἡμάρτομεν, τῷ, ἁμαρτάνομεν· ὁ μὲν γὰρ ἔτι ἐν ἁμαρτίᾳ ὢν, μὴ λεγέτω, ἡμάρτομεν. ὁ δὲ μεταμεληθεὶς, ἀκριβῶς δὲ μετανοήσας, λεγέτω, ἡμάρτομεν, ὡς καὶ ἐν τῷ Δανιὴλ γέγραπται ἐξομολόγησις τῶν μηκέτι ἁμαρτανόντων, λεγόντων· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν. καὶ ἐν ψαλμοῖς. μὴ μνησθῇς ἡμῖν ἀνομιῶν ἀρχαίων, φησὶν ὁ προφήτης· καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξομολογησώμεθα τὰς ἁμαρτίας, εἴτε μὴ χθιζὰς, εἴτε μὴ τεσσερεναίας, ἀλλ' ἔθ' ἑξομολογούμενοι ἐξομολογησώμεθα καὶ ἁμαρτημάτων πρὸ πέντε καὶ δέκα ἐτῶν γεγυμνῶν, * τῷ μηκέτι ἁμαρτίαν ἔχειν μεθ' ὑπερβολὴν πέντε καὶ δέκα ἔτη. εἰ δὲ χθὲς ἡμάρτομεν, * ἕπω ἀξιόπιστοι σεσμὲν ἐξομολογούμενοι καὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν, ὧδε χῶραν ἔχῃ ἀπαλειφθῆναι τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ταῦτα. διὸπερ ἡμάρτομεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀπὸ νεότητος ἡμῶν ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης· ἐφ' ἑνὸς μὲν ἄλλως λελέχθω εἰς διδασκαλίαν τὴν περὶ τροπῆς ἐξομολογήσεως. ταῦτα δ' ἐστὶ κατηγορία ἐπὶ πολλὰ ἁμαρτάνειν. ἀπὸ νεότητος, φησὶν, ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, καὶ οὐκ ὑπακούσαμεν ἕως τοῦδε. εἶτα ἐπιστρέψαντες, καὶ ἀρχὴν ἔχοντες ἐπιστροφῆς λέγουσιτό· ἡμάρτομεν, καὶ οὐκ ὑπακούσαμεν· ὧδε γὰρ ἅμα τῷ θέλειν ὑπακούσαι, * οὐθεὶς ὑπακούομεν· καὶ γὰρ ἐπιχρόνου δεῖ ὥσπερ ἐπὶ τῶν τραυμάτων πρὸς τὴν ἴασιν, ὅτως καὶ ἐπὶ τὸ ἐπιστρέφῆς πρὸς τὸ τελείως καὶ καθαρῶς ἐπιστρέψαι πρὸς τὸν θεόν· ἐπιτίθεις δὲ ὅρκον λέγῃ * θεός. ἐὰν ἐπιστραφῇ ἰσραὴλ πρός με, λέγῃ κύριος, ἢ ἐπιστραφήσεται. * τατεσιν. ἐὰν τελείως ἐπιστρέψῃ, ἢ ἐπιστραφήσεται ἐπιστροφὴν οἱονεὶ ἀρξῆται ἐπιστρέφειν· εἶτα φησι· ἢ ἐὰν περιέλῃ τὰ βδελύγματα αὐτοῦ ἐκ στόματος αὐτοῦ, ἢ ἀπὸ προσώπου μου διασκεδασθῇ, ἢ ὀμόσῃ ζῇ κύριος ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν κρίσει, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. καὶ εὐλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη. * ἐὰν ταῦτα ποιήσωσιν, εὐλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη· ἵνα δὲ ταῦτα ποιήσωσιν, ἵνα εὐλογήσωσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη, ἐὰν περιέλῃ τὰ βδελύγματα αὐτοῦ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ τί δ' ἐστὶ περιελεῖν τὰ βδελύγματα ἐκ τοῦ στόματος * αὐτοῦ, ὅσα κακῶς λέγομεν βδελύγματά ἐστιν ἐν τῷ στόματι ἡμῶν· περιέλωμεν οὖν τὰ βδελύγματα ἐκ τοῦ στόματος ἡμῶν, περιαιρούμενοι καταλαλιὰς, λόγους ματαίους, ἀργοὺς, ἢ μέλλοντας ἡμᾶς ποιεῖν ἐγκαλεῖσθαι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου * δικαιωθήσῃ, ἢ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ· εἰπὲ δὲ θέλομεν ἀπαντῆσαι ἡμῖν τὸ, ἢ εὐλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη, ἢ ἐν αὐτῷ αἰνέσουσι τῷ θεῷ ἐν ἱερουσαλὴμ, ποιήσωμεν τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰρημένα· ποῖον δὲ πρῶτον, περιελεῖν

λεῖν τὰ βδελύγματα ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν ἐξῆς ἐστι κατὰ τὸ. Ἀπὸ δὲ προσώπου μου δύλαβηθήσῃ. δεύτερον ἔστω ποιήσωμεν, οὐχ ἁπλῶς, ἵνα δύλαβηθῶμεν. τάχα γὰρ ἔσται δύλάβεια γινομένη, οὐκ ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ. οἱ γοῦν οὐκ ἐπιστημόνως φοβούμενοι, περιπτέμενοι δὲ φοβεῖσθαι, οὐκ ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ δύλαβοῦνται ὅσοι δὲ μετ' ἐπιστήμης δύλαβοῦνται, *τῷ ἀεὶ βλέπειν, καὶ ἀναζωγραφεῖν ἑαυτοῖς τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ, γινόμενον ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας τὰ κακὰ, ἵνα ἐξολοθρευθῆναι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν, ἔτοι εἰσὶν οἱ ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ δύλαβούμενοι. ἐὰν θέλῃ τὰ βδελύγματα αὐτὰ ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου μου δύλαβηθῇ, καὶ ὀμόσῃ, ζῇ κύριος ὁ θεὸς ἀληθείᾳ, καὶ ἐν κρίσει, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ· * ἴδωμεν ἡμεῖς ἑαυτοὺς ὀμνύοντες, ἵνα τέρπον οὐκ ἐν κρίσει ὀμνύομεν, ἀλλ' ἀκρίτως, ὥστε χρεωκοπῆσαι τοὺς ὅρκους εἰθὲ μᾶλλον ἢ κρίσει. σωφαρτάζομεθα γοῦν, καὶ τοῦτο ἐλέγχων ὁ λόγος φησί. καὶ ἐὰν ὀμόσῃ, ζῇ κύριος ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν κρίσει, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ. * οἴδαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εἰρημένον εἶναι τοῦ κυρίου πρὸς τοὺς μαθητάς. * ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως. ἴδωμεν εἰ καὶ τοῦτο τὸ ῥητόν. καὶ ἐὰν δόξῃ θεὸς, συνεξεταθήσεται τὰ ἀμφότερα. τάχα γὰρ πρῶτον δεῖ ὀμόσαι ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν κρίσει, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα μὴ τοῦτο προκόψας τις, ἀξιοῖ γένηται τοῦ μὴ ὀμνύειν ὅλως. ἀλλ' ἔχῃ καὶ, μὴ * δέομενον μαρτύρων τοῦ εἶναι τὸν ναόν. καὶ ἔχῃ * ὁ, μὴ δέομενον μαρτύρων τοῦ εἶναι αὐτὸ ἀληθῶς ὁ. καὶ ὀμόσῃ ἄν, ζῇ κύριος, ἐν ἀληθείᾳ. ἐν τῷ ὀμνύοντι πρῶτον ζητῶ τὸ, μὴ ψεῦδος, ἀλλὰ τὸ ἀληθές, ἵνα μὴ ἀληθείας ὀμόσῃ. ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες καὶ ἐπορκοῦμεν. ἀλλ' ἔσω μὴ ἀληθείας, οὐδὲ καλῶς ὄρκος * γίνεται, ἀλλ' ἐν κρίσει. δεδόσθω * δὲ ἐγὼ ὀμνύω ἐν κρίσει, εἰ * δεῖ προσλαμβάνειν εἰς τὸν τοιοῦτον * ὅρκον τὸν θεὸν τὸν δεσπότην καὶ τὸν χριστὸν αὐτοῦ ἐπὶ τόδε τὸ πρᾶγμα; πηλίκον δεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα ἵνα τὰ ὀνόματα θῶ ὀμόσω; πρὸς ἰδιωτείαν χωρεῖ δὲ λόγος μου θεραπεύων ἔστω ποιήσαιμί ποτε; εἰ δὲ ὡς ἔτυχεν εἰ ἔστως ὀμνύοιμι ἁμάρτοιμι ἄν; ἐὰν ἐν ὀμόσῃ, ζῇ κύριος, μὴ ἀληθείας, καὶ ἐν κρίσει, μὴ ἀκρίτως, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, μὴ ἀδίκως. καὶ δύλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη. ἤνωσεν ἀμφότερα, τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν καὶ τὸν ἰσραήλ. εἶπε πρὸς τὰ ἔθνη, εἶπε καὶ πρὸς τὸν ἰσραήλ. ἐπιφέρει. καὶ δύλογήσουσιν ἐν αὐτῷ ἔθνη. καὶ ἐν αὐτῷ αἰνέσουσιν τὸν θεὸν ἐν ἱερουσαλήμ. ὅπου τάδε λέγει κύριος τοῖς ἀνδράσιν ἰούδα, καὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλήμ. εἰρήκε

A sunt. Quale autem est primum? Auferre abominationes de ore nostro. Cui adhæret etiam illud: *A facie mea reveritus fuerit.* Alterum est, ut hoc faciamus non simplici ratione, ut revereamur quomodocunque: quoniam nimirum est quædam reverentia quæ oriatur, sed non à facie Dei. Qui igitur non scitè timent, sed præ se ferunt timorem, non à facie Dei reverentur: qui autem cum scientia reverentur, eò quod semper intueantur, & in semetipsis ad vivum exprimant faciem Dei, quæ est *super facientes* Psal. 33. 17
mala, ut perdat de terra memoriam illorum, hi sunt qui à facie Dei reverentur. *Si abstulerit abominationes suas de ore suo, & à facie*
B *mea reveritus fuerit, & juraverit, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia.* Nos ipsi nos inspiciamus qui juramus, quonam modo non in judicio juremus, sed sine judicio, ita ut juramenta nostra consuetudine potius quam judicio fiant. Perstringimur itaque, & idipsum reprehendens sermo ait: *Et si juraverit, Vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia.* Scimus in Evangelio dictum à Domino ad discipu-
C los: *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino.* Matth. 5. Quin & hoc dictum videamus; *Et si* 34.
dederit Deus, connumerabuntur utraque. Forrassis enim primum oportet jurare in veritate, & in judicio, & in justitia; ut postea quam profecerit quis, dignus fiat non jurare omnino: sed habeat *ita*, non egens testibus ut sit ita; & habeat *non*, minimè indigens testibus ut sit ipsum verè non. *Et juraverit* igitur, *Vivit Dominus, in veritate.* In Jurante primum requiro, ne falsum, sed verum, ut cum veritate juret: nos autem miseri etiam pejeramus. Sed esto cum
D veritate, nec dum rectè juramentum fit, verum in judicio. Detur autem, ut consuetudine jurem in judicio, utrum deceat in istiusmodi juramento assumere Deum universi & Christum ejus ad hocce negotium? Cujusmodi sit oportet negotium ut genua flectam & jurem? ad quam fidem sermoni meo in aliquibus derogatam resarciendam hoc facere possim aliquando? Si autem prout occurrit, sic jurem, peccabone? Si igitur *juraverit, Vivit Dominus, cum veritate, & in judicio*, non indifferenter,
E *& in justitia*, non injustè; *& benedicent in eo Gentes.* Conjunxit utraque, illos ex Gentibus & Israëlem: pronuntiavit de Gentibus, pronuntiavit etiam de Israële. Subjungit: *Et benedicent in eo Gentes; & in eo laudem dicent* Deo *in Jerusalem. Hæc enim dicit* Dominus *viris Juda, & habitantibus Jerusalem.* Allocutus est illos ex

Gentibus, affatus est etiam eos ex Israel, A loquitur iis ex Juda. Memini pridem doctorum Juda & habitantibus Jerusalem tropologicè. Habitamus enim nos, si Deus dederit, in Jerusalem; quoniam ubi thesaurus, ibi & cor. Si thesaurizemus in cœlo, etiam habemus cor in Jerusalem superna, de qua

Gal. 4, 26 Apostolus ait: *Illa autem quæ sursum est Jerusalem, libera est; quæ est mater nostra, sicut scriptum est*, &c. *Hæc* itaque *dicit Dominus*

Ier. 4, 3. *viris Iuda, & habitatoribus Ierusalem: Novate vobis novalia, & nolite serere super spinas.* Hic sermo potissimum doctoribus dicitur, ut non priùs dicta concredant auditoribus, B quàm novalia fecerint in animis eorum: quando enim aratro manum adhibentes novalia fecerint in animabus eorum qui hæc audiunt juxta terram bonam ac probam, tunc seminantes non seminant super spinas: si autem ante arationem, & priusquam novalia facta sint in mente auditorum, exceperit quis semina sancta, v. g. sermonem de Patre, de Filio, de Spiritu sancto, sermonem de resurrectione, sermonem de suppliciis, sermonem de requie, de lege, de Prophetis, & simul ac semel de quali C bet Scriptura, & seminaverit, prævaricatur mandatum quod ait: *Novate vobis novalia*; deinde: *Et nolite serere super spinas.* Verùm dicet non nemo auditorum: Ego non doceo, non subdor huic mandato. Etiam tuimetipsius cultor existe, ac noli serere super spinas, & novale fac agrum quem concredidit tibi Deus universorum. Considera agrum, vide, ubi sint spinæ, ubi curæ temporales & divitiarum luxus; & ubi cognoveris spinas quæ sunt in anima tua, quære aratrum rationale, de quo Jesus ait:

Luc. 9, 62. *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Cùm quæsiveris, atq; inveneris, à Scripturis conducens boves, operarios integros ac sinceros, aratro subige, & innova terram, & ne amplius sit

Eph. 4, 22. vetusta, fac ipsam novam, exuens veterem hominem cum actibus suis, & induens novum qui renovatus sit ad agnitionem, facies tibimetipsi novale: & ubi feceris novale, sume semina à Doctoribus, cape semina à lege, accipe à Prophetis, ab Evangelicis Scripturis, Apostolicis sermonibus; & acceptis istis E seminibus, sere animam per recordationem & meditationem, sponte nascentia hæc videberis quidem supprimere, sed verè

τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, εἴρηκε καὶ τοῖς ἀπὸ Ισραὴλ, λέγει τοῖς ἀπὸ Ἰούδα· μέμνημαι τῶν πρώην εἰρημένων περὶ Ἰούδα καὶ τῶν κατοικούντων ἐν Ἱερουσαλὴμ * τροπολογικῶς· κατοικοῦμεν γὰρ ἡμεῖς, ἐὰν ὁ θεὸς δῴῃ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ· ἐπεὶ ὅπου ὁ θησαυρὸς, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία· ἐὰν θησαυρίζωμεν ἐν οὐρανῷ, καὶ ἔχωμεν τὴν καρδίαν ἐν Ἱερουσαλὴμ τῇ ἄνω, περὶ ἧς ὁ ἀπόστολός φησιν· ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν, ὡς γέγραπται, καὶ τὰ ἑξῆς· τάδε εἶπε κύριος τοῖς ἀνδράσιν Ἰούδα, καὶ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ. νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα, καὶ μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάνθας· ὁ λόγος ἵνα μᾶλλον τοῖς διδάσκουσι λέγῃ), ἵνα μὴ πρότερον ἐμπιστεύσωσι τὰ λεγόμενα τοῖς ἀκροαταῖς, πρὸ τοῦ νεώματα ποιῆσαι ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. ὅταν γὰρ πρότερον ἐμβάλωσι τὴν χεῖρα νεώματα ποιῆσωσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ τῷ γλυκεῖ τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ τῶν ἀκουόντων, τότε σπείροντες εὐσπείρησιν ἐπ' ἀκάνθας. ἐὰν δὲ πρότερον καὶ * σπέρματα ποιήσωσιν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῶν ἀκουόντων, λάβῃς τὰ σπέρματα τὰ ἅγια, τὸν περὶ πατρὸς λόγον, τὸν περὶ υἱοῦ, τὸν περὶ ἁγίου πνεύματος, τὸν λόγον τὸν περὶ ἀναστάσεως, τὸν λόγον τὸν περὶ κολάσεως, τὸν λόγον τὸν περὶ ἀναπαύσεως, τὸν περὶ νόμου, τὸν περὶ προφητῶν, καὶ ἁπλῶς ἑκάστου τῶν γεγραμμένων, καὶ σπείρῃς ταῦτα τῷ λεγομένῳ ἀγρῷ τὸν πρῶτον. νεώσατε ἑαυτοῖς νεώματα. δεύτερον· καὶ μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάνθας· ἀλλὰ ἐρεῖ τις τῶν ἀκουόντων· ἐγὼ διδάσκω, ἐχ' ὑποκείμενα ταῦτα τῇ ἐντολῇ καὶ * σὺ γεωργὸς γνῶθι σεαυτόν, καὶ μὴ σπείρῃς ἐπ' ἀκάνθας, ἀλλὰ νεώματα ποίησον μοι τὸ χωλεῦον ὃ πεπίστευκέ σοι ὁ θεὸς τῶν ὅλων· κατανόησον τὸ χωλεῦον, ἴδε πᾶσι εἰσὶν ἀκάνθαι, πᾶσι μεμέμνηται βιβλικαὶ καὶ πλάτει φιλησονία. καὶ κατανοήσας τὰς ἀκανθώδεις τὰς ἐν τῇ ψυχῇ σου, ζήτησον τὸ λογικὸν ἄροτρον, περὶ οὗ ἔφησε Χ. ἐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ στρεφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστι τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ· ζήτησας αὐτὸ, καὶ εὑρὼν, ἀπὸ τῶν γραφῶν συνάγαγε τὰς βοῦς, τοὺς ἐργάτας τοὺς καθαροὺς, ἄροτρίασον, καὶ νέωσον τὴν γῆν, καὶ ἵνα μὴκέτι ᾖ παλαιὰ, ποίησον αὐτὴν νέαν, ἐκδύσαμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενος τὸν νέον τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν, ποίησόν σεαυτῷ νέωμα. καὶ ἐὰν ποιήσῃς τὸ νέωμα, λάβε σπέρματα ἀπὸ τῶν διδασκόντων, λάβε σπέρματα ἀπὸ τοῦ νόμου, λάβε ἀπὸ τῶν προφητῶν, ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν γραφῶν, ἀποστολικῶν λόγων καὶ λαβὼν ταῦτα τὰ σπέρματα, σπεῖρον * τὴν ψυχήν σου διὰ τῆς μνήμης καὶ τῆς μελέτης, αὐξόμενα ταῦτα

*Col. τὴν. τροπολογικῶς. γρ. ἐὰν

*Col. ἐὰν δὲ πρότερον καὶ σπέρματα ποιήσωσιν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῶν ἀκουόντων, λάβῃς τὰ σπέρματα. γρ. εἰ δὲ

*Col. σὺ γεωργὸς γνῶθι σεαυτόν, καὶ μὴ σπείρῃς ἐπ' ἀκάνθας, ἀλλὰ νεώματα ποίησον μοι. εὐ.

*Col. τὴν ψυχήν σου

τα * δυξῃ μὴν διασέλλῃ, τὸ ἀληθῶς οὐκ αὐ- A haud ea ſupprimis poſt memoriam eorum,
τὰ διασέλλῃς μὴ τὴν μνήμην αὐτῶν, ἀλλ' ὁ ſed Deus auxit. Et ſi quis potuerit intelli-
θεὸς * ἤυξησε. καὶ εἴπερ γε δεδυκὼς καλλυνῆναι gere Scripturas, hic fecit novale; & cum
τὰς γραφὰς, ἔτος πεποίηκε νέωμα. καὶ ποιήσας fecerit novale, ſeminavit non in ſpinis. Hæc
νέωμα, ἔσπειρεν οὐκ ἐν ἀκανθαις. ταῦτα τὰ ſemina diſpenſantur à Deo, ne derepente
σπέρματα οἰκονομεῖται ὑπὸ θεοῦ, οὐκ αἰφνί- fiant ſpicæ, ſed, ſicut in Evangelio ſecun- *Marc. 4.*
διον γηρεὰς σάχυς, * ἀλλ', ὡς ἐν τῷ κατὰ μάρκον dum Marcum legitur, primum herba, dein- *28.*
διαγγελίῳ, πρῶτον χόρτος, εἶτα σάχυς, εἶτα de ſpica, deinde paratum fit ad meſſem;
ἕτοιμον γίνεται πρὸς θερισμόν. ὅταν γένηται quando jam paratum fuerit ad meſſem, ve-
ἕτοιμον πρὸς θερισμὸν, ἐλθύσω) οἱ ἅπτι τὸν nient hi qui ad meſſem emiſſi ſunt, ad quos
θερισμὸν ἐξαποστελλόμενοι, * πρὸς ἃς ὁ λό- B ſermo ait: *Levate oculos veſtros, & videte re-* *Ioan. 4, 35*
γος φησιν. ἐπάρατε τὰς ὀφθαλμὰς ὑμῶν, καὶ *giones, quia albæ ſunt jam ad meſſem.* Olim
θεάσατε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θε- itaque nobis ait: *Novate vobis novalia, &*
ερισμόν ἤδη. φησὶν ἓν ἡμῖν. νεώσατε ἑαυτοῖς *nolite ſerere ſuper ſpinas.* Si autem priùs-
νεώματα, καὶ μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάνθας, ἐὰν ὃ quam purgaveris animam tuam, habens ſpi-
πῆν * καθάρῃς σε τὴν ψυχὴν ἔχων ἀκάν- nas proceſſeris ad eum qui docere vel poſ-
θας πρὸς τὸ διδάσκειν ἢ διαμάρτῃ, ἢ νομι- ſit, vel putetur, vel promittat, & petas diſci-
ζομένῳ, ἢ ἐπαγγελλομένῳ, καὶ * αἰτεῖς μαθη- plinas ac ſemina ſpiritalia, prævaricaris dic-
μάτα καὶ σπέρματα πνευματικὰ, παραβαίνῃς tum mandatum: *Nolite ſerere ſuper ſpinas,*
τὴν λεγουσαν ἐντολὴν. μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάν- & deinde hoc dicitur: *Circumcidimini Deo*
θας, καὶ ἐξῆς τοῦτο λέγεται. περιτμήθητε τῷ * *veſtro, & circumcidite præputium cordis ve-*
θεῷ ὑμῶν, καὶ περιτέμεσθε τὴν ἀκροβυσίαν τῆς *ſtri*: ubi neceſſario additur illud, *Deo veſtro.*
καρδίας * ὑμῶν. ὅπερ ἀναγκαίως πρόσκειται) τό. Hoc autem intelliges ab exemplo ſenſibili.
τῷ θεῷ ὑμῶν. νοήσεις δὲ αὐτὸ ἀπὸ παραδείγμα- Circumciduntur, ſecundum id quod ſenſi-
τος ἐμφανοῦς. περιτέμνονται), καὶ τὸ ἀληθὲς λέ- bile eſt, inquam, non ſolum hi qui ex cir-
γω, ὁ μόνον οἱ ἐκ περιτομῆς καὶ τὸν μωσέως νό- cumciſione ſunt ſecundum legem Moyſis,
μον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν αἰγυπτίων. εἰδώ- C verum etiam alii multi Ægyptiorum. Ido-
λοις οἱ ἱερεῖς περιτέμνονται. ἀλλ' ἐκείνη ἡ περι- lis ſacerdotes circumciduntur; ſed iſta cir-
τομὴ εἰδώλοις περιτομή ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι τῷ θεῷ cumciſio idolis circumciſio eſt, & non eſt
γινομένη περιτομή. ἢ ὃ ἰουδαίων τάχα πάντως circumciſio quæ fit Deo: at illa Judæorum
τότε τῷ θεῷ ἐγίνετο. ἐὰν δὲ ἓν λέγῃ ὁ λόγος. περι- fortaſſis omnino tunc fiebat Deo. Cum igi-
τμήθητε τῷ θεῷ ὑμῶν, νοήσας τὸ ῥητὸν, με- D tur dicat hic ſermo: *Circumcidimini Deo*
τάβηθι καὶ ἐπὶ τὴν τροπολογίαν, ἵνα δῶρις *veſtro*, intellecto textu, tranſi etiam ad ſen-
πῶς τῶν περιτεμνομένων τροπολογικῶς. ὡς ſum moralem, ut reperias, quomodo eorum
δὴ * εἰπεῖν, τάχα πῶς αὐτῶν ἡμεῖς ἐσμὲν ἡ qui tropologice circumciduntur (ut ita di-
περιτομή. οἱ μὲν περιτέμνονται τῷ θεῷ, οἱ δὲ cam, fortaſſis quidam eorum nos ſumus cir-
περιτέμνονται μὲν, ὁ τῷ θεῷ δέ. εἰσὶ δὲ καὶ cumciſio:) hi quidem circumciduntur
ἄλλοι λόγοι παρὰ τὸν λόγον τὸν τῆς ἐκκλησίας, Deo, illi vero circumciduntur quidem, ſed
περιτέμνον) τὰ ἤθη, καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε εἰ- non Deo. Sunt porro & alii ſermones
πεῖν, σωφρονίζουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες, σω- præter ſermonem veritatis, præter ſermo-
φρονίζουσιν οἱ ἀπὸ τῆς αἱρέσεως, καὶ γίνεται nem Eccleſiæ, circumcidunt mores, & cor,
αὐτοῖς περιτομή. ἀλλὰ περιτομὴ μὲν, ὁ τῷ E ut ſic dicam, ad modeſtiam componunt
θεῷ δέ. περιτομὴ γὰρ λόγῳ ψευδεῖ παρ' ἐκεί philoſophantes, ad modeſtiam hortantur
νοις γίνεται. ὅτου δὲ καὶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κά- Hæretici, & fit ipſis circumciſio; at circum-
νονα καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας ἧς, ciſio quidem, ſed non Deo: ſiquidem iſta
ὁ περιτέμνων μόνον, ἀλλὰ καὶ περιτέμνων τῷ θεῷ. περιτμήθητε ἓν τῷ θεῷ ὑμῶν, καὶ circumciſio fit ab illis ſermone mendaci.
περιτέμεσθε τὴν ἀκροβυσίαν τῆς καρδίας ὑμῶν. πῶς ταῦτα ὁ παρέρχεται ὡς σαφῆ; * ἐκεῖν Quando autem ſecundum Eccleſiaſticam
ἐστι πῆς ἀκροβυσία τῆς καρδίας, καὶ ἰαυτῷ δεῖ περιτέμνεσθαι. ὁ ἀκριβώσας τὸν λόγον, regulam juxta propoſitum ſanæ doctrinæ
ζητῶν ἐν τῷ τόπῳ ἐξετάσῃ. ἡ ἀκροβυσία συγχωρεῖται, ἡ περιτομὴ ἐπίκτητός ἐστι, καὶ ὅπερ ἐκ γῆς participes exiſtis, non ſolum circumcideris,
verum etiam circumcideris Deo. Itaque
circumcidimini Deo veſtro, & circumcidite *Ier. 4, 4.*
præputium cordis veſtri. Quis iſta non præte-
rit tanquam clara? Itaque eſt quoddam
præputium cordis, & illud oportet circum-
cidere. Qui accurat ſermonem, iſtiusmodi
quærens hoc loco expendet. Præputium
connaſcitur, circumciſio adſcititia eſt, &

quod ex generatione venit, hoc tollit circumcisio. Si igitur auferre jubet sermo præputium; quid tandem auferendum, ut quis cordis præputium circumcidat? si quis consideraverit illud: *Eramus natura filii iræ, sicut & cæteri*: si quis consideraverit hoc corpus humilitatis in quo nati sumus: si quis consideraverit istud: *Nemo purus à sordibus, neque si una dies fuerit vita ejus; numerabiles autem menses ejus*; videbit quonam modo nati sumus cum impuritate & præputio cordis nostri. Ut autem simplicius aliquod exemplum proponatur, possit vos adducere ad præputium cordis cognoscendum, addam ut in prima ætate fallæ omnino opiniones gignantur in anima. Neque enim fieri potest, ut à sui exordio vera pura dogmata capiat homo, sed prius excogitavit Deus verbum historiæ & Scripturæ secundum textum, ut nutriret eum, qui secundum carnem Abrahamo natus est, in iis primum qui secundum carnem sunt sermonibus ac nasceretur primus qui ex ancilla est, ut post hunc nasci posset is qui ex libera, & per promissionem existit. Si hoc intellectum fuerit ad quid assumptum sit, potest intelligi præputium cordis ante circumcisionem prognatum. Oportet igitur nos assumere sermonem qui expurget dogmata, & auferat omnia quæ secundum falsam opinionem nobis innata sunt. Hoc igitur est deponere præputium cordis nostri. Si enim cor in nobis obtinet principatum, ibi sunt intellectiones è quibus pravæ exeunt cogitationes. Is qui aufert pravas cogitationes, præputium cordis aufert. Qui deponit falsam opinionem, circumcidit præputium cordis sui, & fit vir Juda, & habitator Jerusalem, pure circumcisus. Si quis vero non deposuerit præputium cordis sui, videamus, quid ipsi hic sermo comminetur. *Ne quando*, inquit, *egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendetur, & non erit qui extinguat.* Egreditur itaque, sicut ignis, indignatio Domini super eos qui non sunt circumcisi Deo, super eos qui non deposuerunt præputium cordis sui, & non est qui extinguat à facie nequitiæ adinventionum ipsorum. Ignis iste materiam habet nequitiam adinventionum ipsorum. Ubi non est nequitia adinventionum, non habet ignis quod depascatur. Porro, materiam istius ignis esse nequitiam adinventionum, audi Prophetam dicentem: *Et non erit qui extinguat à facie nequitiæ adinventionum vestrarum: annuntiate in Juda, & in Jerusalem audiatur: dicite,*

Ephes.2,3.

Ier.4,4.

Ier.4,4.5.

σεως ἐλήλυθε, τοῦτο περιαιρεῖ ἡ περιτομή. εἰ τοίνυν περιαιρεῖσ κελεύει ὁ λόγοσ τὴν ἀκροβυσίαν, * τί δήποτε περιαιρεθῆναι δεῖ, ἵνα τισ περιτέτμηται τὴν ἀκροβυσίαν τ καρδίας; ἐὰν τισ * νοήσῃ. ἤμεθα τέκνα φύσει ὀργῆσ, ὡσ καὶ οἱ λοιποί. ἐὰν τισ νοήσῃ τὸ σῶμα τ ταπεινώσεως ἐν ᾧ γεγυμνήμεθα. ἐὰν τισ νοήσῃ τό. ἐδεὶσ καθαρὸσ ἀπὸ ῥύπου, οὐδὲ εἰ μία ἡμέρα ἐστὶν ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀριθμητοὶ δὲ μῆνεσ αὐτοῦ. ὄψει δὲ πῶσ τρόπον γεγυμνήμεθα μὲν ἀκαθαρσίασ καὶ ἀκροβυσίασ τ καρδίασ ἡμῶν. ἵνα δὲ καὶ τὸ ἁπλούστερον παράδειγμα λεχθῇ, δυνάμενον παραγαγεῖν * ὑμᾶσ τὸ ἰδεῖν τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ, παθήσομαι ὅπωσ καὶ τὴν πρώτην ἡλικίαν ψευδοδοξίαν πρώτωσ γίνομαι ἐν τῇ ψυχῇ. ἐγὼ δέ γε τέως ἀρχὴν ἔλαβον ἀληθῆ δόγματα * καθαρεύειν λαβεῖν τὸν ἄνθρωπον, προενοήσατο ὁ θεὸσ * λόγον ἰσοείασ καὶ γραφῆσ τ καὶ τὸ ῥητὸν, ἵνα θρέψῃ, τὸν καὶ σάρκα γεγυμνημένον τῷ ἀδεάμ, ἐν τοῖσ καὶ σάρκα πρῶτον λόγοισ, ἐγεννήθη πρῶτοσ ὁ ἐκ τῆσ παιδίσκησ, εἰσ τὸ δυνηθῆναι μετ᾽ αὐτὸν γεννηθῆναι τὸν τῆσ ἐλευθέρασ, καὶ τὸν διὰ τῆσ ἐπαγγελίασ. εἰ νενοήκαμεν τοῦτο διὰ τί παρεληλύθη, δυνατὸν νοεῖσ ἡ ἀκροβυσία τῆσ καρδίασ προγινομένη τ περιτομῆσ. χρεία ἐν ὑμῖν τὸν λόγον περιαλαβεῖν τὸν καθαίροντα τὰ δόγματα, καὶ περιαιροῦντα πάντα τὰ ῥεύματα καὶ ψευδοδοξίαν ἐν ἡμῖν. τοῦτο ἔστι τὸ ἀποθέσθαι τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ ἡμῶν. * ἐγὼ καρδία ἐστὶν ἕκαστα καθ᾽ ἡμᾶσ τὸ ἡγεμονικόν, ἔνθα εἰσὶ τὰ νοήματα. ὅθεν οἱ διαλογισμοὶ ἐξέρχονται οἱ πονηροὶ, ὁ περιαιρῶν τοὺσ διαλογισμοὺσ τοὺσ πονηροὺσ, τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ περιαιρεῖται, ὁ ἀποθέμενοσ τὴν ψευδοδοξίαν, περιτέτμηται τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ αὐτοῦ, καὶ γίνεται ἀνηρισμένα, καὶ κατοικῶν ἱερουσαλὴμ, καθαρῶσ περιτεμνόμενοσ. ἐὰν δέ τισ μὴ ἀποθῆται τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ αὐτοῦ, ἰδωμεν τί ἀπειλεῖ αὐτῷ ὁ λόγοσ. μή πωσ ἐξέλθῃ, φησὶν, ὡσ πῦρ ὁ θυμόσ μου, καὶ ἐκκαυθήσεται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων. ἐξέρχεται ἐν ὡσ πῦρ ὁ θυμόσ τοῦ κυρίου ἐπὶ τοὺσ μὴ περιτμηθέντασ τῷ θεῷ, ἐπὶ τοὺσ μὴ ἀποθεμένουσ τὴν ἀκροβυσίαν τῆσ καρδίασ αὐτῶν, καὶ ἔσται * ὁ σβέσων ἀπὸ προσώπου πονηρίασ ἐπιθυμάτων αὐτῶν. τὸ πῦρ ἐκεῖνο ὕλην ἔχει τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιθυμάτων * αὐτῶν. ὅπου οὐκ ἔστι πονηρία ἐπιθυμάτων, οὐκ ἔχει τὸ πῦρ ὅπου νεμηθῇ. ὅπου δὲ ἡ ὕλη ἐκείνου τοῦ πυρὸσ ἡ πονηρία ἐστὶ τ ἐπιθυμάτων, ἀκούσατε προφήτου λέγοντοσ. καὶ οὐκ ἔσται ὁ σβέσων ἀπὸ προσώπου πονηρίασ ἐπιθυμάτων * ὑμῶν διαγείλατε ἐν τῷ ἰούδα, καὶ ἐν ἱερουσαλὴμ ἀκουσθήτω. εἴπατε, διαγείλατε, σημάνατε σάλ-

σάλπιγξι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κράξατε μέγα. ταῦ- A *annuntiate, significate tubâ super terram, & clamate fortiter.* Hæc, inquit, quæ annuntiata sunt, dicite in Juda, iis qui de tribu Juda sunt Christi. Manifestum enim est Servatorem nostrum ex tribu Iuda exortum esse. *Significate tubâ super terram.* Sermo sublimis excitans auditorem, præparans ipsum ad bellum contra passiones, ad bellum contra instinctus virtutum adversariarum: præparans ipsum ad festa cœlestia: (ad utraque enim hæc dicuntur:) accipitur pro tuba in Numeris. Istiusmodi sermo tuba est, qualem mihi, & si cui alteri, præcipit hic sermo: datur autem volenti & quærenti sensum Scripturarum. Jubet fieri tubas argenteas ductiles. Sic ait hic sermo; *Significate tubâ super terram, & clamate fortiter; dicite, Congregamini; & ingrediamur in civitates muratas.* In civitatem muris carentem non vult nos intrare sermo Dei, sed in muratam. Ecclesia viventis Dei murata est veritate verbi. Hic enim murus est in Psalmo 17. quia etiam murus est Deus. *Assumentes fugite in Sion.* Quotquot estis extra Sionem, *assumentes fugite in Sion, festinate, nolite stare.* Qui proficitis, festinate in speculam; *quia mala ego adduco ab Aquilone, & contritionem magnam* malorum ingruentium ab Aquilone. Aquilo est adversarii, uti sæpè dictum est. Si quis repertus fuerit minimè festinans, neque ingrediens in civitates muratas, cum non sit in Ecclesia Dei, sed foris stet, ipse ab hostibus comprehensus è medio tolletur. Quis sit hostis, videamus ex sequentibus quomodo describatur; *Ascendit leo de cubili suo, exterminans Gentes levavit se.* Hic est hostis quem oportet nos fugere. Leo nos persequitur: quis iste? Petrus nos docet dicens; *Adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret; cui resistite fortes in fide.* &, juxta nonum Psalmum: *Insidiatur in abscondito, insidiatur ut leo in spelunca sua.* Et insidiatur hic leo non interdiu, sed quando nox fit. Nam, juxta Psalmum 103. *Posuisti tenebras, & facta est nox: in illa pertransibunt omnes bestiæ silvæ: catuli leonum rugientes ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi.* Ascendit igitur leo de spelunca sua; ubi? quando? deorsum cecidit, in infima terræ descendit. *Ascendit leo de cubili suo.* Homo sublimior Diabolo: præstantior enim illo es, quicunque tandem sis: ille per malitiam deorsum est. Ascendit igitur ut leo de cubili suo exterminare Gentes: extulit se ascendens de cubili suo, loco proprio supplicii sui. *Exterminans Gentes levavit*

Ier. 4, 5.

Ier. 4, 6.

Ier. 4, 7

1. Pet. 5, 8.

Psalm. 9, 30.

Psalm. 103 20.

Ier. 4, 7.

τά, φησι. Τὰ * ἀπαγγελόμενα εἴπατε ἐν τῷ Cod. Vat. ἀπαγγελ.
ἰούδᾳ, τοῖς ἀπὸ τῆς φυλῆς ἰούδα ἢ χριστ. φανε-
δηλον γὰρ ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ σωτὴρ * Cod. Vat. κύριος
ὑμῶν. σημάνατε σάλπιγξι ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ λό-
γος ὁ ὑψηλὸς ὁ διεγείρων τὸν ἀκροατὴν, ὁ
ὡπλισμένος αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ
τῶν ταπεινῶν, εἰς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τῶν ἐνεργούν-
των * ἀντικειμένων δυνάμεων. ὁ ὡπλισμένος Cod. Vat. ἀντικειμ. ὁ
ζων αὐτὸν εἰς τὰς ἑορτὰς τὰς ἐπουρανίους. εἰς ἀμφό-
τερα γὰρ ταῦτα λέγεται. * ὡπλαμβάνεται Cod. Vat. περιβάλλεται.
σάλπιγξ ἐν τοῖς ἀργυρέοις. ὁ τοιοῦτος λόγος
σάλπιγξ ἐστὶν, ὅταν ἐμοὶ κελεύει ὁ λόγος, καὶ εἰ
που ἀλλαχοῦ δέδοται τῷ βουλομένῳ καὶ ζητήσαν-
τι τὸν νοῦν τῶν γραφῶν. κελεύει ποιῆσαι σάλπιγ-
γας ἀργυρᾶς ἐλατάς. ἕτως φησὶν ὁ λόγος. σή-
μανατε σάλπιγξι ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ κεκράξατε
μέγα. εἴπατε, σωθέντες. καὶ εἰσέλθωμεν εἰς
τὰς πόλεις τὰς τειχήρεις. εἰς ἀτείχιστον πόλιν δ
βούλεται ἡμᾶς εἰσελθεῖν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἀλλ'
εἰς τετειχισμένην. ἡ ἐκκλησία τοῦ ζῶντος θεοῦ C
τετείχισται ὑπὸ τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου. ἔστω
γὰρ * ἐπὶ τοῦ τείχους ἐν τῷ ψαλμῷ. ὅτι καὶ Cod. Vat. αἰνετὸν
τεῖχός ἐστιν ὁ θεός. ἀναλαβόντες φύγετε εἰς
σιών. ὅσοι δὲ ἔξω τοῦ σιών, ἀναλαβόντες φύγε-
τε εἰς σιών. σώσατε, μὴ ἦτε. οἱ ἐν τῇ ἀσε-
βείᾳ, σπεύσατε ἀπὸ τοῦ σκοτεινοῦ. ὅτι πα-
ρὰ ἐγὼ ἐπάγω ἀπὸ βορρᾶ, καὶ συντρίβω με-
γάλην τὴν ἐπαγομένην κακὴν ἀπὸ βορρᾶ, βορ-
ρᾶς δὲ ἀντικειμένης, ὡς πολλάκις λέλεκται. ὃς
ἐὰν εὑρεθῇ μὴ σώζεται, μηδὲ εἰσελθὼν εἰς τὰς D
πόλεις τὰς τειχήρεις, μὴ ἠμύνθη ἐν ταῖς ἐκ-
κλησίαις τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἔξω ἐστηκὼς, αὐτὸς ὑπὸ
τοῦ πολεμίου καταληφθεὶς ἀναιρεθήσεται. * τίς Cod. Vat. πάλιν ἐστὶ
ἐστὶν ὁ πόλεμος ἰδωμεν ἐκ τοῦ ἔξης ποῦ τείπον
λέγεται. ἀνέβη λέων ἐκ τῆς μάνδρας αὐτοῦ,
ἐξολοθρεύων ἔθνη ἐξῆρεν. ἔτος ἐστὶν ὁ πόλεμος
οὗ δεῖ ἡμᾶς φυγεῖν. λέων ἡμᾶς καταδιώκει. τίς
ἐστὶ; πέτρος ἡμᾶς διδάσκει λέγων. ὁ ἀντιδί- Cod. Vat. ἡμῶν
κος * ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περι- Cod. Vat. κυκλοῦντι
πατεῖ ζητῶν τινα * καταπιεῖν. ὦ ἀνίπτητε σφρεοὶ E Cod. Vat. τὸν
ἐν τῇ πίστει. καὶ τὸν θ' ψαλμὸν, ἐνεδρεύει Cod. Vat. τῇ
ἐν ἀποκρύφῳ, ἐνεδρεύει ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ
αὐτοῦ. καὶ ἐνεδρεύει ἵνα ὁ λέων ἁρπάσῃ * ἡμέρας, Cod. Vat. ἁρπάσας
ἀλλ' ἐπὰν γένηται νύξ. καὶ ὅταν μὲν ὁ ψαλ-
μὸς, ἔδυ ὁ ἥλιος, καὶ ἐγένετο νύξ. ἐν αὐτῇ διε-
λύσαντο πάντα τὰ θηρία τὰ δρυμοῦ, σκύμνοι ὠρυόμενοι * ἁρπάσαι, καὶ ζητῆσαι Cod. Vat. ἁρπάσας
παρὰ τοῦ θεοῦ βρῶσιν αὐτοῖς. ἀνέβη ἓν λέων ἐκ τῆς μάνδρας αὐτοῦ. πῆ; πότε; κάτω ἐπὶ
πεσών, εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς κατελήλυθεν. ἀνέβη λέων ἐκ τῆς μάνδρας αὐτοῦ. * ἀνθρω- Cod. Vat. αὐτοῦ ὁ ἀναβὰς
πος ἀνωτέρω τοῦ διαβόλου, κρείττων γὰρ εἶ αὐτοῦ, ὁποῖος ἐὰν ἦς. ἐκεῖνος διὰ τὴν κα-

se;

se: exivit de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem. Vult invadere terram tuam, de qua breviter dicebamus: unumquemque nostrum vult depascere. Venit itaque ut ponat terram tuam in solitudinem, ut concul-
Ierem. 4. 7. cet semina leo, ut faciat terram tuam soli-
8. tudinem: *Et civitates tuæ destruentur, eò quòd non habitentur: super his: accingite vos cilicijs.* Cum igitur ascenderit leo, & minetur tibi leo, & velit abolere terram tuam, accingere cilicio, plora & dole, per preces Deum invoca, ut leonem hunc exterminet à te, & non incidas in os ejus. Quemadmodum enim cum extrahit pastor de ore leonis duo crura, vel ansam auriculæ, ita hic leo quærit auribus te arripere, ut per gulositatem tuam sermones falsos tibi objiciens avertat te à veritate; vult rapere à veritate pedes tuos ac devorare. Verum tu accinge te cilicio, & plange, & plora, & ulula videns hostem imminentem, ut avertatur furor Domini à te, & averso furore, in securitate constitutus, leone non amplius te invadente, quod in civitatem muratam ingressus sis, glorificare possis liberantem te Deum in Christo Jesu; cui est honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen:

A χίαν κάτω ἐστίν. ἀνέβη ὃν λέων ἀπὸ τῆς μάνδρας αὐτοῦ ἐξολοθρεύειν ἔθνη. ἐξῆρεν ἀναβὰς ἀπὸ τῆς μάνδρας αὐτοῦ, τόπος δ' οἰκείστη κολάσει ἐξολοθρεύων ἔθνη ἐξῆρεν. ἐξῆλθεν ἀπὸ τόπου αὐτοῦ, θεῖναι τὴν γῆν σου εἰς ἐρήμωσιν. βέλεται εἰσελθεῖν σε εἰς τὴν γῆν, ἀεὶ ἧς βραχέως ἐλέγομεν. ἕκαστον ἡμῶν βέλεται νεμηθῆναι. ἔρχεται ἐν θεῖναι τὴν γῆν σου ἐρήμωσιν, ἵνα καταπατήσῃ τὰ σπέρματα ὁ λέων, ἵνα ποιήσῃ ἔρημον σε τὴν γῆν. καὶ πόλις σου καθαρεθήσονται, ὥστε τὸ μὴ κατοικεῖσθαι αὐτάς. ἀπὶ τούτοις

B θέλεται σάκκος. ἐπεὶ ἓν ἀνέβη λέων, ὁ ἀπειλεῖ σοι λέων, ἢ βέλεταί σε ἀφανίσαι τὴν γῆν θέλεται σάκκον, κλαῦσε καὶ πένθησε, διὰ τῆς δύχῶν παρακάλει τὸν θεὸν, ἵνα τοῦτον τὸν λέοντα ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ σοῦ, ἢ μὴ ἐμπέσῃς αὐτοῦ εἰς τὸ στόμα. οὐ τρόπον γὰρ ὅταν ἐκπάσῃ ὁ ποιμὴν ἐκ στόματος λέοντος δύο σκέλη, ἢ λοβὸν ὠτός, οὕτως ὁ λέων ζητεῖ τὴν ὠτων σε λαβεῖν, ἵνα διὰ τῆς

C λιχνείας σε λόγος ψευδεῖς σοι ἀφαιρεθῶν ἐκπέσῃς σε ἀπὸ τῆς ἀληθείας. βέλεταί σε ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀρτάσαι τῆς πόδας, καὶ καλα-

φαγεῖν. ἀλλὰ σὺ θέλεσαι σάκκος, καὶ κόπτε, καὶ κλαῦσε, καὶ ἀλάλασε βλέπων τὸν πολέμιον τὸν ἐνεστηκότα, ἵνα ἀποστραφῇ θυμὸς ὀργῆς κυρίου ἀπό σου, καὶ ἀποστραφέντος θυμοῦ. σωνηθῆς ἐν ἀμεριμνίᾳ γινόμενος, μηκέτι λέοντος ὑποφερομένου σοι, τοῦ σε εἰσελθεῖναι εἰς τὴν τειχήρη πόλιν, δοξάζων τὸν ῥύομένον σε θεὸν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα εἰς κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA VI.

in istud:

Ierem. 5, 3. *Domine, oculi tui ad fidem,* & cætera.

ΟΜΙΛΙΑ ς'.

Εἰς τό.

Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί σε εἰς πίστιν. καὶ τὰ ἑξῆς.

Interprete BALTHAZARE CORDERIO.

D*Omine*, inquit, *oculi tui ad fidem.* Sicut oculi erant super justos (nam ab iniquis avertit eos;) sic oculi erant ad fidem: ab infidelitate enim avertit illos. Quamobrem pulchrè dictum ab intelligente quid
2. Cor. 23, dicat in oratione, *Domine, oculi tui ad fidem.*
13. Quoniam sermonem sapientem si audierit intelligens, laudabit illum, & ad eum adjiciet. Vide, quanta possint effici ab isto: *Domine oculi tui ad fidem.* Paulus ait: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.* Sicut oculi Domini ad fidem, oculi Domini ad spem, oculi

Κύριε, φησιν, οἱ ὀφθαλμοί σε εἰς πίστιν. ὡς οἱ ὀφθαλμοὶ * τοῦ ἀπὸ δικαίας. ἀπὸ γὰρ ἀδίκων ἀποστρέφει αὐτούς. οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ * τοῦ εἰς πίστιν. ἀπὸ γὰρ ἀπιστίας ἀποστρέφει αὐτούς. διὸ καλῶς λέλεκται ὑπὸ τοῦ νοοῦντος πλέγγοντι τῇ δυχῇ τό. κύριε οἱ ὀφθαλμοί σε εἰς * πίστιν. ἐπειδὴ λόγον σοφὸν ἐὰν ἀκούσῃ ἀπιστημόνων, αἰνέσει αὐτόν, καὶ ἐπ' αὐτὸν προσθήσει ὅσα πόσα ἐστὶ ποιῆσαι ἀπὸ τοῦ. κύριε οἱ ὀφθαλμοί σε εἰς πίστιν. φησὶν ὁ παῦλος. νυνὶ δὲ μένει τὰ τρία ταῦτα, πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη. μεί-

ζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη. ὡς ὀφθαλμοὶ κυρίου εἰς πίστιν, ὀφθαλμοὶ κυρίου εἰς ἐλπίδα,

ὀφθαλ-

ὀφθαλμοὶ κυρίε εἰς ἀγάπην. ἐπεὶ δέ ἐστι πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. ὡς ὀφθαλμοὶ κυρίε εἰς ἀγάπην, ἕτως ὀφθαλμοὶ κυρίε εἰς δύναμιν, ἕτως οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίε εἰς σωφρονισμὸν, ὀφθαλμοὶ κυρίε ἐπὶ δικαιοσύνην, ἕτως ἐπὶ πάσας ἀρετὰς ὀφθαλμοὶ κυρίε. εἰ ἓν θέλει καὶ σὺ ὡς ἀκτῖνας τῆ νοητῆ ὀφθαλμῶν ἓ θεῦ φθάνειν ἐπὶ σε, ἀνάλαβε ὡς ὁρετὰς. καὶ ἔσαι ὡς τό.

tuum instrumentis vivo membro dolorem ille cui admoventur, percipiat, iisdem verò dolorificis insensibili membro admotis minimè sentiat; quandoquidem in illo insit mortificatio. Ista si in corpore perspicias, ad animam transfer; & considera, quandam quoque animam esse suis quasi membris mortificatam, ita ut flagellorum sensum non percipiat, quantumvis molesta quædam inferantur. Dissecabitur anima illa, sed ad sensum non reducetur; alia vero ad sensum revocabitur, & quodammodo fortassis plus tristatur de eo quod non sentiat. Siquidem ut sentiat, qui non sentit dolorifica sibi applicita, optat potius dolere si molesta inferantur, cum hoc signum sit ipsum vivere, ægrè ferens se molestias non percipere. Quemadmodum nempe hoc fit in corporibus, ita existimo in illo: *Vellent, si forent ambusti*, istiusmodi quidpiam declarari: quasi dicas: igne applicito alicui non capienti sensum adustionis, vellent illi, factâ comparatione sentientium & non sentientium in doloribus, sentire potius in igne, quàm non sentire. Etiam optarit utique quispiam, istius ignis adusti comparatione ad peccatorem accommodatâ, sentire potius quàm non sentire. Hæc dicta sunt propter istud: *Flagellasti eos, & non doluerunt; consummasti eos, & noluerunt recipere disciplinam.* Quando provisor universorum Deus pro animæ salute purganti a propinat, tunc ipsam consummavit. Intelliges autem illud: *Consummasti eos, & noluerunt recipere disciplinam*, ab exemplo ejus qui tradit scientiam, & ejus qui nolit scientiam ab eo qui tradit recipere. Omnia enim quæ sua sunt, faciat præceptor, omniaque consummet ad scientiæ traditionem, ille autem dicta ta minimè accipiat; dixerim utique de istiusmodi præceptore: Consummasti istum, & noluit recipere disciplinam. Quando igitur à providentia in nos fiunt omnia, ut consummemur, & perficiamur, nos autem non recipimus ea quæ sunt providentiæ nos ad perfectionem attrahentis, Deo ab intelligente dici posset: *Domine consummasti eos, & noluerunt recipere disciplinam: firmaverunt facies suas super petram.* Cognosces hoc etiam à crassioribus peccatoribus, siquidem aliqui audientes increpatoria verba, erubescunt de peccato, & subiguntur, & succumbunt sermoni increpatorio quo perstringuntur: alii vero sunt istiusmodi, ut robore careant, nec revereantur illa de quibus reprehenduntur, in

Ier. 5. 3.

A λει ἀλγεῖν ἐκεῖνον ᾧ προσάγεται τὸ ποιεῖν πονεῖν, προσαγομένων ὑπ' αὐτῷ ποιεῖν τῶν πονεῖν τῷ μέλει τῷ ἀναδήτῳ ὧν αἰσθάνεται ἐκεῖνος. ὅταν ἡ νεκρώσις περὶ αὐτόν. ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ τοῦ σώματος, μετάθες ἐπὶ τὴν ψυχήν. καὶ ὅρα, ὅπως εἰπὼν καὶ ψυχὴν νενεκρωμένην τοῖς μέλεσι, ὥστε μὴ αἰσθάνεσθαι ὑπὸ τῶν μαστίγων, καὶ ὑπόνοια προσφέρηταί τινα. * διαπεισθήσεται, ἀλλ' οὐκ αἰσθανθήσεται, ἡ δεινὰ ψυχή. ἄλλη δὲ αἰσθανθήσεται, καὶ τάχα * ὡς μᾶλλον λυπεῖται μᾶλλον ὑπὲρ τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι. * εἰπὼν ὑπὲρ τῷ αἰσθάνεσθαι, ὁ μὴ αἰσθανόμενος ὑπὸ πόνων αὐτῷ, προσφερομένων, οὐχ ὁμοίως μᾶλλον πονεῖν εἰ προσάγοιτο τὰ ὑπόνοια, ἐπεὶ σημεῖόν ἐστι τοῦτο τὸ ζῆν αὐτὸν, ἀνιζόμενον ὑπὲρ * ἐμὴ αἰσθάνεσθαι ὑπὸ τοῖς ἐπιπόνοις. ὥσπερ δὴ τοῦτο γίνεται ἐπὶ τῶν σωμάτων, ἔτω νομίζω ὀν τῷ. * θελήσωσιν, εἰ ἐγγίνοντο πυρίκαυσοι, τοιοῦτόν τι δηλοῦσθαι. ὅτι, τὸ πυρὸς προσφερομένου τινὶ, ᾧ μὴ αἰσθανομένῳ ἐστὶ καιομένῳ, θελήσωσιν ὀφεῖναι * καταλαβόντες σύγκαυσιν μὴ αἰσθανομένων ἐπὶ ταῖς ἁλγηδόσι, καὶ αἰσθανομένων, μᾶλλον αἰσθάνεσθαι ἐπὶ τῷ πυρὶ, ἢ μὴ αἰσθάνεσθαι. ᾧ οὔσαν τὰ, * προσαγομένων κἀκείνῳ ἐστὶ συγκεκραμένῳ πυρὸς ἐπὶ τὰς ἁμαρτωλὰς, αἰσθάνεσθαι μᾶλλον ἢ μὴ αἰσθάνεσθαι. ταῦτα διὰ τό. ἐμαστίγωσας αὐτὸς, ᾧ οὐκ ἐπόνησαν. σωετέλεσας αὐτὸς, καὶ οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι παιδείαν. ὅτε * καθαρτικὰ ποιεῖ ὁ προσφορῶν τῷ ὅλων θεὸς ἐπὶ ψυχῆς σωτηρίᾳ, τότε αὐτὴν σωετέλεσε. νοήσῃς δὲ. σωετελέσας αὐτὸς, ᾧ οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι παιδείαν, λεγόμενον ὑπὸ προσώπου τοῦ ᾧ τὸν προσδιδόντα τὴν ἐπιστήμην, ᾧ τὸν μὴ βουλόμενον προσλαβεῖν τὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ προσδιδόντος. πάντα γὰ τὰ παρ' * αὐτὸν ποιεῖτω ὁ διδάσκαλος, καὶ σωτελείτω πάντα εἰς προσδοσιν ἐπιστήμης, ἐκείνου ᾧ μὴ προσδεχέσθω τὰ λεγόμενα. ἑτοιμὰ αὖ ἐστὶ τοιούτῳ τῷ διδασκάλῳ. σωετέλεσας τόνδε, ᾧ οὐκ ἠθέλησε δέξασθαι παιδείαν. ἐπὰν δὲ γὰ ὑπὸ τῆς προνοίας γίνηται πάντα εἰς ἡμᾶς, ἵνα σωτελεσθῶμεν, ᾧ τελειωθῶμεν, ἡμεῖς ᾧ μὴ προσδεχώμεθα τὰ τῆς προνοίας τῆς ἐπὶ τελειότητα ἡμᾶς ἑλκούσης, λεχθείη ἂν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ τῷ θεῷ. κύριε σωετέλεσας αὐτὸς, καὶ οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι παιδείαν. ἐστερέωσαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὑπὲρ πέτραν. νοήσῃς καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν σωματικωτέρων τῶν ἁμαρτανόντων. οἱ μὲν ἀκούοντες λόγους ἐλεγκτικὸς, ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἐρυθριῶσι, ᾧ καταδύονται, ᾧ ὑποπίπτουσιν ἀπὸ μὲν τοὺς λόγους τοὺς ἐλεγκτικοὺς αὐτῶν. οἱ δὲ τοιοῦτοί εἰσιν, ὥστε αὐτὸς ἀνερυθριάστους εἶναι, μὴ αἰδε-

αὐθεμφρασεὶ Φ' ὅις ἐλέγχονται, ἐφ' ὅις ἡμαρτή- A quibus peccaverant. De illis itaque qui non
καση. εἰποις ἂν ἐν τοῖς τότων οἱ σκληροί. verentur, dixeris: *Firmaverunt facies suas*
ἐστερέωσαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὑπὲρ πέτραν. *super petram.* Ubi hoc in corporeis intelle-
εἰ νενόηκας ἐπὶ τῶν σωματικῶν αὐτό, μετάβα xisti, transi ratione ad animam, intelligens
μοι τῷ λόγῳ ἐπὶ * τὴν ψυχήν, νόησας πρό- faciem, de qua dicitur: *Tunc autem facie ad* 1. Cor. 11, 12
σωπον τοῦτο λέγεται. τότε γὰρ πρόσωπον πρὸς *faciem*: & vide animam duram (quale erat
πρόσωπον. ὃ ὅρα ψυχὴν στερεάν, ὁποία ἦν cor Pharaonis induratum) ita ut etiam mo-
ἡ καρδία Φαραὼ * ἐσκληρυμμένη, ὥστε αὐτὴν nentibus refractaria resistat, & quasi rejici-
ἐπὶ * τοῖς ἀπαγγελλομένοις ἐσάναι ἀνάτυπον, ens ea quæ dicuntur, secundum monita mini-
καὶ ὥσπερ ἀποβάλλεσαν τὰ λεγόμενα, μὴ μορ- mè formetur: illi enim reperies congrue-
φουμένην τοῖς ἀπαγγελλομένοις. * ἐπεὶ γὰρ B re illud: *Firmaverunt facies suas super pe-* Ierem. 5, 3.
δύεσθε ὅτι ἀσθμάζει τὸ. ἐστερέωσαν τὰ πρόσω- *tram, & noluerunt reverti. Et ego dixi:* For-
πα αὐτῶν ὑπὲρ πέτραν, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἐπι- *tasse inopes sunt, quia noluerunt cognoscere vi-*
στραφῆναι. καὶ γὼ εἶπα. ἴσως πτωχοί εἰσιν, ὅτι *am Domini, & judicium Dei; ibo ad optimates,*
οὐκ ἠθέλησαν γνῶναι ὁδὸν κυρίου, καὶ κρίσιν θεοῦ. *& loquar eis.* Hæc cum intellexeris de iis
πορεύσομαι πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ λαλήσω αὐ- qui nolunt instrui, nec cognoscunt de fla-
τοῖς. ταῦτα νοήσας φεῦ τῶν μὴ θελόντων παι- gellis Dei; causam, inquit, horum percipies,
δευθῆναι, μὴ νοούντων ἐπὶ ταῖς μάστιξι τοῦ θεοῦ. quia inops est ipsorum anima. *Et ego dixi.*
φησὶ νενοηκώς τὸ τότων ἄπορον, πῶς ἔχει αὐτῶν *Fortasse inopes sunt, quia non potuerunt, quia*
ἡ ψυχή. καὶ γὼ εἶπα. ἴσως πτωχοί εἰσι, διότι οὐκ *non cognoverunt viam Domini, & judicium*
ἠδυνήθησαν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν ὁδὸν κυρίου, καὶ C *Dei; ibo ad* Optimates, *& loquar eis.* Optima-
κρίσιν θεοῦ; πορεύσομαι πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ tes animis ad laudem dicuntur; nam & a-
λαλήσω αὐτοῖς. οἱ ἄνδρες ταῖς ψυχαῖς εὐπαί- pud Græcos ἀνδρὸν *solidum* seu optimum no-
νως λέγονται. ἢ παρ' ἕλλησι γὰρ τὸ ἄνδρα σωμε- minatur, etiam id quod magnum & præ-
χῶς ὀνομάζεται, * ἢ τὸ μεγαλεῖον τῆς λογικῆς stans est animæ rationalis. Quando enim
ψυχῆς. ὅταν γάρ τις μεγάλοις ἐπιβάλλη quis magna opera aggreditur, & propositiones habet laudabiles, semperque se decentia spectat, qui ex recta ratione vitam instituat, nihil humile ac parvum cupiens, neque spectans, istiusmodi quidpiam optimum ac magnificum habet in anima. Hi itaque, quod essent inopes, sunt primi quos hic sermo reprehendit. Non audiverunt, inquit Propheta: idcirco non audierunt, quia inopes sunt: *Ibo ad optimates, & loquar eis.* Et si beatum est verba facere ad aures audientium, felix est, si quis nanciscatur optimatem, & magnum auditorem. Idcirco
πράγμασι, καὶ σεμνότερος ἔχῃ ἀξιολόγως, καὶ
σκοπεῖ ἀεὶ τὰ δέοντα, πῶς βιώσῃ καὶ τὸν ὀρθὸν
λόγον, μηδὲν ταπεινὸν καὶ μικρὸν θέλων, μηδὲ
ὁρῶν, ὁ τοίνυν τὸ ἄνδρα καὶ τὸ μεγαλεῖον ἔχει
ἐν τῇ ψυχῇ. ἔτοι οὖν, ἐπεὶ ἦσαν πτωχοί, οἱ D his ita dictis, scientes non tantum damnum
πρότερον ὡς ἔφεξεν ὁ λόγος. οὐκ ἤκουσάν, esse dicentibus, quantum audientibus, cum
φησὶ σεσόφισται. διὰ τοῦτο οὐκ ἤκουσαν ἐπεὶ non recipiuntur quæ annuntiantur: (quare
πτωχοί εἰσι. πορεύσομαι πρὸς τοὺς ἄνδρας, καὶ incusat inopiam mentis & intelligentiæ
λαλήσω αὐτοῖς. ἢ εἰ ἐστι μακάριον εἶναι ἐπὶ τῷ ipsius:) ut verbum capiat incrementum, ex-
λέγειν εἰς ὦτα ἀκουόντων, μακάριόν ἐστιν ἐὰν πο- citabimus in nobis generositatem & animi
ρεύσῃ τις ἀνδρῶν, καὶ μεγάλων ἀκροατῶν. διὰ τοῦτο amplitudinem, ut sacra sanctaque verba ex-
τῶν ὑπολειπομένων, εἰδότες ὅτι ἡ ζημία τοῖς cipere valeamus in Christo Jesu, cui honor
λέγουσιν, ὅσον τοῖς ἀκούουσί ἐστι, τὸ μὴ σῶς δέχεσθαι τὰ ἀπαγγελλόμενα. * διὸ καὶ κα- & imperium in sæcula sæculorum, Amen.
πορεῖ πτωχείας τοῦ νοῦ αὐτῶν καὶ τῆς διανοίας. σῶς καλέσωμεν ἀπὸ * τοῦ λαβεῖν αὐ-
ξοντες τοῦ λόγου ἐν ἡμῖν ἀνδρότητα καὶ μεγαλειότητα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἀκούσαι τῶν ἱερῶν καὶ
ἁγίων λόγων ἀξιωθῶμεν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA VII.

in istud:

Ier. 5. 18, 19. *Et erit in diebus illis, dicit Dominus Deus tuus, non percutiam vos in consummationem.* usque ad istud: *Sic servietis alienis in terra non vestra.*

ΟΜΙΛΙΑ ζ.

Εἰς τό.

Καὶ ἔσαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, λέγει κύριος ὁ θεός σε, ὁ μὴ παράξω ὑμᾶς εἰς συντέλειαν. μέχρι τοῦ. ὅτως δουλεύσετε ἀλλοτρίοις ἐν γῇ οὐχ ὑμῖν.

Interprete BALTHAZARE CORDERIO.

QUi supplicio afficiendos judicat sen- A sim Deus, dat locum pœnitentiæ, & non simul atque peccatur puniens, infert consummationem pœnæ peccatori: quamobrem paulatim puniendo punit. Atque hujus exemplum extat in Levitico; nam in legem prævaricantium diris post priores
Levit. 26. 21. pœnas adscriptum reperitur: *Et erit, si post hæc non fueritis conversi, dicit Dominus, adjiciam vobis plagas septem.* Et rursus aliud supplicium enarrat:
Ibid. 23 *Et erit, si post hæc non fueritis conversi, sed ambulaveritis erga me obliqui, ambulabo & ego vobiscum furore obliquo.* Et B reperies Deum supplicia parcè admetiri (ut qui velit ad conversionem adducere peccatorem) & non omnia confertim retribuere. Istiusmodi igitur qualia in textu circa populum contigerunt, etiam comminitans ipsis sermo quæ post ista passuri sint, ait: *Et erit in diebus illis, dicit Dominus Deus tuus, non percutiam vos in consummationem.* Hæc maximè pertinent etiam ad futura supplicia. Cæteroquin qui potest ab his quæ in hac vitâ circa populum contigerunt, ad illa quoq; transeat. Ego certè persuasus dixerim, sicut exemplo & umbræ serviunt supercœlesti- C um; ita in exemplum & umbram verorum suppliciorum, punitum esse populum illum pro peccatis suis; ita ut omne supplicium, quod circa populum illum in lege ac Prophetis descriptum est, verorum suppliciorum umbram exhibeat. Ut igitur illis consummatio super peccatis nondum obtigit, sed in fine aliquando obtinget; ita nec fortè erit etiam post exitum super peccatores supplicium. Cæterum consummatio super Jerusalem, quando etiam erat captivitas Nabuchodonosoris, & tunc dixerit quispiam, quia neque tum consummatio: sed neque sub Maccabæis. At consummatio populo adfuit in adventu Domini mei Jesu Christi. Quamdiu enim non dixerat ipsis

Ὁ Κύριος κῦ βραχὺ θεὸς τὰς κολαζομένους, δίδωσι τόπον μετανοίας, καὶ οὐχ ἅμα τῷ ἁμαρτῆσαι κολάζων, φέρει τὴν σωτέλειαν τ̃ κολάσεως ἐπὶ τὸν ἡμαρτικότα. διὰ τοῦτο κῦ βραχὺ * κολάζων κολάζει. καὶ * τοῦτο τὸν τρόπον παράδειγμά ἐστιν ἐν τῷ λευιτικῷ. ἐν γὰρ Cod. Va. καλεῖ. Cod. Va. τοῦτο τοῖς τῶν παραβαινόντων τὸν νόμον ἀπειλῆς ἀναγέγραπται μὴ τοῖς κολάσεσι τοῖς πρώτοις. καὶ ἔσαι, ἐὰν μὴ τούτοις μὴ ἐπιστραφῆτε, λέγει κύριος, προσθήσω ὑμῖν κἀγὼ πληγὰς ἑπτά. καὶ πάλιν διηγεῖται ἀλλοίως κόλασιν. καὶ ἔσαι, ἐὰν μὴ ταῦτα μὴ ἐπιστραφῆτε, ἀλλὰ πορεύσησθε πρός με πλάγιοι, κἀγὼ πορεύσομαι μετ' ὑμῶν θυμῷ πλαγίῳ. καὶ εὑρήσεις τὸν θεὸν ἐπιστρεπτὸν κολάσεις μὴ φείσεσθαι * ὡς βουλόμενον Cod. Va. εἰς ἐπιστροφὴν ἀγαγεῖν τὸν ἡμαρτικότα, καὶ οὐκ * ἀθρόως πάσας ἀποδιδόναι. τοιαῦτα ἐν * ὅσα ἐπὶ τῷ ῥητῷ ἐγένοντο πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἀπειλῶν αὐτοῖς ὁ λόγος ἃ πείσονται μετ' ἐκεῖνα φησι. καὶ ἔσαι ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, λέγει κύριος ὁ θεός σε, ὁ μὴ παράξω ὑμᾶς εἰς συντέλειαν. * ταῦτα μάλιστα φαίνει καὶ ἐπὶ τοῖς μελλούσας κολάσεις. εἰ γὰρ μὴ ὁ δωδέκαφυλος λαὸς τῶν ἐν τῷ βίῳ συμβεβηκότων πρὸς τὸν λαόν, μεταβάτω καὶ ἐπ' ἐκείνας. ἐγὼ γὰρ πειθόμενός εἰπομι, ὅπως ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύσουσι τῷ ἐπουρανίων. ὅτως ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ τ̃ ἀληθινῶν κολάσεων ἀπολαύσῃ ὁ λαὸς ἐκεῖνος ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἑαυτ̃. ὡς εἶναι πᾶσαν κόλασιν, τὸν κῦ νόμον καὶ τοὺς προφήτας ἀναγεγραμμένον πρὸς τὸν λαόν, προλέγουσαν σκιὰν κολάσεων ἀληθινῶν. * ὥσπερ ἂν ἐκείνας Cod. Va. ἀπὸ σωτέλεια ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις * ὅπω γέγονεν, Cod. Va. ὁ ἀπὸ ἀλλ' ἐπιτέλει ποτε. ὅτω μήποτε ἔσαι καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον ἐπὶ τοὺς ἡμαρτικότας κόλασις. σωτέλεια ἢ ἐπὶ τῶν ἱεροσολύμων, ὅτε καὶ ἡ αἰχμαλωσία * ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ, καὶ τότε ἐρεῖ Cod. Va. τις, ὅτι οὐδὲ τότε σωτέλεια. ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τοῖς μακκαβαίοις. ἀλλὰ σωτέλεια τῷ λαῷ ἐπὶ τῆς τ̃ κυρίου μου ἰησοῦ χριστ̃ παρουσίας. ὅσον γὰρ οὐκ ἐλέγλω αὐτοῖς ὁ σωτὴρ.

ἰδοὺ

ἰδὲ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος * ὑμῶν ἔρημος, οὐκ ἠθέλετε. ὅτε ὃ ἔκλαυσεν ἐπὶ τῶν ἱερουσαλὴμ λέγων. ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ, ἡ τοὺς προφήτας ἀποκτείνουσα, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε, ἰδοὺ ἀφίεται * ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· ἀφέθη ὁ οἶκος, κεκύκλωται ὑπὸ στρατοπέδων ἱερουσαλήμ. ὡς ἀφεθέντος οἴκου, καὶ ἤγγισεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς· εἶτα μὴ τὸ ἐκείνων πρόσχαιρον * ἦλθεν ἡ σωτηρία ἡμῖν τοῖς ἔθνεσιν· ἐκολάζοντο ἐν ἐκείνοις, καὶ σωτηρία οὐκ ἐφάνη ἐπ' αὐτοὺς, ἕως τῆς τῶν ἡμερῶν ἐπαγγελίας. σκοπῶ ὃ μήποτε καὶ περὶ ἡμᾶς τοιαῦτά ἐστι, καὶ κολάσεις τινὲς γίνονται. ὥστε τοὺς μὲν μὴ πείραν ἔχειν δευτέρων κολάσεων, ἀλλὰ δρακεδῶναι ταῖς πρώταις. ἄλλους ὃ ἥκειν καὶ ἐπὶ τὰς δευτέρας, ἃ μὲν καὶ ἐπὶ τὰς τρίτας. ἄλλους ὃ ἐλαύσεσθαι καὶ ἐπὶ τὰς τετάρτας· τὸ γὰρ πρόσω πληγὰς ἑπτὰ, ὅ, τί ποτε μυστήριον, δηλοῖ μιᾶς πληγῆς γινομένης, καὶ δευτέρας καὶ τρίτης, μέχρι τῶν * ἑπτὰ πληγῶν ἑπτὰ ἐπιτίνας· ἅπαντες ὃ ἑπτὰ πληγὰς πλήσονται· ἀλλ' ὅμως τινὰς πληγήσεσθαι πληγὰς ἕξ, ἄλλους πέντε, ἄλλους τέσσαρας ἄλλους τρεῖς, ἢ δύο, τοὺς δὲ πάντων ὑποδεεστέρους ἐν κολάζεσι πληγὴν νομίζω πληγήσεσθαι μίαν· οἶδεν ἓν ὁ θεὸς καὶ τὰ πρὸ τῶν πληγῶν. διὸ γέγραπται ἐνταῦθα κῦ τὴν ἀρχὴν ἀναγνώσματος· καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ταῖς πρὸ τῶν ἡμερῶν, ἃ μὴ ποιήσω ὑμᾶς εἰς σωτηρίαν· ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις σωτηρία, εἰσὶ γάρ τινες ἡμέραι, ὅτε ποιήσῃ ἃς ποιήσῃ σωτηρίαν. καὶ ἔσται ὅταν εἴπητε. τίνος, ἕνεκεν ἐποίησε κύριος ὁ θεὸς ἡμῖν * πάντα ταῦτα, καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς. ἀνθ' ὧν ἐγκατελίπετέ με, καὶ ἐδουλεύσατε θεοῖς ἑτέροις ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, ὅτως * δουλεύσετε ἀλλοτρίοις ἐν γῇ οὐκ ὑμῶν· τὸ ῥητὸν νοηθήτω, καὶ ἀρκεῖ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ὑπόμνησιν τοῖς ἀκούειν δυναμένοις ἐν τῷ ῥητῷ σχάσῃ. ἐκεῖνοι γὰρ οἱ ἱερατεύοντες τὴν ἁγίαν γῆν, τὸν ναὸν * εἶχον τὸν οἶκον τῆς προσευχῆς. * ἔδει αὐτοὺς λατρεύειν τῷ θεῷ. προσβαίνοντες ὃ τὰς θείας ἐντολὰς, καὶ εἰδωλολάτρευν, καὶ τὰ εἴδωλα * παρελάμβανον τῷ ἔθνει, εἰδώλων ἀξίως ἑαυτοὺς ποιοῦν, καταβληθῆναι εἰς τὴν τῶν εἰδώλων γῆν, καταμένειν ἐκεῖ ὅπου προσεκύνουν τὰ εἴδωλα· φησὶν ἓν ὁ λόγος αὐτοῖς κῦ ὁ ῥητόν. διὰ τοῦτο ἐγκατελίπετέ με, καὶ ἐδουλεύσατε θεοῖς ἀλλοτρίοις * ἐν γῇ ὑμῶν· πᾶς ὃ ὁ θεοποιῶν τι, δουλεύει θεοῖς ἀλλοτρίοις· ἐνθυμείζεις τὰ βρώματα καὶ τὰ πόματα, θεός σου ἐστὶν ἡ κοιλία.

Servator: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*, non fuit derelicta: quando autem flevit super Jerusalem dicens: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*; relicta est domus, circumdata est ab exercitibus Jerusalem: utpote relicta domo etiam desolatio ejus appropinquavit. Deinde post illorum prævaricationem nobis Gentibus salus advenit: Illi itaque puniebantur, & non pervenit ad illos consummatio usque ad Domini Jesu mei adventum. Considero autem, ne fortè etiam circa nos talia fiant, & punitiones aliquæ existant; ita ut aliqui quidem secundarum non capiant experimentum, sed primis contenti sint; alii verò etiam perveniant ad secundas, quin imò & ad tertias; Alii porrò ad quartas etiam. Illud enim: *Adjiciam plagas septem*, mysterium aliquod declarat, nempe unâ alteraque plaga etiam tertia illata, usque ad dictum numerum septem quasdam irrogari. Non omnes tamen septem plagis feriuntur; sed opinor quosdam feriri plagis sex, alios quinque, alios quatuor, alios tribus aut duabus, omnium autem postremos in suppliciis existimo feriri plaga unicâ. Novit igitur Deus etiam quæ ad plagas pertinent; quamobrem scriptum hic sub initium lectionis; *Et erit in diebus illis*, de quibus dictum, *non faciam vos in consummationem*. Sed non in diebus illis consummatio. Sunt enim quidam dies, quando faciet quos faciet consummationem. *Et erit quando dixeritis; Cur fecit Dominus Deus noster nobis omnia hæc? & dices eis: Pro eo quòd dereliquistis me, & servivistis diis aliis in terra vestra; sic servietis alienis in terra non vestra.* Textus hic intelligatur, & sufficit in præsentiarum admonitionem audire valentibus ex hoc textu proponere. Nimirum filii Israël terram sanctam, & templum habebant domum orationis: oportebat illos servire Deo; ast divina mandata prevaricantes, etiam idola coluerunt, & idola Gentium assumpserunt, idolis dignos semetipsi reddiderunt, ut ejicerentur in terram idolorum, ut ibi essent, ubi idola colebant. Ait igitur hîc sermo illis quoad textum: *Pro eo quod dereliquistis me, & servivistis diis alienis in terra vestra.* Omnis autem qui quidpiam deificat, servit diis alienis. Esculenta & poculenta ut Deum colis? Deus tuus venter est.

Matth. 23 38.

Matth. 23 37.

Levit. 26. 21.

Ier. 5. 19.

Pecuniam ceu magnum bonum atque divitias terrenas æstimas? Deus dominusque tuus mammonas est: Jesus namque ipsum avarorum Dominum appellavit dicens: *Non potestis Deo servire & mammonæ. Nemo potest duobus dominis servire.* Itaque qui pecuniam honorat, & divitias admiratur, easque recenset in bonis, & divites deorum instar excipit, & pauperes tanquam non habentes Deum suum vilipendit, hic pecuniam deificat. Si quis in terra Dei Ecclesia existens adoraverit deos alienos, deificans illa quæ honore divino indigna sunt, ejicietur in terram alienam, & adoret deos, quos intus existens adorabat. Foris sit avarus ab Ecclesia ejectus. Gulosus similiter foris sit extorris ab Ecclesia. Hæc secundùm unam Tropologiam, ne modò ea quæ supra me ipsum sunt, curiosè scruter, & circa terram, de qua Servator dixit; *Quod vestrum est quis dabit vobis?* Et quoniam facta adoratione in terra alicujus alieni, ita Deus ordinavit ut ejicerentur aliqui è terra sua, & abirent in terram de qua scriptum est: *Audi Israel:* Baruch. 3. 9. *Quid quòd in terra inimicorum es? computatus es cum descendentibus in infernum: dereliquisti fontem vitæ Dominum: in via Dei si ambulasses, habitasses utique in pace in sæculum.* Nunc igitur in terra aliena versamur, & opramus contrarium facere, ut fecerant filii Israel in terra sancta: nam illi quidem aliena in terra sancta fecerunt, alienos adorarunt, nos autem in aliena terra alienum à terra adoramus Deum, alienum à negotiis terrenis. Siquidem hic regnat Princeps hujus sæculi, & ab illius filiis alienus est Deus. Cum autem dixi alienum, non hoc dico, quòd mundum non creaverit; sed alienum à domino iniquitatis, alienum à peccatis præsentibus. Etenim à negotiis peccati alienum in terra hac afflictionis adorare volentes Deum, quid agamus, inspiciamus. Non dicimus: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Psal. 136. 4 Hunc ipsum locum quærimus ad cantandum canticum Domini, locum adorandi Dominum Deum nostrum in terra aliena. Quis igitur hic locus? inveni ipsum. Venit in hanc gerens corpus vivum, qui assumpsit corpus peccati in similitudine carnis peccati, ut in hoc ipso loco per eum qui pergrè advenit Christum Jesum, qui & delevit principem sæculi hujus, & abolevit peccatum, hìc possim adorare Deum, & posteà adorem in terra sancta. Si enim quis adorans idola in terra sancta ablе-

A τιμᾶς τὸ ἀργύριον ὡς μέγα ἀγαθὸν καὶ τὸν * πλοῦτον τὸν κάτω, θεὸς σὲ ἐστιν ὁ μαμωνᾶς σου καὶ κύριος· ἴστε γὰρ ἀνὸν εἶπε κύριον τῶν φιλαργύρων φάσκων. ὁ δυνάμενος θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ· ὁ δὲ δυνάμενος δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ὅταν οὖν ὁ τιμῶν τὸ ἀργύριον, καὶ θαυμάζων τὸν πλοῦτον, καὶ νομίζων ἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι, καὶ ἀποδεχόμενος τοὺς πλουσίους ὡς θεοὺς, τοὺς ὅπως ἂν μὴ ἔχοντας τὸν θεὸν αὐτῶν ἐξουθενῶν, B ἔτι θεοποιεῖ τὸ ἀργύριον· ἐὰν τις ἐν τῇ γῇ θεῷ τῇ ἐκκλησίᾳ τυγχάνων * προσκυνῇ θεοῖς ἀλλοτρίοις, θεοποιῶν τὰ μὴ θεοποιεῖσθαι ἄξια, ἐκβληθήσεται εἰς γῆν ἀλλοτρίαν, καὶ προσκυνείτω τοὺς θεοὺς, οὓς ἐνδον προσεκύνησε γλωρόμῳ· ἔξω φιλάργυρος ἔσω ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκβληθείς· γαστρίμαργος· * ὁμοίως ἔξω ἔσω τῆς ἐκκλησίας γλωρόμος· ταῦτα κατὰ μίαν τροπολογίαν, ἵνα μὴ νεῦ περιεργάζωμαι τὰ ὑπὲρ ἐμαυτὸν, καὶ περὶ τῆς γῆς, περὶ ἧς εἶπε σωτήρ· τὸ ἡμέτερον τίς δώσει ὑμῖν, καὶ ὅπως C γλωρόμης προσκυνήσεως ἐν τῇ γῇ * πνεῦμα ἀλλοτρίας, ἔστως ὁ θεὸς ὠκονόμησεν ἐκβληθῆναι πάντας ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν γῆν περὶ ἧς γέγραπται. ἄκουε Ἰσραήλ. πῶς ὅτι ἐν γῇ τῇ ἐχθρῶν εἶ, συνελογίσθης μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς ᾅδου. ἐγκατέλιπες πηγὴν ζωῆς τὸν κύριον. τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, * κατοικεῖ ἂν ἐν εἰρήνῃ τὸν αἰῶνα νεῦ ἐν ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ ἐσμὲν, καὶ οὐχ ὁμοίως ποιοῦμεν ἐναντίον ποιήσαι, ὡς ἐποίησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἐν τῇ γῇ τῇ ἁγίᾳ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ ἀλλότρια ἐν τῇ γῇ τῇ ἁγίᾳ, * ἀλλοτρίοις προσεκύνησαν. ἡμεῖς ὃ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ τὸν ἀλλότριον τῆς γῆς προσκυνοῦμεν θεὸν, ἀλλότριον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς πεπλασμάτων. ἀρχὴ μὲν γὰρ ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου ἐνθάδε, καὶ ἀλλότριος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐστιν ὁ θεὸς· ἀλλότριον ὃ ἂν * εἴπω, ὅτι οὐ τέτελεγω, ἐκπεσόντα τὸν κόσμον. ἀλλὰ ἀλλότριον τῇ κυρίᾳ τῆς κακίας, ἀλλότριον τῶν παρόντων ἁμαρτημάτων· καθόλου καὶ θέλοντες τὸν ἀλλότριον τῶν τῆς ἁμαρτίας πεπλασμάτων προσκυνεῖν θεὸν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ τῆς κακοῦσεως, D ποιοῦμεν ἴδωμεν· ἐλέγομεν· πῶς ἀσεβοῦμεν ὧδε τῷ κυρίῳ ἐπὶ γῆς * ἀλλοτρίας, * τέτε τόπον ζητοῦμεν δὲ ἆδειν τὸν ᾠδὸν κυρίῳ, τόπον δὲ προσκυνεῖν κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν ἐπὶ γῆς * ἀλλοτρίας· πῆς ἔν ὁ τόπος, ἔυρον λέγον· ἦλθεν ἐπὶ ταύτην φορέσας σῶμα τὸ σῶσαν, ἀναλαβὼν τὸ σῶμα τὸ τῆς ἁμαρτίας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, ἵν' ἐν τέλῳ τῷ τόπῳ διὰ τὸν ἐπιδημήσαντα χριστὸν ἰησοῦν, καὶ καθαρίσαντα τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ καθαρίσαντα τὴν ἁμαρτίαν, δυνηθῶ προσκυνῆσαι τὸν θεὸν ἐνθάδε, καὶ μὴ ἦτο προσκυνῆσαι ἐν τῇ γῇ τῇ ἁγίᾳ· εἰ γὰρ προσκυνήσας τις τὰ εἴδωλα ἐν τῇ ἁγίᾳ ἀπελήλυθενεὶς τὴν γῆν τὴν ἀλλοτριαν

τείαν. Ⓒ προσκυνήσας τις τὸν θεὸν ἐν τῇ γῇ τῇ ἀλλοτείᾳ, ἀπελεύσεται ἐπὶ τὸν γλῶ τὸν ἁγίαν ἐν χριστῷ ἰησῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν.

A gatus sit in terram alienam; utique qui adoraverit Deum in terra aliena, abibit ad terram sanctam in Christo Jesu; cui honor & imperium in sæcula. Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ή.

εἰς τό.

Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ. μέχρι δὲ· ἐμωράνθη πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως·

HOMILIA VIII.

(juxta Hieronymum V.)

De eo quod scriptum est:

Qui fecit terram in fortitudine sua. Ier. 10, 12.

Interprete S. HIERONYMO.

Τρεῖς ὁμοῦ ἀρετὰς λαβὼν ὁ προφήτης θεοῦ, ἰσχὺν αὐτοῦ, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ, ἑκάστῃ αὐτῶν οἰκεῖόν πως ἔργον, τῇ μὲν ἰσχύι τὴν γῆν. ἐποίησας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ. τῇ δὲ σοφίᾳ τὸν οἰκουμένην. ὁ ἀνορθώσας τὸν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν· καὶ ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν γῆν λέγεται γὰρ πρὸς τὸν ἀδάμ· γῆ εἶ. χρείαν ἔχομεν τῆς ἰσχύος θεοῦ. χωρὶς δὲ τῆς δυνάμεως θεοῦ οὐκ ἔχει οἷοί τε ἐσμὲν ἐπιτελέσαι ταῦτα, ὅσα οὐκ ἔστι τὸ φρόνημα ἐστὶ σαρκός· νενεκρωθέντων δὲ τῶν μελῶν, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται τὸ κατὰ τὸ βέλημα τοῦ πνεύματος. ἐκεῖ τῶν πνευμάτων αἱ πράξεις τῆς σαρκὸς, κατὰ τὸν ἀπόστολον, θανατοῦνται· κύριος δὲν ὁ ποιήσας τὴν γῆν· εἰ δύνασαι ἰδεῖν τὸ ἐν τῷ ἰῶβ γεγραμμένον, ὡς ἐν τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις εὑρομεν, ὅτι ἔκτισεν αὐτὴν ἐπ' ὀδενί. ὅτι ὅτι ἰσχύι θεοῦ κάτω τὸ μεσώτατον κεῖται· ἔρχομαι καὶ ἐπὶ τὴν οἰκουμένην. οἶδα ψυχὴν οἰκουμένην. οἶδα ψυχὴν ἔρημον. εἰ γὰρ οὐκ ἔχει τὸν θεὸν, οὐκ ἔχει τὸν χριστὸν, τὸν εἰπόντα. ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτὸν, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα· εἰ οὐκ ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ψυχὴ, ἔρημός ἐστιν. οἰκουμένη δέ ἐστιν, ὅτε πεπλήρωται θεοῦ, ὅτε ἔχει τὸν χριστὸν, ὅτε πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν ἐν αὐτῇ· ταῦτα δὲ ποικίλως καὶ διαφόρως ἐν ταῖς γραφαῖς λέγεται, τὸ εἶναι τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐν τῇ θεοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ· ὁ γὰρ δαβὶδ ἐν τῷ ψαλμῷ τῆς ἐξομολογήσεως φησὶ τούτων τῶν πνευμάτων αἰτεῖται τὸν πατέρα λέγων. πνεῦμα ἡγεμονικὸν στήριξόν με· πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου μὴ ἀνταναλῇς ἀπ' ἐμοῦ· ἵνα τὰ τρία πνεύ-

Res quodammodo virtutes assumens Propheta, fortitudinem, sapientiam, atque prudentiam; unicuique earum propria opera distribuit, fortitudini terram, sapientiæ orbem terrarum, prudentiæ cœlum. Audi quippe Scripturæ ordinem: *Dominus qui fecit terram in fortitudine sua, & erexit orbem in sapientia sua, & in sua prudentia extendit cœlum.* Et nos igitur in nostra terra (dictum est quippe ad Adam, *Terra es*) necessariam habemus fortitudinem Dei, quia absque ea impossibile nobis est exequi quod carni repugnet. Cum autem mortificata fuerint membra super terram, tunc parent spiritus voluntati. Siquidem juxta Apostolum, spiritu gesta carnis mortificantur. *Dominus ergo qui fecit terram in fortitudine sua.* Iob. 26, 7. Si autem & ad hanc terram venias, & consideres id quod in Job scriptum est, juxta emendatissima tamen exemplaria, quomodo statuerit eam super nihilum, invenies fortitudinem Dei in medietate mundi, terram libram sustinere. Veniam vero ad orbem terrarum, qui Græce οἰκουμένη nuncupatur, id est, inhabitatus. Scio animam inhabitatam, scio animam meam desertam. Si enim non habet Deum Patrem; si non habet Filium dicentem: *Ego & Pater veniemus ad eam, & mansionem apud eam faciemus*; si non habet Spiritum sanctum, anima deserta est. Habitata autem est, quando plena est Deo; quando habet Christum & Spiritum sanctum. Verum hæc differenter & varie in Scripturis dicuntur, in anima hominis Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum commorari. Nam & David in Psalmo confessionis tres Spiritus postulat; dicens: *Spiritu principali confirma me. Spiritum rectum innova in visceribus meis. Spiritum S. ne auferas à me.* Qui sunt isti tres Spiritus? Principalis Spiritus, Pater est: Spi-

Ioh. 14, 23.

Psal. 50, 14. Psal. 50, 12. Psalm. 50, 13.

* MSS. R. *orbis terrarum in sapientia Dei fabricatus sit.* Eccl. 7.20. Sap. 3.11.

ritus rectus, Christus: Spiritus Sanctus, Spiritus Sanctus est. Hæc ad probationem ejus rei diximus, quod habitatus est orbis terrarum in sapientia fabricantis eum. *Sapientia quippe auxiliabitur justo super decem potestatem habenti civitates. Sapientiam autem & disciplinam qui abjicit, infelix est, & vana spes ejus: & labores ejus insensati, & inutilia opera ejus,* ait Sapientia, quæ titulo inscribitur Salomonis. Idcirco quantum possumus, laborare nitamur, ut habitata anima nostra à sapientia Dei erigatur. Cecidit quippe, & de sublimi corruit venientibus nostris in locum istum miseriarum. Cecidit habitata anima nostra postquam peccavimus, inique fecimus, injuste egimus, impie gessimus, & post ruinam indiget erectione. Si autem non vis ista sententia adduci, communem totius orbis quæramus ruinam, post casum ejus consequenter Deus erigens prædicatur. Quicunque est in isto orbe, ante erectionem cecidit. Si autem cecidit, consequenter erigendus fuit, nemo quippe sine casu sublevatur. Si autem erectus est, videamus quæ ruina præcesserit. Omnes corruimus per peccatum in orbe terrarum. Est Dominus qui erigit elisos, & elevavit nos jacentes. In Adam omnes morimur, atque ita corruit orbis terrarum, & indiget erectione, ut in Christo omnes vivificemur. Igitur duplicem intellectum de orbe tradidimus: unum, quomodo singulæ animæ aut habitatę sint, aut desertæ: alterum quomodo universus orbis pariter ceciderit. *Et in sua prudentia extendit cœlum.* Non fortuito sapientia in cœli ostensione assumpta est: invenies & in Proverbiis dictum: *Dominus sapientia fundavit terram, præparavit cœlos prudentia:* Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo ut extra Christum requiras. Omnia quippe quæ sunt Dei Christus est: ipse sapientia ejus, ipse fortitudo, ipse sanctificatio, ipse justitia, ipse sanctitas & redemptio, ipse ut ad præsens veniam, etiam prudentia. Sed cum sit unum in subjacenti pro varietate sensuum diversis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia, aliud justitia. Quando enim sapientia dicitur disciplina ista divinarum rerum humanarumque institutio; quando justitia, distributor & judex meritorum significatur. Quando sanctitas, illa virtus describitur quæ credentes Deo efficit Sanctos. * Ita ergo mihi & prudentia ejus intelligitur doctrina & demonstratio bonarum ac malarum rerum, sive neutrarũ,

Prov. 3. 19.

* MSS. R. *Ita & prudentiam ejus intelligi, cum doctrina est, & demonstratio.*

ματα ταῦτα; τὸ ἡγεμονικὸν ὁ πατὴρ, τὸ δὲ υἱὸς ὁ χριστὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. *ταῦτα εἰς τὸ σωζεσθαι τὸν οἰκεμένην οὐκ ἄλλως γνωρίζων ἢ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ. ἡ γὰρ σοφία βοηθήσει τῷ σοφῷ ὑπὲρ δέκα ἄρχοντας, τοὺς ὄντας ἐν τῇ πόλει. σοφίαν δὲ καὶ παιδείαν ὁ ἐξουθενῶν, ταλαίπωρος, καὶ κενὴ ἡ ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ οἱ κόποι αὐτοῦ * ἀνόητοι, καὶ ἄχρηστα τὰ ἔργα αὐτῶν, φησὶν ἡ σοφία, ἡ ἐπιγεγραμμένη Σολομῶντος· διὰ τοῦτο ὅση δύναμις, ἐπεὶ ἀνορθῶται ἡ οἰκεμένη ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, βουλόμεθα ἢ αὐτοὶ ἀνορθωθῆναι ἢ μὴ τοῖς τὴν οἰκεμένην τὰ πεσοῦσαν· πέπτωκε γὰρ αὐτὴ ἡ οἰκεμένη νικηθεῖσα ἁμαρτίαις, ἠσεβήσαμεν, ἠδικήσαμεν, ἠνομήσαμεν, καὶ δεῖται ἀνορθώσεως· θεὸς ἐν ὁ ἀνορθώσας τὴν οἰκεμένην ἐστί· εἰ δὲ μὴ τοιοῦτον λαμβάνεις τὸ, ἀνορθώσας τὴν οἰκεμένην, ἀλλὰ κοινότερον νοήσας τὴν οἰκεμένην, ζητεῖ πόθεν ἀνορθώσας ἐστὶ τὴν οἰκεμένην. ζητεῖ δ' οἰκεμένης πῶσιν, ἵνα εὑρὼν αὐτῆς τὴν πῶσιν, ἰδῇς αὐτῆς τὴν ἀνόρθωσιν· εἰ πὶς ἔν ἐστιν ἐν τῇ οἰκεμένῃ ταύτῃ. ἕως ἔτως νοήσεις τὴν οἰκεμένην. δῆλον ὅτι δεῖται τῆς ἀνορθώσεως· ὃς δὲ μὴ πέσων δεῖται τῆς ἀνορθώσεως· δῆλον ὅτι πέπτωκεν ἕκαστος τῇ ἐν τῇ οἰκεμένῃ διὰ ἁμαρτίας· καὶ κύριός ἐστιν ὁ ἀνορθῶν τὰς κατερραγμένας, καὶ ὡσπερεί τις παῦλας τὰς καταπίπτοντας· ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσι· καὶ ἕτως πέπτωκεν ἡ οἰκεμένη, καὶ δεῖται ἀνορθώσεως, ἵνα ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθῶσιν· ὥστε δίχως διὰ δώκα τὰ ἐφεξῆς τῆς οἰκεμένης. πῆ μὲν ἐπὶ ἕνα ἕκαστον δεικνὺς, πῶς ἑκάστη ψυχὴ ἤτοι οἰκεμένη ἐστὶν ἢ ἔρημος. πῆ δ' ἐπ' αὐτῆς ἥπασας τὸν λόγον τῆς οἰκεμένης· καὶ ἐν τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν· ἐ συντυχικῶς τὴν φρόνησιν παρέλαβον ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ· εὑρήσεις γὰρ ἐν ταῖς παροιμίαις λεχθέν. ὁ θεὸς ἐν τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν. ἡτοίμασε δ' οὐρανὸς ἐν φρονήσει· ἔστιν δ' ἔν τις φρόνησις θεοῦ, ἣν μοι ζητεῖ ἐν χριστῷ ἰησοῦ· πάντα γὰρ ὅσα ἐστὶ θεοῦ ταῦτα, ἐν αὐτῷ ἐστιν· ὁ χριστός ἐστι σοφία ἐστὶ θεοῦ, αὐτὸς δύναμις ἐστὶ θεοῦ, αὐτὸς δικαιοσύνη θεοῦ, αὐτὸς ἁγιασμός, αὐτὸς ἀπολύτρωσις, αὐτὸς φρόνησίς ἐστι θεοῦ. ἀλλὰ τὸ μὲν ὑποκείμενον ἕν ἐστι, ταῖς δ' ἐπινοίαις τὰ πολλὰ ὀνόματα ἐπὶ διαφορῶν ἐστί· καὶ ἐ ταὐτὸν νοεῖς περὶ ἐ χριστοῦ, ὅτε νοεῖς αὐτὸν σοφίαν, καὶ ὅτε νοεῖς αὐτὸν δικαιοσύνην. ὅτε μὲν γὰρ σοφίαν, τὴν ἐπιστήμην λαμβάνεις τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων· ὅτε δὲ δικαιοσύνην, τὴν ἐ καθ' ἑξίαν ἀπονεμητικὴν δυνάμιν ἐν τῷ παντί· καὶ ὅτε ἁγιασμὸν, τὸν τελεποιητικὸν ἐ ἁγίας ψυχὰς τὰς πιστεύοντας καὶ ἀναπεμένας τῷ θεῷ· ἕτως ἔν καὶ φρόνησιν αὐτὸν νοήσεις, ὅτε ἐπιστήμην ἐστὶν, ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἢ ἑτέρων· ἐπεὶ ἐν χωρὶ-

χωρίζεται τῶν ἐν οὐρανῷ κατοικούντων, ἢ τοῦ τὸν A atque in hunc modum extendisse nunc dicitur cœlum in prudentia. Quomodo autem extendatur cœlum, extendente eum prudentia: *Audi, quoniam extendi verba, & non intendisti.* Asserit quippe, extensionem quandam esse verborum similiter ut nunc dicitur cœli; juxta illud quoque quod in alio loco scriptum est: *Qui extendit cœlum ut pellem.* Extenditur autem anima nostra, quæ prius fuerat contracta, ut possit capax esse sapientiæ Dei. Verum ut ad propositum revertamur, diximus quod * prudentia humus sæculi in malum sit, & nunc affirmamus eos qui cœlestem hominem portant, esse cœlestes. Si enim ad peccatores dicitur: *Terra es tis, & in terram ibitis*; quare non dicatur ad justum, cujus est regnum cœlorum; cœlum es, & in cœlum ibis? Dicitur ei qui portat imaginem choici, id est, terreni; *Terra es, & in terram ibis*; quapropter cœlesti, & qui imaginem cœlestis portat, nunc convenit dici, Cœlum es, & in cœlum ibis? Unusquisque autem nostrum, aut cœlestia facta habet, aut terrena: si terrena facta sunt, ad cognatam sibi terram deducunt eum qui thesaurizat ea in terra, & non in cœlo. Rursumque hæc quæ juxta virtutem gesta sunt, thesaurizatorem suum ad propinquas sibi cœlorum regiones subvehunt. Et junxit: *Educens nubes ab extremo terræ.* Istiusmodi disputatio & in Psalmo nuper incidit, & dictum est à nobis, quomodo Deus eduxerit nubes ab extremo terræ. Quod quidem nunc rursum cogimur retractare, ut hi qui audierunt, plenissime quæ sciunt reminiscantur, & hi qui non interfuerunt, aut obliti sunt, textum sermonis agnoscant, quem tunc, prout valuimus, exhibuimus. Diximus autem sanctos esse nubes. Etenim hoc quod scriptum est: *Veritas tua usque ad nubes*, non potest referri ad inanimales nubes: sed veritas Dei usque ad illas nubes est, quæ audiunt mandatum Domini, & noverunt quo pluvias differant, & à quibus eas suspendant. De his nubibus dictum est: *Et mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem.* De his enim quæ ex denso aëre dicuntur constare, si non fuerit pluvia, non præcepit Deus, ne pluant super vineam, aut quamcunque regionem imbrem, sed omnino non apparent, ut in tertio Regum libro legimus: quando in tempore siccitatis nubes

ἐκτείνεται ὁ οὐρανός· καὶ ἐν τῷ ἐγκατέλιπεν ὑμᾶς

nilla apparuit, & postea juxta prophetiam Heliæ futuræ pluviæ signum in vestigio hominis ostensum est, atque ita post nubem conglobatam imber descendit ad terras. Istis vero quasi subsistentibus nubibus jubetur pluviam continere, cum indigna fuerit anima imbre cœlesti, & dicitur: *Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem.* Ita unusquisque Sanctorum nubes est. Moyses nubes erat, & quasi nubes loquebatur: *Attende cœlum, & loquar, & audiat terra sermonem ex ore meo. Expectentur ut pluvia verba mea.* Si non fuisset nubes, nunquam dixisset: *Expectentur ut pluvia verba mea, & descendant ut ros eloquia mea.* Quasi nubes dicebat: *Ut imbres super gramen, ut pluvia super fœnum, quia nomen Domini invocavi.* Similiter & Esaias ut nubes loquebatur. *Audi cœlum, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est.* Et quia ipse nubes erat, & sciebat alias nubes comprophetantes sibi, ideo vaticinans ajebat: *Mandato nubibus meis, ne pluant super eam imbrem.* Si autem jam didicimus qui sunt nubes, videamus, quomodo Deus educat nubes ab extremo terræ. Ait Salvator: *Qui vult in vobis esse primus, sit omnium novissimus.* Servavit hoc mandatum Paulus, & fuit novissimus in hoc mundo dicens: *Puto enim Deus nos Apostolos novissimos ostendit, quasi mortificatos; quasi spectaculum facti sumus in hoc mundo Angelis & hominibus.* Si quis ergo Sanctus custodiens præceptum Salvatoris factus fuerit in hac vita novissimus, iste sit nubes, & educit Dominus nubes non à primis terræ, non à Consulibus, non à judicibus, non à divitibus: *Beati enim pauperes, quoniam vestrum est regnum cælorum.* Vides, quomodo ab extremis educat Deus has corporeas nebulas? Propterea si volumus nubes fieri, ad quas perveniat veritas Dei, novissimi omnium fiamus, & tam affectu, quam opere dicamus: *Puto enim nos Deus Apostolos novissimos ostendit.* Quod si non sim Apostolus, licet tamen mihi fieri extremum, ut educens nubes Deus ab extremo terræ educat me. *Et fulgura in pluviam fecit.* Ajunt naturalium causarum scrutatores, quia fulgura ex nubium collisione generentur, in more silicum duriorum, quos cum comploseris sibi, medius ex his elabitur ignis; atque ita cum fulgure pariter & tonitrua mugire; tonitruo scilicet sonitum indicante concussum, & fulgure

Deut. 32, 1.

Esa. 1, 2.

Esa. 5, 6.

Marc. 9, 34

1. Cor. 4, 9.

Luc. 6, 20.

1. Cor. 4, 9

Psal. 134, 7.

ἡ κῆ τὸν λόγον τῆς προφητείας ἦν ἤλιᾶ ἔμελλεν ὁ υἱὸς γίνεσθαι, ἴχνος ἐφάνη νεφέλης ὡς ἴχνος ἀνδρὸς, καὶ ἐκρύετο νεφέλη ποιοῦσα τὸν ὑετόν· ὡς ἂν ὑπαρχόντων μὲν τῶν νεφελῶν, κεκλυσμένων δὲ μὴ ὕειν, ὅταν ἀναξία ἡ ψυχὴ ᾖ ὑετοῦ τυγχάνῃ, λέγεται τό· ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ἐπ' αὐτὸν ὑετόν· ἐκλεκτὸς ἑκάστου τῶν ἁγίων νεφέλη ἐστὶ· μωσῆς νεφέλη ἦν, καὶ ὡς νεφέλη ἔλεγε. πρόσεχε οὐρανὲ, καὶ λαλήσω. καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα στόματός μου· προσδοκάσθω ὡς ὑετὸς τὸ ἀποφθέγμά μου· καὶ καταβήτω ὡς δρόσος τὰ ῥήματά μου. ὡς νεφέλη λέγει. ὥστε ὀμβρεῖν ἐπ' ἄρωσιν, καὶ ὥστε νιφετὸς ἐπὶ χόρτον. ὅτι ὄνομα κυρίου ἐπάλεσα. ἔτως ὡς νεφέλη καὶ ἠσαΐας λέγει. ἄκουε οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου γῆ. ὅτι κύριος ἐλάλησε· καὶ ἐπειδὴπερ καὶ αὐτὸς ἦν νεφέλη, ἔλεγε τοῖς νεφέλας τοὺς συμπροφητεύοντας αὐτῶν. καὶ φησὶ προφητεύων. ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν· εἰ δὲ νενόηκεν ἡμῶν τίνες, εἰσὶν αἱ νεφέλαι, ἴδωμεν πῶς ὁ θεὸς ἀνάγων ἐστὶ νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς· πῶς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς φησὶν ὁ σωτὴρ. ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων ἔσχατος· ἐπήνεσε τοιοῦτον τὸν ἀπόστολον παῦλον, καὶ ἑαυτὸν ἔσχατον τούτου τοῦ κόσμου· διό φησι. δοκῶ γὰρ ὅτι θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. εἰ τις ἂν ἐστι τρόπον τινὰ τοῦ σωτῆρος ἐντολὴν, καὶ γνώμην ἔσχατος ὡς πρὸς τὸν βίον τοῦτον, ἵνα γένηται νεφέλη, καὶ ἀνάγῃ νεφέλας ὁ θεὸς, οὐκ ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς γῆς, οὐκ ἀπὸ ὑπατικῶν ἀνάγῃ νεφέλας, οὐκ ἀπὸ ἡγεμόνων ἀγάγει νεφέλας, οὐκ ἀπὸ πλουσίων. μακάριοι γὰρ οἱ πτωχοὶ, ὅτι ἡμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν πῶς ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἀνάγῃ ὁ θεὸς, καὶ σωματοποιεῖ τὰς νεφέλας, διὰ τοῦτο ἐὰν βουλώμεθα ψεύδεσθαι νεφέλαι, ἐφ' ἃς φθάνῃ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ, ἔσχατοι πάντων γενώμεθα, καὶ ἐπιμένωμεν ἔργοις καὶ διαθέσει τό· δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξε· κἂν μὴ ἀποστόλω, ἀλλ' ἔξεστί μοι γένεσθαι ἔσχατος, ἵνα ὁ θεὸς ἀνάγων νεφέλας ἀπ' ἐσχάτου τῆς ἀναγάγῃ με· καὶ ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησε· λέγουσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, ὅτι ἡ γένεσις τῶν ἀστραπῶν ἀπὸ τῶν νεφελῶν γίνεται ἀλλήλαις προστριβομένων· ὅπερ γὰρ συμβαίνει περὶ τοὺς πυροβόλους λίθους ἐπὶ γῆς, ἵνα δύο λίθων προσπρισαμένων πῦρ γένηται, τοῦτο γίνεται καὶ ἐπὶ τῶν νεφελῶν φασι προσπριομένων τῶν νεφελῶν κατὰ τὰς χειμῶνας γίνεται ἡ ἀστραπή· διὸ ὡς ἐπίπαν ἡ ἀστραπὴ ἅμα βροντῇ γίνεται, τὸ μὲν βροντῆς ἐμφανέστερον ἦχον ἔχουσι κρεμμένων νεφελῶν, τὸ δὲ ἀστραπῆς γνώσεως τὸ φῶς. ἐνενόησας τὸ παράδειγμα; ἴδε μοι κατὰ τὴν νοητὴν

τῷ νεφέλην, μωσῆς νεφέλη ἰῶ, ἰησοῦς ὁ Ναυῆ νεφέλη ἰῶ. αὗται γὰρ ὁμιλοῦσιν ἀλλήλαις, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων αὐτῶν ἀστραπὴ γίνεται. ἱερεμίας νεφέλη ἰῶ. βαρὲχ νεφέλη ἰῶ. διαλέγονται πρὸς ἀλλήλους, ἦλθεν ἡ ἀστραπὴ ἀπὸ τῶν λόγων ἱερεμίου καὶ τῶν λόγων βαρὲχ. ἵνα οὖν εἰδῶμεν, σωμάγαγε ἀπὸ τῶν γραφῶν τίνα τρόπον ἀστραπὴ ἔρχεται· καὶ ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ παῦλος καὶ σιλουανὸς δύο νεφέλαι ἦσαν. ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτό, γέγονεν ἡ τῶν ἐπιστολῶν ἀστραπή· ἀστραπὰς ἐν ὁ θεὸς εἰς ὑετὸν ἐποίησε, καὶ ἐξήγαγεν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ· ὅρα ὡς ἔθει οἱ ἄνεμοι ἐν θησαυροῖς εἰσιν· * ἢ οὐχὶ φαίνεται ἡ τούτων φύσις πνεόντων ἐπὶ γῆς τίνα τρόπον ὑφίσταται, ἀλλ' εἰσί τινες ἀνέμων θησαυροί, πνευμάτων θησαυροί. πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου θεοῦ, πνεῦμα δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. καὶ δυνάσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν γραφῶν σωμαγαγεῖν τοὺς ἀνέμους τούτους. Τὰ πνεύματα ταῦτα ἐν θησαυροῖς εἰσιν· οἱ θησαυροί τινες εἰσίν. ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι, ἤτοι οἱ θησαυροὶ ἐν χριστῷ εἰσιν· ἐκεῖθεν οὖν ἔρχονται οἱ ἄνεμοι ἤτοι, τὰ πνεύματα ταῦτα, ἵν' ὁ μὲν πίστις ἢ σοφὸς, ὁ δὲ πίστις, ὁ δὲ πῶς ἢ ἔχων γνῶσιν, ὁ δὲ πῶς ὁπωστοῦν ἀναλαβὼν χάρισμα θεοῦ· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίαν. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἀνήγαγεν οὖν νεφέλας ἐξεχάτας τῆς γῆς, καὶ ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησε, καὶ ἐξήγαγεν ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ· καὶ ἡμεῖς διὰ τὸν θεὸν ἐπὶ τοὺς θησαυροὺς τούτους ἐλπίζομεν καταντήσαι· καὶ εἰσίν τινες πολλοὶ θησαυροί. τάχα καὶ τάγματα τῶν ἀνισαμμώνων ἐστὶν ἀναπαύσεις ἐν τοῖς θησαυροῖς τοῦ θεοῦ· ὃ δὲ λέγω τοῦτόν ἐστιν· ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ἐν τάγμασι γίνεται. φησὶ γὰρ ἀπόστολος ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· καὶ ἐπεὶ μὴ ὡς ἔτυχε συμφέρειν τὰ τάγματα· τόδε τὸ τάγμα ἔσται ἐν τῷ θησαυρῷ θεοῦ, καὶ τόδε τὸ τάγμα ἐν ἑτέρῳ θησαυρῷ θεοῦ. καὶ τέταρτον ἕτερον τάγμα ἔσται ἐν ἄλλῳ θησαυρῷ· ἤτοι μέντοι γε πάντες οἱ θησαυροὶ ἕνα ἔχουσι θησαυρὸν ἐν ᾧ κατοικοῦσι· διὸ καὶ τῷ παύλῳ λέλεκται. ἐν ᾧ εἰσιν οἱ θησαυροὶ καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. καὶ ὥσπερ κτῶμαι τὸν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην διὰ τῶν πολλῶν μαργαριτῶν. ἵνα ἔρχομαι ἐπὶ τὸν θησαυρὸν τῶν θησαυρῶν, τὸν κύριον τῶν κυρίων, τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων, ἵνα γένωμαι ἄξιος τῶν πνευμάτων τῶν ἀπὸ θησαυρῶν τοῦ θεοῦ ἐξήγαγε τοὺς ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ· ἐμωράνθη πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως· εἰ πᾶς ἄνθρωπος ἐμωράνθη ἀπὸ

A excussi luminis claritatem. Si intellexisti exemplum, considera nunc nubes rationales. Moyses nubes erat: Jesus Nave nubes erat: isti si secum loquantur, ex sermonibus eorum fulgura micant. Hieremias & Baruch nubes erant, sermocinentur invicem, & videbitis rutilare fulgura. Potes & tu ipse de Scripturis sanctis in hunc modum invenire concursus, ex quibus ignis emittatur. Ut autem ad Novum Testamentum veniamus; Paulus & Sylvanus duæ nubes in unum convenerunt, & ecce totum mundum B Epistolæ eorum fulgore illuminant. *Fulgura in pluviam fecit, & eduxit ventos de thesauris suis.* Ergone hi venti qui super terram perflant in thesauris Dei sunt, & non horum est natura manifesta, quomodo & quæ ratione subsistant? Sed sunt quidam ventorum thesauri, thesauri spirituum, * Spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & virtutis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Dei, fortitudinis, & dilectionis & charitatis. Potes & ipse de Scripturis hos ventos congregare, & istorum spirituum invenire thesauros. Ubi sunt isti thesauri? C utique in quo thesauri sunt scientiæ absconditi, * in Christo sedem habent. Inde oriuntur hi spiritus, ut alius sapiens sit, alius fidelis, alius eruditus, & alius aliud donorum Dei possideat. *Alii enim per spiritum datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ juxta eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu. Eduxit ergo nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit, eduxit ventos de thesauris suis*, & juxta misericordiam Dei ad hos thesauros nos occursuros speramus. Et quia plures sunt thesauri, forte juxta ordinem resurgentiũ erit & requies in thesauris Dei. Quod autem dico, istiusmodi est. Resurrectio mortuorum in quibusdam ordinibus futura est. D Ait quippe Apostolus: *Unusquisque autem resurget in suo ordine*, & non ut libet miscentur ordines resurgentium: alius ordo erit in illo & in illo thesauro Dei; & alius ordo in alio & in alio thesauro Dei. Isti omnes thesauri unum habet thesaurum, *in quo sunt thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.* Et quomodo possideo unam & pretiosissimam margaritam per plures alias margaritas; sic venio ad thesaurum thesaurorum, & Dominum dominorum, & Regem regum, cum dignus fuero spiritibus in Dei thesauris commorantibus. *Eduxit enim ventos de thesauris suis. Infatuatus est omnis homo ab scientia.* Si omnis homo infatuatus est ab sciẽtia, & Paul[o]

*MSS. R. Thesauri sapientiæ

*l. f. hîs

1. Cor. 12, 8.

1. Cor. 15, 23.

Col. 2, 3.

Ier. 10, 14.

homo est, Paulus infatuatus est ab scientia. *Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.* Infatuatus ab scientia, videns per speculum, videns in ænigmate, portiunculam quandam videns, & sisic expedit dicere, ipsius quoque portiunculæ partem minimam recognoscens. E contrario autem * intelligis quid sit: *Infatuatus est omnis homo ab scientia.* Comparatione peccatorum Hierusalem, Sodomorum peccatum justitia est. *Justificata est enim* (ait) *Sodoma exte.* Quomodo ergo non habent justitiam Sodomorum peccata per se, sed ad collationem majorum scelerum justificantur: sic è contrario scientia Pauli ad illam cœlestem scientiam, ad illum consummatum lectionis intellectum stultitia reputatur: *Idcirco infatuatus est omnis homo ab scientia.* Tale quiddam Ecclesiastes arbitror deprehendens effatus est: *Dixi, sapientia efficiar; & ipsa elongavit se à me longius quam erat. O alta profunditas, quis inveniet eam?* Volumus quiddam (si licet) audenter dicere; quoniam hoc quod descendit in mundum, evacuavit seipsum, ut evacuatione ejus mundus compleretur. Si autem hoc quod descendit in mundum evacuavit se, evacuatio ipsa sapientia est: quoniam quod *fatuum est Dei, sapientius est hominibus.* Si ego dixissem fatuum Dei, quomodo aucupes sermonum meorum, & semper dediti ad criminandum, venenatas in me linguas vibrarent? Nunc vero Paulus quasi sapiens, & potestatem habens Apostolicam, ausus est dicere, omnem sapientiam terrenam, quæ in se, quæ in Petro, quæ in cæteris Apostolis, quæ in istum mundum descenderat, stultitiam esse Dei. Ad comparationem quippe illius sapientiæ, quam terrenus non capit locus, ad illam sapientiam quæ cœlestis est, quæ mundi limitem excedit, hoc quod descendit ad homines fatuum Dei est. Verum idipsum fatuum Dei sapientius est hominibus: quibus hominibus? non utique stultis, sed sapientibus: dicas licet * sapientibus sæculi istius, sive principibus, sive vanis istis sapientibus sæculi, hoc quod exposuimus, *Fatuum Dei sapientius est hominibus.* Mirabile quiddam volumus inserere: quoniam *sapientia mundi stultitia est apud Deum*, & † infatuavit Deus sapientiam * mundi, nec potest capere sapientiam mundi, ut esse stultitia arguatur. Neque enim dignatur sapientia

* MSS. R. ut intelligeres, leg. intelliges

Eccl. 7. 24.

1. Cor. 1, 25

* MSS. R. Sapientes sæculi istius sive principes, sive vates istis sapientibus.

1. Cor. 1, 25

† MSS. R. Non in sapientia sua infatuavit sapientiam mundi, ut esse stultitia arguat

γνώσεως, ὃν μέρος γνώσκων, καὶ ἐκ μέρους προφητεύων, ἐμωράνθη ἀπὸ γνώσεως, δι' ἐσόπτρου βλέπων ἐν αἰνίγματι, βλέπων πολλοστημόριον, καὶ, εἰ ἔστιν εἰπεῖν, ἀπειροστημόριον βλέπων καὶ καταλαμβάνων τῷ πράγματος· ἐκ δ' ἐναντίας ὃ νοήσεις τό· ἐμωράνθη πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως· ἔστιν ἁμαρτήματα τῆς ἱερουσαλὴμ. ἁμαρτήματα καὶ σοδόμων. ἀλλὰ συγκρίσει τῶν χειόνων ἁμαρτημάτων τὰ ἱερουσαλὴμ, δικαιοσύνη ἐστὶ τὰ σοδόμων ἁμαρτήματα· ἠδικαιώθη γάρ, φησι, σόδομα ἐκ σοῦ· ὅπως ἔν γε δικαιοσύνη τὰ σοδόμων ἁμαρτήματα, ἀλλὰ ἀδικία· ὡς πρὸς τὸ πλείονα ὂν ἀδικίαν δικαιοσύνη ἐστίν. ὅτως ἐκ ἐναντίας γνῶσις ἡ ἔσα παύλου γνῶσις, ὡς πρὸς τὸν γνῶσιν ἐκείνου τοῦ ἔσαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὡς πρὸς τὸν τελείαν γνῶσιν, μωρία ἐστί. διὰ τοῦτο ἐμωράνθη πᾶς ἄνθρωπος ἀπὸ γνώσεως· τοιοῦτόν τι ὄιμαι καταλαμβάνων ὁ ἐκκλησιαστὴς ἔλεγεν. εἶπα, σοφισθήσομαι, καὶ αὐτὴ ἐμακρύνθη ἀπ' ἐμοῦ μακρὰν ὑπὲρ ὁλῶν. καὶ βαθὺ βάθος. τίς εὑρήσει αὐτό, μέλλει τι ὑπολαμβάνων λόγος, καὶ λέγειν. ὅτι τὸ ὑπὸ ἡμῶν τῷ βίῳ ἐκένωσεν ἑαυτὸν, ἵνα τῷ κενώματι αὐτοῦ πληρωθῇ ὁ κόσμος· εἰ ὃ ἐκένωσεν ἐκεῖνο τὸ ὑπὸ ἡμῶν τῷ βίῳ, αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ κένωμα σοφία ἐστὶν. ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν· εἰ εἰσὶν εἰρῆκειν τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ, πῶς ἂν οἱ φιλαίτιοι ἐκάλεσάν μοι, πῶς ἂν ἐπέμψαντό μοι, πῶς ἂν χιλίων μὲν εἰρημένων τῶν νομιζομένων καὶ αὐτοῖς καλῶν, τότε ὃ, ὡς ὄιονται, ἐκαλῶς εἰρημένον κατηγορήσω, ὅτι ἔιπον τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ, νῦν ὑπαὐτῶ ὡς σοφὸς, καὶ ἐξουσίαν ἔχων ἀποστολικὴν, ἐτόλμησεν εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν ὑπὸ γῆς σοφίαν, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν ἐν πέτρῳ, καὶ τοῖς ἀποστόλοις, πᾶσαν τὴν ὑπὸ ἡμῶν σοφίαν τῷ κόσμῳ εἶναι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ. ὡς γὰρ πρὸς ἐκείνην τὴν σοφίαν τὴν ὑπερουράνιον, τὴν ὑπερκόσμιον, τοῦτο τὸ ὑπὸ ἡμῶν μωρὸν τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ τοῦτο τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. ποίων ἀνθρώπων, ἐκ τῶν μωρῶν λέγω, ἀλλὰ σοφώτερόν ἐστι καὶ τῶν σοφῶν ἀνθρώπων· καὶν τὸς σοφὸς εἴπῃς τοῦ αἰῶνος τούτου, εἴτε ἀρχόντας, εἴτε σοφίτας, τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ ὁ δυνησάμενον σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. πῶς δὲ ὀξὺν τιμέλλει λέγειν ὁ λόγος. ὅτι ἡ σοφία τοῦ κόσμου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι, καὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου. ἆρα ἐν σοφίᾳ ἐμώρανε τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου. καὶ δυνάσαι χωρῆσαι τὴν σοφίαν, ἵν' ἡ τοῦ κόσμου σοφία ἐλεγχθῇ μωρὰ εἶναι ἡ τοῦ κόσμου σοφία. ἀγωνίζεται γὰρ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου, ἵνα ἐλεγχθῇ πρὸς αὐτήν. ἀλλ' ὀλίγου τινὸς χρεία ἐστίν. ὅσπερ ὀλίγον μωρὸν τοῦ θεοῦ

θεῦ ἐστιν, ἵνα τούτῳ τῷ βραχεῖ μωρῷ τοῦ θεοῦ μωρανθῇ ἡ σοφία τοῦ κόσμου, καὶ ἐλεγχθῇ. ἐὰν γὰρ φέρειν ἡ σοφία τοῦ κόσμου τότε τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ. ὅτε οὖν ἐπὶ παραδείγματος, ἵνα νοήσῃς ὅπου τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ ἐμώρανεν τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου. διδώτω με ἀγωνίζεσθαι, δοκεῖ μοι εἰδέναι πολλὰ καὶ πλείονα, ὡς ὑπὲρ ἀνόητον, καὶ ἀπαίδευτον, καὶ μηδὲν σωφρονοῦντα, καὶ μὴ ἀγωνιζόμενον ὥσπερ λόγων ῥητόρων ὁποίων δήποτε. ἄρα χρείαν ἔχω διαλεκτικῆς ὡς ἐκεῖνον, ἢ θεωρημάτων βαθυτέρων; ἐὰν ἡ μωρὰ αὕτη τῶν νοημάτων, εἰθ' ἑνὸς μοι λεξειδίου χρεία ἐστὶν ὀλίγου δημοτέρου πρὸς τὴν ἐκείνου μωρίαν; ἕτως ἵνα μωρανθῇ ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, ὁ χρεία τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ ἀγωνιζομένης πρὸς αὐτόν. οὐ γὰρ κατώρθωσεν. ἀλλὰ ἀρκεῖ τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ. ὅπου τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ, σοφώτερόν τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερόν τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ πάντα τὰ ἐναντία ὁ σωτὴρ μου καὶ ὁ κύριος ἀνῆλειφεν, ἵνα τοῖς ἐναντίοις λύσῃ τὰ ἐναντία, καὶ ἡμεῖς ἰσχυροποιηθῶμεν ὑπὸ τῆς ἀσθενείας ἐκείνου, καὶ σοφισθῶμεν ὑπὸ τοῦ μωροῦ τοῦ θεοῦ. καὶ εἰσαχθέντες οὕτως ἀναβῶμεν ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἐπὶ τὸν ἰσχυρὸν τοῦ θεοῦ χριστὸν ἰησοῦν. ᾧ ἐστὶν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A Dei ad mundi ſapientiam commiſcendam tota deſcendere, ſed potius * modicum quod neceſſarium fuit, quod fatuum Dei erat, ut hoc parvo & fatuo Dei infatuaretur ſæculi ſapientia, * magnitudinem in ſe venientis ſapientiæ impotens ſuſtinere. Verum exemplum interponamus, ut perſpicue poſſit intelligi, quomodo fatuum Dei ſtultam fecerit ſapientiam mundi: fingam pauliſper me, qui aliquid putor eſſe, cum inſipiente aliquo, & inerudito conferre ſermonem, qui nihil intelligat, nihil acutæ diſputationis interroget; num quidnam opus mihi eſt B ad illius ſtultitiam arguendam, dialecticam calliditatem, & profundorum ſenſuum acumen adhibere? Nonne ad unius ſermunculi jactum vilis & modici, qui tamen illius intelligentiæ videatur acerrimus, fatuum & inſipientem eſſe convincam? Sic igitur ad mundi ſapientiam ſtultificandam non eſt opus ſapientiam Dei deſcendere, & cum ea colluctari, quæ deorſum eſt ſapientia, ſed ſufficit fatuum Dei: quoniam *fatuum Dei ſapientius eſt hominibus, & infirmum Dei fortius hominibus*, & omnia contraria Salvator meus & Dominus aſſumpſit, ut contrariis C diſſolvat contraria, & nos confirmemur ab infirmitate Jeſu, & ſapientes efficiamur à fatuo ejus, & in hoc introducti poſſimus aſcendere ad ſapientiam & virtutem Dei, Jeſum Chriſtum, Dominum noſtrum, cui eſt gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

* *MSS. R. Modicum, hoc eſt incavnationis Sacramentum.* *Quid neceſſarium fuit.* * *MSS. R. Non enim valebat ſæculi ſapientia magnitudinem in ſe venientis ſuſtinere ſapientia.* 1. Cor. 1. 25.

ΟΜΙΛΙΑ θ'.

Εἰς τό.

Ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς τὸν ἱερεμίαν παρὰ κυρίου λέγων. ἀκούσατε τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης. μέχρι τοῦ. ἐπεστράφησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν πρώτων.

HOMILIA IX.

(*juxta Hieronymum VI.*)

Sermo qui factus eſt ad Ieremiam à Domino, Ier. 11, 1. *dicens: Audi verba Teſtamenti hujus*; usque ad eum locum, in quo dicitur: *Converſi* Ibid. 10. *ſunt ad iniquitates patrum ſuorum.*

Eodem Interprete.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορουμένην παρουσίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ; γέγονεν ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας σωματικῶς καθολικήν πως καὶ ἐπιλάμψασα ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ὅτε ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ἦν γὰρ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. χρὴ μέντοιγε εἰδέναι ὅτι ἓ πρότερον ἐπεδήμει, εἰ καὶ μὴ σωματικῶς, ὡς ἐν ἑκάστῳ τῶν ἁγίων. καὶ μὴ τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ ταύτην τὴν βλεπομένην πάλιν ἡμῖν ἐπιδημεῖ. καὶ εἰ βούλει τούτων ἀπόδειξιν λαβεῖν,

D IUxta hiſtoriæ quidem veritatem non negamus præſentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti corporaliter factam, & toti mundo illuxiſſe, quando *Verbum caro factum eſt*, & Ioh. 1, 14. *habitavit in nobis*. Oportet autem noſſe quoniam & antequam corpus aſſumeret, ad Sanctos quoq; deſcendit: & poſt hanc præſentiam corporalem ad cœlos victor aſcendens, rurſus ad nos veniet. Si vis hujus rei

capere argumentum, auſcultа, quod dicitur. *Sermo qui factus eſt ſuper Hieremiam à Domino, dicens: Audi,* & reliqua. Quis enim eſt hic ſermo qui factus eſt à Domino, ſive ad Hieremiam, ſive ad Eſaiam, ſive ad quemlibet Prophetarum? An ille eſt qui erat in principio apud Deum? Ego neſcio aliud verbum Domini præter ipſum, de quo
Ioh. 1, 1. dicit Evangeliſta: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Hoc autem ſcire debemus, quia hæc ſit utilitas credentium, ſi ſermo ad ſingulos quosque fiat. Quid mihi enim prodeſt, ſi deſcendat in mundum, & ego ipſum non habeam? E diverſo autem etiam ſi ad univerſum mundum non veniat, & ego ſimilis fuero Prophetarum, habeo ipſum. Dicam autem, quia & ad Moyſen, & ad Hieremiam, & ad Eſaiam, & ad ſingulos quosque Sanctorum idem ſermo commeaverit, & illud quod à Domino Diſcipulis dictum eſt:
Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus usque ad conſummationem ſæculi*, opere ſervatum ante adventum ſuum, quem omnibus manifeſtavit. Erat quippe cum Moyſe, cum Eſaia, cum omnibus Sanctis. Quomodo enim poterant effari ſermonem ſine Dei ipſius adventu? Hæc autem nos qui Eccleſiaſtici ſumus, magis debemus advertere, qui volumus eundem Deum eſſe Legis, & Evangelii, ipſum Deum, & antiquitus, & nunc, & in omnia ſæcula ſæculorum, Amen. Sunt quidam qui opinione ſua veterem divinitatem ab ea quæ in Chriſto annuntiatur, dividant. Nos unum novimus Deum, & in præterito, & in præſenti, unum Chriſtum & tunc & modo ſimiliter & unum Spiritum ſanctum, cum Patre, & Filio ſempiternum. Hæc propter hoc quod lectum eſt: *Sermo qui factus eſt ſuper Hieremiam à Domino dicens*: quid ergo dicat & nos audiamus: *Audite verba teſtamenti hujus, & loquimini ad viros Iuda, & inhabitantes Hieruſalem.* Viri Juda noſ ſumus propter Chriſtum, nec dubium eſt quod Dominus noſter ex Juda ortus ſit. Nomen quoque ipſum Juda ſi juxta Scripturas probavero ad Chriſtum * referri, Juda non erunt increduli Chriſto Judæi, ſed nos qui in Chriſto credimus. *Iuda te collaudant fratres tui, manus tuæ ſuper dorſum inimicorum tuorum.*
Gen. 49, 8. Te laudant. Non illum Iudam filium Iacob fratres ſui laudaverunt, ſed nunc Iudam laudant fratres ſui. Ait quippe iſte Iudas:
Pſalm. 21, 23. *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ cantabo tibi.* Dicitur ad illum Iudam:

* *MSS. R. referri, nō erunt, leg referri, viri Iuda nō erunt*

προσεχε τῷ. ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς ἱερεμίαν λέγων. ἀκούσατε, καὶ τὰ ἑξῆς. τίς γάρ ἐστιν ὁ λόγος ὁ γενόμενος παρὰ κυρίου ἤτοι πρὸς ἱερεμίαν, ἢ πρὸς ἡσαΐαν, ἢ πρὸς ἱεζεκιὴλ, ἢ πρός τινα ποτε; ὁ ὢν ἀρχὴ πρὸς τὸν θεόν. ἐγὼ οὐκ οἶδα ἄλλον λόγον κυρίου, ἢ τοῦτον περὶ οὗ εἴρηκεν ὁ εὐαγγελιστής. τὸ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. καὶ ταῦτα ὦ ἡμᾶς εἰδέναι χρὴ, ὅπως μάλιστα ἐσὶν ἐνεργὰς πρὸς ἕκαστον, ἡ ἀποδημία ἐσὶ τοῦ λόγου. τί γάρ μοι ὄφελος, εἰ ἐπεδεδήμηκεν ὁ λόγος τῷ κόσμῳ, ἐγὼ δὲ αὐτὸν οὐκ ἔγνων. ἐὰν δὲ ἐναντίως, εἰ καὶ μηδέπω ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐπεδεδήμηκε, δὲ δέ με γεγονέναι φησὶ τοὺς προφήτας, ἐγὼ ἔχω τὸν λόγον, ἢ εἴποιμι ἂν ὅτι ὁ χριστὸς γέγονε πρὸς μωσέα, πρὸς ἱερεμίαν, πρὸς ἡσαΐαν, πρὸς ἕκαστον τῶν δικαίων, καὶ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. ἔργῳ ἐσώζετο, ὡς ἐγίνετο καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ. οὐ γὰρ μὴ μωσέως, καὶ ἰδοὺ μὴ ἡσαΐου, ὡς μὴ ἑκάστου τῶν ἁγίων. πῶς δυνατὸν ἦν ἐκείνοις λόγον θεοῦ λελαληκέναι, ἢ λόγου θεοῦ μὴ ἐπιδημήσαντος αὐτοῖς; ταῦτα ἡμᾶς μάλιστα καθ' ἡμᾶς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἀναγκαῖον ἐστὶ γινώσκειν, οἳ πίνες θέλομεν τὸν αὐτὸν εἶναι θεὸν νόμου καὶ εὐαγγελίου, τὸν αὐτὸν χριστὸν, καὶ τότε καὶ νῦν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. ἔσονται οἱ διακόπτοντες τὴν θεότητα τοῦ πρεσβυτέρου τῆς ἐπιδημίας δὲ σωτῆρος, ὅσον ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν ὑπολήψει, ἀπὸ τῆς θεότητος τοῦ ἐπαγγελλομένου ὑπὸ ἰησοῦ χριστοῦ. ἡμεῖς δὲ ἕνα οἴδαμεν θεὸν, καὶ τότε, καὶ νῦν. ἕνα χριστὸν καὶ τότε, καὶ νῦν. ταῦτα διὰ τό. ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς ἱερεμίαν παρὰ κυρίου λέγων. πῶς ἡμεῖς ἀκούσωμεν; ἀκούσατε τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης. καὶ λαλήσατε πρὸς ἄνδρας ἰούδα, καὶ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας ἱερουσαλήμ. ἄνδρες ἰούδα ἡμεῖς ἐσμεν διὰ τὸν χριστόν. προέδηλον δὲ ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν. καὶ τὸ ὄνομα δὲ ἰούδα ἐὰν βλάσφημῶσι, καὶ τοῦ ἀπογραφοῦ ὑπὲρ τὸν χριστὸν ἀναφερόμενον, ἄνδρες ἰούδα οἱ ἀπιστοῦντες τῷ χριστῷ ἰουδαῖοι, οὐκ ἔσονται, ἀλλ' ἡμεῖς, ὅσοι πιστεύομεν ἐπὶ τὸν χριστόν. ἰούδα σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου. αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου. σὲ αἰνέσαισαν. οὐκ ἐκεῖνον τὸν ἰούδαν τὸν υἱὸν, τοῦ ἰακὼβ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἤνεσαν, τοῦτον δὲ τὸν ἰούδαν αἰνέσουσιν οἱ ἀδελφοί. ἐπεί φησιν ἔτι ὁ ἰούδας. διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. ἃ λέγεται περὶ ἐκεῖνον τὸν ἰούδαν. αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτου τῶν ἐχθρῶν σου.

σε ἐπὶ νώτῳ τ ἐχθρῶν σε. ποῦ δύσκεται ἐπὶ νώτῳ τ ἐχθρῶν τὰς χεῖρας ἐκεῖνος ὁ ἰούδας ἐπιδεὶς; ἡ ἱστορία οὐδὲν τοιοῦτον ἀνέγραψε· ἀλλὰ καὶ σὺ, ἐὰν ᾖ νοήσης τὴν ἐπιδημίαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ καταργοῦντος τὸν διάβολον, ἀπεκδυσάμενόν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ δειγματίζοντος, καὶ θριαμβεύοντος ἐν τῷ ξύλῳ· ὁρᾷς πῶς ἐπὶ τοῦτον τὸν ἰούδαν πεπλήρωται ἡ λέγουσα προφητεία· αἱ χεῖρές σου ἐπὶ νώτῳ τῶν ἐχθρῶν σου; εἰ. ἕως ἔτι ἐγὼ λέγω ὁ λόγος νεῦσον πρὸς ἀνδρα ἰούδα, πρὸς πάντας ἀν λέγοι ἢ πρὸς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ τὸν χριστὸν, διὰ τὸν φυλὴν ἰούδα λεγόμενον πῶς καὶ ἰούδας; πρὸς ἄνδρας ἰούδα λέγεται ὁ λόγος, καὶ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας ἱερουσαλήμ, αὕτη ἐστὶν ἐκκλησία. ἐστὶ γὰρ ἡ πόλις θεοῦ ἡ ἐκκλησία, ἡ ὁρισθεῖσα εἰρήνης. ἐν αὐτῇ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἣν ἤγαγε ἡμῖν. εἴγε ἐσμὲν τέκνα εἰρήνης, πληθύνεται καὶ ὁρᾶται. ἀκούσατε δὴ τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης, καὶ λαλήσατε πρὸς ἄνδρας ἰούδα καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἱερουσαλήμ. καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς. τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς ἰσραήλ. ἐπικατάρατος ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἀκούσεται τῶν λόγων τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν. ἧς μάλιστα ἀκούει τῶν λόγων τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο ὁ θεὸς τοῖς πατράσιν. ἄρα γε οἱ πιστεύοντες ἐπ' αὐτὸν, ἢ οἱ *μηδαμῶς πιστεύειν ἀποδεικνύμενοι, ἐκ τοῦ μὴ πεπιστευκέναι ἐπὶ τὸν κύριον; φησὶ γὰρ ὁ σωτὴρ πρὸς ἐκείνους. εἰ ἐπιστεύετε μωσεῖ. ἐπιστεύετε ἂν ἐμοὶ, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε; ὤκουν ἐκεῖνοι εἰς μωσέα οὐ πεπιστεύκασιν. ἡμεῖς δὲ πιστεύοντες εἰς χριστὸν, πιστευόμεθα τῇ διαθήκῃ τῇ διὰ μωσέως, καὶ πρὸς ἡμᾶς λέγεται ἵνα μὴ καταράτοι γενώμεθα. ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἀκούσεται τῶν λόγων τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν. ἐκεῖνοι δὲ ἔχουσι τὸ ἐπικατάρατοι εἶναι. οὐ γὰρ ἤκουσαν τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο ὁ θεὸς τοῖς πατράσιν. ἐν ἡμέρᾳ φησὶν, ᾗ ἀνήγαγον αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, ἐκ τοῦ καμίνου τοῦ σιδηροῦ. καὶ ἡμᾶς ἐξήγαγε ὁ θεὸς ἐκ τοῦ αἰγύπτου, ἐκ τοῦ καμίνου τοῦ σιδηροῦ, μάλιστα καὶ τὸν νοήσαντα τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ ἀποκαλύψει ἰωάννου, ὅτι ὁ τόπος ὅτε ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη καλεῖται πνευματικῶς σόδομα, καὶ αἴγυπτος. εἰ γὰρ πνευματικῶς καλεῖται αἴγυπτος. οὐκ ἔστι γὰρ αὕτη ἡ αἴγυπτος ἡ πνευματικῶς καλουμένη αἴγυπτος αὐδητὴ γὰρ δῆλον ὅτι, ἐὰν νοήσῃς τὴν πνευματικῶς καλουμένην αἴγυπτον, καὶ ἐξέλθῃς ἀπ' αὐτῆς. οὐ εἶ ὁ ἐξελθὼν ἐκ γῆς αἰγύπτου, καὶ ἐκ τοῦ καμίνου τοῦ σιδηροῦ, καὶ λέγεται πρός σε. ἀκούσατε τοῦ φωνῆς μου, καὶ ποιήσατε κατὰ πάντα ταῦτα ὅσα ἐὰν ἐνετειλάμην ὑμῖν. ἥτε ἐπαγγελία θεοῦ ἐστι πρὸς τοὺς ἀκού-

audien-

A *Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum.* Ubi reperitur ille Judas super dorsum inimicorum suorum manus suas posuisse? Historia nihil de eo tale conscripsit: Si autem consideres adventum Domini mei Jesu Christi, destruentis Zabulum, exspoliantis principatus & potestates, ostentui eos faci- 1. Cor. 15. 24.
entis, & triumphantis in ligno, videbis quomodo super istum Iudam completa sit Prophetia dicens: *Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum.* Et nunc cum ad viros Iuda sermo fit, nulli dubium est, quin ad Christianos sermo fiat propter Christum, qui ex
B tribu Iuda natus est. Fit quoque sermo & ad inhabitantes Hierusalem, scilicet ad eos qui in Ecclesia habitant. Hæc est civitas magni Regis, hæc est visio pacis. Pax quippe in nobis, si tamen filii pacis sumus, multiplicatur & cernitur. *Audite* ergo *verba testamenti hujus, & loquimini ad viros Iuda, & inhabitantes Hierusalem, & dicetis ad eos: Hæc dicit Dominus; Maledictus homo qui non audierit verba testamenti hujus, quod mandavit patribus vestris.* Quis magis audit verba testamenti, quod mandavit patribus? Nos qui in
C Christo credimus, an illi qui nec Moysi crediderunt, dum in Christo non credunt? ad quos Salvator ait: *Si credideretis Moysi, crederetis utique & mihi; de me enim ille scripsit. Si autem literis illius non creditis, quomodo verbis meis creduri estis?* Itaque illi Moysi non crediderunt; nos vero credentes in Christo, credimus testamento, quod traditum est per Moysen, & ad nos dicitur, ne maledicti fiamus: *Maledictus homo qui nō audierit verba testamenti hujus quod mandavit patribus vestris.* Ergo illi maledicti sunt; neque
D enim audierunt testamentum quod mandavit Deus patribus, *in die qua eduxit eos de terra Ægypti, de fornace ferrea*: maxime juxta intelligentem id quod scriptum est in Joannis Apocalypsi, quia locus ubi crucifixus est Dominus, vocetur spiritaliter Sodoma & Ægyptus. Si enim spiritaliter Ægyptus quispiam nominatur, & non est Ægyptus secundum intelligentiam corporalem, haud dubiū est, quin si intellexeris Ægyptū spiritalem, & exieris de ea, tu sis egrediens
E ex terra Ægypti de fornace ferrea, & tibi dicatur; *Audite vocem meam, & facite juxta hæc omnia.* Deinde repromissio Dei est ad

Ioh. 5. 46.

Ierem. 11. 2. 3.

Ierem. 11. 4

audientes, si fecerint quæcunque præcepe-
Ier. 11, 4. rit Dominus dicens: *Et eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.* Non omnis qui se populum Dei dicit esse, populus Dei est. Judæorum populus populum se venditans Dei, meruit audire, *quia non populus meus vos:* & dictum est ad eum: *Non populus meus.* Et rursum iste populus vocatus est po-
Deuter. 32 21. pulus: *Ipsi enim æmulati sunt me*, inquit, *super non Deum.* De illis dicit: *Irritaverunt me in idolis suis, & ego æmulabor eos super non gentem. In gentem autem insipientem irritabo eos.* Nos igitur in populum Dei facti sumus, & annuntiatur justitia populo, qui nascetur de Gentibus. Iste enim populus subito nascitur: & in Propheta scriptum est: *Si nata est Gens in semel.* Quando Salvator ascendit ad cœlos, & crediderunt una die quinque millia, & alia addita sunt tria millia, vere tunc fuit cernere populum in semel natum sermone Dei, & repente sterilem, parturien-
Gal. 4. 27. tem, ad quam dicitur: *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia plures filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum.* Deserta Ecclesia à Lege, deserta à Deo erat. Habens autem virum Synagoga Legem, habebat & Deum. Quid ergo pollicetur Deus? *Eritis mihi in populum, & ego ero vobis in Deum.* Non est omnium Deus, sed eorum tantum quibus se largitus est, quomodo Patriarchæ illi, ad quem
Gen. 17, 1. Exod. 29, 45. dixit; *Ego sum Deus tuus:* & rursum alii: *Ego Deus ero Deus tuus*: nec non de aliis: *Ero*, inquit, *Deus eorum.* Putasne aliquando consequimur, id quod per singulos dico, ut Deus omnium fiat Deus noster. Si autem vis plenius discere quorum sit Deus, & quibus vo-
Exod. 3. 6. cabulum sui nominis largiatur: *Ego*, inquit, *Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob*: idque ipsum exponens Salvator ait: *Deus autem non est mortuorum, sed vivorum.* Quis est
Luc. 20, 38 mortuus? Utique peccator, qui non habet
Ioh. 11, 25. dicentem: *Ego sum vita*, qui habet mortua opera, qui necdum pœnitentiam egit ab operibus mortuis: de quo Apostolus ait:
Hebr. 6, 1. *Non rursum fundamentum jacientes pœnitentiæ ab operibus mortuis.* Si ergo Deus non est Deus mortuorum sed viventium, & scimus esse viventem eum qui conversatur in Christo, ut fiat particeps ejus, & si volumus ut & Deus noster sit, renuntiemus operibus mortuis, ut pollicitationem suam in nobis com-
Ier. 11, 4. pleat dicens: *Et ero vobis in Deum, ut statuam juramentum meum, quod juravi patribus vestris dare illis terram fluentem lac & mel.* Observa quid dicat: *Statuam juramentum,*

A οὕτως, ἐὰν ποιήσωσιν ἃ ἐντέταλται, λέγουσα. καὶ ἔσεσθέ μοι εἰς λαόν. κἀγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς θεόν. ὁ πᾶς ὁ λέγων ὁ λαὸς εἶναι θεοῦ, λαός ἐστι θεῦ. ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἐπαγγελάμενοι εἶναι λαὸς θεοῦ, ὁ λαὸς μου ὑμεῖς ἦτε ἐν τῷ. διὸ ὁ λαός μου ὑμεῖς ἐρρήθη πρὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον. ὁ λαός μου. καὶ πάλιν. ἔτι ὁ λαὸς ἐκλήθη ὁ λαός. αὐτοί γὰρ παρεζήλωσάν με ἐπ' οὐ θεοῦ. φησὶ ἐκείνων ἃ λέγει. παρώργισάν με ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ'
B οὐκ ἔθνει. ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς. γεγόναμεν δὲν ἡμεῖς τῷ θεῷ εἰς λαόν, καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ ἀναγγέλεται τῷ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ, τῷ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἔτι γὰρ ὁ λαὸς πίπτεται ἀθρόως. ὃ ἐν τῇ γραφῇ εἴρηται. εἰ ἐτέχθη ἔθνος ἅπαξ. ἐτέχθη ἔθνος εἰς ἅπαξ, ὅτε ἐπεδεδήμηκεν ὁ σωτήρ. καὶ σπείσασαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ χιλιάδες πέντε. καὶ σωσθεῖσαν ἄλλη ἡμέρᾳ χιλιάδες τρεῖς. ὃ
C ἔστιν ἰδεῖν ὅλον λαὸν πεπτωμένον λόγῳ θεοῦ, καὶ ἀθρόως πίπτοντα τῷ σπείρειν, τῷ πρότερον ἀτεκνοῦσαν, πρὸς ἣν λέγεται. εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα. ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα. ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἔρημος αὕτη νόμος, ἔρημος αὕτη θεοῦ λῶ. ἔχουσα δὲ ἄνδρα τὸν νόμον, ἐκείνη ἡ συναγωγὴ λέλεκται. τί ἔν μοι ἐπαγγείλασθαι ὁ θεός; ἔσεσθέ μοι εἰς λαόν, κἀγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς θεόν. οὐκ ἔστι πάντων θεὸς, ἀλλ' ἢ ἐκείνων οἷς χαρίζεται ἑαυτόν. ὥσπερ ἐχαρίσατο
D ἑαυτὸν τῷ πατριάρχῃ ἐκείνῳ, ᾧ εἶπεν. ἐγὼ θεὸς σός. καὶ πάλιν ἄλλῳ. ἐγὼ ἔσομαί σε θεός. καὶ ἐπὶ ἑτέρων. ἔσομαι αὐτῶν θεός. ποτὲ ἔν ἄρα ἡμεῖς ἐπιτυγχάνομεν. ὁ καθ' ἕκαστον λέγω. εἰς τὸ τὸν θεὸν εἶναι ἡμῶν θεόν; εἰ δὲ θέλεις μαθεῖν πίνων ἐστὶν ὁ θεός, ὃ πινὶ χαρίζεται τῶν ἑαυτοῦ ἐπίκλησιν. ἐγώ, φησὶ, θεὸς Ἀβραάμ, θεὸς ἰσαάκ, θεὸς ἰακώβ. ὃ διηγούμενος τοσοῦτον ὁ σωτὴρ φησιν. ὁ θεὸς οὐκ ἔστι νεκρῶν,
E ἀλλὰ ζώντων. πῶς ὁ νεκρὸς; ὁ ἁμαρτωλὸς, ὁ μὴ ἔχων τὸν ἐπόντα. ἐγώ εἰμι ἡ ζωή. ὁ ἔχων νεκρὰ ἔργα. μηδέπω μετανοήσας ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἔργων, φησὶν ὁ ἀπόστολος. μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων. εἰ τοίνυν ὁ θεὸς οὐκ ἔστι νεκρῶν θεὸς, ἀλλὰ ζώντων, καὶ οἱδαμῶν τίς ἐστιν ὁ ζῶν, ὅπου ὁ πολιτευόμενος κῦ χριστὸν, καὶ μεῖς μετ' αὐτοῦ. εἰ βουλόμεθα ἵνα ἡμῶν ἡ ὁ θεὸς, ἀποταξώμεθα τοῖς ἔργοις τοῦ νεκροῦ, ἵνα τῷ ἐπαγγελίαν αὐτοῦ πληρώσῃ τῷ λέγουσαν. ὃ ἐγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς θεόν. ὅπως σήσω τὸν ὅρκον μου, ὃν ὤμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. τήρει γὰρ ὅπου λέγει. σήσω τὸν

ὅρκον

ὄρκον μὲ, ὃν ὤμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. αὕτη γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ γῆ, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. ἀλλ' ἐκείνη, περὶ ἧς ἐδίδασκεν ὁ σωτὴρ λέγων. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. εἶτα περὶ τὰ περιηρμένα τοῦ Κυρίου ἀποκρίνεται ὁ προφήτης πρὸς τό. Ἐπικατάρατος ὁ ἄνθρωπος, ὃς οὐκ ἀκούσεται τῶν λόγων τῆς διαθήκης ταύτης. καί φησι. καὶ ἀπεκρίθην, καὶ εἶπα. γένοιτο κύριε. πλησίον κύριε; Ἐπικατάρατος ὃς οὐκ ἐμμένει τοῖς λόγοις τῆς διαθήκης ταύτης. καὶ εἶπε κύριος πρός με. ἀνάγνωθι τοὺς λόγους τούτους ἐν πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἔξωθεν Ἱερουσαλήμ. καὶ τοῖς ἔξω ἀναγνώσκομεν τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ, προκαλούμενοι αὐτοὺς ἐπὶ σωτηρίαν, τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης. καὶ ποιήσατε αὐτοὺς καὶ οὐκ ἐποίησαν. καὶ εἶπε κύριος πρός με. εὑρέθη συνωμοσία ἐν ἀνδράσιν Ἰούδα, καὶ ἐν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ. ὡσεὶ συνυδάσωμαι μεταγνοοῦσι ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἁμαρτήμασι πρὸς ἀνδρῶν Ἰούδα, εἰδότες ὅτι ἐσμὲν οἱ ἄνδρες, Ἰούδα, διὰ τὸν χρισὸν Ἰούδα προφητευθέντα, καὶ λεχθέντα. μήποτε γὰρ ἐπεὶ, ἐν ἡμῖν εἰσιν ἁμαρτωλοί πινες, καὶ οὐ διὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττοντες, διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης. εὑρέθη συνωμοσία ἐν ἀνδράσιν Ἰούδα, καὶ ἐν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ. ὅταν γὰρ εὑρεθῇ ἔνοχοι, ὡς χρήματι ζῆσιν ὀνόματι ἐκκλησίας. συνωμοσία ἀδικίας, καὶ συνωμοσία τῶν ἁμαρτημάτων. ὡς ἂν ἐφαρμόσαι ἐπὶ τὸ ἁμαρτωλὸν τό. σειραῖς ἢ τέως ἁμαρτιῶν ἕκαστος σφίγγεται λέγει ὁ θεός. εὑρέθη συνωμοσία ἐν ἀνδράσιν Ἰούδα. ἀλλὰ μὴ εὑρεθείη συνωμοσία ἐν ἡμῖν. πῶς ἢ οὐχ εὑρίσκεται συνωμοσία ἐν ἡμῖν, ἢ καὶ μέχρι τοῦ δεδεσθαι ἐστὶ συνωμοσία ἔν τισι; λύε πᾶσαν συνωμοσίαν ἀδικίας, διάλυε σφαγαλίας βιαίων συναλλαγμάτων, πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. διάτρυπε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου. εὑρέθη ἐν συνωμοσία ἐν ἀνδράσιν Ἰούδα, καὶ ἐν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ. ἐπεσράφησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν πρώτερον. ἐπεσράφησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας. τίνων λέγει ἁπλῶς τῶν πατέρων; πῶς ἢ προσθήκη. ἐπεσράφησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας τῶν πατέρων αὐτῶν τῶν πρώτερον; ἐλέγομεν ταῦτα λέγειν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τοὺς ἐν ἡμῖν ἁμαρτάνοντας. πῶς ἂν οἱ ἐν ἡμῖν ἁμαρτάνοντες, ἐπεσράφησαν ἐπὶ ταῖς ἀδικίαις τῶν πατέρων, ἀλλὰ τῶν πατέρων τῶν πρώτερον; μήποτε ἂν δυνηθεῖεν οἱ πατέρες ἡμῶν, καὶ ἔστι μὲν ἐν ἡμῖν εἶδος πατέρων τὸ χεῖρον, πεῖν πεσεῖσθαι γὰρ, υἱοὶ ἦμεν, φησὶν, ἐκ διαβόλου, ὡς δείκνυσιν ὁ λόγος ὁ εὐαγγελικὸς λέγων. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. ὅτε δὲ πεπιστεύκαμεν, γεγόναμεν υἱοὶ θεοῦ. ἐπὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, ἐπιστρέφο-

A *quod juravi patribus vestris, dare illis terram fluentem lac & mel.* Hæc enim non est terra quam pollicitus est Deus, terra fluens lac & mel: sed ista est terra de qua Salvator docuit dicens: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Deinde ad hæc quæ dixerat Deus, Propheta respondit, id est ad id quod ait: *Maledictus homo qui non audierit verba testamenti hujus:* & dicit: *Et respondi & dixi: Fiat Domine.* Quid est quod ait: *Fiat Domine?* Utique id quod pronuntiavit Deus; *Maledictus homo qui non audierit verba testamenti hujus. Et dixit Dominus ad me:* Lege B *verba ista in civitate Iuda, & extra Hierusalem,* & his qui foris sunt. Audite verba divina, provocantia nos ad salutem.* Legimus verba divina provocantia eos ad salutem. *Verba testamenti hujus, & facite illa. Et dixit Dominus ad me: Inventa est colligatio in viris Iuda, & inhabitantibus Hierusalem.* Si peccaverimus nos qui propter Christum * Christiani vocamur, & inventi fuerimus in numero peccatorum, & de nobis dicitur: *Inventa est colligatio in viris Iuda, & inhabitantibus Hierusalem.* Cum in Ecclesia Dei tales sunt in C quibus reperiatur laqueus iniquitatis, & vincula peccati, in tantum ut id quod de peccatore dicitur, eis valeat convenire: *Vinculis peccatorum suorum unusquisque constringitur,* tunc dicit Deus: *Inventa est colligatio in viris Iuda.* Verum non invenietur colligatio in nobis. Quomodo autem non invenietur colligatio in nobis, si usque ad hanc horam colligatio in quibusdam est. Sed *Solve omne vinculum iniquitatis, dissolve obligationes violentarum commutationum, omnem conscriptionem iniquam dissipa. Frange esurientibus panem tuum.* Inventa est ergo D colligatio in viris Iuda, inhabitantibus Hierusalem. *Conversi sunt ad iniquitates patrum suorum priorum.* Conversi sunt ad iniquitates. Quorum? Non ait simpliciter, *patrum,* sed cum additamento, *patrum suorum priorum.* Diximus hæc de nobis dici & his qui in nobis sunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos sunt peccatores, conversi sunt ad iniquitates patrum, & patrum suorum priorum? Duplices habemus patres, & una species est pessimorum patrum. Siquidem antequam crederemus, Diabolus pater noster fuit, ut sermo Evangelicus ostendit, dicens: E *Vos de patre Zabulo nati estis.* Cum au-

Matth. 5, 4
Ier. 11, 3.
Ier. 11, 6.
* MS. R. Etiam his qui foris sunt, legimus verba divina, provocantes eos ad salutem, verba testamenti hujus, aliàs, etiam & his qui foris sunt: Audite verba divina provocantes eos ad salutem verba testamenti hujus.
Ier. 11, 7, 8.
* MSS. R. Viri Iuda vocamur, & inventi fuerint in nobis nodi peccatorũ
Prov. 5, 22
Esaie 58, 6
Ier. 11, 10.
Ioh. 8, 44.

tem credidimus, facti sumus filii Dei. Si ergo post hæc peccaverimus, convertimur ad iniquitates patrum non simpliciter, sed patrum priorum. Ad probationem autem hujus rei, quia duplices habemus patres, utimur & David testimonio, in quadragesimo quarto Psalmo, ita dicentis: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Quasi pater quippe cœpit: *Audi filia.* Ergo duplices nostri patres sunt. Sed obliviscere, inquit, domum patris tui prioris. Si igitur oblitus domum patris tui prioris rursus fuetis ad peccata conversus, incidisti in id quod nunc dicitur peccatum. *Converti sunt ad iniquitates patrum suorum priorum.* Dicebamus dudum zabulum patrem nostrum fuisse, antequam Deus factus sit pater, si tamen nunc non habemus etiam zabulum patrem: quod etiam de Joannis Epistola approbamus, in qua ita scribitur: *Omnis qui peccatum facit ex zabulo natus est.* Toties ex zabulo nascimur, quoties peccamus. Infelix iste qui semper generatur à zabulo. Rursumque multum beatus qui semper ex Deo nascitur. Neque enim semel dicam justum ex Deo natum, sed per singula virtutis opera semper justus nascitur ex Deo. Hoc autem ut plenius possit probari, etiam de Salvatoris nostri quotidiana nativitate dicamus, liquido id in justis obtinentes quod in Domino præcesserit. Salvator noster splendor est gloriæ, splendor autem non semel nascitur, & deinceps desinit nasci: quotiescunque ortum fuerit lumen, ex quo splendor oritur, toties oritur & splendor gloriæ. Salvator noster sapientia est Dei. Sapientia vero splendor est lucis æternæ. Si igitur Salvator semper nascitur, & idcirco dicit: *Ante omnes colles generat me*, non, ut quidam male legunt, *generavit.* Si semper ex Patre nascitur Dominus, etiam tu in similitudinem ejus tantum adoptionis scriptum habens, semper generaris à Deo per singulos intellectus, per singula opera, & efficeris filius Dei in Christo Iesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Psalm. 44. 11.

1. Joh. 3. 8.

μὴν ἐπὶ τὰς ἀδικίας ἐκ' ἀπαξαπλῶς τῶν πατέρων, ἀλλὰ τ πρωτέρων πατέρων. εἰς ὃ τὸ παρασῆσαι ὅτι δισσοὶ ἡμῖν εἰσιν οἱ πατέρες, λήσομαι ῥητοῖς ἀπὸ τ μδ' ψαλμοῦ, ἔτως ἔχουσιν. ἄκουσον θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ ὠς σε, καὶ ἐπιλάθε τ οἴκου τ πατρός σε. πατὴρ λέγει. ἐπιλάθε τ οἴκου τ πατρός σε. ὡς γὰρ πατὴρ λέγει. ἄκουσον θύγατερ. ὅθεν δισσοὶ οἱ πατέρες ἡμῖν εἰσι. ἀλλὰ ἐπιλάθε τ οἴκου τ πατρός σε τ πρωτέρου. ἐὰν ἐπιλαθόμενός σε τ οἴκου τ πρωτέρου, πάλιν ἐπιστρέψῃς ἐπὶ τὰ ἁμαρτήματα, ἃ πεποίηκας τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα ἁμαρτήματα, ἐπεσεφθησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας τ πατέρων αὐτῶν τ πρωτέρων. ἔλεγον ὅτι καὶ ὁ διάβολος πρωτέρων ἦν ἡμῖν πατὴρ, πρὶν γένηται ἡμῖν ὁ θεὸς πατήρ. εἴγε καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὁ διάβολος πατήρ. ὅπερ προσησόμεθα καὶ ἀπὸ τ ἰωάννου καθολικῆς ἐπιστολῆς, ἐν ᾗ γέγραπται. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, ἐκ τ διαβόλου γεγένηται. εἰ πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τ διαβόλου γεγένηται, οἱονεὶ τοσαυτάκις ἐκ τ διαβόλου γεγενήμεθα, ὁσάκις ἁμαρτάνομεν. ταλαίπωρος ἓν ἕτός ἐστιν ὃς ἀεὶ γεννᾶται ἐκ τ διαβόλου. ὥσπερ πάλιν μακάριος ὁ ἀεὶ γινόμενος ὑπὸ τ θεοῦ. ὁ γὰρ ἅπαξ ἐρῶν τὸν δίκαιον γεγεννᾶς ὑπὸ τ θεοῦ, ἀλλ' ἀεὶ γεννᾷς καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀγαθὴν, ἐν ᾗ γεννᾷ τὸν δίκαιον ὁ θεός. ἐὰν ἓν ἐπιζήσω σοι ἐπὶ τ σωτῆρος, ὅτι ἐκ τ ἐγέννησεν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀπὸ τ γρέσεως αὐτ', ἀλλ' ἀεὶ γεννᾷ αὐτόν. σῴσησθε καὶ ἐπὶ τῇ δικαίᾳ σωπλήσιον. ἰδωμὲν εἰ πῶς ἡμῖν ἐστιν ὁ σωτὴρ. ἀπαύγασμα δόξης. τὸ ἀπαύγασμα, τ δόξης ἐκ' ἅπαξ γεγένηται, καὶ ἐκ' γεννᾶται. ἀλλ' ὅσον ἐστὶ τὸ φῶς ποιητικὸν τ ἀπαυγάσματος, ἐπὶ τοσοῦτον γεννᾶται τὸ ἀπαύγασμα τ δόξης τ θεοῦ. ὁ σωτὴρ ἡμῖν σοφία ἐστὶ τ θεοῦ. ἔστι δὲ ἡ σοφία ἀπαύγασμα φωτὸς ἀϊδίου. εἰ ἓν ὁ σωτὴρ ἀεὶ γεννᾶται, καὶ διὰ τοῦτο λέγει. πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με. ἐκ' δέ. πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεγέννηκέ με. ἀλλὰ, πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με, καὶ ἀεὶ γεννᾶται ὁ σωτὴρ ὑπὸ τ πατρός. ἕτως καὶ σὺ ἐὰν ἔχῃς τὸ τ υἱοθεσίας πνεῦμα, ἀεὶ γεννᾷ σε ἐν αὐτῷ ὁ θεὸς, καθ' ἕκαστον ἔργον, καθ' ἕκαστον διανόημα. καὶ γεννώμενος ἕτως γίνῃ ἀεὶ γεννώμενος υἱὸς θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ί.

Εἰς τό.

Γνώρισόν μοι κύριε, καὶ γνώσομαι. μέχρι τοῦ. συνάξατε πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ. καὶ ἐλθέτωσαν καταφαγῆναι αὐτό.

HOMILIA X.

(*juxta Hieronymum VIII.*)*

De eo quod ſcriptum eſt:

Notum fac mihi Domine, & cogno ſcam; usque ad eum locum in quo ait: *Ite, congregate omnes beſtias agri.* Ier. 11, 18. Ier. 12. 9.

Eodem Interprete.

Εἰ θεοῦ λόγια ἐστὶν ἐν νόμῳ, καὶ προφήταις, εὐαγγελίοις τε καὶ ἀποστόλοις, δεῖσε τὸν μαθητευόμενον θεοῦ λογίοις διδάσκαλον ἐπιγράφεσθαι θεόν. ὁ γὰρ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν, ὁ θεός ἐστιν, ὡς καὶ ἐν ψαλμοῖς γέγραπται. καὶ ὁ σωτὴρ οὐ μαρτυρεῖ μὴ δεῖν ἐπιγράφεσθαί τινα διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς λέγων. καὶ ὑμεῖς μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος ὁ πατὴρ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. διδάσκει ἤτοι ἤτοι καθ' αὐτὸν, ἢ διὰ τοῦ χριστοῦ. ἢ ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ἢ διὰ παύλου, φέρ εἰπεῖν, ἢ διὰ πέτρου, ἢ διά τινος τῶν ἄλλων ἁγίων, μόνον θεοῦ πνεῦμα καὶ θεοῦ λόγος ἐστὶ δηλαδὴ τοῦτο, καὶ διδασκέτω. ταῦτα μοι πρὸς τί εἴρηται; ἐπειδὴ πᾶς φησὶν ὁ προφήτης. γνώρισόν μοι κύριε, καὶ γνώσομαι. ἐὰν γὰρ γνώσομαι, ἐὰν μὴ σύ μοι γνωρίσῃς. ἐὰν οὖν γνωρίζοντός σου ἐμοὶ γνῶ, τότε ὄψομαι τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν, καὶ νοήσω ὁποία ἕκαστος πράττει, καὶ ποίας ἐστὶ προαιρέσεως. ταῦτα ὁ προφήτης. εἰ οὖν ὁ σωτὴρ ἐν τῷ προφήτῃ, ἰδιωτικῶς τινα λέγει. ἐγὼ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον καὶ οὐδὲν ᾔδειν. ἐπ' ἐμὲ ἐλογίσαντο λογισμὸν λέγοντες. δεῦτε, καὶ ἐκβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ, καὶ ἐκτερίψωμεν αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων. καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῇ ἔτι. ὡς φησὶ καὶ ὁ προφήτης ἡσαΐας. χριστὸς ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος ἀφώνου, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐκεῖ μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ ἡσαΐας λέγει. ἐνταῦθα ὁ χριστὸς περὶ αὐτοῦ. ἐγὼ, φησὶν, ὡς ἀρνίον ἄκακον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενον τοῦ δοῦναι οὐκ ἔγνων. οὐκ εἶπε τί ἐν ἔγνω. ὃ γὰρ εἰρηκεν. οὐκ ἔγνων κακά. οὐκ εἰρηκεν. οὐκ ἔγνων ἀγαθά. ὅτε εἰρηκεν. οὐκ ἔγνων ἁμαρτίαν. ἀλλ' ἁπλῶς. οὐκ ἔγνων. σοὶ δὲ καταλέλοιπεν ἐξετάζειν τί οὐκ ἔγνω. καὶ μάνθανε τί οὐκ ἔγνω ἀπὸ σοῦ. τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε. γνόντας γὰρ ἁμαρτίαν ἁμαρτήσαντας ἐστὶν. ὡς γνόντας δικαιοσύνην δικαιοπραγήσαι

SI Dei eloquia ſunt in Lege & Prophetis, Evangeliis & Apoſtolis, oportet diſcipulum Dei divinorum ſermonum magiſtrum Deum aſcribere. *Qui* enim *docet hominem ſcientiam*, ſecundum Pſalmiſtam, Deus eſt. Salvator quoque perhibet teſtimonium, nullum debere ſuper terras magiſtrum nuncupari, dicens: *Et vos nolite vocare magiſtrum ſuper terram. Vnus quippe eſt magiſter veſter*; *Pater qui in cœlis eſt*: Pater autem qui eſt in cœlis, erudiet homines ſive per ſe, ſive per Filium, ſive per Spiritum ſanctum: & ut ad minora veniamus, erudit per Paulum, per Petrum, per alium quemlibet Sanctorum: tantum Dei ſpiritus, & Dei ſermo deſcendat & doceat. Cur hæc diximus? videlicet quia Propheta: *Notum fac mihi*, ait, *Domine & cognoſcam.* Neque enim ſcire poſſum, niſi tu mihi revelaveris. Sin autem demonſtrante te potero noſſe quod neſcio, tunc videbo cogitationes ſingulorum, & cognoſcam, quid unusquisque gerat, & cujus ſit voluntatis. Hæc Propheta. Deinde videamus, quid Salvator loquitur in Propheta: *Ego ut agnus innocens ductus ad immolandum, & neſciebam. Adverſum me cogitaverunt conſilium dicentes: Venite, mittamus lignum in panem ejus, & conteramus eum à terra viventium, & nomen ejus non memorabitur amplius.* Eſaias quoq; quod Chriſtus ut ovis ad victimam ductus ſit, & ut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum, pronuntiat: & ibi quidem ille de Chriſto, hic vero de ſe ipſe Chriſtus: *Ego*, inquit, *ut agnus innocens ductus ad immolandum, & neſciebam.* Nec addit quæ non cognoverit. Non enim dixit: Non cognovi mala, non cognovi bona, non cognovi peccatum, ſive injuſtitiam, verum ſimpliciter non cognovi. Tibi igitur dereliquit, ut quæras quod neſcierit. Lege Apoſtolum; *Qui cum peccatum non cognoviſſet, pro nobis peccatum fecit.* Peccatum quippe noſſe, peccare eſt: ut juſtitiam noſſe, juſte eſt age-

Ier. 11, 19. Eſ. 53, 7. 2. Cor. 5, 21

re. Ex quo manifestum est, eum qui justi tiam prædicat & non agit juste, nescire ju-
Ier 11, 19. stitiam. *Adversum me cogitaverunt consilium dicentes: Venite, mittamus lignum in panem ejus.* Crucifixum esse à Judæis Dominum nulli dubium est, & cum hoc tota libertate prædicamus, quomodo aptabimus ei quod dicitur: *Adversum me cogitaverunt consilium dicentes*, hoc quod inferunt: *Venite, mittamus lignum in panem ejus*, nimiæ difficultatis est. Panis Jesu quo nutrimur, sermo ejus interpretatur. Quia igitur docente eo voluerunt quidam scandalum ponere doctri- B næ ejus, crucifigentes eum dixerunt: *Venite, mittamus lignum in panem ejus.* Cum enim verbo Jesu & disciplinæ ejus conjungitur magistri crucifixio, in panem lignum mittitur. Et illi quidem nisi dantes dicunt: *Venite, mittamus lignum in panem ejus.* Ego vero admirabile quiddam inferam. Lignum missum in panem ejus, panem fecit meliorem. Exemplum accipe de Lege Moysi. Sicut lignum quod missum est in amaram aquam, fecit dulcem, sic lignum passionis Christi missum in doctrinam ejus, fecit panem illius dulciorem. Ante enim quam immitteretur C lignum in panem ejus, quando tantummodo panis erat, & non erat lignum, in universam terram non exierat sonus ejus: postea vero quam assumpsit fortitudinem per lignum, tunc in universum orbem passionis ejus disseminatus est sermo. In cujus figura & aqua in Veteri Testamento ad tactum ligni dulcis effecta est. Ego quippe ajo, Legem non intellectam, amaram aquam esse. Cum autem venerit lignum Jesu Christi, & sermo Salvatoris mei descenderit in eam, D tunc dulcoratur, & fit suavissimi saporis, intellecta pariter & lecta Lex Moysi. Dicen-
Ier. 11, 19. tes igitur: *Venite, mittamus lignum in panem ejus*, etiam hoc addunt, *& conteramus eum à terra viventium, & nomen ejus non memorabitur amplius.* Sic enim illum interfecerunt, quasi nomen ejus penitus eradicarent. Sed Jesus scit quare & quomodo moriatur. Pro-
Ioh. 12, 24. pter quod ait: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, non multum fructum affert.* Ergo mors Jesu Christi, spica frumenti facta est, septuplum & multo amplius restituens quam fuerat seminatum. Fingamus enim paulisper non fuisse eum E crucifixum, neque post mortem ad inferos descendisse: sequitur ut solum granum maneat frumenti, & multi non nascuntur ex eo. Attende diligenter eloquia divina, quid in se velint intelligi. *Granum*

Ἐστιν. ὁ γοῦν ἀπαγγέλλων τὰ περὶ δικαιοσύνης, καὶ μὴ δικαιοπραγῶν, οὐκ ἔγνω δικαιοσύνην. ἐπ' ἐμὲ ἐλογίσαντο λογισμὸν πονηρὸν λέγοντες. δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. ὅπερ μὲν ἑαυτοῖς αὐτὸν ἰσθήσοι δῆλον ἔτό ἐστι, καὶ παῤῥησίᾳ ἔτο κηρύσσομεν. πῶς οὖ τοῦτο ἐφαρμόσῃς τῷ. ἐλογίσαντο ἐπ' ἐμὲ λογισμὸν λέγοντες. δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ, ἔργον ἐστὶ νοῆσαι. ὁ δ' ἰησοῦ ἀρτος ὁ λόγος ἐστὶν ᾧ τρεφόμεθα. ἐπεὶ τοίνυν διδάσκοντος αὐτοῦ ἐν τῷ λαῷ ἠθέλησαν τὸ σκάνδαλον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ ποιῆσαι, διὰ δ' σταυρῶσαι αὐτὸν, εἶπον. βάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. ὅταν γὰρ τῷ λόγῳ τοῦ ἰησοῦ διδασκαλίας προσάπτηται τὸ, ἐσταυρῶσαι τὸν διδάσκαλον, εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ ξύλον ἐμβέβληται. ἐκεῖνοι μὲν ἐξ ὑπεκλῆς βεβουλεύμενοι λεγέτωσαν. δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. ἐγὼ δ' ὑποδεξότερόν τι ἐρῶ. τὸ ξύλον ἐμβληθὲν εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ, κρείττονα τὸν ἄρτον πεποίηκε. ὑπόδειγμα λαμβάνω ἀπὸ τοῦ μωσέως νόμου. τὸ ξύλον βληθὲν εἰς τὸ πικρὸν ὕδωρ ἐποίησεν αὐτὸ γλυκύ. ἕτως τὸ ξύλον τοῦ πάθους ἰησοῦ χριστοῦ ἐλθὸν εἰς τὸν λόγον πεποίηκε τὸν ἄρτον αὐτοῦ γλυκύτερον. πρὶν ἐλθεῖν γοῦν εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ τὸ ξύλον, ὅτε ἄρτος μόνος ἦν, καὶ ξύλον οὐκ ἦν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν οὐκ ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτοῦ. ἀλλ' ἐπεὶ προσέλαβε δύναμιν ὁ ἄρτος διὰ τοῦ ξύλου τοῦ βληθέντος εἰς αὐτὸν, διὰ τοῦτο ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ πανέσμηται * ὅλην τὴν οἰκουμένην, καὶ * al. τότε τὸ ξύλον ὁ σύμβολον ἦν τοῦ πάθους ἰησοῦ, δι' οὗ τὸ πικρὸν ὕδωρ γλυκὺ γίνεται. ἐγὼ γὰρ λέγω ὅτι ὁ νόμος μὴ νοούμενος πικρὸν ὕδωρ ἐστίν. ἐὰν ἔλθῃ τὸ ξύλον ἰησοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ σωτῆρος μετὰ παῤῥησίας γλυκάζεται, καὶ ἥδιστος γίνεται ὁ μωσέως νόμος ἀναγινωσκόμενος καὶ γινωσκόμενος. εἶπον ἔν. δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. λέγει ἡ γραφή. ἐκτείψωμεν αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μὴ μνησθῇ ἔτι. ἕτως αὐτὸν ἀπέκτειναν, ὡς ἐξαφανίζοντες αὐτοῦ τὸ ὄνομα. ἀλλὰ ἰησοῦς οἶδε πῶς ἀποθνήσκει, καὶ διὰ τί. διὸ φησιν. ἐὰν μὴ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολλὴν καρπὸν φέρει. ὥστε ὁ θάνατος τοῦ ἰησοῦ σάρκος σίτου γίνεται, ποιῶν πολλαπλασίονα καὶ πολύχρηστον τὸ σπαρμάτιον. ὡσεὶ καθ' ὑπόθεσιν μὴ ἐσταυρώθη μηδὲ ἐτεθνήκει, ἔμενεν ἂν μόνος ὁ κόκκος τοῦ σίτου, καὶ πολλοὶ οὐκ ἐγίνοντο ἐξ αὐτοῦ. προφήτης ἦν αὐτοῦ τῇ λέξει, εἰ μὴ ἔτο βεβούληται λέγων. ὁ κόκκος δὲ σίτου ἐὰν μὴ πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν

ἐὰν ὁ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ θάνατος δὲ ἐπὶ τέτους πάντας ἐκαρποφόρησεν. εἰ οὖν ὁ θάνατος τέτους ἐκαρποφόρησε, πόσους καρποφορήσει ἡ ἀνάστασις, κύριε τῶν δυνάμεων κρίνων δίκαια, δοκιμάζων νεφροὺς καὶ καρδίας, ἰδοιμί σου τὴν ἐκδίκησιν ἐξ αὐτῶν. προφητικῶς ταῦτα εὔχεται ἰδεῖν, τὴν περὶ θεοῦ ἐκδίκησιν ἐξ αὐτῶν· κεκύκλωται γὰρ ὑπὸ στρατοπέδων ἡ ἱερουσαλὴμ, καὶ ἤρκισεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς, καὶ ἐρρήθη αὐτῇ. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. ἰδοὺ μὲν ἐν τῇ περὶ τοῦ ἐκδίκησιν ἐν αὐτοῖς. ὅτι περὶ σὲ ἀπεκάλυψα τὸ δικαίωμά μου· διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος περὶ τῶν ἀνδρῶν ἀναθώθ, τῶν ζητούντων τὴν ψυχήν μου, τῶν λεγόντων· οὐ μὴ προφητεύσῃς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰ δὲ μὴ, ἀποθάνῃ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν. ἰδοὺ ἐγὼ ἐπισκέψομαι ἐπ' αὐτούς· οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἀποθανοῦνται. καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν τελευτήσουσι λιμῷ, καὶ ἐγκαταλείμμα οὐκ ἔσται αὐτῶν· ὅτι ἐπάξω κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἀναθὼθ ἐν ἐνιαυτῷ ἐπισκέψεως αὐτῶν· προσχήματος ἕνεκεν τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθὼθ ἐνταῦθα λαμβάνεται. ὅλον δὲ τὸ ἰουδαϊκὸν μυστήριον τροπικῶς ἐν αὐτῇ εἴρηται. ἑρμηνεύεται γὰρ ἀναθὼθ, ἐπακουσμὸς δὲ θεοῦ. ἐν ἐκείνῳ οὖν τῷ λαῷ ὡς καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τὸ· ἐζητήσαμεν ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ τότε γέγονε καὶ τὸ, τοὺς ἄνδρας ἀναθὼθ, τοὺς ὄντας ἐν τῷ ἐπακουσμῷ, ζητεῖν τὴν ψυχὴν ἐκ ἱερεμίου· οὐδὲ γὰρ ἡ ἱστορία λέγει ὅτι ἄνδρες ἀναθὼθ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν ἱερεμίου· ἔχομεν τὰς βασιλείας. μεμνήσθαι ἡ γραφὴ ἐκεῖ τοῦ ἱερεμίου. οὐδὲν τοιοῦτον ἐν αὐταῖς εἰρῆσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ταῖς παραλειπομέναις· ἔχομεν γὰρ αὐτὸν τὸν βίβλον τοῦ προφήτου· οὐδὲν εἰρήκασιν οἱ ἄνδρες ἀναθὼθ· ἀλλὰ ταῦτα λέγει πρὸς ἡμᾶς. τοὺς ζητοῦντας τὴν ψυχήν μου τοὺς λέγοντας. οὐ μὴ προφητεύσεις ἐπὶ τῷ ὀνόματι κυρίου· ἐκώλυσαν οὐδαῖοι διδάσκειν ἡμᾶς. εἰ δὲ μὴ, ἀποθάνῃ ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν. ἰδοὺ ἐγὼ ἐπισκέψομαι ἐπ' αὐτούς· οἱ νεανίσκοι αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἀποθανοῦνται. καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν τελευτήσουσιν ἐν λιμῷ· ἃ τότε τελευτήκασιν ἐν ῥομφαίᾳ, ἀλλὰ μὴ τῇ πόρθησιν· νῦν λιμὸς ἦλθεν ἐπ' αὐτούς, ὁ λιμὸς ἄρτου, οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλ' ὁ λιμὸς τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. ἐκ ἐπιγάρ, τάδε λέγει κύριος παντοκράτωρ, λιμὸς ἐπὶ γῆς, οὐδὲ λιμὸς ἄρτου οὐδὲ δίψα ὕδατος, ἀλλὰ τοῦ ἀκοῦσαι λόγον κυρίου. ἐκ ἐπὶ γὰρ, τάδε λέγει. κύριος παντοκράτωρ, λιμὸς ἐπὶ γῆς παρ' αὐτοῖς· αὕτη ὁ λιμὸς, ἵνα ἡ προφητεία μηκέτι ᾖ, καὶ τί λέγω προφητεία, οὐδὲ διδασκαλία. κἂν μυριάκις χρηματίζωσιν παρ' αὐτοῖς σοφοὶ, ἐκ ἔστι λόγος κυρίου ἔτι

A *frumenti si non cadens in terram mortuum fuerit, non multum fructum affert.* Mors Iesu istos omnes fructificavit. Si autem mors tantas attulit fruges, resurrectio cujus futura est ubertatis? *Domine virtutum, judicans justa, probans renes, & corda, videam quæ ex te est vindictam de eis.* Prophetice orat, ut videat vindictam de eis apud Patrem, circumdata est quippe ab exercitu Hierusalem, & appropinquavit subversio ejus, & id quod dictum ad eam fuerat: *Ecce dimittetur vobis domus vestra deserta*, completum est. *Videam ergo quæ ex te est vindictam de eis, quia ad te revelavi justificationem meam. Propterea hæc dicit Dominus in viros qui sunt in Anathoth, qui quærunt animam meam, qui dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, alioquin morieris in manibus nostris. Ecce visitabo ego in eis: juvenes eorum gladio cadent; & filii eorum & filiæ morientur in fame, & reliquiæ eorum non erunt. Quoniam inducam mala super inhabitantes in Anathoth, in anno visitationis eorum.* Figuraliter tunc nomen Anathoth assumitur. Totum autem Judaicum Sacramentum in eo est. Interpretatur quippe Anathoth. obedientia: Quia ergo obedientia Dei in illo fuit, sicut regnum ejus, & factum est de regno id quod novimus prædictum: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus ejus*: nunc quoque viri qui sunt in Anathoth, hoc est obedientia, quærunt animam, non Hieremiæ; neque enim hoc historia ulla commemorat, quia viri Anathoth quærunt animam ejus. Habemus Regnorum libros: meminit ibi Scriptura Hieremiæ; nihil tale conscribitur. Habemus Paralipomenon, & ipsum quod nunc interpretatur volumen Prophetæ, nihil locuti sunt viri ab Anathoth: sed Christi quærunt animam Domini mei, *qui dicunt, Non prophetabis in nomine Domini.* Legimus & hic à Judæis prohibitum, ne doceret Christus: *Alioquin morieris in manibus nostris. Ecce ego visitabo in eis, juvenes eorum gladio cadent, & filii eorum, & filiæ morientur fame.* Non Hieremiæ temporibus gladio occubuerunt; sed post adventum Domini, tunc fames venit in eos; non fames panis, neque sitis aquæ, sed fames audiendi sermonem Dei. Jam quippe apud eos ultra non dicitur: *Hæc dicit Dominus Deus omnipotens.* Ista fames est Prophetiæ cessantis in eis. Sed quid loquar de Prophetis? Neque Magistri, neque Doctores in Judæa aliqui remanserunt: & licet sint innumerabiles qui sibi sapientiam vendicent, non est jam sermo Dei in eis. Com-

Ioh. 12, 24.

Ierem. 11, 20.

Matth. 23 v. 38.

Ier. 11, 21, 22, 23.

Matth. 21, 43.

Amos 8. 11.

pletum est enim illud vaticinium: *Auferet*
Esa. 3,1. *Dominus à Iudæa: & ab Hierusalem validum & validam, virtutem panis, & virtutem aquæ, gigantem fortem, & bellatorem, & judicem, & Prophetam, & arbitrum, & seniorem quinquagenarium, & admirabilem consiliatorem, & sapientem Architectum, & intelligentem auditorem.* Jam non est apud eos qui
1.Cor.3,10 possit dicere: *Quasi sapiens architectus fundamentum posui.* Migraverunt ab eis architecti, venerunt ad Ecclesiam, posuerunt fundamentum Jesum Christum. Huic superædificant, quicunque post eos crediderunt. In fame ergo ille populus derelictus
Ier.11,23. est: *Adducam quippe mala super inhabitantes Anathoth, in anno visitationis eorum. Iustus*
Ier.12,1. *es Domine, quia excusabo me apud te. Verunta men judicia loquar ad te. Quid est quod via peccatorum prosperatur? Abundaverunt omnes, qui sprevertunt contemnentes.* Quæramus, an bonus sit Deus, qui Legem, Prophetasque largitus est, videntes viam impiorum prosperari, & nihil eos ab eo pro merito sustinere. Abundaverunt enim omnes qui sprevertunt contemnentes, ii qui adversum conditorem rabidis faucibus latrant, qui eum blasphemis sermonibus criminantur. *Abundaverunt, plantati sunt, & radicem miserunt, procreaverunt filios & fecerunt fructus.* Quantos fructus Marcion fecit procreans filios infidelitatis? quantos Basilides? quantos Valentinus? De his quippe næ prophetat
Ier.12,2. dicens: *Procreaverunt filios, & fecerunt fructũ. Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum.* Nominant Jesum & non habent eum; neq; enim illum confitentur ut Christum. *Et tu,*
Ier.12,3. *Domine, nosti, & probasti cor meum in conspectu tuo. Sanctifica illos in die interfectionis eorum.* Quid faciam ut hoc exponam? Tormenta sanctificationem vocat eorum qui torquentur. *Sanctifica quippe eos*, ait, *in die interfectionis eorum*; id est, per hoc quod in
Hebr.12,6 terficis eos, sanctifica eos. *Quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit.*
Ier.12,4. *Quousque lugebit terra, & fœnum omne agri arescet à malitia habitantium in terra?* Quasi animal sit terra, sic nunc loquitur Propheta, dicens lugere eam, quando mali sunt habitatores, qui in ea commorantur. Per unumquemque enim nostrum terra, aut lætatur in virtutibus accolarum, aut luget in vitiis. Si autem terra, consequenter & elementa cætera, ex quibus & aqua, id est, Angelus qui super aquam constitutus est. Neque enim aliter possum lugentem terram exponere, seu lætantẽ; nec

A ἐν αὐτῖς, ἐπεὶ πεπλήρωτο τό· ἀφελεῖ κύριος
ἀπὸ Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἰσχύοντα
καὶ ἰσχύσαν, γίγαντα καὶ ἰσχύοντα, καὶ ἄνδρα-
πον πολεμιστὴν, καὶ δικαστὴν, καὶ προφήτην,
καὶ σοχαστὴν, καὶ πρεσβύτερον, καὶ πεντηκον-
τάρχον, καὶ θαυμαστὸν σύμβουλον, καὶ σοφὸν
ἀρχιτέκτονα, καὶ συνετὸν ἀκροατήν· οὐκέτι
ἐστὶ παρ' αὐτῖς δυνάμενον εἰπεῖν. ὡς σοφὸς
ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθεικα· μετέπεσαν οἱ
ἀρχιτέκτονες, ἦλθον ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἔθη-
καν τὸν θεμέλιον ἐπεῖν χριστόν· τοῦτο ἐποικο-
δομοῦσι καὶ οἱ μετ' ἐκείνους· ἐν λιμῷ ἔνδ λαὸς
ἐκεῖνος ἐξαπαλελειμμένοι εἰσίν· ἐπάξω γὰρ ἐπ'
αὐτοὺς κακὰ, ἐπὶ τὰς κατοικίας ἀναπτῶν, ἐν
ἐνιαυτῷ ἐπισκέψεως αὐτῶν. δίκαιος εἶ κύριε·
ὅτι ἀπολογήσομαι πρός σε· πλὴν κρίματά
μου λαλήσω πρός σε· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται, εὐθύνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετή-
ματα, ἢ ζητῶν, εἰ ἀγαθὸς ὁ θεός ἐστιν, τὸν
νόμον καὶ τοὺς προφήτας δέδωκεν, ὁρῶντες ὅτι
B ὁδοὺς ἀσεβῶν εὐοδοῦται, καὶ κολάζει τοὺς ἀσε-
βεῖς· εὐθύνησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήμα-
τα· αὐτοὶ οἱ κατ' ἐνέργειαν λέγοντες, δυσφη-
μοῦντες αὐτὸν εὐθύνησαν, ἐφυτεύθησαν, καὶ
ἐρριζώθησαν, ἐτεκνοποίησαν καρπόν· πόσον
καρπὸν μαρκίωνα τεκνοποιήσαντα, πόσους
βασιλείδην, πόσον οὐαλεντίνον, τοσοῦτον γάρ ἐστι
τὰ τῶν ἀσεβῶν προφητευόμενον καὶ λεγό-
μενον ἐν τῷ· ἐτεκνοποίησαν, καὶ ἐποίησαν καρ-
πόν· ἐγγὺς εἶ σὺ τοῦ στόματος αὐτῶν, πόρρω δὲ
D ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν· ὀνομάζουσι τὸν ἰησοῦν ὄνο-
μα, οὐκ ἔχουσι δὲ τὸν ἰησοῦν· ὁμολογοῦσιν
αὐτὸν ὡς χριστόν. καὶ σὺ κύριε γινώσκεις με. εἶδές
με. ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου ἐναντίον
σου· ἁγνισον αὐτοὺς εἰς ἡμέραν σφαγῆς αὐτῶν·
τί ποιήσω ἵνα ταῦτα σαφηνίσω, τὰς κολάσεις
ἁγνισμὸν λέγει τῶν κολαζομένων· ἁγνισον γὰρ
αὐτοὺς εἰς ἡμέραν, φησὶ, σφαγῆς αὐτῶν. διὰ δὲ
σφαγὴν αὐτοὺς ἁγνισον αὐτούς· οὐ γὰρ ἀγα-
E πᾷ κύριος παιδεύει. μάστιγοι δὲ πᾶν τέκνον ὃν
παραδέχεται· ἕως πότε πενθήσει ἡ γῆ, καὶ ὁ
χόρτος τοῦ ἀγροῦ ξηρανθήσεται ἀπὸ κακίας τῶν
κατοικούντων ἐν αὐτῇ, ὥσπερ εἰ ἔμψυχος ἡ γῆ,
καὶ ἐνταῦθα διαλέγεται ὁ προφήτης, λέγων τὴν
γῆν πενθεῖν διὰ τὴν κακίαν τῶν ἁμαρτανόντων
ἐπ' αὐτῆς· καθ' ἕκασον ἓν ἡμῶν ἡ γῆ ἤτοι πενθεῖ, ἢ εὐφραίνεται· ἢ γὰρ πενθεῖ ἀπὸ
κακίας τῶν οἰκούντων ἐν αὐτῇ, ἢ εὐφραίνεται ἀπὸ χρηστότητος· ἑφ' ἑκάστου
ἓν ἡμῶν αὐτὸ τὸ στοιχεῖον ἢ εὐφραίνεται, ἢ πενθεῖ· εἰ δὲ ἡ γῆ, τάχα καὶ τὰ λοιπὰ στοι-
χεῖα· ὁμοίως ἐρῶ καὶ ὕδωρ, καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ὕδατος τεταγμένος ἄγγελος, ἵνα δυνήσωμαι καὶ
τὴν γῆν πενθοῦσαν. ἐὰν γὰρ τοῦ τὸ σῶμα ἡ γῆ πενθεῖ ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ·

ἀλλὰ

ἀλλὰ νόῃ μοι προσῆτῃ διατάξῃ ὁ πρωτὸς τεταγμένον τινὰ ἄγγελον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄλλον τεταγμένον ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν ἀέρος, καὶ τέταρτον ἐπὶ τὸ πυρός. οὕτως ἀναλέβαμοι τῷ λόγῳ ἐπὶ τὴν διάταξιν πᾶσαν τὴν ἐν ζωοῖς, τὴν ἐν φυτοῖς, τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀέρος, ἄγγελός τις τέτακται, καὶ ἐπὶ τὸν ἡλίου, καὶ ἐπὶ τὴν σελήνης, ἀλλ' καὶ ἐπὶ τῶν ἀστρῶν. ὅτοι δηὸι ἄγγελοι μεθ' ὧν ἐσμεν, ὅσον ἐσμὲν ἐπὶ γῆς ἅπαι διαφέρονται, ἢ πενθεῖσιν ἐφ' ἡμῖν, ὅτ᾽ ἂν ἁμαρτάνωσιν. πενθεῖ, φησιν, ἡ γῆ ἀπὸ προσώπου B κατοικούντων ἐν αὐτῇ. ὁμωνύμως εἶπε τὸν ἄγγελον τὴν γῆν αὐτῆς τῇ γῇ. ὥσπερ γὰρ τὸ χερποίητον ὑπὸ κατάρατον αὐτὸ τὸ ἄψυχον. ἀλλ' εἰρηται χερποίητον τὸ προσπαθοῦμενον τῷ ἀψύχῳ ἀγάλματι, καὶ χρηματίζον ὀνόματι τῷ ὀνόματι. ὅτως δὴ ἐρῶ καὶ γῆν λεγεσθαι τὸν ἐπὶ γῆς τεταγμένον ἄγγελον, ἢ ὕδωρ λεγεσθαι τὸν ἐπὶ ὕδατος τεταγμένον ἄγγελον, καθ' ὃ ἐλέκτην. εἰδόσάν σε ὑδατοὶ θεός, εἰδόσάν σε ὑδατοὶ, ἐφοβήθησαν, καὶ ἐταράχθησαν ἄβυσσοι. πλῆθος ἤχους ὑδάτων, φωνὴν ἔδωκαν αἰ νεφέλαι. ἢ γὰρ βέλη σε διαπορεύονται. ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου. ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου. ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. ἴδε μοι τὸν ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχοντα ὄντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἴδε αὐτὸ τὸν οἶκον ὑπερηφάνιον. εἰ βλέπει καὶ ὑψηλότερον ἰδεῖν, ὅπου ἐγὼ ἐν τῷ πατρί. ἴδε αὐτὸ οἶκον ὄντα τὸν θεόν. καταλείπει τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τὴν ἄνω ἱερουσαλήμ, καὶ ἔρχεται εἰς τὸν πρόσχυρον τόπον, καὶ D φησιν. ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου. ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου. ἐκείνη γὰρ ἦν ἡ κληρονομία αὐτοῦ, τὰ χωρία τὰ μὴ τῶν ἀγγέλων, ἡ τάξις ἡ μὴ τῶν ἁγίων δυνάμεων. ἔδωκα τὴν ἠγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῆς. παρέδωκεν αὐτὸ τὴν ψυχὴν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῆς ψυχῆς, εἰς χεῖρας ἰουδαίων τῶν ἀποστειλάντων αὐτὸν, εἰς χεῖρας ἀρχόντων σωαχθέντων κατ' αὐτὸ, εἰς χεῖρας βασιλέων. ὅτε περέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ E χριστοῦ αὐτοῦ. ἐγένετο ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ αὐτῆ ἐπὶ γῆς κληρονομία αὐτῆ ἐμοὶ κεκληρονόμηκεν, ἐπεστράφη πρὸς αὐτὸν, καὶ γέγονεν ἡ κληρονομία μου ἰσχυρὸν, ἐξαριθμηθέντος κατ' αὐτὸ ὡς λέων ἐν δρυμῷ. θαυμαστὸν εἰ τότε ἐγένετο ἡ κληρονομία αὐτῆ ὡς λέων ἐν δρυμῷ. νῦν ἐπὶ ἐν δρυμῷ λέοντές εἰσι καταπατῆσαι θέλοντες τὸν ἰησοῦν, καὶ δυσφημοῦντες αὐτὸν, καὶ ἐπεξελθόντες τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν. ἐγένετο οὖν ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῷ. ἔδωκεν ἐπ'

A sensus recipit, ut insensibile corpus sentire credamus: nisi ut intelligamus omnibus rebus Angelos præsidere, tam terræ & aquæ, quam aëri & igni, id est, principari elementis, & hoc ordine pervenire ad omnia animalia, ad omne germen, ad ipsa quoque astra cœlestia. Alius Angelus præpositus est terris: atque ita omnes ii Angeli cum quibus versamur in terra, gaudent quando juste agimus: quando peccavimus, lugent- * *Lugebit terra ab omnibus inhabitantibus in ea.* Eodem nomine Angelum terræ appellant quo ipsa nuncupatur. Quomodo enim hoc quod manu factum est, cum maledicatur, maledicitur & ipse qui fecit illud, non quod maledictum sit, quod anima ac sensu caret, sed idem dicitur maledictus, qui assistet insensibili simulachro, eodem vocatus nomine quo vocatur id quod manu factum est: sic & nunc terra appellatur is Angelus qui præpositus est terræ. Nec hoc tantum accipias in terra; & aquæ etiam Angelus ejus vocabulo nuncupatur, juxta illud quod in alio loco dicitur: *Viderunt te aquæ, & timuerunt, turbatæ sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes, etenim sagittæ tuæ transierunt. Dereliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum ejus.* Vide mihi eum qui in forma Dei consistebat in cœlis. Vide domum ejus, Thronos, & excelsas quasque Virtutes. Si autem vis aliquid sublimius intelligere propter hoc quod ait: *Ego in Patre, & Pater in me*; vide domum ejus Patrem Deum. Relinquit patrem suum, & matrem suam cœlestem Hierusalem, venitq; in hunc terrenum locum, & ait: *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam.* Illa erat hæreditas ejus, possessiones Angelicæ, & sanctarum ordo virtutum. *Dedi dilectam animam meam in manus inimicorum meorum.* Tradidit animam suam in manus inimicorum suorum, in manus Judæorum interficientium eum, in manus Principum congregatorum adversum se, in manus regum, quoniam *Adstiterunt Reges terræ, & principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* *Facta est hæreditas mea mihi, sicut leo in sylva.* Ista quæ super terram erat hæreditas ejus quam sibi elegerat in possessionem, quæ pars ejus fuerat, efferata est adversus eum, & facta est hæreditas ejus, id est, Judæi, quasi leo in sylva. Nec mirandum est si tam truci belluæ comparata sit: usque ad præsentem diem leones sunt in sylva, anathematizantes Dominum Jesum, & blasphemantes illum, & insidiantes credentibus nomini

+ *l. luget, inquit.*

Psal. 76, 17.

Ier. 12, 7.

Psal. 2, 2.

Ier. 12, 8.

ejus.

Ier. 12, 8. ejus. *Facta est hæreditas mea mihi sicut leo in sylva. Dedit super me vocem suam, ideò odivi eam. Nunquid spelunca est hyænæ hæreditas mea mihi.* De sua hæreditate prænuntiat, quod spelunca hyænæ futura sit, bestiæ rabidæ & ferocis, mortuorum cadaveribus viventis, quæ semper sepulchris & ossibus incubat. *Nunquid spelunca hyænæ hæreditas mea mihi, aut spelunca in circuitu ejus?* Quoniam tales sunt, impero vobis Angeli, ut eatis, & congregetis bestias, & tradatis eos ad dilacerandum. *Ite, congregate omnes bestias agri, veniant, & manducent eos.* Venerunt bestiæ agri, devoraverunt populum Judæorum. Vide exesa corda omnium à fortitudinibus contrariis. Si illis Deus non pepercit, sed ait: *Ite, congregate bestias*, quanto magis nobis non parcet? si non fecerimus Legem ejus, si sermonem Evangelii neglexerimus, rursum dicet: *Ite, congregate bestias, & tradite eos.* Sed nos confidamus in Domino, & in oratione dicamus: Ne tradas bestiis animam confitentem tibi. Agamus pœnitentiam super peccatis nostris, confiteamur delicta quæ fecimus, & bestiis non trademur: quin potius Angeli venient, qui nos in sinu suo gestantes de terrenis locis ad cœlestia transferant, & de præsenti sæculo in perpetuam collocent æternitatem, in Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Ier. 12, 9.

A ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς· διὰ τοῦτο ἐμίτησα αὐτὴν· μὴ σπήλαιον ὑαίνης ἡ κληρονομία μου, σαφητόδει σοὶ τῆς κληρονομίας ταύτης· ἡ κληρονομία μου μοὶ σπήλαιον ὑαίνης τὸ ἁρπακτικόν, τὸ νεκροβόρον, τὸ σοὶ τὰ μνημεῖα, τῆς ἐσθίσης τὰ θνησιμαῖα σώματα· μὴ σπήλαιον ὑαίνης ἡ κληρονομία μου ἐμοί, ὡς σπήλαιον ἐπ' αὐτὴν κύκλῳ αὐτῆς· βαδίζετε· ἐπεὶ τοίνυν γεγόνασι, κελεύω ὑμῖν τοῖς ἀγγέλοις ἵνα βαδίζητε καὶ συναγάγητε τὰ θηρία, καὶ σαδῶτε αὐτὰς τοῖς θηρίοις· βαδίζετε καὶ συναγάγετε

B τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, καὶ ἐλθέτωσαν καὶ φαγέτωσαν αὐτήν. ἐλήλυθεν τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ διεφθάρκεν τὸν λαὸν ἐκεῖνον· βλέπετε αὐτῶν τὰς καρδίας διεστομμένας ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῶν ἀντικειμένων. εἰ ἐκείνων ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ εἶπε· βαδίζετε, συναγάγετε τὰ θηρία, πόσῳ πλέον ἡμῶν ἐφείσεται, ἐὰν μὴ ποιῶμεν τὸν νόμον τοῦ θεοῦ, τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, ἐρεῖ πάλιν. βαδίσατε, συναγάγετε τὰ θηρία, καὶ σαδώσατε αὐτήν· ἀλλ' ἡμεῖς παῤῥησίαν ἔχο-

C μεν, ἵνα εἰπωμεν ἐν ταῖς εὐχαῖς. μὴ σαδῷς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογουμένην σοί· ἐξομολογησώμεθα οὖν τῶν σφαπτωμάτων μετανοοῦντες, καὶ τοῖς θηρίοις οὐ σαδοθησόμεθα, ἀλλ' ἀγγέλοις ἁγίοις πτηνοῖς ἐσωμένοις, ἐπὶ κόλπων βασάζουσι, μεταβιβάζουσιν ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπὶ τὸν μέλλοντα ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ᾧ ἐστι τὸ κράτος καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA XI.

(*juxta Hieronymum VII.*)

De eo quod scriptum est:

Ierem. 12, 11. & 13, 1. *Exterminata est exterminio omnis terra.* Et in istud: *Cinctorium.*

ΟΜΙΛΙΑ ιά.

εἰς τό.

Δι' ἐμὲ ἀφανισμῷ ἠφανίσθη ἡ γῆ· καὶ εἰς τό. περίζωμα.

Eodem Interprete.

Quis est iste qui dicit: *Propter me exterminata est exterminio omnis terra?* Christus hæc loquitur: nam ante adventum ejus multa quidem peccata fuerunt in populo Israel, sed Dominus veniens prohibuit talia, ut penitus relinquerentur, & in longam traderentur captivitatem. Quando autem compleverunt mensuram patrum suorum, & addiderunt ad occisionem Prophetarum, persecutionemque justorum, & Salvatoris interfectionem, tunc completum est: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.* Et quia iste ab eis,

D Τίς ἐστιν ὁ λέγων. δι' ἐμὲ ἠφανίσθη ἀφανισμῷ πᾶσα ἡ γῆ, ὁ χριστὸς ταῦτά φησιν ἐν τῷ προοιμίῳ· πολλὰ μὲν γεγένηται ἁμαρτήματα τῷ λαῷ, ἀλλ' οὐ τοιαῦτα, ὥστε αὐτὸν πάντα ἐγκαταλειφθῆναι, καὶ εἰς αἰχμαλωσίαν πολυχρόνιον σαδισθῆναι· ὅτε δὲ ἐπλήρωσαν τὸ μέτρον τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ περιεσθήκαν τὸν φόνον τῶν προφητῶν, καὶ ἀνῃρήκεσαν τοὺς δικαίους. καὶ ἀποκτείναντα τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ, τότε γεγένηται τό. ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος

ὅλη ὑμῶν. καὶ δι' αὐτὸν ταῦτα πεπόνθασι, Ⓒ ἀφανισμῷ ἠφανίσθη πᾶσα ἡ γῆ. εἰς ὃ καὶ ὑψηλότερον ἀκέσαι βέλει Ⓕ. δι' ἐμὲ ἠφανίσθη ἀφανισμῷ πᾶσα ἡ γῆ· ἰδὲ τὸν ἐν σοὶ γλῶ τίνα τρόπον ἠφανίσθη ἐλθόντος Ⓕ Ἰησοῦ. ἠφανίσθη γὰρ νεκρωθέντων τῷ μελῶν τῷ ἐπὶ γῆς, καὶ οὐκέτι ἡ γῆ ἐργάζεται τὰ ἑαυτῆς. οὐκέτι γίνεται Ⓒ σὰρξ τῷ δικαίῳ τὰ ἔργα τῆς Ⓒ σαρκός, ὅις ἔθαλεν ἡ Ⓒ σάρξ. οὐκέτι πορνεία, οὐκέτι ἀκαθαρσία, οὐκ ἀσέλγεια, οὐκ εἰδωλολατρεία, ἐ φαρμακεία, Ⓒ τὰ λοιπά· Ⓒ ὁ σωτὴρ ὅλεγει. *μὴ νομίζετε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν· ἀληθῶς γὰρ πρὸν μὴν ἔλθη, μάχαιρα οὐκ ἦν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδὲ ἡ Ⓒ σὰρξ ἐπεθύμει κατὰ Ⓕ πνεύματος, οὐδὲ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς Ⓒ σαρκός. ὅτε δὲ ἦλθε, καὶ δεδιδάγμεθα τίνα μὲν ἐστὶ τὰ Ⓒ σαρκὸς, τίνα δὲ Ⓕ πνεύματος Ⓖ, ἡ διδασκαλία ὥσπερ μάχαιρα γεγονυῖα τὴν γῆν διῆλε τὴν Ⓒ σάρκα καὶ τὴν γλῶ ἀπὸ Ⓕ πνεύματος Ⓖ· καὶ ἠφανίσθη μὲν ἡ γῆ, *ὅτε τὴν νέκρωσιν ἐν τῷ σώματι περιφέρομεν, καὶ οὐκέτι ζῶμεν κατὰ Ⓒ σάρκα, ἀλλὰ πάντα εἰς τὸ πνεῦμα, ἵνα μὴ θελήσωμεν φθορὰν ἐκ τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἀπὸ Ⓕ πνεύματος Ⓖ ζωὴν αἰώνιον· λέγεται δὲ τοῖς ἡμαρτηκόσι. *σπείρατε πυρὸς, καὶ ἀκάνθας θερίζετε· κἂν γὰρ ἐν τοῖς ἁγίοις Ⓕ θεοῦ λαλῶσιν, οἱ μὴ καλῶς αὐτοῖς ὁμιλοῦντες, μηδὲ ὃν δεῖ τρόπον βιοῦντες, μηδὲ πιστεύοντες, σπείρουσι πυρὸς, καὶ θερίζουσιν ἀκάνθας· μᾶλλον δὲ ἐσκανδαλισμένοι ἐπὶ τῇ ἑτεροδόξων ἐντυγχανόντων τοῖς γεγραμμένοις, καὶ ἀκάνθας οὐκ ἀπὸ τῶν γεγραφῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐπινοιῶν θερίζοντων οἱ κλῆροι αὐτῶν οὐκ ὠφελήσουσιν αὐτούς. ταῦτα καὶ πρὸ ἡμῶν ἄλλοι διηγήσαντο. Ⓒ ἐπειδὴ * ἐν ἀποδοκιμάζομεν, αὐτῷ τῶν διηγησιν εὐγνωμόνως φέρομεν αὐτῶν εἰς μέσον, ἐχ' ὡς * ἱερεύοντες, ἀλλ' ὡς μεμαθηκότες καλὸν μάθημα· ἴσως ὁ λόγος ὠφελήσει Ⓒ ὑμᾶς Ⓒ ἡμᾶς, ἐὰν προσέχωμεν τῷ γεγραμμένῳ· οἱ δοκοῦμεν εἶναι ἀπὸ κλήρου * τινος προκαθεζόμενοι ὑμῶν, ὥστε τινας θέλειν ἥκειν ἐπὶ τὸν κλῆρον ἡμῶν· ἔστι γὰρ ὅτι ἐ πάντως ὁ κλῆρος σώζει. πολλοὶ γὰρ Ⓒ πρεσβύτεροι ἀπολοῦνται· πολλοὶ καὶ λαϊκοὶ μακάριοι ἀποδειχθήσονται· ἐπεὶ ἔν τινες εἰσὶν ἐν κλήρῳ ἐχ' ἕτως βιοῦντες, ὥστε ὠφεληθῆναι Ⓒ κοσμῆσαι τὸν κλῆρον· διὰ τοῦτό φασιν οἱ διηγησάμενοι γεγραπται· οἱ κλῆροι αὐτῶν οὐκ ὠφελήσουσιν αὐτούς· τὸ γὰρ ὠφελεῖν οὐκ αὐτὸ τὸ καθέζεσθαι ἐν πρεσβυτερείῳ ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ βιοῦν ἀξίως Ⓕ ὅπερ ὡς ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, ἀπαιτεῖ Ⓒ ὑμᾶς βιοῦν ὁ λόγος καλῶς, Ⓒ ἡμᾶς

A quæ in Evangelio scripta sunt, passus est; idcirco nunc dicitur: *Exterminio exterminata est omnis terra.* Quod si subtilius volueris intelligere: *Propter me exterminata est exterminio omnis terra*: considera eam quæ in te est, quomodo exterminata sit terra, & tunc videbis post adventum Jesu Christi impleta esse quæ dicta sunt, mortificatis membris nostris super terram, cum jam non operetur terra opera sua, non fiant apud justum ea quibus antea caro fovebatur, non fornicatio, non immunditia, non adulterii luxuria, non idolorum servitus, non veneficia. Dominus loquitur: *Quid putatis, quia veni pacem mittere super terram? Non veni pacem mittere, sed gladium.* Vere antequam descenderet, non erat gladius super terram neque caro concupiscebat adversus spiritu; neq; spiritus adversus carnem. Quando autem venit, & edocti sumus quæ carnis, quæve sint spiritus, & doctrina ejus quasi gladius immissus divisit carnem, id est terram à spiritu, & exterminavit eam, quia mortificationem Jesu Christi circumferim⁹ in corpore nostro, & non vivimus ultra juxta carnem, vivit autem Spiritus: & seminamus non in carne, sed in spiritu, ut non metamus corruptionem de carne, sed de spiritu vitam æternam. Dicitur autem peccatoribus: *Seminatis triticum, & spinas metitis.* Qui enim neque juxta voluntatem Scripturarum, neque juxta fidei veritatem profert eloquia Dei seminat triticum, & metit spinas. Hoc Hæretici faciunt, qui legunt Scripturas, & spinas non de libris sanctis, sed de propriis sensibus metunt. *Cleri eorum non proderunt eis.* Hæc ante me alii exposuerunt; & quia non improbo interpretationem eorum, consentiens eandem profero, non quasi ipse repererim, sed reperta jam repetens, ut mihi pariter, vobisque conducat: si tamen quę dicenda sunt, intentus animus excipiat. Nos qui putamur aliquid esse, id est, qui in clericatus vobis ordine præsidemus, in tantum ut quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant pervenire, nosse debetis non statim in eo esse salvandos, quia clerici sumus; multi enim & Presbyteri pereunt, & Laici beatiss. reperiuntur: sed si ordinem clericatus & mereamur pariter, & habeamus. Quia igitur sunt quidam clerici non ita viventes, ut& ipsi ex ordine capiant fructum, & ornamento sunt dignitati; idcirco ajunt qui exposuerunt * Prophetam nunc dicentem: *Cleri eorum non proderunt eis*; utilitas quippe clericatus non in eo, si aliquis in agmine sedeat Presbyterorum, sed si juxta locum suum, & juxta præcepta Domini dignus incedat. Verum, Clarissimi, nolite putare hoc tantum

Matth. 10. 34.

2. Cor. 4. 10.

Gal. 6. 8.

Ier. 12, 13.

* MSS. R. ea quæ Propheta nunc dixit

Ier. 12, 13.

de nobis esse dictum: & nos & vos commonet divina Majestas, ut juxta Scripturarum præcepta vivamus, & si sic expedit dicere: *Potentes potenter tormenta patientur.* Plus à me exigitur quam à *Diacono; plus à *Diacono, quam à laico. Qui vero totius Ecclesiæ arcem obtinet, pro omni Ecclesia reddet rationem. Propter hoc Apostolus Paulus (videlicet ut is cui fuerant multa commissa) ajebat: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores Sacramentorum Dei. Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* In tantum rarum est bonum dispensatorem invenire, ut Jesus, qui antequam orirentur ea quæ erant futura, cognoverat, loqueretur: *Quis putas est fidelis dispensator & sapiens, quem constituit Dominus super familiam suam, dare in tempore cibaria conservis suis?* Et post pusillum causatus de quibusdam dispensatoribus intulit dicens: *Si autem incipiat malus servus dicere: Moratur Dominus meus venire; & caperit cædere servos & ancillas, & comedere, & bibere, & inebriari, venit Dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividit illum, & partem illius cum infidelibus ponit.* Hæc in eo quod scriptum est: *Cleri eorum non proderunt eis.* Videamus autem & reliquis necessariam correptionem, quam, ut mihi videtur, in morali loco debemus accipere: *Confundimini à gloriatione vestra, ab opprobrio in conspectu Domini.* Multa sunt in quibus gloriantes insipientiam nostram ostendimus. Verbi gratia, si qui in multis possessionibus gloriantur, dicitur eis: *Confundimini à gloriatione vestra* Si qui gloriantur in generis nobilitate, dicitur ad eos: *Confundimini à gloriatione vestra.* Si qui jactabundi incedunt super pretiosissimis vestibus, super domo multis exornata divitiis, aliena est quippe à gloriatione Sanctorum,* dicit ad eos: *Confundimini à gloriatione vestra.* Verum hoc parum est. Audi, quid loquatur in Hieremia sermo divinus, jubens ut ne in sapientia quidem nostra gloriemur; *Ne glorietur,* inquid, *sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitiis suis; sed in isto glorietur qui gloriatur, intelligere & scire quia ego sum Dominus.* Vis gloriari, & gloriabundus non audire? *Confundimini à gloriatione vestra.* Gloriare ut Apostolus Paulus, & dic: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Vis gloriari, & non audire: *Confundimini à gloriatione vestra,* audi Paulum gloriantem, & disce

MSS. R. Zacono
MSS. R Zacono
1. Cor. 4. 1.
Luc. 12. 42.
Luc. 12. 45 46.
Ier. 12, 13.
l. dicitur
Ierem. 9. 23 24.
Galat. 6. 14

ἀλλ' εἰ δεῖ ἔτως εἰπεῖν · δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται . πλεῖον ἐγὼ ἀπαιτεῖμαι ὡς τὸν διάκονον, πλεῖον ὁ διάκονος ὡς τὸν λαϊκόν· ὁ δὲ τὴν παίλων ἡμῶν ἐγκειρισμένος λελὼ αὐτὴν τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἀπὸ πλεῖον ἀπαιτεῖται · διὰ ἔτο ὁ πεπισευμένος τὰ μεγάλα, ὁ ἀπόστολος, ἀκέετε, φησίν · ἔτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος ὡς ὑπηρέτας χριστῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεῦ . ὁ δ' λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ· καὶ ἔτως σπάνιόν ἐστιν εὑρεθῆναι οἰκονόμον πιστὸν, καὶ καλόν· ἵνσῦς ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτὰ λέγει. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος αὐτὸς ἐπὶ τῆς οἰκίας αὐτῦ, διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτόμετριον τοῖς δούλοις αὐτῦ; εἶτα μέμφεται τινας οἰκονόμοις, καὶ λέγει . ἐὰν δὲ ἄρξηται ὁ κακὸς δοῦλος λέγειν. χρονίζει μου ὁ κύριος ἔρχεσθαι . ἀπὸ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους αὐτῦ, καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε, καὶ πίνειν, καὶ μεθύσκεσθαι. ἥξει ὁ κύριος τῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. ταῦτα μέντοι εἰς τὸ ὀφελῆσαι αὐτοὺς οὐκ ὠφελήσουσιν αὐτούς· ἰδοὺ μέντοι ὅτι καὶ ἐξῆς ἐπὶ πλήξιν ἀναλαμβάνων, ἵνα καλὸν εἰς τὸν ἡμέτερον τόπον ἀναλαβεῖν λέγωσαν· αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν, ἀπὸ ὀνειδισμὸν ἐναντίον κυρίε · ἔστι τινὰ ἐν οἷς καυχώμεθα διὰ τὴν ἄνοιαν, οὐκ ἔσιν καυχήσεως ἀξίοις. ὅτιγε ἐὰν καυχήσηταί τις ὅτι πλούσιός ἐστι, καὶ πολλὰ κέκτηται, λέγοιτ' ἂν πρὸς αὐτὸν. αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν· ἐὰν καυχήσηταί τις ἐπὶ εὐγενείᾳ ταύτῃ τῇ ὀνόματι, λεχθήσεται πρὸς αὐτὸν. αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν· ἐὰν καυχήσηταί τις ἐπὶ πολυτελείᾳ ἱματίων, ἐπὶ οἰκοδομῇ οἰκίας πλουσίως κατεσκευασμένης, ἀλλοτρία ἐστὶν ἡ καύχησις καυχήσεως ἁγίων· διὸ λεχθήσεται πρὸς τὸν τοιῦτον. αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν· ἄκυε δὲ λέγοντος θεῦ φάντος ἱερεμίᾳ κελεύοντος ἡμᾶς μὴ καυχᾶσθαι· μηδὲ ὁ σοφὸς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ αὐτῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτῦ, ἀλλὰ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, συνιέναι καὶ γινώσκειν ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος· θέλεις καυχᾶσθαι, καὶ καυχώμενος μὴ ἀκούσαι· αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν; καύχησαι ὡς ἀπόστολος, καὶ εἰπέ. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίε ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ. θέλεις καυχᾶσθαι ἵνα μὴ ἐλεγχθῇς· αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν; ἄκυε παύλου καυχωμένε, καὶ μάνθανε, ὅταν λέγῃ· ἥδιστα οὖν καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις

νέσης με, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις
Χριστοῦ· ἄκρα ὅια καυχᾶται καυχήματα·
ἐν κόποις περισσοτέρως· τίς δύναται ἡμῶν ἐν-
τεῦθεν εἰπεῖν· ἐν φυλακαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν
θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις
τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον· τρὶς ἐραβδί-
σθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ναυάγησα· μαν-
θάνομεν ἐν καὶ καυχήσεως εἶναι διαφοράς· ὥς
τινας μὲν καυχήσεις εἶναι αἰσχύνης ἀξίας· ἐφ'
οἷς λέγοιτ' ἂν ἐκεῖνο τὸ ἀποστολικόν· καὶ ἡ δόξα ἐν
τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· ἐφ' οἷς ἐδεῖ αὐτοὺς αἰσχυνθῆ-
ναι τοιούτοις οἷον δοξάζεσθαι· μὴ ταῦτα ἰδω-
μεν καὶ θέλωμεν· τάδε γὰρ λέγει
κύριος· βάδιζε, καὶ κτῆσαι σεαυτῷ περίζω-
μα λινοῦν, καὶ περίθου περὶ τὴν ὀσφύν σου, καὶ
εἰς ὕδωρ μὴ βάψῃς αὐτό· καὶ ἐκτησάμην τὸ περί-
ζωμα κατὰ τὸν λόγον κυρίου, καὶ περιέθηκα περὶ
τὴν ὀσφύν μου· καὶ ἐγένετο λόγος κυρίου πρός
με λέγων· λάβε τὸ περίζωμα τὸ περὶ τὴν ὀσ-
φύν σου, ὃ ἑώρακάς σοι, καὶ ἐγὼ ἐξαίρω αὐτὸ ἐκ τῶν ὀφθαλ-
μῶν σου, καὶ ἐκρυψον αὐτὸ ἐκεῖ ἐν τῇ τερμαλίᾳ
τῇ πέτρας· μετὰ ἡμέρας τινὰς ἔρχεται ἐκεῖ, καὶ
ἐκείνει διασεσηπός ἐστι τὸ περίζωμα. καὶ ἐπι-
φέρει κύριος διὰς ἀφορμὴν τῆς ἑρμηνείας τοῦ
περιζώματος λέγων· καθάπερ κολλᾶται τὸ
περίζωμα πρὸς τὴν ὀσφὺν τοῦ ἀνθρώπου,
οὕτως ἐκόλλησα πρὸς ἐμαυτὸν τὸν οἶκον τοῦ Ἰσ-
ραὴλ, καὶ πάντα τὸν οἶκον Ἰούδα, φησὶν ὁ κύριος·
καὶ γένωμαι μοι εἰς λαὸν ὀνομαστὸν, καὶ εἰς καύ-
χημα, καὶ εἰς δόξαν, καὶ οὐκ ἐισήκουσάν μου·
οὐκοῦν ὁ προφήτης ἀντὶ τοῦ θεοῦ παραλαμβάνε-
ται περιζωννὺς περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ τὸ περί-
ζωμα τὸ λινοῦν, ὡς ὁ θεὸς τὸν λαόν· ἐκόλλησα
γὰρ πρὸς ἐμαυτόν, φησι, τὸν λαόν, φησὶν ὁ
θεός, καὶ οἷονεὶ περίζωμα ὁ λαὸς γίνεται τοῦ θεοῦ· διὰ τί
δὲ περίζωμα, γίνεται τοῦ θεοῦ περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ,
ὁ δυνάμενος ἀναγινώσκειν τὰ ἐξεκλησ, καὶ ὁρῶν
τὸν θεὸν τῷ λόγῳ οἷονεὶ σωματοποιούμενον, καὶ τί-
να μὲν τρόπον αὐτοῦ τὰ ἀπὸ τῆς ὀσφύος κάτω
ἐστὶ πῦρ, τάδε ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω ἐστὶν ἤλεκτρον.
ἐρευνήσας τὸν λόγον διὰ τί τὰ κάτω τοῦ θεοῦ πῦρ
ἐστι τὰ ἀπὸ ὀσφύος καὶ χρύσεως πράγματα,
ταῦτα πῦρ ἐστι. πάντα γὰρ τὰ ἐν χρύσει χρήζει
τοῦ καθαρσίου τοῦ ἀπὸ τοῦ πυρός. πάντα τὰ ἐν χρυ-
σῷ, χρῄζει τοῦ κολάσεως. τὰ ὑπερκείμενα τῆς ὀσφύος
ὑπερβεβηκότα τὴν χρύσεον, ταῦτα ἐστιν ὕλη ὡς
ἐν κόσμῳ καθαιρωτάτη καὶ τιμιωτάτη· λέγεται γὰρ τὸ ἤλεκτρον χρυσοῦ εἶναι τιμαλφέστε-
ρον· ἐπεὶ ἐν προφάσεσι χρῆται ἡ γραφὴ, ἵνα διδάξῃ τοῦ θεοῦ τὸ σῶμα τῷ ἀνωτέρῳ
εἶναι τιμιώτερον, καὶ τὸ σῶμα τῷ κατωτέρῳ εἶναι ὑποδεέστερον· διὰ τοῦτο εἰσήγαγε
τὸν θεὸν ἐκ πυρὸς καὶ ἠλέκτρου σωεσηκότα, καὶ ὅτι σῶμα τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸ ἐν χρυ-

A *quid loquitur: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meus, ut inhabitet in me virtus Christi.* MSS. R. cum 2. Cor. 12. 9
Audi, quæ sint gloriæ, in quibus se *vir efferat: *In laboribus abundanter.* Quis hoc potest MSS. R. vir sanctus efferebat
dicere? *in carceribus supra modum, in mortibus sæpe; à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepi; ter virgis cæsus sum; semel lapidatus sum; ter naufragium passus sum.* Discamus differentias gloriarum, & nonnullos 2. Cor. 11. 23 24. 25.
esse qui super his glorientur, quæ rubore Philipp. 3
digna sunt, quorum gloria est in confusione. In his quippe gloriantur, quæ cum fa- 19.
B ciunt, latebras, & secreta perquirunt. Post hæc consideremus, quid de cinctorio præceptum sit. *Hæc dicit Dominus; Vade & accipe* Ierem. 13. 1
tibi cinctorium lineum, & circunda lumbos 2. 3. 4.
tuos, & per aquam non transibis. Et accepi cinctorium secundum verbum Domini ad me dicens: Accipe cinctorium quod circa lumbos tuos est, & vade ad Euphratem, & absconde illud in cavernapetræ. Post dies venit Propheta, & accepit cinctorum de loco, ubi infoderat illud, & ecce computruerat, quod nulli usui esset. Et ne quis juxta voluntatem animi sui
C de hoc loco sibi præsumeret intellectum, dans Dominus interpretationi occasionem addidit dicens: *Sicut enim adhæret cinctorium circa lumbos hominis, sic adglutinavi* Ier. 13. 11.
ad me domum Israel, & omnem domum Iuda, ut fierent mihi in populum nominatum, & in exultationem, & gloriam, & non obaudierunt me. Igitur Propheta in loco pro Deo accipiatur, circundans lumbos suos cinctorium lineum, id est, populum Deus. *Adglutinavi* quippe, ait, *ad me domum Israel*; & quodammodo cinctorium Dei homo justus efficitur. Quæres quam ob causam? Lege Ezech. 1. 27
D Ezechielem, & intellige, quomodo Deus videatur in corpore, & quamobrem à lumbis ejus usque ad pedes ignis appareat, & à lumbis usque ad caput electrum: tunc poteris etiam præsentis Scripturæ invenire rationem, quamobrem inferiores Dei partes igneæ sunt. Renes generatione, & lumbi igne censentur. Omnia quippe quæ ex coitu, & voluptate sunt, indigent purgatione, & ipsa purgatio immixta est supplicio. Ea vero quæ à renibus in superiora consurgunt, & libidinis opera sua virtute transcēdunt, quasi quædam materia purior ad electri similitudinem referuntur. Dicitur quippe
E electrum auro esse pretiosius. Quid igitur exemplis Scriptura utitur, ut ostendat supernum Dei corpus esse magnificum, & inferius vilius? Idcirco nunc introduxit *Dominum ex igne & electro subsistentem. Ex MSS. R. Domini corpus.

quo unusquisque noſtrûm juxta exordium A nativitatis ſuæ ad ignem refertur: juxta ſtudium vero & profectum, Dei corpus efficitur illud ſuperius, illud ex electro, ab igne nobis, à pœnis, à cruciatu abſcendentibus. Adjunge ergo circa lumbum tuum cinctorium lineum. Cur? ut oſtendatur populus regnum eſſe Dei. Adverſum eos quippe qui volunt Dei accuſare providentiam, reſiſtit & protegit Dei ſui opera, nec ſinit aliquid indicens de Majeſtate ejus narrari. Sed cum peccaverimus, ut cinctorium illud Propheta depoſuit, & abjecit illud in Euphratem fluvium, ut ibidem computreſceret: ſic & B nos abjiciet à lumbis ſuis Deus, & projectos relinquet ad Euphratem fluvium Meſopotamiæ, ubi Aſſyrii habitant inimici Iſrael, ubi Babylonii, & ibi putreſcemus. Cum enim tantis in toto orbe fluminibus prætermiſſis, de Judæa ad Euphratem Propheta transmittit, niſi ut ſacramentum juxta vim nominis doceat intellectum? Poſt hæc quærimus, quare cinctorium lineum dicatur. Linum ex terra naſcitur: nam cum ſemen ejus in humum fuerit abjectum, primum in gramine pullulat, deinde ut infinita præteream, demeſſum transfertur domum, pectitur, lavatur, teritur, tunditur, & ingenti (ut ita dicam) opera excutitur, quo tale fiat, ex quo poſſit cinctorium*, aut aliud quid in uſus neceſſarios *operari. Et nos ergo univerſi qui generationem habemus ex terra, *aut linum quod in cinctorium Dei pectitur, multa cura indigem⁹, ut pectamur, ut lavemur, ut colorem terræ abjiciamus. Alius quippe color generationis in lino eſt; alius cum fuerit opera mundatus. Generationis color obſcurior eſt, & nigrior, operis autem lucidior. Tale quid in exordio evenit: nigri enim ſumus quando regeneramur, quando credimus, quando in Canticorum Cantico dicimus: *Nigra ſum & ſpecioſa.* Æthiopibus ſimilem habemus animam indecorem; abluimur ut fiamus candidi, ut nitorem qui nobis inſitus ex natura non fuerat, diligentia conſequamur, juxta illud quod in eodem loco ſcribitur: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit dealbata?* & efficiamur linum candidum, purumque aqua. Ita cum digni fuerimus ſocietate Dei, in cinctorium ejus plicamur, neque ab eo aliquando deponimur: ſi tamen candorem quem nobis conceſſerat, ſemper habeamus. Cum itaque Judæi, & omnis domus Iſrael indigni exiterint Deo, & projecti ſint ab eo, nobis pro illis accinctus eſt. Neque enim putandum eſt cinctorium abjicientem manſiſſe incinctum: ſtatim ut illos projecit, alios ſibi con-

MS. R. componi
MS. R. coaptari al. operari
MS. R. ut linum. al. qui in cinctorio Dei plectimur.
Cant. 3. 4.
Cant. 8. 5.

σει πρὸς ἐσιν· ἕκαστος ἡμῶν ἐκ γενετῆς τὸ ἥλεκτρον ἐσὺ δ' ἀναβαίνωμεν, καὶ προκόπτωμεν, δυνατὸν γὰρ μεταβῆναι ἀπὸ τῆς σήμερον ἐναγοῦς τοῖς κατωτέρω, ὥστε γενέσθαι τοῦ θεοῦ σῶμα τὸ ἀνωτέρω. ἐσόμεθα, διαβάντες τὸ πρὸς ἥλεκτρον τὸ ἀεὶ τοῦ σώματος θεοῦ τὸ ὑψηλότερον· κολλᾶται δὲ ἀεὶ τῷ ὀσφυῷ αὐτοῦ τὸ περίζωμα τὸ λινοῦν. ἵνατί; ἵνα δηλωθῇ ὅτι ὁ λαὸς οὐκ ἔστι τοῦ θεοῦ· πρὸς γὰρ τοὺς βλασφημοῦντας κατηγορεῖν τοῦ θεοῦ ἴσασι ὁ λαὸς, καὶ ὡσπερεὶ ὑποστρέφει αὐτὸ, καὶ οὐκ ἐᾷ πάλιν λέγειν ἐν τοῖς περὶ τοῦ θεοῦ· ἐπὰν δὲ ἁμαρτήσωμεν, τὸ περίζωμα ἔστι ἀποτίθεται, ὡς ὁ προφήτης καταδικάζει αὐτὸ εἰς τὸν δυφράτην ποταμὸν, ἵνα ἐκεῖ διαφθαρῇ· ὅταν ὁ ἁμαρτάνων ἀποβάλλεται ἀπὸ τοῦ ὀσφύος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐκβληθεὶς ἐκβάλλεται εἰς τὸν δυφράτην ποταμὸν, τὸν τῆς μεσοποταμίας ποταμὸν, ὅπου οἱ ἀστυεμοὶ ἐχθροὶ τοῦ ἰσραὴλ, ὅπου οἱ βαβυλώνιοι, καὶ ἐκεῖ διαφθείρεται· ὄντων γὰρ τοσούτων ποταμῶν, πέμπεται ὁ προφήτης ἀπὸ τοῦ ἰσθμίας εἰς τὸν δυφράτην ποταμὸν, πραγματευσάμενος καὶ ἀπαγαγεῖν περίζωμάτιον λινοῦν· διὰ τί δὲ καὶ λινοῦν; ὅτι τὸ γένεσιν ἔχει ἀπὸ γῆς. φυτὸν γάρ ἐσιν ἀνατέλλον ἀπὸ γῆς, εἶτα μετὰ γεωργηθῆναι ξαινόμενον, καὶ πλυνόμενον, καὶ σμηχόμενον, καὶ πολλῆ ἐργασίᾳ γινόμενον, ἵνα γένηται τοιοῦτον ὥστε γενέσθαι περίζωμα, ἢ ὅπου ποτὲ· καὶ ἡμεῖς ἐν πάντες τῷ γένεσιν ἔχομεν ὡς περίζωμα τοῦ θεοῦ. καὶ ἔχοντες τὴν γένεσιν ἀπὸ τῆς πολλῆς κατασκευῆς χρήζομεν ἵνα ξανθῶμεν, ἵνα πλυθῶμεν, ἵνα τὸ χρῶμα τῆς γῆς ἀποβάλωμεν· ἄλλο γὰρ τὸ τῆς γένεσεως τοῦ λινοῦ χρῶμα, ἄλλο δὲ ἀπὸ τῆς ἐργασίας. τοῦ μὲν γὰρ τῆς γένεσεως τοῦ λινοῦ χρῶμα μελανώτερόν ἐσιν, ἀπὸ δὲ τῆς ἐργασίας γινόμενον λαμπρότατον τοιοῦτον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμᾶς τοὺς ἐν γένεσει φθάνει. μέλανες ἐσμὲν τῇ ἀρχῇ τῷ ἀσμάτων λέγει· μέλαινά εἰμι, καλή. καὶ αἰσθανόμεθα ἡμεῖς καὶ ἀρχὰς τῷ ψυχρῷ ἐοικαμεν, εἶτα ἀποσμηχόμεθα, ἵνα λαμπρότεροι γενώμεθα, καὶ τί; πῶς αὐτὴ ἡ ἀναβάσις λελουκώς ἐσμὲν; καὶ γενώμεθα λινοῦν λαμπρὸν καὶ καθαρόν· ἐπὰν πλεκώμεθα ἐκ τὸ περίζωμα τοῦ θεοῦ, ὅταν ἀξιῶμεν κολλᾶσθαι τῷ θεῷ· οὐκ ἀποβέσται ἡμᾶς ὁ θεὸς, ἀπέθετο τὸν περίζωνον λαὸν πάντα τὸν οἶκον ἰούδα, καὶ τὸν οἶκον ἰερουσαλὴμ, ἐγένετο εἰς τὸ μὴ περιβαλεῖσθαι ἔτι. ὅπερ γὰρ αὐτὸς περίζωνυται). ἡμᾶς ἀντὶ ἐκείνων περιεζώσατο ὁ θεὸς· ἃ γὰρ ἀπέβαλον τὸ περίζωμα ἔμεινε γυμνὸς, ἀλλὰ ἄλλο περίζωμα ἐαυτῷ ὕφανε· τὸ

τὸ περίζωμα ἡ ἐκκλησία ἐστὶν ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. A texuit. Hoc cinctorium Ecclesia est de Gentibus congregata, quæ scire debet, quia si prioribus non pepercit Deus, nec sibi parcet, si eum dereliquerit, si non fuerit digna lumbo ejus, si non adhærens Domino unus Spiritus fuerit in Christo Iesu, cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ἵνα ἴσῳ, ὅτι εἰ τῶν πρώτερων οὐκ ἐφείσατο ὁ θεὸς, πόσῳ πλέον ἂν δὲ αὐτὸς ἁμαρτάνοντος φείσεται, ἐὰν μὴ ἡ ἀξία τοῦ ὀσφύος τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστιν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ιβ'.

Εἰς Ϛ.

Καὶ ἐρεῖς πρὸς τὸν λαόν· Τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ. πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου. μέχρι δὲ· καὶ καταξάνουσιν οἱ ὀφθαλμοί ὑμῶν δάκρυα, ὅτι συντετρίβη τὸ ποίμνιον τοῦ κυρίου.

HOMILIA XII.

(*juxta Hieronymum* IX.)

De eo quod scriptum est:

Omnis uter implebitur vino. Usque ad illud: *Et deducent oculi vestri lacrymas, quia contritus est grex Domini.* Ier. 13,12. Ier. 13,17.

Eodem Interprete.

Ὃ προστάσεται ὁ προφήτης λέγειν ἀπὸ B θεοῦ, ὀφείλει ἄξιον εἶναι τοῦ θεοῦ· ὃ φαίνεται ὅτι τοῦτ' ἄξιόν ἐστι τοῦ θεοῦ, μυρόντων ἡμῶν ἀπὸ τοῦ γράμματος. ὥστε εἰπεῖν ἄλλον τινὰ ἀκόσμως τοῦ γράμματος, μωρία ἐστὶ ταῦτα τὰ γράμματα· διότι ὁ ἐρεῖ ψυχικός· ψυχικὸς γὰρ ἀνθρώπου ἀδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ. μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστιν· ὅρα ἐν τῷ λέξιν τί φησι· καὶ ἐρεῖς πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον. Τάδε λέγει κύριος ὁ θεὸς Ἰσραήλ. ἄξιον ἐστω κυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραήλ. πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου. καὶ ἔσται, ἐὰν εἴ- C πωσι πρὸς σε. μὴ γινόντες ἀγνώσομεθα, ὅτι πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου; καὶ οἱ ἀποκρινόμενοι ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ ἐστῶτες, ταῦτα φασὶ, καὶ λέγουσιν ἐγνωκέναι ὅτι πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου· εἰσὶν ἐν ἀσκοὶ ἐλαίου πληρούμενοι, ἢ ἄλλης ὑγρᾶς οὐσίας. ψεύδονται ἄρα, ὁ γὰρ πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου· ὅπερ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ δυνατὸν ἡμῖν τῆς διανοίας δὲ τεύξεται, ἐὰν εἰσέλθωμεν τοὺς τῶν οἴνων διαφορὰς, καὶ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν. καὶ ἀκολούθως αὐτοῖς περὶ τῶν ἀσκῶν ὑπο- D μένωμεν ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ. πᾶς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου· εἴτε γὰρ ἀγαθός τίς ἐστιν, ἵν' οὕτως ὀνομάσωμεν, ἐν ἀσκοῖς ἀσκὸς πληρωθήσεται οἴνου τῇ ἑαυτοῦ ἀγαθότητι. εἴτε ἐστὶν, ὡς ἂν συγκρίσει ἀσκῶν, καὶ τῇ κρίσει τῇ περὶ αὐτὸν, μοχθηρὸς, καὶ αὐτὸς τῇ μοχθηρίᾳ αὐτοῦ πληρωθήσεται οἴνου μοχθηροῦ· πῶς οὖν ἐστιν ἀπὸ τῆς γραφῆς λαβεῖν περὶ τῶν διαφόρων οἴνων;

Quod à Deo Prophetæ jubetur ut dicat, debet dignum esse imperio Dei. Sed non videtur dignum, si maneamus in litera, & nihil altius requiramus, in tantum ut si quis rudis auditor extiterit, dicat ineptum esse Scripturis aurem accommodare, & ea cognoscere quæ in eis lectitantur. Hoc est dictum animalis: *Animalis quippe homo non* 1. Cor. 2, 14. *percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. Stultitia enim ei est.* Consideremus ergo Dei sermonem quid jubeat: *Et dices ad populum sermonem istum; Hæc dicit Dominus Deus Israel.* Quod dicit Dominus Deus Israel, dignum quæso sit Domino Deo Israel. *Omnis uter implebitur vino. Eritque, si dixerint ad te: Nunquid cognoscentes, & non cognoscimus, quia omnis uter implebitur vino?* *Hæc respondentes, * *f.* Et si tantum literam sequuntur, & dicunt nosse se, quia omnis uter implebitur vino, falluntur. Non enim necessario sequitur, ut omnes utres impleantur vino. Sunt utres oleo pleni: sunt alii à qualibet liquentis naturę materia vacui, aut certe non pleni, Dominus autem dicit, omnem utrem implendũ vino: & populus respondit: *Nunquid cognoscentes non cognoscimus, quia omnis uter implebitur vino?* Quę quidem juxta pauperratem ingenii mei sic poterunt interpretari, si prius vini differentias prospexerimus, ut tunc consequenter tractemus, verum esse quod dictum est, quia omnis uter implebitur vino. Sive enim quis bonus est (ut ita loquar) inter utres uter, implebitur vino bonitatis suæ: sive malus juxta hoc quod malus est, malo vino implebitur. Quomodo ergo possumus de Scripturis accipere diffe-

rentias vini? Super malo vino ista conscripta sunt: *De vinea Sodomorum, & de Gomorrha, uva eorum uva fellis, botrus amaritudinis in eis, venenum draconum vinum eorum, & virus aspidum insanabile.* De bono hæc dicitur: *Calix tuus inebrians quam præclarus est?* Et sapientia convocat ad craterem suum, dicens: *Venite, manducate panes meos, & bibite vinum quod miscui vobis.* Est ergo vinum de Sodomis, & est quod miscuit Sapientia. Rursumque; *Vinea facta est dilecto in cornu, in loco uberi*, plantata à Deo, quæ vocatur vinea Sorec, electa quidem inter omnes vineas; mirabilis autem est alia vinea Ægyptiorum, quam percutit Deus, secundum id quod scriptum est: *Percussit in grandine vineas eorum, & ficus eorum in gelu.* Consideremus ergo omnes homines figuraliter capaces esse vini, nec aliud eis possumus nomen imponere, quam capaces vini, quam utrem, & dicere, quia nequam homo plenus sit vino de vinea Sodomorum & Ægyptiorum, plenus vino inimicorum Israel: sanctus vero & is qui in virtutibus proficit, plenus sit de vinea Sorec, vino de quo scriptum est: *Calix tuus inebrians quam præclarus est*, vino quod miscuit Sapientia. Et hæc quidem intellecta ibi sint secundum nequitiam atque virtutem. Agnoscamus, quomodo omnis uter implebitur vino. Si autem nequitia, seu virtutibus impleantur utres, consequens est ut suppliciis impleantur ob nequitiam, benedictionibus ob virtutem. Exhibeant sacræ literę testimonium quo pacto tormenta, seu repromissiones vinum nuncupantur. *Accipe calicem vini meri istius, & potabis omnes gentes ad quas te mitto.* Hieremias autem hæc loquitur: super quod infert: *Et bibent, & venient, & insanient, & cadent.* Igitur supplicia in præsenti loco vinum meracum nuncupavit. *Quidam bibūt meraca vina, id est, meracis cruciatibus digni sunt; alii autem bibunt* supplicia: vina quidem non penitus meraca, sed ex parte aliqua temperata: *Calix enim in manu Domini vini meri plenus mixto, & inclinavit ex hoc in illud, verumtamen enfæx ejus non est exinanita; bibent ex eo omnes peccatores terræ.* Si vis ad benedictionis calicem respicere quem bibunt justi, licet sufficiat Sapientiæ testimonium, in quo ait: *Bibite vinum quod miscui vobis*: tamen vide Salvatorem ascendentem die Paschæ, grande cœnaculum, stratum atque mundatum, & agentem diem festum cum Discipulis suis, illumque eis calicem propinantem, de quo in Evangelio *non quod. *quod miscuerit eum, & ita tradiderit; Je-

Deuter. 32 32.
Psalm. 22. 5.
Prov. 9. 5.
Esaiæ 5, 1.
Psalm. 77. 47.
Psalm. 22. 5.
Ier. 25. 15.
MSS R. Bibent meraca vina
MS. R supplicia non penitus meraca
Psalm. 74. 8.
Prov. 9. 5.
Luc. 22. 12

ὡσὲι μὲν τῶν χειρόνων τοιαῦτα γέγραπται· ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κλήματις αὐτῶν ἐκ γομόρρας. ἡ σαφυλὴ αὐτῶν σαφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς· θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος· ὡσὲι δὲ τῶν κρειττόνων τὸ ποτήριόν σε μεθύσκον με ὡς κράτιστον· καὶ ἡ Σοφία συγκαλεῖ ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς κρατῆρα λέγουσα· ἐλθετε, φάγετε τὸν ἐμὸν ἄρτον, καὶ πίετε οἶνον ὃν κεκέρακα ὑμῖν· ἔστιν δὲ οἶνος ἀπὸ Σοδόμων, ἔστιν οἶνος οὗ ἡ Σοφία κίρνησι· καὶ πάλιν· ἀμπελος ἐβλήθη τῷ ἰσραὴλ μόνῳ ἐν κήπῳ, ἐν τόπῳ τινὶ πεφυτευμένῃ τῷ τοῦ θεοῦ, ἡ καλαμένη ἀμπελος σωρὴκ, ἐκλεκτή τις οὖσα καὶ θαυμασή· ἔστι δέ τις καὶ ἀμπελος ἀγρωπίων, ἣν παίδευσεν ὁ θεός· ᾗ τὸ γεγραμμένον· ὅτι ἐπάταξεν ὁ θεὸς ἐν χαλάζῃ τὴν ἄμπελον αὐτῶν, καὶ τὰς συκαμίνους αὐτῶν ἐν πάχνῃ· καταγνόντων δή μοι πάντας ἀνθρώπους εἶναι τροπικῶς νοεῖν χωρητικοὺς οἴνου. καὶ ὀνομάζω αὐτοὺς ᾗ ἕξιν ἀσκούς, καὶ λέγω, ὅτι ὁ μὲν φαῦλος πεπλήρωται οἴνου ἀμπέλου Σοδόμων, πεπλήρωται οἴνου ἀγρωπίου, καὶ οἴνου τῶν ἐχθρῶν ἐκ ἰσραὴλ· ὁ δὲ ἀγαθὸς, καὶ ὠφελίμως πεπλήρωται οἴνου ἀπὸ ἀμπέλου σωρὴκ, καὶ οἶνος, ὡσὲι ἐγέγραπται· τὸ ποτήριόν σε μεθύσκον ὡς κράτιστον· καὶ πάλιν πεπλήρωται οἴνου ἀγαθοῦ, ἀφ' ἑκέρασεν ἡ Σοφία· ταῦτα μὲν ἔν νοείσθω μοι ᾗ τὴν κακίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἵνα θεωρηθῇ τὸ πᾶς ἀσκὸς οἴνου πλησθῇ· εἰ δὲ δεῖ ἰδεῖν καὶ τὰς διὰ τὴν κακίαν καὶ διὰ ἀρετὴν, κολάσεις μὲν τὰς διὰ τὴν κακίαν, βλάβας δὲ καὶ ἐπαγγελίας τὰς διὰ τὴν ἀρετὴν, ὡσαύτως ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἵνα τρόπον αἱ κολάσεις καὶ αἱ ἐπαγγελίαι οἰονεὶ λείπωσι. λάβε τὸ ποτήριον ἐξ οἴνου ἐξ ἀκράτου τινὸς, καὶ ποίησον πάντα τὰ ἔθνη, ὡσὲ ἃ ἐγὼ ἐξαποστελῶ σε ὡσὲ αὐτούς· ἱερεμίας ταῦτα λέγει ᾧ ὑπῆρξεν· καὶ πίονται, καὶ ἐξεμέσονται, καὶ ἐκμανήσονται, καὶ πεσοῦνται· ὁρᾶν τὰς κολάσεις ὠνόμασεν ἐνταῦθα οἶνον ἀκρατον, οἱονεὶ πίνουσιν, οἱ ἀκράτα οἶνα· τουτέστιν, ἀκράτου κολάσεως ἄξιοι· εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πίνοντες κολάσιν οὐκ ἀκρατον, ἀλλὰ κεκερασμένον· ποτήριον γὰρ ἐν χειρὶ κυρίου οἶνος ἀκράτου πλῆρες κεράσματος· ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο· πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη, πίονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς· εἰ θέλεις καὶ ποτήριον βλάβας ἰδεῖν ὁ πίνουσιν οἱ δίκαιοι, ἥκει μὲν ἐν κῇ τῇ Σοφίας, ἐφ' ᾧ ἔλεγε· πίετε οἶνον ὃν ἐκέρασα ὑμῖν· ἰδὲ δέ μοι καὶ τὸν ζωτῆρα ὡσὲ τὸ πάσχα ἀναβαῖνον εἰς ἀνώγαιον μέγα ἐστρωμένον, καὶ κεκοσμημένον, καὶ ἑορτάζοντα μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ διδόντα αὐτοῖς τὸ ποτήριον, περὶ οὗ γε-

γέγραπται, ἐχ' ὅπ ἐκέρασεν· ὁ ἰησῦς γὰρ εὐ- A sus enim lætificans Discipulos meracum eis
φραίνων τὺς μαθητὰς ἀκεράτῳ ἐυφραίνει, καὶ poculum propinat, & dicit: *Accipite & bi-* Matth. 26. 27.
λέγει αὐτοῖς· λάβετε, πίετε, τῦτό ἐστι τὸ *bite: Hic est sanguis meus qui pro vobis effun-*
αἷμά, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν *detur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quo-* 1. Cor. 11. 24.
ἁμαρτιῶν· ἐτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν *tiescunq; bibetis, in meam commemorationem.*
ἐμὴν ἀνάμνησιν. καὶ ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὐ μὴ Et: *Amen dico vobis, non bibam illud amodo,* Matth. 26. 28.
πῶ αὐτὸ ἀπ' ἄρτι, ἕως αὐτὸ πίω μεθ' ὑμῶν *donec bibam illud vobiscum novum in regno*
καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῦ θεῦ· ὁρᾷς τὸν ἐπαγ- *Dei.* Vides calicem Novi Testamenti? vides
γελίαν, τὸ ποτήριον τὸ καινῆς διαθήκης ἔδωκε; calicem suppliciorum quem supra exposuimus, vini meri plenum esse? Est & alius calix, qui pro compensatione bonorum actuũ, seu malorum tibi miscetur & traditur. In- B
ὁρᾷς τὰς κολάσεις ποτήριον ὄινυ ἀκεράτυ; καὶ tellige enim mihi eos qui penitus à pietate
ἄλλο αὖ κολάσεως ποτήριον κεκερασμένον, discedunt, & ex omni parte religioni ad-
ὥστε ἑκάτερα κιρνᾶται τῷ ἀξίᾳ τὸ χρηστῆς versantur, in tantùm ut fortuito, & pecu-
πράξεως ἀναμεμιγμένης μοχθηρᾶ πράξει dum more vivant, bibentes calicem vini
ἀπιθῶ. νόει δέ μοι τὰς μὴ παντὶ ἀλλοτρίους meri, quem de Hieremiæ libro protulimus:
τὸ θεοσεβείας, καὶ μηδαμῶς προσεχόντας eos vero qui non penitus recesserunt, sed
αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς ἔτυχε ζῶντας, πίνοντας τὸν cum sint peccatores, & indigni judicentur
ἀκέραῦ ὄινον, ὡσεὶ ὃ παρεθέμεθα τὰ ἀπὸ τῦ calice Novi Testamenti, & faciant sæpe bo-
ἱερεμίυ. τὰς μὴ παντὶ ἀποσαύσας, καὶ ἁμαρ- na opera, sæpe contraria, bibentes calicem
τωλὰς, * ἀλλ' ἀξίους τὸ ποτηρίυ τὸ καινῆς mero mixtum. *Inclinavit enim Deus ex hoc in*
διαθήκης, ποιῆσας ὅτε μὲν χρηστέρας, ὅτε *illud.* Quid est quod ait; *ex hoc in illud?* duo Psalm. 74. 9.
ὃ ἐνδυτίας ὄινον πόνους ἀκράτυ κεράσματο. ἔκλινε γὰρ ὁ θεὸς ἐκ τύτυ εἰς ἕτερον· πλὴν pocula video. *Inclinavit ex hoc in illud, ve-*
ὁ τευγίας αὐτῦ οὐκ ἐξεκενώθη· νόει μοι τὸ πο- *runtamen fax ipsius non est exinanita.* * Amo- MSS. R. animad. verte
τήριον τῦ ἀγαθῶν σε ἔργων ἐν τῇ μία χειρὶ τῦ do adverte calicem bonorum operum in C
θεῦ· εἰ ὃ ἔδει τολμηρότερόν με εἰπεῖν. ἐσω ἐν una manu Domini. Sin autem pateris ali-
τῇ δεξιᾷ χειρὶ τῦ θεῦ τὸ ποτήριόν σε τῶν χρηστῶν quid me audacius dicere; sit in dextra manu
ἔργων, ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὃ χειρὶ τῦ θεῦ τὸ ποτήριον ejus calix virtutum, sit in sinistra vitiorum.
σε ἁμαρτημάτων· ὅτ᾽ ἂν μέλλῃς κολάσε- Cum igitur cœperis propter peccata tor-
σθαι διὰ τὰ ἁμαρτήματα, ἐπεὶ καὶ χρηστέρά σοι queri, quia & bona opera fecisti, calix in
ἔργα, γεγόνῃ ποτήριον ἐν χειρὶ κυρίυ ἐστὶν manu Domini est vini meri plenus mixto, & inclinavit ex hoc in illud: id est, de eo qui
ὄινυ ἀκράτυ πλῆρες κεράσματος. καὶ ἔκλινεν D erat in dextera, in illum qui in sinistra con-
ἐκ τύτυ εἰς ἕτερον, ἐκ δὲ τῆ ἀριστερᾶ, εἰς τὸ ἐν tinebatur. Neque enim potes bonorum
τῇ δεξιᾷ· ὅτε γὰρ μόνον δυνάσαι πεῖν τὸ τῶν tantum calicem bibere, quasi bona tan-
ἀγαθῶν ποτήριον, ὡς ἃ μόνον ἀγαθὰ ἔργα tummodo feceris: neque rursum peccato-
πεποιηκώς. ὅτε δυνάσαι πεῖν μόνον τὰ τῶν rum tantum, quia & bona aliquando gessi-
ἁμαρτημάτων ποτήριον, χρηστὰ γάρ σοι πέ- sti. Idcirco inclinavit ex hoc in illud, ut
πρακται τινα. διὰ τῦτο ἔκλινεν ἐκ τύτυ εἰς τῦτο. juxta compensationem operum tuorum
κῦ τὸν ἀναλογισμὸν τῶν ἔργων σε κιρνᾶται σοι misceatur tibi supplicium aquatius, seu me-
ὁ θυμὸς, καὶ ἡ κόλασις, ἵνα ἦτοι ὑδαρέστερον τὸ racius, & secundum merita tua; aut obtun-
κολάσεως ἢ ὁμοιότερον καὶ * ὑπτινώτε- datur iræ divinæ aculeus, aut exacuatur. Si
ρον· κῦ τὸν ἀναλογίαν γὰρ, ὡς προεῖπον, τῶν ἁ- E vero bonus fueris, & Dei mandata servave-
μαρτημάτων συγκρινομένων τοῖς ἀγαθοῖς ἀμ- ris, attende, quid dicas: *Calicem salutaris ac-* Psal. 115. 13.
ἐλωὺς) πῶς, ἢ οὐκ ἀμέλως) ὁ ἀπὸ τῦ ποτη- *cipiam, & nomen Domini invocabo.* Omnis
ρίε τῦ ὀργῆς * ποσῶς διδομένης ἑκάστῳ τῶν ἁμαρ- igitur uter, sive bonus, sive malus, imple-
τημάτων· ἐαὺ ὃ καλὸς ᾖ ἀγαθὸς ἢς ὅλως, λέγεις· ποτήριον σωτηρίε λήψομαι, καὶ τὸ bitur vino qualitatis suæ, nec oleum mitti-
ὄνομα κυρίε ἐπικαλέσομαι· πᾶς ἔν ἀσκὸς, ἔιτε καλὸς, ἔιτε μοχθηρὸς πληρωθήτω) ὄινυ, καὶ tur in eum, aliudve quid liquens, nisi So-
κῦ τὴν ἐπιθειότητα τῦ ἀσκῦ ὄινῳ βληθήτω) εἰς τὸν ἀσκὸν καὶ τὸν λόγον τῶν ἐνταῦθα domorum, aut Sorec. Deinde docet interim, ut
ὀνομαζομένων ἀσκῶν. ἔλαφον ἔν ὁ βάλλε) εἰς τὰς ἀσκὰς, ὐδὲ ἄλλη τις ὑγρὰ ὕλη· ἀλλὰ literam sequamur, propter eos qui pecca-
πολλὰ ἀσκὸν δεῖ ὄινυ πληρωθῆναι· εἶτα διδάσκει διὰ τὰς ἁμαρτήσαντας, ὅθεν κῦ τὸ ῥητὸν, veruntin Hierusalem, & in Judæa illo tem-
ἐν τῇ ἱερσαλὴμ ὅτε καὶ ἐν τῇ ἰυδαίᾳ, ποταπῦ ὄινυ μέλλει πληροῦν ὁ θεὸς τὰς ἀσκὰς pore morabantur, quali vino istiusmodi

* χρείαν ἔχοντας
* ex interpretatione vulgata.
* Ex. πῶς διδόμενος

utres

utres implendi sunt. Sequitur enim: *Si dixerint ad te:* Jer. 13, 12. *Numquid cognoscentes non cognoscimus, quia omnis uter implebitur vino? dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego impleo omnes inhabitantes terram istam, & Reges & filios David qui sedent super sedem ejus, & sacerdotes ebrietate.* Nulli parcit qui puniturus est peccatores. Non quia Prophetes, nō quia Sacerdos quis vocatus est, à suppliciis liberabitur. 1. Cor. 10, 11. *Hæc autem de illis commemorantur,* ut ait Apostolus, *scripta sunt propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt.* Si quis ergo & in his sacerdotibus, in nobis dico Presbyteris, sive in his qui circumstant populum Levitis, id est *MS. R. Zaconibus Diaconibus, peccaverit, sustinebit supplicium quod nunc per Prophetam Dominus commminatur; quomodo è contrario quædam sunt sacerdotales benedictiones, de quibus Deo tribuente, post istius loci expositionem, cum ad Numerorum librum ventum fuerit, disputabimus: Ibi quippe de Sacerdotibus quædam scripta sunt: *Jerem. 13, 13, 14. *& Sacerdotes igitur, & Prophetas, & Iudam, & omnes habitantes Hierusalem testatur Deus de vino inebriandos, & dispergendos virum à fratre suo, & patres à filiis.* Quæ quidem (ut mihi videtur) sic sunt intelligenda: Justos quidem congregat Deus & peccatores separat. Denique idcirco quamdiu non sunt commoti ab Oriente homines, non sunt dispersi. Quando autem sunt moti ab Oriente, & ait homo ad proximum suum: Gen. 11, 4. *Venite, ædificemus civitatem & turrem, cujus caput pertingat usque ad cœlum:* Gen. 11, 7. Deus locutus est, dicens: *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguas eorum.* Et post pusillum subinfert: *Et dispersit eos Deus inde à facie omnis terræ.* Populus quoque Israel antequam peccaret, in Judæa erat; post peccata in universum orbem dispersus est. Tale mihi quiddam & de bonis hominibus intellige. Est quædam Ecclesia primitivorum, eorum scilicet qui conscripti sunt in cœlestibus, ubi mons Sion, & civitas viventis Dei Hierusalem cœlestis. Beati qui illuc congregabuntur. Peccatores autem dividentur ab invicem, ut etiam in hoc excruciatione pariter torqueantur. Scio quosdā Reges, eos qui imperio suo insidiati sunt ad desertas insulas deportare solitos, & pro magnis suppliciis hoc jubere, ne in uno loco exilii *penuriam sustinent; sed in aliam partem orbis uxor, in aliam liberi exterminentur, ut ne in calamitatibus quidem suis

* l. f. pœnam

τάτους τὰς ἁμαρτωλάς· γέγραπται γάρ· ἐὰν εἴπωσι πρός σε· μὴ γνῶντες ἃ γινώσκομεν, ὅτι πᾶς οἰνος πληρωθήσεται οἶνω; καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· τάδε λέγει κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ πληρῶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν ταύτην, καὶ τοὺς βασιλεῖς τοὺς καθημένους ἐπὶ τοῦ θρόνου Δαυὶδ ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἱερεῖς· ἐδενὸς φείσεται ὁ μέλλων κολάζειν. οὐκ ἐπεὶ πρόφητης τις ἐχεημάτισεν, ἔχει δ' ἁμαρτήματα, ἢ πληρωθήσεται τῶν λεγομένων ἀπειλῶν· οὐκ ἐπεὶ ἱερεύς τις ἐχρημάτισε, καὶ ἔδοξεν ὑπερεχὼν ὀνόματος ἔχειν πρωτεραν πάντων ὅλων, φείσεται αὐτοῦ ὁ θεὸς, ὥστε αὐτὸν μὴ κολασθῆναι ἁμαρτήσαντα· τὰ δὲ περὶ ἐκείνων δυσαγγελτὰ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἐγράφη δι' ἡμᾶς, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν· ἔστι τις ἓν καὶ ἐν τούτοις τοῖς ἱερεῦσι. δείκνυμι δὲ τοὺς πρεσβυτέρους ἡμᾶς. ἢ ἐν τούτοις τοῖς πρεσβυτέροις τὸν λαὸν δύνασθαι. λέγω δὲ τοὺς διακόνους. ἁμαρτάνει, ἔξεστι τούτῳ τῷ κόλασιν· ὡς πάλιν δύναμαι τινὲς εἰσιν ἱερατικαὶ, περὶ ὧν θεὸς διδόντος ἐ μακρὰν, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐξέλασιν δὲ λέγω ἐ προφητικῆ, εἰσόμεθα ἀναγινωσκομένων τῶν ἀριθμῶν. περὶ γὰρ ἱερέων ἐκεῖ τινα μέλλει λέγειν· καὶ τοὺς ἱερεῖς ἓν, καὶ τοὺς προφήτας, ἐ τὸν ἰσδὴλ, καὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ, φησὶν ὁ θεὸς, πληρῶ μεθύσματος, καὶ διασπορπῶ αὐτοὺς, ἄνδρα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς πατέρας αὐτῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῶ· καὶ ταῦτα δ' ἕτω νοήσωμεν· τοὺς μὲν δικαίους σώζει ὁ θεὸς, τοὺς δ' ἁμαρτωλοὺς διασπορπίζει· διὰ ἕτερα μὲν οὐκ ἐσώθησαν ἀπὸ ἀναβολῶν οἱ ἄνθρωποι, οὐκ ἐσκόρπισεν αὐτοὺς ὁ θεός. ὅτε δ' ἐκίνησαν ἀπὸ ἀναβολῶν, καὶ εἶπεν ἄνθρωπος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ· δεῦτε, ἐ οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν, καὶ πύργον, ἧ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως δ' ἐρανοῦ. φησὶν ὁ θεὸς περὶ τούτων. δεῦτε, καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν. ἐ συγχέει ἕκαστον, ἐ ἀπὸ πνατὸς γῆς τόπου διασκορπίζεται· καὶ ὁ λαὸς δ' ὁ ἐξ ἰσραὴλ μὴ ἁμαρτάνων μόνον, ἀλλὰ τῇ ἰσδαΐᾳ υἱῷ· ἁμαρτήσας δ' διασκορπίζεται, ἔπειτα ἀπὸ τοῦ οἰκουμένης, καὶ διασείεται πανταχοῦ· τοιοῦτόν τι μοι νόει ἐ περὶ πάντων ἡμῶν· ἔστι τις ἐκκλησία πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, ὅπου σιὼν ὄρος, καὶ πόλις θεοῦ ζῶντος ἱερουσαλὴμ ἐπουράνιος. οἱ μακάριοι ἐκεῖ σωαχθήσονται, ἵνα ὁμοῦ ὦσιν· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ κολάζονται, ἵ μὴ ἐναι μετ' ἀλλήλων οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ διά τινας ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὑπερβολὰς κολάσεως ἐλαμβάνειν τοὺς οἰκείους ἐκλυπησάντων τὴν βασιλείαν, καὶ διασκορπίσαντας ἐνταῦθα μόνον τὴν γνῶσιν, ἐνταῦθα δ' τὸν ἕνα υἱόν, εἶτα ἀλλαχοῦ τὸν ἕτερον· ἵνα μηδὲ ἐν τῇ συμφορᾷ ἀπολαύσωσιν

σωσιν ἡ μητὴρ ἢ υἱὸς, ἢ ὁ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφῷ· τοιοῦτον πάσχει καὶ ὁ θεὸς τὸν ἁμαρτωλόν· πικρότερόν τινα κολάσασθαί σε δεῖ τὸν ἁμαρτωλὸν οἰκονομοῦμεν· διὰ τοῦτο ἢ θεὸς, ἵνα παιδευθεὶς σωθῇς· ὥσπερ ὅταν ἐγὼ βασανίσαι ἁπλῶς θέλων τὸν κολαζόμενον διὰ σὲ οἰκτείρω ἢ ἰδὼν κολάζεις, ἀλλ' ἵνα τοῖς πόνοις αὐτὸν ὑπαγάγῃς· ἕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς μὴ ὑπακούοντας τῷ λόγῳ, τοὺς μὴ θεραπευθέντας παιδεύσει, τοῖς ἀπὸ μαστιγμάτων πόνοις, ἐπεὶ παιδεία ἐστὶ βάλλει, καὶ τὸ ἐιρημένον· διὰ παντὸς πόνου καὶ μάστιγα παιδευθήσῃ Ἱερουσαλήμ. ἵν' ἐν αὐτῇ ὁ παιδευόμενος πόνῳ, διασκεπίζονται οἱ πονοῦντες ἀπ' ἀλλήλων, ὡς μὴ εἶναι ἅμα τοῦτο καὶ τοῦτο. ἐλύετο γὰρ ἂν τὸ σφοδρὸν ἢ πόνου διὰ τῆς ἀμυθίας ἑνὸς ἑκάστου ἀφιστῶ ἀπὸ ἢ ἑτέρου· εἰ ὃ δεῖ ἀφαιρεῖναι τῷ λόγῳ καὶ ἄλλῳ αἰτίαν ἢ διασκεπίζεσθαι. καὶ ἔτι παραθήσομαι· κακοὶ σωόντες ἀλλήλοις τὰ κακὰ σκοπεῖσι καὶ αὔξουσιν. ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ συνόντες ἀγαθοῖς περὶ ἀγαθῶν σκέπτονται. καὶ καταλέγουσι· καὶ διαιρεῖται, ἡ κακὴ βελὴ ἰσχύσασα καὶ μὴ τῶν ὁμοίων, ὅτε διασκεπίζονται ἀλλήλων οἱ μοχθηροί· διὰ ἔτι οἰκονομεῖ ὁ θεὸς μὴ εἶναι μετ' ἀλλήλων τοὺς φαύλους. τάχα καὶ αὐτὴν ἀφαιροῦσιν, ἵνα μὴ σωσαυξήσῃ αὐτῷ ἡ κακία, ἀλλὰ μειωθῇ διαλυμῆνι· ταῦτα διὰ τὸ σκοπεῖ αὐτὸς, αὔξοντα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς πατέρας αὐτῶν, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐπ' αὐτὸ, λέγει κύριος· οὐκ ἐπιποθήσω, καὶ φείσομαι, καὶ οὐκ οἰκτειρήσω ἀπὸ διαφθορᾶς αὐτῶν· τοῖς τοιούτοις ῥητοῖς ἐπισάγουσιν οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων λέγοντες. ἐρᾶς τὸν δημιουργὸν οἷός ἐστι, καὶ τὸν τῶν προφητῶν θεὸν, ὃς φησιν· ἐφείσομαι, καὶ οὐκ οἰκτειρήσω ἀπὸ διαφθορᾶς αὐτῶν. πῶς δυνατὸν ταῦτα εἶναι ἀγαθὸς. ἐὰν γὰρ λάβῃ παράδειγμα τὸν ἐπὶ καλῷ τῷ κοινῷ οὐκ οἰκτειρούμενα κεῖται, φυήσομαι ἀπὸ τοῦ παραδείγματος πεῖσαι, ὅτι πολλῶν φειδόμενος, ἐφείδετο ἑνὸς ὁ θεός· λείψομαι ὃ παράδειγμα καὶ ἰατρικὸν δεινὸν, ὅτι φειδόμενος τοῦ ὅλου σώματος ἐφείδετο μέλους ἑνὸς ἄγε. ἔσω δικαστὴς ὁ προκείμενος τοῦτο τὸ εἰρηνικὸν δημιουργήσαι, καὶ καταστάσαι τῷ ὅλῳ αὐτὸν ἔθνει τὰ συμφέροντα. προσελθέτω δέ τις προαγόμενος φωνοῦς ὡραίου τὸ ὄψιν, καλὸς ἰδεῖν. μὴ προσελθέτω ἐλεεινὸς προσφέρουσα λόγους τῷ δικαστῇ, ἵνα ἐλεηθῇ αὐτὸ γῆρας. ἡ γυνὴ τοῦτο τὸ ἀναξίως ἐλεηθῆναι παρακαλείτω, περὶ αὐτοῦ τέκνα περιεσκόπα δεέσθω. ἐπὶ τούτοις τί συμφέρει τῷ κοινῷ; ἆρα ἐλεηθῆναι τοῦτον, ἢ μὴ ἐλεηθῆ-

A perfruantur solatio, aut pater filii, aut mater filiæ, aut frater fratris. Simili modo & peccator per quandam dispensationem Dei majora solitudinis tormenta perpetitur, si solus in exilium relegetur, ut emendatus in statum pristinum redeat. Et quomodo tu propinquos vel liberos tuos non in *forti ictu, & irrationabili coërces ira, sed per verba reducere quæris ab errore, in quem incubuerant: sic Deus eos qui non poterant sermone converti, doloribus & tormentis ad id retrahit quod fuerunt, secundum Scripturam dicentem: *Per omnem dolorem &* B *flagellum emendabis Hierusalē.* Ut igitur crescat dolor pœnæ corripientis, ij qui corripiuntur, ab invicem separantur. Nam quodammodo levius fit supplicium, si plures in eodem loco constituti, mutuis se consolentur alloquiis. Si autem necesse est aliam quoq; rationem divisionis malorum introducere, etiam hanc exhibebimus. Mali cum simul fuerint, ea quæ mala sunt, cogitant, & in pristina nequitia perseverantes, augent peccata peccatis; quomodo è contrario boni cum simul fuerint, de honestis sermocinantur. Dissolvitur ergo, & ad nihilum C deducitur nequam cogitatio, cum non habuerit allocutionem alterius nequioris. Idcirco per dispensationem Dei providetur pessimos à pessimis separari. Justum quoq; & commodum est, ut à pristinis sceleribus ipsa solitudine & penuria consortii aliquando desistant: Hæc de eo quod dictum est: *Et dispergam illos, virum & fratrem ejus, &* Jerem. 13. *patres eorum, & filios eorum in idipsum, dicit* 14. *Dominus: Non requiram, & non parcam, & non miserebor ab interitu eorum.* His & istiusmodi sermonibus Hæretici assurgunt dicentes: D Videsne, qualis sit error Prophetarum, & legis Deus quid loquatur? *Non parcam & non miserebor ab interitu eorum.* Quomodo potest iste bonus esse? Accipiam ergo exemplum judicis boni pro utilitate communi quibusdam non miserentis, ut perspicere possimus, quomodo multis parcens, uni non parcat Deus: accipiam & medici, ostendens eum uni membro non parcere, ut membris omnibus parcat. Verbi quoque gratia dictum sit: Habeat judex propositum, quietem civitati, & pacem genti, cui E præsidet, providere. Huic si offeratur latro honesta forma, ætate satis integer; ex alio latere mater expansis crinibus deprecetur, ut senectutis suæ misereatur; & ex alio uxor, ne virum suum interficiat, lacrymabili voce deploret; circumstent & parvuli liberi cito orbi futuri: quid faciet judex? miserebitur latronis, annon? quid in commune

*χιλιάρχου

expedit civitati? Si misertus fuerit, revertetur homicida ad pristinum scelus: Sin vero in judiciaria severitate *permanserit, unus homo interibit, & universo populo providebitur. Sic Deus si pepercerit peccatori, & miserans ejus noluerit eum punire pro scelere, quis non accipiat licentiam? quis malorum, qui nunc saltem propter supplicia terrentur, non invadet tempus, ut expleat quæcunque voluerit, & præceps feratur in vitia? Hæc autem in Ecclesia sæpe accidentia possumus considerare. Peccavit quispiam, & post peccatum postulet communionem. Si ei conceditur quod rogat, in incommodum omnium venia procedit, & laxatis frænis sceleribus panditur via. Sin vero cum rationabili deliberatione, non ut misericors, nec rursum ut crudelis judex, sed & quasi uni providens, & de omnium salute pertractans consideraverit populi damnum in unius venia, haud dubium est, quin faciat ejici unum de Ecclesia, ut multos salvet incolumes. Age nunc considera mihi & medicum, si cesslaverit à sectione ejus vulneris, quod secandum est, si non usserit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores qui ex talibus remediis cõsequuntur, quomodo crescat infirmitas, & in deterius *vetus humor exuberet. Si vero (ut ita dicam) temerarius ad cultus sector accesserit, & inusserit plagam, curat eum qui secatur & uritur, quia paululum severitatis assumpsit, licet visus fuerit ægrotanti ad horam non misereri. Ita & Deus non unum hominem, sed universum curat orbem, cœlestia atque terrena, & omnia utique dispensat. Et cum hoc provideat, quod uni commodum sit, multo magis providet, quid toti mundo conducat, & hominibus universis. Providet quidem & ea quæ uni expediunt, verum ita ne unius utilitas omnium damno sit. Idcirco & ignis æternus præparatus est, & gehenna, & tenebræ exteriores: quæ omnia non tam ob eum qui puniendus est, quam propter universos homines constituta sunt. Si autem vis hujus rei testem accipere Scripturam, quod in aliorum eruditionem, licet jam desperabiles sint peccatores, & à curatione penitus alieni, torqueantur; audi Salomonem in Proverbiis dicentem: *Pestilente flagellato imprudens callidior erit.* Non eum qui flagellatur, dixit callidiorem futurum, & sapientiorem propter castigationem suam, sed insipientem à stultitia ad prudentiam converti propter supplicia pestilentis: hoc quippe ex ipso nomine calliditatis significatur, & converti eum à calliditate, dum alios cernit propter ea, quibus ipse obnoxius est, peccata cruciari. Igitur prodest nobis, si tamen digni sumus salute, ut alii in utilitatem no-

MS. R. peremerit.

MSS. R. veternus

Prov. 19. 25

ναι; ἀλλὰ ἐλεηθεὶς μὲν ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἐπανελθόσεται· μὴ ἐλεηθεὶς δὲ αὐτὸς μὲν ἀποθανεῖ, τὸ δὲ κοινὸν βελτιωθήσεται. ὅτως ὁ θεὸς ἐὰν φείσηται καὶ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἐλεήσῃ αὐτὸν, καὶ οἰκτειρήσῃ ὡς μὴ κολάσας αὐτὸν· τίς ἐν ἐπιτελεσθήσεται τῶν φαύλων, καὶ διὰ τὰς φόβους τῶν κολασθρίων παυόμενος τῶν ἁμαρτημάτων οὐκ ἐπιτελεσθήσεται, ἐκ χειρῶν ἔσας; διαφέρει καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις νομίζειν ἐστὶν ἰδεῖν ἡμαρτέτης, ἐὰν δὲ ἐπὶ μὴ τιῶ ἁμαρτίαν ἀφεῖ κοινωνίας· ἐὰν τάχον ἐλεηθῇ, ἐπιτρέψει τὸ κοινὸν, αὔξεται ἡ ἁμαρτία ἑτέρων· ἐὰν δὲ λογισμῷ ἐκ ὡς ἀνελεήμων, ἀλλ' ὡς ὠμὸς δικαστὴς, ἀλλ' ὡς φρονίμου καὶ ἑνὸς, πλεῖον δὲ φρονίμου τῶν πολλῶν φροντὰ ἕνα, σκοπήσῃ τὸ ὠφέλιμον ζημίαν τῷ κοινῷ ἐκ τὸ κοινωνίας ἑνὸς ἐκ τὸ συγχωρήσεως ἁμαρτήματος· αὐτὸ δῆλον ὅτι ποιήσει ἐκβαλεῖν τὸν ἕνα, ἵνα σώζῃ τὰς πολλάς· ἰδὲ μοι καὶ ἰατρὸν, ἐὰν φεισόμενος ἢ τέμνειν ὅτε μὴ τέμνειν, ἐὰν φεισόμενος καυτηριάζειν διὰ τὰς πόνους τὰς ἐπακολουθούσας τοῖς τοιούτοις ἐνθήμασι, πνὰ τρόπον ἡ νόσος αὔξει, ἐκ χείρων γίνεται. ἐὰν δὲ τολμηρότερον ὀργανικὸς τῇ τομῇ καὶ τῇ καύσει, θεραπεύσει διὰ δὲ μὴ ἐλεῆσαι, διὰ δὲ δοκεῖν μὴ οἰκτίρειν, ἐκεῖνον τὸν καυτηριαζόμενον, καὶ τὸν τεμνόμενον· ὅτως ἐκ ὁ θεὸς ἐχ ἕνα ἄνθρωπον οἰκονομεῖ, ἀλλ' ὅλον τὸν κόσμον οἰκονομεῖ, τὰ ἐν τῷ ἀέρι, τὰ ἐν τῇ γῇ παντάχοῦ διοικεῖ. σκόπει ἔν τί συμφέρει ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἔσι κῦ τὸ δυνατόν. σκόπει καὶ τὸ συμφέρον τῷ ἑνί, ἐ μὴν ἵνα γένηται ἐπιζημία ἐ κόσμου ἐκ ἐ ἑνὸς συμφέρον· διὰ τοῦτο καὶ πρὸ αἰώνιον ἡτοίμασται, διὰ τοῦτο καὶ γέεννα ἐτρέπισται, διὰ τοῦτο ἐστὶ καὶ σκότος ἐξώτερον, ὧν χρεία ἐ μόνον διὰ τὸν κολαζόμενον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ κοινόν· εἰ δὲ θέλεις τιῶ γραφῶν μάρτυρα λαβεῖν, ὅτι καὶ εἰς ἑτέρων παίδευσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ κολάζονται, κἂν ἐδέ ποτε ἀπεγνωσμένοι ὦσι πρὸς θεραπείας. ἄκουε Σολομῶντος ἐν ταῖς παροιμίαις λέγοντος· λοιμὸς μαστιγωθεὶς ἄφρων πανουργότερος ἔσαι· οὐκ αὐτὸν τὸν μαστιγωθέντα εἶπεν ἔσεσθαι πανουργότερον ἢ φρονιμώτερον διὰ τὰς μάστιγας· ἀλλὰ τὸν ἄφρονα φησὶ μεταβάλλειν ἀπὸ ἀφροσύνης εἰς φρόνησιν διὰ τὰς προαγομένας τῷ λοιμῷ μάστιγας· ὅτω γὰρ σημαίνεται ἐκ τὸ ὀνόματος ἐνταῦθα παιδείας· καὶ μεταβάλλει διὰ τὸ βλέπειν ἑτέρους μαστιγωθέντας ὁ ἄφρων· ὥστε ἔν συμφέρει ἡμῖν, ἐάν τε σωτηρίας ἀξιοι γενώμεθα ἢ ἄλλων κολα-

ζομένων

ζομένων, ἢ ἄλλων κόλασις· καὶ ὡς σωτήνεγ- A stram torqueantur. Et quomodo utile fuit
κε τὸ πλάπωμα Ἰσραὴλ τῇ σωτηρίᾳ τῶν peccatum Israel in salutem Gentium, sic
ἐθνῶν. ὅτως σωοίσει ἡ κόλασις τῇ ἑτέρων σω- utilis est quorundam pœna aliorum saluti.
τηρία· διὰ ἔτε ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς φησιν· ἀ Et ideo bonus & clemens Deus: *Non par-*
φείσομαι, καὶ οὐκ οἰκτειρήσω ἀπὸ διαφθορᾶς *cam*, inquit, *& non miserebor ab interitu eo-*
ἀυτῶν· ἀναγεγραμμένου δὲ ἢ ἑνὸς κεφαλαίε, *rum*. Circumscripto autem hoc capitulo,
ἴδωμεν καὶ ἕτερόν τι ἡμᾶς διδάσκει· ἀκούσατε, videamus, subsequens Scriptura quid do-
καὶ ἐνωτίσαδε, ἢ μὴ ἐπαίρεδε, ὅτι κύριος ἐλά- ceat: *Audite & auribus percipite, & nolite ex-* *Ier.13,15.*
λησε· δότε τῷ κυρίῳ θεῷ ὑμῶν δόξαν πρὶν ἢ *tolli, quoniam Dominus locutus est. Date Domi-* *16,17.*
σκοτάσαι, καὶ πρὶν τὸ πρόσκόψαι τὰς πό- B *no Deo vestro gloriam priusquam obscuret, &*
δας ὑμῶν ἐπ' ὄρη σκοτεινά· καὶ ἀναμενεῖτε εἰς *priusquam offendant pedes vestri super montes*
φῶς· καὶ ἐκεῖ σκιὰ θανάτε, καὶ τεθήσον εἰς *tenebrosos, & sustinebitis lumen, & illic um-*
σκότος· ἐὰν ὃ μὴ ἀκούσητε, κεκρυμμένως κλαύ- *bra mortis, & ponentur in tenebras. Si non au-*
σεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀπὸ προσώπε ὕβρεως· καὶ *dieritis, occulte plorabit anima vestra à facie*
καθέξουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν δάκρυα, διότι *contumeliæ, & deducent oculi vestri lacrymas,*
συνετρίβη τὸ ποίμνιον κυρίε· τίνας αὐτὸς *quia contritus est grex Domini.* Eosdem vult
βούλε) ἀκοῦσαι, καὶ ἐνωτίσαδαι, οὐκ * ἀρ- audire, & auribus percipere, non contentus,
χιμάγε κήρυκας, ὅτε τῷ ἀκοῦσαι αὐτὸς μόνον, ὅτε neque auditione solummodo, neq; aurium
τῷ ἐνωτίζεδαι· διό φησιν· ἀκούσατε, καὶ perceptione; propter quod ait: *Audite &*
ἐνωτίζεδε· εἶτα μὴ τοῦτο προσάσει αὐτοῖς *auribus percipite, &* quod his majus est, *nolite*
μὴ ἐπαίρεδαι· καὶ διδάσκει ὁ ποιητὴς· τί ἐν *extolli*, & reliqua quæ sequuntur. Quid est
τῷ ἀκοῦσαι, καὶ τί τὸ ἐνωτίσαδαι ἀπ' αὐτῆ ergo audire, & quid est auribus percipere,
τῆ λέξεως καταλούσωμεν· τὸ ἐνωτίσαδε εἰς τὰ ex ipsis sermonibus consideremus. Auribus
ὦτα δέξαδε. καὶ τὸ ἀκούσατε πρὸς ἀντιδιαστολὴν percipere est (ut mihi quidem videtur) au-
λέγεται τὸ, ἐνωτίσαδε, μήποτέ ἐστιν, ribus quæ dicuntur audire. Quod autem
εἰς τὴν διάνοιαν δέξαδε. καὶ ὅπου τῶν λεγο- C præcedit, *Audite*, si ad distinctionem ejus
μένων ἐν ταῖς γραφαῖς, ἀμυδρόν ἐστιν ἀπορρητότε- præcepti dicitur, * quod postea infertur, *au-* * *MSS. R.*
ρα καὶ μυστικώτερα. ἃ ὃ αὖθις χρήσιμα τοῖς *ribus percipite*, hoc imperat ut in mentem & *ut postea*
νοῦσι πρὸ μὲν τῶν ἀπορρητοτέρων ὀλίγα λέγε- sensum ea quæ dicuntur, excipiant. Neque *infarat.*
) τε. ἀκούσατε. πρὸ δὲ τῶν αὖθις χρησίμων, vero hoc solum in loco, sed in omni Scri-
καὶ χωρὶς ἑρμηνείας δεομένων ὠφελῆσαι τὸν D ptura sunt quædam & facilia & prompta ad
ἀκροατήν. ἐνωτίσαδε· ὅλως ἔν τισι γραφαῖς intelligendum, quæ statim ut lecta fuerint,
ἐὰν ἐξεταστικῶς, ἐρευνῶμεν δόκιμοι γυμνασθησό- utilitatem legentibus tribuunt. Sunt alia
μεθα). τοῦτο μὲν ἀκούσατε, τοῦτο δὲ ἐνωτίσα- secretiora & ineffabilia, & (ut ita dicam)
δε δέχε) ἐπὰν ἐπακούσωμεν, καὶ ἐνωτισώμεθα, quibusdam obscuritatibus involuta. De his
προσάσει ἡμῖν· καὶ μὴ ἐπαίρεδε· πᾶς γὰρ igitur quæ latent & expositione indigent,
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσε)· καὶ ὁ σωτὴρ ὃ ἐν arbitror non dictum esse: *Audite*: de his
τῷ λέγειν· μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰ- autem quæ sine scrupulo interpretantis au-
μι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. καὶ εὑρήσετε ἀνά- ditori commoda sunt: *Auribus percipite.* Per-
παυσιν τοῖς ψυχαῖς ὑμῶν, διδάσκει ἡμᾶς τὸ curramus universas Scripturas, & probati
μὴ ἐπαίρεδαι· μὴ γὰρ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων κα- E nummularii effecti dicamus, hoc audire de-
κῶν καὶ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα πολὺ ἐν ἡμῖν ἐστιν, bemus, hoc auribus percipere. Denique
ὅτε μὲν γὰρ πάνυ ἀλόγως ἐπαιρόμεθα, καὶ ἐφ' cum audierimus & perceperimus auribus
ὧν οὐδὲ κῆ τὸ ποσὸν ἐπαίρεδαι χρή. ὅτε μὲν quæ dicuntur, non elevemur: *Omnis quippe* *Luc.18,14.*
μὴ πιθανότητα, ὅτι ἔυλογον τὸ ἐφ' ὃ ἐπαιρό- *qui se humiliat, exaltabitur*: Et Salvator no-
μεθα, ἀμελῶ ὑμεῖς καὶ ἐπ' ἐκεῖνο τὸ ἐπαίρε- ster, dicens: *Discite à me quia mitis sum, &* *Matt. 11,*
δε· ὃ ὃ λέγω ὅτως ἔσαι σαφές· εἰσί τινες *humilis corde, & invenietis requiem in animabus* *29.*
ἐπαιρόμενοι, ὅτι εἰσὶν υἱοὶ ἡγεμόνων, καὶ ὅτι *vestris*: docet nos, ne extollamur. Nam
γνώριμοί εἰσι τῶν ἀπὸ κοσμικῶν ἀξιωμάτων με- cum multis vitiis genus vexetur humanum,
γάλων, οἱ τοῖδε ὑπὸ ἀπρομαχέτῳ καὶ πράγ- hoc peccato vel maxime premitur. Nec
unus est modus superbiæ. Alius irrationa-
biliter, & stultorum more in iis effertur, quæ
magis pudore digna sunt, aut certe modum
elationis excedit. Alius quasi verisimulatione seductus super iis elevatur, quæ sibi
digna gloria putat, cum & in talibus perículosum sit gloriari. Exemplum assumam,
quo fiat manifestius. Sunt quidam in eo se
jactantes, quia filii regum sunt, & nobili
familia nati. Istiusmodi homines ne umbram quidem & imaginem elationis suæ

possunt ostendere. Sunt alii qui de eo sub-A levantur, quia potestatem habent occidendi homines; &, ut ipsi putant, ea fulti sunt dignitate, ut quorum velint capita secent. Horum gloria in confusione sua est. Alii super divitiis sibi applaudunt, non his veris, sed iis divitiis quæ deorsum sunt. Alii superbiunt super domo splendida, super possessionibus multis, in quibus universis non est penitus gloriandum. Quod autem verisimile & dignum judicatur, ut quidam putant gloriandum est, cum aliquis ob sapientiam suam elevatur, aut conscius sibi B est quia decem jam annis res venereas non tetigerit, sive ab infantia integer, castusque permanserit. Rursumq; alius erigitur, quia vincula pro Christo portaverit. Recta quidem videntur hæc omnia, & subjicienda quadam persuasione ad gloriandum; sed ne in his quidem (si tamen sequimur veritatem) rationabiliter quis effertur, quia & in rebus bonis gloriandum est sine discrimine. Paulus habuit materiam elationis, habens in se visiones, revelationes, signa, virtutes, propter labores quos Christi caussa perpessus est, propter Ecclesias quas constituit, contendens ubi Christus non erat nominatus, ibi jacere fundamentum. Hæc omnia materiæ erant gloriationum, & si sic expedit dicere, verisimilis caussa quæ honestam subjiceret jactationem. Sed quia ne in talibus quidem sine periculo est sublevari, benignus & providus Pater quomodo ei largitus est revelationes & gratias differentes, sic ad tuitionem donorum suorum tra-

2. Cor. 12. 7 didit Angelum Satanæ ut eum colaphizet, ne extolleretur: & propter hoc ter Dominum rogavit, scilicet ut ab eo discederet Angelus Satanæ, qui juxta dispensationem ei appositus fuerat. Sed respondit ei Dominus (dignus quippe erat responsione

1. Cor. 12. 9 Paulus) & dixit ad eum: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur.* Super nullo igitur gloriandum est. Sequitur quippe ruina jactantiam, Scriptura dicente:

Prov. 18. 12 *Ante contritionem elevatur cor viri, & ante gloriam humiliatur.* Et hæc quidem dicta sunt de eo quod ait: *Audite & auribus percipite, & nolite extolli, quoniam Dominus locutus est.*

Ier. 12. 16. Videamus autem & cætera: *Date Domino Deo nostro gloriam, priusquam obscuret, & priusquam offendant pedes vestri super montes tenebrosos, & sustinebitis in lumen.* Eum qui daturus est gloriam Deo, vult dare in lumine, quasi jam non possit gloriam prædicare, cum tenebræ ortæ fuerint. Quando tenebrescit, & quando non sunt tenebræ? Ope-

ματι ἀδιαφόρῳ ἐπαιρόμενοι, ὃ δὲ πιθανὸ-
τερον ἔυλογον ἔχει τὸν ὡς βαλλομένων αὐ-
τὸς ἐπὶ τῷ ἐπαίρεσθαι· εἰσὶν ἐπαιρόμενοι, ὅτι
ἐλήφασι τὸν παρ' αὐτοῖς καλούμενον, πρω-
τοπλοῦν διαύτην, ὥστε δύνασθαι ἀνθρώπων
κεφαλάς. ἡ δόξα τῶν τοιούτων ἐν τῇ ἀρχῇ
αὐτῶν ἐστιν· ἄλλοι ἐπὶ πλούτῳ ἐπαίρον-
ται καὶ ἀληθινῷ, ἀλλὰ τῷ κάτω, καὶ ἄλλοι ἐπαίρον-
ται φέρ' εἰπεῖν, ἐπὶ τῷ οἰκίδιον ἔχειν καλὸν ἢ ἀρε-
πολλάς· ὃ δὲν τούτων ἐστὶ λόγε ἄξιον, ὃ χρὴ
ἐπαίρεσθαι ἐπί τινι τούτων· τὸ πιθανὸν ὃ πρὸ
τοῦ ἐπαίρεσθαι, ὅταν τις ἐπαίρηται ὅτι ζῆλός
ἐστι, καὶ ἐπαίρεται σωφρονιστὸς ἑαυτῷ, ὅτι ἤδη
ἀπὸ δέκα ἐτῶν οὐχ ἥψατο ἀφροδισίων, ἢ καὶ
ἐκ παίδων οὐχ ἥψατο· καὶ πάλιν ἄλλος ἐ-
παίρεται, ὅτι δεσμοὺς ἐφόρεσε τοὺς διὰ χριστόν·
πιθανότης μὲν ἐστιν ἐνταῦθα ὑποβάλλουσα,
ὅτι εὐλόγως τις ἐπαίρεται· πλὴν ὅτως οὐκ ἔστιν
ὅτε ἐπὶ τούτοις εὐλόγως ἐπαίρεσθαι· παῦ-
λος εἶχε τὸν ὕλην τοῦ ἐπαίρεσθαι αὐτὸν διὰ
τὰς ὀπασίας, διὰ τὰ ὁράματα, καὶ διὰ
τὰ τέρατα καὶ σημεῖα, διὰ τὰς καμάτους ὧν
ἐκαμψε ὑπὲρ χριστοῦ, διὰ τὰς ἐκκλησίας ἃς
ἔπηξε φιλοπονήσας τὸν χριστὸν ἐκκλησίαν. ταῦτα πάντα ὕλην
τοῦ ἐπαίρεσθαι αὐτὸν εἶχε * λέγειν μὴ πιθανό- * ἐλέγ-
τητα τοῦ δεῖ τοῦ ἐπαίρεσθαι ὅτι καλῶς ἂν ἔδο-
ξεν ποιῆσαι ἐπαίρεσθαι αὐτόν· ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ οὐδὲ
τὸ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίρεσθαι ἀκίνδυνόν ἐστιν·
ὁ χρηστὸς πατὴρ, * ὃς ἐδωρήσατο αὐτῷ ὀπα- * χα-
σίας καὶ ὁράματα, * ἵνα αὐτῷ ἐν χαρίσματος
μοίρα ἔδωκεν ἄγγελον σατανᾶ, ἵνα αὐτὸν κο-
λαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρηται. καὶ πρὸ τούτου τοῦ
τὸν κύριον παρεκάλεσεν, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' αὐτοῦ
ὁ ἄγγελος τοῦ σατανᾶ. ὁ κατ' οἰκονομίαν, ἵνα
μὴ ἐπαίρηται, δοθεὶς αὐτῷ. καὶ ἀπεκρίνατο
αὐτῷ ὁ κύριος. ἀξίως γὰρ ὑπὸ ἀποκρίσεως κυρίου
ὁ παῦλος. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις
μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται·
ἐπ' ἀσθενεῖ ἓν δεῖ ἐπαίρεσθαι. ἀκολουθεῖ γὰρ πε-
σεῖν τῷ ἐπαίρεσθαι, καὶ τό. τοῦ συμπεσεῖν
ὑψηλὰ καρδία ἀνδρὸς, καὶ τοῦ δόξης τα-
πεινοῦται· ταῦτα μὲν εἰς τό. ἀκούσατε, καὶ σωθή-
σεσθε, καὶ μὴ ἐπαίρεσθε· ὅτι κύριος ἐλάλησεν·
ἴδωμεν ὅτι τίνα κελεύει ἡμᾶς μὴ ταῦτα ποιεῖν
ὅτε, φησὶ, κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν δόξαν τοῦ τε
συσκοτάσαι, καὶ τοῦ ἐπισκοτίσαι τὰς πόδας
ὑμῶν ἐπ' ὄρη σκοτεινὰ, καὶ ἀναμένητε εἰς φῶς· τὸν διδόντα δόξαν τῷ θεῷ, θέλει διδόναι
δόξαν τῷ θεῷ φωτὸς ὄντος. ὡς ἐδύνατο μὴ δόξης ἀπαγγέλλεσθαι τὸ θεῖον ἐπὰν συσκοτίσῃ,
καὶ γένηται σκότος· πότε δὲν συσκοτάζει, καὶ πότε συσκοτασμὸς γίνεται; ἐργάζεσθε

τὸ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστιν, ἐαν ἔχῃς ἐν σοὶ τὸν εἰπόντα. ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὅσον ἔτι σοὶ αὐτὸν ἔστιν, δόξαζε τὸν θεὸν ἵνα τί ὅπου δεῖ λέγεται σκοτασμός τις, καὶ χρὴ μὴ μεῖναι τὸν σκοτασμὸν τοῦτον, ἀλλὰ πρὸ τοῦ σκοτάσαι, τὴν δόξαν δοῦναι τῷ θεῷ. τάχα νοήσομεν τὸ γεγραμμένον χρησάμενοι λέξει εὐαγγελικῇ εἰρημένῃ ἐπὶ τοῦ σωτῆρος, ἕως ἔχετε· ἐργάζεσθε ἕως ἡμέρα ἐστιν. ἔρχεται νὺξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι· ἡμέραν ἐνταῦθα ὠνόμασε τὸν αἰῶνα τοῦτον· ἀλλὰ δυναγκαίως προσέθηκε ἐκεῖ· οἶδα γὰρ ἐν ἄλλοις ἄλλα πάλιν δηλοῦντα· ἡμέραν ἓν ὠνόμασε τὸν αἰῶνα τοῦτον, σκότος δὲ νύκτα, τὴν συντέλειαν διὰ τὰς κολάσεις· ἵνα τί γὰρ ὑμῖν ὀπτυμεῖν ἡμέραν κυρίου; καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος, καὶ ὁ φῶς, φησὶν ἀμὼς ὁ προφήτης· ἐὰν ἴδῃς τὸν σκυθρωπὸν μὴ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου, τὸν ἐπακολουθοῦντα, ὡς ἡδὺ παντὶ τῷ χρῄζοντι τῶν ἀνθρώπων κολάζομένων ὑπὸ τῆς ἁμαρτημάτων, ὅτι ποτὲ σωφρονίσασθε τὸ προέχον. καὶ ὅταν εἴπῃ ἐδοὺ δύναται ἐργάζεσθαι τὸν θεόν· ἔγγιζε τοῖς δικαίοις προσέλαβεν ὁ λόγος θεὸν λέγων· βάδιζε λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, ἂν παρέλθῃ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς μου. ἅμα δὲ ἐν τούτοις, εἰ πῇ δύναται, πρόσεχε ὅτι εἶπεν μικρὸν ὅσον ὅσον· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ μικρὸν ὅσον μικρόν ἐστι θεῷ, οὐκ ἔστι μικρὸν ἀνθρώπῳ. χρὴ γὰρ ἐλπίζειν ὅτι ἑκάστῳ ἔστί τι μικρὸν καὶ μέγα· καὶ ἀπὸ προβάτου ἀρξήσῃ ὅτι ἑκάστῳ ἔστί τι μικρὸν καὶ μέγα· ἑκάστῳ ζῴῳ μικρὰ τροφὴ τοσόνδε, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς συστάσεως αὐτοῦ, καὶ πολλὴ τροφὴ τοσόνδε ὡς πρὸς τὴν σύγκρισιν πάλιν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ. καὶ ἕτως τὸ μικρὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἄλλῳ ζῴῳ μέγα ἐστί· τὸ μικρὸν, φέρ' εἰπεῖν, ἀνθρωπίνου, πολύ ἐστι παιδίου· ἕτως μικρὸς χρόνος ἐστὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνης πᾶς καὶ ὁ τοῦ πολυχρονίου πρὸς ὅλον τοῦ παντὸς ἐνεστηκότος αἰῶνος· ἕτω δὴ καὶ τὸ μικρὸν τοῦ θεοῦ, πολύ ἐστιν ὡς πρὸς ἡμᾶς. καὶ αἰών ἐστιν ὅλος τὸ μικρὸν τοῦ θεοῦ· ἐὰν λέγῃ· ἐν βάδιζε λαός μου, εἴσελθε εἰς τὰ ταμεῖα σου, καὶ κλείσον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ὅσον, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο νομισέον λέγεσθαι πρὸς τὴν χρείαν τοῦ κελευομένου βαδίζειν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὰ ταμεῖα ἑαυτοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν τοῦ αὐτὰ προστάσσοντος, ὃ μικρόν ἐστιν αὐτῷ, τὸ τάχα πολύ· εἰ γὰρ ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ, δεῖτινας εἰσελθεῖν εἰς τὰ ταμεῖα ἑαυτοῦ, εἰσὶ δὲ οἷς οὐκ ἀφίεται τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ μόνου παρ' ὅλον τὸν αἰῶνα τοῦτον, ἀλλὰ καὶ παρ' ὅλον μέλλοντα, δῆλον ὅτι τὸ μικρὸν τοῖς εἰρημένοις

A ramini donec lumen est in vobis. Lumen in te est, si habes in te dicentem: *Ego sum lumen mundi.* Quamdiu tibi lux ista oritur, clarifica Deum, sciens quia futuræ sunt tenebræ. Nec tibi expedit, ut eas opperiaris, sed antequam fiant, da gloriam Deo. Forsitan intelliges præsens capitulum, si tu Evangelio sumpseris exemplum, quod ita contexitur: *Operamini donec dies est, venit nox, quando nullus potest operari.* Diem ibi sæculum istud nuncupavit, & necessario apposuit ibi. Scio quippe in aliis locis dissonantia præsentibus ex diei vocabulo significari. Diem itaque nuncupavit sæculum istud; tenebras vero & noctem, consummationem mundi, propter supplicia quæ futura sunt. Ut quid enim nobis desiderare diem Domini? Et *ista est tenebræ & non lux*, Amos, inquit Prophetes. Si consideres post consummationem mundi lugubre illud quod passurum est universum pæne hominum genus pro his quæ peccavit, videbis quomodo tenebræ occupaturæ sint omnia, & nullus possit in illo tempore glorificare Deum. Si quidem & justis in Esaia jubetur: *Vade populus meus, in promtuaria tua intra, claude ostium tuum, & abscondere pusillum quantulum, donec ira Dei transeat.* Simul autem & in his qui potest, observet, quare dixit pusillum quantulum: *quippe hoc quantulum quod pusillum est, non est pusillum hominibus. Et debemus inspicere, quomodo singulis aut parum sit aliquid, aut magnum. Ad quod probandum etiã exemplo utimur. Unicui que animalium pro natura & modo corporis sui, aut parvus est cibus, aut magnus; & quod alii pusillum est, æque id ipsum alii multum est. Quid de animalibus loquar? in ipso quoq; homine rerum differentiæ sunt. Quod viro parum est, hoc infanti superfluit. Atque in hunc modum omne tempus vitæ humanæ, etiam si centenariam excedat ætatem, ad comparationem æternitatis breve est: unde pusillum Dei nobis multum est, & vicissim universa sæcula ad Deum relata brevissima sunt. Sic ergo dicitur: *Vade populus meus, intra in promtuaria tua, claude ostium, abscondere pusillum quantulum.* Quantulum pusillum illud non ad illius naturam refertur, qui in promtuaria sua jubetur intrare, sed ejus qui jubet, cui pusillum est hoc omne quod grande est. Si enim donec pertranseat ira Dei, oportet quosdam intrare promtuaria sua; sunt autem alii quibus non sunt dimittenda peccata, non solum in præsenti sæculo, sed etiam in futurum, manifestũ

Ioh. 8, 12.

Ioh. 9, 4.

Amos 5, 18

Esa. 26, 20

*MS. R. Quantulũ pusillum quippe hoc, quantulum pusillum est Domini, non est pusillum hominibus al quantulũ pusillum est non est pusillum hominis.

est pusillum ad ea referendum quę diximus. A

Ier.13,16. *Date itaque Domino Deo vestro gloriam.* Quomodo damus Domino Deo nostro gloriam? non verbis & vocibus tantum glorificandus est Dominus: glorifica eum in castitate, & justitia, & beneficentia: glorifica eum in fortitudine, patientia, pietate, sapientia,

*f. Si sic cæterisque virtutibus. * Sic autem est glorificandus Deus; si contraria intulero, nolo me arbitremini blasphemare. Exhibeo quippe Scripturam sensus mei testem, quomodo castus glorificet, luxuriosus inhonoret Deū.

* MSS. R. templum enim ejus quasi Rom.2,23. * MSS. R. per prævaricationem Deum inhonorat. *Qui enim templum ejus quasi Nabuchodonosor destruit atq; corrumpit, & secundum Apostolum * prævaricatur, & Deum inhonorat. Igitur glorificat Deum justus, contumeliis afficit quicunque peccator est; nam & illud quidam dubitant, an sit providentia Dei, nullam aliam ob causam nisi ob vitia nascitur. Aufer ea, abstulisti pariter & causas providentiæ destruendæ sursum ac deorsum. Qui adversum providentiam disputant, hæc dicunt: Quare tanti adulteri? quare tanti molles? quare tanti sacrilegi? quare tanti irreligiosi sunt? Atque ita contumelias in providentiam, & C offensas in Deum, & criminationes in creatorem peccatores generant. Ex quibus liquido apparet alios dare Deo gloriam, alios convitium facere, dum passionibus & vitiis

Ier.13,16. serviunt. *Date gloriam Domino Deo vestro antequam tenebrescat, & antequam offendant pedes vestri in montes tenebrosos* Sunt alii montes tenebrosi, alii lucentes. Veruntamen quia utrique montes sunt magni, montes lucentes sunt Angeli Dei & Prophetæ; Moses famulus ejus, Apostoli Jesu Christi, de

Ps.86,1. 2.Cor.10,5 quibus arbitror dici: *Fundamenta ejus in* D *montibus sanctis.* Montes tenebrosi sunt qui eriguntur adversus scientiam Dei. Zabulus mons tenebrosus est. Principes sæculi hujus destruuntur, montes sunt tenebrosi. Dæmonium lunatici, mons erat & tenebrosus:

Matth.17, 19. mons erat, de quo Salvator ait; *Si dixeris monti huic*: de lunatico quippe dæmonio sibi quæstio inciderat: & dicentibus Discipulis: *Non potuimus ejicere illud*, respondit Salvator: *Si habueritis fidem ut granum sinapis, dicetis monti isti*, de quo quæsistis, de quo proposuistis: *dicetis monti huic: Transmigra hinc, & transmigrabit*, id est, ab homine ad locum definitum sibi. Qui ergo offendunt, non offendunt super montes lucentes, sed super montes tenebrosos, si fuerint cum zabulo, & Angelis ejus montibus tenebrosis: *Et sustinebitis in lumē* Potest quidem aptari huic

Ier 13,16. quod dicitur: *Date gloriam Domino Deo no-*

παρεκτείνῃ· ὅτε ἐν κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν δόξαν· πῶς διδόαμεν κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν δόξαν; οὐκ ἐν φωναῖς ψιλοῖς ζητῶ τὸν διδόναι κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν δόξαν, ἀλλ' ἐν περάξεσιν· ὁ δὲ δόξης δόξαν κυρίῳ τῷ θεῷ, δίδωσι δόξαν αὐτῷ, ἐν σωφροσύνῃ δοξάζων τὸν θεὸν, ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ὑπομονῇ δοξάζων τὸν θεόν· δὸς δόξαν τῷ θεῷ ἐν ἀνδρείᾳ καὶ τωμονῇ· δὸς δόξαν τῷ θεῷ ἐν ὑπομονῇ καὶ ὁσιότητι, ψ τοῖς λοιποῖς ἀρεταῖς· εἰ ὄντα ταῦτα ἔτως ἔχει, καὶ ἔτω δοξάζει τις τὸν θεόν,

B ἐὰν ἔπω τὰ ἐναντία, μὴ δόξητέ με βλασφημεῖν. μάρτυρα γὰρ προκαλοῦμαι καὶ ἐκεῖνα τὰ γεγραμμένα· ὁ σώφρων δοξάζει τὸν θεόν, ὁ ἀκολασαίνων ἀτιμάζει τὸν θεόν. τὸν γὰρ ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς ναβουχοδονόσωρ καταστρέφει, καὶ φθείρει τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ. καὶ διὰ τῆς βλασφημίας τὸν θεὸν ἀτιμάζει· λέγεις ἐστὶ καὶ αὕτη ἀποστολική· ἐκεῖνα ἀδοξίαν προσπάπτουσι τῷ θεῷ ὁ ἁμαρτωλός. καὶ τὰ τοιαῦτα προνοίας ζητεῖ, ὡς πονηρὰς διαζεύγνυσι, εἰ ἔστι πρόνοια· πρόνοια δὲ ὀδὲν ἄλλο, ὡς διὰ τὴν κακίαν. ἄνελε τὴν κακίαν, καὶ ἡ προσκοπὴ

C τῆ προνοίᾳ· ἄνω ὃ κάτω οἱ προσκόπτοντες τῇ προνοίᾳ, ταῦτα λέγουσι, διὰ τί τοσοῦτοι μοιχοί, καὶ τοσοῦτοι μαλακοί; διὰ τί τοσοῦτοι ἄθεοι, καὶ τοσοῦτοι ἀσεβεῖς; καὶ εἰσὶν οἱ ψηφίσαντες τὴν ἀδοξίαν τῇ προνοίᾳ, τὰ προσκόμματα τῷ θεῷ, τὴν βλασφημίαν τῷ κτίσαντι· τῷ κόσμῳ οἱ ἁμαρτάνοντες διδόασι δόξαν τῷ θεῷ, οἱ τὰ ἐναντία τῇ δόξῃ τοῦ θεοῦ ποιοῦντες διὰ τῶν ἁμαρτημάτων· ὅτε δόξαν κυρίῳ τῷ θεῷ ὑμῶν τὸν συσκοτάσαι, καὶ τὸν προσκόψαι τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπ' ὄρη σκοτεινά· ἔστι γὰρ ὄρη σκοτεινὰ πλὴν ἐπ' ὄρη ἑκάτερα μεγάλα, ἑκάτερα φωτεινὰ ὄρη οἱ ἅγιοι ἄγγελοι τοῦ θεοῦ, οἱ προφῆται, μωσῆς ὁ θεράπων

D οἱ ἀποστολοι ἰησοῦ χριστοῦ ταῦτα πάντα ὄρη ἐστὶ φωτεινά, καὶ τοῦτον νομίζω λελέχθαι ἐν τοῖς ψαλμοῖς, οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις· ποῖα ὄρη σκοτεινά; οἱ τὰ ὑψώματα ἐπαιρόντες κατὰ τὴν γνώσεως τοῦ θεοῦ· ὁ διάβολος ὄρος

E σκοτεινόν ἐστιν· οἱ ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου, οἱ καταγέλαστοι, ὄρη εἰσὶ σκοτεινά· καὶ τὸ δαιμόνιον ὁ σεληνιασμὸς ὄρος ἦν, ἡ σκοτεινὸν ὄρος ἦν, τοῦτο ἔλεγλε ὁ σωτήρ. ἔρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· τοῦτο γὰρ σεληνιασμὸν ἔλεγε ζητοῦμεν, καὶ λέγοντων τῶν μαθητῶν. διὰ τί ἐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτὸ ἀπεκρίνατο ὁ σωτήρ. ὅτι ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, τοῦτο ἐπορεύεται-

ται, τοῦτο ἐὰν ζητήσατε, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· μεταβᾶθι ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται, ἔνθεν, ἀπὸ ἀρώπτε, ἐκεῖ, ἐπὶ τὸν τοπον τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ· οἱ ἐν προσκόπτοντες, ἐ προσκόπτουσιν ἐπὶ ὄρη φωτεινὰ, ἀλλὰ ἐπὶ ὄρη σκοτεινά· * ὅταν γένωμαι μὴ ἐ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ

αὐτὸ τῷ σκοτεινῶν ὀρέων, ⁊ ἀναμένητε εἰς φῶς, A *stro*, hoc quod modo infert: *Et sustinebitis in lumen.* Si dederitis Domino Deo vestro
δηλ.) μήποτε σωπάσεως τῷ· ὁ δὲ κύριος τῷ gloriam antequam contenebrescat, & an-
θεῷ ὑμῶν δόξαν πρὸ τοῦ συσκοτάσαι, πρὸ τοῦ tequam offendant pedes vestri super mon-
προσκόψαι τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ ὄρη σκοτεινά· tes tenebrosos, haud dubium quin etiam
δῆλον ὅτι, κἂν συσκοτάσῃ, ἀναμένητε τὸ φῶς, καὶ si contenebrescat, & sustineatis, lumen
τὸ φῶς ὑμᾶς λαμψάσει). ἀλλ' ὃ ἔτοι ἀν, οὐκ vos suscipiat. Alius vero dicat, nescio utrum
οἶδα πότερον ὑγιῶς νοῶν ἢ μή. ὅπ ⁊ οἱ προσκό- recte an perperam, quia & hi qui offendunt
πτοντες ἐπ' ὄρη σκοτεινὰ, ἀναμένουσι πως τῆς super montes tenebrosos expectant aliquā-
ὄρεσι τοῖς σκοτεινοῖς, ἀναμένοντες τὸ ⁊ ἔλεος φῶς. do misericordiæ lumen. Hoc enim videtur
ὃ γὰρ δοκεῖ τοῦτο. καὶ ἀναμένητε εἰς φῶς· ἐ- ostendere: *Et sustinebitis in lumen.* Si autem
B τὰν γὰρ ἔλθητε ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ σκοτεινὰ, ἰδωμέν τι quis venerit ad montes tenebrosos, vide
ἐστιν ἐκεῖ, σκιὰ θανάτου· ὅτι τὰ σκοτεινὰ ὄρη οὐκ εἴ- quid ibi inveniat. Est illic umbra mortis, ibi
σκια θανάτου ἀπ' αὐτῶν σκοτεινῶν ὀρέων γλυ- tenebrosi montes, ibi umbra mortis ex ipsis
φομένη, καὶ τεθνᾶσι) εἰς σκότος· ἐὰν γὰρ μὴ ἀκούσω- montibus procreata. *Et ponentur in tenebras.* Ier.13.17.
τε κεκρυμμένως, κλαύσεται) ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀπὸ *Et nisi audieritis occulte, plorabit anima vestra*
προσώπου ὕβρεως τῶν ἀκουόντων· οἱ μὲν κεκρυμ- *à facie contumeliæ.* De his qui audiunt, qui-
μένως ἀκούσιν, οἱ δὲ καὶν ἀκούσωσιν, οὐ κεκρυμμέ- dam occulte audiunt: quidam vero cum
νως ἀκούσι· τί ἔν ἐστι τὸ κεκρυμμένως ἀκούειν. ἢ audiunt, non occulte audiunt. Quid est
C τὸ, ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν itaque occulte audire? nempe illud: *Sed lo-* 1. Cor. 2. 7.
ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ *quimur sapientiam Dei in mysterio absconsam:*
τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν· καὶ πάλιν ἀλλα- *quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam*
χοῦ λέγεται, ὅτι τὰ πλείονα τῶν ἔργων τοῦ θεοῦ *nostram.* Et rursum alibi dicitur, quia *plura* Eccl.16.22
ἐστιν ἐν ἀποκρύφοις· ἐὰν ἀκούω τοῦ νόμου. ἤτοι *operum Dei sunt in absconsis.* Si audio Legem,
κεκρυμμένως ἀκούω, ἢ οὐκ ἀκούω κεκρυμ- aut occulte audio, aut non occulte. Judæus
μένως, οἰουδαῖος οὐκ ἀκούει κεκρυμμένως τοῦ νό- C quia Legem non audit occulte, in manifesto
μου. διὰ τοῦτο φανερῶς περιτέμνεται), ἐχ' εἰδὼς ὅτι circumciditur, nesciens eum qui in manife-
καὶ ἄλλη ἐχ' ἣν ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ, περιτο- sto circumciditur, Judæum non esse, neque
μή. * ὁ δὲ ἀκούων τοῦ περιτμηθήσεται· ὁ ἀκούων τοῦ eam quæ in palam est in carne circumcisio-
περὶ τοῦ πάσχα νενομοθετημένου, κεκρυμμένως nem. Qui auditor est autem circumcisionis
ἐξῆλθον τοῦ θεοῦ χριστοῦ· ⁊ γὰρ τὸ πάσχα occultæ, & in occulto circumciditur. Qui
ἡμῶν ἐτύθη χριστός· καὶ εἰδὼς τὴν ζύμην ⁊ audit Legem occulte de mysteriis Paschæ,
λογισάμενος ὁποία ἐστὶ, καὶ εἰδὼς ὅτι ἀληθής ἐστι βρῶ- ove vescitur Christo; *Pascha quippe nostrum* 1. Cor. 5. 7.
σις, μεταλαμβάνει ταύτης, κεκρυμμένως γὰρ *immolatus est Christus*; sciens carnem verbi
ἔκρυψε τὸ πάσχα· ὁ δὲ * πολὺς ἐστὶν ἰουδαῖος Dei vere cibum esse, vescitur ea. Occulte
διὰ τοῦτο τὸν κύριον ἰησοῦν ἀπέκτεινε, καὶ quippe de Pascha audivit. At vero misera-
ἔνοχός καὶ σήμερόν ἐστι τῷ φόνῳ ἰησοῦ, ἐπεὶ bilis Judæus, idcirco Dominum Jesum inter-
μὴ κεκρυμμένως μήτε ⁊ νόμου, μήτε τῶν προ- fecit, & usque in præsentem diem reus est
φητῶν ἤκουσεν· ἐὰν ἀναγινώσκῃς περὶ τῶν ἀζύ- D mortis * ejus, quia non audivit occulte Le- * l. Iesus
μων, ἐὰν ἀκούσῃ κεκρυμμένως, ἐὰν ἀκούσῃ gem & Prophetas. Si quando leges de azy-
φανερῶς τὸ * ἐντολῆς ὅτι ἐν ἡμῖν. ἐντολὴ γάρ mis potes audire occulte, potes audire &
ἐστι τὸ πάσχα, ἄζυμα ἄγεται, τὰ ἄζυμα τὰ manifeste. Quicunq; de vobis (prope quip-
σωματικὰ οὐκ ἀκούετε τὸ λεγόμενον ἐντολῆς. ἐὰν pe est Pascha) azyma celebraverit, id est azy-
μὴ ἀκούσητε, κεκρυμμένως κλαύσεται ἡ ψυχὴ ma hæc corpora, non audivit mandatum
ὑμῶν· καὶ περὶ σαββάτου γυναῖκες μὴ ἀκούσα- dicens: *Nisi audieritis occulte, plorabit anima*
σαι τὸ προφήτου, οὐκ ἀκούσει κεκρυμμένως, *vestra.* Et de Sabbato quædam mulierculæ
ἀλλὰ ἀκούσει φανερῶς· ἀλλοῦ) τὴν ἡμέραν ⁊ σαββάτου, ἐπανάρχουν) ἐπὶ τὰ πάθη καὶ non audientes Prophetam non audiunt oc-
E culte, sed palam die Sabbato, lavantes se,
& iterum revertentes ad egena, & infirma
elementa, quasi nondum descenderit Chri-
stus, & nos Baptismo suo laverit à legalibus
initiis in Evangelicam perfectionem. Idcir-
co diligentius attendamus, si quando Le-
gem legimus, & Prophetas, ne incidamus
in maledictionem, quæ nunc dicitur; *Nisi*
audieritis occulte, plorabit anima vestra à facie

con-

contumeliæ. Quicunq; jejunium Iudæorum, quasi ignorantes redemtionis diem post adventum Jesu Christi observatis, non auditis redemtionem occulte, sed tantummodo palam. Absconsa quippe est propitiationis auditio, scire quomodo posuerit Jesum Deus propitiationem pro peccatis nostris, & quia
1. Ioh. 2. 2. *ipse est propitio peccatis, non solum nostris, verum etiam totius mundi.* Parabolæ quoq; cum leguntur in Evangelio, & est auditor extraneus, non potest eas occulte audire. Si vero auditor fuerit Apostolus, & unus eorum qui ingrediuntur domum Jesu, accedit ad eum, interrogat de obscuritate parabolæ, & si interpretatus ei sit quæ audivit, intelligens Evangelium audis ea occulte, ut non ploret anima ejus. Eorum quippe qui occulte non audiunt, plorabit anima. Quã admirande non ait: *Plorabitis, nisi occulte*
Matth. 8. 12. *audieritis*; verum: *Plorabit anima vestra*: est
Matth. 16. 25. quippe solius animæ fletus; & forsitan iste sit, de quo Salvator ait: *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Illa quoque comminatio, qua ridentibus luctum, lacrymasque denuntiat; de hoc fletu est quem commemorat Pro-
Ier. 13. 17. pheta dicens: *Nisi audieritis occulte, plorabit anima vestra à facie contumeliæ.* Cum enim fueritis passi contumeliam, tunc plorabitis, & deducent oculi vestri lacrymas, quia contritus est grex Domini. Si consideremus statum, quomodo sit, Judæorum, & comparemus illum antiquæ felicitati, videbimus, quo pacto contritus sit grex Domini. Fuit quippe aliquando hic grex Domini; & quia indignos se judicaverunt salute, conversus
Rom. 11. 24 est sermo Domini ad Gentes. Si ergo grex ille contritus est, nos Oleaster, qui contra naturam inserti sumus in bonam olivam Patriarcharum, nonne plus debemus vereri, ne iste grex Domini conteratur? Futurum quippe est ut aliquando & iste grex conteratur, juxta illud quod à Salvatore dictum
Matth. 24 12. est: *Cum multiplicatæ fuerint iniquitates, tunc refrigescet charitas multorum*: de quibus enim hoc dicitur; *refrigescet charitas multorum*? Nonne de his qui nuncupantur Chri-
Luc. 18. 8. stiani? de quibus hic sermo est; *Veruntamen veniens Filius hominis, putas inveniet fidem super terram*? nonne de nobis? Idcirco provideamus attentius, ut per singulos dies iste grex Domini melioretur, convalescat, integer perseveret, ut omni contritione ab animabus nostris recedente* efficiamur grex
* MSS. R. efficiamur in Christo Domini in Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ἀκούσητε κεκρυμμένως, κλαύσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν ἀπὸ προσώπου ὕβρεως· ὅτι τὴν νηστείαν τῶν Ἰουδαϊκῶν· ὡς μὴ νοήσαντι τὴν ἀληθινὴν ἡμέραν. πρεῖτε μὴ τὴν ἀπὸ χρισθὲν ἀποδημίαν. οὐκ ἠκούσατε δὲ λαθραίως κεκρυμμένως, ἀλλὰ φανερῶς μόνον· τὸ γὰρ κεκρυμμένως ἀκούσαντα λαθραίως, ἔστιν ἀκοῦσαι, πῶς προσέθετο ὁ Θεὸς ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν Ἰησοῦ. καὶ ὅτι αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν δὲ περὶ
B τῶν ἡμετέρων μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου· καὶ παραβολαὶ διαγγελικαὶ ἀναγινώσκονται, καὶ ὁ ἀκροατὴς ἀπλῶς ἔξω, ἀκούσεται κεκρυμμένως αὐτῶν ἀκούσεται. ἐὰν δὲ ἀκροατὴς ἀπόστολος ὢν τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν οἰκίαν Ἰησοῦ, προσέρχεται τῷ Ἰησοῦ, πυνθάνεται καὶ περὶ τῆς παραβολῆς, καὶ ἑρμηνεύει αὐτῷ Ἰησοῦς, καὶ γνοὺς ἐκεῖνος ὁ ἀκροατὴς διαγγελεῖ ἀκόων αὐτοῦ κεκρυμμένως, ἵνα μὴ κλαύσῃ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. τῷ γὰρ μὴ ἀκούοντι κεκρυμμένως κλαύσεται
C ἡ ψυχή· τί θαυμασίως οὐκ εἶπε· κλαύσεται, ἐὰν μὴ ἀκούσητε κεκρυμμένως. ἀλλά. ἡ ψυχὴ ὑμῶν κλαύσεται; ἔστι τις κλαυθμὸς μόνης ψυχῆς κλαύσης. καὶ τάχα ἐκεῖνον τὸν κλαυθμὸν διδάσκει ἡμᾶς σωτὴρ λέγων. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ λέγει. ἐὰν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε, περὶ ἐκείνου δὲ κλαυθμοῦ λέγει, δ ἀπειλεῖ καὶ ἐνταῦθα ὁ προφήτης λέγων. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσητε κεκρυμμένως κλαύσεται ἡ ψυχὴ
ὑμῶν ἀπὸ προσώπου ὕβρεως· ὅταν γὰρ ὑβρίζη-
D σθε, τότε κλαύσεσθε, καὶ καταξύσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν δάκρυα. ὅτι σωτηρίαν τὸ ποίμνιον κυρίου· ἐὰν ἴδῃ νεῦσίν τις τῶν Ἰουδαϊκῶν, καὶ συγχύνῃ αὐτὰ τοῖς παλαιοῖς, ὁ ψεύσεται πάντα τρόπον σωτηρίαν τὸ ποίμνιον κυρίου· ἦν γὰρ δὲ ποτε ποίμνιον κυρίου. καὶ ἐπεὶ ἀναξίως ἔκριναν αὐτοὺς ἑαυτοὺς ὁ λόγος εἰς τὸ ἔθνη εἶναι ἐν ἐκείνοις τὸ ποίμνιον σωτηρίαν δὲ κυρίου, ἡμεῖς ἡ ἀγριέλαιος, ἡ παρὰ φύσιν ἐγκεντρισθεῖσα εἰς τὸν καλλέλαιον τῶν πατέρων. ἐπλέον ὀφείλομεν φοβεῖσθαι, μή-
E ποτε σωτηρίαν καὶ δὲ τὸ ποίμνιον δὲ κυρίου. μέλλει γὰρ σωτηρίαν ποτὲ λαμβάνειν τὸ ἐθνικὸν πλῆρωμα τοῦ σωτῆρος, ὅταν διὰ τὸ πλήρωμα τῶν ἀνομιῶν ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. περὶ τίνων γὰρ ὁ λόγος, ἢ περὶ χριστιανῶν λεγομένων· ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν, ἐρεῖται; περὶ τίνων ὁ λόγος. ὅτι πλὴν ἐλθὼν ὁ υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, ἆρα, εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; ἢ περὶ ἡμῶν ἐστι; διὰ δὲ προσέχωμεν ἑαυτοῖς πάντα προφητεύοντες, ἵνα ὁσήμεραι δὲ τὸ ποίμνιον δὲ θεοῦ βελτίωται ὑγιάζηται, θεραπεύηται, καὶ πᾶσα σωτηρία δόξῃ ἀπὸ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἵνα ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τελειωθῶμεν. ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ

ΟΜΙΛΙΑ ιγ'.

Εἰς Θ.

Τίς φείσε῾ται σοι ἱερουσαλήμ; καὶ τὰ ἑξῆς.

HOMILIA XIII.

(juxta Hieronymum X.)

Quis parcet super te Hierusalem? &c.

Eodem Interprete.

ΤΑ᾽ λεγόμενα πρὸς τὴν ἱερουσαλὴμ μὴ πολλῆς ἀπειλῆς νοῆσαι θέλομεν, οὕτως ἔχοντα· τίς φείσεται ἐπί σοι ἱερουσαλήμ; ἢ τίς σκυθρωπάσει ἐπί σοι; ἢ τίς ἀνακάμψει ἐρωτῆσαι εἰς εἰρήνην σε; σὺ ἀπεστράφης με, λέγει κύριος, ὀπίσω πορεύσῃ, καὶ ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου ἐπί σε, καὶ διαφθερῶ σε, καὶ οὐκέτι ἀνήσω σε, καὶ διασπερῶ αὐτὰς ἐν διασπορᾷ· εἶπα, ἠτεκνώθην, ἀπορία κατέσχε με· παράδειγμα λαμβάνω, πολέμιόν τινα ἀποδειχθέντα ἐπὶ βασιλεύοντος ἐπὶ τῆς, ὅπως τῷ τοιούτῳ ἐάν μεταδιδόναι ἐλέους ἔξεστιν, ἵνα μὴ δοκῇ πᾶσι προσκρούειν τῷ καταδικάσαντι βασιλεῖ. καὶ οὐκ ἔξεστι τὸν τοιοῦτον ἐάν ἐλεῆσαι * πρόσωπα τεινόντες τινες ἐάν σκυθρωπάζοντες ἐπ᾽ αὐτῷ, ἵνα μὴ ἐπὶ τῷ σκυθρωπάζειν δοκῶσι δυσαρεστεῖν τῷ κρείττονι τοῦ βασιλέως· εἰ νενόηκας ἄρα, ἴδε μοι τὸν καταδικασθέντα ὑπὸ θεοῦ διὰ τὰς πολλὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας. καὶ ὅρα τὸν τοιοῦτον, καὶ τῶν ἐλεπόντων ἀγγέλων τῶν τεταλμένων ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. οὐδενὸς ἐλεήμονος· ἕκαστος γὰρ τῶν ἀγγέλων ἰδὼν τὸν καταδικάσαντα ὅτι θεός ἐστι, τὸν ἀπροσαφέντα ὅτι δημιουργός ἐστι, τῷ φύσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὅτι ἰαύτῃ, ὥστε τὸν ἀγαθὸν θεὸν ἀναλαβόντα. ἵν᾽ ἕτως ἕποιμι. αὐτῷ τῷ ὑπὲρ ἀγαγεῖν καὶ ἡμαρτηκότος, ἕκαστος τῶν ὁρώντων ἐφείδε῾το, ἐσκυθρωπάζει, οὐκ ἐλεεῖ, οὐκ ἐπανέρχεται, ὥστε παρακαλέσαι πρὸς τὸν τοιοῦτον εἰρήνης· ἡ ἱερουσαλὴμ τοίνυν αὐτὴ· ἕτως γὰρ * λελέξε῾ται διὰ τοῦ γράμματος τοῦ ἐκείνου μὲ εἰς τὸν ἱησοῦν, καὶ τοιαῦτα πεποιηκέναι, ἵνα εἴπῃ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς· ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ὁσάκις ἠθέλησα ἐπισωρεῦσαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισωρεύει τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίε῾ται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· καταλιπὼν αὐτὴν ἡ ἱερουσαλὴμ, ὡς καταλελειμμένην· οἱ ἄγγελοι. οἱ ἀεὶ βοηθοῦντες τῇ ἱερουσαλὴμ, δι᾽ ὧν διετάγη καὶ ὁ

EA quæ ad Hierusalem cum ingenti A
cominatione dicuntur, volumus intelligere, & ita se habentia. *Quis parcet super te Hierusalem? aut quis contristabitur super te? Quis convertetur rogare ea quæ in pacem sunt tibi? Aversata es à me, dicit Dominus. Retro ambulabis, & extendam manum meam super te, & disperdam te, & ultra non sinam te, & dispergam illos in dispersione. Dixi; Sine filiis effectus sum; egestas tenuit me.* Exemplum accipiam: Hostis quispiam ac perduellis contra Imperatorem hujus terræ judicatus est: ab hoc omnis misericordia aufertur; scilicet ne dum damnato quis misereturB
tur, incipiat offendere condemnantem. Sunt etiam nonnulli qui adjiciunt ad severitatem, ut non contristentur quidem super eo, id magnopere devitantes, ne per mœrorem * vultus monstrentur judicio regis offendi. Si intellexisti, considera mihi propter peccata multa à Deo condemnatum peccatorem, & vide, quomodo innumerabilibus Angelis humano generi præsidentibus, ne ab uno quidem misericordia dignus judicetur. Singuli quidem An-C
gelorum prospicientes quia Deus est qui condemnavit, quia creator est qui adversatur, & tale esse peccatum, ut misericors, & clemens quodammodo necessitatem passus sit super eum sententiam promere, non parcunt, non contristantur, neque miserentur, non revertuntur, ut rogent pro eo pacem. Hierusalem igitur quia ad priora scelera etiam hoc adjecit, ut crucifigeret Dominum meum Jesum, & in tantum surrexit scelus, ut de ea diceret Salvator: *Hierusalem, Hierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas missos ad te, quoties volui congregare filios tuos, quasi gallina congregans pullos suos sub alas; & noluisti? Ecce dimittetur vobis domus vestra deserta*: ideo dimissa est, & usque ad præsens tempus destituta. Angeli quippe qui semper auxiliabantur ei, per quos etiam lex Mosi tradita est, *dispositа per An-*

*MS. R, judicium regis offendant.

Matth. 23. 37. Luc. 13, 34.

Galat. 3. 19

gelos in manu mediatoris, deseruerunt eum, & dixerunt: Multis facinoribus oppressa, Jesum interfecit, & in Dominum nostrum misit manus. Quamdiu minora peccavit, potuimus rogare pro ea, potuimus obsecrare Dominum, potuimus parcere ei: super ista quis parcat? Si peccaverit vir, in virum exorabitur, pro eo; si autem peccaverit in Deum, quis orabit pro eo? *Grande piaculum commisit Hierusalem, grande perpetravit nefas, ideo in commotione facta est*; Et dicitur ad eam: Nos non contristamur super Hierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Illorum quippe delicto salus nobis facta est ad æmulandum eos. Et quia sic peccavit, ut voce Domini diceretur: *Quis parcet super Hierusalem?* ego quoque dico ad interfectricem Domini mei: *Quis parcet super Hierusalem? & quis contristabitur super te?* Transcendam autem ad spiritalem intellectum ab humilitate literæ, viam mihi pandente ratione, ut videam, quomodo unaquæque anima, digna pace Dei Hierusalem nuncupetur. Post disciplinam quippe divinam facta es Hierusalem, quæ prius fueras Jebus. In Historia refertur, quod nomen loci istius fuerit Jebus, & postea commutato vocabulo nuncupata sit Hierusalem. Jebus autem Hebræorum posteri tradunt interpretari, *Conculcatam*. Jebus autem conculcata à fortitudinibus contrariis anima nostra transmutata est, & facta Hierusalem. *Visio pacis*. Si itaque post demutationem à Jebus in Hierusalem peccaveris, & sanguinem Testamenti, sicut quidam, & tu communem existimaveris, dicitur & de te: *Quis parcet super Hierusalem? & quis contristabitur super te?* Quis enim contristabitur, si talis fueris ut tradas Jesum? Unusquisq; nostrum quandoque peccat: maxime quæ cum peccat, ingentia in Iesum peccat. Si autem & recesserit à fide, hæc facit spiritaliter Christo, quæ corporaliter fecit Hierusalem. Quamobrem *quanto plus arbitramini deteriora mereri supplicia eum, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatur, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Si conculcasti Iesum filium Dei, fecisti convitium Spiritui gratiæ, quis parcet super te? quis contristabitur super te? quis revertetur rogare ea quæ in pacem sunt tibi? Ipsum Iesum qui rogabat pariter, & præstabat ea quæ erant in pacem, * perdidit anima peccatrix, quis potest ultra rogare, conversus ad ea quæ sunt in pa-

Thr. 1. 8.

Rom. 11. 11.

Heb. 10. 29

* f. prodidit

μωσέως νόμου, διαλαγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. καταλιπέτωσαν τὴν ἱερουσαλὴμ, καὶ λεγέτωσαν τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς μεγάλα γέγονε, τὸν * ἰσραὴλ ἀπέκτειναν, ἐπὶ τὸν χριστὸν τὰς χεῖρας ἐπεβάλοσαν· ὅσα ἐπὶ μικροτέροις τὰ ἁμαρτήματα, ἐδυνάμεθα ἐπὶ σοὶ αὐτῆς ἀξιῶν, καὶ παρακαλεῖν, ἐδυνάμεθα φείδεσθαι τῆς ἱερουσαλὴμ· τίς ἐπὶ τούτῳ φείσεται; ἐὰν ἁμαρτάνων ἁμάρτῃ ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ παρακαλέσει περὶ αὐτοῦ. ἁμαρτίαν ἥμαρτεν ἱερουσαλὴμ, διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο. καὶ λέγεται πρὸς αὐτὴν ταύτην πρῶτον. τίς φείσεται ἐπί σε ἱερουσαλήμ; καὶ τίς συνθρωπάσει ἐπί σοι; ἡμεῖς δὲ συνθρωπάζομεν ἐπὶ τῇ ἱερουσαλὴμ, καὶ ταῖς συμφοραῖς αὐτῆς, καὶ τοῖς γρομφίοις πρὸ τοῦ τὰ ἐκείνων. τὸ γὰρ ἐκείνων παράπτωμα ἡ σωτηρία ἡμῖν γέγονεν, εἰς τὸ παροξύναι αὐτούς. καὶ τὸ παράπτωμα αὐτῶν τηλικοῦτον γέγονεν ἁμαρτία· τίς ἐν φείσεται ἐπί σοι ἱερουσαλήμ; λέγω πρὸς αὐτήν. ἀπέκτεινας μὲν τὸν ἰησοῦν, καὶ λέγω. τίς φείσεται ἐπί σοι ἱερουσαλήμ; καὶ τίς συνθρωπάσει ἐπί σοι; μεταβαίνω ἀπὸ τοῦ γράμματος καὶ τότε ὁδὸν ἐφικτὸς, ἐὰν ἔδωκεν ὁ λόγος, ἐπὶ ἑκάστην ψυχὴν ἤδη ἀξιωθεῖσαν τοῦ ὁραν τὴν εἰρήνην· μὴ γὰρ τὰ μαθήματα τὰ θεία γέγονας ἱερουσαλὴμ, τὸ πρότερον ἔσαν ἰεβοῦς, δεύτερον δὲ μετέβαλε τὸ ὄνομα, καὶ γέγονεν ἱερουσαλήμ· ἰεβοῦς, φασὶν ἑβραίων παῖδες, ὅπερ ἑρμηνεύεται, πεπατημένη· ἰεβοῦς ἦν, ἡ πεπατημένη ὑπὸ δυνάμεων δυσκινήτων ψυχὴ μεταβέβληται, καὶ γέγονεν ἱερουσαλὴμ ὅρασις εἰρήνης· εἰ ἦν, ὅτε μεταβέβληκας ἀπὸ ἰεβοῦς, εἰς τὸ ὀφθῆναι ἱερουσαλήμ, ἥμαρτες, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπεπάτηκας, καὶ τὸ αἷμα τῆς καινῆς διαθήκης κοινὸν ὡς ἐκείνη καὶ σὺ ἡγήσω, καὶ ἐν ἁμαρτήμασι γέγονας χαλεποῖς. λεχθήσεται καὶ περὶ σοῦ. τίς φείσεται ἐπί σοι ἱερουσαλήμ; καὶ τίς συνθρωπάσει ἐπὶ σοι ἐὰν γὰρ τοῦτο, ὡς περὶ ἕνα τῶν ἐμοῦ. ἕκαστον ἡμῶν ἁμαρτάνων, καὶ μάλιστα εἰ μείζονα εἰς ἰησοῦν ἁμαρτάνει. ἐὰν δὲ καὶ δοῦλός ἐστιν, ἐπὶ μάλιστα ταῦτα ποιεῖς τὸ ἁγιον πνεῦμα, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ἱερουσαλὴμ σωματικῶς· διὸ πόσῳ δοκεῖτε χείρονα ἀξιωθήσεται μωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας εἰ κατεπάτησας τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνύβρισας, τίς φείσεται ἐπί σοι; τίς συνθρωπάσει ἐπί σοι; τίς ἀνακάμψει ἐρωτήσαι τὰ εἰς εἰρήνην σε; αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν ἐρωτήσαντα τὰ εἰς εἰρήνην παρέδωκεν ἡ τῶν ἁμαρτωλῶν ψυχή. τίς δώσει παρακαλέσαι ἀνακάμψας πάλιν πρὸς τῆς εἰρήνης; γνώσκου-

νόσκοντες ἓν; ὅπ ἀδύνατον τὸς ἅπαξ φωτι-
σθέντας, γευσαμένους τε τ δωρεᾶς τ ἐπου-
ρανίε, καὶ μετόχους γενηθέντας πνύματ ἁ-
γίε, καὶ καλὸν γευσαμένους θεὸ ῥῆμα, δυνάμεις
τε μέλλοντ αἰῶν, καὶ παραπεσόντας, πάλιν
ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἐν
ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τ θεῦ, καὶ παραδειγματίζον-
τας· πάντα περάτωμεν, ἵνα μὴ καὶ περὶ ἡμῶν
λέγηται τ· τίς φείσεταί σ ὁ Ἰερουσαλήμ; καὶ
τίς σκυθρωπάσει ἐπὶ σοί; ἢ τίς ἀνακάμψει
ἐρωτῆσαι εἰς εἰρήνην σοί; καὶ πρὸς ἑκατέραν ὃ
ἑρμηνείαν τ Ἰερουσαλὴμ ἀρμόσει καὶ τ· ἐξῆς· σὺ
ἀπεστράφης μου λέγει κύριος, ὀπίσω πορεύσῃ.
ὅπ ἀπεστράφης με τὸν υἱὸν τ θεῦ. καὶ διὰ τ·
ἀπεστράφθαι τὸν υἱὸν τ θεῦ, ἀπεστράφης τὸν
θεόν· τί δεῖ καὶ λέγειν; καὶ ἐπειδὴ ἀπεστράφη ἡ
Ἰερουσαλὴμ, ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τὸν χριστὸν ἀτειθήσα-
σα νοερῶς πάντας τὸς ἀσθενοῦντας σημαίνει.
διὰ τ ὀπίσω πορεύσῃ. ἴδε γὰρ ὅτε οὐκ ὀπίσω
ἐπορεύετο, ἀλλὰ ἔμπροσθεν· νυνὶ δ ὀπίσω πο-
ρεύσεται· καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις εἰς αἴ-
γυπτον, δῆλον ὅτι ἵνα ὀπίσω πορευθῶσι· πρὸς
δ τί ἐστι τ·, ὀπίσω πορεύσῃ, ἢ τίς τις ἔμπρο-
σθεν ἐπεκτείνας ἑαυτὸν ἀφαιρήσεται μέρος ὁ δίκαιος
τὸς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεται, τῆς ὀπισθεν ἐπι-
λανθάνεται· δῆλον ὅτι ἐναντίος τῷ δικαίῳ διά-
κειμαι, τῆς ὀπίσω μέμνηται, καὶ τὸς ἔμπρο-
σθεν οὐκ ἐπεκτείνεται. τῆς δ ὀπίσω μεμνημένος,
παραλύει δ ἰησοῦ διδάσκοντος καὶ λέγοντος·
μὴ γραφήτω εἰς τὰ ὀπίσω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτ̣ D
παραλύει δ ἰησοῦ λέγοντος. ὁ βαλὼν τὴν
χεῖρα ἐπ ἄροτρον, καὶ γραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω,
εὔθετός ἐστι τῇ βασιλείᾳ τ θεοῦ· καὶ ἐν τῷ νό-
μῳ δ γέγραπται, ὅπ εἶπον οἱ ἄγγελοι πρὸς τὸν
ἐξελθόντα ἀπὸ Σοδόμων λώτ· μὴ περιβλέψῃ
εἰς τὰ ὀπίσω, μηδὲ στῇς ἐν πᾶσι τῇ περιχώρῳ.
εἰς τ ὄρος σώζε μήποτε συμπαραληφθῇς· ἡ
δὲ τ ἔχῃ διάνοιαν ἀξίαν ἀγγελικῆς πνύματος.
μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, ἀεὶ τὸς ἔμπροσθεν
ἐπεκτείνε· καταλέλοιπας σόδομα, μὴ στρέφε
εἰς σόδομα. καταλέλοιπας τὴν κακίαν & τὴν
ἁμαρτίαν, μὴ ὑπεστράφης πρὸς αὐτὴν, μηδὲ
στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ, & τηρήσεις τὴν πρω-
τέραν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν. μὴ περιβλέψῃ
εἰς τὰ ὀπίσω· οὐκ ἀρκεῖ σοι πρὸς τ· σωθῆναι, ἐὰν
μὴ καὶ τ δευτέρας ἐντολῆς ἀκόσῃς λεγούσης. μηδὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ· εἰ δεῖ γὰρ ἀρ-
ξάμενον πρόπλειν ἐστάναι ἐν τῇ περιχώρῳ Σοδόμων. εἰ καὶ σόδομα διαβέβηκεν. ἀλλὰ δια-
βαῖνα ἀπὸ θ ἑστάναι ἐν τῇ περιχώρῳ. ζώζεσθαι εἰς τ ὄρος· καὶ τ· μὴ περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπί-
σω, μηδὲ στῇς ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ. εἰς τ ὄρος ζώζε, μήποτε συμπαραληφθῇς· εἰ
βούλει μὴ συμπαραληφθῆναι Σοδομίταις, μήποτε εἰς τὰ ὀπίσω στραφῇς, μήτε στῇς

A cum tibi? Scientes ergo quia *impossibile est* Hebr. 6. 3.
eos qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes sunt facti Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari rursus ad pœnitentiam, iterum crucifigentes in semet ipsis filium Dei, & habentes ostentui, omni labore nitamur, ne & de nobis dicatur; *Quis parcet super te Hierusalem? aut quis contristabitur super te? aut quis revertetur rogare ea quæ in pacem sunt tibi?* Ad reliquam autem interpretationem, quod sequitur, convenit: *Tu aversata es me, dicit Dominus, retro ambulabis.* Quia aversata es Filium Dei, & per hoc etiam à Deo Patre recessisti, retro ambulabis. Quid autem necesse est manifesta replicare? Hierusalem quæ quondam in Judæa erat, à qua figuraliter universi Judæi intelliguntur, quia aversata est Christum, ideo retro ambulat. Fuit quippe tempus, quando non ambulaverunt retro: nunc vero ambulant, & conversi sunt corde in Ægyptum, ut retro ambulent. Quid autem sit, retro ambulent, sive extendi in priora, considera. Justus eorum quæ retro sunt obliviscens, in priora extenditur. Peccator posteriorum meminit, priora non appetens. Qui autem posteriorum meminit, prævaricatur in legem Jesu dicentis: *Ne convertatur retrorsum tollere vestimentum suum*; Inobediens est dicto ejus; Mementote uxoris Loth, cum contemnit imperium Salvatoris dicentis: *Nemo mittens manum super aratrum, & respiciens retrorsum, aptus est regno Dei.* In Lege quoque scriptum esse reperimus, Angelos ad Loth egredientem de Sodomis dixisse: *Ne respexeris retro, & ne steteris in tota regione: in monte salvum te fac, ne forte comprehendaris.* Habes & hunc intellectum dignum spiritu Dei: *Ne*, inquit, *respexeris retro*, id est, in priora extende. Dimisisti Sodomam, ne revertaris in Sodomam. Dimisisti vitia atque peccata, ne regrediaris ad ea. Ne steteris in tota regione. Etiam si præcedens imperium custodieris, de quo dicitur: *Ne respexeris retro*, non tibi sufficit ad salutem, nisi & consequens observaveris: *Ne steteris in tota regione*; non enim expedit incipienti proficere, ut stet in regionibus Sodomorum. Et si Sodomam transcendisti, & à Satanæ regione discedens, incipis liber esse supplíciis, expedit ut salveris in monte; *Ne respexeris retro, nec steteris in tota regione: in monte salvum te fac, ne forte comprehendaris.* Si vis

Ierem. 15. 6

Philipp. 3. 13.

Marc. 13. 16.

Luc. 9. 62.

Gen. 16. 17.

à Sodomorum ruina non comprehendi, ne A convertaris retro, ne steteris in regione eorum, ne ad alia pergas loca, sed cum inde discesseris, ascende in montem in quo solo salus est, nomen Jesu Christi, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ἐν τῇ περιχώρῳ Σοδόμων, μηδὲ ἀλλαχῇ κλίνῃ ἢ εἰς τὸ ὄρος. ἐκεῖ γάρ ἐστι μόνον σωθῆναι· ἔστι δὲ τὸ ὄρος τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ᾧ ἔστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

HOMILIA XIV.

(*juxta Hieronymum* XI.)

ΟΜΙΛΙΑ ιδ'.

Εἰς Θ.

Jer. 15. 10. 19. Ab eo loco in quo scriptum est: *Heu mihi ego mater*; usque ad locum in quo ait: *Si conversus fueris, restituam te.*

Οἴμοι ἐγὼ μήτηρ. μέχρι τοῦ· διὰ τοῦτο λέγει κύριος· ἐὰν ἐπιστραφῇς, καὶ ἀποκαταστήσω σε.

Eodem Interprete.

MEdici corporum ægrotantibus assistentes, & juxta disciplinam artis suæ volentes curare eos qui in infirmitatibus constituti sunt, *vident tristia, injucunda pertractant, & in alienis calamitatibus mœrore proprio conficiuntur: semper enim conversatio eorum in gemitu, semper in curis est, nunquam cum lætis consortium habent: cum vulneratis, cum his quorum carnes incommodis variis debilitantur, qui febribus æstuant, qui dolore torquentur, jugi servitio perseverant. Et si quis eorum vult implere medicinam, non indignatur, non obliviscitur propositi artis suæ postquã cum his fuerit quos sermo præfatus est. Hæc idcirco in proœmio diximus, quia & Prophetæ medici quodammodo sunt animarum, & illuc semper ire jubentur, ubi languentes sint: Luc. 9. 31. *Non enim necesse habent sani medicum, sed ii qui se malè habent.* Quod autem à deliciosis ægrotantib⁹ medici patiuntur, hoc sustinent Prophetæ ac magistri ab his qui curari nolunt. Odio quippe habentur quasi præcipientes adversum desideria languentium, quia prohibent deliciis, & cibis variis uti eos, qui cum sint infirmi, nolunt escis infirmorum vesci. Fugiunt ergo inobedientes atque languentes medicos, & maledictis atque injuriis repellunt, eaque prorsus iis faciunt, quæ faciat quis inimicis & hostibus suis. Abominantur enim eos quasi inimicos venire, quasi id tantummodo desiderantes, quomodo dolores & victus parsimonia, ex eorum dispositione nascitur; quomodo acutissimo ferro corpora secent; & execrantur eos quasi auctores tantorum cruciatuum, & non sanitatis

*MS. R. videntes eos vi xari, tristantur, injucunda

Οἱ ἰατροὶ τῶν σωμάτων τοῖς κάμνουσι γινόμενοι, καὶ ἀεὶ τῇ θεραπείᾳ τῶν καμνόντων ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες, καὶ τὸ βέλημα τῆς τέχνης τῆς ἰατρικῆς, ὁρῶσί τινα, καὶ θιγκάνουσιν ἀηδιῶν, ἐπ' ἀλλοτρίαις συμφοραῖς καρτεροῦντες ἰδίας λύπας, ἃς ἔστιν ἀεὶ ὁ εἰς αὐτὰ ὀνειδίσας· ἐδέποτε γάρ εἰσι μὴ ὑγιαινόντων ἀλλ' ἀεὶ μὴ τῶν τραυμάτων. μὴ τῶν νομὰς ἐχόντων, μὴ τῶν πεπληρωμένων πυῶν, πυρετῶν, νόσων ποικίλων· καὶ εἰ βούλεταί τις σείλαδος τῶν ἰατρικῶν, οὐκ ἀγανακτήσει, οὐδὲ ἀμελήσει τοῦ βουλήματος τῆς τέχνης, ἧς ἀνείληφεν. ἐπεὶ οὖν μὴ τῶν εἰθισμένων ὡς προειρήκαμεν τοῦτό μοι τὸ σύγγραμμα λέλεκται. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς προφήτας ὁρᾶν εἶναι ἰατροὺς ψυχῶν, καὶ ἀεὶ προσδιατρίβειν ὅπου οἱ δεόμενοι θεραπείας· οὐ γὰρ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· ὅπερ ὑπάρχουσιν ὑπὸ τῶν ἀκολάστως καμνόντων ἰατροί, ὅταν πάσχωσι καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ διδάσκαλοι ὑπὸ τῶν ἀβουλομένων θεραπεύεσθαι. ἐκεῖθεν γὰρ μισοῦνται, ὡς διαστρέμματα τῶν αἱρέσεων τῆς ἐπιθυμίας τῶν καμνόντων. ὡς κωλύοντες τρυφᾶν τοὺς ἐν νόσοις βαλομένοις μὴ τὰ ἄξια τῶν νόσων λαμβάνειν; φεύγουσιν οὖν οἱ ἀκόλαστοι τοὺς καμνόντων ἰατροὺς, πολλάκις αὐτοῖς καὶ λοιδορέμενοι καὶ κακολογοῦντες αὐτοὺς, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ποιοῦντες ὁ ποιήσειεν ἂν ἐχθρὸς ἐχθροῖς. ἐπιλανθάνονται γὰρ ὅτι οἱ φίλοι, προσέρχονται ἀφορῶντες εἰς τὸ ἐπίπονον τῆς διαίτης, εἰς τὸ ἐπίπονον ἀπὸ συνήθους ἰατρῶν πληγῆς, οὐκ εἰς τὸ τέλος τὸ μὴ τὸν πόνον, καὶ μισοῦσιν ὡς πατέρας πόνων μόνον, ἐκ πόνων φερόντων ἐπὶ ὑγίειαν τοὺς ἰατρευομένους· ὁ λαὸς οὕτω ἐκεῖνος, εἰ καὶ ποικίλαν νόσον

νόσοι ἦσαν ἐν τῷ λαῷ τῷ χρήματι σαν πᾶ θεῦ, ἔπεμπεν αὐτοῖς ἰατρὲς ὁ θεὸς τὰς προφήτας, εἷς τῶν ἰατρῶν ἦν ἱερεμίας ὧν· ἤλεγχε τὰς ἁμαρτίας νοντας, ἐπισκέφεν βελόμενος τὰς κακῶς προ-λοντας. οἱ δὲ δέον ἀκέειν τῶν λεγομένων, κατηγόρεω δ' προφήτε, ὡς κατηγόρεων ἐπὶ δικαστῶν παπλησίε ἑαυτοῖς· ἢ ἀεὶ ἐν δίκαις ὢν ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ, ὅλον ἐπὶ τῇ προφητείᾳ αὐτε, θεραπευθέντων, διὰ τὸν ἰδίαν ἀπείθειαν μὴ θεραπευομένων· ἐπὶ τέτοις ὅτε μὲν λέγει. ἢ ἔπα. ὁ μὴ λαλήσω, οὐδὲ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίε· καὶ ἐγένετο ὡς πῦρ καιόμενον, φλέγον ἐν τοῖς ὀστέοις με. καὶ πάρειμαι πρᾳόθεν, ὡς δυάμαι φέρειν· ὅτε δὲ φησιν, ὁρῶν ἑαυτὸν ἀεὶ δικαζόμενον, λοιδορέμενον, ἐγκαλέμενον, ψευδομαρτυρέμενον. οἴμοι ἐγὼ μήτηρ, ὡς τίνα με ἔτεκες, ἔλεγχον, ἄνδρα; ὁ δικάζοντα, ἀλλὰ δικαζόμενον. καὶ οὐ διακείνοντα, ἀλλὰ διακεινόμενον πάσῃ τῇ γῇ; καὶ ἐπεὶ οἱ κάμνοντες οὐκ ἤκεον αὐτῷ καλὰ συμβαλλόντος, ἢ ἰατρικῷ σφισιν οὐκ ὠφέλησαν· καὶ ἐπεὶ ὁ νεζόντος αὐτὸ τὰ πυμαπικὰ ἀρχύσια, οὐκ ἐβέλοντο ἀκέειν ἐκεῖνοι οἷς ἔλεγχε, ἵνα ὠφεληθῶσιν οἷς ὧν ἤκεσαν, φησίν· οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς, οὐδὲ ὠφέλησα· ἀλλὰ προσλαβὼν ταῦτα εἶπον πρὶν διηγήσομαι τὸ. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφελησέ μοι οὐδείς· διοτὶ γάρ ἐστιν ἡ γραφή. ἐν μὲν γὰρ τοῖς πλείοσις ἀντιγράφοις. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδείς. ἐν δὲ τοῖς ἀκριβεστάτοις καὶ συμφωνεστοῖς τοῖς ἑβραϊκοῖς· οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς· δεῖ ἓν ἢ τὸ κατηφιμενον καὶ φερόμενον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διηγησασθαι, ἢ τὸ ἀπὸ τῶν ἑβραϊκῶν γραφῶν ἀδιήγητον μὴ καταλιπεῖν· ἐκήρυσσε δὲ νῦν τὸν λόγον, οὐδεὶς προσίετο τὰ λεγόμενα· ὡς καὶ ἰατρὸς προσανήλωσε τὰ φάρμακα ἀκολάστων, καὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας πληρωτῶν τῷ καμνόντων. ὥσπερ καὶ ἐκεῖνο ἔλεγχε. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδείς· τάχα αἰτιάσθαι ἐστὶ διὰ τὸν φιλανθρωπίαν ὠφελήσαντο, ὥστε γεμέσαι εἰς τὸ ὠφεληθῆναι καὶ τὸν λέγοντα. ἐπεὶ μακάριος ὁ λέγων εἰς ὦτα ἀκούοντων· ὥστε ἐν τῷ ὠφέλειαν ὠφεληθεὶς αὖ διδάσκαλος ἀπὸ ἀκεραίων προσκοπόντων καὶ βελτιόνων. ὠφεληθεὶς αὖ τοῦ ἔχειν καρπὸς ἐν αὐτοῖς· εἰ γὰρ καρπὸν δεῖ μὴ ἔχειν ἐν τοῖς ἀκροαθεῖς τὸν λέγοντα, ὁ ἀκροώμενος παρεκδέχοιτο, καὶ ἔξω γένοιτο τοῦ λεγομένων, λείπει τό. οὐκ ὠφέλησέ με οὐδὲ εἷς. ἐπεὶ μὴ ὠφελήσαι ταύτῃ τῷ ὠφέλειαν, ἵνα

A quæ ex doloribus redditur. Populus igitur ægrotabat variis languoribus, & misit illis medicos Prophetas Deus. Unus ex medicis & Hieremias fuit, corripiens peccatores, & convertere videns à vitiis ad virtutes. Illi vero cum deberent ea quæ dicebantur, audire, è contrario accusabant Prophetam apud judices similes sui. Ex quo factum est ut semper in calumniis & in tristitiis fuerit Hieremias, *eorum perversitatis, quantum in se fuit, curam gerens. Iuxta propriam autem incredulitatem adhuc ægrotantibus istiusmodi aliquando loquitur: *Et dixi: Non* B *loquor, neque nominabo nomen Domini. Et fa-ctum est ut ignis ardens in ossibus meis, & dis-solutus sum undique, & ferre non possum.* Aliquando autem videns se maledictis semper clamoribus, & injuriis insectari: *Heu mihi,* inquit, *mea mater, ut quid me genuisti virum, qui judicer & discernar omni terræ?* Et quia ægrotantes bene consulentem, & juxta medicinæ disciplinam audire contempserunt: *Non profui,* inquit. Rursusque quia illo spiritales pecunias commodante auditores accipere noluerunt, ut utilitatem consequerentur, & fructum ex his quæ acceperant C redderent, ait: *Neque profuit mihi quisquam.* Verum hæc anticipans locutus sum, priusquam exponerem: *Non profui, neque profuit mihi quisquam.* Duplex quippe scriptura est: nam in multis exemplarib⁹ continetur: *Non profuit, neq; mihi profuit mihi quisquam.* In his vero quæ exemplaria veriora sunt, & cum Hebræis consonant, habetur: *Non debui, neque debuit mihi quisquam.* Oportet igitur & id quod in usu est, atque in Ecclesiis legitur, exponere; & hoc quod in Hebræis codicibus invenitur, intactum non præterire. Prædicavit Hieremias mandata divina; nemo his quæ prædicabantur, attendit. Quamobrem quasi medicus libens ac promptus medicamina languentibus tribuit, & illis non secundum artificium curantis, sed juxta voluntatem suam agentibus dicit: *Non profui, neque profuit mihi quisquam.* Quodammodo enim beneficium consequitur ipse qui curat, si fructum sui laboris in ægrotante conspiciat, & per lætitiam mentis etiam ipse consequitur utilitatem, secundum illud E quod dicitur: *Beatus qui loquitur in aures audientium.* Hanc igitur utilitatem quam consequitur magister ab auditoribus suis, si proficiant audiendo, dum fructus ex salute eorum consequitur quodammodo: Hieremias videns de Judæis non habere se dicit: *Non profuit mihi quisquam.* Si enim debet auditoribus prodesse quod loquor, auditores verò quæ dicuntur, abjiciunt, & ego dico; *Non profui, neque profuit mihi quisquam*; quia hanc utilitatem non sum consecutus, quam consequitur is qui beatus efficitur, dum in au-

* MS. R. eorum perversitate, qui quantum in se fuit, curaverant, juxta propriam autem incredulitatem adhuc ægrotabant aliquando loquitur: Et dixi: Non loquor, neque nominabo nomen Domini. Et fa-ctum est ut ignis ardens in ossibus meis, & dis-solutus sum undique, & ferre non possum. Aliquando autem videns se maledictis semper clamoribus, & injuriis insectari: Heu mihi, inquit, mea mater, ut quid me genuisti virum, qui judicer & discernar omni terræ? Et quia ægrotantes bene consulentem, & juxta medicinæ disciplinam audire contempserunt: Non profui, inquit. Rursusque quia illo spiritales pecunias commodante auditores accipere noluerunt, ut utilitatem consequerentur, & fructum ex his quæ acceperant redderent, ait: Neque profuit mihi quisquam. Verum hæc anticipans locutus sum, priusquam exponerem: Non profui, neque profuit mihi quisquam. Duplex quippe scriptura est: nam in multis exemplaribus continetur: Non profuit, neq; mihi profuit mihi quisquam. In his vero quæ exemplaria veriora sunt, & cum Hebræis consonant, habetur: Non debui, neque debuit mihi quisquam. Oportet igitur & id quod in usu est, atque in Ecclesiis legitur, exponere; & hoc quod in Hebræis codicibus invenitur, intactum non præterire. Prædicavit Hieremias mandata divina; nemo his quæ prædicabantur, attendit. Quamobrem quasi medicus libens ac promptus medicamina languentibus tribuit, & illis non secundum artificium curantis, sed juxta voluntatem suam agentibus dicit: Non profui, neque profuit mihi quisquam. Quodammodo enim beneficium consequitur ipse qui curat, si fructum sui laboris in ægrotante conspiciat, & per lætitiam mentis etiam ipse consequitur utilitatem, secundum illud quod dicitur: Beatus qui loquitur in aures audientium. Hanc igitur utilitatem quam consequitur magister ab auditoribus suis, si proficiant audiendo, dum fructus ex salute eorum consequitur quodammodo: Hieremias videns de Judæis non habere se dicit: Non profuit mihi quisquam. Si enim debet auditoribus prodesse quod loquor, auditores verò quæ dicuntur, abjiciunt, & ego dico; Non profui, neque profuit mihi quisquam; quia hanc utilitatem non sum consecutus, quam consequitur is qui beatus efficitur, dum in au-

* ἢ. ἰατρικῷ σφισιν οὐκ ὠφέλησαν· καὶ ἐπεὶ ὁ νεζόντος αὐτὸ τὰ πυμαπικὰ ἀρχύσια, οὐκ ἐβέλοντο ἀκέειν ἐκεῖνοι οἷς ἔλεγχε, ἵνα ὠφεληθῶσιν οἷς ὧν ἤκεσαν, φησίν· οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς, οὐδὲ ὠφέλησα· ἀλλὰ προσλαβὼν ταῦτα εἶπον πρὶν διηγήσομαι τὸ. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς· διοτὶ γάρ ἐστιν ἡ γραφή. ἐν μὲν γὰρ τοῖς πλείοσις ἀντιγράφοις. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδείς. ἐν δὲ τοῖς ἀκριβεστάτοις καὶ συμφωνεστοῖς τοῖς ἑβραϊκοῖς· οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς· δεῖ ἓν ἢ τὸ κατηφιμενον καὶ φερόμενον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διηγησασθαι, ἢ τὸ ἀπὸ τῶν ἑβραϊκῶν γραφῶν ἀδιήγητον μὴ καταλιπεῖν· ἐκήρυσσε δὲ νῦν τὸν λόγον, οὐδεὶς προσίετο τὰ λεγόμενα· ὡς καὶ ἰατρὸς προσανήλωσε τὰ φάρμακα ἀκολάστων, καὶ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας πληρωτῶν τῷ καμνόντων. ὥσπερ καὶ ἐκεῖνο ἔλεγχε. οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδείς· τάχα αἰτιάσθαι ἐστὶ διὰ τὸν φιλανθρωπίαν ὠφελήσαντο, ὥστε γεμέσαι εἰς τὸ ὠφεληθῆναι καὶ τὸν λέγοντα. ἐπεὶ μακάριος ὁ λέγων εἰς ὦτα ἀκούοντων· ὥστε ἐν τῷ ὠφέλειαν ὠφεληθεὶς αὖ διδάσκαλος ἀπὸ ἀκεραίων προσκοπόντων καὶ βελτιόνων. ὠφεληθεὶς αὖ τοῦ ἔχειν καρπὸς ἐν αὐτοῖς· εἰ γὰρ καρπὸν δεῖ μὴ ἔχειν ἐν τοῖς ἀκροαθεῖς τὸν λέγοντα, ὁ ἀκροώμενος παρεκδέχοιτο, καὶ ἔξω γένοιτο τοῦ λεγομένων, λείπει τό. οὐκ ὠφέλησέ με οὐδὲ εἷς. ἐπεὶ μὴ ὠφελήσαι ταύτῃ τῷ ὠφέλειαν, ἵνα

res loquitur audientium. Potest autem & aliter intelligi. Quicunque discipulis præcipit, iste si ingeniosos & audientis naturæ habeat auditores, quanto plus præcipit, tanto plus proficit, illis interrogantibus, & de eo quod dicit sæpe quærentibus, qui sit sensus in dicto, qui ordo, quæ scripti voluntas. Unde è contrario ait: *Non profui, neque profuit mihi quisquam.* Quia autem & alia nobis expositio residua est, propter exemplaria certiora in quibus continetur: *Non debui, neq; debuit mihi quisquam,* & hunc locum consideremus. *Qui omnibus* Rom. 13, 7. *omnia restituit, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui tributum tributum, cui honorem honorem,* & universis omnia repræsentat, nulli debens aliquod officium, verbi gratia, honorans parentes ut parentes, fratres ut fratres, filios ut filios, Episcopos ut Episcopos, Presbyteros ut Presbyteros, Diaconos ut Diaconos, fideles ut fideles, catechumenos ut catechumenos; si omnia omnibus reddat, nulli debet officium. Si vero reddere debet, & non reddit, non potest dicere: *Non debui*, cum enim debuerit, non exolvit. Quod autem sequimur. *Non debuit mihi quisquam*, sic intelligendum est: Ego quidem fœnerari volui, & spiritales pecunias commodare, sed illi averterunt aures suas ab iis quæ dicebantur, neque voluerunt præbere se dociles, ut mihi deberent quæ audiebant. Idcirco non debuit mihi quisquam. Si quis enim voluerit sermones qui dicuntur audire, debitor sit eorum, & quasi debitor etiam usuras reddere exigitur. Ex quo magis expedit auditoribus accipere disciplinæ verba cum fœnore, & fieri debitores, quam non accipere, nec debere. Accusantur quippe tales dicente Propheta: Ier. 15, 10. *Non debuit mihi quisquam.* Quod ait: *Heu mihi mea mater, quare me genuisti virum qui judicer & discernar omni terræ?* non sic existimo convenire aliis Prophetis ut Hieremiæ: multi siquidem Prophetarum post aliquod spatium, primo mali, & jam post peccata conversi, prophetare cœperunt: Hieremias vero à puero sumsit vaticinationis exordium. Et hujus rei possumus de Scripturis accipere testimonium. Esaias non audivit: *Antequam te plasmarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva, sanctificavi te, & Prophetam in Gentibus posui te*: neque ait: *Nescio loqui, quia juvenis ego sum*: sed Esai. 6, 5. visione sibi revelata ait: *Væ mihi misero, quo-*

ὠφελήθη αὐ ὐκ ἔ τὸν ἀκροατὴν ὠφεληθέντα, αὖπον προκοπῆς καὶ μακαριότητος ψυχαῖς τῷ ὠφελήσαντι· καὶ ἄλλως ἦ, πᾶς ὁ διδάσκων, κατ' αὐτὸ τὸ διδάσκειν, ὅσῳ σωφρονιστικώτερός ἐστιν ὁ μανθάνων, ὠφελεῖ ἦ εἰς ἃ διδάσκει, εἰς ἃ μανθάνει. καὶ κρείττονες γίνονται ἐκεῖ ἃ προδιδάσκει μαθήματα οἱ λέγοντες, ὅτε σωφρονοῦντες οἱ ἀκροαταί. καὶ οὐχ ἅπαξ ἁπλῶς προδέχονται, ἀλλὰ ἀντιβασανίζουσι, καὶ ἐρωτῶσι, καὶ ἐξετάζουσι τὸ βέλτιστον τῶν λεγομένων· ἐν ὠφέλησα, ἔτε ὠφέλησέ με οὐδὲ εἷς· ἐπεὶ ἦ καὶ ἄλλη διήγησις ἀναγκαία, διὰ τὰ ἀντίγραφα τὰ ἀκριβέστερα ἔτως ἔχοντα· οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ μοι οὐδείς· διηγησώμεθα καὶ ἔτως ἔχοντα τὸ ῥητόν· ὁ μὲν γὰρ πᾶσιν ἀποδιδοὺς τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τιμὴν τιμήν· καὶ πᾶσι τὰ καθήκοντα ἀποδιδοὺς, ὡς μὴ ὀφείλειν τὰ καθήκοντα τοῖς τινας, πρήσαντας τοὺς γονεῖς, ὡς γονεῖς· ἀδελφοὺς, ὡς ἀδελφούς· υἱούς, ὡς υἱούς· ἐπισκόπους, ὡς ἐπισκόπους· πρεσβυτέρους, ὡς πρεσβυτέρους· διακόνους, ὡς διακόνους· πιστοὺς, ὡς πιστούς· κατηχουμένους, ὡς κατηχουμένους· εἰ πάντα ἀποδίδωσι τὰ καθήκοντα, οὐκ ὠφείλησεν· εἰ ἦ ὠφείλει μὲν ποιῆσαι καθῆκον, ἐ πεποίηκε ἦ, ἐ δύναται λέγειν, οὐκ ὠφείλησα· ὀφείλων γὰρ οὐκ ἀποδέδωκε· πῶς ἔν δηγήσομαι καὶ τό· οὐδὲ ὠφείλησέ μοι οὐδεὶς; ἐγὼ μὲν ἐδάνειζον, καὶ δίδυναι ἐβουλόμην τὰ πνευματικὰ χρήματα, ὁ ἀπεστέφοντο ἀπὸ τῶν λεγομένων, καὶ ἐπαρεῖχον αὐτοῖς δεκτικὰς ἵνα ὀφείλωσι. διὰ ἔτο οὐκ ὠφείλησέ μοι οὐδεὶς· πᾶς γὰρ παραδέξαιτο τὰ λεγόμενα, ἵνα ὐκ ἔ προσδέχηται ὀφειλέτης γένηται ὧν ἤκουσε. καὶ ἀπαιτῆται ὡς ὀφειλέτης τῶν λεγομένων τοὺς τόκους· βέλτιον ἐν τέτο λαβεῖν τὴν ἀκροατὴν ἀπὸ τοῦ λέγοντος λογικὰ ἀργύρια, καὶ ὀφείλειν, ἢ μὴ προσδεχόμενον, μηδὲ λαμβάνοντα, μηδὲ ὀφείλειν. ὡς ἐν ἐγκλήμασι γὰρ κεῖται ἐ τό· οὐκ ὠφείλησέ με οὐδεὶς· τὸ δὲ· οἴμοι μήτερ, ὡς τίνα με ἐγέννησας ἄνδρα δικαζόμενον καὶ διακρινόμενον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; οὐκ οἶμαι τοῖς ἄλλοις ἔτως ἁρμόζειν προφήταις λέγειν, ὡς τῷ Ἱερεμίᾳ· οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ τῶν προφητῶν μετὰ πάνυ χρόνους, μετὰ τὴν κακίαν, μετὰ τὰ ἁμαρτήματα μεταβαλόντες προφητεύειν ἤρξαντο. Ἱερεμίας ἦ ἐκ παίδων προφητεύει, καὶ ἔστι προάδειγμα δίδυναι ἀπὸ τῶν γεγραμμένων· Ἠσαΐας οὐκ ἤκουσε. προσῆλθε μὲ πλάσαι ἐν κοιλίᾳ, ἁγίασά σε, καὶ προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε· ἐδὲ εἶπεν. οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν· ὅτι νεώτερός ἐγώ εἰμι. ἀλλ' ὅτε εἶδε τὸν προφητεῖον ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ προφητείᾳ ἁπάσῃ, εἶδε,

καὶ εἶπεν. ὀιμοι τάλας ἐγὼ, ὅτι ἀκάθαρτα χεί- A *niam compunctus sum, quia immunda labia ha-*
λη ἔχων, ἐν μέσῳ λαῷ ἀκαθάρτα χείλη ἔχον- *bens in medio populi immunda labia habentis*
τι ἐγὼ οἰκῶ, καὶ τὸν βασιλέα κύριον σαβαὼθ *ego habito, & regem Dominum Sabaoth vidi*
εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου· καὶ ἀπεστάλη, φησὶ, *oculis meis, & missum est ad me unum de Sera-*
πρὸς με ἓν τῶν σεραφὶμ, καὶ ἥψατο τῶν χει- *phim, & tetigit labia mea, & dixit: Ecce ab-*
λέων μου· καὶ εἶπεν. ἰδοὺ ἀφῄρηκα τὰς ἀνομίας *stuli iniquitates tuas, & peccata tua purgavi.*
σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, ἃς δηλονότι πρότερον *Pristina igitur peccata purgata sunt, & di-* *MSS. R. Post pristina igitur peccata dignus est effectus sancto Spiritu
ἐποίησεν· ὕστερον δὲ γέγονεν ἄξιος τοῦ ἁγίου πνεύ- *gnus effectus Spiritu sancto Esaias prophe-*
ματος Ἡσαΐας, καὶ ἐπροφήτευσε. καὶ ἐπ' ἄλ- *tavit. De aliis quoque similia si quæras, re-*
λων τοιαῦτα εὕροις ἄν· ἀλλ' ὅτι ὁ Ἱε- *peries. At non talis Hieremias, ab ipsis*
ρεμίας ἔτι ἐν ταῖς ἀργάνοις τοῦ πνεύματι τοῦ B *enim cunabulis Spiritu sancto plenus pro-*
προφητικοῦ κοσμηθεὶς, ἐν παίδων προεφή- *phetare orsus est: propter quod ait: (se-*
τευσε· διὸ ἔλεγε. τὸ κοινὸν οὖν πρῶτον διηγή- *cundum communem quippe sensum primũ*
σομαι. ὀιμοι ἐγὼ μήτης, ὡς τίνα με ἐγέννησας *debemus exponere.) Heu mihi ? mater, quare*
ἄνδρα διακρινόμενον, καὶ διακεκινούμενον πά- *me genuisti virum qui judicer & discernar ab*
σῃ τῇ γῇ; τοῦ προεμοῦ δέ τις ἐπέβαλε τῷ τοι- *omni terra?* Quidam autem hunc locum in- *MS. R. Prophetas Dei sapientiam, nec aliam esse matrem Prophetarum*
οῦτο λέγων, ὅτι ταῦτα ἔλεγε ὁ προφὴς τῷ μη- terpretans, ait, Prophetam non ad matrem
τρὶ τῷ σωματικῷ, ἀλλὰ πρὸς τὴν μητέρα corporalem hæc locutum fuisse, sed ad eam
τῶν γνησίων προφήτας· τίς ὁ γὰρ προφή- quæ generet *Prophetas: nec aliam esse ma-
τας; ἡ σοφία τοῦ θεοῦ· ἔλεγεν οὖν τι. ὀιμοι ἐμοὶ μή- trem Prophetarum, nisi sapientiam Dei, ad
τηρ, ὡς τίνα με ἔτεκες ὦ σοφία; τὰ ὁ τέκνα τῆς C quam ait: *Heu mihi! mater mea*: quasi dicat:
σοφίας καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διαγέγραπται) καὶ Cur me genuisti, ô Sapientia? Filios vero
ἀποστέλλει ἡ σοφία τὰ τέκνα αὐτῆς· ἐίρηται δὲ ἐν. Sapientiæ: & alibi legimus, Scriptura dicen-
ὀιμοι ἐγὼ μήτηρ ἐμὴ σοφία, ὡς τίνα με ἔτεκες te: *Amittit Sapientia filios suos.* Heu mihi, in-
ἄνδρα διακζόμενον; τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτι τοσοῦτον quit, mater mea Sapientia: quasi dicat: Cur
γεγένημαι, ἵνα δικάζωμαι, ἵνα διακρίνω- me genuisti virum qui judicer? Quis ego
μαι; διὰ τὰς ἐλέγχους, διὰ τὰς παιδεύ- sum qui in hoc natus sum, ut judicer atque
ξεις, διὰ τὴν διδασκαλίαν πρὸς πάντας τοὺς discernar propter increpationes, propter
ἐπὶ τῆς γῆς· ἐὰν ὁ ἱερεμίας ταῦτα λέγῃ, ὡς πρὸ correptionem, propter magisterium, dum
να με ἔτεκες ἄνδρα διακζόμενον καὶ διακεκι- corrigere nitor habitantes super terram? Si
νούμενον πάσῃ τῇ γῇ; οὐκ ἔχω διηγήσασθαι τὸν, D Hieremias dicit: Cur me genuisti virum qui
πάσῃ τῇ γῇ; ἢ τὸ πάσῃ τῇ γῇ διεκρίνετο ἱερε- judicer, & discernar terræ? non possumus
μίας· ἠβιασάμεθα ἑρμηνεῦσαι τὸν, πάσῃ τῇ γῇ, exponere quid sit, *omni terræ*, neque enim
ἀντὶ δὲ, πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ· ἢ τὸ ἐφάνη ἡ προ- ab omni terra dijudicatur Hieremias, nisi
φητεία αὐτοῦ προφητεύοντος τότε εἰς πᾶσαν forte violenter Scripturam trahentes, dica-
τὴν γῆν μήποτε ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ πρὸ τοῦ κυρίου mus positum esse, *omni terræ*, pro omni Ju-
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐρρέθη, ὅτως καὶ ἐνταῦθα dæa. Nec dum quippe Prophetia ejus illo
ἐροῦμεν; ἐπεὶ ἐσημειωσάμεθα τό. ἰδοὺ τέθει- tempore in universam terram pervenerat:
κά σε εἰς ἔθνη, καὶ βασιλείας, ἐκριζῶν, καὶ nisi forte sicuti & in aliis multis locis osten-
καθαιρῶν, καὶ ἀπολλύειν, καὶ οἰκοδομεῖν, καὶ dimus Hieremiam pro Domino nostro Jesu
καταφυτεύειν· ἔτι οὐκ ἐποίησεν ὁ ἱερεμίας. ἐ- Christo positum, sic & in præsenti loco in-
πεὶ ὁ χριστὸς τὰς τῆς ἁμαρτίας βασιλείας E terpretemur. Annotavimus in principio
ἐξερρίζωσε, καὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς κακίας κατέ- hujus libri dictum: *Prophetam in Gentibus po-*
σκαψε, καὶ ἐποίησεν ἀντὶ ἐκείνων τῶν βασιλειῶν *sui te, regna eradicare, & subvertere, & dis-*
βασιλεῦσαι τὸν δικαιοσύνῃ, καὶ τὴν ἀλήθει- *perdere, & ædificare, & plantare.* Porro Hie-
αν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· ὥσπερ οὖν ἐκεῖνα πρὸ remias ista non fecit, sed Dominus meus
τοῦ χριστοῦ μᾶλλον ἤμελλεν ἀναφέρεσθαι ἢ πρὸ Jesus qui eradicavit regna peccati, & ædifi-
τοῦ ἱερεμίου. ὅτως ἠγέμαι καὶ ἄλλα πολλὰ, ἃ catione nequitiæ subversa, fecit in anima-
τοιαῦτα. πρῶτον λεκτέον, πρὸς ὃ. ὀιμοι, διὰ τὸ δυσφημοειδὲς δοκεῖν) ὁ σωτὴρ λέγειν, ὁ καὶ bus nostris justitiam, veritatemque regna-
ταλανίζων ἑτέρους τό, ὀιμοι. πεπαρρησιασμένον ἐστὶ τὸ ἀπὸ ὁμολογουμένων λέξεων, αἵ τινες ἐχ re. Quomodo igitur magis illa conveniunt
Christo quam Hieremiæ, sic, arbitror, & alia
plura, & hæc quæ nunc dicuntur ad Domi-
num, sunt referenda. Et primo quidem vi-
dendum est, an possit id quod incongruum,
& blasphemum videtur esse, si referatur ad
Dominum, id est: *Heu mihi mater*, Salvator
noster dicere miserans alios. Ad quod pro-
bandum exhibenda sunt testimonia, quæ
manifeste nulli alii apta sint nisi Salvatori:

quo-

quomodo videns Hierusalem fleverit super eam, quia dixerit: *Hierusalem, Hierusalem quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos,* & reliqua. Nec non & illa quæ manifeste à Salvatore dicuntur: *Heu mihi! quoniam factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, & sicut racemos in vindemia, cum non supersit botrus ad manducandum uvæ primitiva. Heu mihi anima, quia periit reverens à terra, & qui corrigat inter homines non est. Omnes in sanguine judicantur.* Venit enim ut meteret fructus, & quasi stipula in segete reperta propter pluri-B mos peccatores, ait: *Heu mihi! quoniam factus sum sicut qui colligit stipulam in messe.* Venit vindemiare botros uvæ in hominibus, & in messe sceleribus inventis, dicit: *Et sicut racemos in vindemia, cum non supersit botrus uvæ ad manducandum primitiva.* In alio quoque loco similia his ad Patrem loquitur dicens: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?* Quid tantopere hominibus profui, qui nec in sanguine meo, quem fudi pro eorum salute, profecerunt? quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo de cœlis, dum venio in terram, dum contumeliis af-C fector, dum porto corpus humanum? quid his omnibus dignum inter homines perpetratum est? *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi pulvis, aut annuntiabit veritatem tuam?* Tale ergo est quod in Hieremia dicitur: *Heu mihi mater mea, quare me genuisti virum?* Non juxta quod Deus Salvator est, dicit: *Heu mihi mater*; sed juxta id quod homo est, sicut in alio Propheta: *Heu mihi*, inquit *anima mea, quia reverens periit à terra.* Anima autem hominis est quæ conturbatur, &D tristis est usque ad mortem, non Verbum quod erat à principio apud Deum, quod nunquam mœret, nunquam turbatum est, nunquam dixit; *Heu mihi*; neque enim Verbum sustinet mortem, sed homo qui istos patitur affectus, ut sæpe exposuimus: *Quare me genuisti, virum qui judicer, & discernar omni terræ?* Si consideres utique Martyres condemnatos, & de singulis Ecclesiis exhibitos ad tribunal, videbis, quomodo per singulos Martyres Jesus condemnetur. Ipse enim est qui in perhibentibus divinitati testimonium judicatur: & hoc fideliter E suscipies, quia non te dixerit esse in carcere, cum fueris in carcere; non te esurire,

Matth. 23. 37.

Mich. 7. 1.

Psal. 29 10.

Mich. 7. 2.

ἀρμόζεσιν ἄλλῳ ἢ τῷ Σωτῆρι. πανταχόθεν καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. κλαίοντος δὲ φωνὴ ἐστὶ τοῦτο. οἴμοι. καὶ πῶς] ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅπου ἰδὼν τὴν Ἱερουσαλὴμ ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ σὺ οὐκ ἐξῆς. σαφῶς δὲ καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λέλεκται] ἐν τῷ· οἴμοι ὅτι ἐγενήθην ὡς συνάγων καλάμην ἐν ἀμήτῳ, καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγητῷ, οὐκ ὄντος σταφυλῆς φαγεῖν τὰ πρωτογενῆ. οἴμοι ψυχή, ὅτι ἀπώλεσεν ὁσίαν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. πάντες εἰς αἷμα δικάζουσι] ἦλθε γὰρ ὡς συνάγων καλάμην εἰς ἀμητὸν ἵνα θερίσῃ· καὶ εὑρίσκει πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ λέγει· οἴμοι ὅτι ἐγενήθην ὡς συνάγων καλάμην ἐν ἀμήτῳ, ἦλθε τρυγῆσαι καρπὸν ζωῆς ἐν τοῖς ἀνθρώποις· εὑρίσκει πολλὰ ἁμαρτήματα ἐν ἡμῖν, διὰ τοῦτο λέγει. καὶ ὡς ἐπιφυλλίδα ἐν τρυγητῷ, οὐκ ὄντος σταφυλῆς φαγεῖν τὰ πρωτογενῆ· φησὶ δὲ ἀλλαχοῦ τοῦτο παραπλήσιον πρὸς τὸν πατέρα λέγων. τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν καταβῆναί με εἰς διαφθοράν; τί ὠφέλησε τὸ γένος τοὺς ἀνθρώπους; τί ἄξιον τοῦ αἵματος, ἢ ἀξίεχεα ὑπὲρ αὐτῶν πεποίηκα, τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι, τῷ καταβῆναί με ἐξ οὐρανῶν; καταβέβηκα, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν, ἐπέδωκα ἐμαυτὸν διαφθορᾷ, ἐφόρεσα σῶμα ἀνθρώπινον, τί αὐτῷ ἄξιον κατώρθωται τοῖς ἀνθρώποις; τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβῆναί με εἰς διαφθοράν; μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου; τοῦτο δέ ἐστι καὶ τὸ ἐνθάδε πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος λεγόμενον· οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ὅτι τίνα με ἔτεκες ἄνδρα; ἐγὼ ὁ θεὸς ὁ σωτὴρ λέγει· οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπον, ὡς ἐν τῷ προφήτῃ· οἴμοι ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν ὁσία ἀπὸ τῆς γῆς· ἢ ὃ ψυχὴ ἀνθρωπίνη ἦν, διὰ τοῦτο καὶ τέθνηκε]. διὰ τοῦτο καὶ θέλυπτος ἦν. ὃ γὰρ λόγος, ὃς ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν ἦν τέθνηκε] ἐκεῖνος, οὐκ ἂν λέγων τό· οἴμοι· ἐδέξατο γὰρ ὁ λόγος τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπινον ἔστι τοῦτο ἐπιδεξάμενον, ὡς πολλάκις παρεστήσαμεν. ὡς τίνα με ἔτεκες ἄνδρα δικαζόμενον καὶ διακεκινδυνευμένον ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἐὰν ἴδῃς μοι τοὺς πανταχοῦ μάρτυρας δικαζομένους, καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν παρισταμένους τοῖς δικασταῖς, ὃ ἔστι τίνα τρόπον ἐπὶ πάντες ἐν ἑκάστῳ τῶν μαρτύρων δικάζει· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐν τοῖς μάρτυσι τῇ ἀληθείᾳ δικαζόμενος· καὶ ὅτι πειθήσῃ ῥᾳδίως, βλέπων ὅτι σὲ φησιν εἶναι ἐν φυλακῇ, ὅταν οὐκ ἐν φυλακῇ, ἀλλ' ἐαυτόν· ὅτε πεινῶντα, ὅταν οὐ πεινᾷς, ἀλλ' ἐαυτόν· ὅτε διψῶντα,

ψῶντα, ἀλλ' ἑαυτόν· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἦλθετε πρός με ἐπένων, καὶ δεδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψων, καὶ ἐποτίσατε· σκεῦν καὶ δικαζῆ) χριστιανός, ἀ δι' ἄλλό τ, ἀ διὰ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας, ἀλλ' ὅτι χριστιανός ἐστι, χριστός ἐστιν ὁ δικαζόμενος· ἐν πάσῃ ἓν τῇ γῇ δικάζε) χριστὸς ἰησοῦς· καὶ ὁσάκις ἓν χριστιανὸς δικάζε), χριστός ἐστιν ὁ δικαζόμενος· ἀ μόνον ἐπὶ τῶν τῦ δικαστηρίων· ἀλλὰ φέρε συκοφαντεῖαν χριστιανὸν, ἀ πρός τινα ἐγκαλούμενον, καὶ τότε χριστὸς ἀδίκως δικάζε)· ὡς πάντα με ἕτερος ἄνθρωπα δικαζόμενον καὶ διακεκριμένον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; καὶ ἐπ ὃ ἔτως νοήσεις, πῶς δικάζε) καὶ διακρίνε) ἐν πάσῃ τῇ γῇ· τίς ★ ωῦ δικάζει τὸν χριστιανὸν λόγον; τίς τῶν ἐθνῶν, καὶ ἁπλῶς σκ ἐξετάζει αὐτόν; τίς ἀ λέγει τῶν ἰδιωτῶν τὰ πρὸς χριστιανῶν; τίς τῶν ἑλλήνων; τίς τῶν φιλοσόφων; τίς τῶν ἰδιωτῶν πανταχοῦ ἰησοῦς δικάζεται καὶ κρίνεται. ἐφ' ὧν μὲν καταδικάζε), ὑφ' ὧν δ' ἀ καταδικάζε)· ἐὰν γε μὴ καταδικάζεται, ὡς ἀδεκτος γίνεται· διοίγεις ἁπλῶς θυρίδας, εἰσέρχε) πρός σε· πείθεις εἰς αὐτόν, ἐὰν δ' μὴ πρόσδεξῃ πρὸς χριστιανισμὸν ἀκόων, ἀδὲν ἄλλο πεποίηκας ἢ κατεδίκασας τὸν ἰησοῦν ψευδόμενον, ὡς πλανήσαντα τὸς ἀνθρώπους, ὡς σκ ἀληθεύοντα, διὰ δ μὴ πεπιστευκέναι τῷ λόγῳ ὃν διδάσκει· ὡς πάντα με ἕτερος ἄνθρωπα δικαζόμενον καὶ διακεκριμένον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; οἱ μὲν τέλειον ἀπιστοῦσι, καταδικάζουσιν αὐτόν. οἱ δ' ὃ σκ ἀπιστοῦσιν, ἀλλὰ ἀμφιβάλλουσι πρὸς ἀλλ, διακρίνον) πρὸς ἀλλ· δύο πάσχει ὁ ἰησοῦς ἐν ἀνθρώποις, ὑπὸ μὲν τῶν ἀπίστων καταδικάζε), ὑπὸ δ' τῶν ψυχῶν διακρίνε)· ἐὰν φορέσῃς τὴν εἰκόνα δ' ἐπουρανίς ἀποθέμενος τὴν εἰκόνα τ χοϊκ, σκ εἰ μὴ καταδικάζουσα αὐτὸν, ἀδὲ εἰ μὴ ἐν ᾗ καταδικάζε)· σκέπ μή τινα διακεκριμένα αὐτόν· ἠ ἰσχύς μ ἐλείπεν ἐν τοῖς καταῤῥωμένοις με· ὁ ἀπόστολος λέγει πρὸ δ σωτῆρ, ὅτι ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας. καὶ ὁ προφήτης δ παραπλήσια τούτοις λέγει ἐν τῷ· κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ἀνηγείλαμεν ἐναντίον αὐτ παιδίον· ὡς ῥίζα ἐν γῇ διψώσῃ· ★ εἰδομεν αὐτόν, καὶ σκ εἶχεν εἶδο, ἐδὲ κάλλο· ἀλλὰ τὸ εἶδο αὐτ ἄτιμον, ἐκλεῖπον πρὸ τὸς υἱὸς τ ἀνθρώπων· ἄνθρωπο ἐν πληγῇ ὤν, καὶ ἐν πόνῳ, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν· ὅτε ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτ ἀπὸ ἀτιμίας, ἠτιμάσθη, καὶ σκ ἐλογίσθη· οὗτος τὰς ἀνομίας ἡμῶν φέρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται). καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ, καὶ ἐν πληγῇ, καὶ ἐν κακώσει· αὐτὸς δ' ἐτραυματί-

A cum esurieris; non te sitire, sed semetipsum. *In carcere, inquit, fui & venistis ad me: esurivi, & dedistis mihi manducare; sitivi & potastis me.* Matth. 25. 36. Itaque si condemnatur etiam Christianus, non pro alia tamen re, neque pro sceleribus suis, sed pro hoc tantum quod Christianus est, Christus est qui condemnatur, ex quo efficitur ut in omni terra condemnetur Iesus, quotiescunque is addicitur, qui pro eo condemnatur. Non solum autem apud judices sæculi, & tribunalium potestates Christus addicitur, sed etiam si B calumniam Christianus ab aliquo patiatur, & provocetur ad litem, tunc quoque justus dijudicatur injuste: *Quasi quem me genuisti virum qui judicer, & discernar omni terræ.* Possumus & aliter intelligere, quomodo Iesus condemnetur, & dijudicetur in omni terra. Quis improborum non condemnat Christianam religionem? Quis Gentilium saltem tranſitorie non excutit eam? Quis Iudæorum non de Christianis loquitur? quis de Philosophis? quis de imperitis? Ubique Christus condemnatur atque discernitur: & ab aliis quidem condemntaur, ab aliis C non condemnatur. Si autem non condemnatur, excipietur; aperies ei ostium, & ingredietur ad te; credis in eum, vescetur tecum. Si vero de religione audiens Christiana non ceperis eam, nihil aliud facies quam condemnabis Iesum, ut mendacem, ut seductorem in errorem mundum trahentem. *Quasi quem me genuisti virum qui judicer & discernar omni terræ.* Quicunque penitus ei non credunt, condemnant illum. Qui autem credunt, & adhuc ambigunt, dijudicant illum. Duo igitur apud homines D Christus perpetitur: ab incredulis condemnatur; ab ambigentibus discernitur. Si portas imaginem cœlestis depositæ imagine terreni, non es terra condemnans eum, neque in terra tua judicatur atque discernitur: *Virtus mea defecit in his qui maledicunt mihi.* 1. Cor. 15. 49 Apostolus loquitur de Salvatore nostro, quia crucifixus ex infirmitate sit. Cui Prophetes similia testatur dicens: *Domine quis credidit auditui nostro, & brachium tuum, cui revelatum est? Annuntiabitur coram eo sicut infans, sicut radix in terra sitienti. Non est species ei neque gloria; vidimus eum & non habe-* Ieremias 10 Esaiæ 53. 1. 2. & seq. E *bat speciem neque formam, sed species ejus inhonorata, & deficiens circa filios hominum. Homo in plaga & dolore, sciens ferre infirmitatem, quia aversa est facies ejus, depreciatus est nec computatus. Hic peccata nostra fert, & pro nobis dolet; & nos existimavimus in doloribus eum esse, & in plaga & in vexatione. Ipse au-*

tem vulneratus, & infirmatus est propter iniquitates nostras. Doctrina pacis nostræ super eum: livore ejus sanati sumus. Igitur suscepit infirmitates peccatorum nostrorum, & portavit*eas, & venit ad eos qui maledicebant sibi, & virtus ejus defecit ab eis qui maledicebant è cœlestibus descendentem. Simulenim & assumpsit servi formam; Verbum caro factum exinanivit se, & juxta Apostolum dicentem: *Exinanivit se ipsum formam servi accipiens*, nunc quoque loquitur: *Virtus mea defecit in iis qui maledicunt mihi.* Videamus autem ipso nobis*sensum tribuente, si ex hoc sermone possimus & aliud quid manifestius ab eis quæ dicta sunt dicere: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Lux vera Filius Dei, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quicunque rationalis est, particeps veræ lucis efficitur. Rationalis autem est omnis homo. Cum igitur omnes homines rationales sint, in quibusdam virtus rationalis augetur, in quibusdam minuitur. Si videris animam vitiis plenam, & perturbationibus servientem, videbis quomodo virtus Verbi deficiat in ea: si videris sanctam & justam, videbis, quod per singulos dies virtus Dei proficiat, & crescat in ea: & hoc quod scribitur de Jesu, aptabis ei. Neq; tantummodo Jesus *proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines*; Verum & in singulis profectum sapientiæ, & ætatis, & gratiæ recipientibus, proficit Jesus sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines. Sermo ergo Filius Dei qui erat Deus Verbum, qui habitat in dicente: *Heu mihi mater mea*, & reliqua juxta naturam majestatis suæ loquitur: *Virtus mea defecit in maledicentibus mihi.* Si quis maledixerit Verbo, statim recipit vicem, & tormenta perpetitur. Virtus quippe Jesu defecit in eo cum ratio minuitur. Si quis è contrario benedixerit & receperit Jesum, virtus ejus diversa quam est in maledicentibus ei passa perpetitur; ut enim in maledicentibus defecerat; sic in benedicentibus crescit: *Fiat Domine dirigentibus eis, si non adstiti tibi in tempore malorum eorum.* Quid est hoc quod dicitur: *Fiat Domine*, qui potest, ex ipso sermone considerat. His ipsis Domine dirigentibus, qui maledicebant mihi, virtus quæ deficiebat in eis, fiat in eis cum ad pœnitentiam conversi post maledicta, quibus me persequebantur, ambulare cœperint rectam viam. *Fiat Domine, dirigentibus eis, si non adstiti tibi.* Reddit rationem, quare iis, qui maledicebant sibi postulat, directionem atque virtutem dicens: *Si non adstiti tibi in tempore malorum eorum.* Adstitit Patri propitiatio pro peccatis nostris, de-

*MS. R. nos.

Philipp 2.7

*MS. R. sensuum tribuente sermonem, si possumus & aliud quid manifestius.

Joh. 1.9.

Luc. 2.52.

Jer. 15.11.

Psal. 2.12.

ση δια τας ανομιας ημων· παιδεια ειρηνης ημων επ' αυτον. τω μωλωπι αυτου ημεις ιαθημεν· ωκεν αυελαβετω αδυναμιαν των αμαρτηματων ημων, και εφορεσεν ημας, και ηλθε προς τους καταρωμενους αυτον, και η ισχυς απ' αυτου εξελιπεν, απο των καταρωμενων απ' εραντων καταβαινοντων· αμα γαρ ανελαβε τω τα δελα μορφην, και εαυτον εκενωσεν, ως ο αποστολος ειπεν. οτι εκενωσεν εαυτον μορφην δουλα λαβων· εξελιπεν ουν, φησιν, η ισχυς μου εν τοις καταρωμενοις με· ιδωμεν δε ει αυτα διδοντος του λογου δυναμεθα και αλλο τι φανεραν ποιησαι παρα τα ειρημενα ειπειν εις τουτο. η ισχυς μου εξελιπεν εν τοις καταρωμενοις με; ην το φως το αληθινον ο φωτιζει παντα ανθρωπον ερχομενον εις τον κοσμον· ος εστι λογικος, μετεχει δε αληθινου φωτος· λογικος δε εστι πας ανθρωπος, * των ουν μετεχοντων λογου παντων ανθρωπων· εν τισι μεν η ισχυς του λογου ηυξησεν, εν τισι δε εκλειπει· εαν γαρ εις ψυχην εμπαθη, και αμαρτωλον, ουσαν εκει τον ισχυν του λογου επιλειπουσαν. εαν δε εις ψυχην αγιαν και δικαιαν, ουσαν τον ισχυν του λογου ο σημερον καρποφορουσαν· και το ειρημενον περι ιησου εφαρμοσει τοις δικαιοις· ηυξανεν γαρ καθ' εαυτον μονον ο ιησους προεκοπτεν εν τη σοφια, και ηλικια, και χαριτι παρα θεω και ανθρωποις· λεγει δε ο λογος ο υιος του θεου εν τω ειπειν· οιμοι εγω μητερ, και τα εξης. οτι η ισχυς μου εξελιπεν εν τοις καταρωμενοις με· ος αν καταραται τον λογον, εως δυσεως λαμβανει τον κολασιν επι τω καταραται τον λογον, επι τω μεμψασθαι τη διδασκαλια ιησου. η γαρ ισχυς του ιησου εκλιπει εν τω τοιουτω, και ουκ εστιν ισχυς λογου εν αυτω· ως παλιν εν τω εναντιω, εαν ευλογητης ιησουν, και παραδεξη αυτον, η ισχυς το εναντιον παθειν οπεπονθεν εν τοις καταρωμενοις αυτον· ως γαρ εκει εξελιπεν εν τοις καταρωμενοις. ετως εναυθα αυξει εν τοις ευλογουσι· γενοιτο κυριε κατευθυναντων αυτων, ει μη παρεσται σοι εν καιρω των κακων αυτων· τι γενοιτο κυριε; ο δωσαμενος αφεσιν και συναγαγετω το πιστον· το γενοιτο δεηθεντος κυριε κατευθυναντων αυτων. γενοιτο ισχυς εκλειπουσα εν τοις καταρωμενοις. οταν, μη το κακως με ειπειν, τραπωσι τον ευθειαν, και αυτον οδευσωσι· γενοιτο δε εστω κατευθυναντων αυτων, ει μη παρεσην σοι εγω κατα των κακων αυτων. παρεσται δε και κακολογουντων αυτον λεγων. ει μη παρεσομαι σοι εν καιρω των κακων αυτων. παρεσται τω πατερι, ιλασμος ων περι των αμαρτιων ημων, και παρεκαλεσε περι αυτων εν αυτω τω καιρω

καιρῷ τῶν κακῶν ἡμῶν· ἀλλ' ὄντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἡμῶν, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν· εἰ μὴ παρέσην ἐγὼ ἐν καιρῷ τῶν κακῶν αὐτῶν, ἐν καιρῷ τῆς θλίψεως αὐτῶν εἰς ἀγαθὰ πρὸς τὸν ἐχθρόν· καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θλίψεως αὐτῶν, φησὶ, τῷ πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐγὼ παρέσομαι ἐν ὑπὲρ αὐτῶν· τίς ὁ ἐχθρός, ἢ ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος, ὃς ἔθλιψεν ἡμᾶς. καὶ ζαφῶς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐχθρας ἐκείνης τῆς κῆ τῶν ἀνθρώπων παρέσῃ τῷ πατρὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ ἐδεήθη ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας αἰχμαλωσίας, ἵνα λυτρωθῶμεν, καὶ ῥυθῶμεν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ· ταῦτα μὲν ὁ σωτὴρ ἢ ὁ προφήτης εἰρηκέτω. καὶ γὰρ ὁ προφήτης διὰ τῶν ἰδίων εἰρήκεναι, ὡς ἠδύνατο πρὸς ἁλῶναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς κακῶν αὐτῶν· ἢ πρὸς ἐκείνους ὁ θεὸς πρὸς τὸν λαὸν τὸν κατηχρεωμένα ὑπὸ τοῦ προφήτου ἢ ὑπὸ τοῦ χριστοῦ; ὡς ταῦτα λέγει πρὸς αὐτόν. σίδηρος καὶ χαλκοῦν ἡ ἰσχύς σου· σκληρὰ, δύνασθε, δὸς ἐλαττονομίαν, ὅτι γε τιμητικὴ τις καὶ διαιρέουσα ἡ ἰσχύς σου, ὃς ἐπ' ἀγαθῷ ἔσα ἰσχύς· ὡς θησαυρὸς σοὶ εἰς πρόνομιν δώσω, αἰ ἁλλαγμάτα πάσας τὰς ἁμαρτίας σου· πάντας θησαυρὸς τῶν ἁμαρτανόντων δίδωσιν εἰς πρόνομιν ὁ θεὸς, καὶ δίδωσιν αὐτοὺς αἰ ἁλλαγμα διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν; πότερόν ποτε τὸς ἐπὶ γῆς θησαυριζομένους αὐτοῖς· ἕκαστος γὰρ τῶν ἀνθρώπων θησαυρίζει. εἰ μὲν φαῦλός ἐστιν, ἐπὶ γῆς. εἰ δ' ἀγαθὸς, ἐν οὐρανῷ. ὡς ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τοῦ εὐαγγελίου· ἢ λέγει τῷ λαῷ ἐκείνῳ ὅτι μέλλω διὰ τὰ ἁμαρτήματά σου τοὺς θησαυροὺς σου δίδοναι πρόνομιν· ἵνα δ' εἰς τῶν θησαυρῶν ἱερεμίας. ἄλλος θησαυρὸς ἡσαΐας. θησαυρὸς δὲ καὶ μωσῆς. τούτους τοὺς θησαυροὺς ἔλαβεν ὁ θεὸς ἀπ' ἐκείνου τοῦ λαοῦ. καὶ διὰ χριστοῦ εἰπόντος· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ἔδωκεν ἡμῖν· δώσω δὲ διὰ τὰς ἁμαρτίας σου τοὺς θησαυροὺς σου εἰς πρόνομιν. καὶ ἔδωκε τοὺς θησαυροὺς τοῦ λαοῦ ἐκείνου ἡμῖν. πρῶτοι γὰρ ἐκεῖνοι ἀπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. εἶτα μετ' ἐκείνους ἡμεῖς ἀπιστεύθημεν, ἀρθέντων τῶν λογίων τοῦ θεοῦ ἀπ' ἐκείνων, καὶ δοθέντων ἡμῖν. καὶ λέγομεν· ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς, εἰρηκὼς ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, καὶ πεπληρωκὼς· οὐχ ὅπερ ἤρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ γραφή. ἀλλὰ νεῦν ὀκέπι ἔχουσι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας, τοῦ μὴ θεωρεῖν τὸν ἐν αὐτοῖς νοῦν. ἔχουσι γὰρ τὰ βιβλία· ἀλλὰ πῶς ἦρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; ὁ νοῦς τῶν γραφῶν ἦρθη ἀπ' αὐτῶν· ὀκέπι σώζεται διήγησις παρ' αὐτοῖς νομικὴ ἢ προφητική, ἀλλ' εἰσὶν ἀναγινώσκοντες, καὶ μὴ νοοῦντες· πεπλήρωται γὰρ διὰ τοῦ χριστοῦ προφητεία τοῦ· εἶπον τῷ λαῷ ἐκείνῳ· ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ

precatus est eum in tempore malorum nostrorum: neque enim adstitit post tempus afflictionis nostræ, sed cum adhuc peccatores essemus, Jesus Christus pro nobis mortuus est. *Si non adstiti tibi in tempore malorum eorũ, & in tempore tribulationis eorum, exsurgat inimicus: ego adstiti tibi pro eis.* Quis autem est inimicus noster, nisi zabulus, qui tribulabat nos, & jugo servitutis premebat; adversus quem adstitit Patri Salvator, & de captivitate nos liberans reddidit libertati. Hæc prophetice Dominus dixerit. Potest autem de Propheta eadem dixisse pro populo, & in tempore malorum eorum. Super quem respondit Deus, & loquitur ad populum, qui à Salvatore sive Propheta fuerat accusatus, dicens: *Ferrum & opertorium æreum virtus tua dura, indomabilis, quæ molliri non quæritur, quæ vix producatur.* Ferrum & opertorium æreum virtus tua, id est secans & dividens, & bene composita disturbans, maledicta virtus. *Divitias tuas & thesauros tuos in deprædationem dabo gratis.* Concedit Deus, & dat eos in commutationem propter omnia peccata eorum. Utrumne hos quos sibi in terra thesaurizaverint? unusquisque enim hominum thesaurizat sibi; si est peccator, in terra; si justus, in cœlo, ut nos docuit Evangelium. Aut quod dicit, istiusmodi est: Ecce unus thesaurus Hieremias, alius thesaurus est Esaias; thesaurus erat & Moyses, & reliqui. Hos thesauros abstulit Deus à populo, & per Christum qui dixit: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*, largitus est nobis. Dabo ergo propter peccata tua thesauros tuos in deprædationem. Dedit nobis thesauros illius populi Dominus, quia primum illis credita sunt eloquia Dei, & nobis deinceps attributa. Idque quod scriptum est: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*, asserimus jam esse completum. Non quod Scriptura ab eis ablata sit: habent quippe Legem & Prophetas, habent volumina divinarum literarum; sed quod non intelligant ea. Atque ita regnum Dei ablatum est ab eis, dum Scripturæ sensus aufertur. Cessavit apud eos Legis & Prophetarum interpretatio: legunt omnia, & non intelligunt. Expleta est illa, post adventum Domini prophetia: *Dic* populo huic: *Auditione audietis, & non intelligetis, & cernentes videbitis, &*

Ier. 15. 12

Ier. 15. 13.

Matth. 21. 43.

Matth. 13 14.

non scietis, incrassatum est enim cor populi hujus. A
Esaiæ 3, 1. Nec non & illud quod ab Esaia dicitur: *Auferet Dominus à Iudæa, & ab Hierusalem validum & validam, gigantem & hominem bellatorem, & judicem, & Prophetam, & arbitrum, architectum, & sapientem auditorem.* Hæc omnia abstulit ab illis Deus, & nobis qui ex Gentibus sumus, si tamen accipere voluerimus, tradidit. *Et thesauros tuos in depræda tionem dabo, commutationem propter omnia peccata tua in omnibus finibus tuis.* Quod dicit tale est. Ista omnia peccata tua, quæ in universos fines provenerunt, tibi reddita sunt. Nullus quippe finis illius est populi, B
qui non peccatis ejus repletus sit: nec poterat non omnis ejus finis peccatis repleri, qui, quantum in eo fuit, interfecit justitiam, si est Christus justitia; interfecit sapientiam, si est Christus sapientia; interfecit veritatem, si est Christus veritas. Unde propter crudeles contra Filium Dei, acclamationes hæc omnia perdiderunt. Surgens Dominus meus Jesus Christus non apparuit ultra interfectoribus suis, sed tantum credentibus
Ier. 15. 14 sibi ex mortuis victor ostensus est. *Et dabo te in servitutem inimicis tuis, in terram quam nescichas.* Servivit populus Judæorum inimi- C
cis suis, & dispersus est in terram quam ignorabat. *Quoniam ignis accensus est in ira mea, super vos ardebit.* Post ista quæ exposuimus, & comminationis verba ad populum, ille qui superius oraverat, complet orationem, & prioribus quæ sequuntur, adjungit:
Ier. 15. 15. *Tu cognovisti, Domine, memor esto mei, & visita me: innocentem me fac à persequentibus me non in patientia.* Et Prophetes potest hoc dicere, persecutionem passus ab his quos increpabat, qui veritatem audire nolebant, inimicus quippe eis factus est vera dicens. D
Potest autem & Salvator hæc dicere, usque ad crucem persecutionem passus à populo, *Non in patientia.* Quid est hoc quod ait: *Non in patientia?* hoc est, in patientia longanimis fuisti semper huic populo delinquienti; sed per hoc etiam adversum me erexit temeritatem suam, noli esse longanimis. Et revera non fuit patiens Deus; si enim consideras tempora passionis Dominicæ, & ruinæ Hierusalem, quando subversa est, videbis quomodo non in patientia abusus sit eis Deus. A quinto decimo quippe anno Tiberii Cæsaris us- E
que ad subversionem Templi Dei (quia oportebat modicum aliquid interesse tem-

σωῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ ἀ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου· πεπλήρωται) καὶ τὸ ἱερεμιοῦν τοῦτο ἔστιν ὅτι ἀφελεῖ κύριος ἀπὸ τῆς ἰσδαίας καὶ ἀπὸ τῆς ἱερουσαλὴμ ἰσχύοντα καὶ ἰσχύσαν, γίγαντα καὶ πολεμιστὴν ἄνδρωπον, δικαστὴν καὶ προφήτην, καὶ σοφὸν, καὶ τεκτόνα, καὶ συνετὸν ἀκροατήν. ταῦτα πάντα ἀφεῖλεν ὁ θεὸς ἀπ' ἐκείνων, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν· ταῦτα διὰ τοῦτο. καὶ τοὺς θησαυρούς σου εἰς προνομὴν δώσω, ἀντάλλαγμα διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις σου· ὡσεὶ ἔλεγε. διὰ τὰς ἁμαρτίας σου, τὰς ἐπὶ πάντα τὰ ὅρια σου ἐφθακυίας. ἐὰν γὰρ ὅλον ἐκείνου τοῦ λαοῦ ἔστιν, ὃ ἁμαρτίας ἐπεπλήρωται· καὶ πῶς πᾶν ὅλον ἀπὸ οὗ ἔμελλεν ἁμαρτίας πληροῦσθαι ἐπ' αὐτοῖς, τὸ ὂν ἐπ' αὐτοῖς ἀποκτεινάντων δικαιοσύνην, ἀντὶ χριστὸς δικαιοσύνη. ἀποκτεινάντων τὴν σοφίαν, ἀντὶ χριστὸς σοφία. ἀποκτεινάντων ἀλήθειαν, ἀντὶ χριστὸς ἀλήθεια· διὰ γὰρ τοῦ καταδεδικακέναι ἐπὶ θανάτῳ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ταῦτα πάντα ἀπέβαλον, καὶ ἀπώλεσαν· καὶ ἀνασὰς μετὰ κύριον ἐπὶ τὰς ἀποκτείνασιν αὐτόν. ἃ γὰρ ἔχομεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅτι ἐφάνη τοῖς ἀποκτείνασιν αὐτόν, ἀλλὰ μόνοις τοῖς πιστεύσασιν ἐφάνη ἀνασὰς ἀπὸ νεκρῶν· καὶ καταδείκνυσί σε ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου ἐν τῇ γῇ ἣν οὐκ ἤδεις· καταδεδείκνυται ὁ λαὸς ἐκεῖνος ἐν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ γέγονεν ἐν τῇ γῇ ἣν οὐκ ἤδει. διὰ τί ποτε ἐπέκαυ) ἐπὶ τοῦτο ἐμοὶ ἐφ' ὑμᾶς καυθήσεται· μὴ ταῦτα κατὰ τοὺς λόγους τῶν ἀπειλῶν τῶν ἱερεμιῶν πρὸς τὸν λαὸν ἀνωτέρω διὰ μακροθυμοῦντος συμπληροῖ τὸν δυσχιλιοστὸν καὶ σωτάρα, φησὶ, τοῖς προειρημένοις· ταῦτα σὺ ἔγνως, κύριε μνήσθητί μου, καὶ ἐπίσκεψαί με, καὶ σῶσόν με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με, μὴ εἰς μακροθυμίαν· καὶ ὁ προφήτης λέγει τοῦτο διωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐλεγχομένων, μισούμενος ὑπὸ τοῦ τὴν ἀλήθειαν μὴ χωροῦντος· ἐχθρὸς γὰρ γέγονε τοῖς ἀκούσιν ἀληθῶν αὐτοῖς· ταῦτα ὃ καὶ σωτὴρ ἡμῶν λέγει, ὅσις καὶ ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ φησι, μὴ εἰς μακροθυμίαν· τίνεσι τοῦτο, μὴ εἰς μακροθυμίαν; ἐμακροθύμησας ἀεὶ ἐπὶ τὸν λαὸν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν. ἐπὶ ᾧ τοῖς καὶ ἐμοὶ τετελεσμένοις μὴ μακροθυμήσῃς· καὶ ἀληθῶς ὁ θεὸς οὐκ ἐμακροθύμησεν, ἐὰν ἐξετάσῃς τοὺς χρόνους τοῦ πάθους καὶ τὴν πώσεως ἱερουσαλὴμ, καὶ κατασκαφῆς τῆς πόλεως, καὶ πῶς τρόπον ἐγκατέλιπεν ὁ θεὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ἐπεὶ τὸν χριστὸν ἀπέκτειναν. ὄψει ὅτι οὐκ εἰς μακροθυμίαν ἐπιχρήσατο τῷ λαῷ· εἰ ὃ θέλῃς, ἄκουε, ἀπὸ πεντεκαιδεκάτου ἔτους βασιλείας ἐπὶ τῶν καταπαφλοῦ τοῦ ναοῦ τεσσαράκοντα καὶ δύο πεπλήρωται ἔτη· ἔδει γὰρ ὀλίγου πρὸ χρόνου συγχωρη-

χωρηθῆναι εἰς μετάνοιαν, μάλιστα διὰ τὰς πίστιν μέλλουσας ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν σημείων καὶ τῶν τεράτων τῶν ἑρμῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων. γνῶθι, ὡς ἔλαττον σοι ἐνεδίσμον ὑπὸ τῶν ἀθετούντων τοὺς λόγους σου· ἔστιν ὁ προφήτης λέγων, καὶ ἐξεθενημένῳ ἐφ' οἷς ἔλεγεν, ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀθετούμενος· φησὶν οὖν, αὐτὸς διατέλεσα μυκτηριζόμενος· ὠνείδιζε δὲν ὑπὸ τῶν ἀθετούντων τοὺς λόγους τοὺς δι' αὐτοῦ λαλουμένους ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ οὐχὶ) ὅτι τῷ ὠνειδίσθαι βοηθηθῆναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγων. γνῶθι, ὡς ἔλαττον σοι ἐνεδίσμον ὑπὸ τῶν ἀθετούντων τοὺς λόγους σου. σωτέλεσον αὐτούς· λεγέτω προφήτης. ἀλλὰ μᾶλλον ἁρμόζει τό· σωτέλεσον αὐτούς. λεγόμενον ὑπὸ τοῦ σωτῆρος· σωτέλεια γὰρ ἦλθε τοῖς ἱερουσαλὴμ καὶ τῷ λαῷ, ὅτι τοῖς συμβεβηκόσι ἐξ ὑποβολῆς τοῦ λαοῦ ὅτι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν· μὴ ταῦτα αἰσχαῖον διὰ τὸ πολλὰ πεπονθέναι τοὺς προφήτας ἐλέγχοντας καὶ τὸν λόγον προσδοκῶντας, καὶ λαλοῦντας τὰ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὑπομνῆσαι, τοὺς ἀρεστοὺς ποιεῖ τοῦ βίου αὐτῶν, καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἡμετέρας προαιρέσεως, ἵνα καὶ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, εἰ θέλομεν μὴ τῶν προφητῶν ζηλώσωμεν ὃ λέγω τοιοῦτόν ἐστι. πολλάκις ἐν ταῖς εὐχαῖς λέγομεν· θεὲ παντοκράτωρ τὸν μερίδα ἡμῶν μὴ τῶν προφητῶν δὸς. τὸν μερίδα ἡμῶν μὴ τῶν ἀποστόλων δὸς χριστὲ σου δὸς, ἵνα ὑγιαίνωμεν καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ· ταῦτα ὃ λέγοντες, οὐκ αἰσθανόμεθα τί εὐχόμεθα. δυναμεῖ γὰρ εἰπεῖν φαμεν· δὸς ἡμᾶς παθεῖν ἃ πεπόνθασιν οἱ προφῆται. δὸς καὶ ἡμᾶς μισηθῆναι ὡς ἐμισήθησαν οἱ προφῆται· λόγους τοιούτους δὸς, ἐφ' οἷς μισηθησόμεθα. δὸς τοιαύταις αἰσθάνεσι προσπεσεῖν αἷς οἱ ἀπόστολοι· τὸ γὰρ λέγειν· δὸς μοι μερίδα μὴ τῶν προφητῶν, μὴ παθεῖν τὰ τῶν προφητῶν, μηδὲ παθεῖν θέλοντα, ἀδικόν ἐστι· τὸ λέγειν· δὸς μοι μερίδα μὴ τῶν ἀποστόλων, μὴ θέλοντα ἀπὸ διαθέσεως παῦλε ἀληθεύοντα εἰπεῖν. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, καὶ τοῖς ἐξῆς, πάντων ἐστὶν ἀδικώτατον· εἰπεῖν ἂν θέλεις μὴ τῶν προφητῶν ψευδῆ, ὅρα τὸν βίον τῶν προφητῶν, ὅτι οὐκ ἐξ ὑποψίας, ἐκ δὲ ὑποπλήσεων ἐδικάζοντο, διεκρίνοντο, κατεδικάζοντο· ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον. περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐπ' ἐρημίας πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ ἀσηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς· τί ἂν εὐδόξου, εἰ θέλων τις ζηλοῦν τὸν βίον τῶν προφητικὸν, ἐλέγχων, ὑποπλήσσων τὸν ἁμαρτάνοντα, κακολογεῖται, μισεῖται, ὑποβαλεύεται; ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν παρόντος ἐδοξολογεῖτο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ

Aporis) in patientia dereliquit, propter eos qui per signa atque portenta Apostolorum crediturі erant. *Scito, quomodo accepi propter te opprobrium contemnentibus sermones tuos.* Ier. 15. 16
Potest fieri ut Prophetes hoc dicat contemtus à populo peccatore super his quę prædicabat: ait quippe & alibi; *Complevi dies meos irrisione.* Ier. 20. 7.
Opprobrium ergo patitur ab his qui sermones Dei audire contemnunt, & deprecatur ut Dei habeat auxilium dicens: *Scito quomodo acceperim propter te opprobrium à contemnentibus sermones tuos. Consummavi eos.* Ier. 15. 16.
Prophetes potest hoc dicere, sed magis convenit Salvatori, cujus post passionem venit consumptio Hierusalem, interfectio populi Judæorum. Post hæc quia multa passi sunt Prophetæ propter * legationem verbi, & increpationes Dei, quas ad populum proferebant, oportet auditores paucis commoneri de vita eorum, atque promissis, & nostra voluntate, ut juxta possibilitatem virium si volumus requiem consequi cum Prophetis, etiam opera eorum facere nitamur. Quod autem loquor, istiusmodi est: frequenter in oratione dicam: Deus omnipotens da nobis partem cum Prophetis, da cum Apostolis Christi tui, tribue ut inveniamur ad vestigia Unigeniti tui. Hæc loquentes non sentimus quæ petimus: re enim hoc dicimus: Fac nos sic odio haberi, ut odio habiti sunt Prophetæ, & da nobis verba talia super quæ persecutionem patiamur: da in istas incidere calamitates quas Apostoli sustinuerunt. Dicere quippe; da mihi partem cum Prophetis, nolentem pati id quod Prophetæ, omnium injustissimum est: dicere; da mihi partem cum Apostolis, nolentem ex affectu Pauli vere loqui; *In laboribus plurimum, in plagis abundanter, in carceribus supra modum, in mortibus sæpe*, & reliqua omnia, est iniquissimum. Si itaque volumus requiescere cum Prophetis, consideremus vitas Prophetarum, quomodo ex eo quod increpabant & arguebant delinquentes, judicati condemnatique sunt. * *Lapidati, secti in occisione gladii occubuerunt, circumeuntes in melotis & in caprinis pellibus, in egestate, in tribulatione & miseria, in solitudinibus errantes.* Eo tempore quo erunt Synagogæ plurimæ in Israel, nihilominus illi in desertis, & montibus, & speluncis, & cavernis petrarum latitabant. Quid ergo est? Si quis vult imitari vitas Prophetarum, increpet, arguatque peccatores, statim odium merebitur,

* MSS. R. legationem & increpationes Verbi Dei

1. Cor. 11. 23

Heb. 11. 37. * MSS. R. serrati,

statim ei detrahetur, statim patietur insidias. Quod etiam nunc in Ecclesiis sæpe videmus accidere. Peccaverit quodlibet quispiam: is qui præsidet populo, & regit Ecclesiasticam disciplinam, ejicit eum de congregatione Sanctorum illico: ille circuit civitatem, lacerat eum qui quantum in se fuit, Ecclesiam vindicavit. Verum nos non præbeamus his aurem qui propter excommunicationem sui tam præpositos, quam omnem Ecclesiæ conventum vesano ore dilacerant. Beati vero Apostoli omni admiratione digni innumerabilibus propter veritatem injuriis affecti loquebantur; *Propterea complaceo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus & angustiis pro Christo.* Hoc tantum laborare convenit, ut pro nulla alia re nisi pro Christo sustineamus contumeliam, & necessitatis causa sit Christus. Id optemus, ut maledicta perpessi pro veritate nos maledici sciamus, qui eam defendimus, & Scripturarum voluntate omni cum fiducia eam prædicamus. Igitur quantum possumus ad vitam Prophetarum, & Apostolorum conversationem imitandam nos extendamus, molestias & pericula non vitantes. Athleta enim si difficultatem certaminis fugerit, cum lætitia non coronatur, & laudis gloriam non consequitur. *Et erit sermo tuus mihi in lætitiam.* Non ait: *Est*, sed: *Erit*, siquidem in præsenti tempore carceres, exilia, contumelias, ac labores mihi tribuit; sed horum omnium finis erit lætitia. *Et erit sermo tuus mihi in lætitiam, & gaudium cordis mei, quia invocatum est nomen tuum super me Domine, Pater omnipotens.* Etiã si Christus doceat, non abhorret ab intellectu: nomen quippe Patris invocatum est super eum. *Non sedi in concilio ludentium.* Si quando videbat Prophetes non sollicitorum concilium, sed ludentium, fugiebat illud. Unde oportet nosse differentias conciliorum, solliciti atque ludentis. Si hoc concilium nostrum sollicitum est, si omnia cum Ecclesiastica diligentia quærit, si sermo cum disciplina, si vita sollicita est, si negotia cum cautela, concilium est, non ludentium, sed sollicitorum. Si autem dereliquerit studium religionis, & vacaverit lusibus mundi istius qui veniunt à pravitate, fit concilium ludentium. Ait itaque Prophetes: *Non sedi in concilio ludentium, sed timebam à facie manus tuæ.* Cum duo mihi essent proposita, sedere in concilio ludentium, & offendere majestatem tuam, aut certe surgere de eo, & ea facere quæ tibi placita erant,

2. Cor. 12. 10.

Ier. 15. 17.

A θεοῦ· κατεγνώθη ὁ δεῖνα, ὅτι καθεζόμενος ἐποίει τάδε ἢ τάδε. εἶδεί γε δήπου ἐκκλησιαστικὴν ἐκδικίαν· καὶ γέγονε, πεποίηκεν ὁ ἐγκεχειρισμένος, τὸ ἔργον ὃ ἔδει αὐτὸν πεποιηκέναι· φερέτω ἐκεῖνον λέγων κακῶς τὸν ἐκδικήσαντα τῶν ἀληθειῶν· ἀλλ' ἡμεῖς γε μόνον ποιῶμεν, μὴ παρέχωμεν τοῖς ἀκοαῖς τοῖς διὰ τὸ ἐκβεβλῆσθαι λέγεσι κακῶς τὸν ἐκβάλλοντα, ἢ τὸν σύμψηφον γλώμενον· ἡ γὰρ ἀδικίας ἐλεγχομένης, καὶ ἐκδικίας γεγενημένης, οἱ θαυμάσιοι ἀπόστολοι μυρία ὑβριζόμενοι διὰ τὴν ἀλήθειαν λέγουσιν· ἐν δόξῃ καὶ ἀδοξίας, ἐν ὕβρεσι, καὶ αὐχήσεις, ἐν διωγμοῖς, καὶ στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ. μόνον εἴη μοι ὑβριζόμενον εἰδέναι, ὅτι ἃ δι' ἄλλο τι ὑβριζόμενος διὰ Χριστὸν, ἐν ἀναγκαῖς γλώμενον εἰδέναι, ὅτι ἡ ὑποθεσις τῶν ἀναγκαίων ὁ Χριστός ἐστιν· εἴη μελοδρεπόμενον εἰδέναι, ὅτι ἡ προφασις τοῦ λοιδορίας οὐκ ἔστιν ἄλλη, ἢ ὅτι ἐκδικῶ τὴν ἀλήθειαν καὶ πρεσβεύω ὑπὲρ τῶν γεγραμμένων, ἵνα καὶ λόγον θεοῦ πάντα γένηται, καὶ διὰ ὃ ἐβλασφημεῖτο καὶ ἡμεῖς ὦμεν πάντες, ὅσον δυνάμεθα, παθόντες ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ προφητικοῦ, ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἀποστολικοῦ, τοῦ ὀχληρὸν μὴ φεύγοντες· ἀθλητὴς γὰρ ἂν φύγῃ τὰ ἀθλήσεως ὀχληρὰ, τὴν δὲ ἐξ αὐτῶν δόξαν οὐκ ἀπολήψεται· καὶ ἔσται ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς εὐφροσύνην· οὐκ ἔστι νῦν, ἀλλ' ἔσται· ἐπεὶ γὰρ ὑπὲρ ὧν παρόντος ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς φυλακὰς εἰς δίκας, εἰς πράγματα, εἰς δυσφημίας, εἰς πόνους, ἀλλὰ τὸ τέλος τούτων εὐφροσύνη B ἐστί· καὶ ἔσται ὁ λόγος σου ἐμοὶ εἰς εὐφροσύνην καὶ χαρὰν καρδίας μου. ὅτι ἐπικέκληται τὸ ὄνομά σου ἐπ' ἐμὲ κύριε παντοκράτωρ καὶ χριστὸς λέγῃ, τὸ ὄνομα ὃ πατρὸς ἐπικέκληται ἐπ' αὐτὸν ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων εἴποτε ἑώρακε τὸ συνέδριον ὁ προφήτης ἃ πανδαζόντων, ἀλλὰ παιζόντων, ἔφυγε μᾶλλον τὸ συνάθροισμα, εἴπερ ἔπανδεν ὑπὸ συναγωγὴν παιζόντων· νοῆσαί σε ἓν δεῖ διαφορὰν συνεδρίου παιζόντων, καὶ πανδαζόντων· τὸ συνέδριον δὲ πανδαῖόν ἐστι, καὶ πάντα ποιεῖ μὴ πανδῆς, καὶ πανδῆς ἀξίας· καὶ ἡ τὸ λεγόμενον, πανδὴ ὁ λόγος, πανδὴ ὁ βίος, καὶ πάντα ἐστὶ τὸ συνέδριον ἃ παιζόντων, ἀλλὰ σπανδαζόντων· ὅταν δὲ τὸ συνέδριον, καταλίπῃ τὴν σπανδὴν τὴν περὶ τὰ ἀναγκαῖα, σχολάζῃ τοῖς παιγνίοις ἃ αἰῶνος ἐστὶ, καὶ παιγνίοις τοῖς ἀπὸ γῆς κακίας, γίνεται συνέδριον παιζόντων. φησὶν ἓν ᾠδῇ· οὐκ ἐκάθισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων. ἀλλ' ὑλαξεμοὶ ἀπὸ προσώπου σου· δύο προκειμένων, ἢ ἐγεῖσθαι ἀπὸ συνεδρίου παιζόντων, καὶ ἐν τῷ θεῷ προσκόπτειν, ἐν οἷς μὴ δύνασθαι, ἢ ἐγείρεσθαι ἀπὸ συνεδρίου παιζόντων, ἐν ποιεῖν ταῦτα ἃ ἐν φίλον ἐστὶν. εἰλόμην μᾶλ-

μᾶλλον αἰσθάσθαι ἀπὸ τῆς συνεδρίας παιζόν-
των, καὶ σοὶ φίλος εἶναι, ἤπερ τὸ ἐναντίον ποιῶν
ἐχθρὸς φανεὶς τῇ μακαριότητί σου· οὐκ ἐκά-
θισα ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν παιζόντων. ἀλλ' ὑπὸ
σοῦ ἐβλήθην ἀπὸ προσώπου χειρός σου· καὶ ὁ σω-
τὴρ ἡμῶν οὐκ ἐκάθισεν ἐν συνεδρίῳ αὐτῶν
παιζόντων, ἀλλ' ἀπανέστη ἀπ' αὐτῶν· καὶ ση-
μεῖόν ἐστι τὸ ἐγηγέρθαι τὸν σωτῆρα ἀπὸ συνε-
δρίου παιζόντων, τὸ ἐγερθέντα αὐτὸν. ἀφίεται
ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος· καταλέλοιπε γὰρ ὁ
λόγος θεὸν Ἰουδαίων συνέδριον, καὶ ἄλλο
συνέδριον καὶ ἐκκλησίαν ἑαυτῷ πεποίηκε τὴν
ἀπὸ τῶν ἐθνῶν· κἀγὼ μόνος ἐκαθήμην· καὶ τὰ
ῥήματα ἐνταῦθα οἰκοδομεῖ, ὅταν πλήθους ἢ
ἁμαρτωλῶν, καὶ μὴ φέρωσι τὸν δίκαιον διέντα·
ὡς ἐδόκει ἄτοπόν εἶναι φεύγοντα τὸ συνέδριον τῶν
κακίας μιμήσασθαι τὸν εἰπόντα. κἀγὼ μόνος ἐκα-
θήμην, μιμήσασθαι καὶ τὸν λέγοντα ἠλίαν. κύ-
ριε τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστή-
ριά σου κατέσκαψαν. κἀγὼ ὑπολείφθην μό-
νος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου λαβεῖν αὐ-
τῆς. τάχα γάρ, κἂν βαδίτερον ἐξετάσῃς τό. κἀγὼ
μόνος ἐκαθήμην, εὑρήσεις πνὰ ἄξιον νεῦσαι
τοῦ προφητικοῦ. ὅταν τὸν τῶν πολλῶν βίον μι-
μώμεθα, ὥστε μὴ εἶναι ἀνακεχωρηκότα αὐτὸν,
κρείττονα καὶ ἐξαίρετον τοῦ τοὺς πολλούς, ὁ
δυνάμενος λέγειν· κἀγὼ μόνος ἐκαθήμην, ἀλλά.
μὴ πολλῶν ἐκαθήμην· ἐπὰν γὰρ ὁ βίος μου γλυ-
κὺς δυσμίμητος. ἐγώ μοι πλικοῦτον γλυκέως, ὡς
μηδένα παρεπλησίον εἶναι μοι τῷ ἤθει, τῷ βίῳ, τοῖς
πράξεσι, τῇ σοφίᾳ, τότε δυνάμενος λέ-
γειν, παρὰ τὸ μόνος εἶναι τοῖς ὧδε, καὶ μηδένα
μιμήσασθαί με, τό. κἀγὼ μόνος ἐκαθήμην·
ἔξεστιν ἐν καὶ μὴ ὄντας πρεσβύτερον, καὶ μὴ
ὄντα σε ἐπίσκοπον, μηδὲ τινι πρὸς ἐκκλησια-
στικῇ τετιμημένον, εἰπεῖν ἔστι τό. κἀγὼ μόνος
ἐκαθήμην, τὸν ζηλῶσαι, καὶ βίον ἀναλα-
βεῖν, ὥστε εἰπεῖν. κἀγὼ μόνος ἐκαθήμην. ὅτι
πικείας ἐνεπλήσθην· εἰ σενῆ καὶ τεθλιμμένη
ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, δεῖ σε πικείας
ἐμπλησθῆναι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐδένος δυνά-
σαι γλυκὺς ἀπολαῦσαι. ἢ οὐκ οἶδας ὅτι ἡ ἑορτή
σε μὴ πικείδων γένῃ); ὅταν γὰρ ἑορτάζῃς ἄζυ-
μα, φησίν, ἐπὶ πικείδων φαγέσαι· πόθεν) ὁ
λόγος λέγων, ὅτι δεῖ τὸν ἑορτάζοντα τῷ θεῷ ἄ-
ζυμα ἐπὶ πικείδων ἐσθίειν, καταυοητέον τὰ μὲν
ἄζυμα δηλῆσαι ὁ ἀπόστολος. οὐκ ἔστιν ἐμὴ ἡ ἑρμηνεία, τὸ δὲ ἀκόλουθον τῆς ἑρμηνείας ἀναγ-
καῖον ἐστι παρεπλήσιον εἶναι τῇ ἀποστολικῇ δηλῆσει· ὁ ἀπόστολος γὰρ περὶ τῶν ἀζύμων δηλῆ-
σαι λέγων. ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν
ἀζύμοις εἰλικρινίας καὶ ἀληθείας· δέον ἐστὶν ἀποδοῦναι τὸν λόγον περὶ τῶν πικείδων ἀκο-

A magis elegi surgere de congregatione ludentium, *ut amicus tuus esſem, quam contraria faciens, inter eos qui hostes sunt, computari. *Non sedi in concilio ludentium, sed timebam à facie manus tuæ.* Et Salvator noſter non sedit in concilio ludentium, sed surrexiſſe se docens ait: *Dimittetur vobis domus veſtra deſerta.* Reliquit enim sermo Dei divinus concilium Judæorum, & aliud sibi concilium ex Gentibus congregavit. *Solus ſedebam.* Et ipse tantum sine expoſitione sermo ædificat audientes, quando eſt multi-
B tudo peccantium, nec suſtinet secum juſtum pie vivere, tunc indigens eſt fugere congregationem eorum, & imitari Prophetam loquentem: *Solus ſedebam*; imitari etiam miſerabiliter conquerentem: *Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua ſuffoderunt, & ego relictus ſum ſolus, & quærunt animam meam accipere illam.* Si autem voluerimus sacratius aliquid accipere in eo quod dicitur: *Solus ſedebam*, forsitan inveniemus dignam interpretationem Spiritu sancto. Quando vitam multitudinis imitamur, nec converſatio noſtra à populo melior, nec contemto
C judice Deo ab hominum malitiis ſeparatur, non poſſimus dicere: *Solus ſedebam*; ſedemus quippe cum plurimis. Quando autem vita noſtra fuerit iſtiusmodi, ut nullus nobis *ſenſu, ſermone, geſtis coæquetur; tunc poſſumus dicere: *Solus ſedebam.* Licet ei qui non eſt Presbyter, aut Epiſcopus, aut Diaconus, aut alia qualibet decoratus Eccleſiæ dignitate, bene viventi dicere; *Solus ſedebam, quia amaritudine plenus ſum.* Si arcta & anguſta eſt via quæ ducit ad vitam, expedit tibi ab omni dulcedine recedenti, ut amari-
D tudine in præſenti ſæculo complearis. An ignoras, quoniam ſolennitas Dei adjunctis amaritudinibus celebratur? Ait quippe ſermo divinus: *Cum habueritis diem feſtum, azyma ſuper amaritudines manducabitis.* Simul autem conſiderandum puto, quid velit hæc juſſio quæ præcepit agentem Paſcha Dei azyma cum amaritudinibus manducare. Et de azymis quid eſt mea interpretatio? Apoſtolus Paulus expoſuit. De amaritudine vero quod ſequitur, neceſſe eſt ut aliquid Apoſtolicæ diſputationi ſimile *reddatur. De azymis itaque Apoſtolus ita dicit: *Feſta*
E *celebremus non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* De amaritudinibus neceſſe eſt, ut talis ratio reddatur, quæ doceat ſic eas celebrãdas, quomodo azyma comedantur. Habeto ſinceritatem & veritatem,

*MS. R. & amicus tuus eſſe

3. Reg. 19. 14.

*MS. R. ſenſus vel ſermo peccantis coæquatur

Matth. 7. 14.

*MS. R. reperiatur

Exod. 12 8

1. Cor. 5. 8.

& ama-

& amaritudines te sequentur, & manduca bis azyma cum sinceritate & veritate. Quia Paulus istiusmodi azyma comedebat, sequebatur eum amaritudo dicentem: *Inimicus vobis factus sum vera dicens*. Manducaeat amaritudines *in dolore, in labore, in vigiliis frequenter, in fame & siti*, extra cætera quæ pro totius mundi salute pandebat, & quæ cum faciebant præsidem veritatis azyma cum amaritudinibus manducare. Et Lex quidem hæc dicit, Azyma cum amaritudinibus comedite, & implemini, sicut & alio loco dicitur de quibusdam: *Manducate & implete vos*. Propheta vero non ait, Amaritudinem comedi, sed, *Amaritudine repletus sum*: hoc est, in me tantum sæculi persecutionum pondus incumbit, ut plenus amaritudine fierem. *Quare qui me contristant, confortantur in me?* Multa passus est Hieremias ab his qui veritatem audire nolebant, & erant illo in hoc sæculo fortiores, quoniam non regnum Dei de sæculo isto, sed de alia quadam viventium regione, ut Salvator ait *Si esset de hoc mundo regnum meum, ministri mei laborarent, ut non traderer Iudæis*; confortantur ergo adversus eum in sæculo isto. Et quod justus debilior sit à persequentibus se, vide Martyrum passiones. Iudex in altis tribunalibus sedet ad ructum, & ad delicias prominens: Christianus in quo Christus habitat, judicatur plenus amaritudine, & ad mortem usque subjectus, confortatis inimicis suis adversum se. *Plaga mea firma est.* Qui confortantur in me, vulnera inferunt mihi, & plaga mea firma est. Sive de cruce Domini prædicatum, sive de justis, sive specialiter de Hieremia volueris accipere, non abhorrebit à sensu. *Plaga mea firma est; unde sanabor?* Et Salvator potest dicere; *Unde sanabor?* resurrectionem suam post clavorum annuntians vulnera; & justus qui post plagas recipit sanitatem. *Facta est mihi* (subauditur plaga) *sicut aqua mendax non habens fidem*. Si quidem plaga mea non manet, sed super me transit. *Ideo hæc dicit Dominus: Si conversus fueris, restituam te*. Ad omnes hæc loquitur Deus, quos reverti vult ad salutem: Videtur autem quiddam significare mysterii in eo quod ait: *restituam te*; nemo quippe restitui potest, nisi in eum locum unde ante discesserat: ut puta si membrum corporis mei fuerit à compage disjunctum, medicus illud in pristinum locum restituere

Galat. 4. 16

2. Cor. 11. 27

Ioh. 18. 36.

Ier. 15. 18. 19.

λήθως, τῷ τὰ ἄζυμα εἶναι εἰλικρινίας καὶ ἀληθείας· ἔχε δ' εἰλικρινίαν & ἀλήθειαν, καὶ πικρίδες ἕξονταί σοι. καὶ ἐπίς μὴ πικρίδων τὰ ἄζυμα τ' εἰλικρινίας καὶ ἀληθείας. διὰ γε παῦλος, ἐπειδήπερ ἤσθιε τὰ ἄζυμα εἰλικρινίας καὶ ἀληθείας, καὶ πικρίδας ἤσθιε, πῶς πικρίδας ἤσθιε λέγων. ἐχθρὸς ὑμῖν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν. πῶς πικρίδας ἤσθιεν ὢν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, καὶ ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, χωρὶς τῶν παρεκτὸς, εἰ ταῦτα σὺν τῷ ἀλήθεια μὴ πικρίδων; ἄζυμα μὴ πικρίδων ἔδεσθε. καὶ σὺν εἶπεν. ἄζυμα μὴ πικρίδων ἔδεσθε; ἕως ἐμπλησθῆτε, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων λέλεκται. φάγεσθε, καὶ ἐμπλησθήσεσθε. ὁ προφήτης προσεπτείνει λέγων. ἐχ', ὅτι πικρίαν ἔφαγον, ἀλλά. πικρίας ἐνεπλήσθη· ὅσον δυνάμις τῶν πικρῶν μετελάμβανον πραγμάτων, ὥστε μὴ πληρεστάτων πικρίδων μεταλαβεῖν· ἵνα τί, οἱ μισοῦντες με, καταχρῶσί μοι πολλὰ ἔσχε πράγματα; ἔπαχεν ὑπὸ τῶν θελόντων ἀκύειν τὸ ἀληθές, & ἠκριβῶ αὐτῶ ἐκεῖνοι. δυνατώτεροι δ' ἐνταῦθα ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἐπειδὴ σὺκ ἔστιν ἡ βασιλεία & θεοῦ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν κρειττόνων χωρίων, ὡς φησιν ὁ σωτήρ. εἰ ἦν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις· οἱ λυποῦντες δὴ τὸν προφήτην κατίσχυον αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· ὅτι γὰρ ἰσχυροὶ βλέπετε τοὺς μάρτυρας· ὁ δικαιοκρατούμενος δικάζων, καὶ τυφῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ. ὁ χριστιανὸς, ἐν ᾧ ἐστι χριστὸς δικαζόμενος, πικρίας ἐνεπλήσθη, & καταδεδυάσθη· ὑπὸ δ' ἀδίκου, & καταδικάζεται· ἡ πληγή μου σεσηπεν· πόθεν ἰαθήσομαι; οἱ καταρώμενοί με πλησιάσοι με, & ἡ πληγή μου ἐστὶ σεσηπεν· εἴτε προφητεύει τὸν σωτῆρα ἑαυτοῦ. σεσηπὲν γὰρ πληγὴ ἐστιν ὁ σωτὴρ, ὅσον ἐπὶ τοῖς σωζομένοις αὐτόν. εἶπε δὲ περὶ πάντων τῶν δικαίων λέγει), ἐν οἷς πληγὴ σεσηπὲν λαμβάνει. εἴτε καὶ ἐπὶ τοῦ προφήτου, ἀκόσον ἔχ. & γὰρ & αὐτὸς πέπονθε τὰ ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ προφητείᾳ, ταῦτα ἐπιδέχεται τὴν νῦν κατὰ τὴν λέξασαν λέξιν· ἡ πληγή μου σεσηπέ. πόθεν ἰαθήσομαι; & ὁ σωτὴρ λέγει. πόθεν ἰαθήσομαι; τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν προφητεύει μετὰ τὴν σεσηπεῖαν πληγήν· καὶ ἐπὶ τοῦ δικαίου λαμβάνει. μετὰ τὰς πληγὰς γίνεται πάλιν ἴασις· γνωμάρη, ἐγχύνη ἐστί μοι· σὺκ ἔχον πίστιν· ἐγὼ γὰρ μάρτυς ἡ πλησίον, ἀλλὰ παρέρχεται· διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος· ἐὰν ἐπιστρέψῃς, & ἀποκαταστήσω σε· ταῦτα πάλιν λέγει πρὸς ἕκαστον, ὃν προσκαλέσεται θεὸς, ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτόν· μυστήριον δέ μοι δοκεῖ ἐνταῦθα δηλοῦσθαι ἐν τῷ· ἀποκαταστήσω σε ἀθεὶς ἀποκαθίσαι) εἰς τινα τόπον μηδαμῶς ποτε γνώμονι ἐκεῖ. ἀλλ' ἡ ἀποκατάστασις ἐστιν εἰς τὰ οἰκεῖα.

οἰκεῖα. ὅιγε ἐξαρθρόν μέλος, ὁ ἰατρὸς πειρᾶται ἀποκαθίσασιν ποιῆσαι ἑξάρθρε· ὅταν ἔξω τις γένηται τῆς πατρίδος εἴτε δικαίως, εἴτε ἀδίκως, ἀπολαμβάνει ὃ δυνάμει πάλιν ἐν τῇ πατρίδι εἶναι κατὰ τοὺς νόμους, ἀπεκατέστη ἐπὶ τὸ πατρίδα τὸ ἑαυτοῦ. τὸ αὐτὸ νόει μοι καὶ ἐπὶ τοῦ προφήτου, ἐκβληθέντος ἀπὸ τῆς ἰδίας πολιτείας, ἀποκαθίσαμεν· λέγει δὲ ἐνταῦθα πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐπιστρέψαντας· ὅταν ἐὰν ἐπιστρέψωμεν, ἀποκαταστήσει ἡμᾶς· καὶ γὰρ τὸ τέλος τῆς παγγελίας τοῦτόν ἐστιν, ὡς ἐν τοῖς προφήταις ἐπὶ τῶν ἀποστόλων γέγραπται ἐν τῷ· ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐπ' αἰῶνος προφητῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα εἰς τοὺς κρείττονας αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Aconatur. Si aliquis separatur è patria, in exilium mittitur, & postea per indulgentiam eorum qui possunt exules solvere, redditur libertati, redit, unde fuerat expulsus. Miles quoque abjectus ex ordine suo, restituitur ordini, si acceperit veniam. Ita & nunc dicitur ad mortale genus, id est, ad nos homines, qui à Deo fueramus aversi: Si conversi fueritis, restituam vos. Finis quippe repromissionis restitutio est, ut in Actibus Apostolorum legimus: *Usque ad tempora restitutionis omnium quæ locutus est Deus per os sanctorum Prophetarum suorum*, in Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ιε'.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, πάλιν ἄλλως, μέχρι τοῦ· ἐπικαταράτος ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἀνθρωπον, καὶ σὴν εἰς σάρκα βραχίονος αὐτοῦ.

HOMILIA XV.

in illud ipsum,

Heu me mater: iterum aliter, usque ad istud: *Maledictus homo qui spem habet in homine, & firmabit carnem brachii sui.* Ier.15,10. Ier.17,5.

Interprete BALTHAZARE CORDERIO.

Οἱ μακαρίζοντες τοὺς προφήτας, καὶ τοὺς μακαρίζειν αὐτοὺς εὐχόμενοι τὴν μερίδα ἔχειν μετὰ τῶν προφητῶν *, ζωσιόντες ἀπὸ τῶν λόγων τῶν προφητικῶν τὰ ἐξαίρετα τῆς προφητείας αὐτῶν. ζητοῦντες ἐν πειθοῖεν, ἂν καὶ τὰ αὐτὰ βιώσωσιν. * εἰ καὶ σκληρὸν αὐτοῖς ἀπαντήσεται ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, * μιμεῖσθαι τὸν βίον τὸν προφητικόν. ὅπου τοίνυν τὸ ἀναπαύσεως * αὐτῶν μακαριότητος μετὰ τῶν προφητῶν· πολλαχόθεν μὲν ἔστι συναγαγεῖν τὰ ἐξαίρετα τῶν προφητῶν, τὸ ἐλεύθερον αὐτῶν, τὸ ἔντονον, τὸ ἐγρηγορός, τὸ * διεγηγερμένον. ὅπου οὐκ ἐρέσπιζον ἐν ταῖς πρώτοις ἀσεσι νόμοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν μόνον, ἵνα ἐλέγξωσιν, ἵνα ἐπιστρέψωσιν, ὡς οἱ προφῆται ἐκ τοῦ μὴ παρρησίας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ λέγειν ἐπτοημένως τῶν ἁμαρτανόντων, εἰ καὶ ἐδόκουν μεγάλα δυνασθαι ἐλεγχόμενοι· πλὴν εἰ μὴ πανταχόθεν ἔστι τοῦτο ποιεῖν, ἴδωμεν * τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντων· πολλὰς ἤλεγξεν ὁ προφήτης, καὶ πρὸς πολλὰς εἶπεν ὁ προφήτης· καὶ γὰρ γέγονε κατὰ * ἁμαρτωλῶν γνώμην, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ αἰχμαλωσίαν γεγονέναι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ.

QUi beatos prædicant Prophetas, ipsosque beatos prædicando exoptant, partem habere cum Prophetis, quod vaticinii ipsorum excellentias ex verbis propheticis cognovissent: quærentes igitur persuaderi sibi sinant, ut vitam eorum exemplo instituant suam: & si quid duri ipsis occurrerit in hac vita, imitentur vitam propheticam; quoniam una cum Prophetis ejusdem beatitudinis requiete potientur. Plurimis utique ex locis colligere liceat eximias dotes Prophetarum, ut illorum libertatem, constantiam, vigilantiam, excitationem; quia in periculis constituti propter solam libertatem minime soliciti erant, qui increparent, qui converterent, adeo ut Prophetæ cum libertate verbum Dei increpando peccatores proferrent, quantumvis increpiti permagna posse viderentur. Veruntamen quamvis undique liceat hoc facere, videamus, quæ lecta sunt hodie. Plurimos increparat Propheta, & ad plurimos verba fecerat Propheta: erat nempe juxta peccatorem natus, uti patet ex eo quod captivitas in ipsius tempora inciderit; cum plurimos

increpasset, à plurimis judicatus quædam istiusmodi profert. Primum juxta textum quædam ex prophetico sermone intelligamus; deinde etiam secundum anagogen, si prius induerimus constantiam, & libertatem, atque virtutem, fiduciamque Prophetæ. *Heu me mater, quare genuisti me virum, qui judicer & discernar omni terræ?* O mater, ut quid me genuisti virum, qui judicer apud omnes qui super terram sunt, & discernar apud omnes qui in terra sunt. Propositum enim erat Prophetæ cum huic, tum Isaiæ cæterisque prophetico more docere, arguere, & convertere. Propositum itaque & huic Prophetæ discernere, arguere, jus dicere cum posset, & expostulare cum peccatoribus, arguendo peccata populi, & quæcunque hi de populo ipsis fecerunt, quid attinet etiam commemorare? alium lapidarunt, alium secuerunt, alium occiderunt inter templum & altare, hunc in lacum cœni projecerunt increpiti. Et post hos omnes Salvator noster hoc ipsum egit excellentius quam hi, utpote Dominus Prophetarum existens: etenim quando ipse flagellabatur à Iudæis, vel præceptoribus Judæorum, & præside populi dicebat. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ.* Et subdit ad unumquodque Væ, & propter hoc & illud. Contendamus igitur & nos ad beatitudines Prophetarum, hęc ipsa faciamus, ita ut ob dictionem & judicium adversus multos homines etiam dicamus: *Heu me mater, quare genuisti me virum qui judicer, & discernar in omni terra?* Magis proprie posset hoc propheticum etiam referri ad Servatorem. Esto enim Propheta hoc dicat, veruntamen haud vere hoc dicit, sed forsitan hyperbolicè: non enim discretus fuit ad omnem terram. Cum autem venero ad Servatorem meum ac Dominum, & maxime propter illud ad judicium veniet; & *ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum judicaris*; videbo Servatorem meum ac Dominum penes Patrem constitutum, cum omnibus nobis hominibus judicio disceptaturum: & in quæstionem venit cum omnib⁹ hominibus; in quæstionem inquam venit, examinatur etiam ipse, & stetit quidem vindicans veritatem, sed non tanquam accusator. *Heu me mater, quare genuisti me virum qui judicer & discernar in omni terra?* Non potest Propheta istud *omni terræ* dicere; sed Dominum nostrum ac Servatorem Iesum Christum novi amantes, & non solum amantes, verum etiã diligentes indignari, dicentes, Servatorem asserere vocem hanc non esse pro Filio Dei.

Hebr. 11. 37.

Matth. 23. 14.

Psalm. 50. 6

Ἀπολλὼς ἐλέγξας. ὑπὸ πολλῶν κεμθεὶς φθέγεταί τινα τοιαῦτα· * πρῶτον μὲν κατὰ λέξιν τὰ λεγόμενα ἐκ τοῦ προφητικοῦ λόγου ἰδωμεν. εἶτα καὶ κατ' ἀναγωγὴν, ἐὰν πρότερον ἀναλάβωμεν σύνταξιν, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ δύναμιν καὶ παῤῥησίαν τοῦ προφήτου· οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ὡς τίνα με ἔτεκες ἄνδρα, δικαζόμενον καὶ διακρινόμενον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; ὦ μῆτερ, ὡς τί με γεγέννηκας ἄνδρα, δικαζόμενον πρὸς πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ διακρίνεσθαι πρὸς πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς; πρόκειται γὰρ τῷ προφήτῃ καὶ τότε, καὶ τῷ πασάμενον, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ * προφητικῶς διδάσκειν, ἐλέγχειν, καὶ ἐπιτρέφειν· πρόκειται τοῦτο καὶ τότε τῷ * προφήτῃ διακρίνειν, ἐλέγχειν, δικάζειν δυναμένῳ, καὶ δικάζεσθαι μὴ τῶν ἁμαρτωλῶν, ἐλέγχειν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ, ἃ ὅσα αὐτοῖς πεποιήκασιν οἱ ἀπὸ τοῦ λαοῦ, τί δεῖ καὶ λέγειν; ἄλλον ἐλιθοβόλησαν, ἄλλον ἔπρισαν, ἄλλον ἐπέκτειναν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, τοῦτον εἰς λάκκον βορβόρου ἔβαλον ἐλεγχόμενοι· ἐπὶ πᾶσιν ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἔτι πεπόνηκε καὶ κρεῖττον ὥστε * εἰ ἔδει, ἀτρεμεῖ τοῦ προφήτου ὤν. καὶ γὰρ εἶπε αὐτὸς ἐμαστιγώθη * ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἢ ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἠγωνίᾳ τοῦ λαοῦ, εἶπεν· οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί· ἐπὶ πλέγα καθ' ἕκαστον οὐαί, ἐπὶ διὰ τοῦτο τοῦδε ἐπὶ τοῦδε· ἐπὶ ἡμεῖς ἐν ἀποδάζωμεν ἐπὶ τοὺς μακαρισμοὺς τοῦ προφήτου, ταῦτα ποιήσωμεν, ὥστε διὰ τὸ λέγειν, ἐπὶ διὰ τὸ κεκτῆσθαι πρὸς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἐπὶ εἰπεῖν· οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ὡς τίνα μεέτεκες ἄνδρα δικαζόμενον, ἐπὶ διακεκρινόμενον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; κυριώτερόν γε τοῦτο δυνάμενον προφητικὸν εἶναι ἀναφερόμενον ἐπὶ τὸν σωτῆρα· ἐγὼ γὰρ τὸν προφήτην οὐ λέγω, ἀλλ' οὐκ ἀληθῶς οὐ ἐρεῖ, ἀλλὰ τάχα ὑποβολικῶς. ὁ γὰρ διελεύσεται πρὸς πάσας τὰς γῆς; ἐὰν ᾖ ἔλθω πρὸς τὸν σωτῆρά με ἐπὶ κύριον, ἐπὶ * μάλιστα διὰ τὸ εἰς κρίσιν ἥξειν; * ἐπὶ ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. ὅτι ὅμως ὅτι ὁ σωτὴρ μετὰ κυρίου μέλλει ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐσεσθαι, κρινόμενος μὴ πάντων ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ κρίνει μὴ πάντων τῶν ἀνθρώπων· λέγω, κρινεῖ, ἀλλ' ἐξελέγξεται καὶ αὐτὸς, ἐπὶ * ἔστι μὲν δικαίων τὴν ἀλήθειαν, ἐκ ὡς κατήγορος δέ. οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ὡς τίνα με ἔτεκες ἄνδρα δικαζόμενον καὶ διακρινόμενον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; ἡ δυνάμενον] προφήτης τοῦ πάσης τῆς γῆς λέγειν. ἀλλὰ τὸν κύριον ἡμῶν ἐπὶ σωτῆρα ἰησοῦν χριστὸν ὅσιοι ἀγαπῶντας καὶ μόνον φιλοῦντας, ἀλλὰ καὶ σεβομένους ἀγανακτεῖν, * λέγοντας ὅτι ὁ σωτὴρ * λέγει ὅτι ἡ φωνὴ οὐκ ἔστι καὶ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· δεῖ δὲ δεῖξαι ὅτι

ὅπ οὐκ ἀλλότριον ἔ υἱὸ ἔ θεοῦ Θ. ὄιμοι ἐγὼ μῆτερ. πῶς λυπός ἐσιν ἡ ψυχή μ ἕως θανάτ. καὶ ἡ ψυχή μ τετάραχε). καὶ τῶ ἐν τοῖς προφήταις εἰρημένων ὁμοίως κ ἐνθάδε. ὄιμοι ἐγὼ μῆτερ, ὡς τινα με ἔτεκες ἄνδρα δικαζόμενον, καὶ διακεκριμένον ἐν πάσῃ τῇ γῇ; ἢ ὅτ ἀπόλωλεν ἅπφυλλις ἔ ἀμπελῶν βότρυς. ὄιμοι ψυχή, ὅπ ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τ γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ὑπάρχει· τίς ἐκεῖ λέγει Θ. ὄιμοι, ὅτι ἐγκρυφθλω* ὡς σωλέγων καλαμίλω ἐν ἀμήτῳ; ἆρα γὰ ὁ προφήτης* σωῆ τε ἢ θέλει σωάγειν; ἆρα γὰ ἀγρὸν ἔχει ὁ προφήτης; ἀλλὰ ὐδενός ἐσι σωάγειν *παῦλα ἀπὸ ἔ θερισμῶ κ τῶ ἐπαρμῶν, εἰ μὴ ἔ κυρίε καὶ Ζωτῆρ ἡμῶ χ̄ῡ ἐπεὶ ἓν πολλὰ πλήμαλα ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ κ ἐν ἡμῖν τοῖς νομιζομένοις εἶναι ἀπὸ τ ἐκκλησίας ἁρνεῖ κ πενθεῖ ἡμᾶ τὰ ἁμαρτήματα λέων· ὄιμοι, ἐγὼ, ὅπ ἐγκρυφθλω ὡς σωαγῶν καλαμίλω· ἐκεῖ ἡμᾶ ἑαυτὸν ζητῶ. ἆρα σάχς ἐσιν. ἆρα εὑρήσει ἐν αὐτῷ τρυγήσαι ἡ θεὸς σαγὸ υἱός* ἔ θεοῦ. εὑρέθημεν ὅπ ὀλιγόμφοροί πνες ἐσμεν· ἐὰν ἆρα ὀλίγον* ἔπ* ἔχοντες ἐν ἐαυτοῖς κόκκος δύο ἢ τρεῖς, αἱ ἁμαρτίαι ἡμᾶ πολλαί εἰσιν ἐφ' ἡμῖν, ὁρῶν ὢν κ τὰς ἐκκλησίας, τὰς χρηματιζούσας, πεπληρωμένας ἁμαρτωλῶν, λέγει. ὄιμοι, ὅπ ἐγκρυφθλω ὡς σωλῶν καλαμίλω ἐν ἀμήτῳ, καὶ ὡς ἅπφυλλίδα ἐντρυγητῷ· ἦλθε ζητῶ καρπὸν ἐν τῇ ἀμπέλῳ· ἕκαστ γὰ ἡμῶν καθφυτεύε) ἐς ὡς ἄμπελ ἐν τόπῳ πόνι· καὶ ἄμπελον ἔ αἰγύπ μετῆρεν· ἐὼ ἧ κατεφύτευσα σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθιν· ἔχρε) * ζητῶ πως τεγήσαι, εὑρίσκ ἅπφυλλίδα πνὰ κ βραχεῖς βότρυας, οὐκ εὐθαλεῖς, οὐδὲ πολλούς· τίς ἡμῶν ἔχει βότρυας ἀρετ; τίς ἡμῶν ἔχει γνήμαλα θεοῦ; κύρι ὁ θεὸς ἡμῶν ὡς θαμασὸν τ ὄνομά σ ἐν πάσῃ τῇ γῇ; ταῦλα ὡς ἐν ᾅδαβάσει μοι· Θ. ὄιμοι ἐὼ μῆτερ, ὅτι οὐκ ἀλλότριόν ἐσιν τ ἔ σωτῆρ ἡμῶν, θεότητ, καθορῶν τ τὰ ἁμαρτήματα τῶ ἀνθρώπων, * νῦ τ ἀνθρωπ, οὐχ' ἡ σοφία, ἀλλ' ἡ ψυχή· ἐκεῖνο παρεθέμλω προφητικόν· ὄιμοι ψυχή, ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβὴς ἀπὸ τ γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ' ὑπάρχει· ἦλθεν ἐπ τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινον ἡ ψυχή μακαρία, ἀνέλαβε σῶμα ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐὰν ἰδ ἡ τὰ ἁμαρτήματα λέγει πρὸς τὸν πατέρα· τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μ, ἐν τῷ * καλαβῆναί με εἰς διαφθορὰν; μὴ ἐξομολογήσεταί σοι χ̄ς; ἀλλὰ ἐφ' ἡμῖν μὴ λεγέτω Θ. ὄιμοι. ἐφ' ἡμῖν μὴ λεγέ-

AOstendendum autem minime alienum esse à Filio Dei istud: *Heu me mater: Tristis est anima mea usque ad mortem: Et anima mea turbata est*: item quæ in reliquis Prophetis & similiter hic dicta sunt: *Heu me mater, quare genuisti me virum qui judicer & discernar in omni terra*? Vel quando periit racemus ut inveniat botrum. *Væ mihi anima, quia periit pius de terra, & qui corrigat in hominibus non est.* Quis ibidem aut illud? *Væ mihi, quia factus sum sicut qui congregat stipulam in messe.* Ergone nimirum Propheta scit & vult congregare? ergon' utique agrum habet Propheta? Atqui nullius penitus est congregare ex messe ac satis, nisi Domini ac Servatoris Jesu Christi. Cum igitur multi sint lapsus in Gentibus, quin & in nobis qui æstimamur esse de Ecclesia lamentatur, & luget peccata nostra dicens: *Væ mihi, quia factus sum sicut qui congregat stipulam.* Unusquisq; nostrum semet ipse examinet, utrum stipula sit; utrum reperturus sit in ipso quod vindemiet aut metat Filius Dei; reperiemus nos à vento corruptos quosdam esse. Cum igitur pauxillum quid residui in nobismetipsis grana duo vel tria haberemus, & peccata nostra plurima existerent, videret autem Ecclesias (prout appellantur) peccatoribus refertas, ait: *Væ mihi, quia factus sum sicut qui congregat stipulam in messe, & sicut racemum in vindemia.* Venit quærens fructum in vinea. Unusquisque enim nostrum ad instar vineæ in loco pingui plantatur. Et *vineam de Ægypto transtulit; Ego autem plantavi te vineam fructiferam omnem veram.* Venit quærens quodammodo vindemiare, reperit racemum quempiam atq; exiles uvas, minime fertiles, neque multas. Quis nostrum habet uvas virtutis? quis nostrum habet genimina Dei? *Domine Deus noster quam admirabile est nomen tuum in universa terra!* Hæc quasi in transitu à me dicta sint. Istud *Heu me mater*, minime alienum est à Servatore nostro, dum ejus divinitas peccata hominum cerneret, nunc dicere istud *Heu me*. Servatorem sumo non qua Deum, sed qua hominem, non qua sapientiam, sed qua animam. Illud Propheticum hic adjunxerim: *Væ mihi anima, quia periit pius de terra, & qui corrigat in hominibus non est.* Venit in vitam humanam anima hæc sancta, corpus assumpsit pro hominibus; cum videret peccata, dicit ad Patrem: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Nunquid confitebitur tibi pulvis?* Veruntamen super nos non dicatur istud: *Væ mihi:* super nos ne dicant Angeli cœlestes Servatoris nostri dicentes; Væ mihi (quia & ipsi

Matth. 26. 38. Ioan. 12. 27. Mich. 7. 2. Ibid. 1. Psal. 79. 9. Ier. 2. 21. Psalm. 8. 2. Mich. 7. 2. Psal. 29. 10.

dicent; Væ mihi: neque enim meliores sunt Servatore nostro, & ipsi lapsus nostros cernunt: at beati illi, super quibus Angeli non dicent; Væ mihi, sed beatos pronuntiant.

Luca 15.7. Nam *ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.* Hæc sunt consolationis. *Heu me mater, quare me genuisti?* Quam dicit matrem? Num in mulieribus potest etiam animam dicere, & Mariam? Si quis autem hoc admittat: *Novissime acceperat mater mea Spiritum sanctum, & adduxit me in montem magnum Thabor,* & cætera. Potest suam matrem videns dicere: *Heu me mater, quare me genuisti virum qui judicer & discernar in omni terra?* Iudicatur omni terræ atque discernitur, & ad unumquemque dicturus est: Ego feci hæc & illa, & incarnatio mea præstitit hæc & ista, & pro salute tua passus sum atq; sustinui. Hæc dicente Servatore quid agemus? judicaturus enim est in universa terra. Id quod sequitur, videre volo. Potest tam ad Prophetam quam ad Servatorem secundum unam expositionem referri. Videamus etiam quod sequitur: *Non debui, nec debuit mihi quisquam. Venit princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Et revera nihil debuit, unusquisq; autem nostrum debitor est peccatis, & debitor est habens chirographum. Post deletũ chirographũ suum unusquisq; quanta fecit

1 Pet 2.22 chirographa? *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus,* non fecit chirographum. Quid porro etiam illud: *Nec debuit mihi quisquam?* quomodo explicabimus hoc de Servatore: *Non debuit mihi quisquam.* Ut etiam sic legerimus, sciendum tamẽ plurima Septuaginta Interpretum exemplaria non sic habere: postmodum autem inspicientes etiam reliquas editiones, cognovimus scriptorum esse errorem, nihilominus utroque modo explicari potest hic locus. Quomodo nimirum non debuit mihi quisquam? Omnib⁹ debita ipsorum dimisit.

Luca 7.41. *Duo debitores erant homini cuidã fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta: non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque.* Vin' videre duos debitores, unum, qui quingentos debebat, & alterum, qui quinquaginta? E duobus populis qui in Deum crediderunt, Iudęorum populus non credens in Christum debebat quinquaginta, fortasse nos qui ex Gentibus sumus, utpote omnium impiissimi effecti quingentos denarios debebamus: de quibus etiam dicitur in persona meretricis illius pœnitentis.

Α τωσαν οἱ ἄγγελοι τῶν ἐρχομένων δ σωτῆρος ἡμῶν λέγοντες δ. οἴμοι. *ὅτε καὶ αὐτοὶ ἐρῶσιν. οἴμοι. *Cod. Vat. καὶ αὐτοί.
ἐ γὰρ κρείττονές εἰσι δ σωτῆρ δ ἡμῶν, καὶ αὐτοὶ ἡμῶν τὰ παίσματα βλέπουσιν. ἀλλὰ μακάριοι ἐκεῖνοι, ἐφ' οἷς οἱ ἄγγελοι οὐκ ἐροῦσι δ. οἴμοι, ἀλλὰ μακαρίζουσι· χαρὰ γὰρ ἔσται ἐν οὐρανῷ γίνε) ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐννενήκοντα ἐννέα; οἱ δὲ χρείαν ἔχουσι μετανοίας· ταῦτα ἐν ᾅδου μυθία· οἴμοι ἐγὼ μήτερ ὡς
Β τίνα με ἔτεκες; τίνα λέγει μητέρα; * ἆρ' οὐκ ἐν γυναιξὶ δῳάζ) καὶ τὴν ψυχὴν λέγειν, ἡ *Cod. Vat. τὴν
τὴν μαρίαν; εἰ δέ τις ᾅδου δέχεται τ, ἆρ' ἔλαβε μεθ' μήτης με τ ἄγιον πνεῦμα, καὶ ἀνήνεγκέ με εἰς δ ὄρ τ μέγα δ Θαβώρ, καὶ τὰ ἑξῆς· δῳάζεται αὐτ * ἰδὼν τὴν μητέρα λέγειν· οἴμοι ἐγὼ μῆτερ, ὡς τίνα με ἔτεκες ἀνδρα δικαζόμενον καὶ διακρινόμενον ἐν πάσῃ * τῇ γῇ; δικάζεται πάσῃ τῇ γῇ δ διακρίνεται, *Cod. ἐστιν
καὶ μέλλει πρὸς ἕκαστον λέγειν· ἐγὼ πεποίηκα *Cod. τὰ
Γ ταῦτα καὶ ταῦτα, καὶ ἡ οἰκονομία με ἔπαθε τα- δε, καὶ ταῦτα δ τῆ σωτηρία σου πεμένα· τοῦτα λέγοντ δ Χῦ τῆ δ ποιήσωμεν; μέλλει γὰρ διακρίνεσθαι ἐν πάσῃ τῇ γῇ· τὰ ἑξῆς θέλω ἰδεῖν· δῳάζεται γὰρ ἐπὶ τὸν προφήτην καὶ μίαν δήγησιν ἀναφέρεσθαι * καὶ ἐπὶ τὸν Χῦτῆρα· ἴδω- *Cod. ἐστιν
μεν καὶ τὰ ἑξῆς· οὐκ ὠφείλησα, ἐδὲ ὠφείλησέ με ἐδείς· ἔρχεται ὁ ἄρχων δ κόσμου τούτου, οὐκ ἔχει ὃ ἐν ἐμοὶ ἐδέν· καὶ ἀληθῶς οὐκ ὠφείλησεν· ἕκαστ ὃ ἡμῶν ὀφειλέτης ἐστὶ ταῖς ἁμαρτίαις, δ ὀφειλέτης ἐστὶν ἔχων χειρο-
Δ γράφον· μὴ δ ἐξαλειφθῆναι αὐτ τ * χειρο- *Cod. γραφον
γράφον ἕκαστ πόσα πεποίηκασι χειρογραφα; ὃς ἁμαρτάνει οὐκ ἐποίησεν, ἐδὲ ὀφειλέτης δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτ, οὐκ ἐποίησε χειρόγραφον· τί ὃ καὶ δ. οὐκ ὠφείλησέ μοι ἐδὲ εἷς; πῶς δηγησόμεθα ἐπὶ τ Χῦτῆρ· οὐκ ὠφείλησέ μοι ἐδὲ εἷς; εἰ δ δεῖ εἰδέναι ὅπ τὰ πλείονα τῶν ἀντιγράφων τ ἐκδόσεως τῶν ἑβδομήκοντα οὐκ ἔχει ἕτως· ὅσε-
Ε ρον ὃ ἐπεσκεψάμην καὶ τὰς λοιπὰς ἐκδόσεις, ἐγνωμεν γεγραπτον εἶναι ἁμάρτημα. καὶ δι' ἑκατέρως ἐστὶ δηγησαζ τὸν τόπον· * πῶς μὴν δι οὐκ * ὠφείλησέ μοι ἐδὲ εἷς; πᾶσι τὰ ὀφειλήματα αὐτῶν ἀφῆκεν· ἀνθρώπῳ δ τις ὀφειλέτης) ἦσαν δύο· εἷς ὤφειλε δισχίλια πεντακόσια, ὁ ἕτερ πεντήκοντα. μὴ ἐχόντων αὐ-

τῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατ· θέλεις ἰδεῖν τοὺς δύο χρεωφειλέτας, τὸν τὰ πεντακόσια ὀφείλοντα, καὶ τὸν τὰ πεντήκοντα; ἀπὸ δύο λαῶν πεπίστευκασιν εἰς τὸν θεὸν, ὁ ἐκ τῶν ἐθνῶν, οἱ πάντων λαὸς ἀπίστων εἰς τὸν χριστὸν ὀφείλει τὰ πεντήκοντα, τάχα * ἡμεῖς οἱ ἀπὸ τ ἐθνῶν, οἱ πάντων ἀσεβέστεροι γεγυμνωμένοι τὰ πεντακόσια, ἐφ' οἷς δ λέγε) * ἐπὶ τῇ προφητῇ ἐκείνῃ τῇ με- *Cod. τα-

τρυσῆ· καίτοι ἔιποι τις ἄν, πῶς τὰ πεντακόσια ἐπ' ἐκείνῳ ἀναφέρεται; ἐν τῷ καὶ πολλαπὴ ἡ γυνὴ ἡ ἁπομύρη αὐτό; ὡσὰς * ὁ ἔιρηκε τῷ ὁμωνι, ἀνθρώπῳ δανειστῇ ἦσαν χρεωφειλέται δύο. εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ ἕτερος πεντήκοντα, καὶ τὰ ἑξῆς· ταῦτα διὰ τί· οὐκ ὠφείλησα, ἀλλ' ὠφείλησέ μοι ἀδελφός· ὁ ἰῶ δίκαιον ὡμολόγησαν ὑμῖν· οὐκ ὠφείλησα, ἀλλ' ὠφείλησέ * μοι ἀδελφός· ἡ ἰχὺς μὲ ἐξέλιπεν ἐν ταῖς καταιρωμύοις με· εἰ καὶ ἀπέθανεν ἐξ ἀσθενείας· ἀλλὰ ζῇ ἐν δυνάμεως θεοῦ· * εἶτα πολλῶν διελθόντων λόγων, ἰῶ μὴν καὶ ὡς ἐκάστῳ εἰρημένων εἰπεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐγχωρεῖ ἔ χρόνε ἐπέιγοντος· ἔιπωμὴν ἓν εἰς τ * ἐξῆς ἀναγνωσθέν τε. Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. ἓν ἔτες νομίζοντας ὅτι ἄνθρωπος * μὴν τὸ θεοῦ ὑός ἰῶ ὁ σωτής. ἐτόλμησαν γὰρ μὴ τῶν πολλῶν τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν καὶ ἔτι ἔιπεῖν, ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς ὁ μονογμὴς ὁ πρωτότοκος πάσης κτίσεως· Ἐπικατάρατος γὰρ ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον· δῆλον ὅτι Ἐπικατάρατοί εἰσιν οἱ ἐπ' ἄνθρωπον ἔχοντες τὴν ἐλπίδα· * ἐλπίζων Ἐπὶ τὸν ἰησοῦν χρισὸν ἐγὼ ἄνθρωπον οὐκ οἶδα. ἐ μόνον ἄνθρωπον οὐκ οἶδα, ἀλλὰ σοφίαν οἶδα, τὴν αὐθδικαιοσύνην, ἄνθρωπον, ὃν ἐκπάλαι τὰ πάντα ἐν τοῖς ἐρανοῖς καὶ Ἐπὶ τῆς γῆς, ἔιτε ὁρατὰ, ἔιτε ἀόρατα, ἔιτε δόξαι, ἔιτε ἐξουσίαι· Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον. καὶν γὰρ τηνῦν σωτὴς, ὅπ ὁ ἐφόρεσεν, ἄνθρωπος ἰῶ· ἀλλ' εἰ καὶ ἰῶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ νῦν ἀδυμῶς ἐσιν ἄνθρωπος· εἰ γὰρ ἢ ἔγνωμὴν χρισὸν κτ Σάρκα. ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομὴν, φησὶν ὁ ἀπόστολος. ἐγὼ δὲ αὐτὸν οὐκέτι εἰμὶ ἄνθρωπος, ἐὰν ἀκολουθῶ αὐτὸ τοῖς λόγοις· ἀλλὰ λέγει. ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε, καὶ ὑοὶ ὑψίστε πάντες· οὐκοῦν ὡς πρωτότοκός ἐσιν ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵτω γένοιτο πρωτότοκος πάντων ἀνθρώπων, εἰς θεὸν μεταβαλών· Ἐπικατάρατος τοίνυν ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον, καὶ σηρίσει Σάρκα βραχίονος αὐτὸ· ὅσις ἂν κυρώσῃ τὰ Σαρκίνα, ὅσις τὴν ἰσχὺν τὴν σωματικὴν, ἐὰν κτήσῃ) καὶ * τῇ Σάρκα σρατεύηται· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐχ ἵτως ἐσιν. ἐ γὰρ σηρίζει Σάρκα βραχίονος αὐτὸ, πάντοτε γὰρ τὴν νέκρωσιν ἔ ἐν τῷ Σώματι αὐτὸ ἔχει, ἢ νεκρὰ τὰ μέλη * τὰ Ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν. νεκρώσας ταῦτα, ἐ σηρίζῃ Σάρκα ἔ βραχίονος αὐτὸ· Ἐπικατάρατος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἄνθρωπον· ἅμα ὃ ὡς τοὺς ἐλπίζοντας Ἐπὶ ἀξιώμασιν· ὁδεῖνά μοι φίλος ἐσὶν ἑκατοντάρχος· Ἐπίτροπός ἐσιν ὁδεῖνά μοι φίλος καὶ πλούσιος ἐσι, καὶ παρέχεταί μοι. ἔπειτα ἢ

A Atqui postulet non nemo, qua ratione quingenta ista ad illam referantur? ex quo & *qualis sit mulier quæ tangit eum*; ad quod dixit Simoni: *Homini cuidam fœneratori erant duo debitores: unus debebat denarios quingentos, alter quinquaginta, & cætera.* Hæc dicta sint propter illud: *Non debui, nec debuit mihi quispiam.* Quod erat necesse vobis proponere. *Non debui, nec debuit mihi quispiam. Fortitudo mea defecit in iis qui maledicunt mihi. Etsi mortuus sit ex infirmitate; sed vivit ex virtute Dei.* Deinde multis dictis, erat qui- 2. Cor. 13. 4
B dem etiam de quolibet dictorum aliquid dicendum; sed minime jam integrum est tempore nos urgente. Dicamus itaque quoad licet de eo quod lectum est; *Maledictus homo qui spem habet in homine*: ex eo quod multi putarent hominem quidem Dei Filium esse Servatorem: nam cum multis malis humanis ausi sunt etiam hoc dicere, nempe Unigenitum primogenitum omnis creaturę non esse Deum. Maledictus enim homo qui spem habet in homine. Manifestum est utique maledictos esse qui spem habent in homine. Sperans in Jesum Christum ego
C hominem non novi: non solum hominem non novi, sed sapientiam novi, ipsam per se justitiam, hominem, per quem omnia creata sunt in cœlis & in terra, sive visibilia sint, sive invisibilia, sive principatus, sive potestates. *Maledictus homo qui spem habet in homine.* Etsi enim servet Servator, quia quem portabat, homo erat: attamen licet homo erat, sed nunc nequaquam est homo. *Et si cognovimus secundum carnem Christum*; 2. Cor. 5. 16
sed nunc jam non novimus, inquit Apostolus: ego per ipsum non amplius sum homo, si
D sermones ejus sequor. Cæterum ait: *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes.* Quemadmodum igitur *primogenitus est ex mortuis*, ita Psalm. 81. 6. Col. 1. 18.
factus est Primogenitus omnium hominum quos in Deum transtulit. *Maledictus* igitur *homo qui spem habet in homine, & firmat carnem brachii sui.* Qui nimirum confirmat carnalia, qui robur corporeum cum obtinuerit, etiam militat secundum carnem. Verum non ita Sanctus se habet: neque enim firmat carnem brachii sui: semper enim 2. Cor. 4. 10. Coloss. 3. 5.
mortificationem Jesu in corpore suo habet, & mortificat membra sua quæ sunt super
E terram, fornicationem, immunditiam: qui hæc mortificat, non firmat carnem brachii sui. *Maledictus qui spem habet in homine.* Similiter hoc pertinet ad eos qui sperant in dignitatibus. Hic vel iste amicus meus est Centurio, Præfectus est, quidam meus ami-

cus, & dives est, & præbet mihi. Deinde A etiam ad talem dicitur istud: *Maledictus homo qui spem habet in homine.* In nullum hominem speramus, quantumvis nobis amici esse videantur: non enim in ipsos, sed in Dominum nostrum speramus, qui est Jesus Christus; cui est honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

τὸν τοιοῦτον λέγει ἡ Γρ. Ἐπικατάρατος ἄνθρωπος ὃς τὴν ἐλπίδα ἔχει ἐπ' ἀνθρώπων καὶ σάρκα ποιεῖται βραχίονα αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ κυρίου ἀποστῇ ἡ καρδία αὐτοῦ. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐλπίζομεν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσον καὶ εἶναι φίλους. οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοὺς, ἀλλ' ἐπὶ κύριον ἡμῶν ἐλπίζομεν, ὃς ἐστιν ἰησοῦς, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

HOMILIA XVI.

(*juxta Hieronymum XII.*)

De eo quod scriptum est:

Ier.16.16. *Ecce ego mitto piscatores multos: dicit Dominus;* &c.

ΟΜΙΛΙΑ ις'.

Εἰς τὸ.

Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τοὺς ἁλιεῖς τοὺς πολλοὺς, λέγει κύριος, καὶ τὰ ἑξῆς.

Interprete S. HIERONYMO.

IN Evangelio quod secundum Matthæum B est, scribitur, Salvator noster venisse juxta mare Galilææ, & ibi vidisse Simonem & Andream fratrem ejus mittentes retia in mare. Erant quippe piscatores. Ibique additur: Videns autem eos Jesus, *dixit eis:* Matth. 4. 18. *Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Et relinquentes sua retia secuti sunt eum.* Et fecit eos Salvator de piscatoribus piscium, piscatores hominum. Alios quoque duos fratres invenit Dominus, Jacobum Zebedæi, & Johannem fratrem ejus, in navicula cum patre Zebedæo reficientes retia Matth. 4. 21. sua. Quos cum similiter ad Evangelii ministerium provocasset, piscatores hominum reddidit. Si quis ergo juxta hanc historiam consideret Discipulos Salvatoris, ut habeant non solum gratiam sermonis, ita Scripturarum ratione contextam ut retia, quæ possint super humanas animas gyro artificis superfundi, & consideret hoc ipsum cum summa ratione fidei, videbit quomodo non tunc tantum Salvator, sed & usque ad præsentem diem mittat hominum piscatores, instituens eos animas liberare de mari, & ex acerbissimis fluctibus ad auram producere liberiorem. Verum illi pisces cum sagenis, retibus atque hamis extracti de aqua fuerint, moriuntur. Apud nos vero cum aliquis fuerit sermonis rete comprehensus, & eductus de mari sæculi; moritur quidem & ipse, sed peccato, sed mundo, ut consurgens Christo, vivat Deo. Si ergo possis, ad intelligendum sensum quem conamur exponere, animo inducere pisces de mari

Ἀναγέγραπται ἐν τῷ κατὰ ματθαῖον εὐαγγελίῳ σωτῆρα ἡμῶν ἐληλυθέναι παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἑωρακέναι σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. εἶτα φησὶν ὁ λόγος, ὅτι ὁ σωτὴρ ἰδὼν εἶπε. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ πεποίηκεν οἱ μαθηταὶ αὐτοὺς ἐπ' ἀναλαβεῖν τὰ ἁλιεύειν. καὶ ἄλλους δὲ δύο ἀδελφοὺς εἶδεν, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τοῦ πατρὸς καταρτίζοντας τὰ δίκτυα· καὶ τούτους ἐκάλεσεν ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην. πεποίηκε δὲ κἀκείνους ἁλιεῖς ἀνθρώπων· καὶ εἴ τις γε κατενόησε τοὺς ἐχόντας ἀπὸ θεοῦ χάριν λόγου, πεπληρωμένους ὡς δίκτυα, καὶ συγκειμένην ἀπὸ τῶν ἱερῶν γραφῶν ὡς ἀμφίβληστρον, ὥστε περιβάλλειν ταῖς ψυχαῖς τὸν ἀνθρωπάρεσκον τὸ πλέγμα. καταναοήσει δὲ, καὶ τεχνικῶς τοῦ λόγου γινόμενον τῷ ἐπιστήμονι, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἰησοῦς ὄψει τινὰ τρόπον οὐ μόνον θεωρίας, ἀλλὰ καὶ νεῦσιν σωτῆρος ἡμῶν πέμπει ἁλιεῖς ἀνθρώπων, παιδεύσας αὐτοὺς, ἵνα διανηθῶμεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνελθεῖν, καὶ φυγεῖν αὐτῆς τὰ πικρὰ κύματα. ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἰχθύες οἱ ἄλογοι ἀνελθόντες ἐν ταῖς σαγήναις, ἢ ἐν τοῖς ἀμφιβλήστροις, ἢ ἐν τοῖς δικτύοις ἢ ἐν τοῖς ἀγκίστροις ἀποθνήσκουσι θανάτου, ἐὰν διαδεχόμενος τὴν ζωῆς τὸν θάνατον. ὁ δὲ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἁλιέων ἰησοῦ, καὶ ἀνελθὼν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μὴ ἀποθνήσκει. ἀποθνήσκει δὲ τῷ κόσμῳ, ἀποθνήσκει τῇ ἁμαρτίᾳ. καὶ μὴ

τὸ ἀποθανεῖν τῷ κόσμῳ καὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, ζωοποιεῖ τοῦτο ἡ τοῦ λόγου καὶ θεοῦ, καὶ ἀναλαμβανει ἄλλην ζωήν. ὥστε εὐδιώκω καὶ τοῦτο θεσπιν νοῆσαι τὴν ἐκ ἰχθύος ψυχὴν μεταβάλλεσθαι μὴ τὸ ἐξελθεῖν ἀπὸ ἐκ ζώματος ἐκ ἰχθυικοῦ, καὶ γινομένην περιττὸν παρ' ἰχθυος ὑπόδειγμα ἔλαβον, μὴ ἀφορμάς τις λαμβανέτω ὧν οὐκ ἤκουσε, θεῖον δὲ τὴ νόησιν. ἀνελήλυθας ἀπὸ τῆ θαλάσσης, ἀναπεσὼν τοῖς δικτύοις τῶν μαθητῶν ἰησοῦ, ἐξελθὼν μεταβάλλεις τὴν ψυχήν, οὐκέτι ἰχθὺς εἶ, διατελέων τοῖς ἀλμυροῖς τὸ θαλάσσης κύμασιν. ἀλλ' εὐθέως σε μεταβάλλει ἡ ψυχή, καὶ μεταμορφοῖ, καὶ γίνει πρεῖττόν τι καὶ θειότερον παρ' ὅλην τὴν πρότερον. ὅπου ὃ μεταμορφοῖ καὶ μεταβάλλεται, ἄκουε παύλου λέγοντος. ἡμεῖς ὃ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. ἢ μεταμορφωθεὶς τε ἕως ὁ ἰχθὺς ὁ ἀπὸ τῶν ἁλιέων ἰησοῦ συλληφθεὶς, καταλιπὼν τοὺς ἐν θαλάσσῃ διατριβὰς, διατριβὰς ποιεῖται ἐν ὄρεσιν, ὥστε αὐτὸν δεῦρο ἐκεῖ ἁλιέων τῶν ἀναγόντων αὐτὸν ἀπὸ θαλάσσης, ἀλλὰ διωτέρων τινῶν, οἵγε ὀνομάζονται, θηρευτῶν οἵτινες θηρεύσουσιν ἀπὸ παντὸς ὄρους, καὶ ἀπὸ πάντος βουνοῦ. ἀναβὰς ἓν σὺ ἀπὸ τῆ θαλάσσης, καὶ συλληφθεὶς τοῖς δικτύοις τῶν μαθητῶν ἰησοῦ, μετέβαλε ἀπὸ τῆ θαλάσσης, ἔπαλθε αὖτε, ἧκε ἐπὶ τὰ ὄρη, τὰς σκοπὰς, καὶ ἐπὶ τοὺς βουνοὺς, τοὺς δικαίους, καὶ ποιεῖ ταύτας διατριβάς, ἵνα μὴ ταῦτα, ὅτε ὁ καιρὸς εἰσῆλθε ἐπισῇ, πεμφθῶσιν οἱ πολλοὶ θηρευταὶ, ἕτεροι παρὰ τοὺς ἁλιεῖς· οἵτινες οὐ μόνον ἕλοι, ἢ οἱ ἐπιτεταγμένοι ἐπὶ τῷ θαλαμεύειν τὰς ψυχὰς τὰς ἐν βυθοῖς, τὰς μὴ κάτω κειμένας· ἢ ὄρα εἰ μὴ κεκραγὼς μυστικῶς ταῦτα λέγων ὁ σωτὴρ, ἢ τὸν παρεισὰς τὴν νῆν ἐν τῷ. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ἁλιεῖς πολλοὺς, λέγει κύριος, καὶ ἁλιοῦσιν αὐτούς. καὶ μὴ ταῦτα ἀποστελῶ πολλοὺς θηρευτὰς, καὶ θηρεύσουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὄρους, καὶ ἐπάνω παντὸς βουνοῦ· εἰπὲ ἓν θέλεις συλληφθῆναι ὑπὸ τῶν θηρευτῶν, ὄρεσι μὴ τοῖς διατριβὰς ποιήσῃ ἐν ταῖς κοιλάσι, μηδὲ κάτω που διατρίψῃς, ἀλλὰ ζήτει τὰ ὄρη, ἀνάβα εἰς τὸ ὄρος, ὅπου ἰησοῦς μετεμορφώθη, ἀνάβα εἰς τὸ ὄρος, ἐφ' ἓ ἰδὼν τοὺς ὄχλους ἀναβέβηκεν ὁ ἰησοῦς. ἢ ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, ἔνθα ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδαξε λέγων. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ τὰς ἑξῆς τούτων μακαρισμούς. καὶ οὐκ ἔξεστί γε τοῖς τοῖς θηρευταῖς ἀλλαχόθεν συλλαβεῖν, ἢ ἀπὸ τῶν ὀρέων, καὶ τῶν βουνῶν, καὶ ἀπὸ τῶν τρυμαλιῶν τῶν πετρῶν· ταῦτα γὰρ τὰ τρία λελεκται ἐν τῷ προφήτῃ· ἀποστελῶ γὰρ πολλοὺς θηρευτὰς, καὶ θηρεύσουσιν αὐτοὺς ἐπάνω παντὸς ὄρους, καὶ ἐπάνω ἀπὸ παντὸς βουνοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν τρυμαλιῶν τῶν πετρῶν·

A extractos aliam rursus vitam assumere, & aliud corpus induere, tunc scies, quo nobis profecerit exemplum. Nemo blasphemet, nemo male laceret, non vocetur crimen quod ab alterius abductum est intelligentia. Et tu igitur cum de sęculi istius fluctibus per Discipulos Domini fueris extractus, muta corporis vitia, muta sensum animæ; non sis ille piscis qui in salsis versabaris undis, sed de profundo gurgite erutus ad meliora converteres; secundum illud Apostolicum: *Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini contemplantes in eandem imaginem transformamur de gloria in gloriam, quasi à Domini spiritu.* 2.Cor. 3.18

B Et cum fueris ab Apostolis ac Discipulis Jesu marinis fluctibus liberatus, noli quærere profundum, sed in montibus sit conversatio tua; ut jam non habeas opus piscatoribus, qui te rursus de fluctibus extrahant, sed alijs quibusdam quos venatores Scriptura nuncupat, qui te postea venentur de monte, de colle, de locis altioribus: ibi sit deambulatio tua, ibi mens, gressus & statio: oblivisce maris: oblivisce vallium ac profundorum: Veni ad montes, Prophetas; veni ad colles, justos; in ipsis sit conversatio tua: ut cum dies mortis advenerit,

C mittantur venatores, alii quidam à piscatoribus; qui super assumptionem constituti sunt, & te cum cæteris Sanctis de colle, de monte, de altiori loco accipiant. Vide autem, si non sacrata voce in eadem sententia Propheta consentit dicens; *Ecce ego mitto piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos. Et post hæc mittam venatores multos, ut capiant eos supra omnem montem & collem.* Jer.16.16.

Si vis & tu ab his venatoribus capi, cave, ne

D versęris invallibus, ne in alia humili regione consistas. Quære colles, quære montem, in quem viso populo Dominus ascendit, & secuti sunt eum Discipuli, ex quo aperiens os suum docuit eos, dicens: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum;* Matth 5. & reliquas septem beatitudines. Neq; vero putes licere his venatoribus, aliunde homines, nisi de montibus ac collibus quærere, & quod sequitur, *de cavernis petrarum.* Unde possum intelligere petras? unde cavernas petrarum? venio ad Exodum: quæro aliquam interpretationis occasionem,

ibi-

ibique invenio volentem Moysen videre Dominum; & Dominum eidem promittentem, atque dicentem; *Ecce pono te in caverna petræ, & conspicies posteriora mea; faciem autem meam non videbis.* Si consideres, quid ibi petra dicatur, & foramen petræ, intelligis & cæteras petras, & petrarum foramina. Quæ igitur est petra? Dominus Jesus Christus: *Bibebant enim de spirituali sequente eos petra. Et super petram statuit pedes meos,* in trigesimo nono Psalmo dicitur. Quod est foramen petræ? Vide eum apud Deum Patrem, Verbum Deum, videbis integram petram: vide dispensationem assumpti corporis, videbis foramen petræ, per quod posteriora Dei juxta possibilitatem imbecillitatis suæ humanus intuetur aspectus. Hoc enim est quod ait: *Videbis posteriora mea.* Inveni unam cavernam unius petræ, quæro alias petras, & alias cavernas: venio ad chorum Prophetarum atque Apostolorum, & transcendentium sanctor. Angelorum, & dico, quia omnes imitatores Christi petræ sint, ut petra est ille qui docuit. Et sicut iste habet foramen per quod videntur posteriora Dei; eodem modo unusquisque nostrum qui per sermones suos viam pandit ad intelligendum Deum, facit & se foramen petræ. Si autem aliter vis intelligere petram, & petræ foramen, vide per Moysen Legem; per Isaiam prophetiam; per Hieremiam alia eloquia divina. Sin vero Angelus fuerit & loquatur in homine, juxta illud Propheticum: *Angelus qui loquebatur in me,* esto in Angelo, & per foramen ejus Angelice video Deum. Exemplum habeo necessarium, ut doceam, quomodo possit aliquis in Angelo consistens videre Deum. Scriptum est in Exodo: *Apparuit Angelus Domini in flamma rubi Moysi, & videbat Moyses quia ardebat rubus, & non comburebatur.* Et non sicuti cœperat Scriptura in eo quod dixerat: Apparuit Angelus Domini, sic & in reliquis subsecuta est, ut diceret: Ego Angelus Domini, sed ait: *Ego Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* Erat ergo ibi Deus in Angelo visibilis, & per foramen ejus apparebant posteriora ejus. Quia igitur nescis, quo tempore mittantur venatores, cave, ne aliquando de monte descendas, ne relinquas colles, ne de cavernis petrarum exeas. Si enim foris fueris inventus, dicentur tibi

Exod. 33. 22

1 Cor. 10. 4

Psal. 39. 3.

Exod. 33. 23

Zach. 2. 3.

Exod. 3. 2.

Exod. 3. 6.

πόθεν ἓν νοήσω τὰς πέτρας, καὶ τὰς ἐν ταῖς πέτραις τρυμαλίας; ἔρχομαι ἐπὶ τὴν ἔξοδον, ζητῶ ἰχνος εὑρεῖν διηγήσεως ἢ τρυμαλιῶν τῶν πετρῶν, εὑίσκω μωσέα ἐκεῖ βαλόμενον γῶναν τὸν θεὸν, καὶ τὸν θεὸν ἐπαγγελλόμενον αὐτῷ καὶ λέγοντα· ἰδὸ θήσω σε εἰς ὀπὴν τ πέτρας ἡ καλυπόψεις μου τὰ ὀπίσω. τὸ δ' πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι· ἐὰν νοήσῃς ἐκεῖ τὴν πέτραν, καὶ ἴδῃς ἐκεῖ τὴν ὀπὴν τ πέτρας, ἵνα τρόπον ἐπὶ τ πέτρας ἰσᾶς, καὶ τὴν ὀπὴν τὴν ἐν τῇ πέτρᾳ ἰδὼν, βλέπει τὸν θεὸν διὰ τ ὀπῆς τ πέτρας. ὄψῃ τε καὶ τὰς πολλὰς πέτρας καὶ τρυμαλιὰς αὐτῶν· πῆς ἓν ἐκείνη ἡ πέτρα ἡ μία; ἡ πέτρα δ' ἐστὶν ὁ χριστός· ἔπιον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τὰς πόδας μου, ἐν τῷ ὑμνᾶτω καὶ τεσσαρακοστῷ λέγει ψαλμῷ· πῆς ἡ ὀπὴ ἡ ἐν τῇ πέτρᾳ; ἐὰν ἴδῃς τὴν ἰησοῦ ἐπιδημίαν, ὅλον αὐτὸν νοήσας πέτραν, ὄψει τὸν ὀπὴν καὶ τὴν ἐπιδημίαν αὐτὰ, δι' ἧς ὀπῆς θεωρεῖ τὸ μὴ τὸν θεόν· τοιοῦτον γὰρ νοεῖται ἐν τῷ. καὶ ὄψει τὰ ὀπίσω μου· ἀλλ' ὅρα μίαν ὀπὴν μιᾶς πέτρας, μεταβαίνω τῷ λόγῳ ἀπὸ τ ὀπῆς ἐπὶ τὴν τρυμαλιὰν τ πέτρας, ζητῶ καὶ τὰς πολλὰς πέτρας· ἐὰν ἔλθω ἐπὶ τὸν χορὸν εἴτε τῶν προφητῶν, εἴτε τῶν ἀποστόλων, εἴτε καὶ ἐπ' ἀναβεβηκότων ἁγίων ἀγγέλων, λείπω ὅπ πάντες οἱ χριστοῦ μιμηταί· ὡς ἐκεῖνοι πέτρα ἐστὶ, πέτρα γίνονται· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνοι ἔχει ὀπὴν, δι' ἧς καταυγάζεται τὰ ὀπίσω τ θεοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστος ὁδὸν διδοὺς τ νοεῖσθαι θεὸν, διὰ τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτοῦ, ποιεῖ ἐν αὐτῷ ὀπὴν, εἰ δ' καὶ ἄλλως βάλει ὀνόματα, τρυμαλιὰν, ἀφ' ἧς ὀπῆς ἡ τρυμαλιὰς ὄψει διὰ μὲν μωσέως τὸν νόμον, διὰ δ' ἡσαΐου τὴν προφητείαν αὐτοῦ, διὰ δ' ἱερεμίου ἄλλους λόγους θεοῦ· εἰ δὲ καὶ ἄγγελος ἐναλλὰν, ὡς ἐλάλησε, κ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ, κἀκεῖ ἐσαμαι ἐπ' ἐξ ἀγγέλου, καὶ βλέπων κἀκεῖ πέτραν, καὶ ὀπὴν πέτρας, καὶ βλέπων ἀγγελικῶς τὸν θεόν· ἀλλὰ πρόσκομμα τοῖς μοι χρείαν ἵνα πρόσχῃσω πῶς ἐστιν ἐλθόντα ἐπ' ἀγγέλου, καὶ δι' ἀγγέλου τὸν θεὸν ἰδεῖν; γέγραπται γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ, ὡφθη ἀγγέλου κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου τῷ μωσεῖ. ἐὰν ὁρᾷ μωσῆς ὅπου βάτος καίεται πυρὶ, κ βάτος οὐ καταναλίσκεται· κ οὐκ εἶπεν ἡ γραφὴ, ὡσπερ εἶπε κ τὸν ἀρχὸν, ὅπ ὡφθη ἄγγελος, ἔτως ἐνθάδε, ὅπ ἄγγελος κυρίου. ἀλλ', ἐγὼ θεὸς ἀβραὰμ, κ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ θεὸς ἰακώβ· ἦν ἓν ἐκεῖ ὁ θεὸς ἐν τῷ ἀγγέλῳ θεωρούμενος· ὡς διὰ τ πέτρας θεὸς γνωσθήσεται, καὶ τ ὀπῆς τῆς ἐν αὐτῷ· οὐκ οἶδας ἓν ποτε πέμπονται οἱ σταλέντες, διὰ τοῦτο μηδέποτε ἀπὸ τῶν ὀρέων καταβῇς, μηδὲ καταλίπῃς τὰς βάνες, * μηδὲ ἔξω κ εὑρεθῇς, λεχθήσεταί σοι ὡς ἔξω τυγχάνοντι, ἐὰν λέγοντι τῶν ἔξω. ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ

νυκτὶ ἀπαιτῆσι τὴν ψυχήν σε ἀπὸ σοῦ. ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται; λεγέτω δέ σοι ταῦτα, ἐὰν φάσκῃς· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχή ἔχεις ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά, ἀνάπαυε, φάγε, πίε, εὐφραίνε· ὁρᾷς τὸν κάτω τοῦ ὄρεως, τὸν κάτω τῶν βενῶν, τὸν ἔξω τῶν τρυμαλιῶν τῶν πετρῶν; πῶς πλανᾶται καὶ ἐν τῇ ἄνω ἀγαθῶν κείσει, οἰόμενος ταῦτα εἶναι ἀγαθά. διὸ φησι· καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχὴ ἔχεις ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά. τὸν οἶκον καὶ τὸν εὐφορεῖσθαι τῶν γηίνων ἀγαθὰ εἶναι νενόμικεν. ἃ γὰρ εἶδεν, ὅτι τὰ ἀληθῶς ἀγαθὰ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ καταχθονίῳ γῇ, ἀλλὰ τὰ ἀληθῶς ἀγαθά ἐστιν ἐν οὐρανῷ· ἐθησαύριζεν ἐπὶ γῆς, ἐπεὶ ὥετο ἀγαθὰ εἶναι τὰ ἐπὶ γῆς· ἐὰν δέ τις μεταξὺ ἀπὸ τῆς γῆς, ἵνα θησαυρίζῃ ἐν οὐρανῷ, ἐλεγχθήσεται ἄφρων· ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σε ἀπό σου. ἀλλ', ἐλθόντες οἱ θηευταί, ζητοῦντες τὰ κάτω, ἀλλὰ τὰ ἐν τοῖς ὄρεσι ζῶα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὰ ἐν ταῖς τρυμαλιαῖς τῶν πετρῶν σκεπαζόμενα, συλλήψονται ταῦτα, καὶ ἀπάξουσιν αὐτὰ ἀπὸ τῆς θήρας ἐκείνης, ὅπως ἐπὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ἁγίων καὶ μακαρίων ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. οἱ γὰρ ὀφθαλμοί μου, φησὶν, ἐπὶ πάσας τὰς ὁδοὺς αὐτῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰς διατειβὰς ποιουμένων, καὶ ἐν τοῖς βενοῖς, καὶ ἐν ταῖς τρυμαλιαῖς τῶν πετρῶν· καὶ ἐπὶ τὰς ὁδοὺς πάσας ὁ θεὸς ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς. οὐκ ἐκρύβησαν ἀπὸ προσώπου μου οἱ τέκνοι. οἱ γὰρ φαῦλοι κρύπτονται ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἤκουσεν ἀδὰμ τῆς φωνῆς κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δείλινον, καὶ ἐκρύβη· οὗτος ἄγνοια οὐκ ἐκρυβῆναι, ἀλλ' ἔχει καρδίαν μετὰ παῤῥησίας τῆς πρὸς τὸν ἅγιον πολιτείαν πρὸς τὸν θεόν· ἐὰν γὰρ ἡ συνειδησις ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ, ἔχομεν παῤῥησίαν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ ὃ ἂν αἰτώμεθα, λαμβάνομεν παῤ αὐτοῦ· ὁ μὲν οὖν ἀδὰμ εἰ καὶ ἥμαρτεν, οὐκ εἰς ὑπερβολὴν χαλεπὴν ἁμαρτίαν ἥμαρτε, διὰ τοῦτο ἐκρύβη ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ. οὗτος ἁμαρτωλότερος αὐτοῦ κάιν ὁ ἀσεβέσατος ὁ ἀδελφοκτόνος πεποίηκεν; ἐξῆλθεν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ. ὥστε συγκρίσει κακῶν ἔλαττον εἶναι τὸ κρυβῆναι ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ ὡς κρύπτεται, οὐκ ἀπειθείᾳ, ἀλλ' αἰδούμενος τὸν θεόν· οὐκ ἐκρύβησαν δὲ ἀπὸ προσώπου μου ἅτε οἱ ταῦτα ποιήσαντες ἐν ἁμαρτίαις ὄντες γεγόνασι, καὶ ἀπὸ ἁμαρτιῶν τῆς ἐν τῇ θαλάσσῃ ἠλεύθησαν· ἵν' ἕν μὴ ὑπολαμβάνωσιν οἱ ἁλισθέντες, καὶ μὴ ταῦτα εἰς τὰ ὄρη ἐλθόντες, ὅτι ἐκ δικαιοσύνης αὐτοῖς ταῦτα γεγένηται.

A ea quæ ii qui foris sunt, merentur audire: *Stulte, hac nocte anima tua repente auferetur à te: quæ autem parasti; cujus erunt?* Dicentur autem tibi ista, si dixeris: *Destruam apothecas, & majores ædificabo, & dicam animæ meæ: Anima, habes bona reposita in annos multos; requiesce, comede, bibe, lætare.* Animadvertis de montibus & collibus descendentem? animadvertis consistentem extra petræ foramen? quomodo erret & ea putet bona esse quæ nulla sunt, dicens: *Dicam animæ meæ, habes multa bona reposita:* frumentum & ubertatem terrenorum fructuũ esse arbitratus est bona, nesciens quia vera bona non nascuntur in maledicta terra, sed in cœlestibus regionibus: thesaurizavit sibi in terra, quia in terra esse thesauros arbitratus est. Si quis autem sublata cruce sequiturDominum Jesum, & thesaurizat sibi in cœlo, non dicitur ei: *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te:* sed venientes venatores, & quærentes animalia de montibus, de collibus, de cavernis petrarum, etiam illum cum eis pariter accipient de venatione sublimi, & ad sublimiora beatitudinis regna portabunt. *Quia oculi mei super omnes vias eorum.* Super omnes vias istiusmodi hominum qui in montibus conversantur, in collibus ambulant, in cavernis habitant petrarum, habet oculos Deus. *Non se absconderunt à facie mea.* Qui sancti sunt, non se absconduntà facie Dei: qui autem injusti, absconduntur à facie ejus: Adam post transgressionem cœlestis mandati *audivit vocem Domini Dei deambulantis in paradiso post meridiem, & abscondit se.* Sanctus hoc non facit, sed conscientia actuum suorum habet fiduciam ad Deum: *Si enim conscientia nos non reprehenderit, fiduciam habemus ad Deum, & quodcunque petierimus, accipiemus.* Verum Adam quamvis peccaverit, tamen non usque ad perfectam malitiam mens ejus corruit, & ideo absconsus est à facieDei.*Cum autem peccavit impiissimus fratricida, animadvertite, quid fecerit: *Egressus est à facie Dei, & habitavit in terra Naid.* Si ad malorum comparationem venias melius est abscondi à facie Dei, quam fugere eum. In alio quippe conscientiæ vulnus inflictum tenebras, & secreta perquirens, levare oculos non patitur ad cœlum. In alio autem desperatione nata contumacia negligit Dominum. Non se absconderunt à facie mea, neque absconditæ sunt iniquitates eorum contra oculos meos. Justi super quas injustitias non se absconderunt à facie Dei? Aliquando fuerunt in peccatis, quando erant in mari, à quo à piscatoribus extracti sunt. Ne itaque suspicentur, quia non ex

*MSS.R. *Tu autem, impiissimus patricida animadverte quid fecerit*

Luc.12.20.

Gen.3.8.

1.Joh.3.21.

Gen.4.16.

misce-

misericordia, sed ex proprio merito * ad montes venerint, commonens illos sermo divinus, & in illis nos, & idcirco post prospera atque felicia, tristia * inferens dicit: *Nego, absconditæ sunt iniquitates eorum contra oculos meos.* Quæ sequuntur difficultatem, nobis interpretationis objiciunt: sive enim intelligamus ea cohærere superioribus, nihilominus de retribuendis suppliciis pertimescimus; sive videntur non hærere cum superioribus, quæ de piscatoribus & venatoribus diximus, & sic non modicum nobis scrupulum generant. *Et retribuam illis primum duplices injustitias eorum, & peccata ipsorum in quibus contaminaverunt terram meam, in morticinis abominationum suarum, & iniquitatibus suis, quibus impleverunt hæreditatem meam.* Quod ait, *primum*, sive non intelligentes quidam, quod scriptum est, abstulerunt, sive septuagintaInterpretes, sicut & cætera, secundum dispensationem suam auferre voluerunt, Dominus viderit. Nos istum locum cum cæteris editionibus conferentes invenimus positum: *Et retribuam illis primum duplices injustitias eorum*: ut ostendatur, quia etsi ex posterioribus factis digni effecti sunt beatitudine Dei, attamen quia aliquando peccaverunt, & humanis vitiis non carebant, primum oportet eos recipere sua delicta. Et vide, si non vera sit ratio, Quis peccata non recipit? nempe ille qui post credulitatem & Baptismum audierit Dominum dicentem: *Dimissa sunt tibi peccata*, nec ultra peccaverit. Si autem post lavacrum & veniam delictorum, rursus ad pristinas sordes fuerimus reversi, & adhuc imperfecto sensu ab Apostolorum vestigiis recedentes, aut injusta gesserimus aliqua, aut certe in ipsa justitia sint aliqua nata peccata, quid nobis fiat, consideremus; utrum ne egredientes de præsenti sæculo, si habuerimus vitia vel virtutes, recipiemus pro virtutibus præmia, & dimittentur nobis ea quæ scientes peccavimus; an plectemur pro delictis, neque recipiemus præmia pro virtutibus. Sed neutrum horum verum est, quia & pro peccatis torquebimur, & pro justitia recipiemus præmia quę meremur. Si enim post fundamentum Jesu Christi, non solum in corde tuo aurum & argentum, & lapidem pretiosum (si tamen habes aliquid auri vel argenti) superædificaveris; verum & ligna, fœnum, & stipulam, quid tibi vis fieri, cum anima sejuncta fuerit à corpore? utrum nam ingredi vis in sancta cum lignis tuis, cum fœno & stipula, & polluas regnum Dei: an propter lignum, fœnum, &

*MSS. R. de profundo ad montes
*al. infert &
Jer. 16. 18.
Matth 9. 2
Joh. 8. 11.

θον πίμιον. ἐ μόνα δέ φημι ταῦτα. ἀλλ' ἔσω σε ἔχειν καὶ ξύλα, ἢ χόρτον, ἢ καλάμην, ἢ βάλει σε ψυχὴ μὴ τὴν ἔξοδον; πότερόν ποτε εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἅγια μὴ ἔξυλα σε, καὶ μὴ ἔχορτα σε, καὶ τὸ καλάμης, ἵνα μίανῃς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἀλλὰ πάλιν

πάλιν ἀπομεῖναι θέλεις διὰ τὴν χόρτον, διὰ τὰ ξύλα, διὰ τὸν καλάμιον ἐν τῷ πυρί, καὶ μηδὲν ἀπολαβεῖν ὧδε; ἢ χρυσὸν καὶ ἀργύριον καὶ λίθους πμίους; ἀλλ' ἔστ' ἄλογον· τί ἐν πρῶτον ἀκολουθεῖ ἀπολαβεῖν διὰ τὰ ξύλα; δῆλον ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἀναλίσκον τὰ ξύλα, καὶ τὴν χόρτον καὶ τὸν καλάμιον· ὁ θεὸς γὰρ ἡμῶν πῦρ ἐστὶ καταναλίσκον. καὶ ἐοίκασι μὴν τὸ καταναλίσκον ὁ προφήτης λέγων· ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡμῖν δὲ καταλέλοιπε νοεῖν, ὅτι εἶπεν, ὁ θεὸς πῦρ ἐστι καταναλίσκον· ἔστι τί τὸ καταναλισκόμενον· τί δὲν ἔστι τὸ καταναλισκόμενον; ἢ γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀναλίσκει, ἀλλὰ τὰ ἐποικοδομηθέντα χόρτον, τὰ ἐποικοδομηθέντα ξύλα, τὸν ἐποικοδομηθέντα καλάμιον· ὁ τοῦ διαβόλου δυσδίωκτος σφόδρα ἐπαγγελίαν ἔπασεν, ἃ μὴ δεῖ ἐπαγγελίας λέγει. καὶ διπλοῦν ἀποδώσω πρῶτον διπλᾶς τὰς ἀδικίας αὐτῶν· ἀναγκαίως εἴρηκεν· τὸ πρῶτον πρῶτον γὰρ τὰ τῆς ἀδικίας, εἶτα τὰ τῆς δικαιοσύνης ἀποδίδοται· ἐὰν γὰρ ἀναπαλιν ὁ θεὸς ἀνταποδίδωσιν· εἰ πρῶτον ἀπεδίδου τὰ ἀγαθὰ, ἵνα ἀπολάβωμεν τὰ κακὰ, νῦν ἀποδίδωσι τὰ κακὰ, ἔδει λήξαι τὰ ἀγαθὰ. ἵνα ἀπολάβωμεν τὰ κακὰ, ἵνα τέλος λάβῃ διὰ τῆς ἀφανισμοῦ τὴν κακῶν τὰ τῆς κολάσεως τῶν παθόντων, ἵνα μὴ ταῦτα ἀποδῶ τὰ ἀγαθά· διὸ εὑρήσεις ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς τὸν θεὸν λέγοντα πρῶτον τὰ δοκοῦντα εἶναι σκυθρωπότερα, ἵνα μὴ ταῦτα τὰ κρείττονα. ἐγὼ ἀποκτενῶ, κἀζήσω· παίσω, πατάξω, κἀγὼ ἰάσομαι· ὡς ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἔπαισε, καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἰάσαντο. ἐπὶ τούτοις ἐστὶ τὸν νοῦν τὰ, καὶ διακείμενον πρὸς τὰ λεγόμενα εἰπεῖν· κύριε τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; ἢ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου; πορευόμενος ἄμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην. λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ. ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν, καὶ ὀνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἐγγίσα αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ ὀνειδίζομεν τοὺς μετανοοῦντας καὶ ἐπιστρέφοντας, λέγοντες τῇ γραφῇ· μὴ ὀνείδιζε ἄνθρωπον ἀποστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας· ὀνειδισμὸν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοὺς ἐγγίσα αὐτοῦ. ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρευόμενος· τοὺς δὲ φοβουμένους κύριον δοξάζει· πάντες δὲ οἱ ἔχοντες ὕλην ἐκείνην τὸ πυρὸς, πρῶτον ἀπολησόμεθα τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν· ἀλλ' ἐρεῖ τις τῶν ἀκουόντων δίκης καὶ διπλᾶς· ἔσω γὰρ ἀπολαμβάνω μετὰς ἁμαρτίας πρῶτον, ἵνα ἐπὰν λάβω τὰς ἁμαρτίας, μὴ δὲ πληρωθῇ τὸ ᾠδὴ τῷ ἀποστόλῳ εἰρημένον· ἕκαστος τὸ ἔργον κατακαυθήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς

Astipulam foris residere? & pro auro, argento, & lapide pretioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi ut primum propter ligna ignis tibi detur, qui consumat lignum, fœnum, vel stipulam? Deus quippe noster apud eos qui possunt intelligere divina, ignis dicitur esse consumens. Et cum dicat Propheta: *Deus noster ignis consumens est*, non apposuit, quid consumat, tibi derelinquens de manifestioribus intellectum. Neq; enim id quod ad imaginem & similitudinem suam permanet, ignis iste consumit, non proprias creaturas; sed superædificata ligna, fœnum, stipulam. Locus est difficilis, & ad interpretandū nimii sudoris egens, ut cum primis secunda consentiant: Repromissiones legimus, & post prospera repente tristia prædicantur: *Et retribuam*, inquit, *illis primum duplices injustitias eorum*; necessario appositum est, *primum*: primum quippe propter injustitias tormenta perpetimur, deinde propter justitiam coronamur. Neque enim è contrario ante tribuenda sunt justa, & sic reddenda peccata, ut cessantibus bonis vitia æterna permaneant, sed ante recipiemus mala, & deinde bona, ut sublatis vitiis virtutes permaneant in æternum. Observa omnem thesaurum Scripturarum, & invenies semper Deum ea primum comminantem quæ tristia sunt, & ea deinceps inferentem quæ lætitiam præbeant audientibus. Occidit, & vivificat: percutit & sanat; ipse dolorem facit, & rursum restituit; percussit, & manus ejus sanaverunt. Super his ergo, qui justus est, intellectu pio considerans quæ dicuntur, ingemiscat, & dicat: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto? Qui ingreditur*, inquit, *sine macula, & operatur justitiam, qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua, nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos.* Nos etiam non his opprobremus qui à peccatis ad pœnitentiam convertuntur, Scriptura dicente: *Ne improperes viro convertenti à peccatis. Opprobrium non accepit adversus proximos suos; ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus; timentes autem Dominum magnificat.* Omnes igitur quicunq; materiam illius ignis habemus in nobis, primum recipiemus nostra delicta. Sed dicet mihi aliquis de audientibus: expone & id quod sequitur: *Duplices injustitias eorū.* Esto quippe, recipio mea peccata, ut compleatur id quod ab Apostolo dictum est: *Si cujus*

Jer. 17. 24. Hebr. 12. 29. Deuter. 32. 39. Psalm. 14. 1, 2, 3. Eccles. 8. 6. Psalm. 14. 3. 4.

1. Cor. 3. 15 *opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem:* cur vero duplicia recipio peccata? Cui respondendum est, quia *Servus qui scit voluntatem Domini sui, & non facit eam, plagis vapulabit multis:* dignum siquidem est eos qui Gentes sunt, simplicia recipere peccata, & nos Hebr. 10. 26. 27. duplicia, dicente Apostolo: *Voluntarie peccantibus nobis post cognitionem veritatis jam ultra non remanet pro peccato hostia. Horribilis autem quædam expectatio judicii ignis, zelus comedere habens adversarios.* Prophetatū est de his qui à peccatoribus & venatoribus de profundo in montibus sunt abstracti, quomodo recipiant primum duplicia peccata sua. Posthæc de vocatione Gentium prophetatum est, non eorum qui necdum cognoverunt Christum, sed qui jam vocati sunt, ut sciant laudes referre pro gratia: & Ier. 16. 16. in Ecclesia confitentes confiteantur, & adorent nomen ejus. *Domine fortitudo mea, & adjutorium, & refugium meum in die malorum, ad te Gentes venient ab extremo terræ, & dicent: Quoniam falsa possederunt patres nostri simulachra, nec est in illis utilitas.* Quomodo ab extremo terræ venerunt Gentes ad Dominum, & dixerunt; *Quoniam falsa possederūt patres nostri simulachra, nec est in illis utilitas?* Quinam isti qui veniunt ab extremis? Sunt alii primi terræ; sunt alii novissimi. Qui sunt primi? Sapientes sæculi, nobiles, divites, optimates. Qui sunt extremi? Stulta mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ea quæ non erant, ut destruat quæ sunt. *Venient Gentes ab extremo terræ:* quasi dixerit: de his omnibus qui sunt novissimi super terram, de fatuis, de ignobilibus, de abjectis. *Et dicent; Quoniā falsa possederunt patres nostri simulachra, nec est in illis utilitas:* non quia vera sint idola, ad quorū distinctionem nunc falsa dicantur, sed idola quæ falsa sunt per naturam, nulla est in eis utilitas. Si faciet sibi homo Deos, & isti non sunt Dii. Non solum de corporeis simulachris faciunt sibi homines Deos, sed & de corde confingunt: qui enim possunt simulare alium creatorem extra universitatis Deum, Spiritum sanctum, alium Christum, alia sæcula extra hæc quæ cernimus, ij omnes fecerunt sibi Deos, & adoraverunt opera manuum suarum. Omnes Philosophi qui varia dogmata prodiderunt; omnes hæretici qui auctores ad aliter credendum de Deo miseris mortalibus extiterunt, fecerunt sibi

διὰ πυρός· τί δήποτε διπλᾶς ἀπολαμβάνω τὰς ἁμαρτίας; ἀλλὰ λεκτέον, ὅτι δῆλος ὁ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου, καὶ μὴ ποιήσας κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται οὐκ ὀλίγας, ἀλλὰ πολλάς· ἄξιον δέ ἐστι τοὺς μὴ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἁμαρτάνοντας ἀπολαμβάνειν αὐτῶν ἁπλᾶ τὰ ἁμαρτήματα, ἡμᾶς δὲ διπλᾶ ἡμῶν ἀπολαμβάνειν τὰ πλήγματα· ἐκεῖνοι μὲν ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος, ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους· προεφητεύθη τὰ περὶ τῶν ἀλιευομένων καὶ θηρευθησομένων, καὶ ἀπολειπομένων πρῶτον διπλᾶς τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν· μετὰ ταῦτα προεφητεύεται ἡ κλῆσις τῶν ἐθνῶν σαφέστερον, οὐκ ἀλαλημένων, ἀλλὰ κεκλημένων. καὶ οὐκ εἰδότων τί ἐξομολογήσονται, καὶ τί εὐχαριστήσωσιν, ἀλλ' ἤδη μεμαθηκότων. ἐν γὰρ τοῖς προτέροις μανθάνομεν, ὅτι ἐκλήθησαν, ἠλεήθησαν, ἐθηρεύθησαν, πείσονται ἃ ἐν τοῖς ἐσχάτοις· ἴδωμεν τί προφητεύει περὶ ἡμῶν, ἤδη μανθανόντων εὐχεσθαι, μᾶλλον δὲ μεμαθηκότων· κύριε σὺ ἰσχύς μου, καὶ βοήθεια μου, καὶ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ κακῶν. πρὸς σὲ ἔθνη ἥξουσιν ἀπὸ ἐσχάτου τῆς γῆς, καὶ ἐροῦσιν· ὡς ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέρες ἡμῶν εἴδωλα, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὠφέλημα· ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς ἦλθε τὰ ἔθνη πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπαν τὰ ἔθνη. ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέρες ἡμῶν εἴδωλα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὠφέλημα· πῶς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς; εἰσί τινες τῆς γῆς πρῶτοι, καὶ εἰσί τινες τῆς ἐσχάτοι· τίνες πρῶτοι; οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι, οἱ ἀξιωματικοί· τίνες οἱ ἔσχατοι; τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, τὰ ἀγενῆ, τὰ ἐξουθενημένα, τὰ μὴ ὄντα· ἥξουσιν ἐν ἔθνη ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, οὕτως ἔλεγον, ἀπὸ τελευταίων τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, ἀπὸ μωρῶν, ἀπὸ ἀγενῶν, ἀπὸ ἐξουθενημένων. καὶ ἐροῦσιν. ὡς ψευδῆ ἐκτήσαντο οἱ πατέρες ἡμῶν εἴδωλα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὠφέλημα· ἐχ' ὅτι ἐστί τινα εἴδωλα ἀληθῆ, ὧν πρὸς ἀντιδιαστολὴν λέγεται τὰ ψευδῆ, ἀλλὰ εἴδωλά τινα τῇ φύσει ἐστὶ ψευδῆ, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ὠφέλημα. εἰ ποιήσει ἑαυτῷ ἄνθρωπος θεὸς, εἰ μὴ νοῦν ἀπὸ τῶν ἀγαλμάτων ποιῶσιν ἑαυτοῖς ἄνθρωποι θεὸς, ἀλλ' εὑρήσεις καὶ ἀπὸ τῶν ἀναπλασμάτων ποιοῦντας ἀνθρώπους ἑαυτοῖς θεούς. ὅτι γὰρ δύνανται ἀναπλάσαι θεὸν ἕτερον, καὶ κοσμοποιίαν ἄλλην, φαίη τις ἂν ἐκ τῶν ἐν πνεύματος ἀναγεγραμμένων, καὶ ἄλλην οἰκονομίαν κόσμου, φαίη τις ἂν ἀληθῆ. εἰσὶ πάντες ἐποίησαν ἑαυτοῖς θεὸς, καὶ προσεκύνησαν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν· εἶγε, νόησόν μοι εἴτε ἐν ἑλληνισταῖς γλυπτὸν δόγματα, φέρε εἰπεῖν,

εἰπεῖν, τῆς δὲ τῆς φιλοσοφίας, ἢ τῆς δεῦτε ἐν ταῖς
αἱρέσεσι τὰς γλυπσάσας πρώτας δόγματα, ἔδοι
ἐποίησαν ἑαυτοῖς εἴδωλα καὶ ἀναπλάσματα τῆς
ψυχῆς, καὶ σεφέντες προσεκύνησαν τοῖς ἔρ-
γοις τῶν χειρῶν αὐτῶν, νομοθέτας ὡς ἀλή-
θειαν τὰ ἴδια ἀναπλάσματα· πάντας ἓν τὸν
αἰῶνα ὡς, καὶ τὰς νοητῶς ποιοῦντας ἑαυτοῖς θεούς.
διελέγχων ὁ λόγος φησίν. εἰ ποιήσει ἑαυτῷ
ἄνθρωπος θεούς, καὶ ἔσοι οὐκ εἰσὶ θεοί· διὰ τοῦτο
ἐγὼ δηλώσω αὐτοῖς τὴν χεῖρά μου ἐν τῷ καιρῷ
τούτῳ. καὶ γνωριῶ αὐτοῖς καὶ τὴν δυναμίν μου·
καὶ ποῖος καιρός, ἢ τοῦτο; δεικνύων ὃν τὸν καιρὸν τῆς
παρουσίας τοῦ κυρίου, καὶ γνώσονται φησίν, ὅτι
ὄνομά μοι κύριος· εἶτα ἄλλη ἐστὶ προφητεία,
ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως παρὰ τοῖς ἑβδομήκοντα οὐχ εὕ-
ρομεν, εὕρομεν δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκδόσεσι, δη-
λονότι κειμένην ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, καὶ πεπληρω-
μένην πραγμάτων ἀναγκαιοτάτων, δυναμένων,
ἐὰν προσέχωμεν, ὠφελῆσαι τὴν ψυχὴν
ἡμῶν. ἔτως ἔχει τὰ ῥήματα. ἁμαρτία Ἰούδα
γέγραπται ἐν γραφίδι σιδηρᾷ, ἐν ὄνυχι ἀδα-
μαντίνῳ ἐγκεκολαμμένη ἐπὶ τῆς πλάκος τῆς καρ-
δίας αὐτῶν, * ἐπὶ τὸ εὐχερέστερον ἑαυτὸν ἐπ-
δεῖναι· καὶ εἰπεῖν περὶ τῶν ἰουδαίων ταῦτα γέ-
γραπται. ὅτι ἡ ἁμαρτία αὐτῶν γέγραπται·
ἀλλ' ἐὰν ἴδῃς, ὡς πολλάκις εὑρέθαμεν, ἰούδαν
τροπικῶς λεγόμενον τὸν χριστὸν, μήποτε ἁμαρ-
τία ἰούδα ἡμῶν ἐστι, τῶν πιστευόντων ἐπὶ τὸν χρι-
στὸν τὸν ἐκ φυλῆς ἰούδα. εἰ δὲ δυνάσαι καὶ ἄλλως
ἀκέσαι μυστικώτερον, τάχα περὶ ἰούδα προ-
φητεύει δὲ τοιαῦτα τρόπῳ, ὡς εἶναι περὶ αὐτοῦ τὴν
προφητείαν λέγεσθαι. ἁμαρτία ἰούδα γέγρα-
πται ἐν γραφίδι σιδηρᾷ, ἐν ὄνυχι ἀδαμαντίνῳ
ἐγκεκολαμμένη ἐπὶ τῆς πλάκος τῆς καρδίας αὐ-
τῶν· ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἀκολουθεῖ ἐπ' ἐμοῦ τοῦ,
αὐτῶν· μήποτε ἐν ἐφ' ἡμᾶς ἔλεγε, ἐὰν γλυ-
φόμενα ἁμαρτωλοὶ, ταῦτα φθάνειν τὰ προφη-
τευόμενα· ἡμάρτομεν, καὶ ἡ ἁμαρτία ἡμῶν
οὐκ ἔξω ἡμῶν γέγραπται, ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ
ἡμῶν. καὶ γράφεται ἐν σιδηρᾷ γραφίδι, ἐν ὄνυ-
χι ἀδαμαντίνῳ· ὅτι ὃ τὰ ἁμαρτήματα ἀ-
μαυρώσομεν ἐγγράφεται εἰς ἡμᾶς διὰ δ'
ἁμαυρώσεως, δῆλον ἐστὶ αὐτὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα·
ὃ σιώπησεν ἐμαυτῷ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἢ τοῦ-
δε τοῦ ἁμαρτίαν. ποιήσας αὐτοῦ, ἔχω τύπον
αὐτοῦ. οἷονεὶ γέγραπται ὁ τύπος αὐτοῦ ἁμαρτίας
μου τὴν μαρτυρούσης ἐν τῇ ψυχῇ μου· ἐὰν μοῦ ἡ ἁμαρτία μου γεγραμμένη μέλανι, ἀπή-
λειψα αὐτοῦ. νυνὶ δὲ γέγραπται ἐν σιδηρᾷ γραφίδι, γέγραπται ἐν ὄνυχι ἀδαμαντίνῳ, γέγραπ-
ται ἐπὶ τῆς πλάκος τῆς καρδίας ἡμῶν, ἵνα ἔλθω ἐπὶ τὸ δικαστήριον, καὶ πληρωθῇ ἡ λέγουσα προφη-
τεία· ὃ δὲν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερωθήσεται, καὶ ὃ δὲν κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσε-

Vide Not.

A idola, & animi voluptatem putaverunt Deum, & conversi adoraverunt opus manuum suarum, putantes vera esse quæ finxerant. Omnes de igitur tam visibili materia, quam de falsis dogmatibus fingentes sibi Deos, corripit nunc sermo divinus dicens: *Si faciet sibi homo Deos, & isti non sunt* Ier. 16. 20. *Dii; propterea manifestabo illis in tempore isto opus manuum mearum, ostendam illis virtutem meam:* in quo tempore, nisi in isto, quo Salvator noster assumpsit corpus humanum? *Et scient, quia ego sum Dominus.* Deinde alia
B sequitur Prophetia, (quam nescio, quare apud Septuaginta non invenientes, in cæteris Editionibus, quæ cum Hebræo consentiunt sermone reperimus;) quæ plena est necessariis rebus, & tam utilibus, ut possit si animus fuerit attentus, à vitiis revocare Lectorem. Sic autem sequitur: *Peccatum Iuda* Ier. 17. 1. *conscriptum est stylo ferreo, in ungue adamantino, sculptum super pectus cordis eorum.* Quoniam difficile est aliquem se malum confiteri, ideo Iudæi qui exemplaria nonnulla falsarunt, etiam in hoc loco pro *peccato Iuda, peccatum eorum* posuerunt. Sed si figuraliter
C consideres (ut sæpe ostendimus) Judam Christum nuncupari, forsitan peccatum Judæ peccatum nostrum est, qui credimus in Christum de tribu Juda, & ex ejus secundum carnem stirpe nascentem. Si autem volueris sacratius intelligere de proditore Iuda dictum: *Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, sculptum super pectus cordis eorum*, repugnabit tibi quod sequitur, *Eorum*. Igitur (ut supra diximus) super nos qui peccamus, ista conveniunt, quorum peccata non forinsecus alicubi conscribuntur, sed in cordis conscientia,
D stylo exarata ferreo, sculpta ungue adamantino. Quod autem peccata nostra scribantur in pectore, ex his quæ sequuntur, intellige. Antequam peccatum faciam, nulla in corde meo peccati imago versatur: cum autem conscientia peccati imaginem sumpserit, habeo formam illius, & semper ante oculos cordis mei delicti pompa depingitur. Et si quidem esset peccatum meum atramento conscriptum, forsitan delerem illud; nunc autem scriptum est stylo ferreo, & in ungue adamantino, sculptum est
E super pectus cordis mei, ut mecum ad tribunal veniat, & compleatur illud quod à Christo prophetatum est: *Nihil absconsum,* Matth. 10. *quod non manifestabitur, & nihil occultum,* 26. *quod non palam fiet.* Nudabitur pectoris mei

conscientia & aperto corde videbuntur literæ peccatorum, quæ in stylo ferreo, in ungue adamantino sculptæ sunt. Atque ita universa spectantium multitudo leget in pectore meo signatas imagines peccatorum:

Rom. 2. 15 *Nihil* enim *absconsum, quod non revelabitur; Et inter se invicem cogitationum accusantium*
2. Cor. 4. 5 *sive defendentium.* Et, *Nolite ante tempus judicare, donec veniat Dominus, & illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet consilia cordium.* Cui manifestabit? utique non sibi, qui antequam fiant cuncta, cognoscit: sed his qui cum illo venturi sunt, & propter puritatem mentis & corporis Agnum sequuntur, ostendet delicta in corde peccatoris expressa, ut resurgant justi in gloriam, peccatores vero in opprobrium & confusionem æternam; à quibus liberet nos Deus resurgentes cum Christo Jesu, cui est gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

Α ἐμυνώθη με ὁ ϛῆθος, καὶ ἡ καρδία ἐχρυσάφωγράμματα ἐγλεγραμμένα τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ γραφίῳ τῷ σιδηρῷ, τῷ ὀνυχὶ τῷ ἀδαμαντίνῳ, καὶ πάντες γνώσονται ἐν τῷ ϛήθει μου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ μου τοὺς τύπους μου τῶν ἁμαρτημάτων· οὐδὲν γὰρ κρυπτὸν ὃ οὐ φανερωθήσεται. ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, καὶ μὴ πρὸ καιροῦ κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος· ὃς δὲ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· τίνι φανερώσει; ἐαυτῷ. αὐτὸς γὰρ οἶδε τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τίνι φανερώσει; πᾶσι τοῖς μέλλουσι βλέπειν διὰ τὸν αὐτοῦ καθαρότητα τοῦ ἁμαρτάνειν καὶ ἁμαρτητός, ἵνα οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀναστῶσιν εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον. ἀφ' ὧν ῥύσεται ἡμᾶς ὁ τῶν ὅλων θεός, Β ἵν' εἰς δόξαν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἀναστῶμεν, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

HOMILIA XVII.

{ *juxta Hieronymum* IV. }

De eo quod scriptum est:

Jer. 17. 11. *Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit, faciens divitias suas non cum judicio, in medio dierum ejus derelinquent eum, & novissimis suis erit insipiens.*

ΟΜΙΛΙΑ ιζ'.

Εἰς τὸ·

Ἐφώνησε πέρδιξ, μέχρις ἔτι καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεδύμησα·

Eodem Interprete.

Jer. 17. 12. & seq. THRONUS *gloriæ exaltatus ab initio* C *locus, sanctificatio nostra, sustentatio Israel. Domine omnes qui te dereliquerunt, confundantur decedentes, super terram scribantur, quia dereliquerunt fontem vitæ Dominum. Sana Domine, & sanabor; salvum me fac, & salvus ero, quoniam gloriatio mea tu es: Ecce ipsi dicunt ad me; Ubi est sermo Domini? veniat. Ego autem non laboravi subsequens post te, & diem hominis non concupivi; tu scis.* Ad famosam venimus quæstionem inspicere, quid sit perdix, de quo Scriptura nunc loquitur: *Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit,* D *faciens divitias suas, non cum judicio. In dimidio dierum ejus derelinquent eum, & in novissimis suis insipiens erit.* Ex natura volucris dignum videtur quandam historiam commemorare, ut animal cognoscentes scire possimus, utrum ad bonam an malam partem nunc nominati perdicis intelligentiam referamus. Dicitur autem hoc esse animal

Ἐπὶ τὸ διαβόητον ζήτημα ἐληλύθαμεν, ἰδεῖν πῶς ἐστιν ὁ πέρδιξ, περὶ οὗ νῦν φησιν ἡ γραφή. ἐφώνησε πέρδιξ, συνήγαγε ἃ οὐκ ἔτεκε, πλοῦτον αὐτοῦ ἐποίησεν οὐ μετὰ κρίσεως. ἐν ἡμίσει ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγκαταλείψουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων αὐτοῦ ἔσται ἄφρων. ἐπὶ δὲ τοῦ φύσεως ζώων δεῖ ἀναλαβεῖν, ἵνα ἴσωμεν εἰ περὶ πέρδικος τὸ ἀμφίβολον τοῦτο ἢ περὶ τοῦ ζώου μᾶλλον τοῦ πρεπόντος τάξαι, νῦν ὃ λεγόμενον τὸν πέρδικα ὑπὸ χείρονος λέγεσθαι τοῦ ζῶον εἶναι κακοήθες αἰσχρὸν καὶ δόλιον, καὶ πανοῦργον, καὶ ἁπατᾶν βουλόμενον τοὺς ἠθέλοντας, καὶ πολλάκις κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ἠθέλοντος, ἵνα αὐτὸν ὑπολάβῃ, ὡς ἐγγὺς ὂν τοῦ ζῶον πρὸς τὸ μὴ ἥκειν ὑπὸ τὸν καλιάν. καὶ ἡνίκα ἐὰν προχάσηται ὑπολαβεῖν ἀκέραιον τὸν ἠθέλοντα

τοῦ

τὴν, καὶ τὰ νεοσσὰ πεφυγόντα, ὅτε καὶ αὐ-
τὸς ἀφίπται· ἔστι γὰρ τὸ ζῶον παγκάθαρτον,
ὥστε τὰς ἄρρενας μονομαχεῖν πρὸς ἀλλήλας
περὶ τῆς μίξεως, καὶ ἄρρενα ἄρρενα ἐπιβαίνειν· εἰ
δὲ κακόηθες, εἰ καὶ ἀκάθαρτον, εἰ καὶ πανοῦρ-
γον, εἰ καὶ ἀπατηλὸν ἔστι τὸ ζῶόν ἐστι, δῆλον
ὅτι πάσαν ἐπὶ κρείττονα αὐτὸ, ἐπειπεῖν ἐπὶ τὸν
σωτῆρα διώκουσαν ἀναφερέσθω, ἀσεβὲς εἶναι
φαμὲν· δεῖ δὲ ἰδεῖν, ἂν θέλωμεν, αὐτὸν ἑρμη-
νεῦσαι ἐπὶ τὸν διπλεῖμμον, εἰ ἀκολουθεῖ ἡμῖν
ὅλῃ τῇ ἑρμηνείᾳ· ἀρξώμεθα δὴ ἀπὸ τοῦ· ἐφώνησε
πέρδιξ, συνήγαγε δὲ οὐκ ἔτεκεν· οὐκεῖ δὲ τὰ
ἴδια κτίσματα σώζει ὁ διάβολος, ἐκ δὲ
ἐχθρὸς σώζει, ἀλλ' ἐπὰν φωνήσῃ, σώζει
τὰ ἄλλα κτίσματα. καὶ ποιεῖ αὐτὰ ἴδια· ἐφώ-
νησε πέρδιξ διὰ βαλεντίνου· ἐφώνησε πέρδιξ
διὰ μαρκίωνος· ἐφώνησε διὰ βασιλείδου, διὰ
πάντων τῶν ἑτεροδόξων· ὁδοὺς γὰρ ἐκείνων
ἡδυπαθοῦσι εἰπεῖν τὴν φωνὴν ἰησοῦ. τὰ ἐμὰ
πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν· ἀλλ' ἡ φω-
νὴ μὲν τοῦ ἰησοῦ ἐν παύλῳ, καὶ πέτρῳ. διὸ ἔλε-
γεν ὁ παῦλος· εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ
λαλοῦντος χριστοῦ; φωνὴ δὲ σωτηρίου τοῦ
οὐκ ἔτεκε πέρδικος ἐν τοῖς ἀποπλανῶσι, καὶ
ἀπατῶσι διὰ τὴν ἀκεραιότητα καὶ διὰ τὸ ἀ-
πλανὲς διδάσκουσι τοὺς ἁπλουστέρους τῶν πεισθόντων·
ἐφώνησεν ἓν πέρδιξ, συνήγαγε δὲ οὐκ ἔτεκεν,
ποιῶν πλῆθος αὐτοῦ ἐκ μὴ κρίσεως· ἐπλήθυνεν
ὁ πέρδιξ. ἴδε πόσαι αὐτοῦ εἰσι μυριάδες· πολ-
λαὶ δὲ πέρδικος γεγόνασι τοῦ δυνάμεως τῆς
ἀκαθαρσίας, καὶ ἐποίησε πλοῦτον αὐτοῦ, ἐ μεμ-
νημένων κρίσεως, οὐδὲ κρίσιν ἔχων, ἀλλ' ἀκρί-
τως πράττων· διὸ λέγεται ὅτι ποιῶν ἐστιν ὁ πέρ-
διξ πλοῦτον αὐτοῦ ἐ μὴ κρίσεως. ὁ δὲ ἐμὸς σω-
τὴρ ποιεῖ πλοῦτον αὐτοῦ μὴ κρίσεως, καὶ κεκεν-
ωμένου ἐστὶν ὁ πλοῦτος καὶ ἐκλελεγμένου· ἐν ἡμί-
σει δὲ ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγκαταλείψουσιν αὐτόν.
ἡμεῖς πάντες, οἱ ἁλισκόμενοί ποτε ὑπὸ τὸν πέρ-
δικα τὸν φωνήσαντα. ἐφώνησε γὰρ ἐ μόνον διὰ
τῶν προειρημένων, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντων ἀ-
παξαπλῶς τῶν ἀπατώντων. ὡς ἐπὶ δυσέβει-
αν τοῦ ἀθεότητα προκαλουμένων ἐπὶ δόγμα-
τα ψευδῆ τῆς ἀληθείας· ἀλλ' ἐν ἡμίσει ἡμερῶν
αὐτοῦ ἐγκαταλείψουσιν αὐτόν· πᾶσαν μὲν γὰρ
αἱ ἡμέραι αὐτοῦ αἱ ἡμέραι εἰσὶ δ' αἰῶνος τοῦτο·
ἐπεὶ δ' ὠφέλησε ἡμᾶς ἐκ δ' αἰῶνος δ' ἐνεστῶ-
τος πονηροῦ χρόνος ἰησοῦς, διὰ τοῦτο ἐν ἡμίσει
ἡμερῶν αὐτοῦ ἐγκαταλείψουσιν αὐτόν, ὡς ἐπ'
ἐσχάτων αὐτοῦ ἔσαι ἄφρων. πότε γὰρ φρόνιμος ἦν,
ἵν' ἐπ' ἐσχάτων αὐτοῦ γένῃ ἄφρων; ἀλλὰ φήσομεν ὅτι φρόνιμος ἦν· ὁ γὰρ ὄφις ἦν φρονιμω-

A citus venator occurrat. Cumque jam senserit fugisse pullos suos, tunc & ipse illuso hoste discedit. Sed nequitiam ejus vincit impuritas. Ambigendum non est de eo quod dicturi sumus, quod ex iis qui mansueti in casis nutriuntur, veritas approbat; masculus in masculum consurgit, obliviscitur sexum libido præceps, pugnatur ad coitum, & una palma victoris est polluisse quem vicerit. Si igitur malignum, si immundum, si dolosum hoc animal est, impium videbitur ad meliorem partem hujus referre nomen,
B & ad Salvatoris nostri Jesu Christi intelligentiam temperare. Magis autem convenit mala zabulo adjungere, & super adversario lectionem intelligere præsentem: si tamen totius capituli nos secuta fuerit interpretatio. Incipiamus ergo ab eo quod scriptum est: *Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit.* Non proprias creaturas congregat zabulus, non ea colligit quæ ipse generavit, sed cum clamaverit alienas congregans creaturas, facit eas suas. Clamavit perdix per Valentinum, clamavit per Basilidem, per Marcionem, per omnes qui alie-
C næ à Deo gloriæ cupiditate rapti sunt. Nullus enim eorum sonare poterat vocem Domini Jesu: *Meæ oves meam vocem audiunt.* Joh. 10. 27. Sed erat vox Christi in Paulo, erat in Petro; propter quod Paulus dicebat: *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?* 2. Cor. 13. 3 Vox autem congregantis quæ non peperit perdicis, in illis est qui simplices quosque fidelium laqueo hæreticæ factionis impediunt: *Clamavit* itaque *perdix; congregavit quæ non peperit, facere delicias suas non cum judicio, dives factus est perdix.* Ecce ejus
D quanta sunt millia, ingens turba, multi sunt populi captivorum, & facit divitias suas non cogitans judicium, neque habens in corde justitiam, sed omnia sine lege gerens; merito arguitur non cum judicio fecisse divitias. Meus autem Jesus facit divitias suas cum judicio. Exinanita est & deleta ejus opulentia. *In medio dierum ejus derelinquent eum.* Jer. 17. 11. Nos omnes qui quondam fuimus sub clamantis potestate perdicis. Clamavit quippe non solum per eos quos supra memoravimus, sed per omnes generaliter, quasi ad pietatem & ad religionem vocantes, sub contrario veritati dogmate clamaverunt. Nos, inquam, universi in dimidio dierum ejus dereliquimus eum. Et omnes quidem *dies hujus sæculi, sed quia eruit nos ex in-
E stanti sæculo nequam Dominus Jesus, idcir- co in medio dierum ejus derelinquimus eum. *Et novissimum ejus erit insipiens.* Quando autem sapiens fuit, ut novissimum ejus merito insipiens fiat? Sed dicamus eum fuisse sapientem: *Serpens quippe sapientior* Gen. 3. 13

* f. dies ejus, dies hujus sæculi

erat

erat omnibus bestiis super terram, quam fecit Dominus Deus. Sapiens fuit juxta id quod
Esaiæ 10. 12. 13 scriptum est: *Adducam super sensum grandem principem Assyriorum. Dixit autem: Violentia mea faciam, & sapientia. Intellectus auferam fines Gentium, & virtutes eorum depascam & commovebo civitates inhabitatas.* Si quis potest intelligat quomodo novissimum ejus erit stultum. Iste ab eo quod fuit sapiens male, sapientior erat omnibus bestiis super terram: fit è contrario, eo quod sapiens fuit, male insipiens. Intelliges vero quid sit: *Novissimum ejus erit insipiens*, si scias, quomodo etiam tibi per Apostolum præcipiatur, ut pro salute tua insipientiam recipias: *Si quis,*
1. Cor. 3, 18. inquit, *videtur sibi sapiens esse in vobis in isto sæculo, stultus fiat.* Solvit qui ante clamavit: stultus est & fatuus, ut sapiens fiat. Si itaque est quædam sapientia culpabilis, juxta quam filii sæculi hujus sapientiores sunt filiis lucis in generatione ista, bonus est Deus qui contrariis diversa subvertit, ut faciat compleri id quod dictum est: *Novissimum ejus erit insipiens.* Quando novissimum ejus erit insipiens? oportet Christum regnare, usque dum ponat omnes inimicos ejus Deus sub pedibus ejus. Cum omnia ei subjecerit, novissimus inimicus destruetur mors; cum destructa fuerit mors, tunc extrema perdicis erunt, & novissimum ejus fiet insipiens. Hæc de perdice. Principium vero capituli secundum istud lectum est: *Thronus gloriæ*
Ier. 17, 12. 13. *exaltatus ab initio locus, sanctificatio nostra. sustentatio Israel. Domine omnes qui te dereliquerunt, confundantur, decedentes super terram scribantur, quia dereliquerunt fontem vitæ Dominum.* Dixit Esaias beatus Propheta videns
Esaiæ 6. 1. Dominum, & regnum ejus: *Vidi Dominum Sabaoth sedentem super sedem excelsam & elevatam.* Vidit & Hieremias, quomodo Deus regnat, propter quod glorificans eum ait: *Thronus gloriæ, exaltatus ab initio locus, sanctificatio nostra.* Sive de Christo volueris ista intelligere, non peccabis: sive de Patre, non impie senties: est enim thronus gloriæ excelsus, & à principio Salvator est. Thronus gloriæ est propter quod regnum ejus, & sanctificatio nostra, Christus est; *Qui & ipse*
Hebr. 2. 11. *sanctificans, & nos sanctificati ex uno omnes sumus. Sustentatio Israel.* Sicut ipse justitia Christus, ipse veritas, ipse sanctificatio, similiter est ipse etiam sustentatio. Et non aliquid justum sine eo, neque patiens quod in se non habet Christum: ipse est enim sustentatio Israel. Si autem ad Patrem & hoc retuleris, non impie intelligis. *Domine, omnes qui te derelinquunt, confundãtur discedẽtes.*
Ierem. 17. 13 Unusquisque nostrum quando peccat, per ea quæ peccat, Christum relinquit: relinquens autem Filium, reliquit & Patrem. Injustus à justitia longe est, pollutus à sanctimonia, bellator à pace: & qui sub potesta-

τατ@ πάντων τ θηρίων τ ὄπι γῆς, ὧν ἐποίησε κύρι@ ὁ θεὸς· φέρω μι@ ἰδ', κ τ' ἐρημμένον ὀπ τῷ ἠσαΐᾳ· ἐπάξω γὰρ ὄπι τὸν νῶν τὸν μεγαν τὸν ἄρχοντα τ ἀσυρίων· εἶπε γάρ. τῇ ἰσχύι ποιήσω & τῇ σοφίᾳ ***

ὁ χρισός ἐστιν· ὅτε γὰρ ὁ ἁγιάζων, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. ἵστ μονὴ ἰσραήλ· ὥσπερ οὐ δικαιοσύνη, ἐστὶν ὁ σωτὴρ, αὐ ἀληθεια, αὐ ἁγιασμὸς, ὅτως αὐ ὑπομονή. ἡ δὲ ἔστι ὅτε οἰκαιον εἶναι χωρὶς χριστ, ὅτε ἄγιον χωρὶς αὐτ, ὅτε ἵστ ὑπομένω μὴ χρισὸν ἔχοντα. ἵστ μονὴ γὰρ ἰσραὴλ αὐτός ἐστι· κὰν ᾖ ἐπὶ τὸν θεὸν ἀποφέφῃς, ὀρθ ὅτως ἀσεβήσεις· κύριε, πάντες οἱ καταλιπόντες σε καταισχυνθήτωσαν ἀφεστηκότες· ἕκας@ ἡμῶν ὅτε ἁμαρτάνῃ, καταλείπει τὸν θεόν. ἀδικῶν γὰρ καταλείπει τὸν θεὸν, καὶ ῥύσβηλος γινόμεν@ καταλείπει ἁγιασμὸν, & πολεμῶν καταλείπει εἰρήνην, καὶ ἵστ τῷ πολεμίᾳ

μίω γινόμενον καταλείπει τὸν ἀπολύτρωσιν, ἢ ἐξωτὲ σοφίας ὢν τοῦ θεοῦ καταλείπει τὴν σοφίαν· πᾶσιν οὖν τοῖς καταλείπουσι τὸν θεὸν ἀεὶ ὁ προφήτης, διδάσκων ἡμᾶς τὸ ἐσόμενον αὐτοῖς λέγων· πάντες οἱ καταλείποντές σε καταισχυνθήτωσαν. ὅταν ἀφεῖκασι, τοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς γραφήσονται· πάντες ἄνθρωποι γεγράφονται, οἱ μὲν ἅγιοι ἐν οὐρανῷ, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἐπὶ τῆς γῆς· λέγει πρὸς τοὺς καθηγητὰς τοῦ ἰησοῦ· χαίρετε, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὐκοῦν χαίρειν δεῖ, ἐὰν τινὸς πεῖρα γένηται, ἵνα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγγραφῇ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὡς τὸ ὄνομα τῶν ἁγίων ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἵνα τῶν πολιτευομένων γένωμεν, τῶν ἐπάνω προβαινόντων τῷ γῷ ἐδάφει, ἀλλὰ τοὺς ἀγροὺς τοῦ ἐδὼμ ἐχόντων καὶ τοὺς ἀμπελῶνας, γεγράφεται τὰ ὀνόματα, ὡς καταλειπόντων τὸν θεὸν ἐπὶ τῆς γῆς καταισχυνθήτωσαν γάρ, φησίν, ἀφεστηκότες, ἐπὶ τῆς γῆς γεγράψονται· καὶ γὰρ ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν· αἰτῶ ἕκαστος ἑαυτῷ ἐστὶ τοῦ γεγράφθαι. εἰ ἐπὶ γῆς ζητεῖς, ἃ ζητεῖς τὰ ἀφάνια· εἰ νέκυδικὲς ἡ ψυχή, τὰ τῇδε πράγματα, οὐ σεαυτῷ αἰτῶ γίνῃ, τοῦ ἰησοῦ γέγοντος· μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζουσι. καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσιν· ἀλλὰ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανοῖς· θησαυρίζεις ἐν οὐρανῷ; σεαυτῷ αἰτῶ εἴρηται· ὄνομά σε ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ταῦτα διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς γεγράφησαν. καὶ τὴν αἰτίαν λέγει· ὅτι ἐγκατέλιπόν πηγὴν ζωῆς τὸν κύριον· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ αὐτὸς προφήτης ἔλεγεν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς καινῆς· ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς τὸν κύριον· εἰπομὲν ἐγὼ καὶ ἡμεῖς, εἰ βουλόμεθα μὴ ἐγκαταλιπεῖν πηγὴν ζωῆς τὸν κύριον, τὴν φωνὴν τοῦ γνησίου ἰησοῦ μαθητοῦ, ὃν εἰρήκασι πρὸς τὸν διδάσκαλον εἰπόντα αὐτοῖς· μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε πορεύεσθαι; τί οὖν εἴπωμεν; καὶ πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· ἐνθάδε ἔλεγε κύριος ἡ δευτέρα παρουσία· εἶτα πάλιν δύσεσιν, ὅτι ἔχεσα ἰάσαί με κύριε, κύριε ἰαθήσομαι. σῶσόν με, καὶ σωθήσομαι. ὅπου καὶ χαλεπά μοι σὺ εἶ· ἰδοὺ αὐτοί λέγουσι πρός με· ποῦ ἐστιν ὁ λόγος κυρίου· ἐλθέτω· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν ὀπίσω σου· καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα, σὺ οἶδας· μόνῳ τῷ ἐλεῆσαι τοὺς κακῶς ἔχοντας ἰατρῷ, καὶ λέγοντι· οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, * εἰπεῖν τεθαρρηκότως πάντα τὸν βουλόμενον θεραπευθῆναι ἀπὸ τῶν νοσεῖν τῷ ψυχῷ αὐτοῦ· ἴασαί με κύριε, καὶ ἰαθήσομαι· εἰ δέ τις ἄλλῳ τρόπῳ τὸν ἐπαγγελ-

te inimici esse incipit, à redemptione fit alienus; & qui extra sapientiam Dei est, sapientiam Dei derelinquit. Docens itaque nos Propheta, quid de omnibus qui Dominum deserunt, sit futurum, ait: *Vniversi qui te derelinquunt, confundantur discedentes* hoc est, quantum te deserunt, confundantur discedentes. *Super terram scribantur*: Omnes homines describuntur, sancti in cœlo, peccatores super terram. Dicit ad Discipulos Jesus: *Gaudete autem quia nomina vestra scripta sunt in cœlis.* Igitur oportet lætari si talis quis fuerit, ut nomen ejus scribatur in cœlis. Et quomodo justorum nomina in superioribus conscribuntur; sic è contrario eorum qui conversantur terrenè, qui non pertranseunt terram Edom, sed agros terræ Edom, & vineas possident, scribuntur nomina quasi relinquentium Deum super terram. *Confundantur discedentes, super terram scribantur. Quo* enim *metro mensi sunt, remetietur eis ipsis.* Sibi unusquisque causa est, ut scribatur super terram, si non cœlestia requirat in terra, si semper anima ejus de istius mundi negotiis æstuet, quę videntur sæculo bona. Si vero audiens Jesum loquentem: *Nolite vobis thesaurizare thesauros super terram, ubi tinea & vermes exterminant, & ubi fures effodiunt & furantur, sed thesarizate vobis thesauros in cœlo.* Qui thesaurizaverit sibi in cœlo, ipse sibi causa est, ut scribatur in cœlis. Hæc propter id quod scriptum est: *Super terram scribantur*; causamque commemorat: *Quia dereliquerunt fontem vitæ Dominum.* Et in principio ipse Propheta ex persona Domini dicit: *Me dereliquerunt fontem vitæ*: & nunc: *Quia dereliquerunt fontem vitæ Dominum.* Dicamus ergo & nos, si nolumus derelinquere fontem vitę Dominum, vocem proximorum Jesu Christi Discipulorum, qua locuti sunt ad magistrum, cum eis diceret: *Nunquid & vos vultis recedere?* Quid igitur dicemus? *Domine ad quem ibimus? verba vitæ tu habes.* Sic finita est etiam secundi capituli circumscriptio. Sequens oratio est ista continens: *Sana me Domine, & sanabor; salvum me fac, & salvus ero, quoniam gloriatio mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me; Vbi est sermo Domini? veniat. Ego autem non laboravi subsequens post te, & diem hominis nō concupivi, tu scis.* Soli qui propter male habentes venit medico, dicenti: *Non indigent sani medico, sed male habentes*, dicendum est confidenter ab eo qui ægrotantem suam

Matth. 6. 19.

Ier. 2. 13.

Ioh. 6, 68.

Ier. 17, 14, 15, 16

Matth. 9. 12

Luc. 8.43. animam vult salvari: *Sana me Domine & sanabor.* Etenim illa in Evangelio mulier sanguinem fluens omnem substantiam suam expendit in medicis, nec potuit à quoquam eorum sanari: ad nullum quippe ex eis dignum erat dici: *Sana me Domine, & sanabor*, nisi ad solum cui sufficit vestimenti tantum fimbriam tangere, cui ego uni dicam: *Sana me Domine, & sanabor.* Tunc siquidem medicinam sanitas sequitur, si Christus curare dignetur: *Salvum me fac, & salvus ero. Falsus equus in salutem.* Propterea ei dicam: *Salvum me fac, & salvus ero.* Et hoc ita gaudebo loqui, si omni renuntians gloriæ sæculari potero & reliqua dicere: *Quoniam gloria mea tu es*: aut cum complevero mandatum in quo præcipitur: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, neque fortis in virtute sua, neque dives in divitiis; sed in isto glorietur qui gloriatur, intelligere & scire, quia ego sum Dominus.* Beatus itaque qui renuntiaverit omni gloriæ quæ deorsum est, veluti super nobili genere, super pulchritudine & corporalibus bonis, super divitiis & jactatione. Beatus qui contemta vana gloria dicit ad Dominum: *Quoniam gloriatio mea tu es. Esce ipsi dicunt ad me; Ubi est sermo Domini? veniat. Ego autem non laboravi subsequens post te.* Jesus tibi dicit: *Tolle crucem tuam & veni, sequere me.* Et, *Qui non reliquerit patrem aut matrem, & secutus fuerit me, non est dignus meus esse Discipulus.* Si igitur talis fueris, ut semper Christum sequaris, quanto plus secutus fueris, tanto minus laborabis. Non enim lassitudo erit in Jacob, neque apparebit dolor in Israel. Propterea dixit, ut non laboremus ulterius, laborantes antequam inceperimus cum sequi: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Si laborantes venerimus ad Jesum, & cum fuerimus secuti, tunc dicere poterimus: *Ego autem non laboravi subsequens post te, & diem hominis non concupivi.* Est quædam dies hominis: est quædam dies Domini; id est, dies resurrectionis, quam omnis Sanctus desiderat; non illam de qua scriptum est: *Væ eis qui desiderant diem hominis. Nam dies ista est tenebræ, & non lux.* Quis est qui possit dicere. *Et diem hominis non concupivi?* Explanatio verbi convincit nos, quia diem concupiscamus hominis. Frequenter quippe ægrotantes, cum in phantasmate esse febrium

Jer. 9. 23.

Jer. 17. 15. 16

Matth. 16. 24. Luc. 14. 26

Matth. 11. 28.

Amos 5. 18

λεγ) τῶν τῶν ψυχῶν ἰατρικῶν, οὐκ ἂν λέγοις ἐκείνῳ ἀληθεύων· ἴασαί με κύριε, καὶ ἰαθήσομαι καὶ γὰρ ἐκείνη ἡ αἱμορροοῦσα ἐδαπάνησε τὰ παρ' αὐτῆ πάντα εἰς τοὺς ἰατροὺς, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' ἐδενὸς αὐτῶν θεραπευθῆναι, πρὸς ἑδένα γὰρ ἐκείνων εὔλογον ἦν εἰπεῖν· ἴασαί με κύριε, καὶ ἰαθήσομαι, ἢ πρὸς μόνον, * ἔχει ἅψασθαι τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου. λέγω δὲ πρὸς τοῦτον. ἴασαί με κύριε, καὶ ἰαθήσομαι ἐὰν γὰρ ἰάσηται τὸ τέλος ἐπακολουθήσῃ τῇ ὑποστάσει ἰάσει ἡ θεραπεία, ὡς γε ἂν με σωθῆναι· ὅσοι γὰρ ἂν σώσωσιν, σωθήσομαι μόνῳ ἡ ἀληθῶς σωτηρία, ἐὰν σώσῃ χριστός· ἐπεὶ τότε σωθήσομαι· ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν· ψευδὴ καὶ πάντα τὰ ἄλλα πάντα πρὸς τὸν θεὸν εἰς σωτηρίαν. διὰ τοῦτο αὐτῷ ἐροῦμι ἂν σῶσόν με κύριε, καὶ σωθήσομαι· καὶ λέγω τοῦτο, ἐὰν καὶ τὸ ἐξῆς δυνηθῶ λέγειν, τὸ ἀποτεθάρρηται πρὸ πρὸ καυχήματι, ἵνα εἰπω· ὅτι καύχημά μου εἶ σύ. ἡνίκα πληρώσω λέγουσαν ἐντολήν, μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, μηδὲ ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ, μηδὲ ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ. ἀλλ' ὁ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, τοῦ συνιέναι καὶ γινώσκειν ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος· μακάριος ὃν ὁ ἀποθάμενος πάσῃ τῇ κάτω καυχήσει, ὅτι γε ἐπὶ καλυμένῃ εὐχρεία, καὶ ἐπὶ κάλλει, καὶ τοῖς σωματικοῖς πράγμασιν, ἐπὶ πλούτῳ, ἐπὶ δόξῃ, καὶ ἀρκούμενος μιᾷ καυχήσει, ἵνα εἰπῃ· ὅτι καύχημά μου εἶ σύ· ἰδοὺ αὐτοὶ λέγουσι πρός με· ποῦ ἐστιν ὁ λόγος κυρίου. ἐλθέτω· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐποίησα καὶ ἀκολουθῶν ὀπίσω σου· ὁ ἐντολὴν σοι λέγει· ἆρον τὸν σαυρόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι· καὶ ἄφες πόλιν, καὶ ἀκολούθει μοι· καὶ ὅσις οὐ καταλείψει τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος ἐνὸς μαθητής· ἐὰν δὲ γένῃ τοιοῦτος, ὥστε πιστεύειν ἀκολουθεῖν τῷ ἰησοῦ, καὶ ἀκολουθήσεις, καὶ ὅλον ἀκολουθεῖς, ἀκοπάσῃς· οὐκ ἔστι γὰρ μόχθος ἐν ἰακὼβ, οὐδὲ ὀφθήσεται πόνος ἐν ἰσραήλ· οὐκ ἔστι κόπος ἀκολουθοῦντι ἰησοῦ. αὐτὸς γὰρ ἀκολουθεῖν ποιεῖ τὸν κόπον. διὰ τοῦτο φησιν, ἵνα μηκέτι κοπιῶμεν, κοπιάσαντες πρὸ δὲ ἀρξασθαι αὐτοῦ ἀκολουθεῖν· δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι. κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἐὰν ἓν κοπιῶντες ἔλθωμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ, ἐρεῖμεν. ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκοπίασα καταλουθῶν ὀπίσω σε· τοῦτο δὲ ἀκολουθόν ἐστιν εἰπεῖν ἡμᾶς. καὶ τὴν ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα· ἔστι τις ἡμέρα ἀνθρώπου, ἔστι τις ἡμέρα θεοῦ· τὴν ἡμέραν τὰναστάσεως τῶν ἁγίων ἐπιθυμῶ ἕκαστος ἡμῶν, μὴ ἐκείνην πρὸ ἧς γέγραπται· καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες ἡμέραν κυρίου. καὶ αὐτὴ ἐστὶ σκότος, καὶ οὐ φῶς· πῶς ἔστιν ὁ λέγων· καὶ τὴν ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα; ἡ σαφήνεια δὲ λόγου ἐλέγξει ἡμᾶς, ὅτι ἡμέραν * ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα-

μεν.

μὴν, πολλάκις * νικήσαντες, καὶ ἐν φωλεάσιν θανάτου γηρώμενοι *, τὸ ἐξόδιον ἀσπαλεῖμμεν ἀποκοπῶντας ἡμᾶς ἀδελφοὺς, καὶ φαμεν. αἴτησαί μοι ἀνοχὴν, αἴτησαί μοι ἐπιμεῖναι τῷ βίῳ ταῦτα λέγοντες, ἐχ' ἡμέραν ἐπιθυμεῖμεν ἁγίαν θεοῦ, ἀλλ' ἡμεδαπὴν ἀνθρώπου· διόπερ ἀποθέμενοι τὴν φιλοζωίαν, καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν ἀνθρωπίνην ἡμέραν, ζητήσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἰδεῖν, ἐν ᾗ πεύξόμεθα τὸ ἐν χριστῷ ἰησοῦ μακαριότητος. ὧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

A coeperimus, & mortis limine urgeri, ad eos qui nos visitant fratres, lassas manus attollimus, orantes eos, ut pro nobis Dominum deprecentur, atque dicentes: Roga mihi aliquod vitæ spatium, roga ut aliquantisper in hac luce permaneam. Ista memorantes, non diem sanctum Domini, sed diem hominis desideramus. Quapropter longæ vitæ amore depositio, & desiderio humanæ diei, quæramus illam diem videre, in qua participes ejus beatitudinis quæ in Christo est, efficiamur, cui est gloria & imperium in sæ-
B cula sæculorum, Amen.

ΟΜΙΛΙΑ ιή.

Εἰς τὸ.

Ὁ λόγος ὁ γενόμενος παρὰ κυρίου πρὸς ἱερεμίαν λέγων· ἀνάστηθι καὶ κατάβηθι εἰς τὸν οἶκον κεραμέως· μέχρι ἂν τάξω τὸν γλῶν αὐτοῦ εἰς ἀφανισμόν.

HOMILIA XVIII.

in istud:

Verbum quod factum est à Domino ad Ieremiam dicens: Surge, & descende in domum figuli. usque ad illud: *Ad ponendum terram suam in desolationem.* Ier. 18, 1. Ier. 18. 16.

Interprete BALTHAZARE CORDERIO.

Δύο εἰσὶν ἑξῆς ὁράσεις αἱ ἀνεγνωσμέναι ἱερεμίᾳ. ὧν ἡ μὲν πρώτη πρόκειται τὰ περὶ τὸ ἐν τῇ χειρὶ κεραμέως πήλινα σκεύη, ὅπερ ἐπιδέχεται μετὰ τὸν συντριβῆναι ἐπανόρθωσιν· ἀναπλάσαντος γὰρ αὐτὸ δυνατὸν ἐστιν ἡ ὃ ἑτέρα ὅρασις πρόκειται τὰ περὶ τὸ ὀστράκινα * κίνας, ἃ καταχυθέντος οὐκ ἔστι θεραπεία· ὅτε μὲν γὰρ πήλινον ἦν, εἰ * κατεάγη, καὶ ἤδη μεμορφωμένον ἦν, ἐπεὶ πήλινον ἦν, ἐνεδέχετο πάλιν εἶναι φύραμα δεύτερον, καὶ κτίσμα δεύτερον. ὅτε δὲ μετὰ τὸ πήλινον γέγονεν, ἤδη ὀστράκινον, τὸ νῦν ἐστὶ πυρὸς ἐστόμωται, ὅτε οὐκ * ἔτι ἐγχωρεῖ μετὰ τὴν συντριβὴν ὀστράκινα θεραπείαν ζητεῖν ἀπ' αὐτῶν· τί ἐν βάλλεται ταῦτα; πρότερον ἐν προνοίᾳ καταγνωσθῶμεν. εἶτα, ἐὰν δοθῇ, κατὰ λέξιν ἐξετάσωμεν. ὅσον ἐσμὲν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, μορφούμεθα, ἵν' ἔτως ὀνομάσω, διὰ τὸ πήλινον ἡμῶν σκεῦος κεραμευτικῶς. καὶ μορφούμεθα ἤτοι κατὰ * κακίαν, ἢ κατὰ ἀρετήν. πλὴν ἕως μορφούμεθα, ὡς ἐπιδεχόμενοι τὴν κακίαν ἡμῶν συντριβῆναι, ἵνα γένηται τὴν κακίαν ἡμῶν συντριβῆναι, ἵνα γένηται καινὸν κτίσμα βέλτιον, καὶ τὴν προκοπὴν ἡμῶν ἀναλυθῆναι, μὴ τὴν μόρφωσιν αὐτοῦ, εἰς σκεῦος πήλινον. ἐπὰν δὲ μὴ τὸν ὀνεστῶτα αἰῶνα ἤκωμεν πρὸς τὴν τέλειν γενόμενοι τῆς ζωῆς, ἔπειτα πυρωθέντες, ἤτοι τὸ πυρὸς τῶν πεπυρωμένων καὶ πόνους βελῶν, γένηται * ὁ ἵππος

D Uæ sequuntur visiones quæ leguntur apud Jeremiam; quarum prima quidem continet ea quæ pertinent ad vas luteum in manu figuli situm, quod post contritionem susciput emendationem; siquidem potest reformari. Altera vero visio est de vase testaceo indurato, cujus confracti non sit remedium: quando enim luteum erat, si confringeretur, licet pridem esset efformatum, quia tamen luteum erat, denuo in massam subigi altera vice poterat, & secundam formam suscipere: sed quando postquam luteum fuerat, jam testaceum evaserat, & ab igne obduruerat, tunc minime poterat post testæ contritionem illi amplius remedium adhiberi. Quid igitur hæc sibi volunt? Primum singularem hujus intelligentiam consideremus; deinde, si licuerit, secundum textum examinemus. Dum sumus in hac vita, efformamur, ut sic dicam, propter hoc luteum vas nostrum arte figulina, & formamur vel secundum virtutem; veruntamen sic formamur, ut malitia nostra possit conteri, ut fiat nova creatura præstantior, & profectus noster, post efformationem suam, resolvi denuo possit in vas luteum: quando autem post instans sæculum ad vitæ hujus terminum per-

venerimus deinceps igniti, sive ab igne ignitorum maligni jaculorum (quodcunque tandem nos fieri contigerit) sive à divino igne (quoniam quoque Deus noster ignis consumens est) cum jam, inquam, facti fuerimus sive ab hoc sive ab illo igne, quidcunque fuerimus, si conteramur, sive postquam bona vasa evaserimus in salutem, sive postquam mala vasa facti fuerimus in perditionem, nequaquam cogimur, neque structura nostra tunc capax est emendationis. Quamobrem dum hic sumus quasi in manu figuli existentes, licet ceciderit vas à manibus ejus, remedium & reformationem admittit. Hæc quidem quoad magis obvium sermonis hujus sensum, priusquam id quod reliquum est, examinemus, sermone in duo vasorum genera distributo, nempe luteum, & necdum ad testam induratum, & alterum jam terram factum dicta sint. Cæterum videamus etiam ex ipso textu quæ dicantur de luteo vase in manu figuli constituto, & quomodo ipsum etiam in Propheta verbum Dominus vaticinans in ipso, occasiones præbeat etiam alias non brevis expositionis eorum, quæ ad opus fictile in manu figuli constitutum pertinent. *Verbum quod factum est à Domino ad Ieremiam dicens: Surge, & descende in domum figuli.* Ier. 18. 1. Sursum est Ieremias, lutea vasa transcenderat; deorsum sunt vasa lutea, & natura quæ administrat lutea vasa, iisdem condescendens deorsum est, ideo sermo, qui dictus est ad Ieremiam à Domino, ait ipsi: *Surge, & descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.* Moysi dicitur: *Ascende in montem, & audi.* Exod. 24. 12. Jeremiæ dicitur: *Descende in domum figuli, & audi.* Unusquisq; enim audientium sermones vel de supernis edocetur, vel discit de inferioribus. Docens quidem descendo sermone, ut inferiora videam: si autem superiora disco, ascendo sermone ad superiora, ut quæ isthic sunt, videam. Ut autem omnes, quoad fieri potest, in vobismetipsis id quod dicitur, assequamini, utar exemplo, & cum à Scriptura, tum ab exemplo adductam quoque declarationem convenienti interpretatione proponam: *In nomine Iesu omne genu flectetur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confitebitur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris.* Phil. 2. 10. Est porro quædam sapientia de quolibet horum: sapientia de cœlestibus, qua ratione res cœlestes ordinatæ sint: sapientia de internis: cum etiam sapientia Dei circa dispositionem rerum quæ sub terra sunt, versetur: similiter etiam de terrestribus. Cum

αὖ γενώμεθα. ἢ ὡσὰν ἓξ ἀνάγκης πυρὸς, ἐπεὶ καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ κατανάλισκον ἐστιν, ἐὰν γενώμεθα *, φημὶ, ἀπὸ τοιοῦδε ἢ τοιοῦδε πυρὸς, ὅ, τι ποτ' ἂν γενώμεθα, ἐὰν σωτηριωθῶμεν, εἴτε ἀπὸ ἓξ καλὰ σκεύη * γεγονέναι εἰς σωτηρίαν, εἴτε ἀπὸ ἓξ μοχθηρὰ σκεύη * γεγονέναι εἰς ἀπώλειαν, οὐκ * ἀναγκαζόμεθα, ἀλλ' ἀπιδέχεται ἡμῶν ἡ κατασκευὴ βελτίωσιν. διὰ ἓξ ὧν * ἐσμὲν ἐνταῦθα οἷονεὶ ἐν χειρὶ ἓξ κεραμέως ὄντες, κἂν διαπέσῃ τὸ σκεῦος ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ἀπιδέχεται θεραπείαν καὶ τὸ ἀνακτᾶσθαι. ταῦτα μὲν ὁ λόγος πρὸς χειρότερον, πεῖν τὸ τὸ λεῖπον ἐξετάσωμεν, τῷ λόγῳ εἰς τὰ δύο εἴδη τῶν ἀγγείων, τὸ τε πήλινον, καὶ ἀδέπω ἀπωσκισμένον, καὶ τὸ δεύτερον τὸ ἤδη ὀστρακον γεγονὸς μένον λελεχθω· ἰδωμεν ἂ ἀπ' αὐτῆς τῆς λέξεως τὰ λεγόμενα πρὸς ἓξ πηλὸν ἀγγείου ἓξ ἐν τῇ χειρὶ ἓξ κεραμέως, καὶ πῶς αὖ ὁ ἐν τῷ προφήτῃ λόγος ὁ κύριος ὁ προφητεύων ἐν αὐτῷ, ἀφορμὰς διδωσι καὶ ἄλλας ἐν βραχείας ἑρμηνείας τῶν κατὰ τὸ πλάσμα τὸ ἐν τῇ χειρὶ ἓξ κεραμέως· ὁ λόγος ὁ γενόμενος πρὸς ἱερεμίαν λέγων· ἀνάστηθι, καὶ καταβηθὶ εἰς οἶκον ἓξ κεραμέως· ἄνω ἐστὶν ὁ ἱερεμίας, ὑπερανεβέβηκε τὰ πήλινα σκεύη. κάτω ἐστὶ τὰ πήλινα σκεύη, καὶ ἡ διοικοῦσα φύσις τὰ πήλινα σκεύη συγκαταβαίνουσα τοῖς διοικουμένοις, κάτω ἐστὶ, διὰ ἓτι ὁ λεγόμενος λόγος πρὸς ἱερεμίαν πρὸς κυρίου φησὶν ἄνωθεν· ἀνάστηθι, καὶ καταβηθὶ εἰς οἶκον ἓξ κεραμέως, καὶ ἐκεῖ ἀκούσῃς λόγους μου· μωσεῖ λέγεται. ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἄκουσον· ἱερεμίᾳ λέγεται. * καταβηθι, καὶ ἄκουσον, εἰς τὸν οἶκον ἓξ κεραμέως· ἑκάστος γὰρ τῶν ἀκουόντων * λόγων, ἢ οἱ πρὸς τῶν * ἀνωτέρω διδάσκεται, ἢ μανθάνει πρὸς τῶν * κατωτέρω· διδάσκων μὲν καταβαίνω τῷ λόγῳ ἵνα ἴδω τὰ κατώτερα· εἰ δὲ τὰ ἀνώτερα μανθάνω, ἀναβαίνω τῷ λόγῳ ἐπὶ τὰ ἀνώτερα, ἵνα θεάσωμαι τὰ ἐκεῖ· ἵνα δὲ πάντες, καὶ ὁ διανατὸν ἐαυτοῖς, * παρακολουθήσητε τῷ λεγομένῳ, χρήσομαι παραδείγματι καὶ ἀπὸ τῆς γραφῆς, καὶ πρὸς τῷ παραδείγματι τῷ Καφήνειαν * πρὸς ἀγαθὸν τῇ δεομένῃ ἑρμηνείᾳ παρέξω· ὅτι τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. * ἔστι δέ τις σοφία περὶ ἑκάστων τούτων. σοφία περὶ τὰ ἐπουρανίων, πῶς διατέτακται τὰ ἐπουράνια· σοφία περὶ τὴν καταχθονίων. ἐπεὶ σοφία θεοῦ ἐστὶ καὶ περὶ τὴν διατάξεως τῶν καταχθονίων. ὁμοίως δὲ περὶ τῶν ἐπιγείων. ἐὰν μέλλω χωρεῖν τὴν σοφίαν τὴν περὶ τῶν ἐπουρανίων, ἀναβαίνω ἐπὶ τὰ ἐπουράνια, ὡς

ὡς μωσῆς ἀναβέβηκεν ἐπὶ τὸν ὄρος τὸ ὑψηλὸν ἵνα ἀκούσῃ φωνὴν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ γεγραμμένα. ἔμελλε γὰρ διδάσκειν τὰ τῆς ἐπουρανίου, σκιὰν γὰρ καὶ ὑπόδειγμα ἐπουρανίων μυστηρίων ἐν τοῖς νόμοις τοῖς ἀναγεγραμμένοις, * ὡς ἐδίδασκεν ὁ ἀπόστολος εἰπών· οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων· καθὼς ἐν μέλλων διδάσκειν περὶ τῶν ἐπουρανίων ἀναβαίνω. ἕτως ἐὰν χρεία μοι * ἵνα μαθεῖν περὶ τῶν καταχθονίων, κἂν περιφήτης χρῶμαι, καταβαίνω· καὶ τοῦτο διὰ τοῦτο Σαμουὴλ, ἡνίκα ἐδιδάχθη τὰ κατα χθόνια, καταβέβηκε κάτω, καὶ γέγονεν ἐν ἅδου, ἐδικαίωμα ἵνα ἐν ἅδου γένηται), ἀλλ' ἵνα μὴ κατάσκοπος, καὶ θεωρητὴς τῶν μυστηρίων τῶν καταχθονίων· δεῖ γὰρ διαπαντὸς τὰ ἀπόρρητα τοῦ ἀποστόλου περὶ τῶν θείας λεγομένα διαπεπλατυσμένα, τὸ γνῶναι τί τὸ πλάτος, καὶ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ ὕψος· * μέλλεις γινώσκειν ὕψος· ἀναβαίνῃς τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸ ὕψος· * μέλλεις γινώσκειν τὰ μεταξὺ ἐν ὕψει καὶ βάθους, γινώσκεις τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος. παντα χοῦ φθάνει ἀπὸ τοῦ λόγου * ὁδηγοῦντος καὶ διδάσκοντος περὶ πάντων ὁ δεσπότης ἀκολουθεῖν τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ. ἀκολουθεῖ δὲ ὑποταγέντι τῷ κόσμῳ, καὶ αἴρων τὸν σταυρόν. ἕτως γὰρ δεῖ ἀκολουθεῖν τῷ ἰησοῦ, ὁ δεσπότης ἐμοὶ κόσμος ἐσταυρώται, κἀγὼ κόσμῳ· ἔδει δὲ καμψήσαντα τὸ. καταβῆναι εἰς οἶκον τοῦ κεραμέως, κἀκεῖ ἀκούσεις τὰς λόγους μου· ἔδει γὰρ αὐτὸ συγκείναι τῷ. ἀναβῆναι, καὶ ἀκούσεις τὰς λόγους μου· τῶν γὰρ ἀκουόντων ὁ μὲν ἀναβαίνων ἵνα διδαχθῶσιν. ἀναβαίνουσι δὲ πάντως σωματικῶς. καταβαίνουσι δὲ, καὶ τῷ ψυχῷ ἔχουσιν ἄνω, ἵνα δὲ ἰδεῖν τὸν λόγον τὸν ἀνώτατον περὶ τῶν κατωτάτω· αὐτὸς ὁ κύριος μου ἰησοῦς χριστὸς ἀναβέβηκε, καὶ καταβέβηκε· ὁ γὰρ ἀναβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ καταβάς. αὐτός ἐστιν ὁ πεπληρωκὼς πάντων τῶν οὐρανῶν· ἐάν δὲ καὶ σὺ μέλλῃς τὸν ἀναβάντα ἀνώτατον νοεῖν τὸν λόγον περὶ τῶν ἀνωτάτω, τὸν καταβάντα εἰς τὰ κατώτατα σωμένον περὶ * κατωτάτω διδάσκοντα, μὴ εἴπῃς· τίς ἀναβήσεται εἰς οὐρανόν; τοῦτέστι χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ. τίς καταβήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον. τοῦτέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμα ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τοῦτ' ἔστι τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν. οἱ γὰρ ἀναβαίνοντες εἰς τὸν οὐρανὸν * καὶ περὶ τῶν ἀνωτάτω γινώσκοντες. ἐγγύς σου ἐστὶ τὸ ῥῆμα καὶ περὶ τῶν κατωτάτω· καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ τὸν λόγον τὸν παντοκράτορα ὁ ἄγγελος διδάσκει ἔχειν ἐν ἑαυτῷ; ἢ τὸ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστι· καταβαίνει ἐν ὁ προφήτης εἰς τὸν τοῦ κεραμέως οἶκον, καὶ διηγεῖται ἃ ἐθεάσατο λέγων. καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ,

A percepturus sum sapientiam de rebus cœlestibus, ascendo ad cœlestia, prout Moyses ascendit ad verticem montis, ut audiret vocem Domini de cœlo, juxta quod scriptum est: cœlestem enim cultum erat edocendus, scilicet umbram & exemplar cœlestium mysteriorum in legibus scriptis, prout docuit Apostolus dicens: *Qui exemplari & umbræ deserviunt cœlestium.* Heb. 8. 5. Quemadmodū igitur edocendus de cœlestibus ascendo; ita quando mihi opus erat, ut discerem de infernis, quantumvis Propheta essem, descendo. Et fortassis ideo Samuel, quando edoctus fuit B infernalia, descendit deorsum, & fuit in inferno, non ad infernum condemnatus, sed ut inspector & contemplator existeret mysteriorum infernalium. Possunt istiusmodi etiam esse quæ apud Apostolum de sapientia dicuntur explicata, ad comprehendendum *quæ sit latitudo, & longitudo, & profundum & sublimitas.* Eph. 3. 18 Cognituras es sublimitatem? ascendis ratione ad sublimitatem: cognituras est ea quæ inter sublimitatem ac profundum sunt media, cognoscis latitudinem ac longitudinem; quolibet pertingit à docente verbo de omnibus directa C mens ejus, qui sequi valet Filium Dei: sequitur autem mundo nuntium remittens, & crucem tollens: sic enim potest sequi Jesum, qui dicere possit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Gal. 6. 14. Debebat hoc afferre consolationem: *Descende in domum figuli, & ibi audies verba mea.* Oportebat istud conferre cum illo; *Ascende, & audies verba mea.* Audientium enim quidam ascendunt ut doceantur: ascendunt non omnino corpore; descendunt item, & animam habent sursum, ut supernum verbum de inferioribus D omnibus videant. Ipsemet Dominus meus Jesus Christus ascendit, & descendit: *Qui enim ascendit, ipse est & qui descendit: ipse est super omnes cœlos.* Eph. 4. 10 Cum igitur & tu ascendens superna cognituras es verbum de supernis, descendens ad infima intelligenda de infimis docens, *ne dixeris; Quis ascendet in cœlum? id est Christum deducere: aut, Quis descendet in abyssum? id est Christum à mortuis revocare. Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo,* per quod ascendis in cœlum, & de supernis notitiam accipis: prope te est E verbum etiã de infimis. Ecquid enim aliud quam Verbum, quod ubiq; est, potest habere Sanctus in semetipso? Nam *Regnum Dei intra vos est.* Luc. 17. 21 Descendit igitur Propheta in domum figuli, & enarrat quæ viderit dicens:

Ier. 18. cens: *Et ecce ipse faciebat opus in manibus suis, & cecidit vas quod ipse faciebat in luto in manibus suis; & rursus fecit illud vas alterum, sicut placuerat in conspectu suo facere.* Sed nescio, quid viderit Propheta apud figulum existens: vidit nempe figulum operantem: luteum erat vas quod fecerat; cecidit vas de manu ejus, neque figulo culpam attribuit; sed quoniam de animatis vasis sermo est, quæ à semet ipsis cadunt, ideo dictum: Cecidit vas de manibus ejus. Itaque & tu temet ipse attende, ne forsitan in manibus figuli existens, & efformatus, per temetipsum excidas de manibus ejus. Nemo enim rapit

Ioan. 10. 29 de manibus ejus, prout dictum est in Evangelio secundum Joannem: ubi nequaquam scriptum; Quod sicut nemo rapit, ita nemo excidat de manibus ejus. Nam quod sui potestatem habet, liberum est. Et nemo, inquam, rapit quidem de manu pastoris: è manibus Dei nemo potest nos eripere; sed nos negligenter agendo possumus excidere de manibus ejus. *Et factum est verbum Domini ad me dicens: Si quomodo figulus iste, non*

Ier. 18. 5. *potero facere vos domus Israel?* dicit Dominus. Unusquisq; pro facultate sua intelligit quæ scripta sunt; unus quidem magis superficialiter, utpote quasi ad fontis scatebram sensum eorum accipiens; alius vero profundius quasi à puteo educens: & possunt ambo capere utilitatem, quandoquidem unum idemque uni quidem fons est, alteri vero puteus. Testatur hoc Evangelium, quando

Ioan. 4. agit de Samaritana: ibi enim idem & fons & puteus nuncupatur; & vicissim aliquando dicitur fons, & aliquando puteus: consideret hoc qui potest, ut sciat unum idemque supposito, perfunctorio quidem fontem, profundiori autem puteum existere. Hoc meum est proœmium secuturę expositionis quoad vas luteum, quod cecidit de manu figuli, & denuo formatum fuit. Nonnulli hæc simplicius considerarunt, & intellexerunt; proponam vobis eorum rationem & expositionem: postea si quid profundius habuerimus, exponemus. Possunt, inquit, hic significari quæ pertinent ad resurrectionem. Si enim vas luteum ceciderit de manu figuli, & ex eadem ejusdem luti sui materia facit id ipsum vas aliud, sicut placuerit in conspectu suo. Potest figulus corporum nostrorum Deus, structuræ nostræ conditor, postquam hoc ceciderit, & quacunque demum ex causa contritum fuerit, resumere ipsum, ac innovare, & facere ipsum splen-

καὶ διέπεσε τὸ ἀγγεῖον ὃ αὐτὸς ἐποιεῖ ἐν τῷ πηλῷ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἐποίησεν αὐτὸ ἕτερον ἀγγεῖον καθὼς ἤρεσεν ἐναντίον αὐτοῦ ποιῆσαι· ἀλλ' οὐκ οἶδα τί ἑώρακεν ὁ προφήτης ἐκεῖ τοῦ κεραμέως γλυφόμενος· εἶδε γὰρ ἐργαζόμενον τὸν κεραμέα. πήλινον ἦν τὸ σκεῦος ὃ γεγλυμμένον. διέπεσε * τὸ σκεῦος ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, ὅτε τῷ κεραμεῖ ἀνέσπασε τὴν αἴσθησιν. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ λόγος ἐστὶ περὶ ἐμψύχων σκευῶν, ἵνα μὴ παρ' ἑαυτὰ διαπίπτει, διὰ τοῦτο ἴσως ἔφη), διέπεσε τὸ σκεῦος ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τετήρηκε δὲ καὶ σὺ σαυτόν, μήποτε ἐν ταῖς χερσὶν ὢν τοῦ κεραμέως, καὶ ὑπαλλαττόμενος πρὸς σαυτὸν διαπέσῃς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ. οὐδεὶς μὲν γὰρ ἁρπάζει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ· ἃ μὲν γὲ ἥρπασεν, ὅτι ὡς οὐδεὶς ἁρπάζει, οὕτως οὐδεὶς διαπίπτει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον ἐλεύθερόν ἐστι· καί φημι οὐδεὶς * μὲν * ἁρπάζει ἐκ τῆς χειρὸς * τοῦ ποιμένος ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ θεοῦ οὐδεὶς δύναται) ἡμᾶς λαβεῖν. δυνάμεθα * δὲ ἡμεῖς ἀμελήσαντες διαπεσεῖν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν ἑνὶ τόπῳ κύριός φησι λέγων. ἐκάθισεν ὁ κεραμεὺς ἐπὶ * τοῦ τροχοῦ, ἐδοκίμαζε * δὲ πάντα ὑμᾶς οἶκον Ἰσραήλ; φησὶ κύριος. ἕκαστος δύναμιν νοεῖ τὰ γεγραμμένα. ὁ μὲν * ἁπλούστερον, οἷον ὡσεὶ ἁπὸ πίδακος πηγὴν λαμβάνων τὸν νᾶμα ἀπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ βαθύτερον ὡς ἀπὸ φρέατος ἀνιμῶν. ἡ δύναται) ἀμφότερα ὠφελεῖσθαι, ἐπεὶ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν ἐστὶ πηγή, τῷ δὲ φρέαρ· μαρτυρεῖ τὸ εὐαγγέλιον, ἡνίκα * δηλοῖ τὰ αὐτὰ τοῦ σαμαρείτου. ἐκεῖ γὰρ ὀνομάζεται τὸ αὐτὸ πηγὴ καὶ φρέαρ, καὶ ἀνάπαλιν ποτὲ λέγεται πηγή, καὶ ποτὲ φρέαρ. καλῶς οὖν εἴρηται ὑπὸ τοῦ δυνάμενος, ἵνα εἰδῇ ὅτι τὸ αὐτὸ τῇ ἰδιότητι, τῷ μὲν ἁπλουστέρῳ πηγή ἐστι, τῷ δὲ βαθυτέρῳ φρέαρ ἐστί. προοίμιόν μέ τοί ἐστι μελλούσης ἐξηγήσεως διὰ τὸ ἀγγεῖον τὸ πήλινον, τὸ διαπεσὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κεραμέως, καὶ αὖθις πλασθέν· τίνες ἐφεώρησαν ταῦτα ἁπλούστερον, καὶ ἐνόησαν· προθήσομαι ὑμῖν τὸν ἐκείνων λόγον καὶ τὴν ἐξήγησιν· μὴ ταῦτα ἐάν τι ἔχωμεν βαθύτερον, ἃ δεῖ ἐξηγεῖσθαι· δύναται, φασιν, ἐνταῦθα δηλοῦσθαι τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως· ἐὰν γὰρ πήλινον ἀγγεῖον διέπεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ κεραμέως, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὕλης τοῦ πηλοῦ ποιεῖ αὐτὸ ἀγγεῖον ἕτερον, καθὼς ἤρεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ· δύναται ὁ κεραμεὺς θεὸς τῶν σωμάτων ἡμῶν, ὁ δημιουργὸς τῆς κατασκευῆς ἡμῶν, ἐπὰν διαπέσῃ, ἤτοι καὶ συντριβῇ καθ' ὁἱανδήποτε αἰτίαν, ἀναλαβεῖν αὐτὸ, καὶ ἀνακαινῶσαι, καὶ ποιῆσαι αὐτὸ ὡραιότερον καὶ ἐλλ-

βέλτιον ἀγγεῖον ἕτερον, καθὼς ἤρεσεν ὀνώπιον αὐτοῦ ποιῆσαι ἐχέτω καὶ αὕτη διήγησις χάριν. αὐτὸ ὃ ἀκόσμως καὶ κυρίως διηγεμένως καὶ λέγοντος· εἰ, καθὼς ὁ κεραμεὺς οὗτος, οὐ δυνήσομαι καὶ ποιῆσαι ὑμᾶς, οἶκος Ἰσραήλ; φησὶ κύριος. ἰδοὺ ὡς ὁ πηλὸς τοῦ κεραμέως, οὕτως ὑμεῖς ἐστὲ ἐν χερσί μου· πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν, τοῦ ἐξᾶραι αὐτὸς καὶ τοῦ ἀπολύειν. καὶ ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς, καὶ μετανοήσω ἀπὸ τῶν κακῶν, ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλείαν τοῦ οἰκοδομεῖσθαι, καὶ καταφυτεύειν. καὶ ποιήσωσι τὰ πονηρὰ ἐνώπιόν μου τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς μου· καὶ μετανοήσω περὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς, φησὶ κύριος· τοῦτο τὸ κατὰ τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως ὁρῶμεν ἀναφερόμενον, οὐκ ἐπί τινι τῶν καθ' ἕνα, ἀλλ' ἐπὶ δύο ἔθνη λέγει γὰρ ἐξαίφνης * μέλλει λέγειν περὶ ἐθνῶν. ἵνα ποτὲ μὲν ταῖς δυναμένοις ἀκοῦσαι ἀπορρήτων μυστηρίων. πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος· ζητεῖ καὶ τὸ * πέρας καὶ τὸ δεύτερον ἔθνος τὸ ἀπωλείας διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. καὶ λαλήσας τὰ τῆς ἀπωλείας διὰ τὰς ἁμαρτίας, οὐδὲν ἦττον ἐπαγγέλλεται, ὅτι ἐὰν μετανοήσωσι, μετανοήσει περὶ τῶν κακῶν ὧν ἐλάλησε τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ πάλιν λαλεῖ ἐπ' ἄλλο ἔθνος δεύτερον, τὸ ἀνοικοδομεῖσθαι τὸ καταφυτεῦσαι ὅλον ἔθνος· τὸ * ἐπὶ τοῦτο ἀνοικοδομούμενον καὶ καταφυτευόμενον ἔθνος ἐπαγγελίαν ἔχει καλήν· δῶρα γὰρ ἁμαρτάνειν, φησί, μὴ τὸ λαλῆσαι ταῦτα ἐὰν ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν * ἀγαθῶν ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· τίνα δὲν τὰ δύο ἔθνη; τὸ μὲν ἕτερον ὀνομάζεται, ᾧ ἀπειλεῖ ὁ λόγος. καὶ τὸ δεύτερον ᾧ ἐπαγγέλλεται· ἀπειλεῖ μὲν οὖν, ὡς εἰ μετανοήσαι, μὴ ποιήσαι τὰ ἀπειλῆς· ἐπαγγέλλεται, ὡς εἰ μεταπέσοι, τὸ ἄξιον μὴ γένοιτο τὸ δεύτερον ἔθνος τῶν ἐπαγγελιῶν μὴ τυχεῖν αὐτῶν· ἐπὶ δύο μάλιστα ἐθνῶν ἔκειται πᾶσα ἡ οἰκονομία τοῦ θεοῦ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώποις γεγονε· πρῶτον ἔθνος ἐκεῖνο Ἰσραήλ. δεύτερον ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ ἔθνος· τῷ ἑτέρῳ ἠπείλησεν ὁ θεὸς ἃ ἠπείλησε, τὸ * βλέπομεν πεπληρωμένα· τὰ δὲ ἀπειλῆς τοῦ ἑτέρου ἔθνους ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἔσχηται. καὶ ἐσκάφη αὐτῆς ἡ πόλις, καθῃρέθη τὸ ἁγίασμα, τὸ θυσιαστήριον κατεβλήθη. οὐδὲν ἐπιζητεῖ τῶν πάλαι ἐμνῶν παρ' αὐτοῖς· ἔλεγε γὰρ ἐκείνῳ τῷ ἔθνει ὁ θεός. μετανόησατε. καὶ μετενόησαν· μὴ τὸ ἐκείνους εἰρῆσθαι ταῦτα, λέγει τούτῳ τῷ δευτέρῳ ἔθνει ὁ θεὸς τὰ αὐτὰ τοῦ ἀνοικοδομεῖσθαι αὐτό· ὅρα· ὅτι καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος ἀνθρωποί εἰσι, δυνάμενοι πάλιν πεσεῖν. διὰ τοῦτο καὶ

A didius atque præstantius vas alterum; prout placuerit in conspectu suo facere. Habeat etiam hæc explicatio suam gratiam; sed ipsum Dominum audiamus exponentem ac dicentem: *Si, quomodo figulus iste, non potero facere vos, domus Israel, dicit Dominus? Ecce sicut lutum figuli, sic vos estis in manibus meis. Ad summam loquar super gentem & regnum, ut auferam illos & dissipem; & convertetur gens illa ab omnibus malis istis quæ locutus fueram ad eam, & agam pœnitentiam de malis, quæ cogitavi ut facerem eis. Et ad summam loquar super gentem & regnum ad ædificandum, & plantandum; & facient mala coram me non audiendo vocem meam: & pœnitentiam agam de bonis quæ locutus eram facere eis,* ait Dominus. Illud quod dictum est de domo figuli, videmus non ad unam aliquam, sed ad duas gentes referri. Auspicaturus enim sermonem ait se dicturum de Gentibus; ut arcanorum quidpiam mysteriorum objiciat audire valentibus. *Ad summam loquar super gentem.* Quærit & postremam & priorem gentem perditionis propter peccata sua; & cum protulisset ea quæ perditionis sunt propter peccata, nihilominus pollicetur, quod si pœnitentiam egerit, se quoque pœnitentiam acturum de malis quæ dixerat se facturum eis. Et iterum loquitur super aliam gentem ad reædificandam & plantandam totam gentem; & ad hæc reædificata & plantata gens promissionem habuit bonam. Potest autem, inquit, peccare postquam hęc protulit: Si recesserint ab operibus bonis quę locutus eram facere eis. Quænam igitur hæ duæ gentes? Prior nominata est, cui minatur sermo: & altera est cui promittit. Minatur nimirum sic, ut si pœnitentiam egerit, non facturus sit illa quæ minatus fuerat: promittit ita, ut si relabatur, & indignam se præbeat gens altera, promissiones suas non assequatur. Circa duas potissimum gentes hasce versatur omnis Dei quoad homines in hoc mundo dispensatio. Prima gens illa Israel est: altera post Christi adventum est gens hæc. Priori minitatus est Deus quæ minatus est, & videmus impleta. Minæ prioris gentis erant de captivitate: subversa est civitas eorum, ablata sanctificatio, altare dejectum: nihil antiquarum solennitatum ipsis salvum superest. Dixerat enim isti genti Deus: Pœnitentiam agite; & non egerunt pœnitentiam. Postquam hæc illis dicta fuerant, dixit huic secundæ genti Deus quæ ad ipsius reædificationem pertinent. Vide autem ut

Ier. 18, 6. & seq.

etiam

etiam hæc gens homines sint, qui possint denuo decidere: ideo etiam huic minatur, & ait: Etsi prædixi quædam de ædificatione, & de plantatione, atque agricultura, hæc autem gens etiam peccatura sit; huic quoque peccanti evenient hæc quæ dicta erant illis propter peccata, & perpetientur, nisi egerint pœnitentiam. Universam scrutare Scripturam, & invenies plurima de duabus hisce gentibus dicta. Elegerat Deus Patres, promissionem dederat eis: eduxerat populum de genere Patrum ex Ægypto: longanimiter ipsis peccantibus usus, castigaverat ipsos ut Pater, introduxerat eos, & dederat eis terram promissionis. Miserat ad eos secundum tempora Prophetas, correxit & convertit eos à peccatis: longanimiter semper egit, mittens curatores seu medicos, donec veniret Archiater, Prophetis excellentior Propheta, medicis præstantior Medicus: venientem hunc prodiderunt, & occiderunt, *Tolle, tolle, dicentes, à terra istiusmodi; Crucifige, crucifige eum.* Illico venit visitatio super gentem istam: ad solitudinem redactus est locus, ubi cruci affixus fuerat Iesus meus. Elegit Deus aliam gentem: messis conspicitur quam ampla sit, tametsi operarii sint pauci. Quin & aliter dispensat Deus sagenam, ut jugiter mittatur in mare vitæ hujus, & congregentur omnis generis pisces, mittit piscatores multos, mittit venatores, multos venantur ex omni monte, venantur ex omni colle. Vide, quanta dispensatio circa salutem Gentium sit. Vide igitur benignitatem & severitatem Dei; super priorem quidem gentem & cadentem severitas, super alteram vero gentem promissiones & benignitas, dummodo permanserit in bonitate, alioquin etiam ipsa excidetur. Neque enim tunc tantum securis ad radicem arborum posita erat: parata etiamnum est iterum venire securis. Nam *securis ad radicem arborum posita est*, dicebat meus Jesus tunc vaticinans de Israel, apud quem securis erat: ipsius erat securis arboris infrugiferæ, & dixit olim: *Securis ad radicem arborum posita est.* Quod erant ibi arbores non ferentes fructum? excisæ sunt, & in ignem missæ, atque punitæ. Modo autem alia est agricolatio priori non absimilis instituta, de qua dictum est. *Introducens plantabis eos in montem hæreditatis tuæ, in paratum habitaculum tuum.* Introduxit gentem suam Deus in montem hæreditatis suæ. Montem ego quæro, non sicut Judæi, ita in materiis inanimatis: mons noster Christus est; in hoc plantati sumus, in ipso fundati. Videte igi-

Ier. 19, 6.

Matth. 3. 10.

Exod. 15. 7.

τέτω ἀπειλεῖ, καὶ φησιν· ἐι καὶ προεῖπον τὰ περὶ τ οἰκοδομῆς, καὶ τὰ περὶ τ καταφυτεύσεως, καὶ τ γεωργίας, μέλλει ὁ ἁμαρτάνειν καὶ ἔτ τὸ ἔθνος. ὁ τέτω ἁμαρτήσαντι συμβήσεται ταῦτα, ἅπερ εἴρηται ἐκείνοις διὰ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ πείσονται, ἐὰν μὴ μετανοήσωσι. πᾶσαν ἐρεύνησον τὴν γραφὴν, καὶ εὑρήσεις τὰ πλείστα περὶ τ δύο τέτων τ ἐθνῶν λεγόμενα· ἐξελέξατο ὁ θεὸς τοὺς πατέρας, ἐπηγγείλαν δέδωκεν αὐτοῖς. ἐξήγαγε λαὸν ἐκ γῆς τ πατέρων ἀπὸ αἰγύπτου· ἐμακροθύμησεν ἐπὶ αὐτοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἐπαίδευσεν αὐτὸς ὡς πατὴρ, εἰσήγαγεν αὐτὸς, ἔδωκεν αὐτοῖς γῆν ἐπαγγελίας· ἔπεμψεν αὐτοῖς προφήτας· ἀλλὰ καὶ ἐπαίδευσε· ὁ ἐπέστρεψεν αὐτὸς ἀπὸ τ ἁμαρτημάτων. ἐμακροθύμησεν ἀεὶ πέμπων τὸς θεραπεύοντας, μέχρις οὗ ἐλθὼν ὁ ἀρχιατρὸς, ὁ διαφέρων προφητῶν προφήτης, ὁ διαφέρων ἰατρῶν ἰατρὸς· ἐλιθοβόλησαν τοῦτον προέδωκαν, καὶ ἀπέκτειναν, ἆρε, ἆρε, λέγοντες, ἀπὸ τ γῆς τὸν τοιοῦτον. σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν· εὐθέως ἦλθεν ἐπισκοπὴ ἐπὶ τ ἔθνος, ἠρημώθη ὁ τόπος ἔνθα ἐσταύρωταί μου ὁ ἰησοῦς· ἐξελέξατο ὁ θεὸς ἄλλο ἔθνος. ὁ θερισμὸς ὁρᾷ πῶς πολύς ἐστι, καὶ οἱ ἐργάται ὀλίγοι εἰσί. ὁ ἄλλος οἰκονομεῖ ὁ θεὸς τὸ σαγήνιον, ἀεὶ βάλλεται ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐ βίοτέτε, καὶ συνάγον ἰχθύας παντοδαπούς, ἀποσέλλει τὰς ἁλιεῖς τὰς πολλὰς, ἀποσέλλει τὰς ἠρεύνας, τὰς πολλὰς θηρεύσουσιν ἀπὸ παντὸς ὄρους, θηρεύσουσιν ἀπὸ παντὸς βουνοῦ· ὅρα πόση οἰκονομία περὶ τ τῶν ἐθνῶν ἐστι σωτηρίας· ἴδε ἓν χρηστότητος ἀποτομίαν θεοῦ. ἐπὶ μὲν τ πρότερον ἔθνος μετὰ πόνου ἀποτομία. ἐπὶ δὲ τ δεύτερον ἔθνος ἐπαγγελίαι καὶ χρηστότης, ἐὰν ἐπιμείνητε τῇ χρηστότητι, ἐὰν μή, καὶ αὐτὸ ἐκκοπήσεται· ἐ γὰρ ἡ ἀξίνη τοτὲ μόνον πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων ἔκειτο· ἔστι μὴ καὶ νῦν πάλιν ἐστὶν ἐλθεῖν ἡ ἀξίνη· ἡ γὰρ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται), ἔλεγε μέν ὁ ἰησοῦς τότε προφητεύων περὶ ἐ ἰσραὴλ, παρ' ὃν ἡ ἀξίνη ἦν. αὐτὸς ἦν ἡ ἀξίνη ἐ ἀναπτε δένδρα. ὁ ἔλεγεν ἤδη· ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· ὅσα οὖν ἐκεῖ δένδρα μὴ ποιεῖ καρπόν; ἐκκόπτει, εἰς τὸ πῦρ ἐβλήθη, καὶ κεκόλασται· νῦν ὁ ἄλλο γεώργιον γεγένηται ἀνάλογον τῷ πρώτῳ, περὶ ἐ εἰρηται. εἰσαγαγὼν καταφυτεύσει αὐτὸς εἰς ὄρος κληρονομιᾶς σε, εἰς ἑτοιμον κατοικητήριόν σε· εἰσήγαγεν αὐτὸ τὸ ἔθνος ὁ θεὸς εἰς ὄρος κληρονομιᾶς αὐτὸ· τὸ ὄρος ἐγὼ ζητῶ, ἐχ ὡς ἰουδαῖοι, ἕτως ἐν ἀψύχοις ὕλαις. τὸ ὄρος ὁ χριστός ἐστιν· ἐν τέτῳ κατεφυτεύθημεν, ἐπ' αὐτῷ· ἐσπερίθημεν ὁρᾶτε οὖν ἐὰν μακροθυμήσῃ, μήποτε ἐλ-

θεῖ

θεὸν ὁ οἰκοδεσπότης εἶπη. ἤδη τρία ἔτη ἔρχομαι ἐπὶ τὴν συκῆν ταύτην, καὶ καρπὸν οὐκ ἤνεγκεν. ἔκκοψον αὐτήν. ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; καταργεῖ γὰρ τὴν καλὴν γῆν, τὸν χειρῶνα, τὸ μυστήριον τῆς συναγωγῆς· ὁ ἐρχόμενος ἐπὶ συναγωγήν, καὶ μὴ καρποφορῶν, πέρας λαλήσω ἐπ' ἔθνος, ἢ καὶ ἐπὶ βασιλείαν. δόξει ἁπλῶς τὸ πέρας· εἴρηται ὃ τέλειόν ἐν τῷ· λαλήσω ἐπ' ἔθνος ἢ βασιλείαν· τὸ πέρας τέλειόν ἐστι· καθαιρῶ λέγεται τῷ πρώτῳ ἔθνει· τὸ πέρας τῷ δευτέρῳ ἔθνει. ἀνοικοδομήσω ὑμᾶς· καὶ πάλιν ἐπιμελοῦμαι τοῦ φυτεῦσαι λέγεται, καὶ καταφυτεύσω, τοῖς δευτέροις ἀρ' ἓν ἐπεὶ εἰρηῖ) τὸ πέρας, δεῖ ψυχὰς τὸ πέρας· ὁ θεὸς, μὴ μετανοῶν, μετανοεῖν λέγε) κῇ τῇ γραφῇ. καὶ προσχῶμεν τῇ λέξει, ἵνα ἐὰν δυνηθῶμεν ἀπολογησάμενοι πῶς ταῦτα λέγεται· εἰ δὲ μὴ ἐξομεθα τὸν λόγον· πέρας λαλήσω, φησὶν, ἐπ' ἔθνος ἢ ἐπὶ βασιλείαν, ἐξαίρειν αὐτὰς, καὶ ἀπολλύειν· καὶ ἐὰν ἐπιστρέψῃ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἀπὸ τῶν κακῶν αὐτῶν· καὶ μετανοήσω περὶ τῶν κακῶν ὧν ἐλογισάμην τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς· καὶ πέρας λαλήσω ἐπὶ ἔθνος ἢ ἐπὶ βασιλείαν, τοῦ οἰκοδομεῖν, καὶ τοῦ καταφυτεύειν· καὶ ποιήσωσι τὰ πονηρὰ ἐναντίον ἐμοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς μου. καὶ μετανοήσω περὶ τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐλάλησα τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. περὶ τῆς μετανοίας τοῦ θεοῦ ἀπαιτούμεθα ἀπολογήσασθαι· δοκεῖ γὰρ ἐπίληπτον εἶναι καὶ ἀνάξιον, τὸ μόνον τοῦ θεοῦ, * ἀλλὰ καὶ τοῦ σοφοῦ, τὸ μετανοεῖν· οὐκ * ἐπαινῶ γὰρ σοφὸν μετανοοῦντα ἀλλ' ὁ μετανοῶν· ὅσον ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως, ἐπὶ * τῷ μὴ καλῶς βεβουλεῦσθαι μετανοεῖ. ὁ θεὸς ὢν, προγινώσκων ὢν τῶν μελλόντων, ὁ δοκεῖ) μὴ καλῶς βεβουλεῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μετανοεῖν. πῶς ἐν ἡμῖν γραφὴ αὐτὸν εἰσάγουσα λέγοντα. μεταμέλομαι, ἐπὶ λέγω ὅτι καὶ ἐν ταῖς βασιλείαις εἶπε) ἐν τῷ· μεταμέμηλεμαι ὅτι ἔχρισα τὸν σαοὺλ εἰς βασιλέα, καὶ καθολικῶς οὕτω λέγει) καὶ μετανοεῖν ἐπὶ πάσαις * κακίαις· ἀλλ' ὅρα τί οὕτω θεὸν διδασκόμεθα * καθολικῶς. ὅτε μὲν ἐξ ὡς ἀνθρώπου ὁ θεὸς διαρτηθῆναι, ἐδὲ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἀπειληθῆναι· καὶ μανθάνομεν διὰ τούτης τῆς λέξεως ὅτι ὁ θεὸς ἐξ ὡς ἄνθρωπος, διὰ τοῦ ἄλλης ὅτι ὁ θεὸς ὡς ἄνθρωπος, φασκούσης. ὅτι * ἐπαλήθευσέ σε κύριος ὁ θεός σου, ὡς εἴ τις παιδεύσαι ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καὶ πάλιν· * ἐτεροποφόρησέ σε ὡς ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ἐκεῖ ὅταν μὲν αἱ γραφαὶ θεολογῶσι τὸν θεὸν καὶ ἄυλον, καὶ μὴ ἐπικλέκωσιν αὐτῷ τὰ οἰκονομίαν, * τοῖς ἀνθρωπίνοις πάθεσι, λέγεσιν αὐτὸν εἶναι ἐξ ὡς ἄνθρωπος· τὸ γὰρ μεγαλω-

A tur, si longanimiter agat, ne fortè veniens paterfamilias dicat: *Iam anni tres sunt ex quo venio ad ficum hanc, & fructum non tulit; succide illam: ut quid etiam terram occupat?* occupat enim bonam terram, Christum, Ecclesiæ mysterium. Veniens ad Synagogam, & fructum non referens, *ad summam loquar super gentem*, vel etiam super regnum; videbitur absolutè finis. Dictum autem quid simile in isto: *Loquar super gentem vel Regnum.* Finis istiusmodi est; *Destruam*, dicitur huic priori genti, Finis secundæ genti, *Reædificabo vos.* Et rursum, *eradicabo*, prioribus dicitur, &, *plantabo*, posterioribus. Itaque cùm indictus sit finis, oportet fieri finē. Deus, quem non pœnitet, pœnitentiam agere perhibetur juxta Scripturam. Atqui attendamus textum, ut si possimus excusare, quomodo hæc dicantur; siquidem hoc verbum admittamus. *Ad summam*, inquit, *loquar super gentem, aut super regnum, ut auferam illos, & disperdam. Et si conversa fuerit gens illa à malis suis; & agam pœnitentiam de malis quæ cogitaveram facere eis. Et in summam loquar super gentem vel regnum, ad reædificandum, & plantandum; & facient mala coram me non audiendo vocem meam: & pœnitentiam agam de bonis quæ locutus fueram facere eis.* De pœnitentia Dei postulamur, ut excusemus. Videtur enim defectus esse, & quidem indignus non solùm Deo, verùm etiam sapiente, pœnitentiam agere. Non memini enim sapientem pœnitere, sed pœnitentem; quantum ad consuetudinem & usum istius dictionis, de re non bene delibera-ta pœnitet: Deus autem, cùm præscius sit futurorum, non potest sibi non bene consultus esse, & propter hoc pœnitentiam agere: quâ ratione igitur Scriptura introducit ipsum dicentem: *Pœnitentiam agam?* Prætermitto etiam in libris Regum dictum pœnituisse ipsum quòd Saulem unxisset in Regem: & universim de ipso dicitur quòd pœnitentiam agat super malitiâ. Cæterùm vide, quid de Deo universim doceamur: scilicet: *Non sicut homo Deus decipi potest, nec sicut filius hominis obliviscì.* Ex quo textu quidem discimus, Deum non esse sicut hominem, ex alio verò Deum esse sicut hominem, dicente: *Quoniam erudivit te Dominus Deus tuus, ut si quis homo erudiat filium suum.* Et iterùm: *Mores tuos tulit sicut homo filii sui.* Itaque quando Scripturæ de Deo per se theologicè agunt, neque ipsius gubernationem humanis implicant negotiis, ajunt ipsum esse non sicut hominem: nam *magnitudinis ejus non est finis*, &: *Terribilis est super omnes deos.*

Luc. 13. 7.

1. Reg. 15. 11.

Num. 23. 19.

Deut. 8. 5.

Deut. 1. 31.

Psal. 14.

Psalm. 95. 4. Psal. 148. 2. & : *Laudate eum omnes Angeli Dei: laudate eum omnes virtutes ejus: laudate eum Sol & Luna: laudate eum omnes stellæ & lumen.* Et alia millena colligens è factis Litteris, reperies, quibus accommodes illud: *Non sicut homo Deus.* Quando autem humanis negotiis divina gubernatio implicatur, fert humanum sensum, & modum, & dictionem; & sicut nos si per annos infanti loquamur, propter infantem balbutimus: (neque enim si nos ætate perfecti viri dignitatem tueamur, & infantibus loquentes, eorundem loquendi modo non attemperemus, nequaquam possunt infantes nos intelligere.) Quid simile mihi cogita etiam circa Deum, quando humanum genus, & eorum præsertim gubernatio sit infantium. Vide, quomodo perfecti viri etiam nomina cum pueris agentes immutemus, ac panem quidem proprio ipsis vocabulo nuncupamus, potum item alia quàm perfectorum voce pronuntiamus, non utentes dialecto qua utimur ad coætaneos perfectos, sed aliâ quapiam dictione puerili & infantili. Item, cum vestes nominamus pueris, alia nomina imponimus iis, quasi puerile quoddam nomen efformantes: ergone tum imperfecti sumus? & si quis nos audierit cum pueris differentes, dicet quoniam stultus factus est senex iste, hic vir oblitus est barbæ suæ, ætatis virilis. Vel concedatur secundum circumlationem puero confitentem non loqui dialecto senili, neque perfectâ, sed puerili. Sed & Deus revera loquitur pueris: *Ecce*, inquit etiam Servator, *ego & pueri quos dedit mihi Deus.* Dictum hoc ab ipso sene loquente ad puerum pueriliter, vel, ut magis emphaticè dicam, infantiliter; quia mores tulisti filii tui, & morem sustinuisti infantis, & statum ejus assumpsisti. Hoc modo igitur intellige mihi etiam Scripturam dicentem: *Mores tuos sustinuit Dominus Deus tuus; ut si quis homo mores sustineat filii sui.* Et visi sunt hi qui illud ex Hebræo interpretati sunt, cùm non invenirent vocabulum Græcis usitatum, composuisse, uti in aliis plurimis, hanc vocem, & finxisse ἑτεροποφόρησε: id est, *Mores tuos tulit* Dominus Deus tuus, ut si quis homo (juxta exemplum hoc quod attuli) mores sustineat filii sui. Cùm igitur nos pœnitentiam agamus, quando nobis pœnitentiam agentibus loquitur Deus, ait: *Pœnitet me*; & minitans nobis non præ se fert rerum prænotionem, sed tanquam infantibus loquens minatur; non præ se fert

Hebr. 2. 13.

A σωμένης 'αυτὸ ὅτι ἔστι πέρας. καὶ. φοβερὸς ἐστὶν ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς. καὶ. αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες ἄγγελοι θεοῦ. αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη. αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς. καὶ ἄλλα μυρία ἀναλεγόμενος ἀπὸ τῶν ἱερῶν * γραμμάτων δύρις ἂν, ὅις ἐφαρμόσειεν τό. οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς· ὅταν ὑπὲρ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν ἡ θεία οἰκονομία, φέρει τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, καὶ τρόπον, καὶ λέξιν. καὶ ὥσπερ ἡμεῖς ἐὰν * δι' ἔτει παιδίῳ διαλεγώμεθα, ψελλίζομεν διὰ τὸ παιδίον· ἃ καὶ οἰκεῖόν τέ ἐστι τηρεῖν ἡμᾶς τὸ ἀξίωμα τῆς τελείας ἀνδρὸς ἡλικίας, καὶ λαλοῦντας τοῖς παιδίοις, μὴ συγκαταβαίνοντας αὐτῶν τῇ διαλέκτῳ, νοῆσαι τὰ παιδία· τοιοῦτόν τι μοι νοεῖ καὶ περὶ τοῦ θεοῦ, ὅταν τοῖς ἀνθρώπων χρῆται, καὶ μάλιστα * τούτων * ἐστὶν πίων οἰκονομή· ὅρα πῶς καὶ μεταποιοῦμεν τὰ ὀνόματα οἱ τέλειοι ἄνδρες πρὸς τὰ βρέφη, καὶ τὸν μὲν ἄρτον * ἰδίως ὀνομάζομεν αὐτοῖς, τὸ δὲ πεῖν ἄλλῃ λέξει ὀνομάζομεν, τελείων ἐχόμενοι διαλέκτῳ, ἣν χρώμεθα πρὸς τοὺς τελείους ὁμηλίκας. * ἀλλὰ ἄλλῃ λέξει τινὶ παιδικῇ καὶ βρεφώδει· καὶ τὰ ἐνδύματα ἐὰν ὀνομάζωμεν ἑτέροις παιδίοις, ἄλλα ὀνόματα ὑποτιθέμεθα αὐτοῖς, οἷονεὶ ὄνομα παιδικὸν πλάσαντες. ἀεὶ δὲ τότε ἀτελεῖς ἐσμεν. καὶ εἴπερ ἡμεῖς ἀκέραιοι παιδίοις διαλεγόμενοι, ἐρεῖ ὅτι ἀνόητοι γέγονεν οἱ γέροντες οὗτοι, οἱ ἄνδρες οὗτοι ὑπελήσμησαν ἡλικίας καὶ ἀνδρός· * ἢ δεδο). καὶ συμφορὰν παιδίῳ ὁμολογοῦντα μὴ λαλῆσαι διαλέκτῳ πρεσβυτικῇ, μηδὲ ἐντελεῖ, ἀλλὰ παιδικῇ· καὶ ὁ θεὸς δὴ λαλεῖ παιδίοις. ἰδὲ, φησὶν ὁ σωτὴρ, ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός· λεγοίς * ἀπὸ γέρων λαλῶν πρὸς τὸ παιδίον παιδικῶς, ἢ, ἵνα ἐμφατικώτερον εἴπω, βρεφωδῶς· ὅτι ἑτεροποφόρησας τὸν υἱόν σου, καὶ τρόπον ἐφόρεσας ὃν βρέφος, καὶ τὴν καλασαν αὐτὸ ἀνείλεφας· ὕτως ἐνοεῖ μοι καὶ τὴν γραφὴν λέγουσαν. ἑτεροποφόρησέ σε κύριος ὁ θεός σου· ὡς εἴτις ἑτεροποφορήσῃ ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ· καὶ ἐοίκασιν οἱ ἀποδραισμὸν ἐρμηνεύσαντες, μὴ διορῶντες τὴν λέξιν κειμένην παρ' ἕλλησιν, ἀναπεπλακέναι, ὡς ἐπ' ἄλλων πολλῶν, καὶ ταύτην, καὶ πεποιηκέναι τὴν, ἑτεροφόρησε σε κύριος ὁ θεός σου, τοιοῦτος, τοιοῦτος πως σε ἐφόρησεν. ὡς εἴ τις τροποφορήσῃ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ὡσάδειγμα * τοῦ ὑὸν αὐτοῦ. ἐπεὶ δοκῶ ἡμεῖς μεταποιοῦμεν, ὅταν ἡμῖν διαλέγηται μεταποιοῦσιν ὁ θεός, λέγει· μεταποιῶ. καὶ ἀπειλῶν ἡμῖν ὡς προσποιεῖται προγνώστης εἶναι, ἀλλ' ὡς βρέφεσι λαλῶν ἀπειλεῖ· ὡς προσποιεῖται ὅτι προέγνω τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὡς

B

C

D

E

non-

ἵν' ἔτως ἐνομάσω, τὸ προκεκομμένον τὸ βρέφος, A notitiam omnium antequam fiant, sed quodammodò, ut sic appellem, simulans infantem præ se fert insciti am futurorum, & ita minatur genti propter peccata sua, & ait: *Si pœnitentiam egerit gens, & ego pœnitentiam agam.* O Deus! ergóne quando minaris, nescis utrùm gens ista pœnitentiam actura sit, necne? Quid porrò quando polliceris, nescis, utrùm promissis dignus maneat homo, vel gens ad quam sermo est, necne? Verumtamen non præ se fert. Et istiusmodi plurima humano more dicta reperias in Scriptura, sicut & illud: *Loquere filiis Israël,* Ier. 26, 2. B *si fortè audient, & pœnitentiam agent.* Ubi istud: *fortè audient,* nequaquam Deus dixit: neque enim hæsitat Deus, ut dicat istud: *Fortè audient, & pœnitentiam agent:* sed ut admodum tibi claram reddat arbitrii libertatem, & ne dicas: Si prænovit me perditum iri, oportet me perire: si prænovit me salvatum iri, oportet me omnino salvum fieri. Non igitur præ se fert ejus quod tibi futurum sit præscientiam, ut servet tuum liberum arbitrium, non anticipando, neque prænotando, utrùm pœnitentiam acturus sis, necne. Et ait ad Prophetam: *Loquere,* C *si fortè pœnitentiam agant.* Istiusmodi enim alia millena reperies dicta de Deo mores hominum sustinente. Cum audieris furorem Dei & iram ejus, noli putare iram & furorem passiones esse Dei. Dispensationes usus vocabulorum sunt ad infantem convertendum & emendandum: quandoquidem & nos pueris vultum confingimus, non ex affectu, sed ex dispensatione terribilem. Si in vultu nostro servaremus animi propitiationem erga infantem, & amorem filialem quem erga ipsum habemus, manifesta- D remus, non avertentes nosmetipsi, neque quodammodò transformantes propter ipsius conversionem, perditum iremus ipsum, & deteriorem redderemus. Sic igitur Deus & irasci dicitur, & furore corripi se ait ut convertaris, & emenderis: & verè non irascitur quidem, neq; furore agitatur; sed tu pateris ea quæ sunt iræ atque furoris, ob tuam malitiam in laboribus toleratu difficillimis constitutis, quando dictâ Dei irâ castigaris. Deinde post istum de duabus gentibus sermonem, de priore, cui minæ in- E tentatæ; & de secunda, cui promissio data est, ait: (dixit nimirum hoc prioribus:) *Et Ierem.* 18. 11. *nunc dic ad viros Iuda, & ad habitatores Ieru-salem. Hæc dicit Dominus: Ecce ego fingo super vos mala.* Quoniam in manu mea sunt hæc quæ fingo, super vos possunt cadere: facite hæc cadere de manu mea, ut ea quæ fingo super vos mala mutem, & faciam bo-

ἀκόσονται, καὶ *μετανοήσει· τοῦτο ἐχ' ὁ θεὸς εἴρηκε τό· ἴσως ἀκόσον). ἀ γὰρ διδάσκει ὁ θεὸς ἵνα λέγῃ τό· ἴσως ἀκόσονται, καὶ μετανοήσωσιν. ἀλλ' ἵνα σοὶ πολὺ ἐμφανῆ σε τὸ ἀυτεξάσιον, καὶ μὴ εἴπῃς· εἰ προέγνω με ἀπολλύμενον, ἀπολέσθαι με δεῖ. εἰ προέγνω με σωθησόμενον, σωθῆσαι πάντως με χρή· ἀ προσποιεῖται ἔν τε τῷ εἰ ἔτι σοι μέλλοντα εἰδέναι, ἵνα τηρήσῃ σε τὸ ἀυτεξάσιον, τῷ μὴ προειληφέναι, μηδὲ προεγνωκέναι πότερον μετανόησεις, ἢ μή· καὶ λέγε πρὸς τὸν προφήτην· λάλησον, ἴσως μετανοήσωσι· διαῦτα γὰρ ἄλλα μυρία εὑρήσεις λεγόμενα περὶ τοῦ θεοῦ τροποφερόντων τὸν ἄνθρωπον· ἐαν ἀκόσῃς θυμὸν θεοῦ καὶ *ὀργὴν ἀυτοῦ, μὴ νόμιζε τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν πάθη εἶναι θεοῦ· *οἰκονομίαι χρήσεως λέξεών εἰσι πρὸς τὸ βρέφος ἁπλασέψαι καὶ βελπωθῆναι· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς τοῖς παιδίοις πρόσωπον ποιοῦμεν ἐκ διαθέσεως, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν φοβερόν· ἐαν τηρήσωμεν τὸ ἵλεων τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ βρέφος ἐν τῷ προσώπῳ ἡμῶν, καὶ τὴν φιλοστοργίαν ἣν ἔχομεν πρὸς ἀυτὸ ἐμφήνωμεν, μὴ διαστρέψαντες ἑαυτοὺς, μηδὲ οἱονεὶ μεταβαλόντες πρὸς τὴν ἐκείνου ἁπισροφὴν, ἀπολυμεν ἀυτὸ, καὶ χεῖρον ποιοῦμεν· ἔτως ἐν ὁ θεὸς καὶ ὀργίζεσθαι λέγεται, καὶ θυμοῦσθαι φησιν, ἵνα ἁπστρέψῃς, καὶ βελπωθῇς· καὶ ἀληθῶς ἐκ ὀργίζε) μὲν, οὐδὲ θυμοῦται· σὺ δὲ πείσῃ τὰ τῆς ὀργῆς καὶ τὰ τοῦ θυμοῦ, χιόμενον ἐν δυσπομονήτοις διὰ τὴν κακίαν πόνοις, ἐπαν παιδευθῇ τῇ λεγομένῃ ὀργῇ θεοῦ. ἐξῆς μὲν τὸν περὶ τῶν δύο ἐθνῶν λόγον, ὃν πρότερον, ὡς ἀπειλὴ δέδοται, καὶ δεύτερον, ὡς ἐπαγγελία δέδοται, φησίν· εἶπε δηλονότι τοῖς πρώτοις· καὶ νῦν εἶπον πρὸς *ἀνδρας ἰούδα, καὶ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας ἱερουσαλήμ. ἔτως λέγει κύριος· ἰδοὺ ἐγὼ πλάσσω ἐφ' ὑμᾶς κακά· ὅπι ἐν τῇ χειρὶ μου ταῦτά ἐστιν ἁπλάσω, ἐφ' ὑμᾶς δύο ταῦτα διαπεσεῖν ἀπὸ τῆς χειρός μου, ἵνα ἀπλάσω ἐφ' ὑμᾶς κακὰ μεταβάλω, καὶ ποιήσω ἀγαθά· ἐκ ἂν

*Cod. Vat. μετανοήσουσιν. ἀλλ' ἵνα δείξω

*Cod. Vat. ὀργὴν μὴ νόμιζε πάθη

*Cod. Vat. οἰκονομία

*Cod. Vat. ἀνδρα

na. Nequaquam reperias; Ecce fingo super A vos bona, & eorum quæ sequuntur dictis consentanea, ut postmodum insinuet se quæ fingit bona dimittere è manibus, ut faciat ipsa mala; sed fingit mala juxta traditum exemplum, & fingens mala dispensat sine tradita interpretatione in istud; Cecidit de manibus meis, ut cùm ceciderit, & fictorum malorum finis nescio qualis & quantus advenerit, *avertatur tunc unusquisque à via sua mala, & meliora facite studia vestra.* Nonnunquam simpliciores dicunt: Beati homines antiquiores, quoniam audiverunt Dominum per Prophetam dicentem; & locutus est eis Dominus, &, prout dicit modò Dominus, per ea quæ hîc scripta sunt: *Avertatur unusquisque à via sua mala.* Ipse Dominus loquitur tibi dicens: *Et meliora facite studia vestra.* Veruntamen responderunt hi, ad quos adhortatorii de pœnitentia sermones instituti sunt: & videamus quid responderint, ne & nos similia respondeamus. Quid igitur respondentes adjunt? *Confortabimur; quia post aversiones nostras ibimus, & unusquisque placita cordis sui mali faciemus.* Etsi non vocibus hoc C dixeritis, vita tamen vestra erat istiusmodi, ut peccando virtute diceretis & vos per pravas actions, post sermones exhortatorios: *Confortabimur, quia post aversiones nostras ibimus; & unusquisque placita cordis sui mali faciemus.* Quid porrò sibi vult istud: *Post aversiones nostras ibimus?* Qui cœperunt mittere manum ad aratrum, & inter arandum ad anteriora se extendere, & eorum quæ retrò sunt, oblivisci, aversati sunt mala. Quando igitur quis mittens manum ad aratrum ad ea quæ retrò sunt se converterit, D post aversiones suas ibit: abit enim post ea quæ fuerat aversatus, & recurrit ad ea quæ reliquerat peccata. Audientium itaque hæc, sive catechumenorum gentilem vitam deserentium, sive fidelium jam proficientium, eò quòd ad anteriora sese extenderint; si vita fuerit flagitiosa, nihil aliud dicunt quàm: *Post aversiones nostras ibimus: & unusquisque placita cordis sui*, non simpliciter, sed *mali faciemus.* Est enim cor pravum, & est cor probum. Nemo igitur post aversiones suas eat, neque placita cordis sui pravi faciat. Ideò ad eos, qui hæc respon- E debant, dicit Dominus: *Interrogate nunc in Gentibus: Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israël?* Cæterùm vide-

Jerem. 18, 11.

Jer. 18. 12.

Jer. 18, 13.

δύρεις, ἰδὲ πλάσω ἐφ' ὑμᾶς ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἀνάλογον αὐτῶν λεγομένοις ἐξῆς, ἵνα μὴ τοῦτο ἐμφήνῃ, ὅτι ἃ πλάσῃ ἀγαθὰ ἀπολεῖ ἀπὸ τῶν χειρῶν, ἵνα ποιήσῃ αὐτὰ κακά. ἀλλὰ πλάσῃ κακὰ κατὰ τὸ εἰρημένον παράδειγμα, ⟨ὁ⟩ πλάσσων κακὰ οἰκονομεῖ χωρὶς τῆς ἑρμηνείας τῆς ἀποδεδομένης εἰς τό· ἔπεσεν ἀπὸ τῶν χειρῶν μου, ἵνα ἐὰν πέσῃ, καὶ τὸ τέλος τῶν πλασσομένων κακῶν οὐκ οἶδα ποῖόν ⟨τι⟩ γένηται. ἀποστραφήτω δὴ ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ καλλίονα ποιήσατε τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν. ἐφ' ὅτε οἱ ἀκεραιότεροι λέγουσι. μακάριοι οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι, ὅτι ἤκουσαν τοῦ κυρίου διὰ τῶν προφητῶν λέγοντος. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς κύριος, καὶ, ὡς λέγει ἡ νεωτέρα κύριος, διὰ τῶν γεγραμμένων τό· ἀποστραφήτωσαν ἕκαστος ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς. αὐτὸς ὁ κύριος διαλέγεταί σοι φάσκων. καὶ καλλίονα ποιήσατε τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν· ἀλλ' ἀπεκρίναντο ἕτοι, ὡς ὁ τῶν τροπικῶν δὲ μετανοίας εἰρηνταῖ λόγοι. καὶ ἰδοὺ νῦν τί ἀπεκρίναντο, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς τοιοῦτα ἀποκρινώμεθα. τί ἐν ἀποκρινόμενοι λέγουσιν, ἀνδρειώμεθα. ὅτι ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν ἡμῶν πορευσόμεθα, καὶ ἕκαστος τὰ ἀρέσκοντα τῆς καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς ποιήσομεν. καὶ ἐν μὴ ταῖς λέξεσιν εἴπητε, ὁ βίος ὑμῶν τοιοῦτος ἦν, ὡς ἁμαρτάνειν δυνάμει λέγετε ⟨οἱ⟩ ὑμεῖς διὰ τῶν πονηρῶν πράξεων, μὴ τὰς τροπικὰς λόγους τό. ἀνδρειώμεθα, ὅτι ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν ἡμῶν πορευσόμεθα. ⟨ἕ⟩καστος τὰ ἀρέσκοντα τῆς καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς ποιήσομεν. τί ἦν τό. ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν ἡμῶν πορευσόμεθα, οἱ δεξάμενοι βάλλειν ἐπ' ἄροσιν τὴν χεῖρα, ⟨ἐ⟩ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι τῷ δρομεῖν, τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, ἀπεγράφησαν τὰ φαῦλα. ἐὰν ἐν τις βαλὼν ἐπ' ἄροτρον τὴν χεῖρα γραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω, ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν αὐτοῦ πορεύσεται. ὀπίσω δὲ πορεύεται ἐκείνων ἃ ἀπεγράφη, καὶ παλινδρομεῖ ἐπ' ἐκεῖνα ἃ καταλέλοιπεν ἁμαρτήματα· καὶ τῶν ἀκουόντων ἐν ταύτῃ, εἴτε κατηχουμένων καταλιπόντων τὸν ἐθνικὸν βίον, εἴτε πιστῶν ἤδη προκοπὴν ἐν τῷ βίῳ ποιουμένων ἐὰν ἐπεκτείνωσι, εἰ βίος ἦν πονηρός, οὐδὲν ἄλλο λέγουσιν

*ἢ κατὰ τό. ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν ἡμῶν πορευσόμεθα. ⟨ἕ⟩καστος τὰ ἀρέσκοντα τῆς καρδίας αὐτοῦ, οὐκ ἁπλῶς, ἀλλὰ τῆς πονηρᾶς * ποιήσωμεν. ἔστι γὰρ καρδία πονηρὰ, καὶ ἔστι καρδία ἀγαθή. μηδεὶς ἓν ὀπίσω τῶν ἀποστροφῶν ἑαυτοῦ πορευέσθω, μηδὲ τὰ ἀρέσκοντα τῆς καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς ποιείτω. διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς ταῦτα ἀποκρινομένους λέγει κύριος. ἐρωτήσατε δὴ ἐν ἔθνεσι. τίς ἤκουσε τοιαῦτα φρικτὰ, ἃ ἐποίησε σφόδρα παρθένος Ἰσραήλ.

δύξει

δόξει ὃ καὶ ταῦτα ἁπλῶς εἰρῆσθαι. ἀλλ' ἐὰν ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐκκλησία οὐ * δεῖ τρόπον ἐπιστραφείη πρὸς τὸν θεὸν, * λεχθήσεται. ἐρωτήσατε δὴ ἐν ἔθνεσι. ἀκούσατε ἃ ἐποίησε φρικτὰ σφόδρα παρθένος ἰσραήλ. βίον γὰρ συγκρίνωμεν τῶν ἐκείνων τῶν ἡμαρτηκότων, τῷ βίῳ τῶν ἐπιστρεψάντων καὶ πιστευσάντων, καὶ ἰσόμεθα ὅτι ἐκεῖνοι μὲν φρικτὰ πεποιήκασι τὸν κύριον τῆς δόξης ἀποκτείναντες. ἕτοι ὃ ἐκείνων φρικτὰ ποιησάντων ἐπέστρεψαν πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ κόσμος ὑπὲρ ἐκείνων ἀναιρεθέντα καὶ ἀποθανόντα. ἐρωτήσατε ἐν ἐν ἔθνεσι. τίς ἤκουσε τοιαῦτα φρικτὰ ἃ ἐποίησε σφόδρα παρθένος ἰσραήλ; μὴ ἐκλείψουσιν ἀπὸ πέτρας μαστοὶ, ἢ χιὼν ἀπὸ τοῦ λιβάνου; ἢ ἐκκλινεῖ ὕδωρ βιαίως ἀνέμῳ φερόμενον; ὅτι ἐπελάθετό * μου ὁ λαός μου, εἰς κενὸν ἐθυμίασαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, τρίβους αἰωνίους, καὶ πόλιν τελέους οὐκ ἔχοντας ὁδὸν εἰς πορείαν, τοῦ τάξαι τὴν γῆν αὐτῶν εἰς ἀφανισμὸν, καὶ συριγμα αἰώνιον. διαφορὰς ὑδάτων ἐνταῦθα εἰρηκε. πρῶτον μὲν ἐν τῷ. μὴ ἐκλείψουσιν ἀπὸ πέτρας μαστοί. δεύτερον ὃ. ἢ χιὼν ἀπὸ λιβάνου; τρίτον ὃ ἐν τῷ. μὴ ἐκκλινεῖ ὕδωρ βιαίως * ἀνέμῳ φερόμενον; ταῦτα τὰ τρία εἴδη τῶν ὑδάτων αἱ πηγαί εἰσι τῶν ὑδάτων, ἃς ἐπιποθεῖ ἡ ὁμοιωμένη τῷ ἐλάφῳ ψυχὴ τῶν δικαίων. * ὥς' ἂν ἕκαστον εἰπεῖν τὸ. οὐ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. ἕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σε ὁ θεός. τίς ἐν ἐλάφῳ γεγένηται πολεμίῳ τῷ τῶν ὄφεων γένει, μηδὲν πάσχων ἀπὸ τῶν ἰῶν αὐτῶν, ὡς ἱστορεῖται περὶ τῆς ἐλάφου; τίς ἕτως ἐδίψησε θεὸν, ὡς' ἂν εἰπεῖν. ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν θεὸν τὸν ζῶντα; τίς ἕτως ἐδίψησε τὰς μαστοὺς τῆς πέτρας; ἡ πέτρα ὃ ἦν ὁ χριστός. τίς ἕτως ἐδίψησεν ἀγίου πνεύματος, ὡς' ἂν εἰπεῖν. οὐ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. ἕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σε ὁ θεός; ἐὰν μὴ τὰς τρεῖς πηγὰς τῶν ὑδάτων * διψήσωμεν, ἐδεμίαν πηγὴν τῶν ὑδάτων εὑρήσομεν. ἔδοξαν δεδιψηκέναι μιᾶς πηγῆς τῶν ὑδάτων, τοῦ θεοῦ ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ ὃν ἐδίψησαν τὸν χριστὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐκ ἔχουσι πιεῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἔδοξαν δεδιψηκέναι οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων χριστὸν ἰησοῦν. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐδίψησαν τὸν πατέρα, οὐδὲ νόμου καὶ προφητῶν θεὸν, διὰ τοῦτο οὐ πίνουσιν ὕδωρ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ. οἱ γὰρ ἕνα μὴ προσιέντες θεὸν, οὐδὲ δεχόμενοι τὰς προφητείας, οὐκ ἐδίψησαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν ταῖς προφήταις. διὰ τοῦτο οὐ πίνουσιν ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ πατρικῆς, ὑδὲ ἀπὸ τοῦ κεκραγότος ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἰρηκότος. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. οὐκ ἐκλείψουσιν ἐν ἀπὸ πέτρας μαστοί.

Cod. Vat. ἢ * Cod. Vat. πρὸς

Cod. Vat. μου οὐ κε

Cod. Vat. ὃ ἐν τῷ. μὴ ἐκκλινεῖ ὕδωρ βιαίως * ἀνέμῳ φερόμενον; ταῦτα τὰ τρία εἴδη τῶν ὑδάτων αἱ πηγαί εἰσι τῶν ὑδάτων, ἃς ἐπιποθεῖ ἡ ὁμοιωμένη τῷ ἐλάφῳ ψυχὴ τῶν δικαίων. * ὥς' ἂν ἕκαστον εἰπεῖν τὸ. οὐ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. ἕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σε ὁ θεός; ἐὰν μὴ τὰς τρεῖς πηγὰς τῶν ὑδάτων * διψήσωμεν, ἐδεμίαν πηγὴν τῶν ὑδάτων εὑρήσομεν. ἔδοξαν δεδιψηκέναι μιᾶς πηγῆς τῶν ὑδάτων, τοῦ θεοῦ ἰουδαῖοι. ἐπειδὴ ὃν ἐδίψησαν τὸν χριστὸν τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐκ ἔχουσι πιεῖν ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἔδοξαν δεδιψηκέναι οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων χριστὸν ἰησοῦν. ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐδίψησαν τὸν πατέρα, οὐδὲ νόμου καὶ προφητῶν θεὸν, διὰ τοῦτο οὐ πίνουσιν ὕδωρ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ. οἱ γὰρ ἕνα μὴ προσιέντες θεὸν, οὐδὲ δεχόμενοι τὰς προφητείας, οὐκ ἐδίψησαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐν ταῖς προφήταις. διὰ τοῦτο οὐ πίνουσιν ὕδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ πατρικῆς, ὑδὲ ἀπὸ τοῦ κεκραγότος ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εἰρηκότος. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. οὐκ ἐκλείψουσιν ἐν ἀπὸ πέτρας μαστοί.

Cod. Vat. ὃ

Cod. Vat. ὡς

Cod. Vat. ὑπογράφω

A buntur etiam hæc esse dicta simpliciter. Sed cum ex Gentibus Ecclesia eo quo decet modo conversa fuerit ad Deum, dicetur: *Interrogate nunc in Gentibus: audite quæ fecit horribilia nimis virgo Israel.* Vitam scilicet illorum peccantium cum vita conversorum atque credentium comparemus, & sciemus illos quidem horribilia patrasse occidentes Dominum gloriæ; hos vero illis horribilia patrantibus conversos ad eum qui pro peccatis mundi ab illis è medio sublatus & occisus fuerat. *Interrogate* igitur *in Gentibus;* Ier. 18. 13. *Quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis* & seq. *virgo Israel? Nunquid deficient de petra ubera, aut nix de Libano? nunquid declinabit aqua violenter sublata vento? Quia oblivi sunt mei populus meus, in vacuum adoluerunt, & infirmabuntur in viis suis, funiculos sempiternos, ad conscendendum semitas non habentes viam ad iter, ad ponendum terram suam in desolationem, & sibilum sempiternum.* Diversitates aquarum hic retulit primum quidem in eo: *Nunquid deficient de petra ubera?* secundum autem: *aut nix de Libano?* tertium vero in eo: *Nunquid declinabit aqua violenter sublata vento?* Hæ tres species aquarum, fontes sunt aquarum quas desiderat justorum anima cervo assimilata; ita ut unusquisque dicere possit illud: *Quemadmodum desiderat* Psalm. 41. 2 *cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus.* Quis igitur factus est serpentum inimicus, qui nil patiatur à veneno ipsorum, prout historiæ traditur de cervo? Quis ita desideravit Deum sic ut dicat, Sitivit anima mea ad Deum vivum? Quis ita sitivit ubera petræ? *Petra autem erat Christus.* 1. Cor. 10. 4 Quis ita sitivit Spiritum sanctum sic ut dicat: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum; ita desiderat anima mea ad te Deus.* Nisi hosce tres fontes aquarum sitiverimus, nullum fontem aquarum reperiemus. Videbantur Judæi sitire unicum fontem aquarum Deum; sed quia Christum & Spiritum sanctum minimè sitiebant, de Deo quoque bibere non potuerunt. Videbantur item hæretici sitire Christum Iesum; sed quia non sitiverunt Patrem, qui est Legis ac Prophetarum Deus, idcirco nec de Iesu Christo bibunt. Sed qui unum quidem servant Deum, sed contemnunt Prophetias, non sitiverunt Spiritum sanctum, qui loquitur in Prophetis: idcirco neque de paterno fonte bibunt, neque de eo qui in templo clamabat & dicebat: *Si quis sitit, veniat ad* Ioan. 7. 37. *me, & bibat.* Non deficiunt igitur de petra ubera; sed illi dereliquerunt fontem

aquæ vivæ; non autem fons aquæ vivæ deseruit ipsos. Etenim à nemine Deus elongat semet ipse; sed qui elongant semetipsos ab
Luc. 15 20 eo pereunt. Appropinquat potius Deus aliquibus, & occurrit venienti ad se. Quando nimirum filius qui devoraverat substantiam reversus fuerat, occurrit ei pater, & pollicetur per Prophetas dicens: Appropinquabo eis sicut tunica corporis ipsius. *Deus*
Ier. 23. 23. enim, inquit, *appropinquans ego sum, & non Deus de longè, dicit Dominus.* Non deficient igitur de petra ubera, id est aquæ Jesu; vel nix de Libano, id est aquæ paternæ. Etenim Libanus sacrum thymiama est secundum legem Dei: & super altari libanus offertur perspicuus, æqualis æquali. Et ejusdem nominis est mons hic cum Libano, estque nix de Libano descendens, quemadmodum aqua Spiritus sancti, de qua dicitur: *Nun-*
Ier. 18. 14. *quid declinabit aqua violenter sublata vento?* Etenim vento fertur, non declinat, non effugit aqua Spiritus sancti, sed unusquisque nostrum tum peccat, fugit ipsemet bibere de aqua sancti Spiritus. *Quia obliti sunt mei populus meus, in vacuum adoluerunt.* Omnis quidem peccans oblitus est Dei; justus au-
Ps. 43. 18 tem ait: *Hæc omnia venerunt super nos, & non obliti sumus te, nec injustè egimus in testamento tuo.* Ille autem populus omnino oblitus est Dei, & in vacuum adolevit. Quid porrò sibi velit istud: *In vacuum adoluerunt* considerandum est. Cum repetiverimus ea quæ in Psalmo 140. dicta sunt, intelligemus, quid
Ier. 18. 15. sit illud: *In vacuum adoluerunt.* Erat autem
Ps. 140. 2. in Psalmo isto quid simile dictum: *Fiat oratio mea sicut incensum in conspectu Dei.* Si igitur justi oratio incensum sit in conspectu Dei, iniqui oratio est quidem incensum; sed istiusmodi incensum, de quo uti & de ipsomet iniquo orante dici possit: *In vacuum adoluerunt*; quemadmodum de Juda scri-
Ps. 108. 7. ptum est: *Fiat oratio ejus in peccatum.* Ille quantum ad orationem in vacuum adolevit. Quis porrò sit is qui in vacuum adolet, adhuc magis sic intelligemus: *Ter in anno,*
Exod. 23. 17. inquit, *apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo,* cui statim subjungitur: *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Unde apparuit Scripturæ sensus oculo sacrarum literarum explicationem penetranti. Hæc mihi dicta sint in proœmio, cum ad me ipsum, tum ad auditores excitandum ad ea quæ lecta sunt attendenda; ut petamus venire Jesum, ut appareat nobis, & quæ hic scripta sunt modò nos doceat. Prophetaverat Jeremias: *Et audivit Paschor*

ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζωῆς. ἐπηγὴ ὕδατος ζωῆς ἐγκατέλιπεν αὐτούς. καὶ γὰρ ἀπ' ἀδενὸς θεὸς μακρύνει ἑαυτόν. ἀλλ' οἱ μακρυώοντες ἑαυτοὺς ἀπ' αὐτοῦ ἀπολοῦνται. ἐγγίζει μᾶλλον ὁ θεὸς * πίνων, καὶ ἀπαντᾷ τῇ ἐρ- Cod. Vat. χομένῳ πρὸς αὐτόν. ἰνίκα γοῦν ὁ υἱὸς ὁ καλαφαγὼν τὴν οὐσίαν ἐπανῆλθεν, ἀπήντησεν αὐτῷ ὁ πατήρ. καὶ ἐπαγγέλλεται διὰ τῶν προφητῶν λέγων. ἐγὼ αὐτοῖς * ὡς ὁ χιτὼν τοῦ χρωτός * Cod. Vat. αὐτοῦ. θεὸς γὰρ, φησὶν, ἐγγίζων ἐγώ εἰμι, καὶ οὐχὶ Cod. Vat. θεὸς πόρρωθεν, λέγει κύριος. οὐκ ἐκλείψουσιν ἐν ὄρει πέτρας μαΐου, τὰ ὕδατα τοῦ ἴνησου, ἢ χιὼν ὄρους τοῦ λιβάνου, τὰ ὕδατα τὰ πατρικά. καὶ λίβανος γὰρ τὸ θυμίαμα ἱερὸν ἐστι κατὰ τὸν νόμον τοῦ θεοῦ. καὶ προσφέρεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον λίβανος διαφανὴς, ἴσος ἴσῳ. καὶ ὁμώνυμον τὸ ὄρος ἔστω τῷ λιβάνῳ, καὶ ἐστι χιὼν ὄρους τοῦ λιβάνου κατερχομένη, ὀντερόπον τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγίου πνεύματος, περὶ οὗ λέγεται. μὴ * ἐκκλίνη ὕδωρ * Cod. Vat. βιαίως ἀνέμῳ φερόμενον; καὶ γὰρ ἀνέμῳ φέρε- Cod. Vat. ται, οὐκ ἐκκλινεῖ, ὁ φεύγει τὸ ὕδωρ τὸ ἅγιον πνεύματος, ἀλλὰ ἕκαστος ἡμῶν ἁμαρτάνων αὐτὸς φυγὰς γίνεται τοῦ πιεῖν ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅπερ ἐπελάθετο μὲν ὁ λαός μου, εἰς κενὸν ἐθυμίασαν. πᾶς * μὲν ὁ ἁμαρτάνων ἀπο- * Cod. Vat. λείπεται τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ δίκαιος λέγει. ταῦτα πάντα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου, οὐδὲ ἠδικήσαμεν ἐν τῇ διαθήκῃ σου. καὶ κεῖνος ὁ λαὸς ὄντως ἐπελάθετο τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς κενὸν ἐθυμίασε. πῶς τό. εἰς κενὸν ἐθυμίασαν καταγνωστέον. τὰ περὶ ὧν εἰρημένα εἰς * τὸν ψαλμὸν Cod. Vat. ῥηθέντα ἀναλαβόντες, γνώσομεν πῶς ἐστι τό. εἰς κενὸν ἐθυμίασαν. ἵνα δὲ καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τοιοῦτόν τι εἰρημένον. γενηθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν * σου θεοῦ. εἰ δὲ ἡ δικαίου Cod. Vat. προσευχὴ θυμίαμά ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἡ δὲ ἀδίκου προσευχὴ θυμίαμα μέν, τοιοῦτον δὲ θυμίαμα, ὡς ἂν λεχθῇ περὶ αὐτοῦ ἡ δυσωδίαν ἀδίκου. εἰς κενὸν ἐθυμίασαν. ὅτε περὶ τοιούτων ἐδόθη γεγράφθαι. γενηθήτω ἡ προσευχὴ αὐτοῦ εἰς ἁμαρτίαν. ἐκεῖνος τὸ προσεύχεσθαι εἰς κενὸν ἐθυμίασε. πῶς ὁ εἰς κενὸν θυμιῶν, ἔτι μᾶλλον ἔτως καταγνώσομεν. τεὸς δὲ ἐναντίως φησὶν, ὀφθήσεται πᾶν ἀρσενικὸν σου ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ σου. ὡς δύθεως ἐπιφέρεται. οὐκ ὀφθήσῃ ἐνώπιόν μου * κενός. ὅθεν ὠφθῆναι τῷ θεῷ Cod. Vat. γραφῆς τῷ ὀφθαλμῷ χωρεῖ πρὸς τὴν σαφήνειαν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ταῦτά μοι δοκεῖ προοιμίου εἶχεν, διεγείρων καὶ ἐγείρων καὶ ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὸ προσέχειν τοῖς ἀναγνωσθεῖσιν, ἵν' αἰτήσωμεν ἐλθεῖν ἰησοῦν καὶ * ἐπιφανῆσαι ἡμῖν, καὶ διδάσκοντα Cod. Vat. ἡμᾶς τὰ ἐνταῦθα γεγραμμένα. προεφήτευσεν ἱερεμίας. καὶ ἤκουσε παρὰ τοῦ ἐμοῦ

Ghisl. ἐμμὴς ὁ ἱερδὺς τ῏ λόγων τῆς προφητείας. καὶ
*τοσοῦτον, καὶ τὸ εἰκὸς, ὅσον ἐπὶ ψιλῇ τῇ ἀκο-
λουθίᾳ τῆς προφητείας ἀκηκοότων ἱερεμίᾳ, ὃ
ταχέως ἀναγέγραπται ἀλλ' ὀκνήσας εἰ μὴ
παῤ ἐμοῦ ἤκουσε τῇ γραφῇ εἰπεῖν, καὶ τίνος υἱὸς
ἦν, ὅτι ἐμμὴρ, καὶ ὅτι ἐχρημάτιζεν ἱερεύς. καὶ
ποίαν τάξιν εἶχεν ἐν τῷ λαῷ, ὅτι ἦν καθεσ-
μένῳ ἡγεμόνι ὄντι κυρίου, καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ ἱε-
ρεμίας προφητεύοντος τοὺς λόγους τούτους. καὶ ἀνα-
γέγραπται ὅτι ἀκούσας τὰ λόγων τῆς προφητεί-
ας τούτης πασχὼρ ἐπάταξε τὸν ἱερεμίαν, καὶ B
οὐκ ἠρκέσθη τῷ αὐτὸν πεπαταχέναι, ἀλλὰ καὶ
ἔβαλεν αὐτὸν εἰς πύλην καταῤῥάκτην. ἐμέλησε
τῇ γραφῇ εἰπεῖν ἡ πῦλη ἦν τοῦ οἴκου, ἐν τῇ πύλῃ Βενιαμίν. καὶ ὅτι ὁ καταῤῥάκτης
ἦν ἐν τόπῳ ἔνθα ὑπερῶον ἦν. ὑπερῶον δὲ οὐκ
ἄλλου τινὸς ἢ τοῦ οἴκου κυρίου. ταῦτα ἀνέγραψεν
ἐπὶ τῇ προφητείᾳ γεγονέναι τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον τῷ ἱερεμίᾳ. γεγονέναι δὲ ὑπὸ τὸ πασχώρ.
εἶτα φησὶ τῇ ἐπαύριον ὁ πασχὼρ ἐξήγαγε τὸν
ἱερεμίαν ἐκ τῆς καταῤῥάκτης. καὶ εἶπεν ἐξαχθεὶς
ὁ ἱερεμίας τῷ πασχώρ. ὅτι ὁ κύριος τοῦτο ὄνο-
μα ἐκάλεσέ σε τὸ πασχώρ, ἀλλὰ ὄνομά σοι
τέθειται, ὡς τῷ ἰακὼβ ἰσραὴλ, ὡς τῷ ἀβραὰμ
ἀβραάμ, ὡς τῇ σαρᾷ σαῤῥᾶ. ἔτως σοι ὄνομα
τέθεικε, μετοικον. καὶ διὰ τοῦτο ἐκάλεσέ σε, μέ-
τοικον. ἐπειδὴπερ λέγει ὁ κύριος. ἰδοὺ ἐγὼ δίδω-
*Cod.Vat. μί σε εἰς μετοικίδιν * σύμπασι. ποίοις; ἐχὶ γυ-
ναιξί σε, καὶ υἱοῖς σε, καὶ θυγατράσι σε. ἀλλὰ
Cod.Vat. σωτοῖς φίλοις σε. καὶ ἐπὰν * δοθῇ εἰς μετοικί-
αν, πεσοῦνται οἱ φίλοι σε μαχαίρᾳ. εἶτα ὡς διά-
φορος ὅσης τοῖς πίπτουσιν ὑπὸ μαχαίρας, ἐὰν D
πέσωσιν ὑπὸ μαχαίρας ἐχθρῶν, ἢ ὑπὸ μα-
χαίρας ἄλλων, φησὶ πεσοῦνται τοὺς φίλους τοῦ
βαλόντος τὸν ἱερεμίδιν εἰς τὸν καῤῥάκτην
εἰς μάχαιραν ἐχθρῶν αὐτοῦ. καὶ οἱ ὀφθαλμοί σε,
φησὶν, ὁρῶσι ταῦτα προφητεύοντα. σὲ δὲ καὶ
πάντα τὸν ἰούδα δώσω εἰς χεῖρας βασιλέως βα-
βυλῶνος. καὶ τὸ παθεῖν ταῦτα τοὺς φίλους σε, καὶ
μετοικῆσαι αὐτοὺς εἰς βαβυλῶνα, καὶ κατακό-
ψουσιν αὐτούς. τὸν μὲν βασιλέα ἰούδα, καὶ τοὺς
ὑπὸ ἰούδα κατακόψουσιν ἐν μαχαίρᾳ. καὶ οὐκέ- E
Cod.Vat. π * κειται τὸ. ἐχθρῶν αὐτῶν, ὡς ἐπὶ τ῏ προ-
πρόσθεν τέρων, οἱ εἰρῆνται φίλοι εἶναι τοῦ πασχώρ. εἶτα
φησι. καὶ δώσω πάσην τὴν ἰσχὺν τῆς πόλεως
ταύτης, καὶ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως
ἰούδα, καὶ πάντας τοὺς πόνους τῆς πόλεως ταύτης
εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτῶν, ἵνα οἱ ἐχθροὶ διαρπάσωσι τοὺς θησαυροὺς, καὶ
Cod.Vat. λάβωσι τὰ περιεχόμενα, καὶ ἀγάγωσι τὸν ἰούδαν καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς εἰς
Cod.Vat. βαβυλῶνα. σὺ δὲ ὦ πασχὼρ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σε
* πορεύεσθε ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰς βαβυλῶνα, καὶ ἐκεῖ ἀποθανῇ, * ἐκεῖ

A *filius Emmer Sacerdos verba Prophetiæ.* Et *Ier. 20. 1.*
quantum quidem ex nudo verborum contextu verosimile fit, ex auditoribus Prophetiæ Ieremiæ non facilè alius quispiam descriptus est nisi Paschor. Curæ autem fuit Scripturæ dicere, cujus filius esset, scilicet Emmer, & appellatum fuisse Sacerdotem; & quem ordinem obtineret in populo, scilicet constitutum fuisse Præfectum domus Domini, eo tempore quo Jeremias prophetabat sermones istos: & adscriptum, auditis sermonibus prophetiæ hujus, Paschorem percussisse Ieremiam, neque ei satis fuisse B ipsum percussisse, verum etiam misisse in cataractam. Curæ item fuit Scripturæ dicere, ubinam esset ista cataracta, scilicet in porta Benjamin; eamque cataractam fuisse in loco, ubi erat superior contignatio: superior porrò ista contignatio non erat alterius quàm domus Domini. Hæc descripsit Spiritus sanctus contigisse super prophetiâ Ieremiæ; facta vero à Paschore. *Deinde ait die* *Ier. 20. 3.*
perendino Paschorem eduxisse Ieremiam de cataracta: & eductus Ieremias Paschori dixit; C *Quia non Dominus vocavit hoc nomen tuum Paschor*, sed nomen tibi impositum, sicut Iacobo Israël, sicut Abræ Abraham, sicut Saræ Sarra; ita nomen tibi posuit, *Migrantem*: & ideo vocavit te, Migrantem; quia dicit Dominus: *Ecce ego do te in migrationem* *Ier. 20. 4.*
cum omnibus; quibus illis? non uxore tua, & filiis tuis, & filiabus tuis; sed *cum omnibus amicis tuis*: & postquam dati fuerint in transmigrationem, cadent amici tui gladio. Deinde quasi diversitas sit cadentibus à gladio, si ceciderint à gladio inimicorum, vel à gladio aliorum, ait amicos illius qui Ieremiam miserat in cataractam casuros in gladio inimicorum suorum. *Et oculi tui*, inquit, *videbunt hæc*, quæ vaticinio prædicta sunt: *te autem & omnem Iudam dabo in manus Re-* *Ier. 20. 4.*
gis Babylonis. Et postquam hæc passi fuerint amici tui, etiam migrare facient eos in Babylonem, & trucidabunt eos: nam regem Iuda, cæterosque de Iuda trucidabunt in gladio: & non amplius apponitur istud: *Inimicorum suorum*, sicut in prioribus, qui dicti sunt amici Paschoris esse. Deinde ait: *Et dabo omnem fortitudinem civitatis hujus,* *Ier. 20. 5.*
& omnes thesauros Regis Iudæ, & omnes labores civitatis hujus in manus inimicorum suorum, ut inimici diripiant thesauros, & accipiant prædicta, & abducant Iudam & Regem ejus in Babylonem. *Tu autem ô Paschor,* *Ier. 20. 6.*
& omnes habitantes in domo tua ibitis in captivitatem in Babylonem, & ibi morieris, & ibidem sepelieris tu & omnes amici tui, quibus

prophetasti eis falsa. Oportebat intercidere conclusionem universam, & declarare sensum ejus profundum, si capimus ipsum. Cæterum lectionem ac textum ejus quilibet, qui diligenter & non obiter litteris incumbit, posset vel sic intelligere. Quid sibi igitur hæc volunt? Hic labor est proponere sensum harum Scripturarum: & sanè confiteor, em per meipsum non posse hæc exponere, sed opus habere apparitione virtutis Jesu, in quantum sapientia est, quà verbum, quà veritas, ut apparitio ipsius faciat lucem in facie animæ meæ. *Et audivit Paschor filius Emmer Sacerdos (& hic constitutus erat Præfectus domus Domini) Ieremiam prophetantem sermones istos; & percussit eum,* &c. Habebant etiam incantatores Ægyptiorum virgas, illam Moysis & Aaronis deglutire volentes, quas ut non ex Deo existentes illa Aaronis devoravit: ad hoc enim ipsa satis erat etiam sine virga Moysis. *Percussit* itaque *Ieremiam Prophetam Paschor.* Et de more additur vox illa: *Prophetam.* Hic siquidem percutiens Jeremiam, Prophetam percussit. Quin & in actis scriptum reperitur, quemdam Ananiæ Principis Sacerdotum jussu percussisse Paulum: quamobrem Paulus ei dixit: *Percutiet te Deus, paries dealbate.* Et usque nunc iniqui Principis Sacerdotum sermonis jussu castigati Ebionæi verberant Apostolum Jesu Christi verbis contumeliosis: & Paulus ad istiusmodi sermonem Principis Sacerdotum ait: *Percutiet te Deus.* Et est istiusmodi Princeps Sacerdotum ex superficie speciosus, & paries dealbatus, intus scatens ossibus mortuorum, & omni immunditiâ. Quid autem dico de Paulo & Jeremia? ipse meus Dominus Jesus Christus ait: *Dorsum meum dedi ad flagella, & maxillas meas ad alapas; faciem verò meam non averti ab impudentia sputorum.* Hæc simplices intelligunt de isto tantum tempore, quando ipsum flagellavit Pilatus, quando consilium inierunt adversus eum Iudæi; ego autem video Iesum quotidie dantem dorsum suum ad flagella. Ingredere Iudæorum synagogas, & vide Iesum ab ipsis linguâ blasphemiæ flagellatum: vide illos de gentibus congregatos consilium incuntes adversus Christianos: quo pacto Iesum capiant: atque ipse dorsum suum dat ad flagella. Considera Verbum Dei maledictis lacessitum, odio habitum ab infidelibus: vide ut maxillas dederit ad alapas; & cum docuerit, ut, si quis te percusserit in una maxilla, obvertas illi & alteram, ipse id ipsum

Ier. 20. 1.

Act. 23. 2.

Ibid. 3.

Esaiæ 50. 6

Luc. 6. 29.

ταφήσῃ συ καὶ πάντες οἱ φίλοι σου, οἷς προεφήτευσας αὐτοῖς ψευδῆ. ἐὰν ἐπιτέμνεις τὴν προκοπὴν ὅλην, καὶ σαφηνίσαι * τὸ νόημα αὐτῆς τὸ βαθὺ, εἴγε χωρεῖμι αὐτό. * ἀλλὰ τὴν λέξιν καὶ τὸ ῥητὸν αὐτοῦ, ὃν καὶ ὁ τυχὼν ἐπίστασθαι ἐπιμελῶς τοῖς γράμμασι, καὶ μὴ ὂν παρέργως δύνασθαι, κἂν ὅτως νοῆσαι. πῶ δὲ βλέπω ταῦτα; ἐνθάδε ὁ ἀγὼν ἐστι προσῆσαι τὸ βλέμμα τούτων τῶν γραμμάτων. καὶ δὴ ὁμολογῶ κατ' ἐμαυτὸν μὴ δύνασθαι αὐτὰ διηγήσασθαι, ἀλλὰ δεῖσθαι ὡς παρεῖπον ἐπιφανείας τῆς δυνάμεως ἐν σοὶ καθ' ὁ σοφία ἐστὶ, καθ' ὁ λόγος, καθ' ὁ ἀλήθεια, ἵνα ἡ ἐπιφάνεια αὐτὴ ποιήσῃ φῶς ἐπὶ τὸ πρόσωπόν τῆς ψυχῆς * μου. καὶ ἥκουσε παρ' ὧν ὁ υἱὸς ἐμμὴρ ὁ ἱερεύς. καὶ ἔστω καὶ αὐτῷ κατάσαμμα ἡγεμόνι οἴκου κυρίου. ὁ Ἱερεμίας τὸν προφητεύοντα τοὺς λόγους τούτους. καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸ ξύλον. εἶχον καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ῥάβδους, ἃς βαλόμενος τὴν μωσέως διαβαλεῖν, καὶ Ἀαρὼν, ὡς σὺ ἔσῃ ἀπὸ * θεοῦ κατεπεναντίας ἦν τῷ Ἀαρών. ἤρκει γὰρ προσπτῶ αὐτῇ, ἃ χωρεῖς τῆς μωϋσέως ῥάβδου, ἐπάταξε τοίνυν Ἱερεμίαν τὸν προφήτην ὁ παχώρ. καὶ μὴ * ἤθελε προσκεῖσθαι καὶ τὸ. τὸν προφήτην. ἐνταῦθα μὲν ὁ πατάξας τὸν Ἱερεμίαν, τὸν προφήτην ἐπάταξεν. ἀναγέγραπται ὅτι ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπάταξέ τις τὸν παῦλον τὸν ἀνανίᾳ ἀρχιερέως κελεύσαντος. διὸ εἶπεν ὁ παῦλος. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε * κεκονιαμένε. καὶ μέχρι νῦν τὸν προφανόμενον ἀρχιερέως λόγον προσασσόμενοι ἐθίσαντες τύπτουσι τὸν ἀποκολουθοῦντα τῷ χριστῷ λόγοις δυσφήμοις. καὶ παῦλός φησι πρὸς τὸν τοιοῦτον λόγον * ἀρχιερέως τό. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός. καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος ἀρχιερεὺς ἐξ ἐπιπολῆς ὡραῖος, ὁ τοῖχος * κεκονιαμένος, ἔσωθεν γέμων ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. πῶ λέγω σοι παῦλε ὁ ἱερεμία; αὐτός μου ὁ κύριος ἰησοῦς χριστός φησι. τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα. τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων. ταῦτα οἱ ἀκέραιοι ἴσασιν ἐπὶ τὸν τότε μόνον καιρὸν, ὅτε ἐμαστίγωσεν αὐτὸν ὁ πιλάτος, ὅτε ἐβουλεύσαντο κατ' αὐτοῦ ἰουδαῖοι. ἐγὼ δὲ βλέπω τὸν ἰησοῦν καθ' ἡμέραν διδόντα τὸν νῶτον αὐτοῦ εἰς μάστιγας. εἴσελθε εἰς τὰς τῶν ἰουδαίων συναγωγὰς, καὶ ἴδε τὸν ἰησοῦν ἐν αὐταῖς τῇ γλώσσῃ τῆς βλασφημίας μαστιγούμενον. ἴδε τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν συναγομένους, βουλευομένους κατὰ χριστιανῶν, τίνα τρόπον λαμβάνουσι τὸν ἰησοῦν. καὶ κεῖνος τὸν ἑαυτοῦ νῶτον δίδωσιν εἰς μάστιγας. κατανόει ὑβριζόμενον τὸν θεοῦ λόγον κακολογούμενον, μισούμενον ὑπὸ τῶν ἀπίστων. ὅρα ὅπως τὰς σιαγόνας ἔδωκεν εἰς ῥαπίσματα. καὶ διδάξας, ὅπως ἂν τύπτῃ

τύπη τις σε εἰς τὴν σιαγόνα, στρέψον καὶ τὴν ἄλλην, αὐτὸς αὐτὸ ποιεῖ. τοσοῦτοι αὐτὸν ῥαπίζουσι, καὶ μαστιγοῦσι, καὶ σιωπᾷ, καὶ οὐ λαλεῖ. ἀναγέγραπται γάρ. μὴ λαλῶν ἐν τῇ μαστιγοῦσθαι. καὶ τὸ πρόσωπον μέχρι τοῦδε Ἰησοῦς οὐκ ἀπέστρεψεν ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων. πῶς τὴν ἐξουτενιζόντων τὴν διδασκαλίαν ἀεὶ οἱονεὶ ἐμπτύει μέχρι τοῦδε τῇ Ἰησοῦ ἀνεχομένῳ; * ἢ ἀκολουθεῖ τῷ πεπαταχθαι τὸν προφήτην, διηγήσασθαι τοὺς παταχθέντας. ὡς φέρ' εἰπεῖν τὸν Ἀπόστολον, καὶ εἴ τις ἄλλος πεπάταχ- B
Ghisl. τυχόν, εἰ ἐγρήγορεν
Ghisl. τυχόν, * θέλησον καὶ τοῦτο τὸν Ἰησοῦν. πάταξεν οὖν παροιμιῶδες τὸν Ἱερεμίαν τὸν προφήτην, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν καταῤῥάκτην, ὃς
Cod. Vat. Βενιαμὶν κληρονομία
ἐστὶν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾗ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ τῶν θείων ἀναγνωσμάτων, * ὡς εὑρήσεις ἐν τῷ ἀναγεγραμμένης κληρονομίας ἐν τῇ τοῦ ναοῦ. ἐπεὶ οὖν ὁ ναὸς Ἰωσὴδ ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ Βενιαμὶν, ὃς ἑρμηνεύεται, υἱὸς δεξιᾶς· ὀδὲν γάρ ἐστιν ἀριστερὸν C
Cod. Vat. ἐν τοῖς
τοῦ ναὸν τοῦ Θεοῦ. διὰ τοῦτο καὶ βάλλει εἰς τὸν καταῤῥάκτην, ὃς ἐστὶν ἐν πύλῃ Βενιαμὶν * τοῦ ὑπερῴου ἐν οἴκῳ κυρίου. ἔβαλε τὸν προφήτην εἰς τὸν καταῤῥάκτην. καὶ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν, ἵνα λαβόντες καὶ τοῦτον τὸν Ἱερεμίαν εἰς τὸ ὑπερῷον ἀναβιβάσωμεν ἐν οἴκῳ κυρίου. ὑπερῷον γὰρ τὸν
Ghisl. ὑπερῷον.
νῦν τὸν ὑψηλὸν καὶ ἐπηρμένον δείκνυ * τῆς γραφῆς, ὅτε μαρτυρεῖ τοῖς ἁγίοις, * ὅπου εἰς τὰ ὑπερῷα τοὺς προφήτας ὑπεδέξαντο. ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν ἀναγέγραπται χήρα ὑποδεξαμένην τὸν Ἠλίαν τὸν προφήτην ἐν * σαρεφθὰ D
Cod. Vat. ἀφέσεως
τοῦ σιδωνίας, ἵνα εἰς τὸ ὑπερῷον αὐτῆς ἐξενίσῃ τὸν προφήτην. καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ ἡ τὸν ἐλισσαῖον ὑποδεξαμένη, ἀνέβησεν αὐτὸν οἶκον εἰς τὸ ὑπερῷον ὁ ᾧ ἁμαρτωλὸς ὀχοζίας ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ὑπερῴου. καί σοι ὁ Ἰησοῦς ἐντέλλεται μὴ καταβαίνειν ἐκ τοῦ δώματος. ὅταν γάρ, φησὶ, τάδε καὶ τάδε γένηται, τότε ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβάτω ἆραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ὁ
Cod. Vat. ἐν τοῖς
ἐν τοῖς ἀγροῖς φεύγων, * ἀλλὰ μὴ εἰς δῶμα E μὴ ἀναβαινέτω, ἀλλ' ἐκ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. καλὸν *
Cod. Vat. οἴκων.
ἐν ὑπερῴοις εἶναι, καλὸν ἐν δώμασιν εἶναι, καὶ ἄνω πετυχαίνειν. καὶ οἱ Φαρισαῖοι ὑπόκρισιν, ὡς ἐν ταῖς προσευχαῖς ἀναγεγραπται αὐτῶν, ἐνίκα ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὄντων αὐτῶν ἐκολάζον ταῖς

A faciat. Tot tantique ipsum alapis percutiunt, & flagellant, & silet, & non loquitur: scribitur enim: Inter flagellandum non locutus. Et faciem usque modo Iesus non avertit ab ignominia sputorum. Quis eorum qui contemnunt doctrinam non quodammodo consuit usque in hunc diem Iesum sustinentem? Jam restat, ut post percussionem Prophetæ, percussos enumeremus; ut verbi gratiâ Apostolum: & si quis alius percussus est, proponendus etiam in ipso Iesus. *Percussit itaque Paschor Ieremiam Prophetam, & misit eum in cataractam, quæ erat in porta Benjamin*: contignationis superioris Benjamin erat cataracta. Portio hæreditatis Benjamin est Ierusalem, in qua Templum Dei divinarum lectionum, prout reperies ex descriptione distributionis hæreditatis in libro Nave. Quoniam igitur templum erat in distributione hæreditatis Benjamin, qui interpretatur, Filius dexteræ, (nihil enim sinistrum est in templo Dei,) idcirco hic mittit in cataractam, quæ erat in porta Benjamin contignationis superioris in domo Domini. Misit Prophetam in cataractam. Et nos adhortamur, ut sumentes modo Ieremiam in superiorem contignationem, ascendamus in domo Domini. Supremam porro contignationem ostendam esse sublimem & excelsum Scripturæ sensum, quando testatur Sanctis, quod in superiore contignatione Prophetas exceperint. In libro tertio Regum describitur vidua excipiens Heliam Prophetam in Sarephtha Sidoniæ, quæ in superiore contignatione sua excepit hospitio Prophetam: & in libro quarto quæ Elisæum suscepit, præparavit ipsi habitaculum in superiori contignatione. Peccator vero Ochozias cecidit de superiori contignatione. Sed & tibi Iesus præcipit non descendere de tecto: Quando enim, inquit, hæc & hæc contigerint, *tunc qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua*. Qui in persecutionibus fugit, ne in tectum ascendat, sed neque de tecto descendat tollere aliquid de domo sua. Bonum est igitur in superioribus esse contignationibus, bonum est in tectis versari, & sursum alibi existere. Sed & admirandi Apostoli, prout in Actis eorum describitur, quando in unum congregati vacabant orationibus & verbo Dei, in superiori contignatione erant: & quoniam erant in superiori contignatione, non erant infra, ideo apparuerunt eis dispertitæ linguæ quasi ignis. Quin & Petrus quando offerebat preces Deo, *ascendit in superiora*; & nisi in superiora

Matth. 24 17.

Act. 1, 13.

Act. 10, 9.

petiora domus ascendisset, non vidisset descendens de cælo vas velut linteum quatuor initiis submitti de cælo. Sed & illa quæ
Act. 9.36. eleëmosynas faciebat *Tabitha*, *quæ interpretata dicitur Dorcas*, infernè non erat, sed in cœnaculo, quando ascendens Petrus ipsam à mortuis suscitavit. Nec non Jesus hocce festum, cujus symbolum facimus Pascha, celebraturus unà cum discipulis suis, suscitantibus illis:
Marc. 14. 12. *Ubi vis paremus tibi Pascha?* dixit:
Luc. 22. 9. *Euntibus vobis occurret homo lagenam aquæ bajulans, sequimini eum: ipse ostendet vobis cœnaculum grande stratum, scopis mundatum, paratum, ibi parate.* Qui Pascha facit ut Jesus vult, infra cœnaculum est; sed si quis celebret cum Jesu, superius est in cœnaculo magno, in cœnaculo scopis mundato, in cœnaculo exornato & vacuo: si autem ascenderis cum eo ut Pascha celebres, dat etiam tibi panem benedictionis corpus suum, & sanguinem suum præbet. Ideò adhortamur vos, ascendite in sublime, levate in altum oculos vestros. Quin & mihi dum
Isaiæ 40. 9. doceo divinus sermo ait: *Super montem excelsum ascende qui evangelizas Sion: exalta in fortitudine vocem tuam qui evangelizas Jerusalem: exaltate, nolite timere.* Hæc propter Paschor, quia cum adesset cœnaculum in domo Domini, in porta Benjamin, non in cœnaculum adduxit Prophetam, sed misit ipsum in cataractam deorsum: & factum est
Jer. 20. 3. postridie: *Et eduxit Paschor Jeremiam de cataracta.* O Domine Jesu iterum veni, declara mihi etiam hæc, & iis qui ad spiritalem cibum sumendum accesserunt, quomodo postridie eduxit ipse Jeremias de cataracta. Quando nimirum instat dies hodierna (hodie est autem omne præsens sæculum) si peccator in cataractam deorsum mittit Prophetam, cum lusum fuerit præsenti die, & crastina venerit, tunc ipsum educit pœnitens de cataracta. Deinde dicit ei Jeremias quid passurus sit Paschor: quid ait illi?
Jer. 20. 3. *Non Paschor vocavit nomen tuum, sed nigrantem.* Ideo hæc dicit Dominus: Futurum est ut transmigret secundum meritum peccatorum suorum Paschor hic in Babylonem, non solus, sed etiam cum amicis suis: traditur enim Nabuchodonosori, & in confusionem abit, & punitur pro peccatis suis, quia misit Prophetam in cataractam. Quinam sunt igitur amici Paschoris à nigredine oris sic denominati? omnes qui sermones ejus excipientes simul ab oris illius nigredine denigrantur; qui nigredinis dogmata suscipiunt, &

A οὐκ ἂν ★ εἶδεν ἐξ ἑρμνῆ καταβαῖνον σκεῦος ὡς τὸ ὀθόνιον τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐκ τῆς ἑρμνῆ. ἀλλὰ καὶ ἡ Τάβις ἐλεημοσύνας ποιήσασα ταβιθὰ, ἥτις ἑρμηνευομένη λέγεται Δορκάς, κάτω οὐκ ἦν, ἀλλ' ἐν τῷ ὑπερῴῳ, ὅτε ἀναβὰς Πέτρος ἀνέστησεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν νεκρῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰησοῦς ταύτην τὴν ἑορτὴν, ἧς τὸ σύμβολον ποιεῖται τὸ πάσχα, μέλλων ἑορτάζειν μετὰ τῶν μαθητῶν, ποῦ θέλεις
B ἑτοιμάσωμέν σοι τὸ πάσχα; εἶπε. * πορευομένων ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἐκείνῳ ἀκολουθήσατε. ἐκεῖνος ὑμῖν δείξει * ἀνάγαιον μέγα, ἐστρωμένον, σεσαρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. τὸ πάσχα ποιῶν ὡς Ἰησοῦς βέλεται, κάτω ἐστὶ τὸ * ἀναγαῖον. ἀλλὰ εἴ τις ἑορτάζει μετὰ Ἰησοῦ ἄνω ἐστὶν ὁ ★ ἀναγαίῳ μεγάλῳ, ὃν * ἀναγαίῳ σεσαρωμένῳ, ὃν * ἀναγαίῳ κεκοσμημένῳ καὶ * ἑτοίμῳ. ἐὰν δὲ ἀναβῇς μετ' αὐτοῦ ἵνα ἑορτάσῃς τὸ πάσχα, δίδωσί σοι καὶ τὸν ἄρτον τῆς εὐλογίας, τὸ σῶμα ἑαυτοῦ, καὶ τὸ αἷμα ἑαυτοῦ χαρίζεται.
C διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀναβαίνετε εἰς ὕψος, αἴρετε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς * ὑμῶν. κἂν μόνοι ὦ ἐὰν διδάσκω τὸν θεῖον λόγον φαίνω ὁ λόγος. ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀναβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος σιών. ὕψωσον τῇ ἰσχύι τὴν φωνήν σου ὁ εὐαγγελιζόμενος ἱερουσαλήμ. ὑψώσατε, μὴ φοβεῖσθε. ταῦτα διὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ὅτε παρακεκλημένοι ὑπερῴῳ ἐν τῷ οἴκῳ κυρίου, ἐν πόλει βενιαμίν, οὐκ εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνεβίβασε τὸν
D προφήτην, ἀλλὰ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν καταῤῥάκτην κάτω. καὶ ἐξήγετο τῇ ἐπαύριον. καὶ ἐξήγαγε παρὼρ τὸν ἱερεμίαν ἐκ τοῦ καταῤῥάκτου. ὦ κύριε Ἰησοῦ πάλιν ἦκε, σαφήνισόν μοι καὶ ταῦτα, καὶ τοῖς ἐλπυθόσιν ἐπὶ τὴν πνευματικὴν τροφὴν, πῶς τῇ ἐπαύριον ἐξάγει αὐτὸς τὸν ἱερεμίαν ἐκ τοῦ καταῤῥάκτου; ὅσον μὲν γὰρ ὄνειρον ἡ σήμερον ἡμέρα. σήμερον * δὲ ἐστὶ πᾶς ὁ αἰών. * ἐὰν εἰς τὸν καταῤῥάκτην κάτω
E βάλῃ τὸν προφήτην ὁ ἁμαρτωλὸς, ἐὰν δὲ παύσηται ἡ ἐνεστῶσα ἡμέρα, καὶ ἡ αὔριον ἔλθῃ, τότε αὐτὸν ἐξάγει μετανοήσας ἀπὸ τοῦ καταῤῥάκτου. εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ ἱερεμίας ἃ πέπεισται ὁ παρὼρ. τί λέγει αὐτῷ, ὁ παρὼρ ἐκάλεσέ σου τὸ ὄνομα, ἀλλ' ἢ μέτοικον. διὸ καὶ λέγει κύριος. μέλλει μετοικίζεσθαι κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων ὁ παρὼρ οὗτος εἰς βαβυλῶνα, ὁ μόνος, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ. παραδίδοται γὰρ τῷ ναβοχοδονόσορ, καὶ εἰς τὴν σύγχυσιν ἄπεισι, καὶ κολάζεται ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν αὐτοῦ, ἐπεὶ ἔβαλε τὸν προφήτην εἰς τὸν καταῤῥάκτην. τίνες δὲ οἱ φίλοι τοῦ παρὼρ ὀνομάζονται μελανίας τοῦ σώματος; πάντες οἱ τοὺς λόγους αὐτοῦ παραδεξάμενοι συμμελανωθέντες τῷ σώματι αὐτοῦ τῷ μεμελανωμένῳ, οἱ δόγματα μελανότητος

παραδεξάμενοι, καὶ πεσεῖται μαχαίρᾳ ἐχθρῶν αὐτῶν. οἱ ὑπὸ τὴν κολάσεων τεταγμένοι. ἕτοιμοί εἰσιν οἱ τὰς μαχαίρας ἔχοντες, καὶ ποιοῦντες πίπτειν αὐτούς. διὸ καὶ ὁ λόγος προφητεύει, καὶ φησι. καὶ οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται. ταῦτά φησι τὰ προφητευόμενα ὄψονταί σου οἱ ὀφθαλμοί. καὶ σὲ καὶ πάντα τὸν δῶμόν σου εἰς χεῖρας βασιλέως Βαβυλῶνος. ὡς ἐὰν καταληφθῇ ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸς, ὡς ἄξιον εἶναι ὑπὸ βασιλέως Βαβυλῶνος, * τυγχάνει τῆς συγχύσεως, παραδοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος παραλαμβάνει τοὺς ἁμαρτάνοντας. βασιλεὺς μὲν Βαβυλῶνος καὶ μυρτὼ ἱστορίαν, Ναβουχοδονόσορ. καὶ ὁ τὸν ἀναγωγὴν, ὁ πονηρός. τούτῳ παραδίδοται ὁ ἁμαρτωλὸς, ἐπεὶ ἐστιν ἀμφότερα ἐχθρὸς καὶ ἐνδίκητος. ὅπου γὰρ ἂν ᾖ παραδίδοται ὁ ἁμαρτωλὸς, παῦλος σε διδάξατο. ὅπου μὲν λέγων ἐν φυγέλλῳ καὶ ἑρμογένει, οὓς παρέδωκα, * φησὶ, τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ὅπου δὲ πεπορνευκότος. σωαχθέντων ὑμῶν καὶ ἐμῷ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν, * κέκρικα παραδεδοναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ * κυρίου ἡμῶν. ἐκεῖ παραδίδοται ὁ πάσχων ἐν τῷ σώματος μελανία εἰς χεῖρας βασιλέως τοῦ Βαβυλῶνος, καὶ * μετοικίσιν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ κατακόψουσιν αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ. καὶ δώσω τὴν ἰσχὺν πάσην τῆς πόλεως ταύτης. * δύνασθε εἰπεῖν ὅτι προφητεύεται περὶ τῆς ἱερουσαλὴμ ταῦτα. παραδίδοται γὰρ πᾶσα ἡ ἰσχὺς αὐτῆς, καὶ τὰ ὑπάρχοντα, τότε τῷ τῶν βαβυλωνίων βασιλεῖ. δύνασθε εἰπεῖν ὅτι προφητεύεται ταῦτα περὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἐν τοῖς καὶ τὸν σωτῆρα χρόνοις παραδοθείσης τοῖς πολεμίοις, καὶ εἰς αἰχμαλωσίαν ἀναπεληλύθασιν οἱ υἱοὶ τῆς ἱερουσαλὴμ, καὶ κατεσκάφη ἡ πόλις. ἐὰν δὲ ἐξετάσῃς τὰ πράγματα, καὶ * πόλιν βλέπῃς, μὴ τοὺς λίθους, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἐν ἐκείνῃ ἡ ἱερουσαλὴμ, οἱ ἄνθρωποι παρεδόθησαν εἰς χεῖρας βασιλέως Βαβυλῶνος διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ χριστοῦ ἀσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν. ἐν σὺ ἱερουσαλὴμ εἶ νῦν. ἐὰν ἓν ἀπειλῇ τῇ ἱερουσαλὴμ νῦν ὁ λόγος, φοβήθητι, μήποτε σὺ, ἐὰν ἁμαρτάνῃς, ἱερουσαλὴμ, * ἡ ἁμαρτωλὸς, καὶ παραδίδοσαι, ἵνα μηκέτι ἦς ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ Βαβυλὼν γένῃ καὶ σύγχυσις, παραλαβόντος σε Ναβουχοδονόσορ τοῦ * Βαβυλώνων βασιλέως. καὶ πόσους τοὺς πόνους ἱερουσαλὴμ παραδίδωσι. πῶς πόσους τοὺς πόνους παραδίδωσιν; ἐὰν μὴ τὸ ἀθλῆσαι καὶ ἀγωνίσασθαι παρέσῃς, καὶ ἁμαρτῇς, πόσους οἱ πόνοι σε ἐλεύσονται εἰς τὰς χεῖρας Ναβουχοδονόσορ. πῶς πόσους οἱ πόνοι σε * ἀπεχθήσεταί σοι, ἐὰν πέσῃς μὴ τὸ πολλὰ καμεῖν ὑπὲρ ἀληθείας;

A dent gladio inimicorum suorum; qui ad pœnas ordinati sunt; qui cum habeant gladios, faciunt eos cadere; de quibus hic sermo vaticinatur, & ait: *Et oculi tui videbunt*; hæc scilicet quæ prophetata sunt *oculi videbunt. Et te & omnem ludam dabo in manus Regis Babylonis.* Sicut cum comprehensus fuit Iuda; sic peccator, tanquam qui mereatur esse Regis Babylonis, id est confusionis, tradetur ipsi: & Rex Babylonis assumit peccatores. Cæterum Rex Babylonis secundum historiam quidem est, Nabuchodonosor; secundum anagogen verò, iniquus: huic autem traditur peccator, quia nimirum simul utrumque est inimicus & exactor: quòd autem ipsi peccator tradatur, Paulus te docebit; ubi quidem loquens de *Phygello & Hermogene, *quos tradidi*, inquit, *Satanæ, ut discant non blasphemare:* ubi autem agit de fornicario: *Congregatis*, inquit, *vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu, judicavi tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.* Itaque traditur Paschor hic ob oris sui nigredinem in manus Regis Babylonis, & *migrare facient eum in Babylonem, & trucidabunt eos in gladio: & dabo fortitudinem omnem civitatis hujus.* Breviter dicendo, vaticinatur hæc de Jerusalem: tradita est enim omnis virtus ejus, & quæ subjunguntur, tunc Regi Babyloniorum. Prompte dicendo, vaticinatur hæc de civitate hac, quæ paucis à Servatore annis tradita est inimicis, & in captivitatem abducti sunt filii Jerusalem, & eversa est civitas. Quòd si res has exquisieris, & civitatem videris, non lapides, sed homines, videbis illam quoque Jerusalem, homines inquam traditos in manus Regis Babylonis propter impietatem & peccatum in Christum: etiam tu nunc es Jerusalem. Si igitur hic sermo modo Hierosolymæ minatur, timeto, ne fortè tu, cum peccaveris, Jerusalem sis peccator, & tradaris, ut non amplius sis Jerusalem, sed Babylon evadas atque confusio, Nabuchodonosore Rege Babyloniorum te capiente. *Et omnes labores Ierusalem tradit.* Quomodo omnes labores tradit? si post luctam & certamina recidivam patiaris, & pecces, omnes labores tui venerunt in manus Nabuchodonosor. Quomodo omnes labores tui abibunt tibi, si cecideris postquam plurima laborasti pro veritate? Tanta certamina in vanum sustinui-

1. Tim. 1. 20
1. Cor. 5. 4.
Ier. 20. 4.
Ier. 20. 4. 5

sti? præsertim qui conscii sibi sunt multorum laborum pro virtute exantlatorum, timere debent, ne fortè labores ipsorum, si facti sint Ierusalem, peccato aliquo admisso accipiat Nabuchodonosor Rex Babylonis. Ut autem clarius videas, quo pacto labores Ierusalem peccantis accipiat Nabuchodonosor, simul utar iis quæ in scriptura Ezechielis scripta sunt, sic se habentibus:

Ezech. 18, 24. *Iustus quilibet se averterit à justitiis suis, & fecerit delictum, non recordabor justitiarum ejus quas fecit.* Quid hoc? Omnes nempe justitias cum labore factas assumit Nabuchodonosor, & delet Nabuchodonosor

Ps. 48. 13. Rex Babylonis: & omnem honorem Ierusalem absumit, quando homo factus in honore à Deo, & in honore constitutus non intellexit, & peccavit. Si igitur jam pridem in honore constitutus, & vocatus ad honorem, iterum tibimet ipse per peccata contumeliam inferas, honorem Ierusalem abripit Rex Babylonius. Et omnes quidem thesauros Regis Iuda obtinet Ierusalem; sed si peccaverit, thesauros ejus capit Babylonius; & diripiunt eos, & sument eos, & ducent eos in Babylonem.

Ier. 20 6. *Et tu Paschor, & omnes habitantes in domo tua ibitis in captivitatem in Babylonem, & ibi morieris, & ibi sepelieris.* Qui in confusione deprehenditur, in Babylone moritur: & qui è diverso paratus est consepeliri Christo, hic in Babylone sepelitur: Licet enim pulchrè cum Christo

Rom. 6. 4. sepeliri in Baptismate, juxta illud: Consepulti sumus Christo, & simul resurreximus cum eo. Quodammodo mysterium est secundum iniquitatem factum super peccatore, ut sepeliatur in Babylone:

Ier 20,6. *Et omnes, inquit, amici tui illuc abibitis, quibus prophetasti eis falsa.* Qui malè interpretatur oracula Dei, & propheticos sermones mittit in cataractam, prophetat quidem hic, sed prophetat falsa. Dum enim quis explicat propheticos sermones, siquidem ex veritate, prophetat etiam ipse, & vera prophetat: si autem mentiatur, falsus Propheta est, sermones propheticos depravans. Iam ecce finita est prima pars orationis, secundam modo auspicemur: etenim à prima statim dictione non vulgares continet difficultates: & textum attendentes, iterum petamus adesse Iesum, & ut clarior lucidiorque adsit obsecremus, ut adveniens omnes nos doceat, utrum ea quæ sequuntur, dixerit Propheta verè, prout decet cogitare de Propheta, an mentitus sit: quod nefas sit

τοσαῦτα ἐπράξητε εἰκῆ; μάλιστα οἱ σωφρόνες ἑαυτοῖς πολλοὺς πόνους ὑπὲρ ἀρετῆς ὑπομείναντες φοβεῖσθαι, μήποτε τοὺς πόνους αὐτῶν, * ἡ Ἱερουσαλὴμ, ληφθεῖσα ὑπὸ ἁμαρτίας τινὸς Ναβουχοδονόσορ ὁ τῆς Βαβυλῶνος βασιλεύς. ἵνα δὲ σαφέστερον ἴδῃς πῶς τοὺς πόνους Ἱερουσαλὴμ ἁμαρτάνοντος λαμβάνει Ναβουχοδονόσορ, συγχήσομαί σοι * γραφὴν ἐξ ἑκατέρου γεγραμμένην, ἵνα ἔχῃς σύνοψιν. ὁ δίκαιος * ὅσῃς ἐὰν ἀποστρέψῃ ἀπὸ τῆς δικαιοσυνῶν αὐτοῦ, καὶ ποιήσῃ ἀνομήματα, ἃ μὴ μνησθήσονται τῶν δικαιοσυνῶν αὐτοῦ ὧν ἐποίησε. διὰ τί; * πάσας γὰρ δικαιοσύνας τὰς μετὰ πόνου ληφθείσας Ἱερουσαλὴμ λαμβάνει Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἀφανίζει Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος, καὶ πάσαν τιμὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ λαμβάνει, * ὅτε ἄνθρωπος γενόμενος ἐν τιμῇ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τιμῇ ὢν ἐσφάλη, καὶ ἥμαρτεν. ἐὰν δὲ * ἤδη ἐν τιμῇ ὤν, καὶ * κληθεὶς εἰς τὴν τιμὴν, πάλιν σεαυτὸν διὰ τὰ ἁμαρτήματα σύδεύσῃς, τὴν τιμὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ λαμβάνει ὁ Βαβυλώνιος βασιλεύς. καὶ πάντας * μὴν τοὺς ὑπασπιστὰς βασιλέως ἴσθα πλατεῖαι τῆς Ἱερουσαλήμ. ἀλλ' ἐὰν ἁμάρτῃ, τοὺς ὑπασπιστὰς αὐτῆς λαμβάνει ὁ Βαβυλώνιος. καὶ * διαπέμπεται αὐτοὺς, καὶ λήψονται αὐτοὺς, καὶ ἄξουσιν αὐτοὺς εἰς Βαβυλῶνα. καὶ σὺ πάσχων, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σε πορεύσεσθε ἐν αἰχμαλωσίᾳ εἰς Βαβυλῶνα, κἀκεῖ ἀποθανῇ, κἀκεῖ ταφήσῃ. ὁ δὲ συγχύσας καταλαμβανόμενος, ὃν Βαβυλῶνι ἀποθνήσκει. καὶ ὁ ἐναντίως διακείμενος τῷ σωτῆρος τῷ χριστῷ, * ἐστὶν ὃν Βαβυλῶνι θάπτεται. ἔστι γὰρ καὶ ταφῆναι μετὰ χριστοῦ καλῶς διὰ βαπτίσματος, καὶ τὸ. συνετάφημεν τῷ χριστῷ, ἐσωσάνεσημεν ἀπὸ μυσηρεῶν * ἐστι καὶ ἀνομίαν γενόμενον ἐπὶ * τὸν ἁμαρτωλὸν ὄντα ταφῆναι εἰς Βαβυλῶνα. καὶ φησὶν πάντες, φησὶν, οἱ φίλοι σε ἐκεῖ ἀπελεύσεσθε οἷς ἐπροφήτευσας αὐτοῖς ψευδῆ. ὁ διηγεμενος κακῶς τὰ λόγια τοῦ θεοῦ, ἐστὶ τὸς προφήτας λόγους βάλλων εἰς καταῤῥάκτην, προφητεύει μὲν ἔοικε, προφητεύει δὲ ψευδῆ. διηγεῖται γάρ πως τὰς προφητικὰς λόγους, ἐὰν μὲν ἀληθεύῃ, καὶ αὐτὸς προφητεύει, ἐὰν προφητεύσῃ ἀληθῆ. εἰ δὲ ψεύδεται, ψευδοπροφήτης ἐστὶ, * καταψευδόμενος τῶν λόγων τῶν προφητικῶν. καὶ δὴ τετέλεσται ἡ μία προκοπὴ, ἤδη δὲ καὶ τὰ δευτέρας ἀρξώμεθα. καὶ γὰρ ἔχει πράγματα δυσθέως ἀπὸ τῆς πρώτης λέξεως ἐπὶ τὰ * τυχόντα. καὶ προσεχοντες τῇ λέξει πάλιν αἰτήσωμεν ἥκειν τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπιφανέστερόν τε καὶ λαμπρότερον ἥκειν αὐτὸν παρακαλῶμεν, ἵνα ἐλθὼν διδάξῃ πάντας ἡμᾶς, πότερον ἀληθεύων ἔλεγεν ὁ προφήτης, ὡς πρέπει νοεῖν περὶ προφήτου, ἢ ἐξῆς, ἢ ψευδόμενος. ὁ δὲ

ὁ δὲ θεμιτὸν λέγειν περὶ τοῦ προφήτου ἁγίου· λέγει A dicere de Propheta sancto. Ait autem ad
ὁ προφήτης τὸν θεόν. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπα- Deum: *Decepisti me Domine, & deceptus sum;* Ier. 20. 7.
τήθην. ἐκράτησας, καὶ ἠδυνάσθης· ἐγενόμην εἰς *obtinuisti, & potuisti: factus sum in derisum,* & seq.
γέλωτα, πᾶσαν τὴν ἡμέραν διετέλεσα μυκτη- *totâ die perseveravi subsannatus; quia amaro*
ριζόμενος. ὅτι πικρῶς λόγῳ με γελάσομαι *verbo meo rideboprævaricationem, & mise-*
ἀθεσίαν, καὶ ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι. ὅτι *riam invocabo: quia factus est sermo Domini in*
ἐγενήθη ὁ λόγος κυρίου εἰς ὀνειδισμὸν ἐμοὶ, καὶ *opprobrium mihi, & in derisum totâ die. Et di-*
χλευασμὸν πᾶσαν ἡμέραν. καὶ εἶπα. οὐ μὴ *xi: Non nominabo nomen Domini, nec loquar*
*Cod. Vat. ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου, καὶ οὐ μὴ λαλήσω *ultrà in nomine ipsius. Et factus est in corde meo*
ὀνόματι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ *quasi ignis ardens, urens in ossibus meis: & dis-*
μου ὡς πῦρ φλεγόμενον, καῦσον ἐν τοῖς ὀστέοις μου· B *solutus sum undique, & non possum ferre: quia*
καὶ παρεῖμαι παντόθεν· καὶ οὐ δύναμαι φέρειν. *audivi vituperationem multorum congregato-*
ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν συναθροιζομένων *rum undique,* & dicentium scilicet: *Insultate,*
κύκλωθεν, καὶ λεγόντων ἀπαγγείλατε, καὶ *& insultemus in eum viri amici ejus: observate*
ἀπαγγείλωμεν ἐπ' αὐτῷ ἄνδρες φίλοι αὐτοῦ. *mentem ejus, si decipietur: & prævalebimus ei*
τηρήσατε τὴν ἐπίνοιαν αὐτοῦ, εἰ ἀπατηθήσεται. *& sumemus vindictam nostram ex eo.* Verun-
καὶ δυνησόμεθα αὐτῷ, καὶ λημψόμεθα τὴν ἐκ- tamen hæc illis dicentibus ait Propheta:
δίκησιν ἡμῶν ἐξ αὐτοῦ· ἀλλὰ ταῦτα ἐκείνων λε- *Dominus autem mecum quasi bellator fortis.*
*Cod. Vat. γόντων φησὶν ὁ προφήτης. * κύριος μετ' *Idcirco persecuti sunt, & intelligere non potue-*
ἐμοῦ ὡς μαχητὴς ἰσχυρός· διὰ τοῦτο ἐδίωξαν, *runt, confortati sunt valdè; quia non intellexe-*
*Sym. ἰσ- καὶ οὐκ ἠδυνάσθησαν, * ἠσχύνθησαν σφό- C *runt ignominias suas, quæ per sæculum non tra-*
χυσθησαν δρα· ὅτι οὐκ ἐνόησαν ἀτιμίας αὐτῶν, αἳ δι' *dentur oblivioni.* Hæc est altera pars lectio-
αἰῶνος οὐκ ἐπιλησθήσονται. αὕτη ἡ προκοπὴ nis. Quomodo igitur Propheta dicit: *De-* Ier. 20. 7.
ἡ δευτέρα τοῦ ἀναγνώσματος. πῶς ἂν λέγοι ὁ *cepisti me Domine, & deceptus sum?* Deusne
προφήτης. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην; decipit? quomodo dispensaturus sim ser-
θεὸς ἀπατᾷ, πῶς οἰκονομήσω τὸν λόγον λέγω, monem ignoro. Si enim propter Deum &
ἐὰν γὰρ διὰ τὸν θεὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ βλέ- sermonem ejus video quidpiam in eo, quæ
πω τι εἰς αὐτὸν, οἰκονομίας δεῖται γλυκείας τῶν dicenda sunt, generosa indigent dispen-
λεχθησόμενα· πανσάμενος δὲ ἀπατᾶσθαι satione. Cessans à deceptione Propheta dicit:
λέγει ὁ προφήτης. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠ- *Decepisti me Domine, & deceptus sum;* ac si
πατήθην. ὡς τῆς στοιχειώσεως καὶ εἰσαγωγῆς D prima elementorum institutio & introduc-
γεγενημένης αὐτῷ ἐν ἀπάτῃ, καὶ μὴ δυναμένου tio ipsi tradita fuisset in deceptione, nec
αὐτῷ στοιχειωθῆναι καὶ εἰσαχθῆναι εἰς θεοσέβειαν, posset is institui & introduci ad pietatem, ut
ἵνα ἤκῃ ὕστερον ἐπὶ τὸ σωφρονῆσαι τῆς ἀπάτης, postmodum in deceptionis sensum veniat,
ἐὰν μὴ πρότερον ἀπατηθῇ· ἀρκεῖ δὲ μόνον nisi priùs fuerit deceptus. Sufficit autem so-
παράδειγμα πεῖσαι χρήσιμον εἰς τὰ παιδία, lùm aliquod exemplum adferre, quod con-
*Sym. καὶ ἐκ ὡς τελείοις λαλοῦμεν. ἀλλ' ὡς παιδίοις ducat ad proposita. Pueris loquimur adduc-
δεομένοις * διὰ τοῦ παιδεύτου λαλοῦμεν αὐ- centes puerilia, & non tanquam perfectis
τοῖς. καὶ ἀπατῶμεν τὰ παιδία φοβοῦντες τὰ παι- loquimur, sed tanquam pueris disciplinæ in-
δία, ἵνα παύσῃ τὰ ἐν παισὶν ἀπαιδευσίας, E digis loquimur ipsis: & decipimus pueros
καὶ φοβοῦμεν τὰ παιδία ἀπάτης λόγους λέγον- terrentes ipsos, ut dociles fiant, & terremus
τες διὰ τὸ συνειρομένον τῇ νηπιότητι αὐτῶν, ἵνα pueros deceptionis verba proferentes juxta
διὰ τῆς ἀπάτης ποιήσωμεν αὐτὰ φοβηθῆναι, subjectum pueritiæ ipsorum, ut per decep-
καὶ διδασκάλους ποιῆσαι, καὶ ἀπαγγεῖλαι tionem metum ipsis incutiamus, & præce-
καὶ ποιῆσαι τὰ ἐπιβάλλοντα τῇ προκοπῇ παιδίων· πάντες ἐσμὲν παιδία τῷ θεῷ, καὶ ptores eos instituant, & moneant, & profe-
*Cod. Vat. δεόμεθα ἀγωγῆς παιδίων. διὰ τοῦτο ὁ θεὸς φειδόμενος ἡμῶν ἀπατᾷ ἡμᾶς. ἐὰν μὴ ctui ipsorum congruentia faciant. Omnes
ἐλπίδος *Cod. Vat. αἰσθανόμεθα τῆς ἀπάτης πρὸ καιροῦ, ἵνα μὴ ὡς ὑπερβεβηκότες τὸ νήπιον, μηκέτι δὲ sumus pueri Dei, & puerorum educatione
*Sym. ἐγὼ ἀπάτης παιδευώμεθα, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων· * ἀλλ' ὡς τὸ παιδίον εἰς φόβον ἀγε- indigemus: ideò Deus parcens nobis decipit nos; etsi non sentiamus deceptionem ante tempus, ne quasi juventutem excedē-
λαται, * ἐκ ὡς τὸ προόψαν τῇ ἡλικίᾳ, καὶ διαβεβηκὸς τὸν παιδικὸν ἡλικίαν, * εἰ γὰρ δυνα- tes non ampliùs per deceptionem, sed rebus ipsis instruamur: verùm sicut puer metu ducitur, non tanquam provectus ætate, & puerilem ætatem prætergressus, siquidem possum per deceptionem ipsum erudire ac

dirigere, ac si dicat decipiens Deus: Erudiam eos in auditione afflictionis suæ. Historias adjungam: quâ ratione Deus ad salutem decipiat, ac quædam dicat, ut desinat peccator facere quæ aliàs fecisset, nisi hos & hos sermones audivisset, qui dicebat: *Adhuc tres dies, & Ninive subvertetur*, ex veritate hoc dicebat, vel non, sive decipiens deceptione conversionem operante: quæ conversio nisi facta fuisset, jam non ampliùs deceptio esset hoc quod dicebatur, sed jam ipsa veritas: & secuta fuisset eversio Ninive super auditores, nisi decepti fuissent, & dictis tanquam veris fidem adhibuissent, ut beneficium reciperent, & non everterentur; sive non verè fieret quod erat dictum; & non fuissent decepti, sed sibi persuasum habuissent minimè futura quæ erant dicta, eadem negligendo tanquam illusionem passi. Nunquid *adhuc tres dies, & Ninive subvertetur*? Sed audio & dico multò acerbiora; scilicet tres dies, & Ninive subvertetur: nam ex suppositione peccatores nisi pœnitentiam egissent Ninivitæ, fortassis quidem *adhuc tres dies, & Ninive subvertetur*, contigisset. Sed esto ut hoc non contigisset, aliquid hoc deterius evenisset, scilicet æterno igni traditi fuissent. Propterea aliud supplicium secundùm Legem dictum iis qui tanquam pueri erudiendi erant: quibus autem jam advenit plenitudo temporis, quo alia supplicia descripta sunt, conferendo illa quę erant secundùm legem supplicia peccatorum cum iis quæ secundùm Evangelium sunt supplicia peccatorum, videbis quoque illos quidem tanquam infantes audivisse pœnas ipsis infantibus consentaneas; nos autem tanquam perfectos ætate audire pœnas graviores. Adulter aut adultera si tum quis fieret, non gehenna, non ignis æternus intentabatur, sed lapidibus lapidandus erat. *Lapidet eum*, inquit, *omnis synagoga*. Dicet abiens is qui in his repertus fuerit adulter, vel quæ in his deprehensa fuerit adultera: Utinam etiam super me sermo iste diceretur: populus lapidibus me obruisset, & non reservarer ad ignem æternum. *Reus* enim *gehennæ ignis* non solùm adulter, verùm etiam & *qui dixerit fratri suo fatue*. Si autem is *qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis*, adulter cujus erit reus? Majus aliquod quæro supplicium gehenna ignis. Et fortassis dixerim, gehennam esse involuntariorum piaculorum expiari valentium; quemadmodum scilicet de bonis justorum *in cor hominis non ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*; ita quæ præparavit peccatoribus fornicariis, adulteris in cor hominis non ascenderunt. Si enim

Ion. 3. 4.

Levit. 24. 14.

Matth. 5. 22.

1. Cor. 2. 9.

μαι δι' ἀπάτης αὐτὸ * παιδαγωγῶν, ἵνα εἴπῃ *Cod. παιδ. ὁ ἀπατῶν θεός. παιδεύσω αὐτὸς ἐν τῇ ἀκοῇ τ' πλήψεως αὐτῶν· ἱστορίας προσθήσομαι πῶς ὁ θεὸς ἐπὶ σωτηρίᾳ ἀπατᾷ, καὶ λέγω τινά, ἵνα παύσηται ὁ ἁμαρτωλὸς ἃ ποιεῖν ἐποίησεν ἂν, εἰ μὴ ἠκηκόει τῶνδε τινῶν τῶν λόγων. ὁ λέγων· ἔτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ νινευὴ καταστραφήσεται. ἀληθῶν ἔλεγε, ἢ οὐκ ἀληθῶν, ἢ ἀπατῶν ἀπάτῃ ἐπιστρέφουσαν. ἢ πῶς ἐπιστροφὴ εἰ μὴ *Cod. ἐγεγόνει ἐκεῖνο ἀπάτη ἦν, ἀλλ' ἦ οὐκ ἀληθεία, καὶ τὸ λεγόμενον. ἢ * ἦν ἀκολουθήσασα καταστρο- B φὴ τῇ νινευή * ἦν ἐπὶ τοῖς ἀκούσι, * μὴ τοῖς ἀ- *Cod. παθήσι, καὶ πισθύσασι τοῖς λεγομένοις, ὡς ἀληθέσιν, εὐεργετηθῆναι, ἢ μὴ καταστροφῆναι. ἢ μὴ γινομένης ἀληθῶς δ' εἰρημένης, ἢ μὴ παθηθεῖσιν, ἀλλὰ καὶ λαβοῦσιν ὅλα τὰ εἰρημένα οὐκ * ἔσαι, καταφρονήσαι τ' εἰρημένων, ὡς ἀπατ- *Cod. ηθεῖσιν· ἐμὲ δ' εἰ τρεῖς ἡμέραι, ἢ νινευὴ καταστρα- φήσεται, ἀλλὰ τολμῶ καὶ λέγω πολλῷ * κα- *Cod. λεπώτερα. τετέσι τρεῖς ἡμέραι, καὶ νινευὴ κα- *Cod. ταστραφήσεται. τῇ γὰρ ὑστεροῦσῃ ἡμαρτηκότες C εἰ μὴ μετενενοήκεισαν νινευῖται, τάχα μὲν ἐπ τρεῖς ἡμέραι, καὶ νινευὴ καταστραφήσε), ἐγνε- το· ἀλλ' ἔσω ὅτι οὐκ ἐγένετο τότε, τότε χάρις ἐγένετο, πυρὶ αἰωνίῳ παραδίδοντο· διὰ τοῦ ἄλλη κόλασις ἢ τὸν νόμον εἴρεται τοῖς ὡς παι- δίοις παιδαγωγουμένοις. ὅις ἦλθε τὸ πλήρωμα τ χρόνου, ἕ ἄλλαι κολάσεις ἀναγεγραμμέναι εἰσὶν, * συγκρίναι τὰς ἢ τὸν νόμον κολάσεις *Cod. ἁμαρτωλῶν ταῖς ἢ τὸ εὐαγγέλιον κολάσεσιν ἁμαρτωλῶν, ὄψῃ ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ὡς νήπιοι ἤ- D κουσαν κολάσεων ἐκείνοις νηπίοις νηπίοις ἀσμε- νεστέροις. ἡμεῖς δ' ὡς τελείοις τὴν ἡλικίαν ἀκούσῃ κολάσεων χαλεπωτέρων· μοιχὸς ἐ τότε γε- γράφη), ἢ μοιχαλὶς, ἢ ἀπειλὴ, ἕ γέεννα, ἕ πῦρ αἰώνιον, ἀλλὰ λίθοις λιθοβοληθήσε). λιθο- βολεῖτο, * φησίν, αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγὴ *Cod. αὐτ. ἐρεῖ ἀπελθὼν ὁ ἐν τ βοις φαρισαῖς μοιχὸς, ἢ ἐν τούτοις φαρισαίοις μοιχαλίς. εἶθε καὶ ἐπ' ἐμὲ ὁ λόγ ἐρεῖ. ὁ λαὸς λίθοις με ἔβαλλε, καὶ μὴ τετηρημέν ἦμιν εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ· ἐνοχ E γὰρ εἰς τὴν γεενναν ἕ πυρὸς, ὁ μόνον ὁ μοιχὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτ * μωρε. *Cod. εἰ ὃ ὁ εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτ μωρὲ, ἔνοχ ἔσαι εἰς τὴν γεενναν ἕ πυρὸς, ὁ μοιχὸς τὴν ἐνο- χ ἔσαι, μεῖζόν τι ζητῶ κωλασθῆναι τῆς γεέννης τ πυρός. καὶ τάχα εἴποιμι ἂν ὅτι ἡ γέεννα τ ἀκουσίων, τῶν ὠθουμένων καθαρ- θῆναί ἐστιν, ὥσπερ δὴ ἐπὶ τ ἀγαθῶν τ δικαίων ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμα- *Cod. σεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. ὅτως ἡτοίμασε τοῖς ἁμαρτωλοῖς * τὸ πορνεύειν, τὸ μοι- *Cod. χεύειν

*Ghisl. ἐπὶ

χύσειν * ἐπὶ καρδίαν ἀνδρώπε σὸν ἀνέβη. εἰ γὰρ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἐνοχὴ γίνεται, εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ αὐτὸ, μωρέ· δηλονότι μεῖζόν ἐστι τὸ ἀναβαίνοντος ἐπὶ καρδίαν τὸ ἡμαρτημένον τοῖς τὰ χείρονα ἡμαρτηκόσιν· ἃ δύναμαι οὐ νοῆσαι μείζονα γεέννης. ἀλλὰ μόνον πιστεύω ὅτι μεῖζόν ἐστι γεέννης, τὸ ἠδικημένον τοῖς μισοῦσιν. ἕως ἔχομαι καὶ ἐπὶ τὰς λοιπὰς τοῦ νόμου κολάσεις, καὶ λαμβάνω λέξιν ἀποστολικὴν συναδουσαν τούτοις, καὶ σωπήσασαν μετὰ κόλασιν ἐὰν ἁμάρτω, ἐπειδὴ ἐθέλω τὸ. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην, ῥᾳδεξάμενον ἀπατηθῆναι καλῶς. τί οὖν λέγει ὁ ἀπόστολος; ἀθετήσας τις νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμοῦ ἐπὶ δυσὶ καὶ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονα ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, ὀνόμασον ὦ παῦλε τὴν τιμωρίαν. εἶπον αὐτήν. ἀλλ' ἐλέγω αὐτῷ, φησί· μεῖζόν ἐστι τοῦ λεγομένου τὸ τῆς κολάσεως τοῦ ἐν εὐαγγελίῳ ἁμαρτανόντων, μεῖζον τοῦ *ἀκουομένων, μεῖζον νοουμένων· διὰ τοῦτο εἰσήχθη ὡς παιδίον ὁ προφήτης, ἀκούσας καὶ *φοβηθεὶς λέγων· ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην· καὶ σὺ *ὅτον εἶ παιδίον, φοβητικὸς ἀπείλας, ἵνα μὴ πάθῃς τὰ ὑπὲρ τὰς ἀπειλὰς τὰς κολάσεις τὰς αἰωνίους, τὸ ἀσβεστον πῦρ, ἢ τάχα πτέτε μεῖζον τὸ ἀποκείμενον τοῖς μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐπὶ πλεῖον βεβιωκόσιν· ὧν παντων μηδαμῶς πειραθείημεν, ἀλλ' ἐν χριστῷ ἰησοῦ τελειούμενοι δικαιωθείημεν ἀξίως τοῦ ἑορτοῦ τοῦ ἐπουρανίου, καὶ πάσχα, ὃ ἐκεῖ, ἐπὶ τὴν ἀναγωγὴν, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τοῦ αἰώνων, ἀμήν.

A ascenderit in cor, reus fit, qui dixerit fratri suo, fatue. Manifestum est utique majus esse peccatum quod in cor ascendit pejora delinquentibus. Non possum autem excogitare quid majus gehennâ; sed solùm credo esse quid majus gehennâ, quod adulteris præparatum est. Eodem modo venio etiam ad alias quæ secundùm legem sunt pœnas, & sumo textum Apostolicum hisce consonum, & silentio prementem supplicium meum si peccaverim, quia nolo illud: *Decepisti me Domine, & deceptus sum*; assumens pulchrè decipi. Quid porrò dicit Apostolus? Si prævaricatur quis legem Moysis, sine misericordia super duobus & tribus testibus moritur: quantò putatis graviori supplicio dignus erit qui Filium Dei conculcaverit? Nomina ô Paule supplicium: dicebam ipsum; sed non dico ipsum, inquit. Majus est dictis supplicium eorum qui in Evangelio peccant, majus est auditis, majus cogitatis. Idcircò introductus est tanquam puer Propheta, cùm audivit & exterritus est dicens, *Decepisti me Domine, & deceptus sum*. Etiam tu quasi puer meticulosus esto minarum, ne patiaris illa quæ minas omnes excedunt supplicia æterna, ignem inextinctum, vel si quid fortè hoc majus sit repositum iis qui contra rectam rationem ut plurimum vitam suam instituerunt. Quorum omnium nihil unquam experiamur, sed in Christo Jesu perfecti justificemur dignè festis cœlestibus, & Paschate, quod illuc adducit in Christo Jesu; cui est honor & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

*Cod. Vat. ἀκουσάντων διὰ τοῦτο.

*Cod. Vat. φοβηθεὶς, καὶ ἀπατηθῆναι καὶ μετὰ τοῦ τὴν ἀπειλὴν, λέγων ὄρη, ὅτον ὑπαιδίον, φοβητικὸς τὰς ἀπειλὰς

*Cod. Vat. ἀπαφαίνοντα αὐτῶν ἢ χρὴ ἀξια νοῆσαι *Cod. Vat. ἀναφερόμενον *Cod. Vat. ἐχθῆναι *Cod. Vat. ἐχθῆ τὸ

ΟΜΙΛΙΑ ιθ'.

εἰς τό.

Ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἐπατήθην. μέχρι οὗ· κύριε δοκιμάζων δίκαια.

HOMILIA XIX.

in istud;

Decepisti me Domine, & deceptus sum. usque ad istud: *Dominus probans justa.* *Ierem. 20. 7. Ier. 10, 12.*

Eodem Interprete.

Πάντα τὰ ἀναγεγραμμένα περὶ τοῦ θεοῦ, καὶ * ἀπεμφαίνοντα αὐτοῦ ἢ, χρὴ ἀξια νοῆσαι, οἶμαι, θεοῦ ἀγαθοῦ· τίς γὰρ ἐκ ἔχει ἀπεμφαίνοντα εἶναι * ἀναφερόμενα ἐπὶ θεὸν, τὸ ἔχειν αὐτὸν ὀργὴν, τὸ * πρῆσαι αὐτὸν θυμῷ, τὸ μεταμελεῖσθαι αὐτὸν, ἤδη * ὃ τὸ ὑπνοῦν αὐτόν, ἀλλ' ἕκαστον τούτων ὡσὰ τῷ ἐν-

OMnia quæ de Deo scripta sunt, quantumvis in speciem per se absona sint oportet, ut arbitror, digna cogitare bono Deo. Quis enim non dicet absona esse ad Deum relata, habere ipsum iram, flagrare ipsum furore, pœnitentiam agere aliquando, item dormire ipsum: veruntamen unumquodque horum ab eo qui

nove-

noverit obscuros audire sermones, reperietur esse dignum Deo: ira siquidem ipsius haud suo fructu caret; sed sicut sermo ejus erudit, ita & ira ejus: omnes enim sermone non correctos ira corrigit. Et necesse est Deum dicta ira flagrare, prout nominato sermone utitur: neque enim sermo ejus istiusmodi est, qualis omnium sermo. Nullius enim sermo vivus, nullius sermo Deus. Nullius namque Verbum in principio apud illum erat, cujus erat Verbum; & ut esset solum, ab aliquo erat principio. Similiter quoque & ira Dei, ira nullius, cujuslibet ira. Et sicut mirum quid habet Verbum Dei præter omne cujuscunque alterius verbum; etiam hoc habet mirandum, quòd sit Deus, & quòd sit Verbum, cùm sit vivum per se subsistens, subserviens Patri. Eodem modo illa cùm semel nominata sit Dei, quæ vocatur ejus ira, mirum quid obtinet, & alienum ab omni irascentis ira. Eodem modo furor ejus proprium quid habet. Si enim furor sit propositi furore reprehendentis, volentis per reprehensionem convertere reprehensum; reprehendit quoque Verbum, sicut emendat Verbum. Nam qui simplici reprehensione non sunt adjuti, opus habebunt reprehensione quæ sit à furore. Reprehensionem quidem aliquam esse ac pœnitentiam Dei per se in speciem absonam scripto traditum reperitur: *Pœnitet me quòd unxerim Saul in Regem.* Meritò etiam quæsieris de pœnitentia. Et noli putare ipsius pœnitentiam habere affinitatem aliquam cum pœnitentia pœnitentiam agentium. Sicut enim eximium quid habuit Verbum ejus, eximium quid ira ejus, excellens quid furor ejus, nec quidquam erat commune cum iis quæ hoc nomine appellantur; eodem modo etiam pœnitentia ejus æquivoca est nostræ pœnitentiæ; (siquidem æquivoca sunt quorum nomen solum commune; sed secundùm nomen substantiæ ratio est diversa:) solùm igitur nomen iræ commune cujuscunque tandem, etiam iræ Dei. Similiter etiam de pœnitentia cogitandum. Etiam quæret qui potest, quid operetur pœnitentia Dei? quid operata sit? Saulem sustulit inique imperantem, substituit Regem populo secundùm cor Dei. Dixit enim propter bonam illam pœnitentiam: *Inveni virum secundùm cor meum David filium Iesse.* Cæterum hæc omnia proœmii loco mihi sunt, quia principium ex Jeremia propositæ lectionis sic habet: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Quærimus enim, num sicut omnium furor malum, Dei autem increpatorius est, & omnium quidem ira gravis; quæ autem Dei appellatur, correctrix est; & omnium quidem nostrûm

1. Reg. 15. 11.

Act. 13, 22.

Ier. 20, 7.

δότι ἀκούειν σκοτεινῶν λόγων δύρεθήσεται ἄξιον
θεοῦ. ἡ γὰρ ὀργὴ μὲν αὐτοῦ οὐκ ἄκαρπός ἐστι, ἀλλ'
ὡς ὁ λόγος αὐτοῦ παιδεύει, ἕτως καὶ ἡ ὀργὴ
* αὐτοῦ. τοὺς γὰρ μὴ παιδευθέντας λόγῳ παι-
δεύει * ὀργῇ. καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν θεὸν πεῖσθαι
τῇ καλουμένῃ ὀργῇ, ὡς χρῆται τῷ * ὀνομαζο-
μένῳ λόγῳ. ἕτε γὰρ ὁ λόγος αὐτοῦ τοιοῦτός ἐστιν, οἷός
ὁποιοῦν ὁ πάντων λόγος· οὐδενὸς γὰρ ὁ λόγος
ζῶν, οὐδενὸς ὁ λόγος θεός· οὐδενὸς γὰρ ὁ λόγος
ἦν ἀρχῆ πρὸς ἐκεῖνον ἦν, ἐξ ὁ λόγος ἦν. καὶ * ἦν
μόνος, ἀπὸ τινος * ἦν ἀρχῆς· ἕτως ὥ καὶ ἡ ὀργὴ
θεοῦ, ὀργὴ οὐδενός, ἐ τινος ὀργή· καὶ ὥσπερ
ξένον πέχει ὁ λόγος τοῦ θεοῦ πρὸς πάντα τὸν νοη-
νοερὸν λόγον, καὶ ἔχει ξένον, τὸ εἶναι θεὸς, καὶ τὸ
εἶναι λόγος, ὧν * ζῶν τὸ ἐφεστηκέναι καθ' ἑαυτὸ,
τὸ ὑπηρετεῖν τῷ πατρί· ἕτως * ἡ ἐπὶ ἀπαξ
ὠνομάσθη θεοῦ, ἡ καλουμένη αὐτοῦ ὀργὴ, ξένον τι
ἔχει, καὶ ἀλλότριον πάσης ἐ ὀργιζομένης ὀργῆς·
ἕτως καὶ ὁ θυμὸς αὐτοῦ ἴδιόν τι ἔχει· * εἰ γὰρ ὁ θυ-
μὸς τῆς προθέσεως, τῆς ἐ θυμῷ ἐλέγχοντος,
βαλομένης τὸν ἐλεγχόμενον διὰ ἐ ἐλέγχε-
* ὑπορρέφειν· ἐλέγχει καὶ λόγος, ὡς παιδεύει
* λόγος· οἱ γὰρ τῷ λόγῳ * ἐ ἐλεγχθέ μὴ ὠφελη-
θέντες, δέησονται ἐλέγχου διὰ ἐ θυμοῦ * ἐ-
λεγχον μή τινα εἶναι καὶ μεταμέλειαν θεοῦ αὐ-
τόθεν ἀπεμφαίνουσαν * ὑπογράπτει· με-
τεμεμέλημαι ὅτι ἔχρισα τὸν σαοὺλ εἰς βασι-
λέα. ἀξίως ὧ ζητήσεις καὶ τοῦ * μεταμέλειαν
καὶ μὴ νομίσῃς συγγένειάν τινα * ἔχειν τοῦ με-
ταμέλειαν αὐτοῦ τῇ μεταμελείᾳ τῶν * μεταμε-
λουμένων· ὡς γὰρ ἀχώρητόν πι ἔχειν ὁ λόγος αὐ-
τοῦ ἐ χωρῆσον τι ὁ θυμὸς
αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν τοῖς συγγενεῖς ἐοῖς τοῖς ὁμωνύ-
μοις. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ μεταμέλεια αὐτοῦ
ὁμώνυμόν ἐστι τῇ ἡμετέρᾳ μεταμελείᾳ· ὁμώνυ-
μα * γάρ ἐστιν ὧν ὄνομα μόνον κοινόν· ὁ ὧ λόγος
ματος οὐσίας λόγος ἕτερος· μόνον ἓν ὄνομα * κοι-
νὸν ὀργῆς ἔστινοιν, ἔ ὀργῆς θεοῦ· ἕτως καὶ ὅτι
* μεταμέλεια νοητέον· ἡ ζητήσῃ ὁ δυνάμενος,
ἡ μεταμέλεια * ἐργάσεται θεοῦ, πῶς ἐργάσατο,
τὸν σαοὺλ καθεῖλε βασιλεύοντα παρανόμως, ἀνέ-
στειλε βασιλέα τῷ λαῷ τὸν κατὰ τοῦ καρδίαν ἐ
θεοῦ· εἶπε γὰρ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ ὀκείνου με-
μέλειαν. εὗρον ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου
δαβὶδ υἱὸν ἰεσσαί· ἀλλὰ ταῦτά μοι προοίμια
* πάντα ἐστί, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐ ἰερεμίου
ἀναγνώσεως * ἕτως ἔχειν. ἠπάτησάς με κύ-
ριε, καὶ ἠπατήθην· ζητοῦμεν γὰρ μήποτε ὡς
πάντων θυμὸς κακόν, ὁ ὧ θεοῦ ἐλεγκτικός, ὡς

πάντων μὲν ὀργὴ χαλεπή, ἡ ὧ καλουμένη ἐ θεοῦ, παιδευτική. ἡ πάντων μὲν ὀργὴ

ταμέλεια κατηγορεῖ ἀθενείας καὶ λογισμῶν τῆς μεταμελείας. Ὅπου γὰρ ὁ θεὸς ὁ θεὸς κατεγορεῖ ἡ μεταμέλεια ἀπό, ἀλλὰ τῶν ἔξω πραγμάτων, ἐφ' οἷς ἡ μεταμέλεια λαμβάνεται· ἔτω δεῖ νοῆσαι καὶ τὸν ἀπατῶντα θεόν, ἑτερογενῆ τυγχάνοντα τῶν ἡμετέραν ἀπάτην ὄντα· τις ἐν ἡ *τοῦ θεοῦ ἀπάτη νοήσας ὁ προφήτης, ὅτε ἐπαύσατο, ἀπατώμενος φησι, γνοὺς τὴν ὠφέλειαν τὴν ἀπὸ *ἀπατῶν· ἀπατᾷς, τό. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. καὶ πρῶτον χρήσομαι παράδοσει ἑβραϊκῇ ἐληλυθυίᾳ εἰς ἡμᾶς διὰ πνεύοντος διὰ τὴν χρείαν πᾶσιν. καὶ διὰ τὸ *ἐπαναβεβηκέναι λόγε, καὶ ἐληλυθότος ἔνθα, διατείνομεν· ἔλεγε δή τινα, εἴτε μῦθον φανόμενον, εἴτε λόγον δυνάμενον προσάγειν τοὺς ἀκούοντας *τό. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. ἔλεγε δή τινα τοιαῦτα· ὁ θεὸς ἐτυραννεῖ, ἀλλὰ βασιλεύει· καὶ βασιλεύων, οὐ βιάζεται, ἀλλὰ πείθει, καὶ βέλει ἑκουσίως παρέχειν ἑαυτοὺς τοὺς ἐπ' αὐτῷ τῇ οἰκονομίᾳ αὐτῶν, ἵνα μὴ ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀγαθόν τινων ᾖ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἑκούσιον αὐτοῦ· ὅθεν καὶ ὁ παῦλος ὑπισχνούμενος, *ἔλεγε τῇ πρὸς φιλήμονα ὑπιστολῇ τῷ φιλήμονι θέλει σου τὸ ἀγαθόν σε ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον· ἠδύνατο οὖν ὁ τῶν ὅλων θεὸς ποιῆσαι νομιζόμενον ἀγαθὸν ἐν ἡμῖν, ἵνα ἐξ ἀνάγκης *ἐλεημοσύνην διδῶμεν, καὶ ἐξ ἀνάγκης σωφρονῶμεν, ἀλλ' οὐ βεβούληται. διὸ μὴ ὂν λύπης ἦν ἐξ ἀνάγκης προστάσσειν ἡμῖν ποιεῖν ἃ ποιοῦμεν, ἵνα ἐκέλευσεν ἢ τὸ *πονηρὸν. ὁδὸν ἐν, ἵνα ἔτως εἴπω, ζητεῖ, πῶς ἂν ἑκουσίως *ποιήσαι ἃ ὁ θεὸς βούλεται. ἔλεγεν ἐν *μοι καὶ ἡ παράδοσις τοῦ π. ἐβούλετο τὸν ἱερεμίαν πέμψαι *προφητεύσοντα πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ προπαντῶν τῶν ἐθνῶν τῶν λαῶν. *ἐπειδὴ αἰ προφητείαι σκυθρωπότερόν τι *εἶπον. ἀνήγγελον γὰρ κολάσεις, ὡς ἑκάστου κατὰ τὴν ἀξίαν κολασθησόμενος· καὶ ἵνα τὴν προαίρεσιν ἔχοντα προφήτου μὴ βλαφθῇ τὸ χάρισμα προφητεῦσαι τῷ λαῷ ἰσραήλ. διὰ τοῦτο οἰκονομήσεν εἰπεῖν. λάβε τὸ ποτήριον τοῦτο, καὶ ποτιεῖς πάντα τὰ ἔθνη πρὸς ἃ ἐγὼ ἐξαποστέλλω σε πρὸς αὐτούς. προσέταξεν ἂν ὁ θεὸς τῷ ἱερεμίᾳ λαβεῖν ποτήριον. προτρεπόμενος ἵνα ἄγλον ᾖ τὸ λαβεῖν τὸ ποτήριον οἶνος ἀκράτου, φησί. καὶ ἐξαποστελῶ σε πρὸς πάντα τὰ ἔθνη ἔχοντα τοῦτο τὸ ποτήριον οἶνος ἀκράτου. ἀκούσας ὁ ἱερεμίας ὅτι ἀποστέλλεται πρὸς πάντα τὰ ἔθνη, *ὅτι διακόπτων *αὐτοῖς ποτήριον ὀργῆς, ποτήριον *κωλάσεων. μὴ νοήσας ὅτι ἰσραὴλ μέλλει πίνειν ἀπὸ τοῦ κολάσεως πληρίς ἀπατηθεὶς ἔλαβε τὸ

A Pœnitentia arguit imbecillitatem ratiocinationis pœnitentiam præcedentis; in Deo autem non hoc arguit ejus pœnitentia, sed defectum rerum externarum, super quibus sumitur pœnitentia. Sic etiam intelligere oportet deceptionem Dei, cùm sit alterius generis à nostra deceptione quâ decipimus. Quænam igitur est à Deo deceptio? quam intelligens Propheta, quando deceptio cessabat, agnoscens utilitatem exinde relatam ait: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Et primùm utor Hebraicâ traditione, quæ pervenit ad nos per quendam exulem propter Christi fidem; B & quia ascenderat à verbo, & huc pervenit, eam ventilamus: retulit certè quandam, sive fabulam apparentem, sive rationem valentem adducere auditores: *Decepisti me Domine, & deceptus sum:* dixit sanè quædam similia. Deus non agit tyrannum, sed Regem; & dum imperat, non cogit, sed suadet, & vult ut sponte semetipsos ejus tradant gubernationi, ne cujusquam bonum ex necessitate sit, sed secundùm liberam ejus voluntatem. Quod cùm etiam Paulus sciret, in sua ad Philemonem Epistola ait Philemoni de Onesimo: C *Vtine ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* Philem, 14. Poterat nimirum Deus universorum facere putatum bonum in nobis, ut ex necessitate eleemosynam daremus, & ex necessitate temperantes essemus, sed noluit: ideò non ex tristitia aut ex necessitate imperat nobis facere quæ facimus, ut voluntarium sit quod penditur. Viam itaque, ut sic dicam, quærit, quâ voluntariè faciamus quæ vult Deus. Retulit igitur mihi etiam hæc traditio quid simile. Volebat Jeremiam mittere ad prophetandum omnibus gentibus, & præ omnibus gentibus D populo suo; quandoquidem prophetiæ tristius quid narrant: siquidem pœnas annuntiant, quibus unusquisque pro merito suo punietur; & noverat propositum Prophetæ nolentis deteriora vaticinari populo Israël; idcircò per dispensationem dixit: *Sume calicem hunc: & potabis omnes gentes ad quas ego mittam te ad eas.* Jer. 25, 15. Præcepit igitur Deus Jeremiæ ut acciperet calicem: adhortatus est autem ipsum, ut sumeret calicem vini meri: *Et mittam te*, inquit, *ad omnes gentes habentem hunc calicem vini meri.* E Audiens autem Jeremias se mittendum ad omnes gentes, ut ipsis iræ calicem propinaret, calicem suppliciorum; minimè suspicatus Israelem quoque de hoc calice supplicii bibiturum, deceptus sumpsit calicem ut potaret omnes gentes: ubi calicem acceperat, audivit: *Propinabis primùm Ierusalem.* Quo-

niam vero aliud quidem expectaverat, aliud à verò ipsi occurrit: super hoc est quod ait: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Similem huic expositioni tradidit in Isaia; nam & ille nescius, quid sibi mandandum foret, ut diceret populo, audit Deum juxta quæ
Isaiæ 6.8. scripta sunt dicentem: *Quem mittam, & quis ibit ad populum hunc?* ipse autem, inquit, respondit: *Ecce ego sum: mitte me:* & audit, *Vade, & dic populo huic: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi hujus*, &c. Cùm igitur nesciret, quid esset vaticinaturus, & se minaturum populo, ideò
Isa. 40.6. ait in sequentibus: *Vox dicentis, Clama.* Ipse autem non respondit, ut promptus exequendi quod jussum erat, sed dixit: *Quid clamabo?* deterior enim effectus erat: ne fortè iterum audiret sicut in priori prophetia: *Vade, & dic populo huic: Auditu audietis, & non intelligetis.* Quid igitur clamabo? *Omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus sicut flos fœni*, &c. Nihil audiverat in his contra Israëlem. Hæc narravit iste nobis ex traditione quoad istud: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Ego autem quæ à dantibus sumpsi non custodiam solùm, neque defodiam talentum tradentium mihi in terram, neque mnam docentium quid utile alligabo in sudario; sed multiplicabo disciplinas, quas per traditionem accepi ab eo qui utilia tradere noverat. Incumbit mihi mnam sive Evangelii, sive Apostoli, sive Prophetæ, sive Legis multiplicare. Hæc igitur audiens consideravi mecum istud: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Et considerans opto veri quidpiam in hunc locum invenire. Num forsitan ergo sicut pater filium adhuc puerum decipere commodo suo cupit, cùm aliter ipsi prodesse non possit, nisi puer decipiatur. Sicut medicus decipere laborantem conatur, cùm non possit aliter curari, nisi deceptionis verba susceperit. Ita etiam agit universorum Deus, cùm sibi propositum habeat prodesse generi humano. Dicat medicus laboranti; Secari te oportet; cauterio tibi opus est, alia graviora tibi patienda sunt, nequaquam tradet semetipsum ille: sed nonnunquam aliud dicit, & abscondit sub spongia ferrum quo secandus sit. Et rursum abscondit, ut ita dicam, sub placenta naturam rei amaræ, & ingratum medicamentum, volens minimè nocere, sed sanare illū qui curandus est. Istiusmodi

ποτήριον δ ποίησαι πάντα τὰ ἔθνη. λαβὼν τὸ ποτήριον ἤκουσε. καὶ ποίησις πρῶτον τὴν ἱερουσαλήμ· ἐπεὶ ὃ ἄλλο μὲν προσεδόκησεν, ἄλλο δ' αὖ πρὸς ἀπήντησεν, ὅπερ τοῦτό φησιν. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. διαπλήσιον ἑαυτῷ τὴν διηγήσιν ἀπεδίδου ὁ ἐν τῇ ἡσαΐα. κἀκεῖνος γὰρ οὐκ εἰδὼς τί μέλλει προστάσσειν, λέγειν τῷ λαῷ, * ἀκούειν δὲ θεοῦ τὰ γεγραμμένα λέγοντος· ἵνα ἀποστείλω, καὶ τίς πορεύσεται τὸν λαὸν τοῦτον, ὁ δέ, φησίν, ἀπεκρίνατο. * ἰδοὺ ἐγώ εἰμι. ἀπόστειλόν με, ἀκούει. πορεύθητι, καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε. καὶ βλέποντες βλέψητε, καὶ μὴ ἴδητε· ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία δ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ἐξῆς. ἐπεὶ ἂν μὴ εἰδὼς ὁ μέλλει προφητεύειν, καὶ ὅτι μέλλει ἀπειλεῖν τῷ * λαῷ διὰ τοῦτο φησὶν ὁ τοῖς ἐξῆς. φωνὴ λέγοντος, βόησον. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίνατο, ὡς προθύμως * ποιήσας τὸ προστασσόμενον, ἀλλ' εἶπε. τί βοήσω, * ἐδεδοίκει γὰρ μήποτε πάλιν ἀκούσῃ ὡς ἐπὶ τοῦ προτέρου προφητείας· πορεύθητι, καὶ εἶπον τῷ λαῷ τούτῳ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· τί οὖν βοήσω, πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου, καὶ τὰ ἑξῆς· οὐδὲν ἤκουσεν ὧν ταῦτοις κύριος * τὸν ἰσραήλ. ταῦτ' ἔλεγεν ἡμῖν ἐκεῖνος πρὸς τό. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην· ἐγὼ δ * ἔχομαι ἃ λαμβάνω ἀπὸ † διδόντων μὴ τηρῆσαι μόνα, μηδὲ καταρύξαι τὸ τάλαντον τῶν λεγόντων μοι εἰς τὴν γῆν, μηδὲ τὴν μνᾶν τῶν διδασκόντων πρὸς ἴσιμον ἀποθῆσαι ἐν σουδαρίῳ· ἀλλὰ πλεονασμὸν ποιῆσαι τῶν μαθημάτων, ὧν λαμβάνω ἀπὸ προδόντος καὶ δυναμένου προδοῦναι χρήσιμα· * ἔχομαι τὴν μναῦν εἴτε διαγελᾶν, εἴτε ἀποσόλους, εἴτε προφήτας, εἴτε νόμου ποίησαι πολλαπλασίονα. ταῦτ' ἐν ἀκούσας ἐσκόπουν καθ' ἑαυτόν φησί. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. καὶ σκοπῶν ἔχομαι διϊσχυεῖν πρὸς τὸν τόπον ἀληθές. μήποτε ἔν τισι τοῦ ἐπιτηδείου ὄντα ἀπατᾶν ὅπερ τῷ συμφέροντι βλέπει, ἐκ ἄλλως δυνάμενον ὠφεληθῆναι, ἐὰν μὴ ὁ παῖς ἀπατηθῇ· ὡς ἰατρὸς ἀπατᾶν τὸν κάμνοντα πράγματός ἐστι, μὴ δυνάμενον θεραπευθῆναι, ἐὰν μὴ ἀπάτης προσδεχηται λόγους. ὅτω δὲ ὁ τῶν ὅλων θεὸς, ἐπεὶ πρόκειται ἔχειν ὠφελῆσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· λεγέτω ὁ ἰατρὸς τῷ κάμνοντι, τμηθῆναί σε δεῖ, καὶ πεμαθῆναί σε δεῖ, ἄλλα χαλεπώτερα παθεῖν σε δεῖ, ἐκ ἂν * προσέχοιεν ἑαυτοῖς· ὁ δὲ ἐκεῖνος. ἀλλ' ἐνίοτε ἄλλο λέγει, καὶ ἔκρυψεν ὑπὸ τὸν σπόγγον ἐκεῖνο τὸ τέμνον τὸ διαιρῆσιδήριον. καὶ πάλιν κρύπτει, ἵν' ὅτως ὀνομάσω, ὑπὸ * τὸ μελιτοῦν δ πικρὸν φύσιν, καὶ τὸ ἀηδὲς φάρμακον, βουλόμενος μὴ βλάψαι, ἀλλ' ἰάσασθαι τὸν θεραπευόμενον· διὸ-

τῶν

των φαρμάκων πεπλήρωται ὅλη ἡ θεία γρα-
φή. καὶ τινα μὲν ἐστι χρησὰ κρυπτόμενα, τινὰ
*Cod. Vat. ἐν ἀφ. πικρὰ * ἐπικρὰ κρύπτοντα· ἐὰν ἴδῃς πατέρα ἀπει-
λοῦντα, ὡς μισοῦντα τὸν υἱὸν, καὶ λέγοντα τῷ υἱῷ
φοβερά, ἵνα μὴ ἐπιδεικνύμενον τὴν φιλοσο-
φίαν, ἀλλὰ κρύπτοντα τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς
τὸν υἱὸν, ὅτι ἀπατᾶν βέλεται τὸ νήπιον.
ἐ γὰρ συμφέρει τῷ υἱῷ τὸ διαλῦσαι τὴν ἀγά-
πην ἑ πατρὸς, τὴν προαίρεσιν τὴν φιλικήν.
ὀκλυθήσετ᾽ γὰρ, καὶ ἐ παιδευθήσετ᾽. διὰ τοῦτο
κρύπτει μὲν τὸ γλυκὺ τ φιλοσοφίας, δείκνυσι
δὲ τὸ πικρὸν τ ἀπειλῆς· τοιοῦτόν τι ποιεῖ ὁ ἀν-
αλόγως πατὴρ καὶ ἰατρὸς ὁ θεός· ἔστι πικρά
τινα, ἃ κρύπτων δικαιοῖ μὲν ἰᾶται καὶ τὸν
σῳζόμενον· πάντα γὰρ τὸν ἁμαρτήσονται διὰ
τὰς ἁμαρτίας κολασθῆναι δεῖ· μὴ πλανᾶσθε,
θεὸς ἐ μυκτηρίζετ᾽), εἴτε πόρνος, εἴτε μοιχὸς,
εἴτε μαλακὸς, εἴτε ἀρσενοκοίτης, εἴτε κλέπτης,
εἴτε μέθυσος, εἴτε λοίδορος, εἴτε ἅρπαξ, βα-
σιλείαν θεοῦ ἐ κληρονομήσουσι· τοῦτον ἐὰν νοηθῇ
καὶ ἀκριβωθῇ ὡσὸ τοῖς μὴ δυναμένοις ἰδεῖν
τὸ ἰατρικὸν σιδήριον ὡσὸ τὸν σπόγγον, ὡσὸ τοῖς
μὴ δυναμένοις πιεῖν τὸ πικρὸν φάρμακον ὡσὸ
*Cod. Vat. τὸ μέλι * ἐμέλιτος, ὀκκακήσῃ τις· τίς γὰρ ἡμῶν ἐ συ-
*Cod. Vat. νοίδεν ἑαυτῷ * ποιόν τι μὴ βελῆς, καὶ με-
τὰ τοῦτο θύνει θῇ, τίς ἡμῶν * κακὰ καθαρὰ ἀπὸ κλοπῆς,
*Cod. Vat. καθαρεύει καὶ ἀπὸ ἁ μὴ πορικέναι τὰ πατρῷα δεόν-
τως, ἀλλ᾽ ὁρᾶτε τὸν λόγον. μὴ πλανᾶσθε,
ὅτι οἱ βασιλείαν θεοῦ ἐ κληρονομήσουσι· τὸ
γὰρ τόπον μυστήριον κεκρύφθαι δεῖ, ἵνα μὴ
ὀκκακήσῃ ὁ πολύς. ἵνα μὴ μαθὼν τὰ πράγ-
ματα προσδοκήσῃ τὴν ἔξοδον, ὡς ἀνά-
παυσιν, ἀλλ᾽ ὡς κόλασιν· ἤτις εὑρεθήσεται
παῦλα ὁ δυνάμενος λέγειν. κάλλιον γὰρ ἀ-
ναλύσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, ἐγὼ δὲ ὁ δυνάμενος
τοῦτο λέγειν. οἶδα γὰρ ὅτι ἐὰν ἔξελθω, τὰ ἐμὰ
ξύλα καυθήσεται ἐν ἐμοί δεῖ. ξύλα γὰρ ἔχω τῆς
λοιδορίας, ξύλα ἔχω τῆς μέθης, ξύλα τῆς κλο-
πῆς, καὶ ἄλλα μυρία ξύλα ἐποικοδόμησά μου
*Cod. Vat. τὴν οἰκοδο- * τὸ οἰκοδομῆς· ὁρᾶς ὅτι ταῦτα πάντα λανθά-
μὴ νει τοὺς πολλοὺς τῶν πεπιστικότων, καὶ καλῶς
λανθάνει· καὶ ἕκαστος ἡμῶν οἴεται, ὅτι μὴ εἰδω-
λολατρήσειν, ἐπεὶ μὴ πεπόρνευκεν, εἴτε καὶ
ἐπὶ τοιούτων καθαρεύει μὲν, ὅτι ἀπαλλα-
γεὶς βέβαιος σωθήσετ᾽). ἀ βλέπομεν, ὅτι τοὺς πολ-
λοὺς ἡμᾶς φοβεῖσθαι δεῖ ἐμπεσεῖν εἰς βήματα καὶ χεῖρας, ἵνα κομίσῃ ἕκαστος τὰ ἴδια
διὰ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον· ἀ βλέπομεν τὸν εἰρηκότα. πλὴν
ὑμᾶς ἔγνων ἐκ πάντων τῶν φυλῶν τ γῆς. διὰ τοῦτο ἐπιδικήσω ἐφ᾽ ὑμᾶς ἐπὶ πάντα τὰ
ἐπιθυμήματα ὑμῶν. ἐχί τινα μὲν, τινὰ δὲ. ἐπεὶ οἶνον ὁ ἰατρὸς ἐνίοτε ἀποκρύπτει τὸν ἰα-

A medicamentorum plena est Scriptura divina universa: & nonnulla quidem suavia sunt abdita, quædam item amara sunt abscondita. Cùm videris patrem minantem, ac si odisset filium, ac verba terribilia in filium evomentem; & non ostendentem ullum amorem filialem, sed suam erga filium dilectionem abscondentem, videbis ipsum decipere velle puerum: non enim expedit filio ut noverit dilectionem patris & propositum amoris; dissolveretur enim, & non emendaretur: idcircò abscondit quidem dulcedinem amoris filialis, ostendit verò a- B ritudinem minarum. Istiusmodi quid facit respectu patris ac medici Deus. Sunt amara quædam, quæ etiam justissimum quemque ac sapientissimum sanent; omnem enim qui peccavit pro peccatis puniri oportet. *Nolite errare, Deus non irridetur, sive fornicator,* Gal. 6, 7. *sive adulter, sive mollis, sive masculorum concu-* 1. Cor. 6, 9. *bitor, sive fur, sive ebriosus, sive maledicus, sive raptor, regnum Dei non possidebunt.* Hoc si cognitum & accuratè perspectum fuerit iis qui nequeunt videre medicinale ferrum sub spongia, qui nequeunt exhaurire amarulentum pharmacum sub melle, offendet C aliquem. Quis enim nostrùm non sibi conscius fecisse quidpiam sine consilio, & inebriatum fuisse? Quis nostrùm mala sua expiat à furto, & quòd necessaria sibi non debito modo compararit? Sed vide quid dicat sermo: *Nolite errare, quia hi Regnum Dei non possidebunt.* Mysterium suo loco abscondendum est, ne plurimus quisq; offendatur: ne dum res didicerit, expectet exitum, nõ quasi requietem, sed tanquam supplicium. Vel quis reperietur Paulus qui possit dicere: *Quoniam dissolvi, & esse cum Chri-* Philipp. 1. *sto, multò magis melius?* Ego autem non pos- 23. D sum hoc dicere; scio enim, cùm emigravero ligna mea in me comburi oportere: ligna porrò habeo maledictiones, ligna habeo ebrietates, ligna furta, & alia millena ligna superædificavi ædificio meo. Viden' ut ista omnia plurimos lateant fidelium, & rectè latent. Et quisque nostrùm putat, quia idola non coluit, quia non est fornicatus, sive si à similibus purus sit, se hac vita liberatum salvatum iri: non videmus, *quia omnes nos* 2. Cor. 5, *manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut re-* 10. *ferat unusquisque propria corporis prout gessit,* E *sive bonum, sive malum.* Non videmus eum qui dixit: Veruntamen *vos novi ex omnibus* Amos 3, 2. *tribubus terræ; ideò ultionem sumam de vobis quoad omnia studia vestra*; non quoad aliqua quidem, quoad aliqua verò non; quia nimi-

rum medicus quandoque medicinale ferrum sub molli ac delicata spongia abscondit: quin & pater tegit amorem erga filium per minarum interminationem. Atque illæ quidem deceptiones auferunt sævosos tumores ac varices, & si quid aliud corporis structuræ noceat; hæc verò aufert indocilitatem atque oscitantiam. Cæterùm istiusmodi quid mysticè Deum facere Propheta cogitavit, & videns se deceptum à Deo in bonum ait: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Adduxerat eum in talem extasin, ut etiam diceret Deo: Decipe me, si hoc expedit. Alia est enim deceptio quæ fit à Deo; & alia est deceptio quæ fit à serpente. Vide quid dicat mulier Deo: *Serpens decepit me, & comedi.* Et deceptio quidem serpentis ejecit Adamum & uxorem ejus è paradiso Dei: sed deceptio quæ contigit Prophetæ dicenti: *Decepisti me Domine, & deceptus sum*, evexit ipsum ad tantam prophetiæ gratiam, eò quòd auxerit in eo virtutem ad ipsius perfectionem, & ut posset, postquam hominem non timeret, subservire voluntati verbi Dei. Hæc igitur etiam nos intelligentes in præsentiarum, etiam optemus decipi à Deo, dummodò tantùm serpens non decipiat nos. Etiam alibi huic simile scriptum reperitur esse dictum in Isaia: *Dominus enim miscuit eis spiritum seductionis.* Intelliges etiam ibi, quid faciat spiritus seductionis mistus à Deo. Bene autem habet, quòd non merum dederit Deus spiritum seductionis, sed, ut Propheta nominavit, miscuit ipsum. Periculum facere volo, & exemplum dare utiliter deceptorum. Sunt quidam, qui ideò colunt castitatem & puritatem, & alii qui idcirco colunt monogamiam, quia putabant perire illum qui nuptialiter coëat; perditum iri qui duas duxerit uxores. Comparamus eos secundùm seipsos; quia expedit magis monogamo deceptum fuisse, & putasse punitum iri, & æterno supplicio addicendum esse bigamum, ut maneat monogamus & purus, quàm nosse veritatem, & duas accepisse uxores. Arbitror omnem quicunque hujusmodi sequelam viderit, dicturum beatius quidem esse puritatem servare, & non ad secundas transire nuptias minimè deceptam, & videre illam quoque quæ bis nubit participem quidem esse salutis alicujus, non tamen tantæ beatitudinis, quantæ illa quæ colit puritatem; sin hoc non possit, præstat fuisse deceptam, ac si bis nubentes perirent. Istiusmodi quid etiam reperies in quibusdam qui colunt castitatem, & omnimodam puritatem: quin

Gen 3.13.

Isa. 19.14.

τεκὸν σὸν ἦρεν ὑπὸ τὸν ἀπαλὸν καὶ τερφερὸν
σπόγγον· κρύπτει ὁ καὶ ὁ πατὴρ τὸν φιλοσορ-
γίαν διὰ τὴν ἐκφοβήσεως τὰ ἀπειλῆς. καὶ αἱ ἀπά-
ται αἱ μὲν ἀφαιροῦσι τὰ σεσατώματα, καὶ τὰς
★ κιρρὰς, καὶ εἴ τι ἄλλο βλάπτει τὴν τοῦ σώμα-
τος οἰκοδομήν· ἡ ὁ ὑπαιρεῖ τὴν ἀπαιδευ-
σίαν καὶ τὴν ★ χάννωσιν· τοῦτον ὃ πανούργως ποι-
εῖν τὸν θεὸν ὁ προφήτης μυστικῶς, ★ καὶ ἰδὼν ἀ
ὴπατήθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὑπ★ καλῶ λέγω. ἠπάτη-
σάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην· ἤγαγε αὐτὸν εἰς
★ ὑπὲρ τὴν πλικαύτην ★ ἔκστασιν, ὥστε καὶ εἰπεῖν
τῷ θεῷ. ἀπάτησόν με, εἰ τοῦτο συμφέρει. ἀλ-
λὴ δὲ ἀπάτη ἡ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἄλλη ἡ ἀπάτη ὑπὸ
τοῦ ὄφεως. ὅρα τί λέγει ἡ γυνὴ τῷ θεῷ. ὁ ὄφις
ἠπάτησέ με, καὶ ἔφαγον. καὶ ἡ μὲν ἀπάτη ἡ
ὑπὸ τοῦ ὄφεως ἐξεῖλε τὸν ἀδὰμ καὶ τὴν γυναῖ-
κα αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ἀπάτη ἡ
γνομένη τῷ προφήτῃ εἰς τόνδε. ἠπάτησάς με
κύριε, καὶ ἠπατήθην· ἤγαγε αὐτὸν ὑπ★ ὑπὲ-
ρ τὴν τῷ προφητείας χάριν, ὑπ★ τῷ αὐ-
ξῆσαι ἐν αὐτῷ τὴν δύναμιν ὑπ★ τῷ τελειω-
θῆναι αὐτὸν, καὶ δυνηθῆναι ὑπηρετῆσαι, καὶ τὸ
τοῦ μὴ φοβεῖσθαι ἄνθρωπον, τῷ βελτίω τοῦ λέγειν
τοῦ θεοῦ· ταῦτα μὲν ἴσως ἡμεῖς νοοῦντες ★ ὑπὲρ
παρόντων, ὡς δυνώμεθα ἀπαλλαγῆναι ὑπὸ θεὸν,
μόνον μὴ ὄφις ἀπατησάτω ἡμᾶς. καὶ ἀλλα-
χοῦ τούτῳ * συνεγέγραπται ὅτι ἔρηται ὑπὸ τοῦ
ἡσαΐα. κύριος γὰρ ἐκέρασεν αὐτοῖς πνεῦμα
πλανήσεως· ἐπίστησεις καλῶς τί ποιεῖ τὸ πνεῦμα
τῆς πλανήσεως κιρνάμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καλῶς δὲ
δὲ, ὅτι οὐκ ἀκεραῖον δέδωκεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα
τῆς πλανήσεως, ἀλλ', ὡς ὠνόμασεν ὁ προφή-
της, ἐκέρασεν αὐτό. παρακινδυνεύσω δὲ,
καὶ παράδειγμα δῶναι ὠφελημένων ὑπὸ πα-
μένων· εἰσί τινες οἱ διὰ τοῦτο ἀσκοῦντες ἁγνεί-
αν καὶ τὴν καθαρότητα, καὶ ἄλλοι οἱ διὰ τοῦτο ἀ-
σκοῦσι τὴν μονογαμίαν ἐπεὶ προσδόκησαν
ἀπόλλυσθαι τὸν συνεσιάσαντα γαμικῶς, * α-
πόλλυσθαι τὸν διγαμήσαντα· συγκείμενον καὶ
ἑαυτούς· ὅτι λυσιτελεῖ τῷ μονογάμῳ ὑπαπ-
θῆναι, καὶ ὀλέθρῳ κολάζεσθαι, καὶ αἰωνίῳ κολάσ
σασθῆναι τὸν δίγαμον, ἵνα μείνῃ μονο-
γαμῶν καὶ * καθαρὸς, ἢ γνῶναι τὸ ἀληθὲς, καὶ δι-
γαμῆσαι· νομίζω * παντὸς ἂν τινος οὕτω βλέ-
ποντος τὰ ἀκόλουθόντων, εἰπεῖν ὅτι μακαριστέ-
ρον μὲν ἦν τὸ καθαρεύειν, καὶ μὴ διγαμεῖν μη-
δὲ ὑπαπηλθῆναι, καὶ ὁρᾶν ὅτι μετέχει μεν συ-
τηρίας τινὸς καὶ ὁ δίγαμος, ἐμοὶ μὲν τοσαύτης μακαριότητος, * ὅσης ὁ καθα-
ρεύσασα. εἰ δὲ μὴ δύναται τοῦτο, βέλτιον τὸ ὑπαπῆλθαι, ὡς ἀπολυμῆναι
* διγάμων· τοιοῦτόν τι εὑρήσεις καὶ ὑπ' τινων ἀσκούντων τὴν ἁγνείαν, καὶ τὴν καθαρ-
τὴν

τῶν τῶν πολυτελῆ. πολλὰ δ' ἂν τις ἄλλα εὕροι θείη κῆ ἀπάτην ἀφ' ἡμῶν γενόμενα, καὶ ὠφελοῦντα ἡμᾶς. πόσοι γὰρ νομίζουσι σοφοὶ, δυρόντες τὸ τῆς κολάσεως ἀληθὲς, καὶ διελθόντες δήθεν τὰ τῆς ἀπάτης, ἐν χείρονι γεγόνασι βίῳ. ἐλυπεῖτο αὐτὸς φρονεῖν, ὡς ἐφρόνει πρότερον, ἵνα τὸ ὁ σκώληξ αὐτῶν ὁ τελευτήσῃ, καὶ ὅπως τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται. καὶ ὅτι ἥξουσι εἰς ὄραμα πάσῃ σαρκί. καὶ ὅτι τὸ ἄχυρον κατακαυθήσεται πυρὶ ἀσβέστῳ. ἐὰν δέ τινες ἄλλο τι φαντασθέντες παρὰ τὴν πρώτην αὐτῶν, ἐν οἷς μέλλουσι τῆς πλούτου τῆς χρηστότητος τοῦ θεοῦ καὶ ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖν. ὅρα εἰ μὴ ἀληθῶς διὰ τοῦτο, ἐπεὶ μὴ ἐδόξαν ἠπατῆσθαι, ἐθησαύριστο αὐτοῖς ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, οὐκ ἂν ἠσωρεύσαντες εἰ ἠπατήθησαν. ταῦτα διὰ τὴν ἀπὸ θεοῦ ἀπάτην, ἐπεὶ εἶπεν ὁ προφήτης. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ * ἠπατήθην. παρελθὼν ἴδιόν τι τὸ, ἠπατήθην. διὰ τί οὐκ εἶπε μόνον. ἠπάτησας με κύριε, ἀλλὰ προσέθηκε καὶ τὸ, ἠπατήθην; ἔστιν ὅτε ὑπονοῆσαί τι ἐνεργοῦντά τινα * τὴν ἀπάτην, ἄλλον δὲ φυλασσόμενον ἀπατηθῆναι, καὶ οὐκ ἀπατώμενον. ὅταν δὲ ὁ μὴ ἐνεργήσητο ἀπατᾶν, ὁ δὲ μὴ φυλάξηται ἀπατηθῆναι, ἀλλ' * ἐμπέσοι εἰς τὴν ἀπάτην, εἴποι ἄν. ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. ἐγὼ δὲ ἡρμόμην καὶ τὸν τόπον καὶ τοιαῦτά τινα εἴποιμι. ὁ ἐὰν λέγῃ μοι ὁ ὄφις, κἂν ἀληθῆ μοι λέγῃ, κἂν ἀπατᾶν με θέλῃ, ὑφορῶμαι αὐτοῦ τοὺς λόγους. πειθόμενος ὅτι εἴτε ἀπατᾷ με, εἴτε ἀληθεύει, βλάπει με. καὶ ἡ ἀλήθεια γὰρ αὐτοῦ βλάπτει. οὐδὲν ὠφέλιμον ἔχει τὸ ὄφεως γένεσθαι. ἐπεὶ μὴ δυνάμενοι ἐνδεῖξαι πονηροὺς καρποὺς ἀγαθοὺς ἐνεγκεῖν. ὁ ἐὰν δὲ λέγῃ μοι ὁ θεὸς, καὶ πείθομαι ὅτι θεός ἐστιν ὁ λέγων. ἑτοιμός εἰμι παρέχειν ἐμαυτόν. ἀληθεύει, δέχομαι. ἀπατᾶν με βούλεται, ἑκὼν ἀπατῶμαι, θεὸς με μόνου ἀπατᾶται. καὶ ἐπεὶ παρέχω ἐμαυτὸν, πειθόμενος θεὸν εἶναι τὸν λέγοντα, καὶ ἀπατᾶσθαι, καὶ συνεργάζομαι. θέλω ἀπατώμενος μὴ ὑπ' ἄλλου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπατηθῆναι. διὰ τοῦτο λέγω * ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἐνέγκας τὸ ἀπατᾶν, ἀλλ' ὅτι καὶ γὼ πέπονθα τὸ ὑπὸ σοῦ ἀπατᾶσθαι. καὶ τοῦτο λέγω. * ὅτι ἠπάτησάς με κύριε, καὶ ἠπατήθην. τί ἀκολουθεῖ τῷ τὸν θεὸν εἶναι ἀπατῶντα, καὶ ἄνθρωπον εἶναι τὸν ἀπατώμενον; ἐκράτησας, καὶ ἠδυνάσθης. τότε με κρατεῖ, ἐάν με κατ' ἀρχὰς ἐπὶ νήπιον ἐν χερσὶ ἀπατήσῃ, καὶ κρατήσας δύναται, ἐὰν δὲ μὴ κρατήσῃς, τότε μοι χρεία πόνων ἐκράτησας, καὶ ἠδυνά-

A & alia quàm plurima reperiri possint ex deceptione à nobis facta, quæ etiam prosint nobis. Quot enim putati sapientes, cum reperissent eam quæ de supplicio est veritatem, & identidem ea quę deceptionis erant, præteriissent, pejorem vitam exegerunt: præstitisset ipsos sapere, uti prius sapiebant, quoad istud: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in visionem omni carni*: & quia paleæ comburentur igni extinguibili. Si autem aliud quidpiam imaginati fuerint præter primam suam imaginationem, in quibus divitias bonitatis B Dei & patientiæ & longanimitatis despecturi sint; vide utrum non verè idcircò, quia non visi sunt decipi, thesaurizaverint sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, non thesaurizaturi si fuissent decepti. Hæc propter eam, quæ à Deo est, deceptionem, quia dixit Propheta: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Cæterum excutiamus etiam seperatim istud, *deceptus sum.* Cur non dixit tantum: *Decepisti me Domine*, sed addidit etiam istud, *deceptus sum?* Licet nonnunquam comminisci quempiam deceptionem aliquam operantem, alium verò sibi C caventem, ne decipiatur, & non decipi. Quando autem adornaverit quis decipi hominem, alter verò non caverit sibi à deceptione, sed inciderit in deceptionem, tunc dixerit utique: *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Ego autem incidens in hunc locum istiusmodi quædam dixero: Quod si dicat mihi serpens, licet vera mihi dicat, licet decipere me velit, sermones ejus habeo suspectos; persuasum habens, quod sive decipiat me, sive verum dicat, mihi tamen no- D cent: nam & veritas ipsius nocet: nihil quod prosit, à serpente fit: quandoquidem *non potest arbor mala fructus bonos ferre.* Quodcunque autem dicat mihi Deus, etiam persuasum habeo; quia Deus est qui dicit, paratus sum exhibere meipsum; verum dicit, admitto; decipere me vult, voluntariè decipior, dummodo solus Deus me decipiat: & quoniam præbeo memetipsum, persuasum habens Deum esse qui dicat, & decipiat, & non curiosè inquiro: volo deceptus non ab alio quàm à Deo decipi: ideò E dico, te non solum operatum esse deceptionem, sed me quoque passum ut à te deciperet, & juxta hoc dico: Quoniam *decepisti me Domine, & deceptus sum.* Quid porro sequitur ex eo quod Deus sit qui decipiat, & homo qui decipiatur? *Obtinuisti, & potuisti.* Tunc me obtinet, quando me in principio adhuc infantem in Christo deceperit, &

Matth. 3. 12.

Rom. 2. 4.

Isaiæ 66. 24.

Matth. 7. 18.

obtinendo potest; cum autem non obtinueris, tunc laboribus mihi opus est. *Obtinuisti, & potuisti.* Post hæc ait: *Factus sum in derisum, totâ die perseveravi subsannatus.* Et in hoc loco hæc audivi, nempe Jeremiam extitisse temporibus maximorum peccatorum: sub ipso igitur contigit captivitas; & usque adeò erant peccatores, ut subsannarent, & riderent, & illuderent, si quando Propheta proœmium aliquod propheticum proferret: istud, *Hæc dicit Dominus*, irridebant audientes, & subsannabant ea quæ dicebantur. Caverat pronuntiare istud, *Hæc dicit Dominus*, qui deceptus erat, & fructum retulerat ex deceptione; quamobrem etiam ipse volens decipere, ut fructum reciperet ex deceptione, dixit: Ecce meos loquar vobis; quoniam non auditis sermones Domini. Deinde illi adhibuerunt aures, tanquam verbis Ieremiæ, & audiebant sermones Dei. Hæc autem mihi dicebat, qui tradidit mihi locum examinandi proœmia & principia prophetiarum. Est igitur etiam principium prophetiæ Jeremiæ apud nos quidem, quemadmodum Septuaginta tradiderunt, nescio quomodo speculantes: *Verbum Dei, quod factum est ad Ieremiam filium Chelciæ de sacerdotibus*: sed in Hebraico, & reliquis Editionibus: *Verba Ieremiæ filii Chelciæ*: & omnes consentiunt dicendo: *Verba Ieremiæ filii Chelciæ.* Ad quid igitur verba Jeremiæ, quandoquidem proœmium ipsi in dicendo ad eos qui nolebant audire? Cum auditis sermones meos, etiam nos quandoque similia (ubi commodum visum fuerit) facimus; nonnunquam sermones ab Ethnicis add ucimus, volentes illos adducere ad fidem; & cum viderimus eos alienos & aversos à Christianismo, & nomen ipsum execrari, atque odisse si vel audiant sermonem hunc esse Christianorum, non præ nobis ferimus Christianum sermonem utilem proferre: sed quando sermo iste pro virili à nobis fuerit stabilitus, & viderimus cupidum auditorem non vulgari modo id quod dicitur auscultantem, tunc confitemur hunc laudabilem sermonem, Christianorum sermonem esse; & facimus quid simile dicenti, non sunt. Hæc dicit Dominus, sed audite sermones mei Jeremiæ. Hæc ipsa: *Factus sum in derisum, totâ die perseveravi subsannatus.* Quid dico Jeremias etiam meus Jesus subsannabatur. Audiebant, enim, inquit, hæc omnia Pharisæi, pecuniarũ amatores cum essent & subsannabant eum. Veruntamen Dominus subsannat omnes qui subsannant sermones Dei. *Factus sum in derisum.* Vide qualem vitam vixerint Prophetæ, partim quidem derisi, partim verò

Ier. 1. 1.

A ὅτης. ἐξῆς τέτοις λέγω. ἐγχρόμιλω εἰς γέλωτα, πᾶσαν ἡμέραν διετέλεσα μυκτηριζόμενος. καὶ εἰς τέτον τὸν τόπον ταῦτα ἤκεον, ὅτι ἱερεμίας γέγονε κατὰ χρόνους ἁμαρτωλοτάτων. * ὡς ἀπὸ γὰρ γεγονεν ἡ αἰχμαλωσία. καὶ ἕτως ἦσαν ἁμαρτωλοὶ, ὥστε μυκτηρίζειν, καὶ γελᾶν, καὶ χλευάζειν, εἴποτε ὁ προφήτης τὸ προοίμιον ἔλεγε τὸ προφητικὸν, τό. τάδε λέγει κύριος, ἐγέλων οἱ ἀκέοντες, καὶ ἐμυκτήριζον ταλεγόμε-

B να. ἐφυλάξατο εἰπεῖν τό. τάδε λέγει κύριος, ὁ ἀπατηθεὶς, καὶ ὠφεληθεὶς ἐκ τῆ ἀπάτης. διὸ καὶ αὐτὸς βελόμενος ἀπατᾶν, ἵνα τῷ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆ ἀπάτης, ἔλεγεν, ὅτι ἐμὲς ὑμῖν λαλῶ, ἐπεὶ οὐκ * ἀκέσετε μ κύριε λόγες. εἶτα * Cod. τα ἀκέετε

ἐκεῖνοι παρεῖχον τὰς ἀκοὰς, ὡς λόγοις ἱερεμίε, καὶ ἤκεον λογων θεοῦ. ταῦτα δέ μοι ἔλεγεν, ὁ διδάσκων μοι τὸν τόπον * ἐξετάζειν τὰ προ- * Cod. τα

C οίμια ἐκ τὰ ἀρχὰς τῶ προφητειῶν. ἐστὶ δὲ νεν καὶ ἀρχὴ τῆς προφητείας ἱερεμίε τοιάδε ἡμῖν, ὡς οἱ ἑβδομήκοντα ἐδόξασαν, οὐκ * διὸ ὡς σκοπήσαντες. τὸ ῥῆμα μ θεοῦ, ὃ ἐγ- * Cod. τα νετο ἐπὶ ἱερεμίαν τὸν τῆ χελκίε ἐκ τῆ ἱερέων. ἐν τῷ ἑβραϊκῷ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐκδόσεσι. λόγοι ἱερεμίε υἱῆ χελκίε. καὶ πάντες συνεφώνησαν τῷ εἰπεῖν. λόγοι ἱερεμίε υἱῆ χελκίε. διὰ τί ἓν λόγοι ἱερεμίε, ἐπειδήπερ τὸ προοίμιον αὐτῶ ἐν τῷ λέγειν πρὸς τὲς μὴ βελομένες * ἀκέσαι; ἀν * Cod. ακέσατε μετὲς λόγες, καὶ ἡμεῖς ἐνίοτε ὅτε ὁμοία τὰ, ὅταν λυσιτελὲς ἡμῖν φανῇ, ποιεῖμεν.

D ἐνίοτε λόγους ἀπὸ τῶν ἐθνῶν προσάγομεν, βελόμενοι αὐτὲς προσαγαγεῖν τῇ πίσει. ἐὰν ἰδωμεν ὅτι διακεκλημένοι εἰσὶ πρὸς χριστιανισμὸν, καὶ βδελύσονται τὸ ὄνομα, καὶ μισῶσι τὸ ἀκέσαι ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος χριστιανῶν ἐστιν, ἃ προποιόμεθα χριστιανὸν λέγειν λόγον ὠφέλιμον. ἀλλ' ὅ- τῳ ὁ λόγος ἐκεῖνος κατασκευαθῇ καὶ θωμεν ὑφ' ἡμῶν, καὶ δοκεμεν * ἐρᾶν τὸν ἀκρατῆ ὡς ἔτυχε μ λεγομένα ἀκέσαντα, τότε ὁμολογεμεν ὅτι ἐστὶν ὁ ἐπαγγελτὸς λόγος χρι- * Cod. ακρατῆ

E στιανῶν * λόγος ἐστί. καὶ ποιεμένε τὸ θαῦμα τῷ ἐπόντι. * οὐκ ἔστι, τάδε λέγει κύριος, ἀλλὰ, ἀκέσατε λόγες ἐμὲ ἱερεμίε. * ταῦτα τὰ ἐγχρόμιλω εἰς γέλωτα, πᾶσαν ἡμέραν διετέλεσα μυκτηριζόμενος. πλέω, ἱερεμίας, καὶ ὁ ἐμὸς ἰησῆς ἐμυκτηρίζετο. ἤκεον γὰρ, ὅτι, ταῦτα πάντα οἱ φαρισαῖοι, φιλάργυροι ὑπάρχοντες, * ἐμυκτήριζον αὐτόν ἀλλ' ὁ κύριος

ἐκμυκτηρίζει πάντας τὲς ἐκμυκτηρίζοντας τὲς λόγες μ θεοῦ. ἐγχρόμιλω εἰς γέλωτα, ὅρα ποταπὲς βίες ἐβίωσαν οἱ προφῆται, πῇ μὲν καταγελώμενοι, πῇ δὲ κωλυόμενοι, πει-

τες, καὶ καταβαλλόμενοι, καὶ λιθοβολούμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀναιρούμενοι, μισούμενοι, ἐνδιωκόμενοι, καὶ * πολὺ ἔπαθον, καὶ ὑπέμειναν, ἵνα κτήσωνται τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ δόξαν τῷ * ὄντι τῷ μόνῳ ζητοῦντες, κηρύττοντες τὸν λόγον, τύχωσι τέλους τοῦ ὄντος θεοῦ. πᾶσαν τὴν ἡμέραν διετέλεσα μυκτηριζόμενος. κατηγορία τῷ κτίσματι τῶν ῥημάτων ἐκείνων, ὅτι οὐδὲ ἡμέρας ὀλίγας πνὰς ἐποίησε προφήτης ὁ μυκτηριζόμενος. ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν διετέλεσε μυκτηριζόμενος. ὅτι πικρῷ λόγῳ μου γελάσομαι. ἔστι τις ἐπαγγελία γέλως. τίς ἐπαγγελίας ἐπώνυμός ἐστιν ὁ πατριάρχης ἰσαάκ. ἑρμηνεύεται γὰρ, γέλως. ὅτι οὖν ἐπαγγελία γέλως, δηλονότι ἐκ τοῦ. μακάριοι οἱ κλαίοντες * νῦν, ὅτι γελάσετε. ἡ μὲν ἐπαγγελία, ὅτι γελάσετε. ὥσπερ ἐπαγγελία, υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται, καὶ τὸν θεὸν ὄψονται, καὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν, καὶ αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὕτως ἐστὶν ἐπαγγελία γέλως. * ἡ ἐπαγγελία τὸ ἐναντίον ὁ μακαριζόμενος * ἐστι κλαυθμός. ζητήσεις οὖν εἰ τούτῳ τῷ ἀγαθῷ γέλωτι καθ' ἑτέραν καὶ ἑτέραν ἀπίνοιαν σωφρόνως μὲν ὁ μακαριζόμενος κλαυθμὸς, ἐναντίος οὖν ὁ τοῖς ἐναντίοις ταλανιζόμενος ὑποκείμενος κλαυθμὸς ἕτερος. ἐὰν γὰρ οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσουσι, καὶ κλαύσονται. ἄλλος γὰρ κλαυθμὸς ὁ μακαριζόμενος, * ἄλλος ὁ ὑποκείμενος τοῖς κακῶς βεβιωκόσιν. εἰ δέ τι καὶ ἐνταῦθα τέλος ἔχοι ὠφέλιμον, οὐκ οἶδά τι λέγω. ἄκουε παύλου ὅτε ἐδίδασκεν, ἐπαγγελματικῶς λέγων λυπῆσαι τοὺς ἀκούοντας. καὶ ὁμολογεῖ ὅτι τότε μάλιστα ὠφελήσετο, ὅτε ἐλυπεῖτό τις ἐξ αὐτοῦ, φησὶ γάρ. καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ εἴ τις τε ἱκανὸς ἐστι κινῆσαι ψυχὴν ἀκροατοῦ μᾶλλον ἁμαρτησόμενος, τοιούτους * ἔχεται λόγους λέγειν, οἵτινες ἀπὸ δυνάμεως, καὶ τάξεως, καὶ ἁδρότητος, καὶ νοημάτων ἀπαγγελλόμενοι ἱερῶν σείσωσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκούοντος, καὶ κινῆσαι εἰς πένθος, καὶ εἰς κλαυθμὸν, καὶ εἰς δάκρυα, ὡς χαίρειν τὸν λέγοντα, ὅτε ἴδῃ τὸ ἀκροατήριον τερπόμενον, καὶ * γέμον εἰς τοὺς λεγομένους. ὅπου μὲν γὰρ εἰς ἐπαγγελίας ἄγει, ὡς διὰ σενῆς καὶ τεθλιμμένης τῆς ἐν τῷ λυπεῖσθαι ὁδοῦ ἐπὶ τὴν ζωὴν, καὶ διὰ τοῦ κλαυθμοῦ ἄγει ἐπὶ τὸν μακαριζόμενον γέλωτα. ὅτε οὖν τοῦτο ἀνύει, * φοβοῦμαι μή τι αὐτὰ λέγῃ, * διὰ οἱ γελῶντες νῦν. ὅτι πενθήσετε, καὶ κλαύσετε. πῶς δὲ * μοι τοῦτο εἴρηται; ἢ βουλομένῳ * ὑπαινίξασθαι ὅτι λέγει. πικρῷ λόγῳ μου γελάσομαι, καὶ θαρσήσαντα γέλωτα κλαυθμοῦ, καὶ κλαυθμὸν ἐκεῖνον οὗ κλαύσονται οἱ γελῶντες, ἴσχα τοῦ θεοῦ πεφυκότος ἐγεννῆσαι αὐτοῖς κλαυθμόν. ἐκεῖ γὰρ ἔσαι ὁ

agit

*Philol. libro 2. Cod. Vat. τοῦ αὐτοῦ.

Cod. Vat. τὸ μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.

Cod. Vat. ἐπαγγελία γέλως.

*Cod. Vat. κλαυθμός

Cod. Vat. ταῦτα

Cod. Vat. λόγοις

Cod. Vat. γέλωτι

*Cod. Vat. φοβοῦμαι

*Cod. Vat. μοι

Cod. Vat. ὑπαινίξασθαι

Cod. Vat. ἐγεννήσαι

A periculis expositi, & dejecti, & lapidibus impetiti à populo, è medio sublati, odio habiti, persecutionem passi, & plurimum perpessi sunt, & sustinuerunt, ut secundum voluntatem Dei gloriam ipsius solius quærentes, prædicantes Verbum, finem à Deo consequerentur. *Tota die perseveravi subsannatus.* Accusatio est adversus generationem istam, quia non paucos aliquot dies exegit Propheta subsannatus; sed omni die perseveravit subsannatus, *quia amaro verbo meo ridebo.* Est quædam promissio risus; cujus promissionis cognomentum est Patriarcha Isaac: interpretatur enim risus. Porrò risum esse in promissione liquet ex eo: *Beati qui* Luc. 6. 21.
B *fletis nunc, quia ridebitis:* promissio autem, *quia ridebitis;* sicut etiam promissum; *Filii Dei vocabuntur, & Deum videbunt,* & *possi-* Matth. 5.
debunt terram, & ipsorum est Regnum cœlorum. Eodem modo est promissio risus, vel è diverso fletus qui beatus prædicatur. Petes autem, an huic bono risui secundum alium atque alium sensum consonet quidem ille qui beatus prædicatur fletus, adversetur autem miserandus ille qui adversariis repositus est fletus alius. *Væ enim qui rident nunc,*
C *quia lugebunt, & flebunt.* Alius namque fletus qui beatus prædicatur, alius qui repositus est iis qui vixerunt malè. Utrum autem etiam ille finis quid utile habeat nescio quid dicam. Audi Paulum quando docebat, hoc dicendo satagebat, ut contristarentur auditores; & confitetur se tum maximè lætari, quando contristabatur quis ex ipso; ait enim: *Et quis est qui me lætificet, nisi qui con-* 2. Cor. 2. 2.
tristatur ex me? Et si quis potens est movere animum auditoris præsertim peccatoris, tales solet proferre sermones, qui ex virtute, & ordine, ac divinitate, atque sacrorum
D sensuum pondere pronuntiati percellunt animum auditoris, & movent ad luctum, & ad fletum, & ad lacrymas, ita ut is qui dicit gaudeat, cum viderit auditorium delinitum, & plenum iis quæ dicta sunt. Ubi enim ad promissiones ducit quasi per angustam & arctam iis qui tristantur viam ad vitam, & per fletum ducit ad ter beatum prædicatum risum: quando autem non hoc perficit, vereor ne talia dicat, qualia qui nunc rident; quia lugebitis, & flebitis. Quor- Luc. 6. 25.
sum autem hæc à me dicta sunt, nisi quod velim insinuare quid ait: *Amaro verbo meo*
E *ridebo,* & ostendere risum fletus, & fletum illum quo flebunt qui hìc rident, Deo fortè hoc agente ut oriatur ipsis fletus: ibi Matth. 8.
enim *erit fletus, & stridor dentium*: & hoc 12.

agit Deus videns eos qui super peccatis propriis flent: qui delicta sua lamentatur, jam in malorum suorum conscientiam venit. Atque utinam unusquisque nostrum ad unumquodque peccatum diceret: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* Sic utinam unusquisque nostrum diceret de propriis peccatis flens: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte.* Cum sermo meus acerbior hic sit, amarior inquam, quia me affligit, ut & propter illum indignantur auditores increpiti, quando dicentem ægrè ferunt. Scio quia amaro verbo meo finis est risus; risus inquam qui beatus nuncupatur. Et hoc fortasse sciens Propheta dicebat: *Quia amaro verbo meo ridebo.* Jam quidem amaro verbo, sed non jam rideo; ast *amaro verbo meo ridebo, prævaricationem & miseriam invocabo.* Deum invocat justus, sapientiam invocat etiam iniquus. *Erit enim*, inquit, *cum invocaveritis me; sed ego non exaudiam vos.* Illic quidem tam injusti quàm justi manifestum est, quòd invocent quandoque sapientiam: *Et omnis quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit*; hic autem Propheta dicit: *Prævaricationem & miseriam invocabo*: sicut Deum, sic prævaricationem, sicut Dominum, sic miseriam. Utique rem præclaram invocat Jeremias, quando annuntiat dicens; *Prævaricationem & miseriam invocabo.* Cæterum consideranda sunt pacta quæ statuimus, & prævaricationes eorum: quia nonnunquam est malè fœdera sancire; & post malè sancita fœdera utinam invocaremus prævaricationem. Sed & eodem modo si latam & spatiosam viam consideravero, quæ ducit ad perditionem, & quia incedens in ea sum expers miseriæ, transeo à lata & spatiosa via, & venio ad arctam & angustam & miseriam tolerans dico: *Miseriam invocabo*: infirmabo fœdera cum mundo & rebus humanis; ut divina fœdera resumam, prævaricationem invocabo. Ita porrò deserens vitam viæ latæ ac spatiosæ, & veniens ad angustam & arctam, ut evadam miser sicut Paulus, dicens: *Miseriam invocabo.* Neque enim omnis homo dicet: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Sed qui intellexerit corpus mortis, qui liberari voluerit de corpore mortis hujus, is dicet: *Infelix ego homo*: qui verò corpus amat, qui frequens est, qui non credit sæculum futurum, non dicit: *Infelix ego homo*, sed beatum prædicat semetipse, quod sit homo, & quod in corpore mortis versetur. Si non

Ps. 6. 7.

Ps. 41. 4.

Prov. 1. 28

Rom. 20. 13

Rom. 7. 24

κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ τοῦτο πραγματεύεται ὁ θεὸς ὁρῶν * ὅτι ὁ κλαίων ἐπὶ τοῖς ἰδίοις ἁμαρτήμασιν, ὁ θρηνῶν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις παρανομήμασιν, ἤδη εἰς σωτηρίαν ἐλήλυθε τῶν ἰδίων κακῶν. ὡς εἴθε ἕκαστος ἡμῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔλεγε τὸ ἑκάστου ἁμάρτημα ἔλεγε. λέγω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. ὡς εἴθε ἕκαστος ἡμῶν ἔλεγε τὰ ἴδια ἁμαρτήματα κλαίων. ἐγένοντο μοι τὰ * δάκρυά μου ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. ἐὰν μέν ὁ λόγος πικρότερος, εὐθέως * πικρότερος, διὰ τὸ θλίβεσθαί με, καὶ δι' αὐτὸν ἀνδίζονται οἱ ἀκούοντες οἱ ἐλεγχόμενοι, ὅτι μου βαρῶνται τὸν λόγον. οἶδα ὅτι ὅτε τῷ πικρῷ λόγῳ μου τὸ τέλος ἐστὶ γέλως. γέλως γὰρ τὸν τῆς μακαριζομένων γέλωτα. καὶ ἴσως ὁ προφήτης ἔλεγεν. ὅτι πικρῷ λόγῳ μου γελάσομαι. * οὐδὲ μὴν πικρῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐκ ἤδη γελῶ. ἀλλὰ πικρῷ λόγῳ μου γελάσομαι, ἀθεσίαν καὶ ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι. θεὸν ἐπικαλεῖται ὁ δίκαιος, τὴν σοφίαν ἐπικαλεῖται καὶ ὁ ἄδικος. ἔσαι γάρ, φησὶν, ὅτε ἐπικαλέσησθέ με. ἐγὼ δὲ οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. ἐκεῖ μὲν οἱ ἄδικοι καὶ οἱ δίκαιοι ὁμοίως ἐπικαλοῦνται ποτὲ τὴν σοφίαν. καὶ πᾶς ὃς ἐὰν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἔνθα ὁ προφήτης φησὶν. ἀθεσίαν καὶ ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι. ὡς τὸν θεὸν, ὅτω τὴν ἀθεσίαν, ὡς τὸν κύριον, ὅτω τὴν ταλαιπωρίαν. ἆρα καλὸν πρᾶγμα ἐπικαλεῖ ἱερεμίας, ὅτε * ἐπαγγέλλει λέγων. ἀθεσίαν καὶ ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι. ἀλλὰ δεῖ καταυοῆσαι σωθήκας ἃς πεποίηκα, καὶ τὰς ἀθεσίας αὐτῶν. ὅτι ἔστι ποτὲ σωθήκας θεοῦ κακῶς. καὶ μὴ τὸ θεοῦ σωθήκας κακῶς εἶπε ἐπικαλοῦμαι τὴν ἀθεσίαν. ὅτω ὃ καὶ ἐὰν καταυοήσω τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον, τὴν ἀπάγουσαν εἰς ἀπώλειαν, καὶ ὅτι ὁδοῦσιν ἐν αὐτῇ ταλαιπωρῶ, μεταβαίνω ἀπὸ τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ὁδοῦ, καὶ ἔρχομαι ἐπὶ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, καὶ ταλαιπωρῶν λέγω. ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι, * ἀσθενεῖ μέλλω τὰς σωθήκας τὰς πρὸς τὸν κόσμον καὶ τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἵνα ἀναλάβω ἀφανίας σωθήκας, ἀθεσίαν ἐπικαλέσομαι. ὅτω ὃ καταλιπὼν τὸν βίον τοῦτον τῆς πλατείας καὶ εὐρυχώρου ὁδοῦ, καὶ ἐρχόμενος ἐπὶ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην, ἵνα

γένωμαι ταλαίπωρος ὡς παῦλος, λέγων. ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι. ὁ γὰρ πᾶς ἄνθρωπος ἐρεῖ. * ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; ἀλλ' ὁ νήσας τὸ σῶμα τοῦ θανάτου, ὁ ῥυσθήναι βουλόμενος ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου, ἐρεῖ τό. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος. ὁ δὲ φιλοσώματος, ὁ πολυς, ὁ ἀπίστων τῷ μέλ-

μέλλοπ αἰῶνι, ἐλέγϕ. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄν- A potuero intelligere, quomodo Paulus dixit: *Infelix ego homo*, cum necdum invocem mi-
θρωπος. ἀλλὰ μακαρίζ ἑαυτόν, ὅπι ἐσὶν ἄν- seriam, invocabo eam fœdera cum malitia
θρωπος, ϗ ΠΠ * τὸ εἶναι ἐν τῷ ϬΘανάτϕ σώ- abrogando, & ajo cum Jeremia: *Prævari-*
Cod. Vat. μαπ. ἐὰν * ἐδωιηθῶ νοῆσαι πῶς παῦλος εἶ- *cationem & miseriam invocabo*: neque enim
Cod. Vat. πε. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, μηδέπω ΠΠ- dixit; Prævaricationem Dei invocabo. Vo-
καλεσάμθρ τὴν ταλαιπωρίαν, ΠΠκαλέ- lo exemplum dare à Scriptura justi fœdera
σομαι αὐτὴν ὅτι τὰς ϖρὸς τὴν revocantis, ut ostendam, quomodo ille re
κακίαν σωθήκας, ϗ λέγω ὡς ὁ ἱερεμίας. ἀθε- ipsâ prævaricationem invocavit. Judith fœ-
σίαν ϗ ταλαιπωρίαν ΠΠκαλέσομαι. ἐ γὰ εἶ- dera sanciverat cum Holoferne, ut tot die-
πεν, ἀθεσίαν Θεοῦ ΠΠκαλέσομαι. θέλω ϖῶς ἁ- bus egressa ad orandum Deum, post toti-
δεῖσμα δῆναι ἀπὸ τ γραφῆς δικαίϕ Ϭ σωθή- dem dies sisteret semetipsam cubili Holo-
B κας ἀθετῆντ, ἵνα ϖῶς ἀσήσω πῶς ἐκεῖνο τῷ fernis. Pacta hæc admiserat Holofernes; di-
ἔργῳ ἀθεσίαν ἐπεκαλέσατο. ἰωδὴθ σωθήκας misit Judith ad precandum foras extra ca-
ἔθετο ϖρὸς τὸν ὁλοφέρνην, ὥστε Ϭσῶνδε ἡμερῶν stra. Quid facere debebát Judith? servaréne
ἐξερχομένη δύχεδαι τῷ Θεῷ, ϗ μὴ Ϭσὰς δὲ ἡ- pacta, vel ea prævaricari? In confesso est,
μέρας ἑαυτὴν παρέξειν τῇ κοίτῃ Ϭ ὁλοφέρνε. quia prævaricari. Illa namque prævaricari
Cod. Vat. ταύτας τὰς σωθήκας ὁ ὁλοφέρνης * ὑϖεδέ- quoad Holofernem, beatum erat in ordine
προσέβ. ξατο. ἀπέλυσε τὴν ἰωδὴθ ΠΠ τὰς δύχας ἔξω ad Deum. Prævaricatura cum Holoferne
τ παρεμβολῆς. τί ἔχεν ποιῆσαι τὴν ἰωδήθ; pacta inita Judith dixit: *Prævaricationem*
τηρῆσαι τὰς σωθήκας, ἢ ἀθετῆσαι αὐτάς; ὡ- *invocabo*: & invocavit prævaricationem.
μολόγηται, ὅπι ἀθετῆσαι. τὰς γὰ ϖρὸς ὁλο- C Utinam & ego talis sim, ut dicam; Præva-
φέρνην ἀθετῆσαι, μακάριον ἦν ΠΠ Ϭ Θεοῦ. ἐ- ricationem invocabo, & invocabo præva-
μελλεν ἀθετεῖν τὰς ϖρὸς ὁλοφέρνην σωθήκας ricationem illam cum serpente, illam cum
*Cod. Vat. ἢ ἰωδὴθ * εἶπεν. ἀθεσίαν ΠΠκαλέσομαι. καὶ Diabolo. Pacta quondam serpens cum Eva
κεῖται Cod. Vat. ἐπεκαλέσατο * τὴν ἀθεσίαν. ὄφελον κἀγὼ sanxerat, eratque ipsi amica, & serpens mu-
γένται τοιοῦτος γένωμαι, ἵνα εἴπω. ἀθεσίαν ΠΠκα- lieri: sed Deus tanquam bonus pacta ista
λέσομαι, ϗ ΠΠκαλέσομαι τὴν ἀθεσίαν τὴν statuit dissolvenda, & amicitiam hanc pra-
*Cod. Vat. ΠΠ τὸν ὄφιν, τὴν ϖρὸς τὸν διάβολον. σωθήκας ποτε ὁ ὄφις ϖρὸς τὴν Εὔαν ἐποίησατο, vam dissipandam, & tanquam bonus Deus
τρίς ϗ τὴν φιλίαν αὐτῆς; ὡμολόγηται, ὅτι ἀθετῆσαι. τὰς γὰ ϖρὸς ὁλο- ait: *Inimicitias ponam inter te & mulierem,* Gen. 3 15.
φέρνην ἀθετῆσαι, μακάριον ἦν ΠΠ Ϭ Θεοῦ. ἐ- *& inter semen tuum, & semen ejus.* Bono
μελλεν ἀθετεῖν τὰς ϖρὸς ὁλοφέρνην σωθήκας animo igitur audis quidem, quomodo Deus
ἢ ἰωδὴθ * εἶπεν. ἀθεσίαν ΠΠκαλέσομαι. καὶ inimicitiam facit inter hanc & illum, ut a-
ἐπεκαλέσατο * τὴν ἀθεσίαν. ὄφελον κἀγὼ micitiam faciat inter hanc & Christum.
τοιοῦτος γένωμαι, ἵνα εἴπω. ἀθεσίαν ΠΠκα- Fieri enim nequit, ut quis contrariorum si-
λέσομαι, ϗ ΠΠκαλέσομαι τὴν ἀθεσίαν τὴν mul amicus sit. Et sicut *nemo potest duobus* Matt. 6. 24
*Cod. Vat. * ΠΠ τὸν ὄφιν, τὴν ϖρὸς τὸν διάβολον. σω- *dominis servire*, ità nemo potest esse amicus
τρίς θήκας ποτε ὁ ὄφις ϖρὸς τὴν Εὔαν ἐποίησατο, Deo & mammonæ; amicus & Christo &
ϗ τὴν αὐτῆς φιλίαν, ϗ ὁ ὄφις τῇ γυναικί. ἀλλ' ὁ serpenti; sed necesse est & amicitiam cum
Θεὸς ἐϖραγματεύσατο, ὡς ἀγαθὸς, τὰς σω- D Christo inimicitiam fieri cum serpente, &
θήκας ταύτας λυθῆναι, καὶ τὴν φιλίαν ταύτην amicitiam cum serpente inimicitiam fieri
τὴν κακὴν διασκεδάσαι, ϗ ὡς ἀγαθὸς θεὸς λέ- cum Christo. *Prævaricationem & miseriam*
γει. ἐχθρὰν θήσω ἀναμέσον σᵒ, ϗ ἀναμέσον τ *invocabo.* Ut autem amplius intelligas
γυναικὸς, ϗ ἀναμέσον Ϭ σπέρματός σου, καὶ istud: *Miseriam invocabo*, adscribam gestum
ἀναμέσον Ϭ σπέρματ Θ αὐτῆς. σὺγνωμόνως aliquod ascéticum. Propositis nimirum fre-
Cod. Vat. οὖν * ἀκούεις μοι, πῶς ὁ Θεὸς ἐχθρὰν ποιεῖ τὴν quenter nuptiis, ne haberet negotium in-
κακίαν surgentis adversus spiritum carnis, eligit
ϖρὸς τόνδε, ἵνα φιλίαν ποιήσῃ τὴν ϖρὸς τὸν quis non abuti nubendi potestate, sed affli-
χριστόν. ἀδιώατον γὰ ἅμα εἶναι φίλον τ ἐναν- gere & laborare ad subigendum corpus je-
τίον. ϗ ὥσπε ἀδεὶς διώαται δυσὶ κυρίοις δου- juniis, & in servitutem redigere ipsum quo-
λεύειν, ἕτως ἀδεὶς διώαται εἶναι φίλΘ καὶ E rundam abstinentiis ciborum, & omni mo-
Θεῷ ϗ μαμωνᾷ, φίλΘ ϗ χριστῷ ϗ ὄφι. ἀλλὰ do spiritu facta carnis mortificare. An non
ἀνάγκη τὴν φιλίαν τὴν ϖρὸς χριστὸν ἐχθρὰν talis miseriam invocavit, cum posset dedere
ποιῆσαι ϖρὸς τὸν ὄφιν, ϗ τὴν φιλίαν τὴν ϖρὸς
τὸν ὄφιν ἐχθρὰν γενῆσαι τὴν ϖρὸς τὸν χριστόν.
*Cod. Vat. διαγράφω ἐν τῷ γρα- φῷ τοῦτο τὸ μέρος ἀπὸ τῆς ἑπτακαι- δεκάτης Cod. Vat. ἐμοὶ ϗ ἀδεὶς ἐμοῦ Cod. Vat. ἐμοὶ Cod. Vat. ἐμοῦ ἀθεσίαν ϗ ταλαιπωρίαν ΠΠκαλέσομαι. ἵνα ᾖ μᾶλλον νοήσῃς τό. ταλαιπωρίαν ἐπικαλέσομαι, * διαγράφω ὅ, τι γνόμενον ἀσκητικόν. πολλάκις γὰ ϖρασμένη τῆ γῆναι, * τῷ μὴ ἔχειν πεῖραν ἐπανισαμένης τ Σαρκὸς τῷ πνεύματι, αἱρεῖται πις ἐ κατα χήσασθαι τῇ τῆ γαμεῖν ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ ταλαιπωρεῖν καὶ κάμνειν ὑπωπιά- ζειν τὸ σῶμα νηστείαις, ϗ διαλαγωγεῖν αὐτὸ δοχαῖς τοιῶνδε βρωμάτων, ϗ πότοις τρέπῳ τῷ πνεύματι τὰς πράξεις τῆ σώματ Θ θανατῆν. * ἆρ' ὁ τοιοῦτος

semetipse deliciis & voluptati, & non invocare miseriam? Si quis igitur possit imitari Prophetam, etiam prævaricationem, uti exposuimus, invocet. Contigit autem anc historiam esse veram etiam quoad Jeremiam; quoniam etiam in castimonia vitam transegit: dixit enim illi Deus: *Non accipias mulierem, neque facias liberos*, & in castitate vixit: prævaricationem namque & miseriam invocavit. *Quia factus est sermo Domini in opprobrium mihi.* Beatus Jeremias, cum non haberet aliud opprobrium quàm verbum Domini; nos autem infelices habemus opprobria, non propter verbum Domini, sed propter nostra peccata, & opprobriis afficimur, pro quibus impegimus, & illusimus, & contumelias patimur pro malitiis nostris. Verum Servator istiusmodi opprobriis non vult nos onerari dicens: *Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos propter me. Gaudete in illa die, & exultate.* Sermo igitur, inquit, Domini factus est mihi in opprobrium & in derisum omni die. Deinde considera quàm sint Prophetæ candidi homines, & non occultantes peccata propria sicut nos, & dicentes non ad eos qui tunc erant tantum, sed ad omnes generationes, si peccassent. Equidem me piget confiteri peccata mea vel coram paucis hîc, quia me damnaturi sunt audientes. Ast Jeremias peccati quid passus non erubuit, sed peccatum suum descripsit. Peccatum enim erat quod inferebatur in isto: *Et dixi: Non nominabo nomen Domini, nec loquar ultra in nomine ipsius.* Edoctus fuerat omnia facere in nomine Domini, in nomine Dei operari; tu autem dicis: *Non nominabo nomen Domini.* Cæterum quale nomen cunctaris nominare? nomenne Deorum aliorum? Nolite oblivisci in cordibus vestris. Et ais: *Non nominabo nomen Domini, nec loquar ultra in nomine ipsius.* Dicit hoc itaque humani quidpiam passus; cujusmodi quidpiam patiendi & nos sæpenumero periculum incurrimus, & maximè si conscisceat quis sibi ob doctrinam vel sermonem aliquid ærumnæ atq; afflictionis & odii irrogatum fuisse. Frequenter ait: Secedo, quid mihi & negotiis, si exinde odiosus sim, ex eo quòd doceam, quòd prodigam sermones, ut quid non potius secedo ad eremum & quietem. Istiusmodi perpessus est Propheta dicens: *Et dixi, Non nominabo nomen Domini, nec loquar ultrà in nomine ipsius.* Sed in hoc bonus Dominus qui prohibet talia talium peccatorum

Ier. 16.2.

Matth. 5.11

ἑαυτὸν τρυφῇ καὶ ἡδονῇ, καὶ μὴ παρακαλεῖν τὴν ταλαιπωρίαν, εἰπὲ ἂν δύνασαι μιμεῖσθαι τὸν προφήτην, καὶ ἀθεσίαν ὡς δυνησόμεθα παρακαλεῖσθαι *. ἔτυχε δὲ τῆς ἱστορίας εἶναι ἀληθῆ καὶ περὶ Ἱερεμίου, ὅτι καὶ ἐν ἁγνείᾳ ἔζησεν. εἶπε γὰρ αὐτῷ ὁ κύριος. μὴ λάβῃς γυναῖκα, καὶ οὐ μὴ ποιήσῃς τέκνα, καὶ ἐν ἁγνείᾳ ἔζησεν. ἀθεσίαν γὰρ καὶ ταλαιπωρίαν ἐπεκαλέσατο. ὅτι ἐγένετο λόγος κυρίου ἐμοὶ εἰς * ὀνειδισμόν. μακάριος Ἱερεμίας, μὴ ἔχων ἄλλον ὀνειδισμὸν ἢ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. ἡμεῖς δὲ οἱ τάλανες ἔχομεν ὀνειδισμούς, οὐ διὰ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ἀλλὰ διὰ τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα, καὶ ὀνειδιζόμεθα, ἐφ' οἷς πταίομεν, καὶ ἐπαισχυνόμεθα, καὶ λοιδορούμεθα ἐπὶ ταῖς κακίαις ἡμῶν. ὁ δὲ * σωτὴρ ὁ τοιούτους ἡμᾶς ὀνειδισμοὺς θέλων ὀνειδίζεσθαι λέγων. μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' * ὑμῶν ἕνεκέν μου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καὶ σκιρτήσατε. ὁ λόγος οὗν, φησὶ, κυρίου ἐγένετο ἐμοὶ εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς χλευασμὸν πᾶσαν ἡμέραν. εἶτα κατανόησον ὡς εἰσὶν οἱ προφῆται δυγνώμονες ἄνθρωποι, καὶ οὐκ ἀποκρυπτόμενοι τὰ ἴδια ἁμαρτήματα * ὡς ἡμεῖς, οὐ λέγοντες οὐκ ἐπὶ τοῖς τότε μόνον, ἀλλ' ἐπὶ πασῶν τῶν γενεῶν, εἰ ἡμαρτήκασι. κἀγὼ μὲν ὁμολογήσας τὰ ἁμαρτήματά μου ἐπὶ τῶν ὀλίγων συνειδῶ, ἐπεὶ μέλλουσι μακαρίσειν οἱ ἀκούοντες. ὁ δὲ Ἱερεμίας τὸ παθὼν ἁμαρτητικὸν οὐκ ἠδέσθη, ἀλλὰ ἀνέγραψεν αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν. ἁμαρτία γὰρ ἦν τὸ προερώμενον ἐν τῷ. καὶ εἶπα. οὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου, οὐδὲ μὴ λαλήσω ἔτι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * ἐδιδάχθη πάντα ποιεῖν ἐν ὀνόματι κυρίου, ἐν ὀνόματι θεοῦ πράττειν. σὺ δὲ λέγεις. μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου. ἀλλὰ ποῖον ὄνομα μέλλεις ὀνομάζειν; ὄνομα θεῶν ἑτέρων; οὐκ ἀναμνήσθητε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. καὶ λέγει. οὐκ ὀνομάσω ὄνομα κυρίου, καὶ οὐ μὴ λαλήσω ἔτι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. λέγει δὲ πεπονθώς τι ἀνθρώπινον. ὃ καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πολλάκις πεπονθέναι, καὶ μάλιστα εἴ τις σωφρονεῖν ἑαυτῷ διὰ πολὺ διδασκαλίαν ποτὲ καὶ τὸν λόγον ταπαλαιπωρήσηται καὶ παθόντι καὶ μισηθέντι. πολλάκις λέγω. ἀναχωρῶ, φησὶ, καὶ πράγματα, εἰδὼς

* τέτε μισητός εἰμι, ὃν δ διδάσκειν, ὃν δ πείθειν * τ λόγον, διὰ τ ἐγὼ μᾶλλον ἀναχωρῶ ἐπὶ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἡσυχίαν. τοιοῦτόν τι πέπονθε καὶ ὁ προφήτης * λέγων. καὶ εἶπα. οὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου, οὐδὲ μὴ λαλήσω ἔτι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. ἀλλ' ἐπὶ * τέτῳ ἀγαθὸς κύριος ὁ κωλύων τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας τ πλικύτων, οὐκ

οὐκ ἀφῆκε τὸν προφήτην ἀληθεῦσαι ἐπόντα τὰ προκείμενα. ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἀθετήσαι τὸ εἰρημένον ἐπικαλέσασθαι. καὶ ἀθετῆσαι τὸ εἰρημένον ποιήσειν ἱερεμίαν. εἶπε μὲν γάρ. οὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου, καὶ οὐ μὴ λαλήσω ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔτι. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς πῦρ καιόμενον, φλεγόμενον ἐν τοῖς ὀστέοις μου. κατέσαλε τὴν ἁμαρτίαν ἣν ποιήσειν εἰπών. οὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα κυρίου, καὶ οὐ μὴ λαλήσω ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔτι. καὶ ἀπέσαλε τὴν ἁμαρτίαν ἱερεμίας ἅμα τῷ εἰπεῖν. εἴθε καὶ γὼ ἅμα τῷ ἁμαρτῆσαι, καὶ εἰπεῖν λόγον ἁμαρτητικὸν καὶ ἀνόμιλον ὅτι γέγονε πῦρ ἐν τῇ καρδίᾳ μου καιόμενον, καὶ φλεγόμενον, ὥστε με μὴ δύασθαι φέρειν. μέλλει πολλῷ κολάζεσθαι, οὐκ οἶδα εἰ συμφέρον τῷ τοιούτῳ ἀπεργάζεσθαι, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἀποπεμφθὲν ἡμῖν πῦρ γινόμενον, ὡς ἐν τῇ καρδίᾳ γέγονεν ἱερεμίου. ὁ πεπόνθαμεν ἐγὼ αὐτό. εἰ ἐπεπόνθειμεν τοῦτο, καὶ προέκειτο τὰ δύο πυρά, τοῦτο τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἔξωθεν πῦρ, ὃ βλέπομεν ἐπὶ τῶν καιομένων ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῶν ἐνῶν, εἰλόμεθα ἂν ἐκεῖνο μᾶλλον τὸ πῦρ ἢ τοῦτο. ἐκεῖνο μὲν γὰρ καίει τὴν ἐπιφάνειαν, ἔστι δὲ καίει τὴν καρδίαν, καὶ ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς καρδίας διικνεῖται ἐπὶ πολλὰ τὰ ὀστᾶ, καὶ ἐνεμφύρον ἐπὶ τὰ ὀστᾶ, ἔρχεται ἐπὶ ὅλον τὸν καιόμενον, καὶ ἕως ἔρχεται, ὡς μὴ δύασθαι τὸν καιόμενον φέρειν. οἶδα καὶ λησὰς τοῦτο τὸ πῦρ μὴ δυνηθέντας τῶν μεῖναι, διὰ τὸν πόνον ἀπὸ τούτου δὲ πυρός. ἀλλὰ ἐστὶν ὁ πόνος ὃν ἀπὸ δὲ πυρὸς διέγραψεν ἱερεμίας λέγων. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς πῦρ καιόμενον, φλεγόμενον ἐν τοῖς ὀστέοις μου, καὶ παρείμαι πρὸ τοῦ θεῖναι, καὶ δύασθαι φέρειν. ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἐκκαίει ὁ σωτὴρ ὁ εἰπών. πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἐκκαίει ὁ σωτὴρ, διὰ τοῦτο τοῖς ἀρχομένοις ἀκούειν αὐτοῦ ἀρχεται ἀπὸ τοῦ πυρός, καὶ πρῶτον πῦρ βάλλει αὐτὸ ἐπὶ τὴν καρδίαν. ὅπως ὁμολογῶσι σὺν καὶ κλεώπας λέγοντες ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν τῇ ὁδῷ, ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; ἐνταῦθα ἡ καρδία καίεται πυρὶ καὶ σὺν καὶ κλεώπα. ἄκουε λεγόντων. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν; πῶς ἄξιος ἦσθα λαβεῖν ἐκεῖνο τὸ πῦρ ἐν τῇ καρδίᾳ; ἵνα μὴ ἔχῃ ἐκεῖνο λάβῃ, θέλω διαγράψαι πῶς ἐστιν ὁ ἔχων τοῦτο πῦρ ἐν τῇ

A ta, non permisit ut istiusmodi, cum hæc diceret Propheta, verificaret, sed in hoc prævaricationem invocaret, & effecit ut Jeremias dictum suum redderet irritum. Dixerat enim: *Non nominabo nomen Domini, nec loquar ultrà in nomine ipsius. Et factus est*, inquit, *in corde meo quasi ignis ardens, urens in ossibus meis*: Objecit peccatum quod fecerat dicendo: *Non nominabo nomen Domini, nec loquar ultrà in nomine ipsius*: & abjecit peccatum Jeremias simul ac diceret: Utinam & ego simul atque peccavi, ac dixi verbum peccans, sentirem ignem factum in corde meo ardentem, & urentem sic, ut non possem ferre. Nescio sanè, num utile quidpi-
B am tali ac tanto auditorio dicere possim, scilicet adhuc esse speciem ignis minimè sub sensum cadentis, qui dolore suo cruciet eum qui pœnâ dignus sit, quo minus ferat ipsum: dixit enim: *Factus est in corde meo quasi ignis ardens & urens*: nec in corde meo solum, verum etiam *in ossibus meis; & dissolutus sum undique, & non possum ferre.* Vereor ego ut utilis istiusmodi in nobis ignis existat, sicut
C in corde factus est Jeremiæ: verum non sumus illum perpessi; si ipsum perpessi fuissemus, & duo ignes proponerentur, scilicet hic ignis, & externus ille quem cernimus in iis qui à gentium ducibus comburuntur, hunc utique præ illo potius eligeremus: siquidem ille adurit superficiem, hic vero cor adurit, & incipiens à corde ad omnia ossa penetrat, ipsaque ubi pervaserit, transit ad totum comburendum, atque ita ingruit, ut is qui comburitur sustinere non possit. Novi etiam latrones hunc ignem non potuisse sustinere, propter dolorem ab hoc igne manantem. Alius est dolor quem ab hoc igne
D descripsit Jeremias dicens: *Et factus est in corde meo sicut ignis ardens, urens in ossibus meis, & dissolutus sum undique, & non possum ferre.* Hunc ignem accendit Servator cum dixit: *Ignem veni mittere in terram.* Et cum illum ignem accendit Servator, idcirco incipientibus audire ipsum exordium facit ab igne, & primum mittit ignem in cor eorum: id quod confitentur Simon &
E Cleophas dicentes de sermonibus ejus: *Nonne cor nostrum ardens erat in via, dum aperiret nobis Scripturas?* Hic cor uritur, igni cum Simonis, tum Cleophæ: audi dicentes: *Nonne cor nostrum ardens erat?* Quis modo dignus est accipere istum ignem in corde? Ne frustrà illum accipiat, volo describere, quis sit, qui ignem istum in corde habet. Depinge mihi duos qui eodem ge-

Jer. 20. 9.

Luc. 12. 49

Luc. 24. 32

nere peccati turpitudinis & impuræ fornicationis peccaverint, & ex his duobus fornicatoribus, alterum quidem minimè dolentem, neque contristatum, neque compunctum, sed id quod in Proverbiis de muliere meretrice dictum est patientem, quæ opere patrato abluta, nihil ait absurdi se perpetrasse. Vide etiam mihi alterum post haustum peccati non valentem id sustinere, sed à conscientia punitum, corde vexatum, comedere ac bibere non valentem, neque judicio, sed præ dolore pœnitentiæ jejunantem. Depinge mihi talem totâ die tristem, & afflictum, incedentem, rugientem à gemitu cordis sui, cum videat peccatum suum in conspectu suo, coram se jugiter reprehendens: & vide talem non ad unum diem, neque ad unam noctem, sed longo tempore vapulantem. Quem ex his duobus præfers? quem dicis esse spei melioris apud Deum? an illum qui fornicatus fuit, & non curavit, sed doloris expers mansit, ita ut etiam lasciviæ sese dederet? vel illum qui post unicum peccatum luget, lamentatur? Hunc utique manifestum est spebus niti melioribus: quantò enim amplius igne doloris uritur, tantò majorem misericordiam adipiscitur, estque illi tempus punitionis sufficiens, hoc quidquid isti fornicario & lugenti conceditur ad supplicium: cumque præsens tempus huic sit proficuæ punitionis, ideò hunc fornicarium ordinavit hîc puniendum, & quando luctu ipsum afflixit, & vidit luctum esse abundantem, ne fortè, inquit, abundantiori luctu talis absorbeatur, confirmate super illum charitatem. Unusquisque nostrum conscientiam ipse suam discutiat, & videat, quid peccaverit; quia oportet ipsum puniri: optet à Deo hunc ignem, qui in Ieremia fuit, super se venire; deinde illum qui super Simonem & Cleopham venit, ne alteri igni reservetur. Nisi enim hîc ignem sumpserit, sed peccaverit, & non curaverit, isti igni reservabitur. *Et factus est in corde meo quasi ignis ardens, urens in ossibus meis: & dissolutus sum undique, & non possum ferre; quia audivi vituperationem multorum congregatorum undique.* Inculpatus beatus Ieremias, excepto inquam hoc exiguo peccato, & si quod aliud leve commiserit, à plurimis vituperabatur; sed multitudinis vituperium laus erat ei apud Deum. Dicebant nimirum vituperatores isti: *Insultate, & insultemus in eum omnes viri amici ejus: observate mentem ejus, si decipietur.* Aliâ

Ier. 20. 9, 10.

Ier. 20. 10.

καρδία. διάγραψόν μοι δύο ἁμαρτικοὺς τῷ αὐτῷ τῷ γένει ἁμαρτίαν τῷ * μιᾶραν ⟨ τῷ ἀκάθαρτον πορνείαν, καὶ ἐν τούτοις τοῖς δύο τοῖς πεπορνευκόσι, τὸν μὲν ἕτερον μὴ λυπούμενον, μηδὲ * ὀδυνώμενον, μήδε δακνόμενον, ἀλλὰ τὸ εἰρημένον ἐν παροιμίαις περὶ τῆς πόρνης γυναικὸς πάσχοντα, ὅτις ἐὰν πράξῃ δοκιμάζομένη, εὐθὺς φησὶ πεπραχέναι ἄτοπον. ἴδε μοι τὸν ἕτερον μὴ τὸ * πῶμα μὴ δυνάμενον σέγειν, ἀλλὰ κολαζόμενον τῷ συνειδήσει, βασανιζόμενον τῷ καρδίαν, φαγεῖν καὶ πεῖν ἢ δυνάμενον, ἢ κείσῃ νησεύοντα, ἀλλὰ ἀλγηδόνι τῆς μετανοίας. διάγραψόν μοι τὸν τοιοῦτον ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζοντα, ⟨ καταπονούμενον, ⟨ πορδυόμενον, ὠρυόμενον ὑπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ, βλέποντα αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ παντὸς ἐμπροσθεν ἐλέγχουσαν. ⟨ ἴδε τὸν τοιοῦτον οὐχ ὑπὲρ μίαν ἡμέραν, οὐδὲ ὑπὲρ μίαν νύκτα, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον πολὺν κολαζόμενον. τίνα † δύο προκρίνεις; τίνα λέγεις ἐλπίδας ἔχειν πρὸς θεόν; ἆρ' ὀλίγον τὸν πορνεύσαντα, καὶ μὴ φρυπτόμενα, ἀλλ' ἀπαλγοῦντα, ὡς ⟨ πρὸς δόντα αὐτὸν τῇ ἀσελγείᾳ; ἢ τοῦτον τὸν μὴ τὴν μίαν ἁμαρτίαν πενθοῦντα, θρηνοῦντα; * ἔτι ὁ δηλονότι ἐλπὶς κρείττονων ἐστίν. ὅσον γὰρ πλείω καίεται ὑπὸ τῆς λύπης τοῦ πυρός, τοσοῦτον μᾶλλον ἐλεεῖται, ⟨ ἔστιν ὅπως χρόνος αὐτάρκης τῆς κολάσεως δοῦναι, ὅσος ὀλίγου δεῖ ὅταν χρόνος κολάσεως πρὸς πορνεύσαντα ⟨ λυπηθέντα. ⟨ ἐπεὶ χρόνος ἐστὶ τοῦτο τῆς ἐνταῦθα κολάσεως * λυσιτελῆς, διὰ τοῦτο ἐπέρχεται κολάσαι τὸν πεπορνευκότα, ⟨ ἵνα κολάσεν αὐτὸν * λύπη, ⟨ εἰδὲ τὴν λύπην αὐτάρκη, φησὶ, μήποτε τῇ μελλούσῃ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος, κυρώσατε εἰς αὐτὸν ἀγάπην. ἕκαστος ὑμῶν ἐξετασάτω τὴν συνείδησιν ἑαυτοῦ, ⟨ ἰδέτω τί ἥμαρτεν. ὅτι δεῖ αὐτὸν κολασθῆναι. δύχεσθω τῷ θεῷ τοῦτο τὸ πῦρ τὸ ἐν τῷ ἱερεμίᾳ, ἥκειν ἐπ' αὐτόν. εἶτα τὸ ὑπὲρ σίμωνα ⟨ κλεόπαν ἐλκυθὸς, ἵνα μὴ πηθῇ τῷ ἄλλῳ πυρί. εἰ γὰρ μὴ ἔλαβεν ἐνθάδε τὸ πῦρ, ἀλλὰ ⟨ ἥμαρτε, ⟨ ἐ πεφρύπτε, πηθήσεται ἐκείνῳ τῷ πυρί. ⟨ ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὡς πῦρ καιόμενον, φλεγόμενον ἐν τοῖς ὀστέοις μου. καὶ παρεῖμαι πρὸ τοῦ θεῖν, ⟨ ἐ δύναμαι φέρειν. ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν συναθροιζομένων κυκλόθεν. ὁ ἀμεμπτος ὁ μακάριος ἱερεμίας, καθ' ὑπεξαίρεσιν λέγω τοῦτο δὲ μικρᾶς ἁμαρτήματος, καὶ εἴ τι ἄλλο βραχὺ πεποίηκεν, ἐψέγετο ὑπὸ πολλῶν. ἀλλ' ὁ * ὑπὸ τῶν πολλῶν ψόγος οὐπω ἐγκώμιον πρὸς θεοῦ ἦν. ἔλεγον γὰρ οἱ ψέγοντες. ὑπισύσητε, καὶ ἐπισυσώμεθα οὐπω πρότες ἄνδρες φίλοι αὐτοῦ. πειρασατε

σατε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, * εἰ ἀπατηθήσεται. A deceptione noxiâ volebant eum decipi, quæ
ἄλλῳ ἀπάτῃ ἐβούλοντο αὐτὸν ἀπατῆσαι ὁ- esset contraria deceptioni, de qua dixerat:
λέθριον, ἐναντίαν τῇ ἀπάτῃ, ᾗ ἧς εἶπεν. ἠπά- *Decepisti me Domine, & deceptus sum.* Hi au- Ierem. 20.
τησάς με κύριε. καὶ ἠπατήθην. λέγουσι γοῦν ἕτοι- tem dicunt insultantes ei: *Et prævalebimus* 7.
μοι ἐσμὲν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἀνησόμεθα αὐτόν, καὶ *ei, & sumemus vindictam nostram ex eo.* Pu- Ier. 20. 10.
λημψόμεθα τὴν ἐκδίκησιν ἡμῶν ἐξ αὐτοῦ. οἱον δὴ tant se inique egisse qui fuerant reprehensi
ἠδικηκότας οἱ ἐλεγχθέντες ταῖς ἰδίαις ἁμαρτί- de peccatis suis; & idcircò quòd putarent
αις, καὶ διὰ τοῦτο οἰηθέντες ἠδικῆσθαι, λέγουσι· λη- se deliquisse, ajunt: *Sumamus vindictam no-*
ψόμεθα τὴν ἐκδίκησιν ἡμῶν ἐξ αὐτοῦ. τοιοῦτόν *stram ex eo.* Istiusmodi quid fecerant, qui
τι πεποιήκασιν, οἱ καὶ τὸν προφήτην πείσαντες. etiam Isaiam diffecerunt: siquidem tan-
ὡς ἀδικηθέντες γὰρ ἐπειδήπερ αἱ προφητεῖαι B quam injuriam passi (quoniam prophetiæ
ἐπέρεφον αὐτοῖς, ἐκόλαζον αὐτούς, ἤλεγ- ipsius convertebant, & puniebant eos) ac-
χον, ἐπέμων, ἔπεισαν αὐτὸν, καὶ κατεδίκασαν cusabant, increpabant, secabant eum, &
αὐτὸ ψῆφον θανατικήν. ἀλλά φησιν ὁ Ἱερε- mortis sententiâ damnabant. Sed his o- Ier. 20. 11.
μίας πρὸς τούτοις οὕτως * πρυσᾶσιν. ὁ δὲ κύριος mnibus insultantibus Jeremias ait: *Dominus*
μετ' ἐμοῦ καθὼς μαχητὴς ἰσχύων· διὰ τοῦτο *autem mecum quasi bellator fortis.* Si fueri-
οἱ διώκοντες ἡμᾶς ἔσονται ἀσθενεῖς καὶ οὐ δυνή- mus quales nos esse oportet, & ignem istum
σονται ἡμᾶς κατισχύσαι. ἐὰν γὰρ ἐκεῖνος ὡς ἀλη- acceperimus, peccatis nostris non secùs ac
θῶς ἐξομεθα, πρὸς ταῖς ἡμετέραις ἁμαρτίαις δεχό- Jeremiæ ejusque similibus dominantem,
μενοι, ὡς τῷ Ἱερεμίᾳ καὶ τοῖς ὁμοίοις, κύριος γί- Dominus post hæc nobiscum est quasi bel-
νεται μετὰ ταῦτα μεθ' ἡμῶν καθὼς μαχητὴς ἰσχύων. lator fortis: *& idcircò persecuti sunt, & in-*
καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωξαν, καὶ * διανοῆσαι οὐκ ἠδύνα- *telligere non potuerunt:* persequentes eum
το. οἱ διώκοντες αὐτὸν ἀσθενεῖς. ἠσχύνησαν Judæi: *confortati sunt valdè, & non intelle-* Ier. 20, 11.
σφόδρα, καὶ οὐκ ἐνόησαν ἁμαρτίας αὐτῶν. ἐν *xerunt ignominias suas:* tanto tempore in-
τοσούτῳ χρόνῳ ἁμαζόμενοι λέγουσιν ἑαυ- honorati non imputant peccatis suis; quia
τῶν τὰς ἁμαρτίας. ὅτι κύριος ἦν μετ' ἐμοῦ διωκο- Dominus erat cum illo qui persecutionem
μένου, καὶ ἀσθενεῖς παρεσκεύασε τοὺς διώκοντας C sustinebat, nec poterat ab iis subjugari.
αὐτοῦ. μήποτε ἐν ὡς πολλὰ τῶν ἱερεμίου Num fortè igitur ut plurima Jeremiæ refe-
ἀναφέρεται * εἰς τὸν σωτῆρα, ἐπεὶ δὲ ἀσθενεῖς runtur ad Servatorem, hoc etiam possit esse
τοιοῦτον εἶναι. πάσχοντες γὰρ, καὶ πασχόμενοι istiusmodi? Insultate enim, & insultemus
ἀπὸ, εἰρηται καὶ πρὸς σωτῆρος. καὶ κύριος ἦν ei, dictum etiam in Servatorem: & Dominus
μετ' αὐτοῦ καθὼς μαχητὴς ἰσχύων. διὰ τοῦτο erat cum eo quasi bellator fortis. Idcircò
ἐδίωξαν, καὶ νοῆσαι οὐκ ἠδύναντο οἱ διώκοντες D persecuti sunt, & intelligere non potuerunt
αὐτὸν ἀσθενῆ· ἠσχύνθησαν σφόδρα, καὶ οὐκ persequentes eum Judæi: prævaluerunt
ἐνόησαν ἁμαρτίας αὐτῶν. ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἁμα- valdè, & non intellexerunt ignominias suas:
ζόμενοι λέγουσιν ἑαυτῷ τὰς ἁμαρτίας, αἳ tanto tempore inhonorati non referunt
δι' αἰῶνος οὐκ ἐπλησθήσονται· ἀλλ' οἴονται ὅτι peccata sua, quæ per sæculum non tra-
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐπλησθήσονται αὐτῶν αἱ ἀνο- dentur oblivioni. Veruntamen putant in hoc
μίαι. ἡμεῖς δὲ ὁρῶμεν ὅτι δι' αἰῶνος αὐτῶν αἱ sæculo tradendas oblivioni iniquitates suas;
ἀνομίαι οὐκ ἐπλησθήσονται. καὶ ὁρῶντες * με- nos autem videmus, quia per sæculum non
λώμεθα δὲ. μὴ ὑψηλοφρονῶμεν, ἀλλὰ φοβῶμεθα. εἰ tradentur oblivioni. Et videntes curam ha- Rom. 11.
γὰρ ὁ θεὸς τῆς κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, E beamus istius: *Noli altum sapere, sed time. Si* 20.
πόσῳ μᾶλλον τῆς παρὰ φύσιν ἐφείσεται, κύριος *enim Deus naturalibus ramis non pepercit,*
ἐν τῇ δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, δοκιμάζων δίκαια, quantò magis præter naturam insertis non
σωμάτων νεφροὺς καὶ καρδίας· ὁ κύριος δοκιμάζει parcet? Dominus igitur virtutum nobis-
μὲν δίκαια, ἀποδοκιμάζει δὲ ἄδικα· ἔστιν, cum, *probans justa, intelligens renes & corda,* Ier. 20, 12.
ἵνα ἔτως ὀνομάσω, τραπεζίτης δικαίων καὶ ἀδί- Dominus probat quidem justa, reprobat
κων· ἔτος δὲ ὁ κύριος καὶ συνιὼν ἐστι νεφροὺς καὶ autem iniqua; & est, ut ita dicam, trapezita
καρδίας. * ἐνθάδε μὲν ἓν γέγραπται ὅτι σωμάτων justorum & iniquorum. Hic porrò Domi-
ἐστι νεφροὺς καὶ καρδίας. καὶ μήποτε ἄλλο ἐστὶ τὸ σωμάτων νεφροὺς καὶ καρδίας, ἄλλο τὸ nus est intelligens renes & corda: hic qui-
δοκιμάζειν καρδίας καὶ νεφρούς· ἐπαύτων δοκιμάζει καρδίας καὶ νεφροὺς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἡμαρτηκότων· dem scriptum est ipsum intelligere renes &
ἐφίσταμι γὰρ τῷ σημαινομένῳ ἐγὼ, ἐτάζειν, ὅπερ λέγεται * τῷ βίῳ τούτῳ ἐπὶ τῶν βα- corda. At fortassis aliud sit intelligere renes
& corda, aliud scrutari corda & renes. Non
omnium scrutatur corda & renes, sed pec-
catorum. Insisto enim significato istius scru-
tari, quod dicitur in hac vita de iis, qui tor-

quentur in tribunalibus: ubi alii quidem examinant, alii verò examinantur, hi autem etiam in doloribus graviſſimis verſantur. Tortores itaque ſcrutantur latera, ſcrutantur corpora; Dominus autem ſolus novum habet ſcrutandi modum; ſcrutatur enim corda; & in ſolius Domini poteſtate eſt ſcrutari corda & renes. Latronum hîc latera ex præſcripto præſidis fodicantur; ibi autem non ex præſcripto Dei, ſed ab ipſomet Domino renes & corda cujusque examinantur. Niſi fortè hîc dixero, eum quidem cui hoc injungitur eſſe Filium, eum verò qui præcipit eſſe Patrem, & Verbum eſſe quod ſcrutatur corda & renes, & omnibus torturis omnibusque doloribus graviora eſſe tormenta Verbi, cùm corda renesque ſcrutatur. Quamobrem agamus omnia, ne iſti inquiſitioni tradamur; quâ inquiſitione minus quid arbitror pati eos qui traduntur dictis in Evangelio exactoribus: multis enim traduntur, fortaſſe pluribus exactoribus ſub initium, cùm necdum digni evaſerint, ut uni verbo corda renesque ſcrutanti tradantur. Dives ille necdum dignus erat, qui corda renesq; ſcrutanti traderetur; ideircò à pluribus torquebatur: poſtmodum autem etiam ille hoc patitur, niſi dolore exercitatus ſcrutinium ſuſtinuerit. Veruntamen ea quæ nos manent ſunt exactores, & ſcrutans corda & renes de peccatis noſtris: à quibus peccatis niſi ſtatim liberemur, in iis hærebimus: ideò reſurgentes à Deo auxilium poſtulemus, ut in Chriſto Jeſu beatificemur; cui honor in ſæcula ſæculorum, Amen.

A

B

C

σανιζομένων ἐπὶ τοῖς *δικαστηρίοις. ὅπου οἱ μὲν *Cod. Vat. ἐξετάζουσιν, οἱ δ' ἐτάζονται, ἔτοι δ' εἰσὶ καὶ ἐν πό- δικαστῶν ἴδιος. νοις βασανίστοις· οἱ μὲν ἐν κολασταῖς ἐτάζουσι *Cod. Vat. πλευρὰς, ἐτάζουσι σώματα. κύριος δὲ μόνος καινὸν ἔχει τρόπον ἐτασμοῦ. ἐτάζων γάρ ἐστι καρ- δίας. καὶ μόνῳ τῷ κυρίῳ *πρέπει τὸ ἐξετά- *Cod. Vat. ἐξῆν. ζειν καρδίας καὶ νεφρούς· λῆψαι ἐνταῦθα ἐτά- *Cod. Vat. ἐτάζει. ζοντα καὶ πρέπουσαν ἡγεμόνι πλευρά. ἐπεὶ δὲ ἐκὸν πρέπουσάν ἐστι θεῷ, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ κυρίου ἐτάζεται πᾶς νεφρὸς καὶ καρδία· εἰ μὴ ἄρα ἐν- ταῦθα λέγω, τὸν μὲν πρόσταγμα εἶναι τὸν υἱὸν, τὸν δὲ πρόσταγμα εἶναι τὸν πατέρα, καὶ τὸν λόγον εἶναι τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς, καὶ πασῶν γε νομίζω βασάνων, πάντων τῶν πόνων βαρύτερα εἶναι λόγε, ὅταν *ἐτάζῃ- *Cod. Vat. ἐτάζει. ται καρδίας καὶ νεφρούς· διὸ πάντα πράττωμεν, ἵνα μὴ παραδοθῶμεν ἐκείνῳ τῷ ἐτασμῷ. ἐ ἐλάττονα πάσχειν τοὺς παραδο- ἐλασμῷ δὲ ὁμοίαι μένους τοῖς λεγομένοις ἐν τῷ διαγελᾶν βασα- νισθῆναι. πολλοῖς γὰρ παραδίδονται, τάχα πλείοσι βασανισθῆς καὶ τιμωρηθῆναι, εἰ δέπω ἄξιοι γε- νόμενοι παραδίδονται ἑνὶ λόγῳ τῷ ἐτάζοντι καρδίας καὶ νεφρούς· ὁ πλεῖστος ἐκεῖνος εἰ δέ- πω ἄξιος ἦν, παραδοθῆναι τῷ ἐτάζοντι καρ- δίας καὶ νεφρούς. διὰ τοῦτο *ἐπὶ πλειόνων ἐτά- *Cod. Vat. ἐτάσει. σανίζεται· ὕστερον δ' *ἐκεῖνος τοῦτο πάσχει, ἢ ὑπὸ ὀλίγων ἐκεῖνος μὴ ὀδυνώμενος ἐξεταζέτω· πλὴν τὰ *πα- *Cod. Vat. παρα- ρομοῦντα ἡμᾶς ἐστι βασανισαι, καὶ ἐτάζων χλ- μοῦντα. *Cod. Vat. ἀναπαυ- σόμεθα. τὰς καρδίας καὶ νεφροὺς ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἡμῶν· ὧν ἁμαρτημάτων εἰ μὴ τάχιον ἀπαλλαγῶμεν, ἐν τέτοις ἐσόμεθα. διὸ ἀναστάντες τῷ ἀπὸ θεοῦ βοηθείαν αἰτήσωμεν, ἵνα ἐν χειροῦ ἱστοῦ μακαρισθῶμεν. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς *αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. *Cod. Vat. αἰῶνα αἰῶνος. ἀμήν.

EX

HOMILIA XXXIX.

EXPLANATIONUM

In Jeremiam Prophetam:

in illud:

Ier. 14. 22. *Non poterat Dominus ſuſtinere à facie iniquitatis veſtræ.*

ΕΚ

ΤΗΣ λθ' ΟΜΙΛΙΑΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΕΜΙΑΝ ΕΞΗΓΗΤΙΚΩΝ.

εἰς τό.

Οὐκ ἠδυνάτο κύριος φέρειν ἀπὸ προσώπου πονηρίας ὑμῶν.

Interprete JOANNE TARINO.

SI quando legens Scripturam incidas in ſententiam, in quâ ſit lapis offenſionis, & petra ruinæ, accuſa teipſum; neque non

Ἐάν ποτε ἀναγινώσκων τὴν γραφὴν προ- *Cod. Vat. πρό- κόψῃς νοήματι *ὑπὸ καλῷ λίθῳ προσκόμ- πτῃ νοήματι. ματος, καὶ πέτραν σκανδάλου, αἰτιῶ σαυτόν